

SANCTI AVGVSTINI EPISCOPI CATHOLICI CONTRA IVLIANVM HÆRETICVM PELAGIANVM OPERIS PERFECTI.

LIBER PRIMVS.

INCIPIT PRÆFATIO S. AVGVSTINI EPISCOPI Aduersus Hæreticos Pelagianos, qui dicunt Adam etiam si non peccasset, fuisse corpore moriturum, nec in illo humanum genus esse vitiatum, vnde sequitur eos vt mortes & mortiferos morbos, & omnia mala quæ videmus, & paruulos perpeti etiam infantes, futura fuisse contendant, si nemo peccasset.

SCRIPSI librum ad Comitem Valerium, cuius libri est titulus De nuptiis & concupiscentia: eo quod ad illum peruenisse cognoueram dicere Pelagianos, damnatores nos esse nuptiarum. Denique in illo opere nuptiarum, bonum à concupiscentiæ carnalis malo, quo bene vtitur pudicitia coniugalis, quali potui disputatione, discreui. Quo libro accepto, memoratus vir illustris misit mihi in chartulis nonnullas sententias decerptas ex opere Iuliani hæretici Pelagiani (in quo opere libris quatuor respondisse sibi visus est illi vni, quem de nuptijs & concupiscentia me scripsisse memoraui) missas sibi à nescio quo, qui eas, vt voluit, ex primo Iuliani libro decerpendas putauit: quibus vt quantocyùs responderem, idem Valerius poposcit. Et factum est, vt sub eodem titulo etiam secundum librum scriberem, contra quem Iulianus alios octo nimia loquacitate conscripsit: His nunc respondeo, eius verba proponens, eisque subjungens responsionem meam ad loca singula, sicut refutatio eorum visa est esse edenda: Cum iam priores quatuor eius libros postquam in manus meas venerunt, satis apertéque refellerim.

EXPLICIT PRÆFATIO.

INCIPIT LIBER IVLIANI AD FLORVM, IN QVO SEQVVNTVR AD SINGVLA RESPONSIONES ANNEXÆ.

I IVLIANVS DIXIT: Magnis licet impeditus laboribus, quos intuenti mihi hac tempestate ecclesiarum statum, partim indignatio ingerit, partim miseratio: non abieceram tamen promissionis meæ fidem; videlicet vt qui fueram factus debitor promittendo, soluendo quoque esse curarem. Nam in libris quos ad fratrem nostrum Turbantium Episcopum, virum magno virtutum fulgore conspicuum, contra Augustini dictaui scripta, pollicitus sum, si nihil, quod studiis obsisteret, eueniret incommodi, occursurum me protinus eorum argumentis omnibus, qui ex sententia Manichæorum traducem peccati, id est, malum naturale defenderent: à quo sum hactenus munere varia & indissimulabili necessitate suspensus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vtinam imiteris Turbantium post illa tua scripta, & post has tuas laudes, quibus eum dicis magno virtutum fulgore conspicuum, à vestro errore liberatum. Responsum est his illis libris tuis, & demonstratum tibi, quæ catholica lumina in sanctarum scripturarum tractatione clarissima hoc opprobrio, id est, Manichæorum appellatione, offuscare coneris.

II. IVLIANVS DIXIT: Verùm, vt primùm respirare licuit, consilium erat, quantùm maximè tulisset ipsius rei natura, breuiter promissa complere, nisi me actuosiorem denuò ingredi prouinciam, Beatissime pater Flore, voluisses; qui, quoniam tantùm vales reuerentia sanctitatis, vt præceptis tuis segniter obedire inreligiosum iudicem, obtinuisti facilè, vt in longiores vias compendium illius, quam elegeram, breuitatis extenderem. Fauebis itaque operi tua auctoritate suscepto, cuius ob hoc potissimùm nomen inserui, vt stilus securior & hilarior graderetur sub tantæ patrocinio iussionis. Fuit igitur concepta animo non importuna ratio breuitatis: quia in illis quatuor libris cuncta ferè, quæ inuenta à Manichæis, Augustini contra nos fuerant ore prolata Catholicæ fidei veritas, pro qua & eum qua labentis mundi odia promeremur, tam disputationibus inuictis, quàm sacræ legis testimoniis armata, protriuerat; nec quicquam penè reliquum erat, si æquis iudicibus vteremur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Contra tuos illos quatuor libros sex libri à me scripti sunt; post commemorationem quippe Catholicorum doctorum, (quos Manichæos facis, mihi sub hoc crimine objiciendo quod illi in Catholica Ecclesia didicerunt atque docuerunt) quàm duobus prioribus voluminibus explicaui, sequentes quatuor singulos, tuis singulis reddidi redarguens tenebras hæresis vestræ, luce Catholicæ veritatis, quam deferendo cæcatus insanis, & rei, de qua nulla vnquam in Ecclesia Christi controuersia fuit, sicut nouus hæreticus, æquos iudices quæris: quasi tibi videri æqui iudices possint, nisi quos vestro errore deceperis. Quem verò iudicem poteris Ambrosio reperire meliorem, De quo magister tuus Pelagius, ait quòd eius fidem & purissimum in scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere? Numquid ergo iste sensu in scripturis purissimo, impurissimi Manichæi dogma retineret, dicens, *Omnes sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est?* Tu, ergo iam iudica quàm non puro sensu hoc Catholicum dogma reprehendas, réque corrigere Ambrosio iudicante ne differas.

Ambros. Lib. 1. de Pœnit. c. 1.

III. IVLIANVS DIXIT: Testimonia tamen scripturarum, quibus contra nos agi aliquid posse existimant, nonnulla prætericram, quæ me explanaturum ire pollicitus eram, vt docerem ambigua quæque legis verba, quæ ab inimicis nostris assumi solent, nec veritati

præiudicare perspicuè & secundum hoc esse intelligenda, quod absolutissimis scripturæ sanctæ auctoritatibus, & insuperabili ratione firmatur. Si quidem hoc ipso, quàm sit diuinæ legis imperitus interpres & prophanus appareat, quisquis putat eius sanctione defendi, quod iustitia non potest vindicari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos quod dicitis, potius non potest vlla iustitiæ ratione defendi: * quia miseria generis humani, à qua nullum hominum ab exortu vsque ad obitum videmus alienum, non pertinet ad omnipotētis iustum iudicium, si non est originale peccatum. B

* PROSPER Sent. 278.

IV. IVLIANVS DIXIT. Nam si lex Dei fons est ac magistra iustitiæ, auxilijs quoque eius, Dei æquitas adiuuari potest, impugnari non potest. Nullum ergo adminiculum iniquitati de illius scripturæ viribus comparari natura rerum sinit, quæ hanc vnam promulgationis causam habuit, vt eius testimonijs, remedijs, minis, vltionibus iniquitas deleretur.

Psal. 143. AVGVSTINVS RESPONDIT. Eius testimonijs declaratur, quod *homo vanitati similis factus est, dies eius velut umbra prætereunt.* Cum qua eum vanitate nasci non solùm veridica scriptura, qua plangitur, verum etiam laboriosa & ærumnosa cura, qua eruditur, ostendit. C

Leuit. 12. In eius remedijs legitur, etiam cum paruulus natus fuerit, offerendum esse sacrificium pro peccato; in eius minis legitur, interituram fuisse animam paruuli, si die non circumcideretur

Gen. 17. octauo. In eius vltionibus legitur, iussos interimi etiam paruulos, quorum parentes ad iracundiam prouocauerunt Deum, vt internecione bellica delerentur.

V. IVLIANVS DIXIT: Nihil ergo per legem Dei agi potest contra Deum legis auctorem: quo vno compendio excluditur quidem quidquid ab errantibus consueuit obijci: sed nós ad docendum quàm sit veritas locuples cui creditaus, illis quoque scripturarum locis, quæ intellectum sententiæ elocutionum perplexitate velauerunt, expositionis lucem solemus adferre, vt originis suæ dignitatem reserata possideant, nec ab stemmate sacro, velut notha aut degenerantia separentur.

Deut. 2. 1. Reg. 6. D

AVGVSTINVS RESPONDIT: Imo verò scripturarum sanctarum lumina certa veritate fulgentia vos prauarum disputationum perplexitate obscurare conamini. Quid enim lucidius, quàm id quod modò dixi, *homo vanitati similis factus est; dies eius velut umbra prætereunt:* quod vtique non fieret, si ad Dei similitudinem in qua est conditus, permaneret. Quid lucidius, quàm id quod dictum est, *sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur.* Quid lucidius, quàm id quod dictum est, *quis enim est mundus à sorde? nec infans, cuius est vnius diei vita super terram;* & alia plurima, quæ vestris tenebris inuoluere, & in vestrum peruers- E

1. Cor. 15. 22.

sum sensum molimini vana loquacitate conuertere. A

VI. IVLIANVS DIXIT: Hoc ergo ex nostro more adhuc solùm exequi cogitabam: id est, vt à Traducianorum interpretationibus membra diuinæ legis, quæ subjacebant contumeliæ, liberarem: quæ erant scilicet diuina, *quod essent* iusta monstrando.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Contumelioso ore Traducianos vocas, Cyprianum, Ambrosium, Gregorium cæterosque socios eorum confitentes originale peccatum. Sed non est mirum, quòd noui hæretici Catholicis à quibus exeunt, nouum nomen imponunt. Hoc & alij fecerunt, quando similiter exierunt. B

IVLIANVS DIXIT: Verùm quia id impendio poposcisti; imo indixisti auctoritate patria, vt libro tractatoris Pœni, quem ad Valerium Comitem vernula peccatorum eius Alypius nuper detulit, obuiarem. Hinc mihi est longior facta responsio. VII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Magna tibi pœna est disputator hic Pœnus; & longè antequam nasceremini magna pœna hæresis vestræ Pœnus præparatus est Cyprianus.

IVLIANVS DIXIT: Dedit enim ingenij sui denuò fideique documenta, quæ vt intelligantur ægerrimè, exponantur difficillimè, vix sine horrore audiantur, conuincantur autem facilius, & vt confodiantur acerrimè; & propter honestatis reuerentiam obliuioni exterminata mandentur. C VIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non quomodo vis iudicant qui legunt.

IVLIANVS DIXIT: Primus igitur eius liber, qui ante hunc solus est editus, nouos nos esse hæreticos criminatur: quia repugnemus opinioni, quæ dealbati instar sepulchri, quod secundùm Euangelij sententiam mundo extrinsecus colore vestitum, spurcitia est, & iniquitate confertum, sub laude Baptismatis eructat Manichæorum sordes & naturale peccatum, vt Ecclesiæ Catholicæ pura hactenus sacramenta contaminet. IX. D Matt. 23.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nouos hæreticos vos antiqua Catholica fides, quam modò oppugnare cœpistis, à præclarissimis, qui fuerunt ante nos, doctoribus prædicata demonstrat. Nunc autem omnibus respondendum est conuitijs potiùs quàm accusationibus tuis, quæ non in me, sed etiam in Ambrosium, Hilarium, Gregorium, Cyprianum, aliósque prædicatissimos Ecclesiæ doctores fronte impudentissima & lingua procacissima iacularis. E

IVLIANVS DIXIT: Laudat etiam potentem hominem, quòd nostris petitionibus qui nihil aliud quàm dari tanto negotio iudices vociferabamur, vt ea, quæ subreptionibus acta constabat, emendarentur potius, quàm punirentur examine, mole suæ dignitatis X.

obstiterit, disceptationem, tempus, aut locum A permiserit impetrare. Quod verùm ille ad quem scribitur, tam nequiter fecerit, quàm testatur ipsa laudatio, ipse viderit. Nos tamen in quantum de eo meliùs æstimauerimus, nominis illius commemoratio opusculo meo honorificè inserta patefecit. Verùm liber ille de patrono suo falsa fortasse contineat. Porrò fideliter quid scriptor eius cupiat ostendit: videlicet, vt est contra rationem, contra fidem, contra omnem morum & dogmatum sanctitatem, vi fera & cæca impotentiâ dimicetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Absit à B Christianis potestatibus terrenæ Reipublicæ, vt de antiqua Catholica fide dubitent, & ob hoc oppugnatoribus eius locum & tempus examinis præbeant; ac non potius in ea certi atque fundati, talibus, quales vos estis, inimicis eius disciplinam coërcitionis imponant. Quod enim propter Donatistas factum est, eorum violentissimæ turbæ fieri coëgerunt, ignorantes quid antè sit gestum, quod eis fuerat ostendendum; quales vos turbas Dominus auertat vt habeatis: Deo tamen propitio non habetis.

XI. IVLIANVS DIXIT: Quibus gestis inter C voluminis primas partes progressus est à distinctione nuptiarum & concupiscentiæ, sicut fuerat tituli inscriptione pollicitus: deditque toto deinceps opere documentum artis & virtutis suæ. Inter negationem enim & confessorum & negatorum confessionem vltima necessitate vexatus, quid ærumnarum pateretur fœda conscientia publicauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Conuiciare quantùm potes: quis enim conuitiosus hoc non potest? D

XII. IVLIANVS DIXIT: Priori ergo operi quatuor libellis ea, quam suppeditauit veritas, facultate respondi. Præfatus sane prætereiturum me ea, quæ pro dogmate illius nihil habere ponderis apparebat, & me possent arguere multiloquij, si fuissem imbecilla quæque & inania persecutus: quamquam, si hanc regulam, vt decuit, seruare licuisset, id est, vt nec oppugnationem ex professione inepta mererentur, pene omnia eius inepta publico fuerant spernenda silentio. Sed quoniam, rebus in peiorem partem properantibus (quod mundi fini suo incumbentis indicium est) in Ecclesia quoque Dei, adepta est stultitia & turpitudo dominatum: pro Christo legatione fungimur, E & pro virili portione quantùm valemus operis ad defensionem Catholicæ religionis afferimus: nec piget mandare litteris remedia, quæ contra errorum venena conficimus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Stultitia & turpitudo vos peperit: sed si in Ecclesia dominarum adepta esset, ibi vos vtique tenuisset.

XIII. IVLIANVS DIXIT: Testatus vtique, vt dixi, fueram, nec contra omnes me species defendendæ traducis in primo differturum opere, nec cuncta, quę liber ille tenebat, replicaturum: sed cum his conflicturum, in quibus summam & vim sui dogmatis conlocasset. Hoc autem me spopondisse fideliter, quicumque vel obliquus, sit tantùm diligens vtriusque operis lector agnoscet. Ego autem conscientiæ honestate securus inimicum nostrum & adhortor, & stimulo; vt si aliquod à se prolatum, à me prætermissum æstimat argumentum, quod cuiuspiam momenti vel ipse iudicet, in medium proferat, & me timoris dolique conuincat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non credo quòd ea quæ prætermisisti nullius esse momenti putaueris; quamuis, & si hoc te putasse concedam, non tamen ita esse Catholicus & intelligens, si & vnum illum meum & tuos quatuor habuerit, diligentiamque adhibuerit, lector inueniet.

IVLIANVS DIXIT: Scripturarum sanè testimonia quædam latiùs exposui; quædam breuiùs: quia à me plenè id sequuturo opere facturum spopondi. Nihil itaque ibi de omnibus Augustini argumentis & propositionibus inexplosum remansit, nihil à me impletum est aliter quàm promissum: multa in inuentis eius falsa, multa stolida, sacrilega multa conuici. XIIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc quidem dicis, sed tu dicis: qui autem legit & intelligit, si non Pelagianus est, non hoc dicit.

IVLIANVS DIXIT: Qua professione non est nobis arrogantiæ fama metuenda: quia non ingenio meo veritatem defensam, sed imbecillitatem nostri ingenij veritatis viribus confitemur adiutam. XV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Elisam dixisses, si verum dicere voluisses.

IVLIANVS DIXIT: cum hæc itaque haud aliter quàm dixi constet impleta, mirari satis nequeo hominis impudentiam, qui in hoc recenti opere suo, libros meos falsitatis accusat, quos tamen necdum in manus suas venisse testatur. Durum quidem quòd consuetudo peccandi amorem delicti facit: sed nihil durius quàm quod extinguit pudorem, quod licèt ex improbitatis vsu esse constaret, tamen amplius præsentia pericula docuerunt, quàm quisquam nostrum poterat autumare. Quando enim crederem eousque Numidæ induruisse frontem, vt in vno opere & in vno versu vtrumque fateretur, & me falsa dixisse, & se non legisse quid dixerim. XVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si hoc non fecisti, ille fecit qui de libris tuis ea, quæ Comiti Valerio putauit mittenda esse, decerpsit. Quod eum non credens ego fecisse mendaciter, auctori tribui quod decerptori debui: tuos quippe libros nondum legeram,

sed quæ illæ ex eis decerpserat, legeram. Si te hominem cogitares, hoc fieri potuisse cum cerneres, nequaquam tam inuidiosam quæreres homini hac occasione calumniam.

XVII. IVLIANVS DIXIT: Nam scribens ad eum, quem miratur studiosum esse librorum suorum, cùm sit militiæ sudoribus occupatus, indicat ab Alypio chartulas ad se fuisse delatas, quæ ita superscriptæ essent.

Capitula de libro Augustini quem scripsit contra, quæ de libris pauca decerpsi. Hic video eum, qui tuæ præstantiæ ista scripta direxit, de nescio quibus libris, ea, causâ (quantum existimo) celerioris responsionis, ne tuam differret instantiam voluisse decerpere. Qui autem sint isti libri cùm cogitarem, eos esse arbitratus sum, quorum mentionem Iulianus facit in Epistola, quam Romam misit; cuius exemplum simul ad me vsque peruenit. Ibi quippe ait: Dicunt etiam isti; quæ modo aguntur, nuptias à domino institutas non fuisse: quod in libro Augustini legitur, contra quem ego modò quatuor libellis respondi. Et post hæc verba infert iterum suis sermonibus, *Credo ex his libellis ista decerpta sunt, vnde melius fortasse fuerat, vt vniuerso ipsi operi eius quod quatuor voluminibus explicauit, refellendo & redarguendo nostra laboraret intentio: nisi & ego responsionem differre noluissem, sicut nec tu transmissionem scriptorum, quibus respondendum est, distulisti.* Ostendit ergo hic apertissimè excerpta illa suspicari se de opere meo tumultuariè fuisse collecta; integros autem ignorare libros, quibus tamen audet dicere se respondere potuisse.

Lib. 2. de nupt. c. 1

AVGVSTINVS RESPONDIT, Cur non auderem, qui te in eis vana dixisse dubitare vtique non deberem? Non enim contra vera posses loqui nisi vana. Neque meus animus me fefellit, eos namque libros tuos tales inueni, cùm legerem, quales præsumpseram esse antequam legerem.

XVIII. IVLIANVS DIXIT: Facit quoque Epistolæ mentionem, quam à me ait Romam fuisse directam; sed verba quæ posuit, nequiuimus quo de scripto loqueretur, agnoscere. Nam ad Zozimum quondam illius ciuitatis Episcopum super his quæstionibus duas Epistolas destinaui: verùm eo tempore, quo adhuc libros exorsus non eram.

AVGVSTINVS RESPONDIT, Hæc Epistola non est ad Zozimum: sed ad eos seducendos, qui Romæ possent tali suasione seduci. Sed si eam non cognoscis, Ecce, non sit tua, vtinam & illi libri non essent tui, sed alieni: ne per eos tu longè à veritate fieres alienus.

XIX. IVLIANVS DIXIT: Porro vtatur indicio Epistolæ quam aut accepit, aut finxit me responsionem contra nouos Manichæos, quia vetus dedignatur videri, quatuor voluminibus explicasse: cur non curauit ea quæ obiecissemus addiscere? Cur non studuit quo cum esset congressurus, agnoscere? Sed leuitate turpissima concitatus in certamen maximum luminibus inuolutis Andabatarum more processit. Quod factum, eiusmodi allegatione defendit, vt dicat se patroni sui festinationem, quam ille in transmittendis schedis habuit, imitari præcipiti responsione voluisse: quasi non honestissimè potuerit intimare tempus sibi aliquod debere concedi, quo ad lectionem editi operis perueniret; flagitium esse inter eruditos in scribendi grauitate delinquere; & impatientia deliberandi impugnare quod nescias? Huc accedit quòd nobis calliditatis moliturus inuidiam, quòd dictorum eius seriem curtauerim his excerptis, fidem accommodauit: quæ verisimilius falsitate eius & malignitate, quàm cuiusquam nostrum imperita simplicitate videntur esse composita. Verùm id quouis animo, quouis authore contigerit, nobis tamen duobus suffragatur modis; quia simul patuit & quanta sit leuitas, & quanta imbecillitas in veritatis inimico, qui se approbauit, & cum loqui non debeat, tacere non posse, & paucis semiplenis discerptisque magis quàm aggregatis sententijs, de primo tamen solum libro meo ita accessisse fractum, vt vulgi in nos fœmineis amodum vocibus pectora commoueret; quod disputationis nostræ processibus apparebit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid mihi irasceris; quòd ad me libri tui peruenire tardius potuerunt; vel quòd eos quærens non potui celeriter inuenire? tamen potui & omnino debui, ea quæ mihi missa chartula continebat cuiuscumque, & qualiacumque essent, ne putarentur inuicta plane, apertis non inuolutis oculis inspicere, & sine dilatione refellere; quia etsi numquam libros tuos reperire possem, oportuit vt ea quæ alicuius momenti esse credidit, qui tanto viro arbitratus est esse mittenda, quantum valerem, ne quisquam legens eis deciperetur, arguerem: Non ergo mihi quod obiecisti obijceres, nisi tu potius ista, vt non dicam extinctis, certe clausis oculis loquereris. Nullo modo autem diceres vulgi à nobis in vos pectora commoueri, nisi scires multitudinem Christianam in vtroque sexu fidem Catholicam non latere, quam conaris euertere.

IVLIANVS DIXIT: Admoneo tamen hîc quoque sicut priore à nobis opere factum est, non me omnia ex amussim eius verba posituurum, sed ea capita, quibus destructis, naturalis mali opinio conteratur. XX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ea quæ prætermittis colligentur fortasse vel à nobis vel ab aliis, vt appareat cur prætermiseris.

IVLIANVS DIXIT: Quod licèt plenè primo opere constet effectum; tamen quoniam nunc nonnulla de vno duntaxat libro meo sibi refellenda proposuit, meque, vt pro- XXI.

locutus sum, arguit, quòd capita dictorum eius quæ inserui, magna ex parte truncauerim; ostendam primò id quod reprehendit nec à me esse factum, vt ab illo impudentissimè in hoc eodem opere frequentatum. Tunc probabo illis ipsis concisis, breuibusque sententiis, quas de scriptis meis, quibus fuerat impugnatus, interserit; ita nullis eum solidis responsionibus obstitisse, vt & illa inuexata permaneant, & hìc planius detestanda fateatur, quàm nostra oratio laborauerat explicare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam superius ad ista respondi.

XXII. IVLIANVS DIXIT: Attoniti ergo quid contra me scripserit audiamus. *Verba, inquit, de libro meo à me missa, tibique notissimo ista posuit, quæ refutare conatus est: damnatores nos esse nuptiarum, operisque diuini quo ex maribus, & fœminis Deus omnes creat, inuidiosissimè clamitant; quoniam dicimus eos qui de tali commixtione nascuntur, trahere originale peccatum, eosque de parentibus qualibuscumque nascantur, non negamus adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo: in his verbis meis testimonium Apostoli quod interposui, prætermisit, cuius se premi magna mole sentiebat: ego enim cum dixissem homines trahere originale peccatum, mox subiunxi, de quo Apostolus ait, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt: quo testimonio, vt diximus, prætermisso, cætera illa contexuit quæ supra commemorata sunt. Nouit enim quemadmodum soleant hæc verba Apostolica, quæ prætermisit, accipere Catholicorum corda fidelium, quæ verba tam recta, & tantâ luce fulgentia, tenebrosis & tortuosis interpretationibus noui hæretici obscurare, & deprauare moliuntur.* Deinde alia mea verba subtexuit, vbi dixi, *Nec aduertunt quod ita nuptiarum bonum, malo originali quod inde trahitur, non potest accusari: sicut adulteriorum & fornicationum malum, bono naturali quod inde nascitur, non potest excusari. Nam sicut peccatum siue hinc siue inde trahatur, opus est diaboli, sic homo siue hinc siue inde nascatur, opus est Dei: Etiam hic ea prætermisit in quibus aures Catholicas timuit, nam vt ad hæc verba veniretur, supra dictum erat à nobis: hoc ergo quia dicimus quod antiquissimâ atque firmissimâ Catholicæ fidei regulâ continetur, isti nouelli atque peruersi dogmatis assertores, qui nihil peccati esse in paruulis dicunt quod lauacro regenerationis abluatur, tanquam damnemus nuptias, & tanquam opus Dei, hoc est hominem qui ex illis nascitur, opus diaboli esse dicamus, infideliter vel imperitè calumniantur.* His ergo nostris prætermissis sequuntur illa nostra quæ posuit, sicut supra scriptum est: Quousque simplicitati, qui hæc loqueris, religiosorum pectorum & imperitis auribus perstabis inludere? quem ad finem sese impudentia effrænata jactabit? Nihil te cum hæc scriberes censura doctorum virorum, nihil reuerentia futuri iudicij, nihil ipsa litterarum monumenta mouerunt? Patere iam fallaciam tuam; & deprehensam teneri non vides? Quid in primo, quid in secundo opere conscripseris, quem nostrum ignorare arbitraris? Libuit enim prorsus, & decuit his te compellare modis, quibus in parricidam publicum eloquens Consul infremuit.

Lib. 2. de Nupt. c. 3.

Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Bene fecisti indicare nobis, ne forte non cognosceremus, de inuectiuis Ciceronis te ista sumpsisse, atque vertisse: sed non timemus Iulianum, cum videmus factum esse Tullianum: imo potius dolemus insanum, cum videmus sensum perdidisse Christianum. Quid enim insanius, quàm prohibere à paruulis medicum Christum, dicendo non esse in eis quod venit ille sanare? Cicero inuectus in patriæ parricidam, eam defendebat ciuitatem quàm Rex eius Romulus congregatis vndecumque peccatoribus condidit: Tu autem tot paruulos, qui sine sacro baptismate moriuntur, & clamas peccatum nullum habere, & ad ciuitatem Regis, ad cuius imaginem facti sunt, non permittis accedere.

IVLIANVS DIXIT: Apostoli testimonium me prætermisisse confingis, quod nec tibi opitulari potest, & à me prætermissum non est, sed in eo insertum ordine, quo à te fuerat collocatum: vtque in primo fideliter commemoratum, ita etiam in quarto operis mei libro, licet cursim & breuiter explanatum est; Commemorationem quoque Catholicæ Ecclesiæ, quam tu ad hoc feceras, vt Catholicam fidem desererent à te decepti, & Catholica miserabiles appellatione gauderent, non prætermisi. Et quamuis nulla argumentorum vis in eiusmodi verbis esset, tamen à me haud aliter dictorum tuorum caput propositum est, quam à te fuerat ordinatum. Lege editos libros meos responsionisque fidem, quam tu arguis fraudis, aspiciens, me interim pronuntia, vera dicere; Tu verò, si consuetudo tua permiserit, erubesce. Sed ostensa inexcusabili falsitate, quæ iam semper quidem turpis sit, tamen turpior cum locum censoris inuadit, & deformitatem suam decori exprobrat alieno: responde, quid Manichæis sensibus, aut nomen Ecclesiæ, aut Apostoli verba conducant, vt ea cum tam magnâ inuidiâ prætermissa causeris. XXIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam superius respondi huic calumniæ tuę, qua mihi verborum tuorum minus integrè positorum obiicis falsitatem. Sed quod fecit ille decerptor, tu mihi tam libenter non tribueres, si eorum qui hæc legunt nolles esse deceptor.

IVLIANVS DIXIT: Hoc semper fuit maximum inter Manichæos Catholicosque discrimen, & limes quidam latissimus, quo à se mutuò XXIIII

piorum & impiorum dogmata separantur. A Imo magna moles sententias nostras quasi cœli à terra profunditate disiungens, quòd nos omne peccatum voluntati malæ, illi vero malæ conscribunt naturę; qui cum diuersos sequuntur errores (sed velut de capite fontis istius effluentes) consequenter ad sacrilegia flagitiaque perueniunt, sicut Catholici è regione à bono inchoantes exordio, bonis aucti processibus, ad religionis summam quam ratio munit & pietas, prouehuntur. Tu igitur malum naturale conatus asserere, profano quidem voto, sed inefficaci intentione vsurpasti Apostoli testimonium, quem hac eadem perscriptione ostendo nihil tale sensisse, quale tu persuadere conaris, quod repugnantibus modis & illum Catholicum confiteris, & dicta eius Manichæo æstimas suffragari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quos doctores Catholicos Manichæis asseris suffragari, qui in verbis Apostolicis intellexerunt trahere paruulos originale peccatum; nec vestro more insano, velut sanam laudare naturam; sed ei sanandę adhibuerunt medicinam potius Christianam: si Christiano corde cogitares, erubesceres, contremisceres, ommutesceres.

XXV. IVLIANVS DIXIT: Nunquid non idem Adimantus, & Faustus (quem in libris Confessionis tuę præceptorem tuum loqueris) hęresiarches sui traditione fecerunt obscuriores; qui vel de Euangelio, vel de Apostolorum Epistolis sententias rapientes & corrodentes, vt profanum dogma, nominum authoritate tuerentur. Quamquam quid dico de Manichæis? omnes prorsus hæreses inuenta sua, quibus à pietate & fide exorbitauerunt, scripturarum elocutionibus sententiisque communiunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Illi obscuras sententias in suum dogma conuertêre: vos apertas ipso vestro dogmate obscurare conamini: Quid enim apertius quàm quod ait Apostolus: *peccatum in hunc mundum per vnum hominem intrasse, & per peccatum mortem: & ita in omnes homines pertransisse?* (Rom. 5. 12) Quod si probare idem cogeretur Apostolus ipsam humani generis miseriam testem daret, quæ incipit à vagitibus paruulorum, & vsque ad decrepitorum gemitus peruenit. Nullo enim modo sub cura omnipotentis & iusti eadem tam magna miseria naturæ irrogaretur humanæ, nisi in duobus hominibus tota de paradisi fœlicitate in hanc infœlicitatem peccati meritò pelleretur.

XXVI. IVLIANVS DIXIT: Num igitur ideo aut libri sacri, authores probabuntur errorum, aut crimina pereuntium scripturarum dignitas expiabit?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc vobis dicite.

XXVII. IVLIANVS DIXIT: Extinguatur itaque indisciplinatarum expositionum libido: nihil agere contra manifestam Dei iustitiam verba credantur: quæ si eius personæ sunt, quam venerari necesse est, defendantur explanationibus diuinæ congruentibus æquitati: sin autem non metuendo sunt auctore prolata, etiam ineliquata pellantur. Igitur nunc de Dei iudicio disputatur, de quo dicitur, *Deus fidelis, in quo non est iniquitas, iustus & sanctus Dominus Deus.* (Deuter. 32. Ps. 10. 7.) Et iterum. *Iustus Dominus iustitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* (Ps. 118. 7) Et item *Omnia iudicia tua æquitas.* Innumera sunt testimonia, B quibus æquitas diuina sacris voluminibus prædicatur; de qua nemo tamen vel Gentilium vel Hæreticorum præter Manichæos Traducianosque dubitauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ex hac æquitate, graue iugum est super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, quod omninò esse asseris iniquum, qui negas originale peccatum.

IVLIANVS DIXIT: Ita enim omnibus generaliter, & docente natura inconculcatum est, XXVIII. Deum iustum esse, vt manifestum sit, Deum C non esse, quem constiterit iustum non esse. Potest igitur & homo iustus esse, Deus verò esse nisi iustus non potest.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tibi dic.

IVLIANVS DIXIT: Qui cum est hic XXIX. vnus verus cui credimus, & quem in Trinitate veneramur, dubio procul in omnes, iudicii est ratione iustissimus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tibi dic, & ostende iustum esse, vt cum tam manifesta miseria, vel ad tam manifestam miseriam nascatur, à quo peccatum originale non trahitur.

IVLIANVS DIXIT: De huius itaque le- XXX. D gibus id probari & vindicari non potest, quod esse constat iniustum, vt si hoc fieri posset, illius diuinitas tota vilesceret. Ab eo igitur probabitur de scripturis sanctis, iniustitiæ dogma firmari, à quo approbari quiuerit Trinitatem cui credimus diuinitatis gloria posse priuari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verum dicis, sed vobis dicite qui gloriam Christo, qua paruulos sanat, molimini auferre.

IVLIANVS DIXIT: Quod quoniam nec XXXI. ratio sustinet vlla, nec pietas: aut doce, vel posse esse, vel iustum esse, imputari cuiquam naturale peccatum: aut à scripturarum sancta- E rum contaminatione discedis, à quarum sententijs sanciri æstimas quod iniustum cogeris confiteri.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Erratis; vos potius iniquum cogimini confiteri graue super paruulos iugum: si quemadmodum nullum habent proprium, ita nullum trahunt originale peccatum.

IVLIANVS DIXIT: Quod si neutrum ho- XXXII. rumquæ diximus, facies: & huic Deo te asseris

credere, cuius institutis iniustitiam communiri A æstimas, agnosce, multò te nouum, antiquo Manichæo esse peiorem, qui talem Deum habeas qualem Manichæus Dei sui est commentus inimicum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos peius quam Manichæi, sæuitis in paruulos: illi quippè animam saltem, quam partem Dei putant, sanari per Christum, in paruulo volunt: vos autem quem nec in anima, nec in carne vllum malum habere dicitis; per Christum sanari nulla ex parte permittitis: Et præclari prædicatores sic prædicatis Iesum, vt eum negetis B paruulorum esse Iesum: vnde namque hoc nomen acceperit, in Euangelio legite, & nolite Saluatorem non saluis paruulis inuidere.

XXXIII. IVLIANVS DIXIT: Quas mihi ergo tu hic ambages, quæ ceruicalia mendaciorum & ineptiarum quæ Hierusalem fornicanti Hiezechiel Propheta imputat, ammouebis, in quibus muliebres animæ cubent nomina mysteriorum tenentes; cum in ipsam diuinitatem, retecta profanitate commiserint, sed remotis omnibus præstigijs, aduocatarumque sæpè à te plebecularum cateruis, doce iustum esse quod per scripturas firmare conaris. C

AVGVSTINVS RESPONDIT: Plebecularum, quas inrides, cateruæ, nouerunt Catholicam fidem quæ à Saluatore confitetur infantes, & ideo Pelagianorum, qui hoc negant, detestantur errorem.

XXXIIII. IVLIANVS DIXIT: Ne ergo in infinita volumina extendatur oratio, hic harum de quibus agimus, rerum genus, species, differentia, modus, qualitasque cernatur, imo sollicitius vtrum sint, vnde sint, quid etiam mereantur, & à quo: hoc enim modo nec diu per disputa- D tionum anfractus errabitur; & certum quod teneri debeat apparebit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ideo contra vnum librum meum libros octo scripsisti; qui per tua compendia dialectica diu disputare noluisti.

XXXV. IVLIANVS DIXIT: Creatoris hic igitur & creaturæ ratio vertitur, id est Dei & hominis. Iudicat ille, iudicatur iste; Itaque iustitiæ & culpæ quæ sit natura, videatur. Iustitia est, & vt ab eruditis definiri solet, & vt nos intelligere possumus, Virtus (si per Stoïcos liceret alteri alteram præferre) virtutum om- E nium maxima, fungens diligenter officio ad restituendum sua vnicuique, sine fraude, sine gratiâ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dic ergo qua iustitia retributum sit paruulis graue iugum tam magnæ manifestæque miseriæ: dic etiam qua iustitia ille paruulus adoptatur in baptismo, ille sine hac adoptione moriatur, cur non sit ambobus honor iste communis? aut ab isto honore alienatio, cum sit ambobus seu bona seu mala causa communis? non dicis, quia nec Dei gratiam, nec Dei iustitiam homo magis Pelagianus quàm Christianus sapis.

IVLIANVS DIXIT: Quod si eum maximum dici Zeno non siuerit, qui tantam virtutum copulam vnitatemque confirmet, vt vbi fuerit vna, omnes dicat adesse virtutes; & vbi vna non fuerit, omnes deesse: atque illam veram esse virtutem, quæ hac quadrua iugalitate perficitur: tunc quoque nobis plurimum præbebit auxilium, cùm docuerit nec prudentiam, nec fortitudinem, nec temperantiam posse sine iustitia contineri: Secundum quam veritatem & Ecclesiastes pronuntiat, *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.* XXXVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aud eundem Ecclesiasten dicentem, *Vanitas vanitatum & omnia vanitas: quæ abundantia hominis in omni labore suo, quem ipse laborat sub sole, & cætera.* Et dic mihi quare homo etiã vanitati similis factus est, qui factus erat similis veritati? An hinc excipis paruulos quos videmus crescendo, & si bene erudiantur, proficiendo, tam magnam minuere, cum qua nati sunt, vanitatem, nec ea tota carere, nisi omnes dies vanitatis, velut vmbra transierint? Eccl. 1. 2.

IVLIANVS DIXIT: Hæc igitur Augusta virtus expunctrix vniuscuiusque meritorum, in operibus quidem imaginis Dei, id est, humanæ animæ pro creaturæ ipsius modo & viribus intermicat: In ipso vero Deo, omnium quæ sunt, ex nihilo conditore, immenso & claro, pro æterno orbe resplendet. Origo eius diuinitas est, ætas eius æternitas; & æternitas vltro citro nescia vel desinere vel cœpisse. Vt ergo genus eius (quo nomine nihil aliud quàm originem intelligi volo) Deus est, ita species eius in legum promulgatione iudiciorumque apparet effectibus. XXXVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si origo iustitiæ Deus est, vt fateris; cur homini, ab ipso dari iustitiam non fateris, & potius humanæ voluntatis arbitrium, quàm Dei donum, vis esse iustitiam? vt sis in eis de quibus dictum est, *Ignorantes Dei iustitiam & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.* Erubescite tandem obsecro, & ab illo iustitiam poscite, qui est, vt fateri compulsi estis, origo iustitiæ.

IVLIANVS DIXIT: Differentiam verò non absurde intelligere possumus, & variam pro opportunitate temporum dispensationem: verbi gratia, hostiæ de pecoribus in veteri Testamento fuerant imperatæ. Id tunc implere pertinebat ad reuerentiam iussionis; nunc verò indicia eorum dissimulatio, ita seruit iustitiæ præcipienti, vt tunc oblatio seruiebat. Modus verò eius est vel status; quod nec cuiquam, amplius quàm vires patiuntur, indicit, vel quòd misericordiam non retundit. Qualitas autem eius intelligitur, per quam XXXVIII.

pijs mentibus sapit dulciter. Est igitur proculdubiò iustitia, sine qua diuinitas non est; quæ si non esset, Deus non esset; est autem Deus, est itaque sine ambiguitate iustitia; non est autem aliud, quàm virtus omnia continens & restituens suum vnicuique, sine fraude, sine gratia: consistit autem maximè in diuinitatis profundo.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Definisti esse iustitiam virtutem omnia continentem, & restituentem suum vnicuique sine fraude, sine gratia. Proinde videmus eam sine fraude restituisse denarium eis, qui per totum diem in
Math. 19. opere vineæ laborauerunt. Hoc enim placuerat, hoc conuenerat, ad hanc mercedem se fuisse conductos negare non poterant. Sed dic mihi quæso te; quomodo eis sine gratia tantumdem dedit, qui vna hora in illo opere fuerunt; an amiserat fortasse iustitiam? Cohibe itaque te potius, neminem quippe fraudat diuina iustitia; sed multam donat non merentibus gratiam. Cur autem huic sic, illi autem sic, aspice quod secutus adiungis. Verissime quippe dicis eam consistere maxime in diui-
Rom. 9. 16 nitatis profundo, id est, *Quod neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. In hoc profundo est, quod ille, paruulus in honorem adoptatur, per regenerationis lauacrum; ille in contumelia relinquitur, non admittendus ad regnum, cum amborum in neutram partem sit meritum per voluntatis arbitrium.

XXXIX. IVLIANVS DIXIT: Testimonium verò vt ab auctore suo, ita etiam vel à probis vel ab improbis meretur, quod & illos iure prouexerit, & istos iure damnauerit. Cùm verò boni quicquam nec mali merentibus, misericordiam liberalem esse permittit, nihil sentit iniuriæ, quia & hoc ipsum vt sit clemens operi suo Deus, cum in seueritatem non cogitur, pars magna iustitiæ est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Saltim misericordiæ nomen attende, & vnde dicta sit, respice, quid igitur opus est misericordia, vbi nulla est miseria? Porrò in paruulis si nullam esse dicitis culpam, eis misericordiam præbendam negatis; si nullam esse dicitis, malum meritum ostenditis: Neque enim sub Deo iusto, miser esse quisquam nisi mereatur potest. Ecce duo paruuli iacent, vnus eorum baptizatus, alter non baptizatus expirat, cui eorum dicis Deum fuisse clementem; si vni; doce alterius malum meritum, qui negas esse originale peccatum. Si ambobus, ostende in baptizato illum bonum meritum, qui negas gratiam, vbi nulla est acceptio personarum. Et dic, si potes, cur ambos adoptare noluerit, qui certè ambos ad imaginem suam condidit. An ita iustus est, vt non sit omnipotens? Si voluit & non potuit, vbi certe illorum nullus noluit,

A ne impedimentum potestatis diuinæ referatis ad meritum voluntatis humanæ, hic certe nulli eorum dicere potest Deus, volui & noluisti: aut si propterea non vult infans quia plorat cum baptizatur, ambo ergo relinquantur, ambo ergò nolunt, & tamen vnus assumitur & vnus relinquitur, quia magna est gratia Dei, & verax iustitia. Sed quare ille potius quàm ille? Inscrutabilia sunt iudicia Dei.

IVLIANVS DIXIT: Quos enim fecit quia XL.
voluit, nec condemnat nisi spretus, si cum non spernitur faciat consecratione meliores, nec
B detrimentum iustitiæ patitur, & munificentia miserationis ornatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui non condemnat nisi spretus, dic vtrum spernat suam imaginem nisi spretus: quod si non audes, dic vnde spernat eos quos paruulos non adoptat, in quibus eum spretum non inuenies, nisi eos inuenias in Adam, vbi simul inuenies, vt spernantur deberi omnibus per iustitiam, nec tamen sperni omnes propter ineffabilem & inscrutabilem gratiam?

IVLIANVS DIXIT: His igitur iustitiæ XLI.
quas præmisimus, diuisionibus explicatis, dis-
C cutiamus quæ sit definitio peccati. Equidem affatim mihi tam philosophantium quàm eorum qui Catholici fuerunt, quod quærimus scripta suppeditant, sed vereor ne frangaris: & si Philosophorum ego Senatum aduocauero, tu continuò sellularios opifices, omneque in nos vulgus accendas.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Contumeliosus es in infirma mundi, quæ Dominus elegit vt confunderet fortia. Denique ipsi confundunt eos qui confidunt in virtute sua. Vbi
D quid dicam, vos estis prorsus, & me tacente apparetis, cum vos non tacetis.

IVLIANVS DIXIT: Vociferans cum fœ- XLII.
minis cunctisque calonibus, & tribunis, quibus octoginta aut amplius equos tota Africa saginatos collega tuus nuper adduxit Alypius.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aut calumniaris, aut nescis quid loquaris, & ideò, aut mendax aut temerarius, ista loqueris. Quid autem nequius si hoc ipse finxisti, quid stolidius si fingentibus credidisti? Iam verò quod etiam scribere ausus es, neque veritus ne ad
E ea loca libri peruenirent tui, quæ terra marique transeuntem seu venientem Collegam meum Alypium susceperunt; vbi legi apertissime tua falsiloquia, sine tua irrisione vel potius detestatione non possunt, cui non dico impudentiæ, sed dementiæ comparatur.

IVLIANVS DIXIT: Nequaquam te ad- XLIII.
quiescere eruditorum sententijs vt addas, quod intellectui tuo congruit, dixisse Apostolum, quia *Stultam fecit Deus sapientiam mundi*, disputatores vero nostros sine metu à te posse des-

pici, quod nulla auctoritate talium premaris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu eos despicis, qui eis docentibus originale peccatum ita resistis, vt tanquam Manichæos insuper crimineris, me nominans, illos significans.

XLIIII. IVLIANVS DIXIT: Quid ergo; adquiescam prorsus tibi? Faciam in hoc loco iacturam omnium quorum adminiculo vti possem; contentusque ero definitione quæ ad indicium bonæ naturæ post Manichæorum secretum de ore tuæ honestatis effugit. In eo igitur libro cui titulus est, vel de duabus animabus, vel contra duas animas, ita loqueris: *Expecta, & sine prius peccatum definiamus; Peccatum est voluntas amittendi vel retinendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere*: quanquam si liberum non est, *nec voluntas* dici potest: sed malui grossius quàm scrupulosius definire.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hîc peccatum definitum est quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati; de hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quærebatur quale commissum est à primo homine ante omnes homines malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis.

XLV. IVLIANVS DIXIT: O Lucens aurum in stercore! quid verius, quid plenius dicià quoquam vel orthodoxo potuisset? *Peccatum est*, inquis, *voluntas amittendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere*. Ostendit hoc Ecclesiasticus, *Deus*, inquit, *fecit hominem & dimisit*

Cap. 15. *eum in manibus consilij sui. Posuit ante eum vitam & mortem, aquam & ignem; quod placuerit ei, dabitur illi.* Et per Esaiam dicitur. *Si volueritis*,

Cap. 1. inquit, *& audieritis me, quæ bona sunt terræ edetis. Si nolueritis nec audieritis, gladius vos comedet.* Et Apostolus, *Resipiscite iusti & nolite peccare:* atque iterum, *Nolite errare, Dominus non irridetur: quæ enim seminauerit homo, illa & metet.*

AVGVSTINVS RESPONDIT, Hæc testimonia propter illam voluntatem dicta sunt, in qua quisque id quod vult, agit, vt si non habetur, ab eo poscatur qui in nobis operatur & velle. Si autem habetur, fiant opera iustitiæ, & ei, qui illam operatus est, agantur gratiæ.

XLVI. IVLIANVS DIXIT: Voluntas itaque motus est animi in iure suo habentis vtrum sinisterior ad praua decurrat, an dexterior ad celsa contendat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est

Prouerb. 4. ergo, *ne declines in dexteram, neque in sinistram?*

XLVII. IVLIANVS DIXIT: Motus autem animi eius iam qui per ætatem iudicio rationis vti potest, cui cum pœna monstratur & gloria, aut contra commodum, vel voluptas adiutorium & velut occasio offertur, non necessitas

A imponitur partis alterutræ; hæc igitur voluntas quæ alternatur originem possibilitatis in libero accepit arbitrio, ipsius verò operis existentiam à se suscipit, nec est prorsus voluntas antequam velit, nec potest velle antequam potuerit & nolle, nec vtrumque habet in parte peccati, id est velle & nolle, antequam vsum rationis adipiscitur; quibus collectis, apparet te verissimè definisse peccatum esse, *voluntas retinendi vel amittendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.* Hoc ergo peccatum quod claruit nihil esse præter voluntatem, constat genus, hoc est ipsam originem ab ap-

B petitu proprio suscepisse: huius species iam, in vnoquoque qui dicuntur atomi, reperitur differentia verò & in varietate culparum, & in rationibus temporum; modus est ipsa immoderatio, nam si modus est, seruire cui debeas, qui hoc prætermittit, veri modi transgressione delinquit: Hîc tamen dici subtiliter potest modum esse peccati, quia nemo plus quàm potest delinquit; nam si supra vires, inefficaci voluntate peccatur, hoc ipsum fieri vel sola potuit voluntate; qualitas autem adscribatur vitio per quam ostenditur quid amaritudinis, vel dedecore conuehat vel dolore. Est ergo

C peccatum, quia si non esset, nec tu sequereris errores, nihil est autem aliud, præter voluntatem excedentem ab eo calle cui debet insistere, & vnde liberum est non deflectere. Fecit autem de appetitu ineonsessorum, & nusquam est nisi in eo homine qui & habuit voluntatem malam, & potuit non habere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ipse est Adam quem nostra illa definitio quæ tibi placuit, intuebatur, cum dicerem, peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Adam

D quippe omnino quando peccauit, nihil in se habebat mali, quo nolens vrgeretur ad operandum malum; & propter quod diceret, *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago*: ac pro hoc id egit peccando, quod iustitia vetabat, & vnde illi liberum fuerat abstinere. Num ei qui dicit, *quod nolo malum hoc ago*, abstinere inde, liberum non est; ac pro hoc, sic tria ista discernas, & scias aliud esse peccatum, aliud pœnam peccati, aliud vtrumque; id est ita peccatum, vt ipsum sit etiam pœna peccati. Intelligis quid horum trium

E pertineat ad illam definitionem vbi voluntas est agendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, peccatum namque isto modo definitum est non pœna peccati, non vtrumque: habent autem tria ista genera etiam species suas, de quibus nunc longum est disputare. Horum sane trium generum si requirantur exempla, primi generis in Adam sine vllo modo quæstionis occurrit: Multa quippe sunt quæ agunt homines à mala, quibus

eis liberum est abstinere, sed nulli tam liberum est, quàm illi fuit qui Deo suo à quo erat conditus rectus, nullo prorsus vitio deprauatus astabat. Secundi autem generis vbi tantummodo est pœna peccati, exemplum in eo malo est, quod quisque ex nulla parte agit sed tantummodò patitur, velut cùm pro suo scelere, qui peccauit, occiditur, siue alia corporis pœna quacumque cruciatur. Tertium verò genus, vbi peccatum ipsum est & pœna peccati, potest intelligi in eo qui dicit, *quod nolo malum hoc ago.* Ad hoc pertinent etiam omnia quæ per ignorantiam cum aguntur, mala, non putantur mala, vel etiam putantur bona: cæcitas enim cordis, si peccatum non esset, iniuste argueretur: arguitur autem iustè, vbi dicitur: Pharisæe cæce, & alijs plurimis diuinorum eloquiorum locis, eademque rursus cæcitas si peccati pœna non esset, non diceretur: *Excæ-*
Matth. 2. *cauit enim illos malitia illorum*: quod si de Dei
Psal. 68.24. iudicio non veniret, non legeremus, *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.* Quis porrò volens cæcus est corde, cum velit nemo cæcus esse vel corpore? Proinde originale peccatum nec ad illud pertinet quod primo loco posuimus, vbi est voluntas malum operandi, vnde liberum est abstinere, alioquin non esset in paruulis, qui nondum voluntatis vtuntur arbitrio, nec ad illud quod secundò commemorauimus; de peccato enim nunc agimus, non de pœna, quæ non est peccatum, quamuis peccati merito subsequatur. Nam quidem patiuntur & paruuli, quia inest eis corpus mortuum propter peccatum, non tamen mors corporis ipsa peccatum est vel corporalis quicumque cruciatus, sed pertinet primum originale peccatum: Ad hoc genus tertium, vbi sic peccatum est, vt ipsum sit & pœna peccati, quod inest quidem nascentibus dum incipit apparere, quando est insipientibus necessaria sapientia, & mala concupiscentibus continentia; origo tamen etiam huius peccati descendit à voluntate peccantis, *Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes: perijt Adam, & in illo omnes perierunt.*

XLVIII. IVLIANVS DIXIT: Mereretur autem & ab honestis execrationem, & ab illa iustitia, cuius hic tota causa vertitur, legitimam condemnationem: omnibus itaque auleis reductis profer aliquando luce palàm, per quid doceas naturale esse peccatum. Certè nihil superius falsò vel de diuinæ laude iustitiæ, vel de culpæ definitione collectum est. Ostende ergo, hæc duo in paruulis posse constare, si nullum est sine voluntate peccatum, si nulla voluntas vbi non est explicata libertas; si non est libertas vbi non est facultas per rationem electionis; quo monstro peccatum in infantibus inuenitur, qui rationis vsum non habent? igitur nec eligendi facultatem, ac pro hoc nec voluntatem? Atque his inrefutabiliter concessis, nec aliquod omnino peccatum: his igitur molibus pressus, videamus quo eruperis. Nullo, inquis, peccato paruuli premuntur suo, sed premuntur alieno, necdum claruit quid mali sentias, suspicamur enim te ad inuidiam cuiuspiam hominis, cuius iniquitatem, vt Pœnus orator exprimeres, hæc in medium protulisse. Apud quem igitur, impollutam innocentiam, scelus grauauit externum? Quis ille fuit, qui hos adiudicaret reos? tam excors, tam trux, tam oblitus Dei, & æquitati barbarus perduellis? Laudamus prorsus ingenium tuum: apparet eruditio, non potuisti aliter, dignam odio generis humani, iudicis nescio cuius, immo tyranni allegare personam, quam iurando non solum eum non pepercisse his qui nihil peccauissent; verum etiam his qui nec peccare potuissent. Solet quippe apud suspiciosum animum bona conscientia laborare pro defensione sui, ne forte deliquerit, quia delinquere potuit: Absolute autem vindicatur à crimine qui ipsa rei impossibilitate defenditur. Pande igitur quis est iste innocentium addictor: Respondeas, Deus: percussisti quidem animum, sed quia vix tantum sacrilegium fidem meretur, quid dixeris ambigimus, scimus enim omonymè vsurpari nomen hoc posse: sunt quippe dij multi & domini multi, nobis tamen vnus est Deus, pa- 1.Cor. 8
ter ex quo omnia, & vnus est Dominus Iesus Christus per quem omnia. Quid igitur Deum inexorabilem vocas? Hic tu sacerdos religiosissime rhetorque doctissime exhalas, tristius & horridius aliquid quam vel Consensis vallis vel puteus Auerni, imo scelestius quam ipsa in his locis idolorum cultura commiserat. *Deus ais, ipse, qui commendat suam charitatem in nobis, qui dilexit nos, & proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit ipse, sic iudicat,* ipse est nascentium persecutor, ipse pro mala voluntate æternis ignibus paruulos tradit, quos nec bonam nec malam voluntatem scit habere potuisse. Per hanc ergo sententiam, tam immanem, tam sacrilegam, tam funestam, si sanis iudicibus vteremur, nihil præter execrationem tui referre deberem: iustitia enim, & probabili grauitate indignum te disputatione censerem, qui cousque à religione, ab eruditione, à communibus postremò sensibus aufugisses, vt quod vix vlla barbaries Dominum tuum criminosum putaris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non est magnum, quod vides non habere paruulos propriam voluntatem ad eligendum bonum, vel malum: Illud vellem videres, quod vidit qui scribens ad Hebræos dixit, filium Israëlem in Cap. 7. 10
lumbis Abraham patris sui fuisse quando est illi decimatus, & ideo etiam iustum in illo fuisse decimatum: Ad hoc si haberes oculum Chri-

ſtianum , fide cerneres ſi intelligentia non va-
leres, in lumbis Adam fuiſſe omnes qui ex il-
lo fuerant per concupiſcentiam carnis orituri;
quam , poſt peccatum , quo illi ſua nuditas
nunciata eſt , ſenſit, ac reſpexit , erubuit , ope-
ruit : Vnde Ambroſius doctor meus, tui quo-
Lib. de Paradiſ. c. 13. que doctoris excellenter ore laudatus. *Quod
igitur grauius eſt* (inquit) *hac ſe Adam inter-
pretatione ſuccinxit , eo loco , vbi fructum magis ca-
ſtitatis ſe ſuccingere debuiſſet. In lumbis enim quibus
præcingimur quædam ſemina generationis eſſe dicun-
tur. Et ideo malè ibi ſuccinctus Adam folijs inutili-
bus , vbi futuræ generationis non fructum futurum,
ſed quædam peccata ſignaret : Meritò etiam dicit
quod paulo ante memoraui , fuit Adam , & in illo
Lib. 7. in Lucam c. 32. fuimus omnes : perijt Adam , & in illo omnes pe-
rierunt.* Hoc tu non videns , mihi cœcus obla-
tras , ſed in me , quidquid dicis , profectò &
in ipſum dicis. Vtinam ergo ita mihi cum illo
commune ſit præmium ſicut abs te audio ;
cum illo commune conuitium ! Quid eſt quod
clamas ? & dicis , ſi ſanis iudicibus vteremur
nihil præter execrationem tui referre deberem?
Poſſumne tecum largius , beneficentius , libe-
ralius agere ; quàm vt ipſum inter nos conſti-
tuam iudicem , de quo tui doctoris Pelagij
iudicium iam tenemus ? En adeſt ille , qui inter
Lib. 3. de libero arbitrio. Latinæ linguæ ſcriptores , flos quidam ſpe-
cioſus enituit ; cuius fidem , & puriſſimum in
ſcripturis ſenſum ne inimicus quidem auſus eſt
reprehendere. Hoc Pelagius de Ambroſio
iudicauit. Quid ergo de hoc quod inter nos
agitur iudicauit Ambroſius ? Dixi ſuperiùs eius
de peccato originali ſine vlla obſcuritate vel
ambiguitate ſententias: ſed ſi parum eſt, ad-
Lib. de pœnitentia, c. 2. huc audi : *Omnes* inquit , *ſub peccato naſcimur ,
quorum ipſe ortus , in vitio eſt.* Quid ad iſta reſ-
pondes ? Illa de Ambroſio dixit præclara Pe-
lagius , iſta pro me contra te manifeſta pro-
nuntiauit Ambroſius : iſtum reprehende , de
quo dicit magiſter tuus, quod eum ne inimi-
cus quidem auſus eſt reprehendere, & qui ſa-
nos iudices quæris , iſtum nega ſanum , vt te
plane profitearis inſanum. Sed indignaris ho-
mo pijſſimus quod paruuli non renati , ſi mo-
riantur ante propriæ voluntatis arbitrium pro-
pter aliena dicantur peccata damnari , ab eo
Ad Rom. 5. qui *commendat charitatem ſuam in nobis , qui di-
lexit nos , & filio ſuo non pepercit , ſed pro nobis illum
tradidit* : quaſi non de illo grauius conquiran-
tur ſtulti & indocti ſimiles tui , qui dicunt ,
Vt quid creat , quos impios futuros & dam-
nandos eſſe præſciuit ? Vt quid eos poſtremò,
donec ad impietatem damnabilem proueniant:
facit viuere , quos antequam fierent , ex hac
vita poſſet auferre ? Animaris ſi commendat
charitatem ſuam in nobis , ſi filio ſuo non pe-
percit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum,
Ad Rom. c. 8. quibus ſi dicatur. *O homo tu quis es qui reſpon-
deas Domino ? inſcrutabilia ſunt iudicia eius* : iraſ-

A cuntur potius quàm miteſcunt , ſed nouit do-
minus qui ſunt eius : Si ergo ſanis iudicibus
vti cupis , audi iudicem ſanum ſingulariter à
tuo doctore laudatum ; *Fuit inquit Adam , &
in illo fuimus omnes : perijt Adam , & in illo om-
nes perierunt* : ſed peccatis inquis , alienis non
vtique perire debuerunt ; aliena ſunt , ſed pa-
terna ſunt : ac per hoc iure ſeminationis at-
que germinationis & noſtra ſunt : quis ab hac
perditione liberat , niſi qui venit quærere quod
perierat ? In eis ergo quos liberat , amplecta-
mur miſericordiam : in eis autem quos non li-
berat agnoſcamus iudicium occultiſſimum qui-
B dem , ſed ſine vlla dubitatione iuſtiſſimum.

IVLIANVS DIXIT : Pugnaſſe ſiquidem XLIX.
cum principe tenebrarum , Deum lucis Ma-
nichæus finxit & credidit ; addiditque , eius
captiuam teneri in hoc orbe ſubſtantiam ; ſed
tantam infœlicitatem colore pietatis nititur
excuſare , affirmans eum quaſi bonum pro
patria dimicaſſe ciuem ; atque ideo obieciſſe
membra ne perderet regna : tu qui hæc didi-
ceras quantum ea vel ad tempus deſerendo
profeceris intuere , dicis : Deum neceſſitatem
non pertuliſſe belli , ſed iniquitatem admi-
ſiſſe iudicij , nec tenebroſis hoſtibus , ſed per-
C ſpicuis ſubjacere criminibus , non imperiiſſe
poſtremò ſubſtantiam ſuam , ſed æternam vio-
laſſe iuſtitiam ? Quis veſtrum peior ſit alijs
æſtimandum relinquo : Illud tamen liquet ad
vnum vos opinionis nefas redire ; nam & Ma-
nichæus ſubſcribit iniquitatem Deo ſuo , cum
eum allegat damnaturum in vltimo die mem-
bra quæ tradidit. Et tu per hoc illum aſſeris
infelicem , per quod corrupit gloriam qua clue-
bat , & perſequendo innocentiam quam crea-
uit , perdidit iuſtitiam qua ſacerrimus fuit :
Tantum igitur huic quem tu inducis Deo,
D ille quem magiſter tuus commentus fuerat, an-
tecellit , quantum excuſabilius eſt prælio ſu-
peratum eſſe quam vitio.

AVGVSTINVS RESPONDIT : Si tibi
placet , innocentia paruulorum remoue ab eis, Eccl. 40. 1.
ſi potes , graue iugum quod eſt ſuper filios
Adam à die exitus de ventre matris eorum ,
ſed puto quod ſcriptura , quæ hoc dixit , me-
lius te , nouerat quid eſſet innocentia creatu-
ræ , & quid iuſtitia creatoris ; quis autem non
videat ſi habent paruuli , qualem prædicas in-
nocentiam , in graui iugo eorum Dei non eſſe
E iuſtitiam ? Porro quia in iugo graui eorum di-
uina iuſtitia eſt , non eſt in eis talis , qualem
prædicas innocentia. Niſi forte tibi in hac quæ-
ſtione laboranti , Deus iuſtus quidem , ſed in-
firmus , quodammodo ſubuenire poterit , qui
à ſuis imaginibus ne innocentes graui iugo
miſeriæ premerentur ; ſubuenire non potuit :
vt cum dicas voluiſſe quidem , quia iuſtus eſt,
ſed non potuiſſe quia omnipotens non eſt:
Atque ita de his anguſtijs exeas , vt fidei caput
perdas ,

perdas, qua fide primitùs in symbolo confitemur credere nos in Deum patrem omnipotentem: Deus igitur tuus, in tot & tantis malis quæ paruuli patiuntur, aut iustitiam, aut omnipotentiam, aut ipsam curam rerum humanarum est perditurus: quodlibet autem istorum dixeris, vide quid egeris. L.

IVLIANVS DIXIT: Amolire te itaque cum tali Deo tuo de Ecclesiarum medio; non est ipse, cui Patriarchæ, cui Prophetæ, cui Apostoli crediderunt, in quo sperauit & Heb. 12. sperat Ecclesia primitiuorum, quæ conscripta est in cœlis; non est ipse quem credit iudicem, rationabilis creatura; quem Spiritus sanctus iuste iudicaturum esse denunciat. Nemo prudentium, pro tali Domino suum vnquam sanguinem fudisset, nec enim merebatur dilectionis affectum, vt suscipiendæ pro se onus imponeret passionis. Postremò iste quem inducis, si esset vsquam reus, conuinceretur esse non Deus, iudicandus à vero Deo meo, non iudicaturus pro Deo. Vt igitur prima fidei fundamenta cognoscas; noster Deus Ecclesiæ Catholicæ Deus, substantia nobis ignotus est, & ab aspectu similiter remotus; quem vidit nemo hominum, nec videre potest: vt æternus sine principio, ita sanctus iustusque sine vitio; omnipotentissimus, æquissimus, misericordissimus, innotescens solus splendore virtutum; factor omnium quæ non erant, dispensator eorum quę sunt; examinator cunctorum qui & sunt & futuri sunt, & fuerunt, in vltimo die: Terram, cælum, & cuncta simul elementa moturus: Excitator cinerum, & corporum restitutor: sed propter solam iustitiam; hæc quæ diximus cuncta facturus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si Deum Patriarcharum colis, quare non credis circumcisionem octaui diei, quæ præcepta est Abrahæ, præfigurationem fuisse regenerationis in Christo; hoc enim si crederes, videres non potuisse iuste animam paruuli exterminari de populo suo, si die non circumcideretur octauo, nisi alicui fuisset obligata peccato? Si Deum Prophetarum colis, cur non credis, quod per eos toties dixit, *reddam peccata patrum in filios*? Si Deum Apostolorum colis, cur non credis, *corpus mortuum propter peccatum*? Si Deum colis in quo sperauit & sperat Ecclesia primitiuorum quæ conscripta est in cælis, cur non credis baptizandos paruulos, erui de potestate tenebrarum, cum eos propter hoc exsufflet, atque exorcizet Ecclesia, vt ab eis potestas tenebrarum mittatur foras? Ille verò, quem sperat iudicem rationalis creatura, quæ in sanctis eius est, & fidelibus lege nobis propter regnum bonis, & supplicium malis, quem tertium locum præparauerit & promiserit, non regenera-

Leuit. 12. Exod. 34. Rom. 6.

A tis innocentibus tuis? Quomodo autem dicis neminem prudentum pro domino quem colimus sanguinem fundere, cum eum coluerit, & pro eo sanguinem fuderit gloriosissimus Cyprianus, qui vos in ista quæstione suffocat, dicens, paruulum ex Adam carnaliter natum, contagium mortis antiquæ, prima natiuitate contrahere? Vide ne tu potius reus sis, qui blasphemas iustum sanctorum martyrum Deum: Dicis te colere omnipotentissimum, æquissimum, misericordissimum Deum. Sed ipse est omnipotentis-
B simus, qui iugum graue quo premuntur filij Adam, ex die natiuitatis suæ proculdubio ab eis posset auferre, imò, nec vllo modo illud imponeret; imponiue permitteret, nisi peccata in eis cum quibus nati sunt, inueniret; quorum reatum, renatis idem ipse misericordissimus solueret. Si ergo te delectaret diuina iustitia videres profectò quod ex ipsa veniat, non vtique iniuste à paruulis incipiens, nota omnibus humana miseria, qua peragitur hæc vita à primis fletibus nascen-
C tium, vsque ad extremos halitus morientium; sanctis tantum & fidelibus, sed in alia vita felicitate repromissa.

Ep. 59.

IVLIANVS DIXIT: Pro hoc igitur Deo meo quem mihi qualem credo omnis creatura & sancta scriptura denunciat rectius dixi facere, si nec librorum te concertatione dignum putarem: Verum quoniam mihi hoc potissimum à sanctis viris nostri temporis confessoribus munus impositum est, vt dicta tua quid habeant ponderis, rationisque discutiam, opportunum fuit ostendere prius,
D non à te credi, ei Deo qui in Catholicorum semper Ecclesia prædicatus est, & vsque ad finem vbi illa fuerit prædicabitur. LI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego potius non te ostendisse, quod te ostendisse dicis, ostendi, & ei me Deo credere, qui à Catholicorum semper Ecclesia prædicatus est, si nimium non sis cæcus, edocui.

IVLIANVS DIXIT: Nunc verò consequenter inspiciam quibus hoc quod expugnat fides priorum, testimonijs affirmare coneris; sed quoniam institui libro tuo secundo quem Alypius detulit obuiare; ne confundatur rescriptis veritas paucis adhuc vsque dum ad testimonium Apostoli quò
E plurimum tibi videris muniri, sermo perueniat respondendum est. Illis ergo quæ supra posui verbis tuis, hæc quæ sequuntur adiungis: *In his itaque prætermisit hoc timuit, quia cuncta Ecclesiæ Catholicæ pectora conuenit, fidemque quam ipsa antiquitùs tradita atque fundatam, clara quodammodo voce compellat, & aduersus eos permouet quod diximus, quia nihil esse peccati vehementissimè in paruulis dicunt quòd lauacro regenerationis abluatur: omnes enim ad Ecclesiam non propter* LII.

Lib. 2 de nuptijs c. 3.

aliud cum paruulis currunt nisi vt in ijs originale peccatum generatione primæ natiuitatis attractum, regeneratione secundæ natiuitatis expietur: deinde ad nostra superiora verba reuertitur, quæ nescio cur repetat, eos autem qui de tali commixtione nascuntur, dicimus trahere originale peccatum, eosque de parentibus qualibuscunque nascantur, non negamus adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo. Hæc verba nostra, *& paulo ante dixerat: deinde subiunxit quod de Christo diximus, qui de eadem sexus vtriusque commixtione nasci noluit, sed etiam hic prætermisit quod ego posui, & per eius gratiam eruti de potestate tenebrarum in regnum illius, qui de eadem sexus vtriusque commixtione nasci noluit, transferantur. Vide obsecro te, quæ nostra verba vitauit, tanquam inimicus omnino gratiæ Dei, qui venit per Iesum Christum Dominum nostrum. Scit enim ab illa Apostoli sententia, quæ dixit de Deo Patre qui nos eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij charitatis suæ improbissimè & impurissimè paruulos separari, ideo proculdubio verba ista prætermittere quàm ponere maluit.* Ego ne sum inimicus gratiæ Dei, homo omnium impudentissime, qui in primo libro meo, vnde ista contextu suo auulsa rapuisti, vt aliquid sine ratione garrires professione pura & plena, os tuum mysterijs Manichæorum madens, tuorumque damnaui?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nunquid vt habeas causam bonam conuiciando facturus es, dic quorum meorum os meumque sicut damnasse re iactas? dicturus es Manichæorum, sed vt maledicus, non vt veridicus: Ego enim & Manichæos detestor, & adiutores eorum in quibus appetis principatum, & vtrosque adiuuante & subueniente Domino Deo nostro Catholica veritate redarguo, sed ostendam meos, quos in me tanto nequius quantò astutius criminaris. In hac enim causa vbi originalis peccati vertitur quæstio, propter quod me nomine Manichæorum atrocissimis dignum arbitraris opprobrijs; meus est Cyprianus, qui cum peccasse nihil dixerit, paruulum non tamen tacuit, *eum contraxisse peccati ex Adam prima natiuitate contagium.* Meus est Hilarius, qui cum exponeret quod in Psalmo legitur. Viuet anima mea & laudabit te: *viuere se inquit, in hac vita non reputat, quippe dixerat: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Scit sub peccati origine, & sub peccati lege se natum.* Meus est qui à tuo doctore excellentissimè laudatur Ambrosius, qui dixit, *omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum, dicente Dauid: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea; ideo Pauli caro, corpus mortis erat.* Meus est Gregorius, qui cum de baptismo loqueretur, *Venerare*, inquit, *natiuitatem, pro qua terrenæ natiuitatis vinculis*

Ep. 59. — In Psa. 118. — Lib. de pœnit. c. 2. — Orat. in natalem Christi. — Sermone 1. de Ieiunio.

liberatus es. Meus est Basilius, qui cum ageret de ieiunio: *Quia non ieiunauimus*, inquit, *decidimus de paradiso, ieiunemus vt ad eum redeamus.* Meus est Ioannes Constantinopolitanus dicens: *Adam peccauit illud grande peccatum, & omne hominum genus in commune damnauit.* Hi omnes, & alij socij eorum eadem sentientes, quos commemorare longum est, mei sunt si agnoscis, & tui sunt, sed mei doctores, improbatores tui: Quomodo igitur os meum meorumque damnasti? cum istorum, quos esse conspicis meos, concordissimo & veracissimo potius ore ipse damneris? Istisne tu luminibus ciuitatis Domini, mente tenebrosissima, fronte impudentissima, lingua procacissima audes crimen obijcere Manichæi? Si autem non audes, cur mihi non ob aliud audes, nisi qui hoc dico quod dicunt quibus non audes?

Homilia de Lazaro resuscitato.

LIII. IVLIANVS DIXIT: Ibi namque hic est à me conlatus ordo verborum, cum dixissem auctorem Deum cœli & terræ, omniumque quæ in eis sunt, ac per hoc & hominum propter quos cuncta facta sunt. Non autem me fugit in quo cum hæc dicamus, illud de nobis disseminandum esse, quia gratiam Christi Domini necessariam paruulis non putemus, quod Christianos populos laudabiliter & vehementer offendit, si tamen dicti per se nefarij, non nos arbitrarentur auctores. Eo enim modo nec de fratribus suis falsa credendo, crimen incurrerent, & studiosos se circa amorem fidei comprobarent. Munienda igitur nobis ista pars est, contra impetum vanitatis, & confessione breui os obloquentium confundum. Nos igitur in tantum gratiam baptismatis omnibus vtilem ætatibus confitemur, vt cunctos, qui illam non necessariam etiam paruulis putant, æterno feriamus anathemate, sed hanc gratiam locupletem spiritalibus donis credimus quæ multis opima muneribus, ac reuerenda virtutibus; pro infirmitatum generibus & humanorum statuum diuersitatibus, vnica remediorum conlatrice quam munerum virtute medicatur: Quæ cum admouetur non est mutanda pro causis: iam enim ipsa, dona sua pro accedentum capacitate dispensat. Sicut enim artes omnes non pro diuersitate materiarum, quas arripiunt excolendas, ipsæ quoque aut detrimenta aut augmenta patiuntur, sed idem semper atque vno modo se habentes multiplici decorantur affectu, ita & secundùm Apostolum, Vna fides, vnum baptisma, & multiplicantur & dilatantur in donis, nec tamen in mysteriorum mutantur ordinibus. Sed hæc gratia non aduersatur iustitiæ, quæ maculas eluit iniquitatis Nec facit peccata, sed purgat quæ absoluit reos, non calumniatur innocuos; Christus enim

qui est sui operis redemptor, auget circa imaginem suam continua largitate beneficia: & quos fecerat condendo bonos, facit innouando adoptandoque meliores. Hanc igitur gratiam, per quam reis venia, illuminatio spiritualis, adoptio filiorum Dei, municipatus cœlestis Hierusalem, sanctificatio & in Christi membra translatio & possessio regni cœlorum mortalibus datur, qui aliquibus negandam putat, omnium bonorum execrationem meretur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: In his omnibus quæ commemorasti gratiæ Dei muneribus, illud quod prius posuisti, dari pro illis reis veniam, non vis ad paruulos pertinere, quos vllum reatum negas ex Adam trahere. Cur ergo cætera multis negat Deus paruulis, qui sine hac gratia in illa ætate moriuntur? Cur inquam, non eis datur illuminatio spiritualis, adoptio filiorum Dei, municipatus Hierusalem cœlestis, sanctificatio, atque in Christi membra translatio, & possessio regni cœlorum? Hæcne tot munera tam necessaria, tot imaginibus suis nullum secundùm vos peccatum habentibus negaret Deus, penes quem summa potestas est, cùm hoc beneficium non à se prohibeat voluntas contraria paruulorum? Tu certè vt hanc à vobis amolireris inuidiam, qua dicimini baptismi gratiam paruulis denegare, dixisti quod eam gratiam, qui aliquibus negandam putat, omnium bonorum execrationem mereatur. Non igitur eam Dei omnipotentis æquitas negaret & innumerabilibus paruulis, qui sine ac sub eius omnipotentia moriuntur, si mali nihil in eius occulto iudicio mererentur: A quo iudicio de stirpe Adam venientibus omnibus debito, quicumque secundum gratiam, non secundum debitum liberantur, non in suis meritis, sed in Domino glorientur: Vos ergo si carere vultis opprobrio, quo Ecclesiæ Catholicæ detestabiles facti estis, finite Christum paruulis esse Iesum. Quod omnino non erit, si non eis conferet propter quod hoc nomen accepit: Id est si non eos saluos faciet à peccatis eorum. Hoc igitur de ista gratia dicite: vt offensionem Christianorum de qua conquerimini, careatis: quod dixit catholicus doctus, doctorque Gregorius: *venerare natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis vinculis liberatus es.* Nullo itaque modo ad istam gratiam pertinere paruulos confitemini, quamdiu negatis eos natiuitate cælesti à terrenæ natiuitatis vinculis liberari.

LIV. IVLIANVS DIXIT: Quæ quoniam vt locus interim hic patiebatur muniui, reuertamur illo vnde digressi sumus; de hoc ipso vbicumque oportunum fuerit plenius locuturi. Ecce quanta confessionis luce & eos, qui baptisma paruulis denegarent, & vos, qui eius præiudicio iustitiam Dei audetis maculare reprobaui; Protestans aliud me non tenere quàm institutam mysteria iisdem, quibus tradita sunt verbis, in omni prorsus ætate esse tractanda, nec pro causarum varietate debere murari. Verum fieri peccatorem, ex malo perfectè bonum, innocentem autem qui nullum habet malum propriæ voluntatis ex bono fieri meliorem, id est optimum, vt ambo quidem Christi membra transeant consecrati: Sed vnus deprehensus in mala vita, alter in bona natura. Ille enim innocentiam quam exortus acceperat, praua actione corrupit: hic verò sine laude, sine crimine volunratis hoc solum habet, quod à Deo conditore suscepit; qui infucata primæuitate felicior, bonum simplicitatis suæ viciare non potuit, nullis habens de actibus meritum; sed hoc solum retinens, quod tanti opificis dignatione possedit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quare ergo graue iugum super eum à die exitus de ventre matris eius; cur tanta corruptibilitas corporis, vt aggrauaretur anima eius? Cur tanta mentis obtusio, vt etiam plagis erudiatur tarditas eius? Quousque Iuliane, grauis es corde? Quousque diligis vanitatem, & quæris mendacium quo vestra hæresis fulciatur? Numquid si nemo peccasset: si natura humana in qua condita est bonitate mansisset, etiam in paradiso ad istas homo miserias, vt alia taceam, nasceretur?

IVLIANVS DIXIT: Ætas igitur illa sicut misericordiam Christi prædicat in nouato, id est in nouantis mysterij virtute prouecta: ita iniquitatem iudicis, infamiam iustitiæ, aut accusata, aut aggrauata conuincit. LV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ex qua vetustate ætas illa dicitur innouata, cum sit ortu noua? Labia dolosa sunt ista, si vis agnoscere vetustatem, ex qua paruuli Christiani gratia renouantur. Audi fideliter quod ait homo Dei Reticius ab Augustoduno Episcopus, qui cum Melchiade Rumano Episcopo quondam iudex sedit, Donatumque damnauit hæreticum. Hic enim cum de Christiano baptismate loqueretur. *Hanc igitur,* inquit, *principalem esse in Ecclesia indulgentiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ nostræ facinora prisca delemus: vbi & veterem hominem cum ingenitis sceleribus exuimus.* Audisne non postea perpetrata, sed etiam ingenita scelera veteris hominis? Numquid Manichæus fuit iste Reticius? Quomodo ergo nun dolose, innouari paruulos dicitis Christiana regeneratione, qui mala quæ ingenerauit antiqui criminis pondus in vetere homine non vultis agnoscere? Deinde si aggrauata ætas illa iniquitatem iudicis conuincit, vt dicis: itane non est aggrauata graui iugo super filios Adam, &

gnantium, inspirata à diabolo, prolata à Manichæo, celebrata à Marcione, Fausto, Adimanto, omnibusque eorum satellitibus, & nunc à te in Italiam, quod grauiter gemimus, eructata.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quo ore, qua fronte concilium malignantium dicis, consensionem tot Catholicorum, qui doctores Ecclesiarum fuerunt ante nos? quasi vero in concilio Episcoporum, quod non salubriter, sed iactanter propter vestras quæstiones, debere dicitis congregari, sederent Episcopi quos suprà memoraui, vt alios omittam, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, B Basilius, Ioannes Constantinopolitanus, alijque eorum, qui nunc manent, facile inueniretis quos eis in doctrina Ecclesiastica antiquitus tradita, æquare necdum præferre possetis. Cùm ergo ipsi contra vos de peccato originali proferant apertas clarasque sententias, & quas paulo ante posui & alias plurimas; horumne in catholica veritate consensum audetis malignantium appellare concilium? & cogitatis, quid ad ista contradicatis, ac non potius quo fugiatis, si eis consentire non vultis? Sed quoniam me dixisti eructasse in Italiam quod gematis, C eundem illum Episcopum Italiæ à tuo doctore laudatum in tuam frontem replico Ambrosium; *Omnes homines* inquit, *sub peccato nascimur, quorum ipse ortus, in vitio est, sicut habes lectum dicente Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea: Ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Christi autem caro damnauit peccatum, quod nascendo non sensit, quod moriendo crucifixit, vt in carne nostra esset iustificatio per gratiam, vbi erat antè colluuio per culpam.* Hanc ergo fidem antiquitus D traditam dico, atque fundatam: tu reuois; & cui reluctèris, non respicis: Nũquid huic eam à diabolo dicere poteris inspiratam? Nũquid iste Manichæus est? Numquid Marcion? Faustus, Adimantus? Non vtique, sed longè his dissimilis, longéque contrarius. Pelagius certè dicat quis iste sit; ille, ille est, cuius fidem, & purissimum in scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere: Quid est Iuliane; vbi te vides ille, cuius ne inimicus quidem reprehendere ausus est fidem? hanc habebat fidem; quam tu ita re- E prehendis, vt eam tribuas concilijs malignantium: Ecce non est eorum, sed Ambrosij, quia vera est, quia sana est, quia, vt dixi, antiquitus tradita atque fundata est hæc, & mea est: Non ego hanc in Italia (quod vos gemere dicitis) eructaui: sed potiùs ab isto Episcopo Italię hanc prædicante & docente lauacrum regenerationis accepi. Quomodo fides ista Catholica est, & tamen tua non est:

A Tu ergo vbi es? Vide obsecro, & redi: vide re tibi expedit, non inuidere; redire cupimus, non perire.

LX. IVLIANVS DIXIT: Nihil est peccati in homine, si nihil est propriæ voluntatis, vel assensionis; hoc mihi hominum genus, quod vel leuiter sapit, sine dubitatione consentit. Tu autem concedis nihil fuisse in paruulis propriæ voluntatis, non ego, sed ratio concludit, nihil igitur in eis esse peccati. Nequaquam ergo propter hoc ad Ecclesiam deferuntur, vt infamentur, imò vt infament Deum: sed deferuntur vt laudent Deum, B quem & bonorum naturalium, & donorum spiritualium protestantur auctorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non infamantur, cùm exsufflantur: sed eruuntur de potestate tenebrarum; nec infamant Deũ, sed quo creatore nati sunt, hoc indigent saluatore: Et ideò renascendo ex Adam transferuntur ad Christum. Vbi autem dixisti, nihil est peccati in homine, si nihil est propriæ voluntatis, vel assensionis, plenius verum diceres, si adderes, vel contagionis.

LXI. IVLIANVS DIXIT: Originale autem C peccatum si generatione primæ natiuitatis attrahitur, nuptias quidem à Deo institutas damnare potest; cæterum à paruulis auferri non potest; quoniam quod innascitur vsque ad finem eius, cui à principiorum causis inhæserit, perseuerat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec nuptias damnat, quia non ipsæ sunt causa eius, vt auferatur ab omnipotente illo, qui & homo nasci potuit sine illo.

LXII. IVLIANVS DIXIT: Nullam itaque tibi calumniam commouemus, quasi damnes nuptias, & quasi hominem, qui ex illis nasci- D tur, opus diaboli esse dicas; nec infideliter hoc obijcimus, nec imperitè colligimus, sed qui sit consequentium sententiarum effectus; & sollicitè & simpliciter intuemur. Nusquam enim sine commixtione nuptiæ corporales. Tu dicis, quicumque ex illa commixtione nascũtur, ad diaboli pertinere; dubio procul pronuntias nuptias ad ius dæmonis pertinere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid nos dicimus, sine commixtione corporis in paradiso nuptias esse potuisse, si nemo peccasset, sed non ibi esset malum, quo nunc E benè vtitur pudicitia coniugalis. Illud autem malum est à vulnere, quod diabolica inflixit astutia: hinc rea tenetur propago mortalium: hinc est, qui nascitur sub principe peccatorum, donec renascatur in Christo, qui nullum habuit omninò peccatum, à quo solo vinculum soluitur mortis, quia solus fuit liber in mortuis.

LXIII. IVLIANVS DIXIT: Dicis trahi naturæ conditione peccatum, qui vis hoc malum à

voluntate primi hominis accidisse: Differo hîc responsionem, quâ conuincendus es, quòd sine verecundia mentiaris. Sed quod ad præsentem locum spectat, colligo, & sapientiæ ratiocinanti credo, quod naturam videlicet Diabolicam sine ambiguitate definias. Nam si in ea vel per eam est, propter quid homo à diabolo possidetur, inrefutabiliter diaboli est, per quod Dei imaginem sibi potuit vindicare. Imò nec imago Dei est, quæ per exortum suum in regno diaboli est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Credis, sed opinanti stultitiæ non ratiocinanti sapientiæ: Siue paruulos erui de potestate tenebrarum, vt Christi transferantur in regnum, Nã dicendo eos veteris delicti non habere contagium, & sic remouendo à misericordia salua-
Math. 1. toris, *Qui saluum facit populum suum à peccatis eorum*: vnde vocatus est Iesus, nihil agis, nisi vt ira Dei maneat super eos, de qua locutus
Cap 14. est Iob dicens, *Homo natus ex muliere breuis vitæ, & plenus iræ, & sicut flos fœni decidit, fugit autem sicut vmbra, & non stabit: nonne & huius curam & hunc fecisti intrare in conspectu in iudicium? Quis enim erit mundus à sordibus? ne vnus quidem, etiamsi vnius fuerit dies vita eius super terram:* sed videlicet, homo misericors, miseraris imaginem Dei, ne dicas, eam sub peccato carnaliter nasci. O quàm crudelis est ista vana misericordia tua, quæ paruulis negat misericordiam Saluatoris sui, qui venit quærere quod perierat. Per illas igitur sordes, sine quibus homo Dei dicit esse neminem, etsi vnius diei sit vita eius super terram, sibi vindicat diabolus imaginem Dei non per substantiam, quam creauit Deus, vitiata est enim natura, non vitium est: sed tum nec imago Dei est, inquis, quæ per exortum suum in regno diaboli est. Quid si tibi alius dicat, non est imago Dei, quæ nullo rea peccato, non tamen intrat in regnum Dei, nónne, quid respondeas non habebis, si vana respondere nolueris? Et certè propterea homo est imago Dei, quia factus est ad similitudinem Dei. Cur ergo & va-
Psal 38 v 6. nitati similis factus est, propter quod dies eius velut vmbra prætereunt? non enim ab hac vanitate separaturus es paruulos, cùm dies eorum velut vmbra prætereant. Postremo numquid eos & à viuentibus separabis? Audi ergo eum qui dicit in Psalmo, *Ecce veteres posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihil ante te: veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens*. Cùm ergo sit imago Dei omnis homo viuens, dic vnde sit etiam vanitas omnis homo viuens? Sed quid dicturus es, qui non vis agnoscere, aliud horum esse ex conditione
* Accidisse. Dei, aliud * excidisse ex conditione peccati. Permittite, quæsumus, vt homo viuens, qui ad Dei similitudinem factus est, eruatur à potestate tenebrarum, sub qua, vanitati similis factus est; eruatur autem nunc interim à reatus obligatione, post hanc verò corruptibilem vitam, ab omni etiam vanitate.

IVLIANVS DIXIT: Si igitur legas opus meum, desinas mirari, cur ad verba tua, quæ suprà posueram, reuerterim. Promiseram quippe me de scriptis tuis probaturum, quod tu inter impietatem, quam biberas, & eius inuidiam, quam timebas, pariter vtrumque dixisses, & quod à Catholicis, & quod à Manichæis asseri solet. Est itaque ibi talis ordo verborum, amotus tuo capiti, quod nunc fronte Sycophantæ interpolarum fuisse mentitus es. Scio me magna pollicitum, id est, vt de aduersarij sermonibus approbarem, & eos qui homines opus Dei negant, iure damnari, & istum ipsum, qui hoc confitetur, nihil aliud agere, quàm vt peculium diaboli confirmet esse, quidquid de nuptiarum fœcunditate procedit, hoc enim genere, patrocinij sui quoque legibus, Manichæorum opinio destruetur. Verùm id tota libri eius exordia publicarunt: Ait enim opus esse diuinum homines, qui ex nuptijs, id est, ex maribus nascuntur, & fœminis: quâ sententia, omne quod erat acturus, euertit, nobisque assentitur dicentibus esse impios, qui hæc audeant denegare. Absoluta igitur iam vna pars est, superest vt ostendam, id eum, quod nuper impugnarat astruere, quibus dictis partem tui capitis retractaui, in qua dixeras *eos, qui de tali commixtione nascuntur, dicimus trahere originale peccatum, eosque qui de parentibus* qualibuscumque *nascuntur non negaui, adhuc esse sub diabolo, nisi renascantur in Christo, & per eius* gratiam *erutis de potestate tenebrarum, in regnum illius, qui ex eadem sexus* vtriusque *commixtione nasci noluit, transferuntur.* Cur ergo Coloss. 1. putas hinc te excusari posse ab errore Manichæorum, quia ausus es sententiam, cum qua omnibus ingenij viribus luctabaris inserere, cùm hoc non patrocinium erroris tui, sed testimonium sit stultitiæ singularis, qui putas Calliphontis more virtutem & vitia, iustitiam & iniquitatem oratione tua posse in fœdera conuenire. Quod autem ait Apostolus, *Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ*, lege quartum operis mei librum, & tunc tibi quid magister Gentium senserit, innotescet.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sexto nostro responsum est quarto tuo, & nunc ego magis admoneo, vt illa tua & mea legant, qui volunt scire, quantùm ibi fueris à veritate deuius, & quanta sis veritate conuictus: De hac autem chartula, in qua ex tuis libris quædam decerpta conscripta sunt, liberum tibi est mihi imputare quod ille fecit, qui eam misit homini, à quo missa est mihi: Ille quippe quod voluit, in ea posuit,

A & quod voluit, prætermisit. Vnde tibi iam suprà breuiter satisque respondi : Quid te obscuris tuis aduersus Apostoli manifesta conaris inuoluere? ille Deum prædicans, ait, *Qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij charitatis suæ*, & tu dicis hoc de illo exceptis paruulis dictum? Si ergo non eruuntur paruuli de potestate tenebrarum non sunt mortui: si non sunt mortui, non pro eis mortuus est Christus; tu autem etiam pro ipsis Christum mortuum confiteris, & idem Apostolus dicit, *Vnus pro omnibus mortuus est.* Ergo omnes mortui sunt: B conclusio hæc Apostoli inuicta est, ac per hoc quia & pro paruulis mortuus est, profectò etiam paruuli mortui sunt; mortuus est porrò Christus, vt euacuaret eum qui potestatem habebat mortis, id est diabolum; sine igitur paruulos, vt viuant, erui de potestate tenebrarum: Quid est autem quod mihi Calliphontis morem obijcis, vel errorem, in eo quod me putare dicis virtutem & vitia, iustitiam & iniquitatem oratione mea posse in fœdera conuenire? Ego quidem absit vt hoc vel corde teneam, vel de sermone suadeam, sed tam benè te intellexisse istum C Philosophum gratulor. Etenim cùm ille putauerit in virtute animi & voluptate corporis esse hominis bonum, tu eum dicis virtutes & vitia voluisse coniungere, ac per hoc, sicut decuit, vitium iudicasti esse corporalis appetentiam voluptatis, vitium est igitur libido, quam laudas; subrepsit itaque vndecumque sensibus tuis veritas, vt susceptæ tuæ causam paululùm deserens, quod dicimus diceres.

Coloss. 1.

a Ad Cor. c. 5.

LXV. IVLIANVS DIXIT : Argui ergo, & iure argui, deiectam & debilem varietatem, quâ fueras effectum, vt & nuptias te non damnare promitteres, & diceres, ob viri & fœminæ commixtionem, quam de nuptiarum conditione & natura, venire perspicuum est, imò in qua sola, (quantùm ad conflictum nostrum respicit) nuptiarum veritas est, homines in diaboli iura transcribi.

AVGVSTINVS RESPONDIT : Si in sola viri & fœminæ commixtione est veritas nuptiarum, eadem ergo est veritas adulteriorum; quæ nuptiarum, quia in vtrisque est ista sexus vtriusque commixtio: Quod si absurdissimum est, non in sola, vt deliras, commixtione maris & fœminæ nuptiarum veritas est, quamuis sine illa nuptiæ filios propagare non possint; sed alia sunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus, ab adulterijs nuptiæ discernuntur, sicut est thori coniugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & quæ maxima differentia est, bonus vsus, mali, hoc est, bonus vsus concupiscentiæ carnis, quo malo adulteri vtuntur malè.

LXVI. IVLIANVS DIXIT : Quam commixtionem ita execrabilem persuadere conatus es, vt velis intelligi Christum non propter signi splendorem, sed propter damnandam sexuũ coniunctionem nasci de Virgine matre voluisse, quid ergo vnquam à quoquam dici improbius aut impudentius potuit, quàm hoc, quod duos velut Reges de humanitatis possessione certantes his signis, & duo eorum regna separasti, vt diceres, diaboli esse quidquid nuptiæ protulissent, Dei verò solum quod virgo peperisset? Quid est aliud Virginis fœcundatorem, & egentissimum ostendere inopia portionis suæ, & eundem negare eorum, qui prodeunt de nuptijs hominum conditorem? Teneat igitur verbi tui lector diligens chirographum, sciatque te, fidelem discipulum Manichæorum & Traducianæ nationis primatem, nihil aliud quàm commixtionem legitimi damnasse coniugij.

AVGVSTINVS RESPONDIT : Non habes exercitatos sensus ad separandum bonum à malo: & hominum & angelorum natura atque substantia vel bonorum, vel malorum Deo creatore subsistit. Sed vitia naturarum atque substantiarum, quæ Manichæi naturas dicunt esse atque substantias, veritas autem negat, Deus iustus atque omnipotens ordinatione iudiciaria esse permittit, & ipsa sunt mala, quæ nisi ex bonis & in bonis naturis esse non possunt: Sic sunt autem in diaboli potestate, quæcumque illi, Deo iudicante, subduntur, vt à Dei potestate, sub qua & diabolus ipse constitutus est, aliena esse non possint: cum igitur omnes angeli, & omnes homines sub Dei sint potestate, inanis est loquacitas tua, quâ dicis Deum & diabolum D diuisisse inter se, quis eorum quosdam habeat sub propria potestate, in quem vero crudo pectore, euomas istas, quibus pasceris, contumelias; paulisper attende. En adest ille Ambrosius, de hoc in quem inueheris; quid dicat vide: *Quis solus* inquit, *potuit iustus esse, cùm generatio omnis erraret, nisi natus ex virgine, generationis obnoxiæ priuilegio minimè teneretur.* Audi adhuc, audi & proteruam linguam frontis elisione compesce : *Non enim*, inquit, *virilis coitus vuluæ virginalis secreta reserauit; sed immaculatum semen inuiolabili vtero* E *Spiritus sanctus infudit; solus enim per omnia ex natis de fœmina sanctus dominus Iesus, qui terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non senserit, & cœlesti maiestate depulerit.* Cernis nempe quod dico, quis dixerit; cernis quidquid contra me dicis, contra quem dicas? Si enim hinc sum discipulus Manichęi, hoc est, & ille, non est autem hoc ille, qui hæc ante nos dixit Non est hoc igitur, quisquis hæc dicit, sed hæreticus manifestus est, quisquis huic antiquo catholico dogmati contradicit.

a In Luc. cam.

LXVII. IVLIANVS DIXIT: Sed iam pergamus ad cætera: de me itaque scribens post illa quæ supra texui, verba tua hæc, quæ sequuntur, adiungis; *Post hæc illud nostrum posuit vbi diximus: hæc enim qua ab impudentibus impudenter laudatur, pudenda concupiscentia nulla esset, nisi homo antè peccasset; fieret quippe sine isto morbo seminatio filiorum: hucusque ille verba mea posuit, timuit enim quod adiungi potest in corpore vitæ illius, sine qua fieri non potest in corpore mortis huius, & hoc vt meam sententiam non finiret, sed eam quodammodo detruncaret, illud Apostoli testimonium formidauit, vbi ait; Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Non enim erat corpus mortis huius in paradiso ante peccatum, propter quod diximus, in corpore vitæ illius, quæ ibi erat, sine isto morbo seminationem fieri potuisse fidelium: sine quo in corpore mortis huius fieri non potest.* Tenes quidem tu consuetudinem tuam, equidem in hoc potissimum opere consequenter; vt qui contra veritatem agis, nihil verum loquaris, sed numerosis eruditionis tuæ peccatis, correptionum multitudo vix sufficiat. Ideò hîc iam breuiter adnotabo, te fallere, me autem vel per hoc opus intelliges insolentem esse mendacij: Tibi ergo huius vitij vindica totam possessionem, vt ab Euangelio nec sanè iniuria audire possis; qui ab initio mendax es sicut & pater tuus, vel ille, ad cuius te dicis dominium pertinuisse nascentem; vel alter secundarius, qui te elegantibus, quæ tamen inter honestos nominari non queunt, imbuit sacramentis. Totum ergo hoc protuli in opere meo priore, quod tu prætermissum esse confingis, quod quanta sit disputationis veritate ac luce conuictum, si prope vltimas primi voluminis mei partes legas, etiam ipse poteris confiteri. Non ergo tua detruncata sententia sed integra, valenti est responsione destructa: Nunc autem audi breuiter Apostolus hoc quod ait: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum:* non ad mortalitatem nostri corporis retulit, quam caro animalium, de naturæ institutione suscepit; sed ad consuetudinem delinquendi, à quo reatu post incarnationem Christi, per testamentum nouum quisque ad virtutis studia migrauerit, liberatur: Ibi ergo sub persona loquens Iudæorum, inlecebrarum cupiditate etiam post interdictum sacræ legis errantium; ostendit vnicum esse in illa tempestate subsidium, si crederent Christo, qui sic indicebat cautiones de futuris, vt veniam condonaret peractis; nec insistebat reis intentione supplicij, sed currentes liberalissimo gremio confouebat, non exanimans terrore depressos; sed reparans benignitate correctos; quam benignitatem ipse iam senserat qui dicebat, humanus sermo: *Quoniam Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus sum ego, sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad exemplum eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Quod vt intelligeres ad vitam malam, non ad naturam hominum pertinere: ne per aduentus Christi causam, putares, ab eo etiam paruulos peccatores pronunciatos ait, *in me ostendit omnem patientiam:* patientia autem Dei illa est, de qua ad Romanos loquitur: *Non ignoras quomodo bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit, secundum autem duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ.* Exercetur ergo patientia Dei, cùm non exiguo tempore expectatur humana conuersio: in paruulis autem non potest apparere patientia, si enim essent peccata naturæ, quæ eis saluator ascriberet, patiens quidem falsò, sæuus vero certissimè diceretur. Non potest autem dominus nisi pius & iustus esse, quod est Deus meus Iesus Christus, cuius patientiam, vel Paulus persecutor, vel alij, sub quorum persona loquitur, experti sunt, quia diu expectati sunt, licet serò liberati. Ac per hoc ab Apostolo vita hominum, non natura hominum damnatur. Commendans ergo hanc gratiam Iudæis, quia lex punit scelestos, nec habet illam efficientiam misericordiæ, quam Baptisma, in quo, confessione breui, actuum delicta purgantur; ostendit debere illos currere ad Christum; implorare opem huius indulgentiæ, & aduertere, quod lex morum vulneribus comminetur: Gratia verò efficaciter celeriterque medeatur. Corpus itaque mortis, peccata dixit esse, non carnem; nam si de membrorum miseria pronunciasset, quam peccato æstimas contigisse, rectiùs mortem corporis, quàm corpus mortis vocasset: Verùm vt scias secundum consuetudinem scripturarum, peccata membra dici; lege ad Colossenses, vbi ipse Apostolus ait: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram fornicationem, immunditiam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis, in quibus & vos aliquando ambulastis, cum viueretis in illis.* Et ecce quomodo membra appellat, quæ peccata pronunciat. Corpus autem peccati, hoc ipsum ad Romanos, *vetus homo noster,* inquit, *simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato:* hoc itaque more, & hic exclamauit sub persona, vt dicimus, Iudæorum; *miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* id est, quis me liberabit à reatu peccatorum meorum quæ commisi, cùm vitare potuissem; quæ legis seueritas

[Marginalia: Lib. 2. de nupt. c. 2. — Rom. c. 7. — Rom. 7. — Ad Timot. Cap. 1. — Cap. 3. — Cap. 6. — Rom. 7. — section letters A, B, C, D, E]

non donat, sed vlciscitur; quis me ab his membris, id est, à vitijs, quæ improborum imitatione collegi, vt peccati plenum corpus extruerem, poterit vindicare? Quis, inquam: Et respondit quasi rerum ipsarum voce commonitus, *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Gratia Dei, quæ acceptam fert iustitiam fidelium sine operibus, secundum quod Dauid dicit, *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum.* Qui ergo facit hominem beatum, etiam ipse beatus est, iustitia sempiterna, per quam non donat peccatum, nisi quod iure potuit imputare: non autem iure potuit imputare, si non illud cui imputatur potuit & cauere: Nemo autem potest cauere naturalia; igitur nullus prorsus habere potest de naturæ necessitate, peccatum. Hæc breuiter dixisse sufficiat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Conatus es quidem quod ait Apostolus, *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* in sensum vestrum disputando conuertere, sed hoc te non posse ille melius vidit, qui viro inlustri chartulam misit, & ideo mea verba commemorans id prætermisit, ne tua rideretur expectata & prolata responsio. Quis enim non rideat, quod nescio vtrùm vobis persuadere potueritis, & tamen alijs persuadendum putatis? Iudæi Apostolum induxisse personam, nondum sub Christi gratia constituti, atque dicentis. *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum:* Itane verò Iudæus nondumque Christianus est qui dicit, Dei gratia me liberabit per Iesum Christum Dominum nostrum? Verùm hoc omitto, illud autem quis ferat de præteritis suis peccatis putari hominem dicere, quis me liberabit de corpore mortis huius; vt ei per ignoscentis Christi gratiam remittantur, cùm dilucidè appareat, vnde ad ista verba peruenerit. Ecce verba eius sunt in auribus nostris; videamus ergo, vtrum ex eo quod egit volens, an ex eo quod agit nolens, miserum se esse fateatur. Clamat homo, *non quod volo ago, sed quod odi, illud facio*; clamat, *Iam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum: Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum, velle enim adiacet mihi, perficere autem, bonum non inuenio, non enim quod volo, facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago*; non ait, feci, sed facio: non ait, operatus sum, sed operor: non ait, egi, sed ago: & hoc non volo, sed quod nolo. Postremò cur delectatur lege Dei secundum interiorem hominem, videt autem aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, qua lege vtique compellitur non quod vult, facere bonum, sed quod non vult, malum, hoc agere, propter hoc exclamat: *miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et tu contra clarissimam veritatem oculos claudis, gemitumque eius exponis, non vt omnibus patet, sed vt tibi placet, dicens, quis me liberabit de corpore mortis huius: hoc est, quis me liberabit à reatu peccatorum meorum, quæ commisit ille dicens, quod nolo malum hoc ago; & tu dicis, quæ commisi: vsque adeo ne desperas de omnibus qui hæc legunt, vt non ipsum malint audire, quàm te: & ipsi potiùs quàm tibi credere? Sine hominem, gratiam Dei non solum, quia peccauit vt absoluatur, verùm etiam ne peccet vt adiuuetur, exposcere: quod isto loco agitur: qui enim dicit, quod nolo malum hoc ago, non est locus vt dicat, *dimitte nobis debita nostra*; sed ne nos inferas in tentationem. Vnusquisque autem tentatur, sicut ait Apostolus Iacobus à concupiscentia sua abstractus & inlectus; hoc malum est de quo ait, *scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum*, hoc malum est in corpore mortis huius, hoc malum non fuit in paradiso ante peccatum, quia nondum erat hæc caro corpus mortis huius: cui dicitur in finem, *vbi est mors contentio tua?* sed tunc dicetur, cùm corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem: Nunc autem corpus est mortis, quia idem ipse dixit Apostolus, *corpus mortuum est propter peccatum.* Audi Catholicos intellectores Apostoli, accipe eorum verba, non mea, cum quibus accipio conuitia tua: audi non Pelagium, sed Ambrosium. *Etiam Pauli caro*, inquit, *corpus mortis erat*; sicut ipse ait, *quis me liberabit de corpore mortis huius?* Audi non Celestium, sed Gregorium; *intra nosmetipsos*, inquit, *proprijs vitijs ac passionibus impugnamur & die noctuque. Ignitis stimulis corporis humilitatis huius, & corporis mortis vrgemur nunc latenter, nunc etiam palàm, prouocantibus vbique, & irritantibus rerum visibilium illecebris, luto hoc fæcis, cui inhæsimus, cæni sui fætorem venis capacioribus exhalante, sed & lege peccati, quæ est in membris nostris, legi spiritus repugnante.* His tu luminibus cælestis ciuitatis oblatrans, corpus mortis (inquis) peccata dixit esse, non carnem, negans Apostolum hoc ad mortalitatem nostri corporis retulisse, quam caro inquis, animalium de naturæ institutione suscepit; hoc enim sapis quod Pelagius in iudicio Palæstino ficto corde damnauit, Adam scilicet mortalem factum, ita vt siue peccaret, siue non peccaret moriturus esset; ac sic resistens his viris, & alijs eorum socijs fidei sanæ, tot tantisque doctoribus, cogeris implere para-

Ad Rom. c. 7.

Matth. 6. Iac. c. 1.

1. Ad Corinth. c. 15.

Ibidem.

Lib. 1 de pœnit. c. 6.

Apolog. 1. de fugalus.

dictum, etiamsi nemo peccasset dolore parturientium, labore nascentium, gemitibus languentium, funeribus morientium, mœrore lugentium. Quid igitur mirum, si & de isto Paradiso, quod est Ecclesia, foras istis qui Paradisum illum, de quo foras ierunt, qui nos in istas miserias peccando miserunt, talem facitis, qualem non dico Christianorum nullus, sed nec hominum quisquam suspicari auderet, si non sit insanus.

LXVIII. IVLIANVS DIXIT: In primo enim opere latiùs disputata sunt, quamuis nec tu dilucidè loquaris quam mortem intelligi velis, cuius corpus dicis in Paradiso non fuisse ante peccatum, quia in libris, quos ad Marcellini nomen edidisti, mortalem Adam factum fuisse professus es, quod verò adiungis morbum esse negotium nuptiarum, leniter audiri potest, si hoc solùm de tuis parentibus dicas: Conscius enim fortè esse potes matris tuæ morbi alicuius oculti, quam in libris confessionis, vt ipso verbo vtar, meribibulam vocatam esse signasti Cæterum in sanctorum connubio, & in omnium honestorum, nullus omnino morbus est, quia nec Apostolus morbum pro remedio concessit, cùm per reuerentiam nuptiarum à morbo fornicationis Ecclesiæ homines muniebat: qui sensus quomodo & frontem tuam & dogma penitus eraserit, primi voluminis mei prope vltima parte monstratur, quod & in toto ipsius responsionis corpore, prout locorum opportunitas attulit, explicatum est.

Lib. I. de peccat mer. c. 3. & 4.

L. 9. c. 8.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nusquam sic apparuit dolus tuus, & per scientiam damnata conscientia; scis enim, scis omnino; tam quippe apertum est, vt qui libros illos legit, hoc nescire non possit: scis inquam, in libris, quos ad Marcellinum edidi, me vehementer egisse contra incipientem surgere iam tunc hæresim vestram, ne crederetur, Adam, etiam si non peccasset, fuisse moriturum, sed mortalem hactenus dixi; quia poterat mori, poterat namque peccare. Tu eis qui libros illos non legerunt, nec fortasse lecturi sunt, fuco insidioso si hæc tua legerent, subripere voluisti; quasi ego ita dixerim, Adam mortalem factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset. Hoc enim vobiscum agitur, hinc tota de hac re inter nos & vos vertitur quæstio, quod nos dicimus, Adam si non peccasset, nec corporis mortem fuisse passurum, vos autem, siue peccasset siue non peccasset corpore fuisse moriturum. Quod est ergo, quod ignorare te fingis, quam mortem intelligi velim, cuius corpus dico in paradiso non fuisse ante peccatum? Cùm scias, in libris illis quid egerim,

A quam quæ apertè dilucidéque egerim, non fuisse Deum puniendo dicturum peccatori, terra es, & in terram ibis, quod de morte corporis dictum quis non intelligit? si Adam etiam nulla iniquitate commissa iturus esset in terram, id est, vel corpore moriturus. Quod autem etiam matrem meam, quæ te nihil læsit, nec contra te aliquid disputauit, conuitio lacerandam putasti, victus es maledicendi libidine, non timens quod scriptum est, *Neque maledici regnum Dei possidebunt.* Sed quid mirum est, quod te inimi-

B cum etiam eius ostendis, cùm sis inimicus gratiæ Dei, quâ eam dixi ab illo puellari vitio liberatam? Ego verò parentes tuos tanquam Catholicos Christianos honorabiles habeo, eisque gratulor, quòd antè defuncti sunt, quàm hæreticum te viderent. Non autem dicimus, morbum esse negotium nuptiarum, quod est liberorum procreandorum causa concumbere, non satiandæ libidini; quam tu negas morbum, cùm fatearis aduersus eam prouisum fuisse coniugale remedium. Nam vtique ne fornicatio perpetretur, libidini, quam laudas con-

C tradicitur, obsistitur, repugnatur. Vt si eum, qui procreandis filijs constitutus est, transgrediatur limitem, saltem qui ei credit in coniuge venialiter peccet: coniugibus enim loquebatur Apostolus cum dixisset; *Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Et iterum ad ipsos, *si autem vos tentet Sathanas propter intemperantiam vestram*, continuò subiecit atque ait, *hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium.* 1. ad Cor. cap. 7.

D Hoc itaque malo sola benè vtitur intentione propagandæ prolis pudicitia coniugalis: huic malo in coniuge venialiter ceditur non causâ prolis, sed carnalis tantummodo voluptatis, huic malo resistitur, ne appetitus damnabilis voluptatis expleatur. Hoc malum habitat in corpore mortis huius, propter cuius motum etiam mente non consentiente importunum dicitur. *Scio quoniam non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum*, hoc malum, non erat in corpore vitæ illius, vbi à voluntate seruientibus etiam genitalibus membris, libido nulla erat, aut omnino se vnquam

E contra voluntatis arbitrium non mouebat. Huius mali repentè exorti repuduit eos, qui priùs quàm peccarent, nudi erant; & non pudebat eos huius mali (cuius) laudes impudenter sparsisti, etiam quatuor illis libris tuis, quibus coactus sum respondere sex meis.

IVLIANVS DIXIT: Vt autem ad istam commemorationem humanæ miseriæ & diuinæ gratiæ veniret Apostolus, suprà dixerat: *Video aliam legem in membris meis, repu-* LXIX.

gnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in le-
ge peccati: post hæc verba exclamauit; *quis*
me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei
per Iesum Christum Dominum nostrum. Constat
quidem præmissis illis quæ posuisti, subdi-
disse Apostolum. *Miser ego homo, quis me libe-*
rabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Ie-
sum Christum dominum nostrum. Sed non quæ-
rimus impræsentiarum, vtrùm hoc Aposto-
lus dixerit; verùm qua fide, quo sensu,
qua ratione dixerit quærimus. Ille enim in
membris legem per flagitiorum vsum san-
ctis consilijs inter principia tamen emenda-
tionis rebellem consuetudinem aliam voca-
bat, quæ ab eruditis etiam sæculi dici solet
secunda natura. Ante pauca enim eos ad
quos loquitur cùm exprobratione conue-
Cap. 6. niens dixerat; *Humanum est quod dico propter*
infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis
membra vestra seruire immunditiæ iniquitate ad
iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra ser-
uire iustitiæ in sanctificationem: Vtque osten-
deret quia carnem, non hoc corpus quod
causas in seminibus habet, sed vitia abusi-
Cap. 7. uè vocaret, & post duo capita fortasse sub-
iungit; *cùm essent in carne passiones peccatorum,*
quæ per legem ostenduntur operabantur, in mem-
bris nostris vt fructificarent morti, sic dixit: cum
essemus in carne, quasi eo tempore cùm
disputaret in carne non esset, sed qui scri-
pturas nouit, genus hoc locutionis agnos-
cit, & ideò vbi verborum communitas in-
gerit quæstionem, adhibeatur regula ratio-
nis, ad cuius æqualitatem, quæ putabantur
deflexisse, tendantur. Cæterum Faustus Ma-
nichæorum Episcopus præceptor tuus, hoc
maximè Apostoli testimonio contra nos ni-
titur, dicens ab eo nihil aliud quàm his ser-
monibus legis scilicet quæ repugnans consilio
in membris habitat, naturam malam significa-
tam fuisse, vnde nihil minùs à te fieri debuit,
quàm hic locus sic intelligi, quomodo ab
illis exponitur, ne, cùm per easdem lineas,
quas Faustus torsit, ingrederis, non dispu-
tasse, sed præterita reddidisse videaris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tibi non
Faustus Manichæus, sed Catholicus doctus,
GREG. NAZ. Apolog. 1. de fuga sua doctorque Gregorius, qui non inter prin-
cipia, vt dicis, emendationis *in membris le-*
gem per flagitiorum vsum sanctis consilijs rebellem
consuetudinem malam vocabat, quæ ab eruditis
etiam dici solet secunda natura, sed legem peccati
quæ est in membris nostris repugnans legi mentis,
mortali huic terrenoque corpori nostro planè aper-
tèque tribuebat dicens, legem peccati eis quæ est in
membris nostris, legi spiritus repugnare, dum ima-
ginem regiam, quæ intra nos est, captiuam ducere
studet, vt spolijs eius cedat quidquid illud est
quod in nos beneficio diuinæ ac primæ illius con-
ditionis influxit, vnde vix aliquis inquit, fortasse
A *nisi longa se & districta regens philosophia pau-*
latim nobilitatem animæ suæ recolens, naturam
lucis, quæ in se est, humili & tenebroso luto con-
iuncta, reuocet ac reflectat ad Deum. Vel si certè
propitio Deo agat, vtrumque pariter reuocauit;
si tamen longa & assidua meditatione insuescat
sursum semper aspicere, & deorsum male trahen-
tem ac grauantem materiam sibimet astrictam
frænis arctioribus subleuare. Hæc dicebat bea-
tus Gregorius non inter principia emenda-
tionis suæ, sed etiam Episcopus volens ex-
ponere, vel potiùs quæ nota sunt, admone-
B re, in quali quantoque certamine cum vitijs
interioribus propter corpus quod adgrauat
animam, constituti sunt sancti. Quod certa-
men vtique non fuisset in illo beatæ pacis
loco, id est, paradiso deliciarum sanctarum,
si nemo peccasset. Non enim corpus mor-
tis huius ibi esset, cuius corruptibilitate ani-
ma grauaretur, sed corpus vitæ illius, vbi
non caro concupisceret aduersus spiritum,
vt necesse esset spiritu concupiscere aduer-
sus carnem, sed fœlici vtriusque concordia,
natura lætaretur humana. Si ergo Mani-
chæos introducentes aliam naturam mali,
C atque substantiam expugnare velles, non ad-
iuuare; profectò istas omnibus apertas à
paruulis incipientes humanæ vitæ miserias
cum tuis deceptoribus non negares, sed vn-
de in eas conlapsa sit nostra natura quæ bea-
ta est primitùs instituta, cum catholicis fi-
delibus & præclarissimis doctoribus diceres.

IVLIANVS DIXIT: Vt igitur quod egi- LXX.
mus colligatur, nec ego dictis fraudem in-
tuli, nec tu attulisti aliquid, quod licet di-
lutiore pietatis colore perfunderes, nedum
scripturis testibus approbares. Nec hoc quod
D tu putas, intellexit Apostolus, nec alia pror-
sus in paradiso fuit commixtionis conditio;
quàm qualis nunc in coniugijs agitur, quam
à se institutam Deus tam ipsorum conditio-
ne sexuum, & qualitate membrorum, quàm
frequentata benedictione perdocuit. Quibus
absolutis claret cunctis, qui à te decipiun-
tur, ira esse quam misericordia digniores,
quoniam in excusationem criminum suorum,
quæ mala voluntate committunt, auctorem
infamant natiuitatem ne corrigantur actione.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Actio PROSPER Sent. 194.
pia est in hac vita Deum colere, & eius
E gratia contra vitia interna pugnare, eisque
ad inlicita instigantibus cogentibusue non
cedere; & vbi ceditur indulgentiam atque
vt non cedatur, adiutorium Dei affectu reli-
giosæ pietatis exposcere; in paradiso autem,
si nemo peccasset, non esset actio pietatis
expugnare vitia, quoniam permansio fœli-
citatis esset vitia non habere, sed non esset
iudicium hominum contra vitia veraciter
dimicantium; ea quæ impudenter frequenta-

tur à vobis laudatio vitiorum. Ita-ne verò Iuliane, quando dicebat Ambrosius, *Omnes homines sub peccato nascuntur, quorum ipse ortus in vitio est*, aut me dicebat auctorem; aut infamabat natiuitatem, ne corrigeret actionem? Ita-ne verò Gregorius, quando dicebat, *venerare natiuitatem, per quam terrenæ natiuitatis vinculis liberatus es*, aut quando dicebat de Christo loquens, vel de Spiritu sancto, *per hunc primæ natiuitatis maculæ purgantur, per quas in iniquitatibus concipimur, & in delictis generant nos maiores nostri*: aut quando dicebat Hilarius de rege Dauid; *Scit sub peccati origine, & sub peccati lege esse se natum*; infamabant isti viri natiuitatem, ne corrigerent actionem? Audebisne persuadere cordi tuo, quod Pelagianorum actio actioni præferatur istorum? Date veniam, nunquam vos vitam meliùs illis agere crederemus, nec si non sic amaretis concupiscentiam carnis, vt eam, qualis nunc est contra spiritum concupiscens, etiam in Paradiso ante peccatum collocare velletis. Nam, si vt dicitis, non alia fuit in Paradiso conditio commixtionis, quàm qualis nunc in coniugijs agitur, erat ibi & ante peccatum libido carnalis, sine qua non potest sexus vterque misceri. Si ergo non vultis in illa beatitudine, membra genitalia nondum pudenda, ad opus suum peragendum, quo proles seminaretur, voluntati hominum sine libidine potuisse seruire, adhuc quæro eandem libidinem qualem tunc fuisse credatis; voluntatem certè quando esset necessaria, sequebatur; an etiam quando non erat, propter propagandos filios necessaria, stimulabat tamen animum, & propellebat in concubitu vel quosque damnabiles, vel cum coniuge veniales: si enim talis erat, qualis nunc est, hoc sine dubitatione faciebat, siue illi resisteretur per temperantiam, siue per intemperantiam cederetur. Ac sic, homo libidini aut peccando seruire cogeretur, aut bello intimo repugnare, quorum alterum honestati, alterum paci fœlicitatis illius, si humanum sensum habetis, non conuenire sentitis: Remanet igitur, vt si libido ibi esset, ita esset subdita voluntati, vt rectam quietamque mentem, nec ad delictum traheret, nec ad prælium prouocaret, & spiritum obedientem Deo, ac fruentem Deo, nec peccare nec pugnare compelleret. Quæ quoniam nunc talis non est, sed ipsa licita inhianter non obtemperanter appetit, in illicitis autem aut spiritum Deijcit, aut contra spiritum concupiscit. Agnoscite malum vitiata naturæ integritate contractum, quo malo benè vtitur propagandi officio castitas coniugum, & de quo malo ducitur generationis obnoxiæ vinculum, regeneratione saluandum.

De penit. c. 2.

Orat in natal. Domini.

In Ps. 118.

A IULIANUS DIXIT: Sed de hoc satis sit, nunc quæ sequuntur, arripiam. In corpore igitur mortis huius, quale in paradiso ante peccatum profectò non erat, alia lex in membris nostris repugnans legi mentis, quia & quando nolumus, & quando non consentimus, nec ei membra nostra, vt impleat quod appetit exhibemus, habitat tamen in eis, & mentem resistentem repugnantemque sollicitat, vt ipse conflictus etiamsi non sit damnabilis, quia non perficit iniquitatem, B sit tamen miserabilis, quia non habet pacem. Naturalem esse omnium sensuum voluptatem testimonio vniuersitatis docemur, hanc autem voluptatem, & concupiscentiam ante peccatum in Paradiso fuisse, res illa declarat, quia ad delictum, via per concupiscentiam fuit, quæ cùm pomi decore oculos incitasset, spem etiam iocundi irritauit saporis: non ergo potuit hæc concupiscentia (quæ cùm modū non tenet peccat, cùm verò intra limitem concessorum tenetur, affectio naturalis & innocens est) non inquam potuit fructus esse peccati, quę docetur non suo quidem C vitio, sed voluntatis, occasio fuisse peccati: lege & de hoc secundum librum meum, inuenies hoc quod dicimus etiam tuo posse animo persuaderi. Quòd verò quasi acutalè posuisti legem quidem peccati, esse in membris nostris, sed tunc habere peccatum quando ei consentimus; tunc verò solùm prælium suscitare, quando non consentimus, & indicere miseriam, pace turbata, quis non prudens, pugnare prospiciat? Nam si lex peccati, id est, peccatum, & necessitas peccati membris est inserta naturaliter, quid prodest non eis præbere consensum, cùm propter hoc ipsum D quod est, necesse sit subire supplicium? Aut si est lex quidem peccati, sed quando ei non consentio non peccat, inæstimabilis potentia voluntatis humanæ, quę (si dici permittat absurditas) cogit ipsum non peccare peccatum. sed reuertitur eo, vt quod dicis asystaton sit; nam si non peccat, nec lex peccati est; si lex peccati est, peccat; si verò peccat solùm quia est, quomodo ei obsisti potest, vt non peccetur, quę repelli non potest, vt à peccati opere desinatur?

LXXI

Lib. 1 de Nupt. c. 6

E AUGUSTINUS RESPONDIT: Secundo libro tuo iam respondi, quarto meo teque inania dixisse conuici; sed videant qui legunt vtrùm respondendum sit homini, qui in tantam progreditur insaniam, vt confiteatur malum esse peccatum, bonam esse dicat concupiscentiam peccatorum: & tamen respondere compellimur, nolentes deserere hominum ingenia tardiora, ad quos istæ litteræ potuerint peruenire. Quid est ergo quod loqueris, nesciens quid loquaris? Ergone & in Paradiso ante malesuadi venena

serpentis

ſerpentis, ante corruptam ſermone ſacrilego voluntatem inliciti cibi libido iam fuit? Et quod intolerabilius dicitur, ad malum prouocabat, & mala non fuit? & videbant illi homines fructum ligni prohibiti, & concupiſcebant: Sed vt non manducarent, concupiſcentia ſpiritus, carnis concupiſcentiæ repugnabat, & viuebant in loco illo tantæ beatitudinis non habentes in ſeipſis pacem mentis & corporis? non vſque adeò dementes eſtis, vt iſta credatis; non vſque adeo impudentes, vt iſta dicatis? Ergo intelligite, vel intelligentibus obſtrepere vana loquacitate nolite: Præceſſit mala voluntas, qua ſerpenti ſubdolo crederetur, & ſecuta eſt mala concupiſcentia, qua cibo inhiaretur inlicito. Non itaque ibi qualiſcumque cupiditas, quailcumque reluctata eſt voluntati, ſed ei potius deprauata ſeruiuit. Ac per hoc quamuis iam vtraque mala eſſet, tamen voluntas cupiditatem, non voluntatem cupiditas duxit, nec præceſſit voluntatem, nec reſtitit voluntati. Denique ſi antè peccati conſummationem ab opere inlicito auerteretur voluntas, ſine labore vllo cupiditas illicita ſedaretur, ſic loquens beatus Ambroſius, (Amb. l. 7.) *Caro*, inquit, *in naturam regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem, atque auſu depoſitæ contumaciæ, moderationis animæ coniugatur arbitrio, qualis fuit cum inhabitanda paradiſi ſecreta ſuſcepit, antequam veneno peſtiferi ſerpentis infecta ſacrilegam famem ſciret, diuinorumque memoriam præceptorum animæ ſenſibus inhærentem edacitatis ſtudio præteriret. Hinc peccatum manaſſe prædicitur tamquam corpore animaque genitoribus: dum corporis natura tentatur, anima malè ſana compatitur; quæ ſi appetentiam corporis refrenaſſet, in ipſo ortu eſſet extincta origo peccati.* Videsne quemadmodum doctor catholicus, & Chriſtiana ſapientia præditus, ipſam cibi inliciti concupiſcentiam, quam tu, ſi non permittatur implere quod appetit, aſſeris innocentem, iam famem ſacrilegam nuncupauit. Et tamen ſi anima vtique voluntate correcta, hanc appetentiam corporis refrænaſſet in ipſo, vt ait exortu extincta eſſet origo peccati: ſed quoniam non repreſſo appetitu inliciti cibi ad peccati conſũmationem peruentũ eſt, non extincta eſt origo peccati, ſed etiã manauit in poſteros. Et tanta eſt carnis & ſpiritus diſtenſio ſubſecuta, vt in naturã ſicut idem doctor alio loco dicit, per præuaricationem primi hominis verteretur. Sed tu aduerſus hæc naturalem eſſe omnium ſenſuum voluptatem teſtimonio vniuerſitatis, docere te dicis, quaſi non poſſet in corpore, non mortis huius, ſed vitæ illius, ita eſſe omnium ſenſuum voluptas naturæ ſufficiens, vt ſumma in iura in MS. cl. virtutis, animi carniſque concordia, nulla concupiſcerentur

A inlicita. O quàm multa in erras; qui ex iſta quæ nunc eſt, corruptibilitate atque infirmitate naturæ ſanctas Paradiſi delicias, atque illam beatitudinem conijcis! Alia erat illa immortalitas, vbi homo poterat non mori. Alia eſt iſta mortalitas, vbi homo non poteſt niſi mori. Alia erit ſumma immortalitas, vbi homo non poterit mori. Quid litigas de concupiſcentia litigante, hoc eſt, de lege in membris repugnante legi mentis? Lex peccati dicitur quia ſuadet peccata, atque vt ita dixerim, iubet; & ſi ei mente ſeruiatur, ſine excuſatione peccatur. Peccatum dicitur, quia pec-
B cato facta eſt, appetitque peccare, reatus eius regeneratione ſolutus eſt, conflictus eius ad agonem relictus eſt, malum eſt, clarum eſt, non viribus noſtræ voluntatis, vt putas, huic obſiſtimus, niſi diuinitùs adiuuemur: debellãdum hoc malum eſt, non negandum, vincendum eſt, non defendendum. Poſtremò ſi ei conſentis, malum agnoſce peccando; ſi ei reſiſtis, malum agnoſce pugnando.

IVL. DIX. Vel quid prodeſt eius rei modeſtia, LXXII.
cuius accuſat ſe ipſa præſentia? Vide ergo quo tua acumina prouchantur. Primò quia peccat natura ſine volũtate, quod non poteſt: Secun-
C dò quia eſt peccatũ, & non peccat, id eſt, vna res eſt, & non eſt: deinde quando turbat pacẽ miſerabilis eſt, nec pro tanto crimine plectitur diſſipatæ quietis; quando autem perficit iniquitatem, damnabilis eſt. Sed lex peccati ſicut meretur ipſa tormentũ, ita excuſat hominis voluntate, quia lex & cogens & naturalis, & nunquã recedens, ſuperari vtique à voluntate non poteſt; & nemo propter hoc reus eſt, quod vitare non potuit; ſed nec ipſa lex peccat, quia aliud facere non potuit. Deus autem ineuitabili reatui aſcribit, nec vt hoc
D tantùm mali faciat ab vllo cogitur. Omnibus igitur abſolutis hic ſolus in crimine reperitur, qui mira fronte imputat alijs neceſſitatẽ, cum ipſe ſine neceſſitate delinquat. Macte virtute prudentiæ, nobiliſſime diſputator, qui gradibus Punicæ dialexeos vt cõmendares dona, euertiſti iudicia; vt ſimulares gratiam, ſubruiſti iuſtitiam, vt infamares naturam, criminatus es hominum conditorem, & ita criminatus, vt non ſolùm aliquo peccatore, ſed ipſa lege peccati, Deus tuus nocentior appareret. Et poſt hæc profaniſſimè catholicis ſa-
E cerdotibus conuitium facis, vt dicas eos negare gratiam Chriſti, cuius æquitatem tuentur; cum nos laudemus quidem clementiam remediorum, ſed legum manente iuſtitia.

AVG. RESP. Vtinam Catholicos agnoſceres ſacerdotes, qui longè priuſquam eſſe cœpiſti, dixerunt concupiſcentiam carnis, quæ concupiſcit aduerſus ſpiritũ quãuis aduerſus eam etiã ſpiritus concupiſcat, quæ lex intelligitur eſſe peccati, reſiſtẽs legi mẽtis poſt peccatum

quod in Paradiso perpetratum est, humanam vitiasse naturam: vnde sine illa modò nascitur nemo, eique spiritus aduersatur in sanctis, vt iuste viuant pugnando contra illam, donec perfecta hominis salute & carne cum spiritu plenissimè concordante, iam non sit; dicit Ambrosius per præuaricationem primi hominis in naturam vertisse dissensionem carnis & spiritus, eamque dissensionem sic Cyprianus ostendit, in quo pæno Punicam dialexim vt puto, inridere non audes, quod facere in me ausus es; *Est*, inquit, *inter carnem & spiritum colluctatio, & discordantibus aduersum se inuicem quotidiana congressio, vt quæ volumus ipsa faciamus, dum spiritus cælestia & diuina quærit, caro terrena & secularia concupiscit; & ideo petimus inter duo ista, ope & auxilio Dei concordiam fieri, vt dum & spiritu, & in carne voluntas Dei geritur, quæ per eum renata est anima seruetur. Quod apertè atque manifestè Apostolus sua voce declarat: caro*, inquit, *concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem; hæc enim inuicem aduersantur sibi, vt non quæ vultis, ipsa faciatis.* Hanc tu concordiam carnis & Spiritus, quam nos optare & à Domino dicit orare Cyprianus, nec in Paradiso ante peccatum fuisse concedis, aut si fuit, cur non fateris eam per præuaricationem primi hominis, vitiatam perijsse naturam? beatæque paci animi & corporis miseram successisse discordiam, & indignaris nobis, quod velut Catholicis sacerdotibus id est vobis faciamus nostro sermone conuitium, quod dicimus vos negare gratiam Christi, cum vos, istis verè Catholicis Sacerdotibus impudentissimè ac profanissimè conuitiemini, his verbis, quæ in me qui corum fidem sequor & tueor, indigesto furore ructatis? Apostolus dicit, *Spiritu ambulate, & concupiscentias carnis ne perfeceritis*: Rogo cur eas appellat, si nullæ sint? cur eas perfici vetat, si bonæ sint? Sed adhuc quales sint, ostendit & dicit: *Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & Spiritus aduersus carnem: hæc enim inuicem aduersantur, vt non ea quæ vultis faciatis*, quibus dicebat, vt non ea quæ vultis faciatis. Numquid Iudæis secundum mirabilem vestram intelligentiam nondum sub Christi gratia constitutis, & non eis quibus dixerat, *ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei?* Fideles itaque Christianos dicebat, non ea quæ vellent facere concupiscente aduersus Spiritum carne. Quid ita? nisi quia volebant inferiorem partem suam consentire superiori, id est carnem spiritui, nec valebant perficere, quod volebant, eisque restabat non consentire illi vitio, sed aduersus carnem spiritum concupiscere. Verùm etsi hoc in eis erat quod vos putatis, vt propter consuetudinem malam etiam nolentes malè viuerent: Quid ergo quod dicis naturam sine voluntate peccare non posse, cum istos non volentes, peccare fatearis? Cur autem dicta sit concupiscentia carnis peccatum, lexve peccati, iam suprà diximus, cui si bonum est non consentire ad inlicita, profectò ipsa malum est, quà concupiscuntur inlicita, & si nulla consensione, nullóque opere perpetrantur. Iudicia Dei porrò vos euerritis, qui generis humani miserias incipientes à paruulis, sine vllo peccati merito fieri dicitis, nec donum Dei poscitis ne intretis in tentationem, hoc est ne peccetis; in vestra enim virtute confiditis, & vos in Psalmo secundo notatos esse atque damnatos, vel nõ videtis cęci, vel stolidi non doletis.

Vbi supra.

De orat. Domin.

Ad Galat. 5.

LXXIII. IVLIANVS DIXIT: Verùm iam pergamus & ad verba mea, quæ de præfatione sublata, sibi impugnanda proposuit: *Satis igitur monuerim sic istum verba mea quasi refellenda sibi proponere voluisse, vt alibi medijs detractis sententias interruperit, alibi extremis non additis decurtarit, & cur hoc fecerit sufficienter ostenderim: Nunc ad ea quæ sicut voluit nostra proposuit, quæ sua posuerit, videamus. Sequuntur enim verba ea, & sicut iste insinuauit, qui tibi chartulam misit priùs aliquid de præfatione conscribit, proculdubio librorum meorum de quibus pauca decerpsit, id autem ita se habet. Doctores*, inquit, *nostri temporis, frater beatissime, & nefariæ, quæ adhuc feruet seditionis auctores, ad hominem, quorum sanctis studijs vruntur, contumelias & exitium decreuerunt per ruinam totius Ecclesiæ peruenire; non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum ostenderunt gloriam, nisi cum Catholica religione non potuisse conuelli. Nam si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cœlestianus & Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi: Et dum falsam infamiam (vitant) verum nomen incurrunt, instar ferrarum, quæ circumdantur pennis vt cogantur in retia: Quibus quoniam deest ratio, in verum exitium vana formidine contruduntur.* Cognosco dicta mea, sed non à te cum integritate prolata, & licet non in his certaminibus summa consistat quia de præfatione sunt, tamen vt leuitas tua liqueat, frater beatissime, in eo loco positum non est, sed in primo statim versu libri. Itaque cum dixissem ad hominum quorum sanctis studijs vruntur contumelias & exitium; addidi, quoniam iter aliud non patebat, decreuerunt per ruinam totius Ecclesiæ peruenire, post quod etiam dixi quia liberi confessor arbitrij, & Dei conditoris, Cœlestianus & Pelagianus; vocatur, quo simplices iniquo sermone perterriti, vt ab inuidia nominis exuantur, etiam sanam

fidem deserunt, credituri proculdubio, nec liberum esse in hominibus arbitrium, nec Deum nascentium conditorem, quando illud quod prius affirmauerant, vtrumque deseruerint; hoc autem à te totum prætermissum est, post quod sunt illa quæ posuisti quàm sanè vera, & quàm inexpugnabilia, haud difficile erit opere comprobare. Nec ego igitur quidquam de dictis tuis minùs, nec tu vel primum caput ita vt à me ordinatum fuerat, retulisti. Quod ideo inculco, vt grauitas Pœni scriptoris emineat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui de libris tuis, quæ voluit decerpta, cui voluit legenda transmisit, ipse quod mihi imputas fecit, nec aliud etiam te ipsum existimo credere. Neque enim in eodem libro meo, contra quæ latras non sum prolocutus, cui sim chartulæ respondere compulsus, sed quæris conuitiando quid dicas, sentiens te nihil validum dicere disputando: quanquam & in his meis verbis, quæ mox tibi quasi refellenda proponis, id quod dico aduertere potuisti, non enim dicerem, Non est ita vt loqueris quicumque ista dixisti, si certus essem te illa dixisse, non eum qui qualem voluit, & cui voluit scripturam misit, quam mihi missam refutare susceperam. Sed Deo gratias, quòd vniuerso ipsi operi tuo, vnde qui voluit sicut ei placuit, ista decerpsit, ita Domino adiuuante respondi, vt omnia tua, quæ contra antiquissimam Catholicam fidem nouus hæreticus erexeras machinamenta subuerterem.

LXXIV. IVLIANVS DIXIT: Contra hæc ergo verba mea, quæ rescripseris audiamus, *non est ita vt loqueris quicumque ista dixisti: non est ita; multum falleris, vel fallere meditaris, non liberum negamus arbitrium, sed si vos filius liberauerit*, ait Veritas, *tunc verè liberi eritis*, hunc vos inuideris liberatorem quibus captiuis vanam tribuistis libertatem. *A quo enim quis deuictus est*, sicut dicit scriptura, *huic & seruus addictus est*, nec quisquam nisi per gratiam liberatoris isto soluitur vinculo seruitutis, à quo est hominum nullus immunis. *Per vnum quippe hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt.* Amplissimam esse nostri negotij dignitatem, vt ipsa rerum consideratio & appensio indicat, quas tuemur; ita etiam vester pauor; qui contra nostrorum sanguinem, pecuniarum effusione, hæreditatum largitate, equorum transmissione, populorum seditione, potestatum corruptione, pugnantes, & fidem vestram quæ à nobis impugnatur, erubescitis profiteri, & ad nostræ sententiæ à qua deuitatis, verba confugitis.

Ioan. 8.

Petr. 2. c. 2.

Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aut sciens calumniaris, si tu ista mentiris, aut nesciens quid loquaris, cum mentientibus credis: sed iam satis sit quod superiùs tuæ vanitati vel etiam malignitati ad ista respondi.

IVLIANVS DIXIT: Tam enim scelestum est, quod suscepit præuaricatio pudenda Babylonis, vt cum à nobis obijcitur, à vobis negetur, & tam sanctum est, quod à nobis creditur, vt sub vmbra eius delitescere, licet aduersaria mente cupiatis. Nam cùm ego quidquid disputationis vestræ sparsim membris tenebatur, exprimerem, & summam quæstionis, in breuitatem cogerem, vt Ecclesiasticæ dissensionis causa, quanta & qualis esset, sine fumo & nebulis proderetur, dixi, liberum à vobis arbitrium negari, & Deum nascentium conditorem. Porro à nobis vtrumque defendi, & ob hoc vos imperitis auribus de nominibus Catholicorum virorum, qui propter fidem Apostolicam quam tuemur, nobiscum laborant, ciere inanem fragorem, vt qui timuissent Cælestiani à vobis dici, amitterent cælestis fidei dignitatem; & qui expauissent, ne à vobis Pelagiani dicerentur, in Manichæorum Pelagus præcipitarentur. Putarentque se imperiti quique, non posse Christianos appellari, si eos Traduciani Pelagianos vocassent; cùm è regione prudentes statuerent quamuis nominum inuidiam sibi & iniuriam sustinendam magis, quàm fidem Catholicam relinquendam; Sed ne vel hoc ipsum conuitij genus vestro inuentum ingenio glorieris, recordamini, ab omnibus quidem hæreticis diuersa vocabula solere suscipere: Sed in Synodo Ariminensi vehementius claruisse, quid apud plumbeos animos vel ambiguitas verbi, vel comminatio noui vocabuli possit sceleris obtinere. Nam cùm sub Ariano Principe, vir magnæ constantiæ, fidei sanissimæ Athanasius Alexandrinus Episcopus, dilapso à fide Apostolorum omni penè mundo, & impietati temporibus obstitisset, atque ob hoc in exilia coactus esset de sexcentis & quinquaginta vt fertur, Episcopis, vix septem inuenti sunt, quibus chariora essent Dei præcepta quàm Regis; videlicet vt nec in Athanasij damnationem conuenirent, nec Trinitatis confessionem negarent. Illa verò omnis deiectorum pectorum multitudo, extra iniuriarum metum hac est potissimum vel nominis comminatione, ne Athanasiana vocaretur, vel interrogationis calliditate decepta.

LXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Athanasianos vel Homousianos Ariani Catholicos vocant, non & alij hæretici. Vos autem non solum à Catholicis, sed etiam ab hæreticis, vobis similibus & à vobis dissentienti-

bus Pelagiani vocamini; quemadmodum A non tantùm à Catholica, sed ab hæresibus etiam vocantur Ariani. Vos verò soli nos appellatis Traducianos, sicut illi homousianos, sicut Donatistæ Macarianos, sicut Manichæi Pharisæos, & cæteri hæretici diuersis nominibus.

LXXVI. IVLIANVS DIXIT: Nam cùm proponerent Ariani, qui rerum ea tempestate potiebantur, homousion sequi vultis, aut Christum? responderunt continuò, quasi in nomen religiosi, Christum se sequi, homousion repudiare; atque ita exeunt gestientes, B velut qui Christo crederent, quem iam negauerant; homousion, id est vnius cum patre substantiæ denegando; ita ergo & nunc vos, fabricatores doli, imperitas terreris aures, vt si nolunt laborantium pro fide, virorum appellatione respergi, & liberum arbitrium negent, & Deum hominum conditorem: hoc igitur à me, in illo loco constat obiectum, & quàm non falsò, præsens disputatio palàm faciet: Respondisti ergo hoc modo, non negamus liberum arbitrium, & nihil aliud subiunxisti de tuo; C consequens enim fuerat, vt impleres sine tergiuersatione sententiam; cumque promisisses non te negare arbitrij libertatem; adderes, sed confitemur datam à Deo libertatem arbitrij in hominum permanere natura.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo manet libertas in eis, qui vt liberentur à seruitute, qua victori peccato addicti sunt, diuina indigent gratia, nisi quia liberi sunt & ipsi, sed iustitiæ? vnde dicit Apostolus, *cùm essetis serui peccati; liberi fuistis iustitiæ.*

LXXVII. IVLIANVS DIXIT: Impleueras enim hoc D sermone aliquid, contra quod si fuisses locutus vlteriùs, nimiùm impudens; sin autem omnia continenter, vel tardè, posses apparere correctior. Nunc verò me dicis fallere, qui quod obieci, per te probo, & tu statim in eo quod te putas consequenter instruxisse, mentiris: ais quippe; non liberum negamus arbitrium, & subiungis testimonium Euangelij, *sed si vos filius liberauerit,* (Ioan. 8.) ait Veritas, *tunc verè liberi eritis.* Cùm hoc, in illo loco, à Domino nostro Iesu constet in liberum arbitrium non fuisse prolatum, cuius expositionem sententiæ paululùm differentes, definitionibus & diuisionibus, quid E nostrum alteruter sentiat, explicemus; debet quippe secundum omnium doctorum disciplinam, inchoatio disputationis à definitione sumi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Apostoli ergo qui disputationum suarum inchoationes non à definitione sumpserunt, non erant docti, & tamen erant doctores Gentium, & contemptores doctorum talium, de quibus te delectat inflari. Quòd autem ait Dominus, si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis, conaberis quidem in tuam detorquere sententiam, sed quàm te non sequatur, cum conari cœperis, apparebit.

IVLIANVS DIXIT: *Omnis quippe* (vt LXXVIII. ait ille) *quæ ratione suscipitur de aliqua re disputatio debet à definitione proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur.* Ita ergo & nos, sicut suprà de iustitiæ & peccati definitione disseruimus, nunc quoque videamus quæ libertati arbitrij definitio competat, vt planum sit, quis nostrum consentiat, quis repugnet. Libertas arbitrij quâ à Deo emancipatus homo est, in admittendi peccati & abstinendi à peccato possibilitate consistit.

AVGVS. RESP. Emancipatum hominem dicis à Deo, nec attendis hoc cum emancipato agi, vt in familia patris non sit.

IVLIANVS DIXIT: Factum est enim animal rationale, mortale, capax virtutis & vitij, quòd posset ex concessa sibi possibilitate vel seruare Dei mandata, vel transgredi, vel magisterio naturali conseruare ius humanæ societatis, liberumque haberet alterutram velle partem, in quo peccati & iustitiæ summa est. Nam cùm aliquid secundum virtutem indigentibus, aut de misericordiæ fontibus, aut de iustitiæ immulget vberibus, hoc operatur foris iam ipsa iustitia, quam intus voluntas sancta concepit & peperit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vtrùm de suo iustitia conceperit, hoc vobiscum agitur, qui ignorantes Dei iustitiam, vestram vultis constituere, cùm voluntas sancta vtique iustitiam sancta cogitatione concipiat, de qua scriptum est, *Cogitatio sancta seruabit te*, dicit autem Apostolus, *non quia* (1. Cor. 3.) *idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Hoc si intelligatis, non aliud intelligitis esse arbitrium laudabiliter liberum, nisi quod fuerit Dei gratiâ liberatum.

IVLIANVS DIXIT: Sic cùm è diuerso LXXIX. statuens prauè agere in aliorum iniuriam, vel iniquus quis fuerit, vel crudelis; operatio, qua nocet alijs, à nequitia foras proficiscitur, quam intus mala voluntas seminauit, & genuit. Cùm verò deest facultas per quam in proximos vis secretæ voluntatis erumpat, in ipsa tamen sola voluntate, quæ aliquid vel boni vel mali, non impetu breui, sed cogitatione appetituque pætrauerit; vel benignitatis est ratio impleta, vel malignitatis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sicut intelligis voluntatem etiam sola ratione vel benignitatis, vel malignitatis simplerj, si eo modo intelligas, quo de bona & sancta cogitatione

Ps. 48. 7. Ps. 17. 1. loquens Apostolus ait; *Non esse nos idoneos cogitare aliquid quasi ex nobismetipsis, sed sufficientiam nostram ex Deo esse*, poteris corrigi, & humilis suscipere gratiam, cui te superbia fecit inimicum, dum vis in eis esse, qui confidunt in virtute sua; non in eis qui dicunt; *Diligam te domine virtus mea.*

LXXXI. IVLIANVS DIXIT: Et boni igitur possibilitas & mali, bona est; quoniam per se bonum facere laus virtutis est; posse malum facere, testimonium libertatis est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non est ergo liber Dominus, de quo dictum est, 2. Ad Tim. c. 2. *Negare seipsum non potest.* Et de quo etiam ipse dixisti, Deus esse nisi iustus non potest: & alio loco, non potest autem Deus, inquis, nisi iustus & pius esse.

LXXXII. IVLIANVS DIXIT: Per hoc igitur suppetit homini habere proprium bonum, per quod ei subest posse facere malum: Tota ergo diuini plenitudo iudicij tam iunctum habet negotium cum hac libertate hominum, vt harum, qui vnam agnouerit, ambas nouerit. Vnde fit, vt harum vnam qui violauerit, ambas violet. Sic igitur & libertas humani custodiatur arbitrij; quemadmodum diuina æquitas custodit; hic intellectus liberi arbitrij est, qui & fatorum opinionem, & Chaldæorum supputationem, & Manichæorum phantasias, veritate Ecclesiastica subiugauit. Hic intellectus est, qui cum illis, quos enumerauimus, vos etiam à Christo monstrat alienos; libertas igitur arbitrij, possibilitas est, vel admittendi, vel vitandi peccati, expers cogentis necessitatis, quæ in suopte iure habet, vtrum suggerentium partem sequatur, id est, vel ardua asperaque virtutum, vel demersa & palustria voluptatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Homo quamdiu stetit in bona voluntate liberi arbitrij, non opus habebat ea gratia quâ leuaretur cum surgere ipse non posset: nunc verò in ruina sua, liber est iustitiæ, seruusque peccati; nec potest seruus esse iustitiæ, & liber à dominante peccato, nisi eum filius liberauerit.

LXXXIII. IVLIANVS DIXIT: Quod vt breuiter absoluatur, possibilitas est ad hoc solum, excubans ne homo vel in peccatum à quoquam impellatur, vel à peccato abstrahatur, voluntate captiua, quam non posse capi, si dedi ipsa noluerit, testatur fortitudo, cuius lacerti, in contemptu dolorum & per Gentiles & per Christianos assiduè claruerunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc est vtique, quod ait hæresis vestra: ad hoc enim additis & Gentiles, ne piæ fortitudinis opus, Dei gratia Christiani facere potuisse aut fecisse credantur; quæ Christianis est propria, non Christianis Gentilibusque communis. Audite ergo & intelligite, * fortitudinem Gentilium mundana cupiditas; fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit; quæ diffusa est in cordibus nostris non per voluntatis arbitrium, quod est à nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis. * PRO SPER. Sent. 235.

IVLIANVS DIXIT: Si ergo est, vt ratio prodidit, arbitrij libertas propulsatrix necessitatum, vt nemo sit vel bonus vel malus, cui non sit liberum esse contrarium, quemadmodum aut tu confessus es esse liberum arbitrium vsurum tali testimonio quod captiuis conuenit, aut tale testimonium subdidisti, postquam liberum fueras confessus arbitrium? Ais enim, non negamus arbitrium liberum; sed *si vos filius liberauerit*, ait Veritas, *tunc verè liberi eritis*: manifestum est Christum in illo loco ad captiuam conscientiam verba fecisse, quam liberam non esse prodebat, sed ob hoc obnoxiam ei vltioni, quæ condemnat peccata, libera voluntate commissa: quam sententiam tu malè intelligens, id est, non intelligens, aut fortè intelligens, & huc naturâ suâ repugnante trahens, in eo posuisti loco, vbi à tuis sermonibus tota sui proprietate discordat. Vt enim ipsa verba iungamus, quod liberatur captiuum est, quod captiuum est, liberum non est, quod liberum est, captiuum non est. LXXXIV. Ioan. 8.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Alia est remissio peccatorum in eis quæ malè facta sunt; alia charitas quæ facit liberum ad ea, quæ bona facienda sunt: Vtroque modo liberat Christus, quia & iniquitatem ignoscendo aufert, & inspirando tribuit charitatem.

IVLIANVS DIXIT: Tu vtrumuis hic simpliciter confitere, & cauillari desine; aut dic nobiscum liberum esse arbitrium, & remoue testimonium, quod suo tempore congruè prolatum est: aut sicut in his libris, quos nunc per Alypium ad Bonifacium misisti, dic captiuum esse arbitrium, quod nos liberum dicimus, & desine te negare Manichæum. LXXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæus immutabilem substantiam mali, naturę Dei sui miscet insanus, & eandem naturam Dei potiùs corruptibilem facit, & sub aliena natura vult esse captiuam; fides autem Catholica, bonam, sed tamen mutabilem, creaturam in deterius voluntate mutatam, ac per hoc, deprauata sua vitiataque natura, non sub aliena substantia, sed sub peccato suo ream dicit seruiliter detineri: ac per hoc, & de ipso liberatore, multùm ab eo nostra

diuersa sententia est: Manichæus enim dicit opus esse liberatore, vt à nobis naturam separet alienam: nos autem vt sanet & viuificet nostram. Tu ergo adiutorem Manichæi te non esse ostende, si potes; qui miserias hominum, cum quibus eos nasci, quoniam sine dubio sentit genus humanum nolens tribuere peccato vitiatæ naturæ nostræ, facit vt eas ille permixtæ nobis naturæ tribuat alienæ.

LXXXVI. IVLIANVS DIXIT: Cæterùm duo ista quæ iungis liberum & non liberum, id est, liberum & captiuum: Illi quidem rei de qua agimus, conuenire non possunt: Tibi verò stultitiam singularem, impudentiam nouam, impietatem veterem adesse testantur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Liberos dicimus ad facienda opera pietatis eos, quibus dicit Apostolus, *Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem verò vitam æternam*: Hunc in sanctificatione fructum, qui fructus proculdubio charitas est; atque opera eius, nullo modo habere possumus à nobis, sed habemus per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: de ipso quippe fructu loquebatur magister Dominus, quando palmitibus in se manentibus, dicebat, *Sine me nil potestis facere*: sed stultitiam singularem nobis inesse conuitiaris, quia Deus nobis virtus est, nec in nostra virtute confidimus; & impudentiam nouam, quia concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, non tua fronte laudamus, & impietatem veterem quoniam dogmata antiqua Catholica quæ docuerunt, qui Ecclesiam Christi ante nos in eius gratia vera pietate rexerunt, contra peruersitatem vestram nouitiam quantulocumque labore defendimus. In te igitur agnosce stultitiam, in te impudentiam, in te impietatem, non veterem sed nouam.

Rom. c. 6.

Ioan. 15.

LXXXVII IVLIANVS DIXIT: Sed & iam tempus est, vt de Euangelij sententia disseratur. *Dicebat*, inquit Euangelista Ioannes, *Iesus ad Iudæos eos, qui crediderunt ei, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos*: Idem Dominus noster Iesus loquebatur ad credentes sibi, vt de nulla sæculi nobilitate gaudentes; nec de Abrahæ sibi semine gloriam vindicantes niterentur, & studerent virtutibus, & nullis post agnitionem Christi seruirent peccatis, vt veram libertatem conscientia gaudente retinerent, & spe certorum, id est, æternorum vindicarentur à cupiditate aliorum omnium, quæ propter fragilitatem sui, vana frequenter & falsa dicuntur, Tunc responderunt ei Iudæi non intelligentes de qua Iesus libertate dixisset, *Semen Abrahæ*

Cap. 8.

Ibid.

A *sumus, & nemini seruiuimus vnquam; quomodo tu dicis liberi eritis?* Multis enim modis, libertas appellari solet; vt in hoc loco sanctitas, vt resurrectio in Apostolo, vbi dicit creaturam liberari à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei; vt libertas quæ notior est ad distinctionem dicitur seruitutis. Eo autem nomine & libertas nuncupatur arbitrij. Diuidantur ergo causæ, ne res multùm distantes confundantur nominis communione: Hic ergo non arbitrij libertatem Dominus dicit esse liberandam, sed B illa integra permanente, conuenit Iudæos vt accipientes indulgentiam liberentur à reatibus, & eam quę apud Dominum maxima est, libertatem occupent, vt incipiant nihil debere criminibus. Denique sequitur Euangelista: *Respondit ei Iesus, Amen Amen dico vobis, quoniam omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum. Si ergo filius vos liberauerit, tunc verè liberi eritis.*

Rom. c. 8.

Ibid.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Attende C quod dictum est; *Omnis qui facit peccatum*, non enim ait, qui fecit, sed qui facit, & non vis eum ab hoc malo liberare homines: non vis eum hoc loco talem promittere libertatem, qua peccatum non faciamus, sed ideo tantummodò liberare quia fecimus.

IVLIANVS DIXIT: Aperuit, de qua hic seruitute loquebatur. *Omnis*, inquit, *qui facit peccatum, seruus est peccati*: Hoc autem ipsum quàm vehemens est contra errorem vestrum, quia dicit, seruum non esse peccati; nisi eum qui fecerit ipse peccatum, nec D posse cuiquam adhærere peccatum, quod non is de quo agitur, per se, aut actione, aut sola commiserit voluntate, quàm etiam ostendit vniuersitatem humani generis non posse eam à diabolo possidere, cùm distinctionem facit inter seruum & filium, id est, iustum & iniustum: Hic etenim vt se Christus, ita etiam vnumquemque sanctorum à seruorum conditione separabat: sicut fuerunt & ante vetus, & in vetere testamento, quos in domo patris sui manere, & in mensa eius denuntiat iocundari. Totum E hoc autem exhortationis genus ineptè prolatum esset, si non liberi arbitrij homines conueniret.

XXCIIX.

Ioan. 8.

Ioan. 14.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Conuenit planè ideo facientes peccatum, quia serui sunt peccati, vt accepta libertate quam promittit, desinant facere peccatum; regnabat namque peccatum in eorum mortali corpore, ita vt obedirent concupiscentijs eius, & exhiberent membra sua arma iniquitatis, peccato: contra hoc ergo malum, quo peccatum faciebant, libertate in-

Rom. 6.

digebant quam promittebat: omnis enim, non qui fecit, sed qui facit peccatum, seruus est peccati. (Ioan. 8.) Quid verba lucida, caliginosis disputationibus obscurare conaris? Erumpunt omnino, & te licet obsistente, fulgore suo vincunt tenebras tuas: omnis, ait, qui facit peccatum, seruus est peccati: audis qui facit, & tu non exponere, sed supponere vis qui fecit. Audiant ergo, quibus ipse aperit sensum vt intelligant scripturas. Audiant: *Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati*, & quaerant accipere libertatem, vt non faciant peccatum, clamantes ad eum, cui dicitur: *Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominetur mei omnis iniquitas.* (Psal. 118. 133.) cur autem illudis sensibus tardis, & ita insinuas verba Domini, quasi dixerit seruum non esse peccati, nisi eum, qui fecerit ipse peccatum. Fraude agis, non hoc dixit; non enim ait, nemo est seruus peccati, nisi qui facit peccatum, sed ait, omnis qui facit peccatum seruus est peccati. Sunt enim serui peccati originalis, qui peccatum ipsum non faciunt, & ab hoc vinculo seruitutis regeneratione soluuntur. Non igitur omnis qui seruus est peccati, facit peccatum, sed omnis qui facit peccatum seruus est peccati; sicut non omne animal equus est, sed tamen omnis equus animal est. Vbi est Dialectica tua, qua te inflare consuesti, tam doctum & acutum quare te ista fugiunt? aut quare insidiaris indoctis & tardis, si te ista non fugiunt? quis autem nostrum dicit vniuersitatem hominum à Diabolo possideri, cùm sanctorum tanta sint millia, quae non possidentur à Diabolo? Sed dicimus eos solos à Diabolo non possideri, quos Christi liberat gratia, cuius gratiae vos estis inimici: si enim hanc gratiam non oppugnaretis, sed intelligeretis, proculdubio etiam ante vetus testamentum & tempore veteris testamenti, omnes sanctos à seruorum conditione separatos, eadem liberatos Christi gratiâ videretis.

XXCIX. IVLIANVS DIXIT: Denique vt intelligas non eum naturae eorum exprobrare, sed vitae, sequitur, *Scio quia filij Abrahae estis*, (Ioan. 8.) ecce de qua illi se liberos dixerant originis dignitate, tunc cui seruituti obnoxij sint demonstrat dicens, *Quaeritis & me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod audiui apud patrem meum, loquor, & vos quae vidistis apud patrem meum, facitis.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est sermo meus non capit in vobis, si natura etiam talis, qualis nunc indiget & liberante, iam capax est sermonis eius, etiamsi sensum non aperiat gratia eius, sicut aperuit Apostolis vt intelligerent scripturas, sicut illi purpurariae & Thyatirenorum, vt intenderes in ea quae à Paulo dicebantur. (Act. 16.)

IVLIANVS DIXIT: Vide quam diuersa sit naturae ratio & voluntatis: non negauit Iesus carnem eorum pertinere ad semen Abrahae, sed inculcat eis quod ad Diabolum patrem, voluntatis iniquitate migrauerunt: quid ideo genitor eorum dicitur? quid criminum arguitur eruditor? Responderunt, inquit, & dixerunt ei Iudei: *Pater noster Abraham est: (dicit eis Iesus) si filij Abrahae essetis, opera Abrahae faceretis. Nunc autem quaeritis me interficere hominem, qui veritatem locutus sum vobis, quam audiui à Deo; hoc Abraham non fecit: vos autem facitis opera patris vestri.* Aspicis-ne quas faciat diuisiones verborum suorum Sapientia, negans Abrahae filios esse, quos suprà dixerat esse filios Abrahae? Sed quoniam diuersus est de natura ac voluntate tractatus, ostendit alterum esse progsatorem carnis innocuae, alterum seductorem miserae voluntatis. XC.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verum dicis incautus, in paradiso enim diabolus seductor beatae voluntatis fuit, quam seducendo, miseram fecit: Nunc autem sicut fateris, seductor est miserae voluntatis: ab hac ergo misera, ne per illam nunc faciliùs quam tunc, ab illa seducta est, adhuc seducatur à diabolo, non illam liberat, nisi ille ad quem quotidie tota clamat Ecclesia: *Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo.*

IVLIANVS DIXIT: Hic ergo vbi dixit Dominus, *Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis*, (Ioan. 8.) promisit indulgentiam reis, qui peccantes non arbitrij libertatem, sed conscientiam iustitiae perdiderunt: liberum autem arbitrium, & post peccata tam plenum est, quàm fuit ante peccata. Si quidem ipsius opera fiat, vt abdicent plaerique occulta decons & flagitiorum abiectis sordibus, virtutum comantur insignibus. XCI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu audi saltem vbi dicis propter consuetudinem peccatorum scriptum esse: *Non quod volo ago, sed quod odio, hoc facio*; (Rom. 7.) quomodo ergo post peccata liberum est, quorum etsi non propagine quia non vultis, certè tamen consuetudine quam solam huic necessitati victi, contortique conceditis, sic perdidit libertatem, vt gemitus eius feriat aures vestras, frontemque conlidat; cùm auditis, *non quod volo, ago, &c, non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* (Ibid.)

IVLIANVS DIXIT: Desine itaque impiare te, si tamen vllum tibi fas aut nefas restat, Christi verba sic exponendo, velle ille arbitrium negasse liberum videatur, sine cuius integritate, aequitas ei proprij non potest constare iudicij. XCII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Imò

Ideo graue iugum est super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum; quia eis constat æquitas iudicij; quod omnino non iniquum esset, si non traherent originale peccatum, per quod homo vanitati similis factus est.

XCIII. IVLIANVS DIXIT: Audi sane vbi vim humanæ libertatis ostendit: (Ioan. 5.) *Ego veni in nomine patris mei, & non suscepistis me, si alius venerit in nomine suo, illum accipietis*; Et item, (Matth. 12.) *Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arborem malam & fructum eius malum*: & item, (Ioan. 10.) *Si mihi non vultis credere, operibus credite*; atque omnibus vehementius, (Matth. 23.) quod dicit intentionem suam humana voluntate impeditam fuisse, *Hierusalem, Hierusalem quoties volui congregare filios tuos; sicut gallina pullos suos sub alas suas, & noluisti?* post quod non sequitur, sed te nolente collegi; verùm, *relinquetur vobis domus vestra deserta*, vt illos ostendat pro malo quidem opere iure puniri, sed ab intentione propria non debuisse vlla necessitate reuocari, sic enim & per prophetam locutus erat, (Isa. 1.) *Si volueritis & audieritis me, quæ bona sunt terræ comedetis; si nolueritis, & non audieritis, gladius vos comedet.* Quomodo ergo tu arbitrium liberum non negas, quod non quidem sermone tuo, sed Euangelij testimonio, sensu autem tuo non liberum pronunciasti?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ignoscendum est, quia in re multùm abdita vt homo falleris: absit, vt impediatur ab homine omnipotentis & cuncta præscientis intentio; parùm de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non sufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente, non posse; sicut certum est Hierusalem filios suos ab illo colligi noluisse, ita certum est eum etiam ipsa nolente quoscumque eorum voluit collegisse. *Deus enim*, sicut homo Dei dixit Ambrosius, *quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit*: Conuenit autem scriptura plerumque hominis voluntatem, vt quod non habet, & non potest, admonitus sentiat, & ab eo à quo sunt bona omnia indigens poscat. Si enim exauditus fuerit in (Matth. 6.) eo quod dicere iussi sumus, *Ne nos inferas in tentationem*, proculdubio nulla decipietur inscitia, nulla cupiditate vincetur. Propterea ergo per Prophetam dictum est, (Isa. 1.) *si nolueritis, & non audieritis me, gladius vos comedet*, & cætera huiusmodi vt cùm inuenissent in seipsis victrices cupiditates ad propellendum in malum, scirent à quo deberent poscere auxilium; ideo autem dictum est, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, quia plures ibi erant, quos obduratione & desertione iudicauerat dignos, occulto iudicio, iusto tamen. Nam sicut dicis, ab intentione propria vtique mala, non debet homo vlla necessitate reuocari, cur Apostolus adhuc Saulus, cædem spirans & sanguinem sitiens, violenta corporis cæcitate, & terribili desuper voce, à sua pessima intentione reuocatur? Et ex persecutore prostrato, illius Euangelij, quod oppugnabat, laboriosior cæteris futurus prædicator erigitur? Agnosce gratiam; alium sic, alium autem sic Deus quem dignatur, vocat; & spiritus vbi vult spirat.

XCIIII. IVLIANVS DIXIT: Nam in illo opere, quod te suprà dixi nuper Romam misisse, audacius quid sentires, aperuisti. In primo enim libro cùm tibi similiter proposuisses quod nos obijcimus, arbitrium vos liberum denegare, ita differis constantissimus, & subtilissimus disputator. (Contra duas epist. Pelag. Lib. 1.) Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de genere humano? Libertas quidem perijt per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam; propter quod natura humana diuina indiget gratia, (Ioan. 8.) dicente Domino in Euangelio suo, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis*: Vtique liberi ad benè iusteque viuendum: Nam liberum arbitrium, vsque adeo in peccatore non perijt, vt per ipsum peccent, maximè omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati, & eis placet quod eos libet; vnde Apostolus, *cùm essetis*, inquit, *serui peccati, liberi fuistis iustitiæ*. (Rom. 6.) Ecce ostenduntur etiam peccato minimè potuisse, nisi alia libertate, seruire. Liberi ergo à iustitia non sunt, nisi arbitrio libertatis: liberi autem à peccato non fiunt, nisi gratia saluatoris. Propter quod admirabilis doctor, etiam ipsa verba discreuit: (Ibidem.) *Cùm enim serui essetis*, inquit, *peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo tunc fructum habuistis in his, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est: nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem verò vitam æternam.* Liberos dixit iustitiæ, non liberatos, à peccato autem non liberos, ne sibi hoc tribuerent, sed vigilantissimè maluit dicere liberatos; referens hoc ad illam Domini sententiam. *Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis.* Cùm itaque non benè viuant filij hominum nisi effecti filij Dei; quid est quod iste libero arbitrio vult benè viuendi tribuere potestatem? Cùm enim hæc potestas non detur nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, dicente Euangelio, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*, (Ioan. 1. c. 1.) & item post modicum, *datur ergo potestas vt Filij Dei fiant, qui credunt eum*, quæ po-

„ testas, nisi detur à Deo, nulla esse potest, ex A
„ libero arbitrio, quia nec liberum in bono
„ erit, quod liberator non liberauerit: sed
„ in malo liberum habet arbitrium, cui de-
„ lectationem malitiæ, vel occultus vel ma-
„ nifestus deceptor inseruit, vel sibi ipse per-
„ suasit. Non itaque sicut dicunt nos quidem
„ dicere & iste audet insuper scribere, omnes
„ in peccatum velut Inuiti, carnis suæ neces-
„ sitate coguntur, sed si iam in ea ætate sunt,
„ vt propriæ mentis vtantur arbitrio, & in
„ peccato sua voluntate retinentur, & à pec-
„ cato in peccatum, sua voluntate præcipi-
„ tantur. Sed hæc voluntas quæ libera est in
„ malis, quia delectatur malis, ideo libera in B
„ bonis non est, quia liberata non est; nec
„ potest homo boni aliquid velle, nisi adiu-
uetur ab eo qui malum non potest velle. In his omnibus verbis tuis, quæ posui; ita video gratiæ nomen cum liberi arbitrij negatione consertum, vt non tam mala sensus tui appellatione, bonis vindicari queant, quàm dignitas nominum, dogmatum tuorum adhæsione vilescat. Non ergo te his sermonibus honestasti, sed ornamenta ipsa C turpasti; nos tamen ea quæ à te iuncta sunt separamus, vt gratiæ diuinitas obscænis colligationibus enodata, nec responsione quatiatur; & grauitate Catholicorum, non Manichæorum adulatione laudetur. Gratiam ergo Christi multiplicem confitemur; hoc primum munus eius est, quòd facti ex nihilo sumus: secundum, quòd vt viuentibus sensu, ita sentientibus, ratione præstamus, quæ impressa est animo, vt conditoris imago doceretur. Ad cuius æquè respicit dignitatem arbitrij concessa libertas; D ipsi etiam gratiæ beneficiorum quæ nobis præstare non desinit, augmenta reputamus, ipsa gratia legem in adiutorium misit, quia ad eius spectabat officium, vt rationis lumen quod prauitatis exempla hebetabant, & consuetudo vitiorum multimodis eruditionibus excitaret, atque inuitatu suo foueret. Ad istius ergo gratiæ, id est, diuinæ beniuolentię, quę rebus causam dedit, plenitudinem spectauit vt *Verbum caro fieret, & habitaret in nobis.* Reposcens enim Deus ab E imagine sua amoris vicem, palàm fecit quanto tum in nos inæstimabili egisset affectu; vt vel serò redamaremus eum; qui commendans charitatem suam nobis, *filio suo non pepercit, sed pro nobis illum tradidit*, pollicens quia si voluissemus deinceps voluntati eius obedire, vnigeniti sui præstares nos esse cohæredes.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Homo Pelagiane, charitas vult bonum, & charitas ex Deo est, & non per legis litteram, sed per spiritum gratiæ. In hoc est prędestinatis adiutorium littera, quia iubendo & non iuuando admonet infirmos confugere ad spiritum gratiæ, si lege legitimè vtantur, quibus bona est, id est, vtilis, alioquin per se ipsa littera occidit, quia iubendo bonum, & non largiendo charitatem, quę sola vult bonum, reos pręuaricationis facit.

IVLIANVS DIXIT: Hæc ergo gratia, XCVI quæ in baptismate non solùm peccata condonat, sed cum hoc indulgentiæ beneficio & prouehit, & adoptat, & consecrat; hæc inquam, gratia, meritum mutat reorum, non liberum condit arbitrium, quod eo accipimus tempore, quo creamur. Vtimur autem eo quo valentiam inter bonum & malum discretionis adipiscimur, bonæ itaque voluntati innumeras adiutorij diuini adesse species non degamus, sed ita vt per adiutorij genera aut subiicietur & fabricetur quæ fuerat adiutorij destructa libertas, aut aliquando ea exclusa vel boni vel mali cuiquam necessitas credatur incumbere, verùm vt arbitrio libero omne adiutorium cooperetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si non præuenit vt operaretur eam, sed prius existenti voluntati, gratia cooperatur; quomodo verum est, Deus in nobis operatur Phil. 2. 13 & velle? quomodo præparatur voluntas à Domino? quomodo charitas ex Deo est, quæ sola vult beatificum bonum? aut si scientia legis & eloquiorum Dei charitatem operatur in nobis, vt non per donum Dei, sed per nostræ voluntatis arbitrium diligamus, quod esse diligendum Deo docente cognoscimus; quomodo res minor ex Deo nobis est, & maior ex nobis? Quia sine Deo donante scientia, hoc est docente, nosse non possumus, illo autem charitatem quæ supereminet scientię, non donante, diligere possumus; sic non sapiunt, nisi noui hæretici, & gratiæ Dei nimis inimici.

IVLIANVS DIXIT: Hoc ergo arbi- XCVI. trium liberum propter quod solum, *nos manifestare ante tribunal Christi*, Magister Gentium scribit, *vt reportet vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum*, sicut Catholici quidam confitentur, ita 2. Cor. 5. 10 vos non solum cum Manichæis, sed etiam cum Iouiniano, quem nobis audes impingere, diuerso quidem genere, sed impietate simili denegatis. Quod vt planius fiat, diuisionum adhibeatur examen; Nos dicimus peccato hominis, non naturę statum mutari, sed meriti qualitatem, id est, & in peccante hanc esse liberi arbitrij naturam, per quam potest à peccato desinere, quę fuit in eo vt posset à iustitia deuiare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Scimus

vos ideo dicere, peccato hominis naturæ statum non mutari, quia deseruistis fidem Catholicam, quæ dicit primum hominem sic factum, vt non haberet moriendi necessitatem: peccato autem, ita hunc statum naturæ fuisse mutatum, vt hominem necesse sit mori, vsque adeo, vt etiam spiritu iam regeneratis atque viuificatis Apostolus dicat. *Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est per peccatum, spiritus autem vita est propter iustitiam; si ergo spiritus eius qui suscitauit Iesum ex mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra per inhabitantem spiritum in nobis:* Ideo vtique dixit viuificabit & mortalia copora vestra, quod in carnis resurrectione speramus, quia dixerat, corpus mortuum est propter peccatum, & non vultis peccato statum mutatum esse naturæ. Veruntamen Pelagio cum in Palæstino iudicio fuisset obiectum, quod diceret infantes nuper natos in eo statu esse, in quo Adam fuit ante peccatum, negauit se dicere, idque damnauit. Quod si fecisset corde veraci, iam fortasse vestra hæresis interijsset; postremò ipse & saltem fuisset ab illa peste sanatus. Deinde quæro vtrùm vitio careat natura peccatrix: quod si absurdissimum est, habet ergo vitium: si habet vitium, proculdubio vitiata est, ac per hoc, etiam, excepto peccato illo, de quo Ioannes Constantinopolitanus ait, *Adam peccauit illud grande peccatum, & omnes in commune damnauit*, & illo ergo excepto, de quo damnationem humana natura originaliter trahit, quomodo sobriè dici potest, statum naturæ in homine non fuisse mutatum? qui dicit, *lex spiritalis est, ego autem carnalis sum venundatus sub peccato, quod enim operor, ignoro, non enim quod volo, ago*, & cætera huiusmodi, etiam si hanc mutationem non in eo nascendi traxit conditio, sed vt vultis, contraxit consuetudo peccandi. Cernitisne, vanum esse quod dicitis, peccato hominis non naturæ statum mutari, sed meriti qualitatem, nisi fortè dicatis non naturam peccato mutari, sed hominem? & quid est hoc, nisi hominem negare esse naturam, quando ista diceretis si cogitaretis, sana mente quod dicitis.

Rom. 8.

De Lazar. resur.

XCVII. IVLIANVS DIXIT: Manichæus dicit voluntatem malam ab ea inspirari natura, quæ bonum velle non potest; voluntatem verò bonam ab ea infundi natura, quæ malum velle non potest: Ita vtique naturis singularum rerum imponit necessitatem, vt propriæ voluntates non possint velle contraria; inter nos & illum certè grande chaos est. Videamus nunc quantùm ab eo tu recesseris; dicis esse liberam voluntatem, sed vt malum tantummodo faciat, non autem in hoc esse liberam, vt malum desistat operari, nisi ei fuerit imposita necessitas volendi bonum, ab ea natura, quæ, vt tuis vtar sermonibus, malum non potest velle. Definis ergo genus hominum per liberum arbitrium nihil aliud quàm peccare, nec aliud posse facere per quod absolutè pronuncias, humanam naturam vnum semper cupere quod malum est, & velle non posse contrarium: naturam autem Dei malum non posse velle, & ideo nisi necessitatis suæ participem fecerit malam hominum naturam, bonum in ea actionis esse non posse. Post hæc itaque vtrùm non multùm ames Manichæum, in cordis tui secreto Deus viderit, quantùm tamen ex dogmatum germanitate monstratur, nihil aliud prorsus egisti, quàm vt ordine commutato, idem quod ille affirmârat, astrueres.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vtinam Manichæum fortiter destrueres, non turpiter adiuuares; ille namque nimia peruersus insania non dicit naturam mali cogi benè facere ab alia natura boni, quæ malum non potest velle; sed naturam boni cogi male facere ab ea natura mali, quæ bonum non potest velle, ac per hoc mirabiliter demens naturam mali vult esse immutabilem; mutabilem verò naturam boni. Proinde voluntatem malam ab ea inspirari natura, quæ bonum velle non potest, certum est dicere Manichæum: voluntatem verò bonam, ab ea infundi natura, quæ malum velle non potest, non dicit Manichæus, sicut tu de illo mitiùs suspicaris; quod boni natura nullo modo immutabilem credit, quæ malum velle non possit, cui credit inspirari voluntatem malam ab ea natura, quæ bonum non potest velle. Itaque fieri per mali naturam vt malum velit, boni natura, quam nihil vult esse aliud quàm naturam Dei. Ergo hunc adiuuas, negando humanam peccato primi hominis vitiatam esse naturam, vt naturæ mali quam fingit, attribuat quidquid malorum, in manifestissima inuenit miseria paruulorum. Deinde cùm displicet tibi, hominem non posse bonum velle, nisi adiuuetur ab eo qui malum non potest velle, nonne respicis ei te contradicere, qui dixit *sine me nihil potestis facere*: & scripturæ, vbi legitur, *paratur à domino voluntas*: & vbi legitur, *Deus est enim qui operatur in vobis & velle*: & vbi legitur, *à Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet*. Vbi nihil miror nisi vnde te Christianum dicas, cùm his diuinis tot, & tam claris vocibus contradicas.

Prou. 8. 35.

Ioan. 15.

Philip. 2.

Psal. 30.

IVLIANVS DIXIT: Iouiniano autem in vna parte coniungeris, nam dicit in se-

cendo operis sui libro, baptizatum hominem non posse peccare, ante baptisma autem & peccare, & non peccare posse. Tecum ergo putat tempore baptismatis in bonis hominibus necessitatem boni, quod æquè falsum est, quàm quod tu putas, ante baptisma inesse hominibus necessitatem faciendi mali. Nam cùm dicis tu, *non potest homo boni aliquid velle, nisi adiuuetur ab eo, qui malum non potest velle*, participatione vtique gratiæ & naturæ bonæ, vis hominem possibilitatem consequi faciendi boni, quod dicis tamen tempore baptismatis posse contingere; inter impietatem igitur medius & timorem; ad Iouiniani consortium confugisti, sed Manichæi lupanar necdum reliquisti. Verumtamen tantò te innocentior Iouinianus, quantò Iouiniano profanior Manichæus. Vt enim adhuc quod egimus breuius colligatur, Manichæus dicit, *in omnibus hominibus inspiratrix malæ voluntatis tenebrarum natura delinquit, & aliud facere non potest.* Tu dicis, in cunctis hominibus primi peccati tenebris infecta, & per boc malæ voluntatis auctor natura deliquit, & bonum velle non potest. Iouinianus dicit voluntas quidem hominum, sed vsque ad baptisma delinquit: posteà autem nisi bonum, velle non potest. Catholici, id est, nos dicimus quòd ab initio vsque ad finem sine aliquo naturalium coactu, voluntas & ante baptisma in vnoquoque delinquit, quæ illo ipso tempore quo peccat, potestatem babet recedere à malo, & facere bonum, vt constet ratio libertatis. Vestrum itaque nulli quidem, veritas dogmatum constat. Tamen cùm ab vno principio erroris fueritis egressi, vel minùs inhonestum erat, si quæ consequuntur ammitteres, & quia cum Manichæo dicis naturam malam, id est, manca libertate delinqui, diceres cum eodem, nullo illam pacto posse mundari: Quod quidem alibi affirmas, sed quod necessariò consequebatur adiungeres, ideo ei opus non esse baptismatis sacramento; aut si cum Iouiniano à tempore susceptæ fidei imprimi asseris bonas cupiditates, diceres cum eodem, bonam & ante baptisma fuisse naturam, quæ licet haberet possibilitatem mali, non tamen habuerit necessitatem, ac per hoc in inamissibile bonum consecrata peruenerit: hoc enim modo, etsi rationi, nequaquam tamen eorum, quos sequeris, dogmatibus conuenires.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Oblitus es quid dicamus, recordare, quæso, nos sumus qui vobis reclamantibus dicimus etiam iustis, quamdiu sunt in hac vita, non deesse, vnde in oratione sua de ipsis veraciter dicant, dimitte nobis debita nostra, Quoniam si dixerint se non habere peccatum, seipsos decipiunt, & veritas in eis non est. Matth. 6. Ioan. 1. Quid est ergo quod inaniter loqueris, me Iouiniani in ea parte coniungi, qua dicit baptizatum hominem non posse peccare? Absit vt tam simus surdi muti, vt non audiamus eorum, qui baptizati sunt, vocem, vel non cum eis dicamus, *dimitte nobis debita nostra.* Matth. 6. Ex quo autem homo incipit vti voluntatis arbitrio, & peccare & non peccare potest, sed alterum horum non facit, nisi adiutus ab eo qui dixit, *sine me nihil potestis facere*: Ioan. 15. alterum verò propria voluntate, siue à seipso siue ab alio deceptore seductus, vel peccato, sicut seruus addictus? Adiutos autem homines nouimus Dei spiritu, vt ea vellent, quæ Dei sunt, ante baptismum: sicut Cornelium: quosdam verò nec post baptismum, sicut Simonem Magum: *Iudicia enim Dei sunt sicut multa abyssus*, Psal. 35. & gratia eius non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Desine igitur conuitiari nobis de Manichæo & Iouiniano, quibus enim conuitieris in nobis, quos subsequuti negare non possumus originale peccatum, videres si oculos haberes, & taceres si frontem haberes: Sic autem calumniosus es, vt alibi affirmasse me dicas à peccatis hominem non posse mundari, cum ita dicam posse, vt eo quoque perducatur vbi beatissimus peccare non possit.

IVLIANVS DIXIT: Nunc autem omnibus perfidus, dicis factam in natura carnis peccati necessitatem. XCIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu nega dixisse Apostolum, *cùm essetis serui peccati, liberi fuistis iustitiæ.* Rom. 6. Aut si hoc ab eo dictum esse non negas, non eum rectè dixisse redargue: si autem non audes nega si potes, eos quibus hoc dixit, habuisse in malis liberam voluntatem, quando fuerunt liberi iustitiæ: aut habuisse liberam in bonis, quando fuerunt serui peccati: & ab hac seruitute eos aude dicere per se ipsos, non per Dei gratiam liberatos, quibus dicitur; *nunc autem liberati à peccato serui facti estis iustitiæ.* Si autem dicis à reatu præteritorum malorum non à dominatu peccati, quo quisque iustus esse non sinitur, eos fuisse Dei gratiâ liberatos: vt autem eis non dominaretur peccatum, ipsos facere potuisse si vellent, neque ad hoc indiguisse gratia Saluatoris, vbi ponis eum qui dicit, *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago*: si enim sub lege non sub gratia constitutus, hæc loquitur, istum nega sub graui necessitatis pondere ingemere, hunc ad bene viuendum, & ad rectè agendum per voluntatis arbitrium asserere liberum, clamantem tibi, mentiris, aut falleris; non quod volo ago.

BEDA. Rom, 7. 19. Si autem, sicut melius sensit Ambrosius, hoc etiam de seipso dicit Apostolus, nec iustorum est in hac vita ad perficiendum bonum tanta libertas propriæ voluntatis, quanta erit in illa vita, vbi non dicetur, non quod volo ago.

C. IVLIANVS DIXIT: Vt possessione æternitatis amissa, quam quidem nunquam eam per exortum sui, constat habuisse, voluntas appetendæ iugiter prauitatis incumberet. Et adiungis, *voluntas quæ libera est in malis, libera in bonis non est*, non minore planè stultitiæ professione, qua profanitate liberum vocas, quod dicis nisi vnum velle non posse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Liberum non est, nisi quod duo potest velle, id est, bonum & malum? liber Deus non est, qui malum non potest velle, de quo etiam ipse dixisti, verumque dixisti, Deus esse nisi iustus non potest: siccine Deum laudas, vt ei auferas libertatem? an potius intelligere debes esse quandam beatam necessitatem, quâ Deus iniustus non potest esse?

CI. IVLIANVS DIXIT: Sed licet nulla ex parte constet, tamen quid attuleris prudens lector attendat. Consentiamus voluntatem liberam dici posse, quę bonum velle non potest, hanc autem voluntatem in baptismate asseris liberari: Interrogo ad quem modum liberatur, vt bonum semper velle cogatur, & malum velle non possit? An vtrumque possit appetere? hic tu si responderis, vt bonum semper velle cogatur, quàm sis Iouinianista, etiam ipse cognoscis: Si autem dixeris, & quomodo potest esse voluntas libera, si bonum semper velle cogatur? Respondeo; & quomodo dicebatur antè voluntas libera, si malum velle tantummodò cogebatur? Si ergo responderis, sic fieri post baptisma liberam voluntatem, vt & peccare & non peccare possit, hoc ipso pronunciabis liberum arbitrium non fuisse, cùm vtrumque non poterat; clauderis vndique disputationis tuæ laqueis; arbitrium ante baptisma liberum fuit, facultatem habuit faciendi boni, sicut facultatem habuit faciendi mali, & omnis dogmatis tui, quo malum naturale persuades, scena conlabitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: De Manichæo & Iouiniano iam me tibi superiùs inueniet respondisse, qui legerit: quomodo autem dicas eum, cuius voluntatem nos dicimus à Domino præparari, ita fieri bonæ voluntatis, vt bonum velle cogatur, (quod absit vt dicatur à nobis) videant præclara intelligentia tua: si enim cogitur, non vult, & quid absurdiùs quàm vt dicatur nolens velle quod bonum est? de natura etiam Dei vide quid sentias, homo, qui dicis cogi hominem vt bonum velit, si malum velle non possit. Numquid enim Deus cogitur velle bonum, quia velle non potest malum, quoniam est omnino immutabilis? Natura verò humana quamuis mutabilis quantùm ad id pertinet, quod condita est, bona est, quæ non solùm sine vitio facta est, verùm etiam cùm per vitium mala est, capax est boni, quod bona sit, hæc vera sententia fallacem Manichæorum euertit insaniam. In baptismo autem ita peccata omnia dimittuntur in Dei gratia, quà & ad ipsum baptismum, homo, præparata ab illo voluntate perducitur. Vt deinceps quamuis concupiscat spiritus eius aduersus carnem, ne consentiat iniquitati, tamen & caro concupiscat aduersus spiritum, vt non faciat, & ille quod vult; vult enim & istam carnis concupiscentiam non habere, sed non potest nunc, propter quod adhuc in seipso ingemiscit, adoptionem expectans & redemptionem corporis sui, vbi sic habeat carnem, vt iam peccare non possit. Nunc ergo, non solùm potest peccare post baptismum, verùm etiam quia & benè reluctans concupiscentiæ carnis aliquando ab ea trahitur ad consensionem, & quamuis venialia, tamen aliqua peccata committit: habet cur semper hîc dicat, dimitte nobis debita nostra. Hæc quoque Catholica veritas Iouiniani redarguit vanitatem: Vtrumque autem, id est, & quod contra Manichæum, & quod contra Iouinianum dicimus, hæresim vestram calumniasque subuertit.

IVLIANVS DIXIT: Sin autem liberum, ante bonum non fuit, & factum est post baptisma ita liberum, vt malum facere non possit, nunquam quidem ei affuit arbitrij libertas, & probatur sine reatu anteà peccasse, & posteà sine cura sanctitatis gloriam possidere. CII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo nec in Deo est arbitrij libertas, quia malum facere non potest, sicut negare seipsum non potest, qui & nobis summo illo præmio largiturus est, vt non quidem ipsi Deo, sed tamen Angelis eius æquales, nec nos peccare possimus, hoc enim eis post lapsum diaboli pro merito bonæ voluntatis, qui in veritate steterunt, donasse credendus est, vt posteà nullus per liberum arbitrium nouus diabolus fieret.

IVLIANVS DIXIT. Quo collecto conuinceris inficiari prorsus dogmata tua, vt promittas te liberum arbitrium non negare quod ante mali, posteà boni necessitate subuertis. CIII.

AVG.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dicturus es vt video, Deum necessitate premi, vt peccare non possit, qui vtique nec potest velle, nec vult posse peccare; imò, si necessitas dicenda est qua necesse est aliquid vel esse, vel fieri, beatissima ista omnino necessitas, quâ necesse est fœliciter viuere, & in eadem vita necesse est non mori, necesse est in deterius non mutari: hac necessitate, si necessitas etiam ipsa dicenda est, non premuntur sancti Angeli, sed fruuntur, nobis autem futura non præsens.

CIV. IVLIANVS DIXIT: Verumtamen ad destructionem totam dogmatis tui proficit, vt enim recordemur definitionum superiorum: si peccatum non est nisi voluntas retinendi & ammittendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, nullum peccatum in rebus penitùs inuenitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ista definitio peccati, eius est, quod peccatum tantummodò est non quòd etiam pœna peccati, qua perijt libertas non peccandi, à quo malo non liberat nisi ille, cui non tantum dicimus, dimitte nobis debita nostra, verum etiam & ne nos inferas in tentationem, sed libera nos à malo.

CV. IVLIANVS DIXIT: Nam si non imputat iustitiæ nisi vnde liberum est abstinere, & ante baptisma necessitas mali est, quoniam voluntas sicut dixisti, ad faciendum bonum non est libera, perque hoc aliud agere non potest nisi malum, ab infamia mali, ipsa quam patitur necessitate defenditur, quoniam apud eam iustitiam grauari operibus suis non potest, quæ non imputat malum nisi à quo liberum est abstinere. Post baptisma autem si necessitas boni est, nullum vtique potest esse peccatum. Vide igitur quàm illud quod esse peccatum ratio demonstrat, inueniri nequeat in seminibus, quando secundum definitiones tuas iam nec in moribus inuenitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Multùm erras; qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis, illius peccati esse pœnam, quod nulla necessitate commissum est. Si enim necessitas nulla peccandi est, vt omittam vim mali eius quod originaliter trahitur, hoc enim nullum esse vos vultis, quid patiebatur quæso, qui secundum vestrum sensum tanta mole malæ consuetudinis premebatur, vt diceret; non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago? Deinde cogitare te existimo, quid appetendum, quid vitandum sit in agenda vita, quanto labore discatur. Qui autem nesciunt ipsam boni appetendi, malique vitandi ignorantiam, patiuntur peccandi necessitatem. Necesse est enim vt peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quod non debeat facere facit de quo genere malorum Deus rogatur, vbi dicitur, *Delicta iuuentutis, & ignorantiæ meæ ne memineris*. (Psal. 24.) Quod genus delictorum, si non imputaret Deus iustus, non ea sibi dimitti posceret homo fidelis; vnde dicit & Dei famulus Iob, *signasti peccata mea in sacculo, & annotasti si quid inuitus commisi*. (Cap. 14.) Tu quoque ipse in libro nouissimo tuo, eorum quos contra vnum meum quatuor edidisti, ex affectionibus atque passionibus animi dicis euenire hominibus affectionalem qualitatem, atque ita inhærescere, vt aut magnis molitionibus, aut nullis omnibus, separetur. Quisquis ergo ea timiditate peccauerit, quæ ab illo non potest separari, quid aliud quàm necessitate peccabit? sed vos ista peccata ex illis venire peccatis, quæ nulla necessitate commissa sunt, in illo saltem concedetis, qui dicit, quod nolo malum, hoc ago. Qui enim, vt istam patiatur necessitatem, non nisi peccandi consuetudine premitur, procul dubio priùs quàm peccaret, nondum necessitate consuetudinis premebatur. Ac per hoc, etiam secundum vos, peccandi necessitas vnde abstinere liberum non est, illius peccati pœna est, à quo abstinere liberum fuit, quando nullum pondus necessitatis vrgebat. Cur ergo non creditis tantùm, saltem voluisse illud primi hominis ineffabiliter grande peccatum, vt eo vitiaretur humana vniuersa natura, quantum valet nunc in homine vno secunda natura? sic enim à doctis appellari consuetudinem nos commemorandos putasti. Cùm igitur & illa fateamur in hominibus esse peccata, quæ committuntur, non necessitate, sed voluntate; quæ tantummodo peccata sunt, vnde ab eis liberum est abstinere, & peccatis, de ignorantiæ vel affectionum necessitate venientibus, quæ iam non solùm peccata, verùm etiam pœnæ sunt peccatorum plenum sit genus humanum, quomodo dicis definitionibus nostris peccatum nec in moribus inueniri? Sed quod non vultis audite: à peccatis omnibus siue originalibus, siue moralibus, vel quæ facta sunt, vel ne fiant non liberat nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, in quo regenerati sumus, & à quo didicimus orando dicere, non solum dimitte nobis debita nostra, id est, quia peccauimus, verùm etiam, ne nos inferas in tentationem, id est, ne peccemus.

CVI. IVLIANVS DIXIT: Verùm consignata hac disputationis summa prudentis animo lectoris excutiamus, quid baptisma tuum quod propter solam genitalium commotionem dicis fuisse prouisum, crediti sibi muneris exequatur. Profitetur se à pecca-

tis homines expiare, ſed cùm apud iuſtitiam cauſa agitur voluntatis, non pronunciatur rea, quæ aliud velle non potuit. Euaneſcente autem inuidia reatus, etiam pompa indulgentis euanuit; quia non poteſt ignoſcere, quod iure non poteſt imputare. Ac per hoc, promiſſionis ſuæ fruſtratur effectibus quando non inuenit crimina quorum remiſſione laudetur, nec habet huius beneficij debitores, quo peccatorum vincula ſoluantur: quia in neceſſitatis aſylo collocatos, non poteſt malæ conuincere voluntatis, per quæ omnia ſuperuacuum deprehenditur. Verùm quia gratia, quæ à Chriſto prouiſa eſt, ſuperuacua non eſt, rationabilis eius munificentia teneatur per quod rea voluntas conuincitur peccatoris, quæ potuit vtique tam bonum velle quàm malum voluit. Totum ergo figmentum neceſſitatis euanuit, ac per hoc, nullum eſt de naturæ conditione peccatum, ſed liberum arbitrium in natura hominum perſeuerat, quod vt tu cum Manichæis negas, ita nos cum Apoſtolis & omnibus Catholicis confitemur.

AVGVSTINVS RESP. Neceſſe eſt vt peccet, à quo ignoratur iuſtitia: numquid ideo cum iuſtitiam cognouerit non ſunt ei remittenda peccata, quæ ignorantiæ neceſſitate commiſit? Aut quia iam cognouit quemadmodum viuere debeat, de ipſo ei præſumendum eſt vt iuſtè viuat, & non de illo cui dicitur, *ne nos inferas in tentationem.* Non eſt igitur impunitatis ſecuritas in neceſſitate peccandi; ſed vt non obſit iſta neceſſitas, donat ille cui dicitur, *de neceſſitatibus meis erue me:* Donat autem duobus modis: & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitulando, ne intremus in tentationem, *Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & inlectus*, quæ ſuſcepta tua tam tibi grata eſt, vt cum ab illa, in conſenſionem quiſque non trahitur, ipſam putas eſſe laudandam quaſi malum non ſit, res quæ impellit in malum, ſi non ei cedat, ſed reſiſtat ille, cùm pellitur. Quamuis tu, etiã ſi, ei conſentiatur, illum qui cecidit non ipſam quæ impulit; illum qui tractus eſt, non ipſam quæ adtraxit; illum qui inlectus eſt, non ipſam quæ inlexit. magno vaniloquio contendas eſſe culpandum: quia ſcilicet, vt definis, malè vſus eſt bono, habes quippe tam malum ſpiritum vt concupiſcentia bona tibi videatur, quâ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſed eleganter te exiſtimas inriſiſſe de baptiſmo ſententiam noſtram, mendaciſſimè affirmans, quod propter ſolam genitalium commotionem baptiſmum dicam eſſe prouiſum. Non hoc dicimus, ſed illud quod vos noua & hæretica peruerſitate ſubuertere conamini, dicimus ideo diuinitus eſſe prouiſum ſecundæ ſpiritualis natiuitatis auxilium, quam

Matth. 6.
Pſal. 24.
Iac. 1.

A ſieri in ſeipſo Chriſtus inſtituit; *Quoniam ſecundum Adam carnaliter nati contrahunt mortis antiquæ prima natiuitate contagium.* Ecce verbis vſus ſum Pœni Epiſcopi Cypriani, contra quem tu, etiam martyrem latras, cùm Eccleſiæ fundatiſſimam fidem, pro qua Eccleſiæ fuſus eſt eius ſanguis, oppugnas. Sicut enim Paulus Apoſtolus dixit, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt:* ita & Cyprianus vt intellectus eſt huius Apoſtoli, confeſſus eſt, ſecundùm B Adam carnaliter natos contagium mortis antiquæ prima natiuitate contrahere: Quid eſt ergo quod te Apoſtolis & omnibus Catholicis fallaciter iungis, quandoquidem Apoſtolo fraudulenter, Catholico autem Epiſcopo & Martyri, in eo quod ſenſit cum orientali & occidentali Catholica, apertiſſimè contradicis.

Epiſt. 59. Rom. 5.

CVII. IVLIANVS DIXIT. Expoſitio ſanè, quam Pauli Apoſtoli ſermonibus amouiſti, cùm riſu eſſet prætereunda niſi ſcripturarum terreret ignaros: *Cùm eſſetis (inquit Apoſtolus) ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ*, dicere C vtique non poterat, liberatos: quoniam hic ſermo liberationis tunc decenter infertur & propriè cùm homo à noxijs liberatur; liberi autem à virtutibus dici poſſunt, qui decernunt nihil debere virtutibus. Liber ergo & à bono & à malo dici poteſt, qui alteri ſeruiens ſtudet alteri nil debere; liberatus autem niſi à malo dici non poteſt, quia verbum hoc liberationis in ſe habet indicium illius, qui propulſatur angori. Quæ igitur hic quæſtio D Apoſtolo de verbis ſuis fieri potuit, cùm ille more generis humani, à bono liberos, à malo dixerit liberatos. *Cùm ergo*, inquit, *ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ, quem fructum habuiſtis tunc in his, in quibus nunc erubeſcitis?* ſed ne tu æſtimares ſeruos nos peccato fieri, per naturam, audi ipſum Apoſtolum in iiſdem locis loquentem, *An neſcitis, quoniam cui exhibetis voſmetipſos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis eius cui obeditis, ſiue peccati, ſiue obauditionis iuſtitiæ*; voſmetipſos, inquit, exhibuiſtis peccato ſeruos, vt intelligeres, eum voluntati non natiuitati imputare peccatum. Ob hoc ergo ſolùm eos dixit liberos fuiſſe iuſtitiæ, quia detrectaſſent eius præcepta ſer- E uare.

Rom. 6. Ibid. Ibid.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Si ob hoc ſolum dicti ſunt homines liberi fuiſſe iuſtitiæ, quod detrectaſſent eius præcepta ſeruare; Ergo antequam acciperent præcepta iuſtitiæ, quæ detrectarent ſeruare, non erant liberi iuſtitiæ, ſeruique peccati: quis hoc dixerit? ab hac ergo neceſſitate ſeruitutis ille liberat, qui non ſolum dat præcepta per legem, verum etiã donat per ſpiritum charita-

tem, cuius delectatione vincatur delectatio peccati, alioquin perseuerat inuita, & seruum suum tenet: *à quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est.*

CVIII. IVLIANVS DIXIT: Denique statim addis ita eos seruos esse iustitiæ, sicut fuerant serui antè peccati Per quod potes eos iam tu, si placet, liberos dicere peccato cum seruiunt iustitiæ sicut ab illo dicti sunt à iustitia liberi, cum seruirent delicto. Ineptissimè: itaque simplicitati Apostolicæ voluisti calumniam commouere. Neque enim ille vt putas, vigilantissimè hoc quod æstimas intimauit, sed tu somniculosissimè quod ille protulit intueris. Argumentaris quippe ideo illum liberatos dicere maluisse, quàm liberos, vt intelligeremus arbitrij libertate malè quidem posse, benè autem fieri non posse. Verùm ipse tibi verborum eius ordo renititur. Nam si hoc, quod tu putas, sit, quia libertate solum peccaretur, debuit dicere liberi fuistis peccato, non, liberi fuistis iustitiæ: vt ille diceretur esse liber, cui operabatur ipsa libertas: si enim placet etiam casuum pensare momenta huic illos iustitiæ dixit esse liberos, non ab hac iustitia liberos, consequentius ergo hac locutione nos adiuuaremur, si etiam tam leues res premere vellemus. Sed absit hoc, sensum intelligimus Apostoli, & elocutionum simpliciter prolatarum officio contenti sumus. Nihil aliud dixit magister Gentium nisi, liberi fuistis, non seruistis, iustitiæ liberati estis. peccatorum veniam suscepistis, manente arbitrij libertate per quam potuerunt & antè peccato, & posteà obedire iustitiæ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ex isto hæretico sensu quo dicitis non fieri per gratiam liberationem à peccato, nisi quum de præterito accipitur venia, non autem etiam ne dominetur peccatum, cùm quisque à concupiscentia sua trahitur in eius assensum, etiam sanctorum orationibus contradicitis.

Matth. 6.

Vt quid enim Deo dicitur, *Ne nos inferas in tentationem*, si, vt hoc non fiat, in liberi arbitrij nostri est potestate, quod nobis naturaliter insitum est? Vt quid dicit Apostolus, *Oramus autem ad Deum ne quid faciatis mali*, si Dominus non liberat à peccatis nisi veniam dando præteritis?

2. Corinth. c. 13. 7.

CIX. IVLIANVS DIXIT: Denique quid exhortatio ipsius teneret, ostendit, præmittens, *Humanum est quod dico propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra seruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem, cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.* Ordinatissimè prorsus ipsos dicit liberos fuisse iustitiæ, quos conuenerat, vt membra sua in omni sanctificatione retinerent. Verùm quia non parum hic immorati sumus, vt ostenderemus certissimum esse quod dixeram, quia negarent liberum arbitrium homines qui vestro fuissent sermone deterriti, & in verum exitium vana formidine truderentur, teque esse præcipuum arbitrij liberi negatorem: reuertamur ad illum librum, qui est ad Valerium destinatus, vt probemus primò te negasse conditorem Deum, nunc autem, alibi quidem negare, alibi scelestiùs multò quàm negaueras, confiteri: Et quidem quàm in illo libro priore absolutè Deum negaueris conditorem hominum, satis cum discuteretur, apparuit: dixisti quippe quod genus humanum diabolus quasi plantati à se fruticis fructum iure decerperet, multaque alia, quæ loco à te argumentorum posita huic cooperantur errori. In hoc verò secundo libro etsi vniuersitati dogmatis tui idem agas, tamen perniciosiùs niteris emendare sententiam quam anteà protulisti.

Rom. c. 6.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si tibi parum est Apostolus, qui dicit per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt in quo omnes peccauerunt. Ambrosius vtique non quasi Manichæus (quo nomine tales qualis ille fidei fuerat, criminaris) sed vt Catholicus intellexit Apostolum, eum qui intelligens ait, omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est. Ecce de quo tanquam de suo frutice diabolus fructum iure decerpsit, non de natura quam Deus condidit, sed de vitio quod ipse plantauit. Neque enim qui nascuntur sub peccato possunt nisi sub auctore esse peccati, nisi renascantur in Christo.

Rom. 5.

Lib. de pœnit. c. 2.

CX. IVLIANVS DIXIT: Verùm suppleamus breuiter responsionem, quæ capiti tuo quod supra posuimus debetur. Constanter itaque fideliterque respondeo, quia non inuideamus liberatorem hominibus Dominum Iesum Christum, quos conuenimus, ne vobis credentes, emendationis desperatione frangantur, & recedant ab eruditione Christi quasi ea præcipientis, quæ capere mortalium natura non possit, quippe malo aggrauata congenito.

AVGVSTINVS RESP. Sed & mors congenita est, & tamen ab ea liberat, qui quos vult viuificat, ad quem debent confugere, qui volunt à malo congenito liberari; quod vt faciant, quis attrahat, in Euangelio lege.

CXI. IVLIANVS DIXIT: Sed currant ad eum qui clamat, *Iugum meum suaue est, & onus meum leue est*, qui & malæ voluntatis veniam pro inæstimabili liberalitate largitur & innocentiam quam creat bonam, facit innouando, adoptandoque meliorem.

Matth. 11.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ipsi sunt homines quibus inuides liberatorem, quos habere malum, à quo liberentur, negas. Quomodo ergo constanter fideliterque respondes, quod non inuidearis liberatorem hominibus Dominum Iesum Christum, cùm potius pertinaciter & infideliter agas, ne ab illo salui fieri credantur paruuli, sicut saluum facit populum suum à peccatis eorum. Propter quod eum, euangelio loquente, didicimus appellatum esse Iesum. Non igitur docere poteritis liberatorem Christum vos hominibus non inuidere, quia paruulos non esse homines nullo modo potestis ostendere.

CXII. IVLIANVS DIXIT: Demiror itaque ausum te fuisse ponere testimonium, quo dicitur, *à quo enim quis deuictus est, huic &*
Rom. 6. *seruus addictus est:* quod manifestissimè pro nobis facit, asserentibus non posse quemquam obnoxium esse diabolo, nisi qui fuerit post certamen voluntatis, degeneri deditione superatus: à te autem vsurpari non debuit, cui vehementer repugnat persuadenti in regno diaboli esse nascentes, qui sine voluntate propria nec vinci vtique, nec peccare potuerunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quos dicis nascentes nec vinci, nec certare potuisse, ab illo originem ducunt, in quo omnes peccauerunt, qui homo, quod est peius, sine certamine victus est. *Fuit enim Adam,*
1. Cor. 15. *& in illo fuimus omnes, periit Adam, & in illo omnes perierunt.* Sinite ergo paruulos inueniri ab eo, qui venit quærere quod perierat, alioquin liberatorem Iesum, quoniam & ipsi homines sunt, prorsus hominibus inuidetis quantacumque loquacitate crudelitatem vestri huius erroris obtegendam esse credatis.

CXIII. IVLIANVS DIXIT: Quod quidem videns contra te valere plurimùm, quasi ipso testimonio interrogatus per quid ergo paruuli, in regno sunt aduersariæ potestatis? Si Scripturæ creditur, vnumquemque conuincitur tunc seruum esse victoris, & constar infantiam sine vsu rationis, & voluntatis, nec confligere potuisse, nec cedere. Addis, *per vnum quippe hominem peccatum in-*
Rom. 5. *trauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt.* Sic est autem Deus nascentium conditor, vt omnes ex vno eant in condemnationem, quorum non fuerit renascentium liberator: ipse quippe dictus est:
Rom. 9. *figulus ex eadem massa faciens vas, aliud in honorem secundum misericordiam, aliud in contumeliam secundum iustitiam:* cui cantat Eccle-
Psal. 100. sia: *Misericordiam & iudicium.* Hoc quod dicis per vnum hominem intrasse peccatum, quo testimonio Apostoli, plurimorum ine-

A ruditorum tamen pectora commouistis, licet in quarto libro breuiter quomodo intelligendum esset ostenderim, tamen adiuuante Christo, in hoc opere plenius exponemus; ita vt in secundo libro prætermissis alijs, locus ipse Apostolicus contextu suo plenissimè disseratur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ad id quod in quarto libro tuo breuiter ostendisse te dicis, in sexto nostro tibi responsum est: quod autem in hoc opere polliceris, cùm reddere cœperis, ibi quam sis vaniloquus, apparebit.

B IVLIANVS DIXIT: Hic autem breuiter ammonuerim, quoniam tibi suffragari CXIV.
non potest ad eius sententiæ confirmationem, quam omnis eruditio, omnis ratio, & lex Dei, conuincit, iniquissimam. Diligens ergo lector, intendat quod pronunciasti, Dominum esse factorem malorum, & tales eum condere qui sine aliquo propriæ merito voluntatis, eant in condemnationem prorsus omnes.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc dixit quia facit hominum naturam, qui vitio
C mali sunt, quod ipse non fecit: & de quo ipse benefacit, etiam cùm mali sunt homines quos facit, quia in quantum homines sunt, non in quantum mali sunt, eos facit: Neque enim vasa in contumeliam fierent, nisi mali essent, qui tamen per naturam quam fecit vtique boni sunt, mali autem secundum vitium, quod contra naturam quidem, sed tamen naturæ inseuit inimicus, vtex hoc esset natura mala, hoc est, malus homo: Non potest esse vllum malum nisi in aliquo bono, quia non potest esse nisi in aliqua natura: omnis autem natura, in quantum natura est, bonum est.
D Diligenter attendite, quomodo dicantur quæ velut contraria inter se dici videntur, & non sunt: si tamen non penitus fumo superbæ contentionis oculos perdidisti.

IVLIANVS DIXIT: Acne sciremus de quo tempore loqueris ab Adam, quem magis CXV.
vnum omnes fuisse, vsque ad finem qui baptizati non sunt damnationi & diabolo obnoxios, pronuncias inueniri: In qua sententia, multo te perniciosius curare niteris, quam antea vulnerasti: Nam vt remoueres inuidiam quę in te ruebat quod diceres diabolum con-
E ditorem hominum, correctus confiteris Deum conditorem, sed alium qualem scribit Manichæus Principem tenebrarum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: *Omnes homines sub peccato nascuntur, quorum ipse ortus in vitio est:* hoc non dixit hereticus immundus Manichæus, sed Catholicus sanctus Ambrosius. Porrò autem Manichæus nec omnem naturam in quantum natura est, dicit bonam, nec eam quam dicit naturam malam,

vllo modo dicit sanari posse ac fieri bonam, quod Catholica fides dicit de natura humana pusillorum, atque magnorum: & contra Manichæos & contra Pelagianos, vtrosque diuersis morbis, sed pariter insanos.

CXVI. IVLIANVS DIXIT: Enimverò credens malos esse homines conditione nascendi illum eis deputauit auctorem per quem mali operis, à Deo bono crimen separaretur: & quoniam errauerat in definitione peccati, vt putaret naturale esse, quod nisi voluntarium esse non potest; consequenter deinceps malæ originis malum est commentus artificem, hic religiosior in Deum, contumacior in naturam. Tu verò dicis, malos quidem nasci, sed Deum esse auctorem malorum; contumacior tu in Deum, honorificentior in naturam: hæc quippe auctoris maiestate defenditur, auctor autem fœditate operis accusatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Accusa ergo Deum si placet operis fœditate, quandoquidem aliqua corpora tam fœda nascuntur, vt nonnulla in eis nimia deformitate etiam monstra dicantur. Non enim alius Deus sicut Manichæus fingit, aut Dij minores, sicut Plato errat, sunt corporum conditores, sed vtrique Deus bonus & iustus operatur etiam corpora talia, quæ si referas ad graue iugum super filios Adam, inuenies eum nec malum, qualem Manichæus fabricandis corporibus adhibet, nec victum, malisque implicatum atque commixtum, quod Manichæus de Deo bono credere non timet, sed planè iustum propter originale peccatum, qualem fides Catholica nouit, à qua vester error exorbitauit: neque enim si nemo peccasset, fœda atque monstrosa etiam in Paradiso corpora nascerentur.

CXVII. IVLIANVS DIXIT: Non timuisti scelestissimè hoc applicare Deo, quod ne ei admoueret Manichæus, commentus est alium conditorem, ambo estis quidem veritatis inimici, sed putabatur antè à te non posse impietate superari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ante me erat Ambrosius, qui non erat Manichæus, ante meipsum Hilarius, Gregorius, ante hos Cyprianus, & cæteri, quos commemorare longum est, qui non erant Manichæi, & tamen Ecclesiam docuerunt, quod in Ecclesia didicerunt trahere paruulos originale peccatum; & exsufflandos in exorcismis vt eruantur de potestate tenebrarum, & in regnum sui saluatoris & Domini transferantur: quoniam Christus fit etiam pro ipsis mortuus est; quod & tu coactus es confiteri, *ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est*: quod ait Apostolus; qui profectò si secundum verba tua etiam ipse Manichæus erit, iam tu quid eris. 2. Cor 5.

IVLIANVS DIXIT: Tu verò iustificasti, vt propheta ait, *sororem tuam Sodomam*, absolui putabitur Manichæus, si tuis blasphemijs comparetur. Gloriatus in primo operis mei libro fueram, quod eo ore lacerarer, quo & Apostoli iniuriam pertulissent; nunc verò expauescam magnitudinem, fœlicitatis meæ: ab eo vituperor, qui criminatur Deum. CXVIII. Ezech. 6.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ab eo vituperaris, qui cum Ambrosio & cæteris socijs eius, etiam paruulorum liberatorem prædicat Christum, quem tu non solùm criminaris tanquam mentientem, vbi dicit se venisse saluare, & quærere quod perierat, verùm etiam contradicis ei, ne saluandos paruulos quærat.

IVLIANVS DIXIT: Vnde mihi accedit tantæ contumeliæ dignitas, * nihil in me tale laudando conferre potuisses: sensus meos dicis esse reprobandos, sed Dei opera damnanda, ne malè disputates; sed Deum nequiter creare pronuntias, me errare clamas, illum sæuire, me asseris nescire legem, Deum verò nescire iustitiam: Me vociferaris Catholicum non esse qui dicam Christum prouocare quos saluet; Deum verò iuras creare quos damnet, nec ob aliud condere, nisi vt fiant omnes in condemnationem. CXIX. Matth. 9. † Mihi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc & de præscientia Dei, dici potest, quæ tamen à fidelibus negari non potest, & puto quod nec à vobis. Aut negate Deum præscium, multos se damnaturum esse quos creat, ne videatur creare quos damnet, & quod est mirabilius & inscrutabilius, multos, ne malitia mutet eorum intellectum, de hac vita rapere, quos malos futuros non potest ignorare; date honorem Deo, altitudini iudiciorum eius cedat vestrorum crepula ruina verborum, quasi nitida & acuta, sed vitrea. Sap. 4.

IVLIANVS DIXIT: Inter te igitur & Manichæum prosatorem sensuum tuorum, video per profectum eruditionis tuæ magnam factam esse distantiam: ille enim licet duos induxisset auctores, tamen spem salutis ex ea reliquit parte, quâ dixit bonum Deum esse alienissimum ab iniquitate, & à crudelitate: tu verò vnum quidem Deum, sed eundem malorum conditorem loquens, vt reuerentiam diuinitatis, ita spem salutis funditus sustulisti. CXX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæi fingunt Deum crudeliter infirmum, qui partem suam, substantiam suam, membra naturæ suæ dilanianda & contaminanda hostibus tradidit, à quibus vastitatem sibi imminere cernebat: vos autem qui Deum omnipotentissimum non ne-

gatis, in graui iugo paruulorum, credi A vultis iniustum negando originale peccatum.

CXXI. IVLIANVS DIXIT: Non est enim qui subueniat reis, quando ipse qui est vnus, desiderio creandarum miseriarum, etiam eos punit, in quibus nihil aliud quàm hoc quod ipse fecit, agnoscit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Agnoscit ibi etiam quod ipse non fecit: peccatum quippe ipse non fecit; alius autem similiter, vt vos, alius vanus posset dicere Deum desiderio creandarum miseriarum, B etiam eos creare, quos damnaturum se esse ignorare non potuit, incomparabiliter plures, quàm eos, quos liberaturum se esse præsciuit.

CXXII. IVLIANVS DIXIT: Perspecta igitur abysso impietatis tuæ, licet nunquam quicquam profanius inuenire, tamen hoc nihil habeat virium, & quid de illis quæ annexueras, colligatur, breui disputatione monstrabitur. Deus qui hoc appellari nomine voluit, vt omnipotentissimus ita etiam iustissimus creditur, quorum si vnum defuerit, neutrum aderit, vt conditor benignissimus hominum, ita meritorum expunctor æquissimus, C omne quod facit, bonum valde est; ac per hoc, nemo naturaliter malus est, sed quicumque reus est, moribus, non exordijs accusatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ergo graue iugum super exordia paruulorum sub Deo potentissimo, atque iustissimo?

CXXIII. IVLIANVS DIXIT: Nec malum itaque naturale est, nec Deus creare reos potest, nec in regno diaboli collocare; quibus collectis & tu D Manichæus, imò Manichæis peior ostenderis, & sine peccato in hunc mundum humanitatis ingressus, & sub iure Dei non diaboli fructus fœcunditatis, & naturalis innocentia claruerunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo & Ambrosius qui dixit, *in primordio naturæ suæ: qui baptizati fuerint paruuli, à malitia reformantur*, Manichæus, aut Manichæo peior ostenditur, sicut conuiciaris, aut furis.

CXXIV. IVLIANVS DIXIT: Hoc igitur consignato, quid processum tuum consequatur attende. Prophetas & Patriarchas, omnesque sanctos veteris Testamenti constat E baptismatis expertes fuisse, sed à Deo conditos proprijs deinceps fulsisse virtutibus: sub diaboli ergo regno, contra testimonium legis esse credentur æternis supplicijs mancipandi, quia ex Adam omnes pronunciantur à te in condemnatione creati.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et ipsos antiquos iustos eadem gratia liberauit, cui vos bellum indixistis, quamuis diuersis vsi fuerint pro tempore sacramentis, quoniam quod de Christo credimus hoc credebant, vnus enim Deus, vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, cuius illis prænunciatus est, nobis autem annunciatus est humilitatis aduentus, claritatis verò qui in fine futurus est, & illis est prænunciatus & nobis; & illorum ergo & nostra in isto vno mediatore vna fides est, idem spiritus fidei, & in illis & in nobis: vnde dicit Apostolus, *Habentes autem eumdem spiritum fidei secundum quod scriptum est, Credidi propter quod locutus sum:* Et nos credimus propter quod loquimur: vnde autem sit hæc fides, ne ita gloriemur tanquam ex nobis sit, eumdem audiamus Apostolum, *Gratia*, inquit, *salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est:* & alio loco, *Pax*, inquit, *fratribus & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.* 2. Cor. 4. Ephes. 2. c. 6.

CXXV. IVLIANVS DIXIT: Quod si dixeris, quàm sis apertè Manichæus, etiam patroni tui poterunt confiteri: si verò intellexeris tantum veri Regis exercitum contra tuam dimicare sententiam, nec illis te afferre posse præiudicium: adquiesce destructum esse quod struxeras, & per hoc non ire omnes ex vno in condemnationem, sed eos tantùm qui rebelles voluntati Dei sine pœnitentia, sine correctione, siue vltimò fuerint deprehensi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Adde & generatos, si non fuerint regenerati: quia in vno omnes peccauerunt.

CXXVI. IVLIANVS DIXIT: Quod autem Deus dictus est, *Figulus ex eadem massa faciens aliud vas in honorem, aliud in contumeliam*; à te commemorari omnino non debuit, quia vt à nobis consequenter exponitur, ita tibi totum repugnat; nam cùm alij in honorem, alij in contumeliam fieri dicuntur, iuuatur sensus Catholicorum, quo secundum diuersitatem voluntatis humanæ, diuersus etiam vasorum exitus prædicatur. Rom. 9.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ambrosium audi, qui dicit; *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est*; sic quippe intellexit cum cæteris condiscipulis & condoctoribus suis, sine vlla dubitatione Catholicis, quod scriptum est de peccato & morte, quod per vnum intrauerit, & in omnes homines pertransierit: & intellige, hanc esse massam, de qua fiunt vasa, siue illa, siue ista: Nam si inscrutabilis quæstionis huius ista esset solutio, quam tu sapis, secundum merita voluntatum tam manifesta esset, vt nulla eius difficultate compelleretur Apostolus dicere: *O homo tu quis es, qui respondeas Deo!* De nondum natis enim agebatur, quorum non ex operibus, sed se-

cundum propositum suum. Deus vnum dilexit, alterum odio habuit: vnde ad hæc verba peruentum est, vt de eadem massa, & diuersis vasis, & de potestate figuli loquetur.

CXXVII. IVLIANVS DIXIT: Tu autem qui suprà dixeras, omnes ire in condemnationem, qua testimonium fronte posuisti, quo pronunciatur ire alios in honorem, alios in contumeliam?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed gratia liberat à totius massæ damnatione quos liberat, quam vos negando estis hæretici, quantum enim pertinet ad originis meritum, ex vno omnes in condemnationem; quantum autem ad gratiam, quæ non secundum merita datur, quicumque ab ista condemnationem liberantur, dicuntur vasa misericordiæ; qui verò non liberantur, ira Dei manet super eos, veniens de iusto iudicio Dei, quod non ideo vituperabile, quia inscrutabile est. Et propterea vasa iræ nuncupantur, quia & in his benè vtitur

Ibidem. Deus, vt *notas faciat diuitias gloriæ suæ, in vasa misericordiæ*, quod enim Deo iudicante à cæteris exigitur, hoc istis commiserante donatur: quod si inuestigabiles vias Domi-

Ibidem. ni æstimas improbandas, audi, *O homo tu quis es, qui respondeas Deo.*

CXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Nihil enim ita pugnat quàm dicere, omnes, & non omnes: Tu dicis, à figulo Deo omnes fieri in condemnationem, Apostolus dicit non omnes in condemnationem, nec omnes in honorem, (quid habeat dignitatis, in loco suo absoluam). In ipsa tamen pronunciatione sententiæ, constat inter vos magnam esse discordiam, nec eundem esse figulum in condemnationem cuncta fingentem, quem Paulus dicat in honorem alios fabricantem, nec te illi credere, qui à magistro admirabili prædicatur, quoniam tuus figulus omnes in condemnationem fingit, Apostoli figulus plurimos fingit in gloriam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cùm dicuntur omnes ex vno in condemnationem, ipsa massa significatur, ex qua fiunt à figulo, alia vasa in honorem, id est, quæ assumuntur in gratiam, alia in contumeliam, id est, quæ ad luendum debitum relinquuntur, vt filij gratiæ id sibi donari sciant: quod si exigeretur, non esset iniustum, ac sic non in seipsis, sed in Domino glorientur.

CXXIX. IVLIANVS DIXIT: Et hæc quidem dixerim, vt statim appareret, te esse aut imperitiæ aut impudentiæ singularis, qui tuorum vice, contrarijs vteris. Cæterum pietas explanabit & ratio, Deum meum neminem in contumeliam formare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si Deus tuus in contumeliam neminem format, non est ipse Pauli Apostoli Deus, ille quippe de Deo vero dicebat, *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* sed tu videlicet artifex magnus profers ex officina Pelagiana meliorem Deum, qui nullum vas facit in contumeliam.

IVLIANVS DIXIT: Sed imaginem CXXX. suam, id est, omnes homines bonos condere, qui etiam demolitos studiorum prauitate, reformare remediorum desiderat largitate: ipsi quidem cantat Ecclesia: *misericordiam & iudicium*, quia & illis est benignus, qui nihil deliquerunt, & iusto iudicio eos, qui boni à Deo conditi suapte voluntate peccarunt, ac misericordiæ subsidia respuerunt: hanc igitur misericordiam, & hoc iudicium cantat Ecclesia Catholicorum; Cæterum in vestra nihil potest tale resonare, quæ dicit sine iustitia, sine iudicio, sine misericordia, Deum conditorem malorum, formare quos puniat; atque ob hoc punire, quod eos ex Adam ipse formauerit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam quidem tibi superiùs ad omnia ista responsum est; tamen & hîc breuiter audi; non abstinet Deus bonum formationis suæ, etiam ab stirpe damnata; sed si tibi displicet, Deum creare quos damnet; contradic ei, si potest ne creet eos, quos malos futuros, & in malignitate, vsque in finem perseueraturos, & ob hoc sine dubitatione damnandos esse præsciuit; aut ei suggere, si videtur, vt tot millia paruulorum non baptizatorum, quos nouit perditè esse victuros, & in æternum igne damnante ipso cum diabolo ituros, rapiat ex hac vita dum sunt innocentes & boni, vt si non in regno eius, certè in loco aliquo secundæ fœlicitatis, quem talibus ædificauit hæresis vestra, vitam teneant sempiternam. Habes adhuc quod suggeras consiliarius Dei, pro filijs eius quos regenerauit, quos adoptauit, & tamen malos atque damnandos futuros esse præuidit: vt antè quàm veniant in ream vitam, vitæ ipsius productione priuentur, & ad regnum eius, non ad supplicia æterna pertineant: Cùm enim te inuidiosè dicere putaueris Deum creare, quos damnet: cogita quantò inuidiosiùs possit dicere alius similiter vanus, Deum regenerare quos damnet, cùm sit in eius omnipotentiæ potestate, antequàm damnabiles fiant, eos de tentationibus mortalis vitæ huius auferre. Si autem non potes ista dicere, nec Deo contradicere, nec illius sapientię tuum præ-

Esai. 40. Rom. 11. bere consilium: *quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?* Desine nobis introducere alterum figulum, qui non facit vasa in contumeliam, & ab isto qui ea facit reprehendendo: cohibe te, & agnosce, quia vt non te implices hoc sacrilegio, ideo tibi dicit Apostolus, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo.*

Rom. 9.

CXXXI. IVLIANVS DIXIT: Sed iam Apostolicæ sententiæ dignitas afferatur, ne putetur vel de aliquibus hoc sensisse, quod tu de omnibus æstimasti. Apostolus itaque Paulus disputans cum quæstionibus Iudæorum, qui generis sui dignitate turgentes, dedignabantur coæquari sibi ex gentibus fideles, & iustitiam Dei commendat, & gratiam Dei disputans ad eorum munificentiam pertinere, quod & primò Iudæos nobilitauerat, legis cognitio, & quod deinceps etiam Gentes asciuerat Christi prædicatio; Vnus enim vtriusque populi conditor iudicaturus & illos per legem, & istos sine lege, quia non erat Iudæorum Deus tantùm, sed etiam Gentium, *reddens suum vnicuique sine fraude, sine gratia*, id est sine cuiusquam acceptione personæ: quod exprimit nomen gratiæ in definitione iustitiæ, ita de semine venientis Abrahæ, cùm nequiter viuunt iure condemnat, ac de sua hæreditate proturbat. Sicut etiam Gentiles in simili operatione deprehensos & è regione, vtriusque populi bonas voluntates & veram fidem probitatemque actionum, donat gaudijs sempiternis. Comprimit igitur Gentium magister Iudæorum tumorem, & ostendit, non in seminibus humani generis, sed in moribus esse distantiam, vt se illi agnoscerent, nisi fideles esse curassent, nulla prærogatiua circumcisi generis vindicandos, siquidem Iacob & Esau vna seminis exceptione concepti, & vna vi parientis effusi, diuersos nimiùm exitus pro meritorum diuersitate pertulerunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si secundum Apostolum saperes, non commemorares hoc loco merita Iacob, vbi eum dicit non ex operibus fuisse dilectum, vt gratiam commendet, quæ non secundum merita nostra datur, alioquin merces non imputatur, sicut ipse dicit secundum gratiam, sed secundum debitum: quibus verbis quid ostendit, nisi gratiam non esse debitam, sed gratuitam? Hanc itaque commendabat vbi dicebat, *cùm enim nondum nati essent, neque egissent aliquid boni aut mali, vt secundum electionem, propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori*: Clara sunt quæ obscurare conaris, fumos tuos tolle, scripturarum lumen attende, gratia quippe hominem præuenit, vt diligat Deum quâ dilectione, operetur bona: Quod & Ioannes Apostolus apertissimè ostendit, vbi ait, *nos diligamus, quoniam prior dilexit nos:* non ergo diligimus quia dileximus, sed quia dilecti sumus, diligimus.

Ibidem.

1 Ioan. c. 4.

CXXXII. IVLIANVS DIXIT: Esau enim profanus & fornicator propter vnam escam vendens primitias sua quæsiuit benedictionem quam sperauerat, nec adeptus est, quanquàm eam cum lacrymis poposcisset. Iacob autem quietus & mitis obediens parentum præceptis, & sanctificationum appetentissimus, ad hoc vsque profectus est, vt sicut Abrahæ & Isaac, ita etiam & Iacob Deus in sancto populo diceretur. Cùm igitur omnibus constaret exemplis, Deum iusto iudicio bonis mentibus in quacumque gente suam misericordiam non negare, malas verò mentes, nulla sinere stirpis nobilitate defendi, intelligerent Iudæi, Gentium fidem à se despici non debere, quia sicut non patrocinatur Israëlitarum stemma criminibus, ita etiam nullo impedimento est Gentium origo virtutibus. Hoc ergo totum agens conflictu illo Apostolus, in quibusdam tamen locis ad incuruandam circumcisorum arrogantiam sub nomine gratiæ de sola Dei præiudicat potestate.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo ad incuruandam circumcisorum arrogantiam, sub nomine gratiæ mentitur Apostolus, quam Deus ex operibus elegit, non ex gratia. Quis ita sapiat nisi hæreticus inimicus gratiæ, amicus superbiæ? Clamat vas electionis & gratiæ, qua talis factus est prædicator, non ex operibus dilectum esse Iacob, & tu commemoras Iacob opera, ex quibus eum dilectum esse contendis: & hoc faciens mihi te existimas contradicere, cum sis nouus Antichristus eique apertissimè contradicas in quo locutus est Christus.

CXXXIII. IVLIANVS DIXIT: Vt illis in cerenoniarum & hostiarum obseruatione gloriantibus, perque hoc æstimantibus, alias nationes nullis legis ritibus consecratas ad consortium sui nec posse admitti subito nec debere diceret, quia etsi in illis obseruationibus fuisset summa iustitię, haberet tamen in potestate sua Deus, quandam facere populorum commutationem, vt reijceret quos vellet, & quos vellet assumeret: Cui sensui respondet sub persona Iudæorum nihil debere iam exigi ab hominis voluntate, quandoquidem Deus, *cuius vult miseretur, & quem vult obdurat*: ad quod refert Apostolus, *O homo tu quis es qui respondeas Deo*, & infert testimonium Prophetæ Isaiæ, *Numquid dicit*, inquit, *figmentum ei qui se finxit, vt quid me fecisti?* Sic ad-

a Rom. 9.

ditque de suo, *aut non habet potestatem figulus ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Et est sensus eiusmodi, quia ego commendaui voluntatem Dei, auctoritatemque gratiæ eius exposui dicens, quod misericordiam præstaret, cuiuscumque misertus fuisset, tu mihi ô Iudæe calumniam concitasti, quasi commendatio prolata à me voluntatis & potestatis diuinæ, ad excidium iustitiæ illius pertineret: & quia dixi; facit quod vult, argumentatus es nihil iam reposci ab hominis voluntate debere, si Deus totum pro sua faceret voluntate, cùm personæ dignitas locum excluserit quæstionis. Nam si dixissem, facit Deus quod debet secundum iustitiæ suę leges, quæ de meritis iudicat singulorum, nihil quale nunc obijcis vtique retulisses; nunc verò quia dixi, facit Deus quod vult, putasti aliquid me furatum esse de iustitiæ dignitate. Vtrumque igitur idem est. Nam cùm de Deo dico, facit quod vult, nihil aliud dico, quàm facit quod debet; quia scio eum nihil velle quàm quod debet. Vbi ergo inseparabiliter voluntas hæret æquitati, quamcumque de illis nominauero, vtramque signaui.

Avgvstinvs respondit: Quomodolibet dicas Deum facere quod debet, gratiam nemini debet, multisque non reddit supplicium, quod malis eorum operibus debet, & largitur gratiam, quam nullis eorum bonis operibus debet: Quid enim debebat eidem ipsi Paulo, cum adhuc Saulus persequeretur Ecclesiam? nonne supplicium? quod ergo cum emissa voce de cælo prostrauit, quod excæcauit, quod ad fidem percipiendam quam vastabat, tam violenter attraxit, proculdubio secundum gratiam, non secundum debitum fecit, vt in
Rom. 11. eis esset reliquijs populi Israël, de quibus dicit: *Si ergo & in hoc tempore & reliquiæ per electionem gratiæ factæ sunt, si autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia*, quid debeat etiam illis nisi supplicium, qui-
Ephes. 36. bus dicitur: *Ego facio domum Israel, sed propter nomen meum sanctum quod profanastis in gentibus*: facere se ergo dicit bona eorum in ipsis, sed propter nomen suum quod profanauerunt, non propter ipsos qui profanauerunt: nam si propter ipsos facere vellet, supplicium illis debitum redderet, non gratiam donaret indebitam: quod enim se facturum dicit, ad hoc pertinet vt boni fiant, non quia boni erant qui profanauerunt nomen sanctum eius. Denique apertissimè dicit eos bona esse facturos, sed se faciente vt ea faciant, ait quippe inter cæ-
Ibidem. tera; *& faciam vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis*: His certè operibus merces imputatur secundum debitum, debetur enim merces, si fiant. Sed gratia, quæ non debetur, præcedit vt fiant: debetur, inquam, bona merces, operibus hominum bonis, sed non debetur gratia quæ ipsos homines bonos operatur ex malis: Et postremò qui facere Deum dixisti, quod debet, & alta ceruice, humana merita ventilasti, dic quæso, quibus meritis paruulorum debeat regnum cælorum? dicturus es fortè, debere hoc eum gratiæ suæ, quâ opitulante renati sunt. Propter hanc enim acceptam iam venire in eius regnum merentur. Sed ipsam gratiam, quam regenerandis exhibet, nullis eorum omnino meritis debet, propterea Pelagius vester in Episcopali iudicio Palæstino, eos, qui dicunt gratiam Dei secundum nostra merita dari ne ipse damnaretur, damnare compulsus est: vbi & teipsum, & ipsum, qui hoc dicere non desistitis, sine dubitatione damnauit: istam gratiam, verè gratiam, id est, gratuitam, nullisque meritis præcedentibus debitam, commendabat Apostolus, quando dicebat, *Cùm enim non-* Rom. 9.
dum nati essent, nec aliquid egissent boni ac mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, hæc est electio, de qua & illud dicitur, reliquiæ per electionem gratiæ factæ sunt; si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia, iam non est gratia: vnde & hic cùm dixisset, *vt per electionem, propositum Dei maneret*, continuò subdidit: *non ex operibus, sed ex vocante, dictum est, quia maior seruiet minori*: contra istam veritatis tubam reclamas, & dicis, ad incuruandam circumcisorum arrogantiam sub nomine gratiæ Paulus & Apostolus, de sola Dei præiudicat potestate: Vbi quid dicis aliud, nisi ad incuruandam circumcisorum arrogantiam mentitur Apostolus dicens, non ex operibus dilectum esse Iacob, cùm ex operibus sit dilectus, qui erat quietus & mitis, obediens parentum præceptis, & sanctificationem appetentissimus, nec intelligis, non ideo quia talis erat, vel talis futurus erat, fuisse dilectum: sed talem, quia dilectus est factus: Erubesce, non mentitur Apostolus, non ex operibus Iacob dilectus est, si enim gratia, iam non ex operibus, sed gratia dilectus, eadem gratia faciente, bonis oportuit vt polleret operibus. Parce animæ tuę, noli esse inimicus huic gratiæ.

Ivlianvs dixit: Ergo superbia illa CXXXIV.
quę volebat otiari, & desidiam suam ob id, colore necessitatis obnubere, vt in susceptione Gentium reclamare Euangelio auderet, quoniam, etsi sic esset quomodo tu commentaris, tamen supplicare Deo, non seditionem excitare deberes, quibus verbis

nequitiam retundit hominis, qui diuersitatem meritorum, ex voluntatis qualitate venientem aucupans elocutionis ambiguum, ideo necessitati diuinæ conabatur astribere, vt assereret necesse esse alterum de duobus, id est aut gentes ad promissionis non venire consortium, aut si hoc liceret Deo extingui officia liberæ voluntatis: Verùm quia id non sufficiebat negotio, neque enim à tali magistro, sicut commendabatur authoritas Dei, ita erat indefensa relinquenda iustitia, subdit consequentissimè, vasa, quæ in contumelia & quæ in honore fiunt, habere hoc de propriæ stipendio voluntatis. *Si enim volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam in multa patientia, in vasis iræ, consummatis in perditionem, & vt notas faciat*, inquit, *diuitias gloriæ suæ in vasis misericordiæ, quæ præparauit in gloriam*, quos & vocauit, nos non solùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus, certè hic absoluit quod superior conflictus operuerat, non inferri à Deo iram nisi his vasis quæ ad perditionem consummata fuerint, gloriam autem dare his quæ ad hoc fuerint præparata, à quo autem vasa huiusmodi in susceptionem horum quæ diximus præparentur, ipsius Apostoli sermo patefecit, *In magna*, inquit, *domo, non sunt tantummodo vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: alia quidem in honorem, alia in contumeliam: Si ergo mundauerit quis semetipsum ab his, fiet vas in honorem sanctificatum vtile Domino ad omne opus bonum paratum.*

Ibidem.

2. Timoth c. 2.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo ipsa vasa ita se præparant, vt frustra de Deo dictum sit, quæ præparauit in gloriam, hoc enim apertissimè dicis nec intelligis ita dictum esse, si quis emundauerit semetipsum, vt ostenderetur, & opus hominis per voluntatem: sed homo ingrate, præparatur voluntas à Domino, ideo vtrumque verum est, & quia Deus præparat vasa in gloriam, & quia ipsa se præparant: vt enim faciat homo, Deus facit, quia vt diligat homo, Deus prior diligit: lege diligenter Ezechielem prophetam, vnde quod satis visum est suprà commemoraui, vbi ista etiam verba reperies, id est, Deum facere, vt præcepta eius homines faciant, quorum miseretur non propter merita eorum quæ mala ibi esse commemorat, sed propter nomen suum: vt Deo sine meritis eorum faciente, vt faciant præcepta eius, incipiant merita bonorum habere factorum, hęc est gratia quam negatis, non ex operibus quæ fiunt, sed vt fiant.

CXXXV. IVLIANVS DIXIT: Ecce officium liberæ voluntatis si, inquit, mundauerit quis semetipsum societate vasorum vilium, quo nomine vitia denotantur, erit vas in honorem sanctificatum, vtile Domino, ad omne opus bonum paratum, hæc igitur vasa, studijs proprijs, aut ad iram, aut ad gloriam præparantur, Deus autem notam facit potentiam suam in vtroque, vel seueritatem in impijs exerendo, vel benedictionem fidelibus largiendo: apparuit itaque, hanc sententiam egregij præceptoris, nec Manichæis opem sensibus attulisse, è diuerso nos consequenter armasse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid calumniaris, quid falsò criminaris, nec quos, & quales Ecclesiæ doctores crimineris, attendis? Non cuiusquam Manichæi, sed S. Ambrosij verbis tibi respondeo: *Deus quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit.* Hoc in veritate facit, hoc in veritate scripturarum diuinarum intellexit Ambrosius, sed iudicium, cum alios facit, & alios non facit, occultum est, propter quod dicitur homini, non ab homine: *O homo tu quis es qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Aufer tuas nebulas ab istorum serenitate verborum, quibus Dei quidem iudicium significatur occultum, sed ipsa tam clara sunt, vt ea caligine obumbrari obscurarique non sinant.

Rom. c. 9.

CXXXVI. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, ibi vehementer obnixa est, dicens non omnes fingi in condemnationem, in quam tu omnes ire pronuntias. Absurdissimè autem argumentari soles, vt dicas, sed hi non finguntur in condemnationem, qui postea liberantur, cùm nec sic possit sermonis Apostolici tibi vel superficies conuenire: Nam cum dicis tu, omnes in condemnationem creantur lege nascendi, sed aliqui, videlicet perexigui, mysterijs liberantur: Nam hoc asseris quod ille, qui non solùm de condemnatis liberari prædicat, verum non omnes in condemnationem fingi, sed alios in contumeliam, alios in honorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vbi dixit Apostolus ex vno omnes in condemnationem, ipsam massam demonstrauit, quæ & tota vitiata ex Adam fluxit, vbi autem dixit ex illa fieri vasa in honorem, gratiam commendat, quâ homines quos creat etiam liberat, vbi verò ex illa fieri vasa in contumeliam, iudicium ostendit quo homines quamuis creet, non tamen liberat, quod etiam vos de paruulis cogimini fateri, quorum certè omnium vnam esse massam non potestis negare, qualemlibet eam putetis, ex qua tamen, alios in Dei regnum adoptare fatemini, quos proculdubio vasa in honorem facta conceditis,

autem vero non adoptari quos facta vasa in A contumeliam, nisi intelligenter consentiatis, impudenter negatis. Neque enim si non est pœna damnationis sicut vultis, non erit saltem contumelia imaginis Dei, separari à regno Dei: sed vos si illam per euerantem negabitis gratiam, ad hoc iudicium vos pertinere monstrabitis, quod vtique in paruulis iniustum esset, si peccatum originale non esset.

CXXXVII IVLIANVS DIXIT: Quod vt claruit Apostolum dixisse de moribus, ita apparet, quanta testimoniorum legis inopia labores, B ob his sententijs contra fulmina tanta rationis, opem petis: quæ tibi dedignantur, imò natura sua obuenire non possunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Contra Apostolum dicentem, ex eadem massa aliud vas in honorem, aliud in contumeliam Deum facere, nec dicentem, aliud nec in honorem, nec in contumeliam, quod vtique diceret si hoc quod vos dicitis de paruulis crederet; contra hunc ergo diuinitus intonantem non est fulminea ratio vestra, sed fumea.

CXXXVIII IVLIANVS DIXIT: Et hæc quidem quantum spectat ad testimonium Apostoli disputata sunt. Cæterum in Isaia vide istam sententiam Paulus assumpsit, in tantum non deterret Deus rationabilem creaturam à sui consideratione iudicij, vt sicut per eundem Prophetam dixerat *Quiescite agere peruersè, discite benefacere, subuenite oppresso & venite, arguite me, dicit Dominus*: Ita etiam hic, ne quid potestate sola, non iustitia videretur fecisse, dispensationum suarum dignatur aperire rationem. Afflicto enim in captiuitate populo Iudæorum redemptionis adpropiare tempus quoad terram suam reuerteretur annunciat, & causam, vel præcedentium angorum referat, vel instantium gaudiorum. *Epuletur*, inquit, *cælum desuper, & nubes spargant iustitiam, oriatur ex terra misericordia, & iustitia oriatur simul. Ego sum Dominus Deus qui creaui te, faciens meliorem præparaui te sicut lutum figuli: Numquid qui arat arabit terram per omnem diem. Numquid dicit lutum figulo, quid facis quia non operaris, quia non habes manus. Numquid dicet figmentum ei qui se finxit, sapienter me finxisti, vel qui dicet patri quid generabis, & matri quid parturies? Quia sic dicit Dominus Deus Israel sanctus qui fecit futura, interrogate me pro filijs meis & filiabus & operibus manuum mearum mandate mihi, ego feci terram & hominem super eam. Ego manu mea firmaui cælum. Ego omnibus sideribus mandaui. Ego leuaui cum iustitia regem, & omnes viæ eius rectæ, hic ædificabit ciuitatem meam & captiuitatem populi mei reducet non cum pretio, nec cum muneribus dicit Dominus Sabaoth.* Esa. 45.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si intelligeres verba Prophetæ, intelligeres istum regem, de quo dictum est, *Ego leuaui cum iustitia regem, & omnes viæ eius rectæ*, hunc esse mediatorem Dei & hominum hominem Christum Dominum, sed intelligeres vt intelligendus est: Neque enim audebis eum dicere præcedentibus operum meritis filium Dei factum ab initio, id est, à Virginis vtero: qua ergo gratia homo ille ab initio factus est bonus, eadem gratia homines qui sunt membra eius ex malis fiunt boni. Quid enim dicatis de Christo secundum hominem, non inuenitis, id est, secundum id quod Verbum caro factum est; quod ille qui Deus erat, & Deus mansit, & homo factus est, quod ipse homo numquam ita fuit homo vt non esset vnigenitus Dei filius, propter vnigenitum verbum: neque enim vt hoc esset, morum suorum de propria voluntate venientium meritis, comparauit. sed sicut verum dixit Ambrosius, *quasi de spiritu natus abstinuit à delicto*: alioquin secundum vos, multi essent tales, si esse voluissent atque, vtique tales non nisi vnus esset; in potestate hominum C fuit qui tales esse noluerunt: quæ si attenditis quanta impietate dicantur, vel tacita cogitatione credantur, sicut agnoscitis vnigeniti naturam, quod *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, agnoscite & gratiam, quod *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*. Ioan. 1. Ibidem. Ille igitur quos dignatur, vocat, & quem vult religiosum facit, qui hominem quem voluit vnum, sine vllis humanæ voluntatis præcedentibus meritis mediatorem Dei & hominum fecit.

D IVLIANVS DIXIT: In hoc igitur loco hic sensus quantum spectat ad historiam continetur, vt Deus loquatur ad populum, quia nec odio vos in captiuitatem tradidi, nec nunc, obliuione iudicij, de vinculis Babyloniæ captiuitatis eruerim, sed ego quantum in me est, paratus sum iugi vos beneuolentia confouere, iustitiæ meæ tamen debui, vt & delinquentes hostibus traderem, & recrearem liberaremque vexatos; sicut enim rusticandi gnarus non semper vno imminet operi, vt solis findat arua dentalibus, sed diuerso genere votiuæ fertilitatis E rura componit: ita etiam ego disputationum vices vario, vt à pressuris tum consolationibus voluntatem vestram frugibus possim aptare iustitiæ. Denique vt intelligatis quanta æquitate agam vobiscum, possim mussitationes vestras pro potestate despicere, vt sicut figulo figmentum suum dicere non potest, quid me fecisti? ita etiam, vobis silentij pondus imponerem; tamen CXXXIX

contra hæc exempla prouoco vos vt profilijs meis, & filiabus, id est, pro vobis & operibus manuum mearum me interrogetis & discatis, totum me iuste, nec quicquam vnquam fecisse crudeliter.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quod vis dicis, non quod dixit Esaias: ille gratiam loquitur contra quam tu loqueris.

CXL. IVLIANVS DIXIT: Et à Propheta ergo, & ab Apostolo, in exemplum adductus est figulus, nihil aliud præbiturus, quàm comparationis officium, non tamen vt tam viles apud Deum esse homines indicentur, quàm argilla est in fornace, & orbe figulorum. Absoluta hac expositione quam præmisimus, admonemus secundum interpretationem recentem in eodem loco
Esaie 45. aliud relucere. *Rorate*, inquit, *cæli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem; & iustitia oriatur simul: ego Dominus creaui eum; væ qui contradicit factori suo testa de Samijs terræ, nunquid dicit lutum figulo suo, quid facies? & opus tuum absque manibus est:* quibus verbis etsi secundum historiam Cyrus rex, secundum prophetiam tamen Incarnatio saluatoris exprimitur, qui quoniam erat de Virgine nasciturus, Iudæorum, & omnium infidelium obstinatio conuenitur, ne sint signis fidelibus perduelles: cùm enim præmisisset, *aperiatur terra & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul, ego Dominus*, inquit, *creaui eum.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dic mihi quibus operibus hoc meruit homo Christus Iesus, & quâ iustitia Dei, solus hoc meruerit, audes garrire, aut si non audes, tandem gratiam sine meritis confitere, non solum remittentem peccata homini, verum etiam in natura humana, iustitiam sancto Spiritu facientem: Non enim & homini Christo, gratia peccata dimisit, aut non eum gratia talem fecit, vt ab initio semper esset bonus, sicut ab initio semper Dei filius: Prorsus, sicut admoniti sunt qui in eremo serpentum morsibus lethaliter vexabantur, vt in illum qui in signo exaltatus fuerat attenderent, ne perirent: Ita sunt admonendi qui vestris disputationibus venenantur, vt Christum attendant, & in illius hominis mediatoris iustitia, gratiam sine meritis videant, vnde à se, vestri oris virus excludant; denique in verbis Prophetæ, etiam secundum recentem interpretationem quam commemorasti, vbi euidentiùs prophetatus est Christus non inde assumpsisti, vnde disputares, nisi quod ex virgine natus est, quia dictum est, *aperiatur terra, & germinet saluatorem*, de iustitia verò eius quæ hîc pariter prænunciata est, nihil dicere voluisti, cum tu ipsa verba Pro- A phetica proposueris, vbi ait, *Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul.* Dic quem nubes iustum pluerunt, nisi quem Prophetæ & Apostoli Christum prædicauerunt? qui ex ipso Virginis vtero cum iustitia natus est: vnde cùm dictum esset: *Aperiatur terra, & germinet saluatorem:* mox additum est, *& iustitia oriatur simul:* Ac per hoc, à gratia fiunt iusti homines qui renascuntur in Christo, qua gratia iustus homo B natus est Christus. Sicut ergo exemplum est vitæ, vt eum imitando, iuste agamus, ita est etiam exemplum gratiæ, vt in eum credendo inde nos fieri speremus iustos per spiritum vnde factus est ipse, *qui* 1. Cor. 1. *factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio*, vt quemadmodum scriptum est, *qui gloriatur, in Domino glorietur:* quoscumque itaque dente mortifero momordistis, hunc iustum intueantur, & sanabuntur, hoc est, inde se credant accipere iustitiam, vnde Christo est innata iustitia, & ideo non in suo arbitrio, nec in C suo merito, sed in Domino glorientur.

CXLI. IVLIANVS DIXIT: Antè terra aperitur in germen, quàm opera colentis semen accipiat: quod in puerperio Virginis approbatur, quæ munere matris, officium præuenit, & exclusit vxoris: quod ergo in vsu non erat, id facturum se Deus omnipotens pollicetur, & addit, præuidens infidelium multitudinem: *Væ qui contradicit fictori suo, testa de Samijs terræ*, id est, væ his qui Deo promittente fœtam fieri virginem non potuisse contendunt: cumque ipsi itidem licet D de seminibus à Deo instituti, tamen interueniente Dei potentia in visceribus fingantur maternis, obstipo studio affirmant, nequiuisse carnem sine ministerio viri ex carne Virginis fabricare: Tale est igitur quod vos peruicaces non putatis me id facere potuisse, ac mihi difficultatem præscribitis, cùm vos ipsos manibus meis constet effectos: quale, si lutum figulo suo, cum ab eo tractatur diceret, Non habes manus, quibus tunc in vas aliquod forma- E batur, ita ergo & vos qui inquiritis quis filium Virgini dederit, sine viri semine? cognoscite eundem esse qui vos fecit ex semine: sed iam quoniam scripturis sanctis expositio varia licet, vtraque tamen pia & religiosa concinnit, primus terminetur liber suo tamen fine commonens, vt opifex nascentium Deus credatur, innocentium tutor, Catholicorum remunerator, Manichæorum damnator.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vt sciant qui intelligenter legunt, quemadmodum conatus fueris verba Apostolica obnubilare.

bilare, clara & recta peruertere, huic dis- A putationi tuæ, ex eadem oportet Apostoli disputatione respondeam. Volens igitur Beatus Paulus ostendere quod ea quæ promisit Deus, potens est & facere, vbi maximè gratia commendatur, cuius estis inimici; neque enim in potestate hominum est, vt Deus impleat quæ promisit, & non in ipsius qui promisit: volens ergo id ostendere, *non potest*, inquit, *excidere verbum Dei, non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israel, neque quia sunt Semen Abraham omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen*; hoc est non hi qui filij carnis, hi filij Dei, sed filij promissionis deputantur in semine. Promissionis enim verbum, hoc est ad hoc tempus veniam, & erit Saræ filius: tene in mente filios promissionis, quoniam qui promisit potens est & facere: non solùm autem, inquit, sed & Rebecca ex vno concubitu habens Isaac patrem nostrum, cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni, vel mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori: Et hic, tene in mente, electionem non ex operibus, quam quodammodo exposuit propheta posterior, quod subiungens Apostolus ait, sicut scriptum est, *Iacob dilexi; Esau autem odio habui*. Hic occurrit quæstio, quæ perturbare posset non intelligentes altitudinem gratiæ eamque sibi ipse proponens, ait: Quid ergo dicemus, numquid iniquitas est apud Deum? absit: & vt doceret, quod dixit, absit, Moyses enim, inquit, *miserebor cui misericors ero, & misericordiam præstabo cui misericors fuero: igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; Hoc si attenderes, non extolleres contra gratiam, merita voluntatis, vbi audis, *non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*: non ergo ideo misertus est Deus, quia voluit & cucurrit Iacob, sed ideo voluit & cucurrit Iacob, quia misertus est Deus; *Paratur enim voluntas à Domino, & à Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet*. Deinde quia propter Iacob dicta est ista sententia generalis: *non volentis neque currentis sed miserentis est Dei*: datur etiam exemplum de Pharaone, propter id quod dictum est, *Esau autem odio habui*, & subijcitur: *dicit enim scriptura Pharaoni, quia ad hoc te excitaui, vt ostendam in te virtutem meam, & vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra*: Post hæc ad vtrumque concluditur; *ergo cuius vult miseretur, & quem vult obdurat*, sed miseretur vtique secundum gratiam quæ gratis datur, non meritis redditur: De massa quippe damnata, facere vas in honorem manifesta est gratia, facere autem inde vas in contumeliam, iustum iudicium est: hinc iam subijciens verba eorum, quibus hoc displicet, ait; dices itaque mihi, quid adhuc conqueritur? *Nam voluntati eius quis resistit?* eosque cohibens, *O homo tu quis es qui respondeas Deo; numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa aliud vas facere in honorem, aliud in contumeliam?* Vide si non consonat superioribus suis, & dissentit à tuis, qui putas hoc dictum secundum merita voluntatum, contra id quod ipse ait; *cum enim nondum nati essent, nec aliquid egissent boni vel mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori*, & contra id quod ait: *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*. Nec solum contra hæc quæ præcesserunt, verùm etiam contra illa quæ subsequuntur, vasa quippe iræ dicit, quæ sunt perfecta in perditionem, quod iniustum esset, nisi omnibus ex vno in condemnationem venientibus, iam damnata massa esset, & vasa dicit misericordiæ, quæ præparauit in gloriam: Ad misericordiam quippe gratuitam, non debitam, pertinet de massa damnata vasa in gloriam præparare; non solùm ex Iudæis, sicut dicit, sed etiam ex Gentibus, propter quod ponit testimonium de Osee Propheta; *vocaui non plebem meam*; & de Esaia; *propter Israel reliquiæ saluæ fiant*, vt autem essent istæ reliquiæ, gratia Dei factum esse testimonio sequenti docet, per eundem Prophetam dicentem: *nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen*, deinde ostendit Gentes ex fide apprehendisse iustitiam. *Israel autem ideo non apprehendisse, quia non ex fide, sed tanquam ex operibus*: fides enim habet, quod aliquatò pòst dicit, quoniam qui inuocauerit nomen Domini saluus erit, ad quam salutem pertinet, vt opera bona sint, & iustitia nobis ex Deo sit, non ex nobis: propter quod, de illis qui non ex fide, sed tanquam ex operibus offenderunt in lapidem offensionis, sequitur, & dicit: *Fratres, bona voluntas quidem cordis mei, & deprecatio ad Deum pro illis, in salutem, testimonium enim perhibeo illis, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam, ignorantes enim Dei iustitiam & suam iustitiam quærentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti*: quod omnino & vos facitis iustitiam quippe vestram vultis constituere, cui Deus secundum merita retribuat gratiam, nec vultis gratiam Dei præcedere; quæ vos facit habere iustitiam: deinde connexa sibimet serie disputationis, ad illud peruenit, vbi ait, *Dico ergo numquid repulit Deus plebem suam? absit, nam & ego Israelita*

Marginalia: BEDA Rom. 9. 6. — Rom. 9. — Malach. Cap. 1. — Ibidem. — Ibidem. — Psal. 36. — Ibidem. Rom. 9. 10. — BEDA Rom 9. 17. Rom. 9. 23. — Ibidem. c. 9. e. 10. — Isai. 1. BEDA. Rom. 10 & Rom. 9. — Rom. 10. — Cap. 11.

sum, ex semine Abraham ex tribu Beniamin non repulit Deus plebem suam quàm præscivit; an nescitis in Elia quid dicit scriptura, quemadmodum interpellat Deum aduersus Israel Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam: Sed quid dicit illi responsum diuinum, *reliqui mihi septem millia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal, sic ergo & in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ factæ sunt, si autem gratia iam non ex operibus alioquin gratia iam non est*, deinde vide quid adiungat: *Quid ergo? quod quærebat Israël, hoc non est consecutus; electio autem consecuta est*, sed superiùs respice qualis electio, vbi ait, *reliquiæ per electionem gratiæ factæ sunt, si autem gratia, iam non ex operibus.* & hoc refert ad illud, vnde disputatio ista profecta est, *cum enim nondum nati essent, neque aliquid egissent boni aut mali, vt secundum electionem, propositum Dei maneret, non ex operibus hæc est electio gratiæ*, non ex operibus qua fiunt vasa in honorem, vt bona opera faciant, quia opera bona subsequuntur gratiam non præcedunt; quoniam gratia Dei facit, vt ea faciamus, nec constituamus iustitiam nostram, sed Dei iustitia sit in nobis, id est, quam donat Deus nobis. Cæteri verò excæcati sunt; hoc est iudicium, quo fiunt vasa in contumeliam, ex quo iudicio dictum est: Esau autem odio habui, ex quo iudicio dictum est etiam Pharaoni, *ad hoc te excitaui:* Vnde apparet vos sic intelligentes vel potius non intelligentes Apostolum, ex operibus contra gratiam velle gloriari, vestram iustitiam volentes constituere, iustitiæ Dei non esse subiectos. Nos verò Deum quidem, paruulorum opificem prædicamus, sed ex eadem massa, medium locum vasis, vbi nec in honorem fiant, nec in contumeliam, quem non dedit Apostolus, non damus; quod vos faciendo euaderetis iudicium Dei, si eum tantummodò Manichæorum, & non omnium hæreticorum damnatorem demonstrare possetis.

Explicitus est liber primus contra Iulianum: incipit liber secundus.

SANCTI AVGVSTINI EPISCOPI CATHOLICI CONTRA IVLIANVM HÆRETICVM PELAGIANVM.

OPERIS PERFECTI LIBER SECVNDVS.

I. VLIANVS DIXIT: Commodè nobiscum ageretur, si aut apud eruditos iudices negotium veritatis tueri daretur facultas; aut quia hoc interim negatur, vel nullo imperitorum obuerberaremur tumultu.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tales certè eruditos iudices quæris, qui nisi fuerint exculti & ornati liberalibus disciplinis, B nequè ignorauerint quid senserint etiam huius mundi Philosophi, de tuis dictis iudicare non possint. Talis hic erat Ambrosius, quem iudicem si non refugis, dubitare non debes, iustissimè te esse damnatum: Ille enim dixit, *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est*, vt his verbis suis, Christum Saluatorem, hoc est Iesum, ostenderet paruulis necessarium, cui tu contradicens fatendum tibi est ita te habere velle iudices eruditos, vt nolis habere iudices Christianos.

Lib. 1. de Pœnit. c. 1.

II. IVLIANVS DIXIT: Et qui attollendi in Ecclesiarum salutem trophei damna perpetimur: quod bonæ causæ, prudentia cognitorum miris erat delatura suffragijs, nihil ad contumelias nostras, vulgi valeret assensio: de his ergo quas dixi hominum partibus vna nobis prodesset, altera nihil noceret, si aut illa potestatem obtineret, A aut ista verecundiam. Verùm quia rerum est magna confusio, & stolidorum maxima multitudo, eripiuntur ecclesiæ gubernacula rationis, vt erecto cornu, velificet dogma populare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si hoc quod asserimus dogma populare est, non est ergo dogma Manichæorum hoc, quod in populis Christianis mente perdita oppugnas; Manichæorum quippe dementiam in paucis meritò contemnis, sed habes & tuam, qua nomine Manichæorum, eos populos quos iudices refugis, reddere nobis conaris infestos; quasi possint populi tua loquacitate decepti Manichæum dicere Ambrosium, Manichæum dicere Cyprianum, qui propter salutem etiam paruulorum docuerunt esse originale peccatum. C Tales autem populos non fecit, sed inuenit Ambrosius; non fecit, sed inuenit etiam ipse Cyprianus: tales populos in Ecclesia etiam pater tuus, quando baptizatus es, vt dicitur, paruulus inuenit. Tales postremò populos Catholicos, inuenistis & vos; compescite vos, fatemur dogma nostrum esse populare quia populus eius sumus qui propterea est appellatus Iesus; *quia saluum facit populum suum à peccatis eorum*, à quo populo cùm separare paruulos vultis, vos ipsos potius separatis.

III. IVLIANVS DIXIT: Ita cum prudentibus parum licet, vilibus autem quodlibet etiam decet, seditionum decreto exclusa est de Ecclesijs censura virtutum, nobisque hoc, apud homines vulgi officit, quod accessio erroris esse renuimus, vulgi inquam; qui sententiæ meritum de prosperitatibus ponderans, eam veriorem æstimat, quam pluribus placere conspexerit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid Manichæus pluribus placet? nonne sicut parricidæ, & pauci, & pessimi sunt? Nolite ergo de paucitate gloriari, & quod est vanius, dicere quod pluribus placeat dogma nostrum, & obijcere nobis detestabilium dogma paucorum.

IV. IVLIANVS DIXIT: Quodque ait in Epicurum Tullius, *manifesto argumento non dici illa subtiliter quod huiuscemodi homines passim sibi ea profitentur placere: Id isti sicut omnia peruersa, ad sapientiæ putant testimonium pertinere.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed Tullium vincit atque conuincit in hac sententia ille qui dicit, *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.* (Pf. 116.) Quos tu quæreris non veraciter docere, sed subtiliter fallere, aliquos eorum & vestræ addere paucitati, subtilitatem paucorum Philosophorum sæcularium, prædicando, & nos reprehendendo quod non dicantur nostra subtiliter, & ideo huiuscemodi homines passim sibi profiteantur placere: me tamen aliquoties dixisti, nihil magis agere, quàm vt non intelligar, quomodo ergo id quod defendo multitudine placet, nisi quia multitudo ista Catholica est, cui meritò vestra hæresis displicet?

V. IVLIANVS DIXIT: Delectat enim prorsus subantes animas infamare; quidquid vnquam & vsquam sanctorum fuit, ne clarorum operum castigentur exemplis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Subantes ergo animæ post te potiùs currunt, qui libidinem laudas; nam castæ animæ vituperando arguunt, quod expugnando laudantur.

VI. IVLIANVS DIXIT: Delectat prorsus, & penitus afficit, causari imbecillitatem naturæ: dicere carnem congenitis obnoxiam esse peccatis, nec in voluntate hominis emendationis effectum locare, sed studiorum crimina, officia vocare membrorum, Catholicam hanc fidem esse; vt liberum confiteatur arbitrium, sed per quod homo malum facere cogatur, & bonum velle non possit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid nobis irasceris qui emendationis effectum, tantò certiùs appetimus, quantò fideliùs eum à Domino petimus? frustra inflatam A linguam voce superbiente dilatas; nolumus prorsus, nolumus eis annumerari, *qui confidunt in virtute sua:* (Pf. 48.) anima nostra Deum sitit cui dicit, *Diligam te Domine virtus mea:* (Pf. 17.) potest enim homo bonum velle, sed præparatur voluntas à Domino, in malum verò libens vergit vitiata; propter quod est sananda natura.

VII. IVLIANVS DIXIT: Vanos verò hominum hæreticosque sermones qui asserant Dominum iustum, ad bonum opus liberum B hominem condidisse, & esse in vniuscuiusque potestate recedere à malo, ac studijs splendere virtutis: vt his qui flagitia in necessitatem carnis refundunt, sollicitudinum & timorum aculeus infigatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non dicimus hominum vanos hæreticosque sermones, qui asserunt Deum iustum ad bonum opus liberum hominem condidisse. Talem quippe Adam condidit, in quo fuimus omnes, sed peccando perdidit se & omnes in se. Vnde nunc non est in potestate filiorum hominis, à malo liberari, ni- C si gratia Dei det potestatem filios Dei fieri: propter hoc, non his qui flagitia sicut dicis, in necessitatem carnis refundunt, sed his, qui vt in tentationes flagitiorum non inferantur, preces Deo fundunt, figitur aculeus sollicitudinis & timoris, ne consentiant superbissimis & Deo ingratissimis disputationibus vestris.

VIII. IVLIANVS DIXIT: Postremò in Ecclesijs quæ magnam copiam bonorum; & magnum populum possideant prædicari tantam vim esse peccati, vt ante membrorum D formam, ante initium aduentumque animæ, iactis seminibus superuolans, in secretum matris inuadat: & reos faciat nascituros, ortuque ipso antiquior expectet culpa substantiam, quæ lex peccati habitans deinceps in membris, captiuum hominem cogat seruire criminibus, non castigatione in turpitudinibus, sed misericordia digniorem: quandoquidem quod nos vitia prauæ voluntatis esse dicimus, id in Ecclesia à viris & fœminis, magnisque Pontificibus E originalis passio nuncupatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Respondet tibi Ambrosius Pontifex magnus, hæresiarchæ vestri excellenti ore laudatus, & dicit, *Malè Eua parturiuit, vt partus relinqueret mulieribus hæreditatem, à qua vnusquisque concupiscentiæ voluptate concretus & genitalibus visceribus infusus, & coagulatus in sanguine, in pannis inuolutus priùs subiret delictorum contagium, quàm vitalis spiritus munus hauriret.* (Li. de Philosophia qui non extat, sed locus citatur lib. 2. contra Iulianum.) Sananda est itaque, Iuliane, humana Deo miserante, natura, non te inaniter declamante tanquam sana laudanda.

IX. IVLIANVS DIXIT: Hæc ergo Manichæorum scoria dogmatum impurissimorum lenocinatur auribus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ambrosium si audes criminare Manichæum, attende in quem dicas quod vis videri tanquam in me dicere. Etsi vllus tibi, vel Dei timor, vel humanus pudor est, conticesce, me oportet cum talibus tua conuitia, non solum patienter, verum etiam gratulanter audire; sed tu debes in talibus lacerandis, & humana erubescere & diuina iudicia formidare.

X. IVLIANVS DIXIT: Hæc in vtroque sexu positos inimicos nostros vrtica commouit, quæ, dum quosdam vitio malæ consuetudinis mordet, tamen exhortationum salutarium velut quibusdam curabatur vnguentis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vrtica pungente prurit, sed qui libidinem laudat, si autem propter malam consuetudinem, sicut sapitis clamat homo. *Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago*; certè vel in isto fatemini humanam voluntatem vires bonorum operum perdidisse, cui nisi diuinæ gratiæ subueniat adiutorium, quid ei prodest copiosum & ornatum cuiuslibet exhortantis eloquium?

XI. IVLIANVS DIXIT: At nunc postquam pro medicamine cœpit offerri, & delectationi accessit authoritas, vt concessu penè mundi, membripotens regina mentium, expugnatrix honestatis, & inuicta animorum omnium captiuatrix turpitudo bacchatetur. Nobis quanto honestior, tantò durior tuendæ veritatis causa facta est. Quia contra præcipites populos & suis remedijs infensos, non multum valet raritas, oratione medicantium. Quid igitur? horumne intuitu, receptui canere debebimus? & contumelias nostras vlcisci silentio, ac de conscientiæ portu aliorum videre naufragia? verum contradicit huic odio, primò benignitas quam generi debemus humano, deinceps spes, fides, quam habemus in Deum, qui extra id quod frequenter desperantes temporum leuauit ruinas, constantiam tamen quam vsque ad mortis horam exercere voluit, si nullum in præsentiarum sequeretur affectum, æterna remuneratione donauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo leuat Deus ruinas malarum voluntatum, per quas vtique tempora vituperantur? Quando rectæ vituperentur, nisi bonas voluntates operando in cordibus hominum, aut si possunt, ipsæ se leuent sicut dementissime sentiendo magna ruina factus es: vnde pro vobis ipsum rogamus, atque vtinam sic etiam de te quemadmodum de fratre Turbantio nos exaudire dignetur.

XII. IVLIANVS DIXIT: Hac igitur fidei consolatione gaudentes immineamus cœpto operi, & disputationum promissa reddamus, non ambigentes hoc ipsum maximam esse præmij partem, quod in eius dogmatis arce constitimus, quod cum tam multorum liuor, sed plurimorum error oppugnet; tamen ita supra casus euasit ancipites, vt inuincibilis eluat possessionem victoriæ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ipsi tibi das palmam contra tot antistites Dei, qui ante nos, ea quæ oppugnas, in Ecclesia Christi didicerunt, atque docuerunt, bibentes & ministrantes in fontibus Israël: hoc ergo quod facis non est victoriæ possessione cluere, sed in odiosæ arrogantiæ cloacam deformiter; cluere quippe pollere est: quomodo autem potes victoriæ possessione pollere, qui conaris Catholica dogmata, antiqua, & inuicta polluere?

XIII. IVLIANVS DIXIT: Nam si, & superior sermo patefacit, & secuturus docebit; quidquid ratio est, quidquid eruditio, quidquid iustitia, quidquid pietas, quidquid testimoniorum sacrorum, huic quod tuemur dogmati, suffragatur, nihil aliud inimici nostri toto adispiscuntur conatu quàm vt doctis quibusque imprudentissimi, sanctis contumacissimi, in Deum profanissimi comprobentur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed falsa loqueris: nam neque ratio, neque sana eruditio, neque iustitia, neque pietas, neque sacra testimonia vestro dogmati suffragantur. Imò, hæc omnia sicut hi qui rectè intelligunt iudicant vestrum dogma subuertunt, ratio quippe cernit vix ad aliquid veri se posse peruenire tarditate impediente naturæ: eruditio pœnam laboris habet in eadem tarditate naturæ, iustitia clamat non ad se pertinere, vt Adam filij graui iugo premantur à die exitus de ventre matris suæ, sine vllo merito peccatorum; pietas aduersus hoc malum, diuinum poscit auxilium, sacra testimonia vt hoc fiat humanum admonent animum.

XIV. IVLIANVS DIXIT: Et quidem quam nihil habeant Traduciani quod vi qua proteruntur, rationis opponant. Vt alia eorum scripta, ita hi contra quos agimus testantur libelli, qui directi ad militarem virum quod etiam ipse profiteri potest alijs magis negotijs, quàm litteris occupatum, impotentiæ contra nos precantur auxilium, ac pro se bursum deorsum plebecularum aut ruralium, aut theatralium scita, commendant, quæ quo sint promulgata concilio, historia nulla commemorat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non impotentiæ contra vos precamur auxilium, sed pro vobis potius, vt ab ausu sacrilego cohibeamini, Christianæ potentiæ laudamus officium. Vide sanè quemadmodum rurales & theatrales dicas, Cyprianum, & Ambrosium, & tot eruditos in regno Dei scribas socios eorum.

XV. IVLIANVS DIXIT: Illud tamen nequaquam inficiari possumus, quod plurimùm, vt dixi, turbis placet: videri tamen delicta voluntatis imputare naturæ, & infamationes, & hominum morum petulantiam vindicare, vt nunquam quis in se emendare conetur quod sperat in se ipsum alterum perpetrare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quod tibi dixi, quod alter perpetret peccatum cuiusquam, quandoquidem etiam ille qui dicit, *Iam non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum*, continuò subjiciens ait, *Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum*: ostendit, suum esse quidquid illud est, quia & ipsa caro ad eum pertinet, qui & carne constat & spiritu: Et tamen, non vis cum Ambrosio sapere, quod hoc malum, quo caro concupiscit aduersus spiritum, per prævaricationem primi hominis in naturam verterit: Sed & tu cum dicere soleas in his Apostolicis verbis violentiam malæ consuetudinis exprimi, quid est, quod modo dicere voluisti? vt nunquam quis se emendare conetur, quod scit, se in alterum perpetrare; cùm velit vtique seipsum emendare eum qui dicit. *Non ego operor illud*, & hoc velis fieri viribus propriæ voluntatis, cùm videas quam sit voluntas eius infirma qui dicit, *Non quod volo ago*, istum saltem quæ so permitte diuinum poscere auxilium, in quo defecisse cernitis suæ voluntatis arbitrium.

Rom. 7.

XVI. IVLIANVS DIXIT: Verùm imbecillum cæcæ opinionis patrocinium multiplicat peccata, non minuit: Hic igitur miserorum pruritus & sponte crescentium, nullum contra ipsam rationem valebit pondus afferre, sed quia nonnullis scripturarum locis, & maximè Apostoli Pauli sermonibus confirmari asseritur naturale peccatum, quorum expositionem in secundum volumen distuli quærendi tempus est, breuiter prius, vt fiat lectori instructior, & quæ sint acta, & quæ sint agenda distinguamus. Ostensum est ergo, nihil posse per sanctas scripturas probari, quod iustitia non possit tueri. Quia si in lege Dei est perfecta forma iustitiæ, nihil per eam aduersum ei, id est, iniustitia finetur virtutis adquirere. Ac per hoc, quod ratio arguet non potest auctoritas vindicare.

Deinde probatum est, Deum malorum tum esse virtutibus bonum, ergo nullum vt omnipotentiam conditoris, cuius admittatur exceptionum malefactas [illegible] putare, quia in Deus nullus est, vt probaretur iustus non esse, conuinceretur Deus non esse; conclusum est, nos Deum æquissimum in Trinitate venerari, & insufutabiliter apparuit non posse ab eo peccatum alienum paruulis imputari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quare non fateris ab omnipotente iusto, graue iugum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, sine vllo peccati merito non potuisse constitui.

XVII. IVLIANVS DIXIT: Sed vt de conditione iustitiæ, ita etiam de peccati conditione dissertum est, quod peccatum apparuit nihil esse aliud quàm malam voluntatem, cui esset liberum ab eo quod praue appetiuerat, abstinere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc est omnino peccatum primi hominis vnde in homines mali origo descendit, qui pervalde liberum fuit ab eo quod pravè appetiuerat abstinere. Quia nondum erat vitium quo caro concupisceret aduersus spiritum, nondum enim dicebat, *non quod volo ago*, nondum positus in carne peccati vllum necessarium habebat auxilium de similitudine carnis peccati.

XVIII. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc illustrissimo testimonio perdoctum est in nascentibus non esse peccatum, quod in his vsus voluntatis non poterat inueniri.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et vnde graue iugum, nisi quia ita non habent voluntatis vsum, vt obnoxium tamen habeant originis vinculum.

XIX. IVLIANVS DIXIT: Liberum autem arbitrium negari, ab his qui dicunt peccata esse naturalia, lucida est disputatione monstratum: Quod quidem Pœnus sermone non suo sermone, ne minus ponderis haberet, sed Euangelij testimonio, quasi auctoratius, denegauit, quod nos exponendo, Euangelicæ [illegible] [illegible] A-postoli quoque Pauli testimonium laqueis calumniæ [illegible] exuimus, & bonorum vasorum figulum Deum nostrum, esse omnium conditorem, Propterea est [illegible] monstrauimus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Illic tibi responsum est, & quantùm a te ueris à veritate monstratum.

XX. IVLIANVS DIXIT: Hic igitur maximè actis in primo libro, quorum vnum aliquid abunde sufficit ad victoriam veritatis; ex abundanti quidem superest tamen verbis... [illegible] quia *per vnum hominem pec*-

tum, dicit, *intrasse in mundum*; sententiam dicti putamus: & definitionibus, quas præmisimus cum necesse fuerit adiuuandi & probaturi nihil rationem fuisse mentitam, sed iniustitiæ esse crimen; aliorum studia, aliorum moribus imputare: hocque ipsum quod iniquum est, quamuis nemo hinc dubitare debuerit, tamen Deo displicere, & ab eodem prohiberi testimonijs legis, vel in hoc libro, vel in sequenti docebimus: ex quibus necessariò conficitur, & nos rectissime defendere, neminem cum peccato nasci, & Deum reos non posse iudicare nascentes: ac per hoc, tam integrum esse liberum arbitrium; quàm ante voluntatis propriæ vsum, innoxiam in vnoquoque naturam.

Avgvstinvs respondit: Dic, videamus quid de Apostoli testimonio dicturus es, tam inaniter, quàm superiora dixisti.

XXI. Ivlianvs dixit: Manichæos autem & pietati & rationi rebelles, qui putant & ante tempus voluntatis esse peccatum, quod rerum natura non finit; & Deum esse, quem argumentatur iniustum, & infamare sanctas paginas, quarum monumentis probari allegant crimen Diuinitatis: quod cum ex tribus nihil queat ratione monstrari, id est, nec sine voluntate peccatum, nec in Deo iniquitas, nec in lege peruersitas; soli illi stulti imprudentes, & impij, demonstrantur.

Avgvstinvs respondit: Erubesce, non fuit Ambrosius Manichæus, cum diceret, hominem priùs subire delictorum contagium, quàm vitalis spiritus munus hauriret. Sed nec ista delicta nisi ex voluntate exstiterunt vnde originem trahunt: Et ideo nec in Deo est iniquitas, qui propter hoc posuit nascentibus graue iugum, nec in lege peruersitas, in qua hoc dicitur esse verissimum, quod & ipsi videretis, nisi vos potius peruersos oculos haberetis.

XXII. Ivlianvs dixit: Hæreat igitur hoc maxime prudentis animo lectoris omnibus scripturis sacris, solùm illud, quod in honorem Dei, Catholici sapiunt contineri, sicut frequentium sententiarum luce illustratur: & sic vbi durior elocutio mouerit quæstionem, certum quidem esse non ibi id quod iniustum est, loci illius auctorem sapuisse; secundum id autem, debere intelligi quod & ratio perspicua, & aliorum locorum, quibus non est ambiguitas, splendor apparuerit; iam igitur eius cum quo agimus verba ponamus: Equidem in illo capite dictorum suorum quod vsque ad figulum peccatorem, Deum suum adduxerat contra quod libro priore conflximus tenuiter dixit, *Per vnum hominem peccatum intrasse in mundum*. Non est autem in expositione loci ipsius immoratus; postquam verò multis verbis contra illa excerpta quæ ad se confirmauit missa disseruit, peruenit ad aliquem dictorum meorum locum; quem sibi quasi oppugnaturus obiecit, sed nihil secundum id quod fuerat pulsatus referens ad hanc Apostoli sententiam conuolauit, in qua dicit, per vnum hominem peccatum intrasse in mundum: & secundum dogma suum, contextu loci ipsius exponere molitus est, propter quod ego prætermissis alijs ad eam properaui partem, vt quia me promiseram hanc esse quæstionem in secundo volumine soluturum, & fidem promissionis implerem, & argumentatio illius, quæ esset, ostenderem; ne putaret fecisse fraudem, si illius expositione suppressa, eam quam Catholicam fatemur, inferrem.

Avgvstinvs respondit: Pelagianam illaturus es, non Catholicam; Catholica illa est, quæ ostendit iustum Deum in tot ac tantis pœnis & cruciatibus paruulorum, quos in paradiso vllus eorum nulla æquitate sentiret, si natura humana vitiata peccato, & merito damnata non esset.

XXIII. Ivlianvs dixit: Retractans igitur in primo opere meo, sententiam eius qui dixerat; Nam sicut peccatum siue hinc, siue inde trahatur à paruulis, opus est diaboli; sic homo siue hinc, siue inde nascatur opus est Dei, ita autem à me nunc huc tefertur, sicut in meo opere continetur, vnde maximam partem fuerat iste furatus.

Avgvstinvs respondit: Si vera disputas, quomodo verum est quod ego illa furatus sum, cùm potiùs ille cuius chartula mihi missa est quod voluit atque vt voluit, ex opere tuo, arbitrio suo iudicioque transtulerit?

XXIV. Ivlianvs dixit: Respondi ergo ibi, tu quidem partem magisterij tui dicerem tergiuersatis, sed intellige quod ademerit tibi veritas licentiam peruagandi. Ecce enim & nos acquiescimus, quia peccatum opus est malæ voluntatis, vel opus est diaboli, sed per quid, hoc peccatum inuenitur in paruulo: per voluntatem? at nulla in eo fuit. Per formam corporis? sed hanc Deus tribuit. Per ingressum animæ? Sed nihil debet semini corporali, quæ noua à Deo conditur. Per nuptias? Sed hæc pertinent ad opus parentum quos in hoc actu non peccasse præmiseras: quod si non verè id concesseras sicut processus tui sermonis indicat, ipsæ sunt execrandæ quæ causam fecerunt malo. Verum illæ substantiam propriam non habent; sed nomine suo personarum opus indicant. Parentes igitur qui conuentu suo causam facere peccato, iure damnabiles? Ambigi ergo iam non potest coniuges æterno sup-

plicio man... quorum labore actum est A vt ad dominatum exercendum in homines, diabolus peruenirct. Quod si concesseris; illud totum quod anteà tenuisse videbaris amittis, id est quod hominem, Dei opus dixeras; necessariò quippe sequitur, quia per commixtionem corporum origo progenitis est. Si per originem, malum in hominibus; per malum ius diaboli in homines, diabolum esse auctorem hominum à quo est origo nascentium. Post quæ ipsius denuò verba repetiui: nam sicut peccatum, siue hinc, siue inde nascatur, opus est diaboli: sic B homo siue hinc, siue inde nascatur, opus est Dei: ac protinus insurrexi hoc modo, cum illam vocem timoris tui cogito, quâ dicis nuptias malum non esse istos alios sermones tuos sine risu considerare non possum. Si enim credis à Deo homines fieri & esse coniuges innocentes, vide quam stare non possit, trahi ex his originale peccatum. Certè non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat ille qui condidit; per quas rimas inter tot præsidia innocentiæ, peccatum fingis ingressum? C

Avgvstinvs respondit: Iam his verbis tuis etiam cum ipsos libros tuos legissem, respondisse me sufficit. Verum & hic admoneo, Apostolum potius audiendum esse, quàm te, qui non occultam rimam, sed apertissimam ianuam demonstrauit, qua, *Peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt in quo omnes peccauerunt*: quæ verba eius, cum secundum vos, non secundum ipsum, exponere cœperis, tunc apparebit cui rectitudini veritatis, loquacitate tortuosissimâ reluctèris.

XXV. Ivlianvs dixit: Hunc ergo de opere meo priore contextum, in hoc secundo libro suo, scilicet cum interpellatione proposuit: Nam & commemoratam à me formationem corporis, & ingressum animæ, quam nouam in vnoquoque à Deo conditam tam ratio, quàm legis sacræ Ecclesiæque Catholicæ confirmat auctoritas, vt spero, iste præterijt.

Avgvstinvs resp. Qui legit sex libros meos quibus refutaui quatuor tuos, de quorum primo, quæ voluit, & sicut voluit, iste decerpsit, cui respondi in libro isto quem nunc frustrà redarguere loquacissima vanitate conaris, sic me tibi in tertio meo respondisse reperiet, vt videat, non me arte præteriisse quod dicis, sed illum potius, cuius chartulæ respondebam, hoc de opere tuo noluisse transferre siue studio breuitatis, siue quia pertinere non putauit ad causam.

XXVI. Ivlianvs dixit. Iam reliqua, licet ali... sermonibus variata, contexuit: A contra ergo obiectiones meas nihil quo repercuterer cogitauit: Sed verum ... collegisse, argumentandi inopia confessus, dicit mihi ad hæc omnia Apostolum respondere debere qui pronunciet, *per vnum hominem peccatum intrasse in hunc mundum*. In quo loco, quis eum eruditus, sanum habuisse caput æstimet, qui non intellexerit aut prætereunda sibi esse contra quæ nihil poterat inuenire, aut quæcumque excogitanda quæ referret obiecti..., ad quorum confirmationem Apostoli verba coniungeret.

B Avgvstinvs respondit: Sed melius verbis Apostolicis refelleris quam meis, nec tamen & Apostolicis cedis. Sed mauis etiam ipsa peruertere quàm te corrigere.

Ivlianvs dixit: Quæsiui ergo consequentissimè, vt omnis mecum eruditio recognoscit, peccatum quod opus est malæ voluntatis, & opus diaboli dicitur, per quid inueniretur in paruulo: Si per voluntatem, at nullam in eo fuisse, etiam hic, cum quo agimus confitetur: si per nuptias, sed has pertinere ad opus parentum, nemo qui dubitet, quos in hac commixtione non peccasse præmiseram. Aut si concessionis huius pœniteret disputatorem, sicut processus operis indicabat, profiteretur esse reos parentes, quorum conuentu, regnum in imaginem Dei, diabolo pararetur, & addidi, necessariis disputationum gradibus, per originale peccatum auctorem corporum diabolum definiri, quia si per originem malum in hominibus, per malum, ius diaboli D in homine; diabolus est auctor hominum, à quo est origo nascentium: Quæ quoniam in antro Manichæorum Traducianos esset clusura deprehenderat, verti clauem vt præberem captis effugium, admonuique vt si verè à Deo crederet homines fieri, puréque confiteretur esse coniuges innocentes, intelligeret trahi non posse ex his originale peccatum. certè non peccat, inquit, iste qui nascitur; non peccat ille qui genuit, non peccat iste qui condidit: Per quas rimas inter tot præsidia innocentiæ peccatum fingis ingressum? quid potuit rogo, sanctius, quid verius, quid lucidius, quid breuius, firmiusque componi, quam post tria E sumpta quæ inimico concedente susceperam, inferrem, quartum in quo erat summa conclusio? Nam cum vno nonnunquam, aut duobus sumptis tertium necessariò colligatur, qua lege mihi post tria concessa quartum quod his adhæret non licuerat inferre? Et hoc quidem in secunda disputatione, cæterum in priore, quinque mihi aut amplius conceduntur, post quæ fit legitima inuicta ... conclusio. XXVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vide quam per multa vageris, rimens ne Apostoli verba, sine tuis præiudicijs audita, te damnent, sicut iam Ecclesia Catholica iudicante damnarunt: sed excurre quò volueris, remorare quantùm volueris, multiplica gyros tuos, quaquauersum volueris, quandocumque ad eadem verba veritatis, nauis fallaciarum tuarum peruenerit, sine dubio naufragabis.

XXVIII. IVLIANVS DIX. Iam igitur ad eum conuertamur: dederas mihi peccatum opus esse voluntatis; potui statim dicere consequenter, voluntas autem quæ peccat in paruulis nulla est, peccatum igitur à paruulis non est. Verum vt in pluribus premereris testibus interrogaui sensim, per quid hoc peccatum inueniretur in paruulo; an per voluntatem? post quod te conniuente suscepi nullam in eo fuisse conscientiam voluntatis, adiunxi ne per primam culpam membrorum lineamenta traxisset. Sed hæc à Deo informari, & per hoc bona esse concesseras; petiui tertium vtrùm per ingressum animæ, reatum aduectum putares? sed hanc esse nouam, nec quicquam seminibus debere constabat. Intuli deinceps, ne quia nihil tibi de his remanserat arguendum, nuptias, id est commixtionem corporum, diaboli opus vocares, sed has pertinere ad parentum operam, te quoque annuente monstraui. Illis igitur omnibus quæ suprà diximus absolutis, coniuges qui fuerant causa peccati, tradux tua diabolo mancipabat: Post quæ omnia, quod tibi propinquabat induxi, vt dicerem credere te diabolum auctorem corporum, cui commixtionis operam, sine qua origo corporum esse non poterat deputasses: & hæc quidem disputatio, quo morbo oppressus esses, ostendit; illa autem secunda, & te miserabilem cum eiusmodi sensibus, & Catholicos etiam timoris tui suffragio inuictos probauit: Te enim dante, à Deo fieri homines, & esse coniuges innocentes, paruulos per se nihil operari; his tribus sumptis, irrefutabiliter illatum est cum non peccat ille qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat ille qui condidit, nullam remansisse rimam, per quam peccatorum doceatur ingressum. Tibi ergo displicet quod collectum est, abnue quod dedisti, & dic aut illum peccasse qui genuit, aut illum qui condidit, aut istum qui natus est; ex quibus vnum insanum est, aliud Manichæum, tertium supra Manichæos; Insanum, si dixeris delinquere paruulos; Manichæum, si accusaueris coniuges; Supra Manichæos, si peccati Deum æstimaris auctorem. Quod si hæc omnia, tam aliena sunt à vero, vt adhuc ea metuas liberè confiteri, qua impudentia homo omnium amentissime, hoc quod à nobis illatum est persistis negare?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum ad verba Apostoli veneris ibi non rimam inuenies, sed apertissimam ianuam, quâ peccatum intrauit in mundum; quam conaberis quidem claudere, sed ex ore infantium atque lactentium, saluatorem potiùs Christum, quàm te laudatorem quærentium, & non anfractuosis disputationibus, sed mutis fletibus; miseriam suam multò certius contestantium, quàm profectò si primi hominis rectitudo & beatitudo mansisset, nullo modo in paradiso habere potuissent cum tua tota loquacitate vinceris.

IVLIANVS DIXIT: Quatuor hic personarum causa vertitur, Dei opificis, duorum parentum de quibus materia præstatur, operantis, & paruuli qui nascitur. Dicis tu in hoc choro habitare peccatum: Interrogo ego, à quo fiat, vtrùm à Deo? negas; A patre totidem? negas; A matre? idem negas; A paruulo? negas, & adhuc non putas fuisse conclusum quia non possit esse inter hos quatuor quod ab his nullus admittit. XXIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quidquid vis dicas, ad verba Apostoli quando venturus es, & quisquis ea per istarum argumentationum tuarum loca singula recordatur, quæ nos assiduè propter lectoris fastidium repetere nolumus; ipsa sua tibi recordatione respondet.

IVLIANVS DIXIT: Ad quid ergo persuadendum aut scripturas releges, aut conscios nominabis, quia adhuc quod sentis non potes definire, quid te iuuat vt Adam doceas deliquisse, quod ego penitus non refello? Quærimus Adam ante tot sæcula mortuo, peccatum, quo in diaboli ius Dei imago transcribitur, per quid inueniatur in paruulo? XXX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur nec tu admittis in regnum Dei, nullum habentem secundum te, meritum peccati, imaginem Dei? cur ministratur sanguis, qui de similitudine carnis peccati in remissionem fusus est peccatorum, quem bibat paruulus, vt habere possit vitam, si de nulla peccati origine venit in mortem? Si hoc tibi displicet, apertè nega pro paruulis mortuum, qui vnus pro omnibus mortuus est, vnde colligit quod dicit Apostolus, *Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est*: Dic apertè, mortui paruuli non sunt, qui peccatum nullum habent; morte pro se Christi, in qua baptizentur non opus habent: Iam dic euidenter, quod latenter sentis, quoniam satis prodis tua disputatione quod sentis: dic inquam, paruulos frustrà fieri Rom. 5.

Christianos, sed vide vtrùm te ipsum debeamus dicere Christianum.

XXXI. IVLIANVS DIXIT: Si per commixtionem parentum damna nuptias professione, quas argumentatione condemnas, & deme nobis laborem quo re conuicimus esse Manichæum: Si autem tu non id audes dicere, ac ratione contumax cum cadentibus inclinaris, vt per argumentorum hactenus inaudita portenta, dicas libidinem diabolicam esse, eamque in sensu coëuntium positam, ad voluptatem parentum, ad reatum pertinere nascentium; tuam quidem amentiam & turpitudinem prodis, sed precor ne tibi tantùm arroges, vt putes nobis liberum non esse cum honore Dei nascentium innocentiam contueri: cum tibi liceat & libear cum accusatione Dei, à reatu quem dicis libidinis, libidinantium membra purgare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quolibet pruritu libidinem, id est, concupiscentiam carnis laudes, dicit eam Ioannes Apostolus à patre non esse, sed ex mundo esse, propter quam rectè dicitur, *diabolus princeps mundi* esse, nam scimus quod mundum Deus fecerit: hoc ergo malo concupiscentiæ carnis benè vtitur pudicitia coniugalis; eiusque mali reatum à nascentibus tractum, soluit regeneratio spiritalis: sed hoc, quamdiu non sapis, non Catholicus sed Pelagianus futurus es, sed & scripturis sanctis quantumlibet eas defendere tibi videaris, contradicturus es, me autem quoties propter hoc cui contradicis, Manichæum dicis, profectò & illum dicis, qui hominem membris genitalibus infusum, & concupiscentiæ voluptate concretum, antè dicit excipere delictorum contagium quàm vitalis spiritus munus haurire: Ambrosius est iste Iuliane, Ambrosium Manichæum dicis insane.

Ioan. 12.

XXXII. IVLIANVS DIXIT: Nam cum pronuncias concupiscentiam carnis, à principe tenebrarum in homine fuisse plantatam, eamque esse diaboli fruticem, ex se, humanum genus quasi poma propria proferentem: absolute quidem prodens, quod non Deum sed diabolum dicas hominum conditorem; quo dogmate impiissimo, & coniugiorum negotium, id est genitalium admixtio, & caro cuncta damnatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non damnatur, sed non velut à te quasi sana laudatur, vt etiam te confitente à suo conditore ac Saluatore sanetur. Nam hoc in quibus non fit sine illa dubitatione damnabitur.

XXXIII. IVLIANVS DIXIT: Cùm verò post hoc sacrilegium adiungis, & dicis, profite-

A ri te diabolicam quidem esse gignentium coniugum voluptatem, diabolicam genitalium commotionem, sed tamen & ipsa membra quæ mouentur, & coniuges qui voluptate afficiuntur, reos non esse: verum pro his omnibus nouos homines, id est, rude opus in nascentibus deitatis accusas: nihil quidem de Manichæorum impietate deponis, sed tam immanem moti capitis ostendis furorem, vt consequentiùs fouendum, quàm amputandum iudicaretur, nisi voluntatem ac studium in hac re tuum, & mul-
B torum euersio, & tua obstinatio, & scripturarum multiplicatio loqueretur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Has contumelias non indignanter audire debeo, cum his Ecclesiæ doctoribus, qui per vnum hominem in mundum introisse peccatum, sic intelligunt, vt rectus Apostolus loquitur; non vt Iulianus peruersissimus opinatur. In his sunt, vt alios taceam, Afer Cyprianus, Gallus Hilarius, Italus Ambrosius, Græcus Gregorius, à quibus eruditissimis prudentissimisque iudicibus, quales te non inuenire vana præsumptione conque-
C reris, hæresis vestra priùs est damnata quàm nata.

IVLIANVS DIXIT: Lege & de hoc, quartum operis mei librum, quantum diabolo, quem patrem tuum dicis, à libidine matris tuæ, sub criminandi specie blandiaris, intelliges. XXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Legi etiam quartum tuum, & meo sexto ad eius tibi cuncta respondi, quis autem nostrum vicerit, iudicet prius lector amborum.

D IVLIANVS DIXIT: Verùm etiam Apostoli verba videamus, quem mihi ad omnia, quæ supra posui respondere dixisti, ad omnia ista hic respondit Apostolus, qui neque voluntatem arguit paruuli, quæ propria in illo nondum est ad peccandum, neque nuptias, in quantum nuptiæ sunt; quæ habent à Deo non solum institutionem, verùm etiam benedictionem, neque parentes, in quantum parentes sunt, inuicem licitè atque legitimè ad procreandos filios coniugati, sed: *per vnum*, inquit, *hominem, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerunt*: quod, isti si Catholicis auribus mentibusque perciperent, aduersum fidem gratiamque Christi rebelles animos non haberent neque conarentur inaniter ad suum proprium & hæreticum sensum hæc Apostolica verba tam dilucida & tam manifesta conuertere, asserentes hoc ideo dictum esse quod Adam peccauerit primum, in quo de cætero quisquis peccare voluit, peccandi inuenit exem- XXXV.

Lib. 1. de nupt. & concup. c. 27.

Rom. 5.

plum, vt peccatum scilicet non generatio-
" ne ab illo vno in omnes homines, sed il-
" lius vnius imitatione transiuit: Cùm pro-
" fectò, si Apostolus hic imitationem intelli-
" gi voluisset, non per vnum hominem, sed
" per diabolum potius, in hunc mundum
" peccatum intrasse, & per omnes homines
" pertransisse dixisset; de diabolo quippe
" scriptum est, imitantur eum qui sunt ex
" parte ipsius, sed ideo per vnum hominem
" dixit, à quo generatio vtique hominum
" cœpit, vt per generationem doceret ipsse
" per omnes originale peccatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dixisti verba libri mei, dic iam quemadmodum accipienda sunt quæ ibi posui verba Apostoli, vt magis magisque manifesteris hæreticus, laudatorem te supponendo, vt auferas paruulis saluatorem.

XXXVI. IVLIANVS DIXIT: Abuti te imperitia fauentum tibi, & delitescere sub ambiguitate verborum, quicumque ille fuerit operum nostrorum eruditus lector intelligit. Reliquum vero vulgus, de quo propheta loquitur ad Deum: *Æstimasti homines sicut pisces maris* mutua progressione decipitur, ac salutifera discretione signatum, totum putat coniungi posse rebus, quod videret vocibus esse sociatum: Quid verò sit consequens, quid repugnans, quibusque concessis, quid lex, inexpugnabilis & reuerenda rationis cogitat inferri, nisi doctissimus, attentissimusque, non iudicat?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Adhuc circuis quærendo dialecticos, & vitando Ecclesiasticos iudices, dic iam quomodo accipiendum sit, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*, melius videlicet hoc intelligens quam ille qui dixit, *Omnes in Adam moriuntur, quia per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Illius igitur culpa mors omnium est*, & idem ipse alibi: *fuit Adam, & in illo fuimus omnes: Perijt Adam, & in illo omnes perierunt*. Ambrosius est ille, non quicumque de vulgo cuius imperitam multitudinem non valentem de tuis disputationibus iudicare nimis alta ceruice & proterua fronte contemnis: Ambrosius est inquam, cui nulla ex parte ipsis literis secularibus de quibus multum inflaris, æquaris: in Ecclesiasticis verò quis ille sit, audi vel lege Pelagium doctorem tuum, & noli tu amare sensum, à sensu tanti huius doctoris alienum.

Rom. 5. Ambros. lib. 4. in Luc. c. 4. 38. Ambr. lib. 7. in Luc. c. 15. 32.

XXXVII. IVLIANVS DIXIT: Et hoc est propter quod, maximè miserantes Ecclesiæ ruinas, ad virorum prudentia inlustrium prouocamus examen, vt non quid dicatur sed quid consequenter dicatur appareat: Si enim sub tali concilio disceptaretur, tibi vtique non liceret, aut quod negaueras inferre, aut quod affirmaueras denegare, in libro verò tuo, quem nulla pudoris censura castigat, & quod Catholici dicunt, & quod Manichæi, confidenter adglomeras, hac sola opinione contentus, si respondisse dicaris: quid autem habeat ponderis oratio tua, quid constantiæ cogitare, etiam ineptum putas.

AVGVSTINVS RESP. Rogo dic iam quomodo intelligendum sit, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*: quid adhuc calumniaris, conuitiaris, tergiuersaris, si in concilio cuius videris desiderare iudicium, sederent Cyprianus, Hilarius, Gregorius, Basilius, Ioannes Constantinopolitanus, vt alios taceam. Numquid doctiores, prudentiores, veraciores iudices quærere auderes, ipsi contra dogmata vestra clamant, ipsi scriptis suis, vestra scripta condemnant, quid quæris amplius? Hoc iam in primo & secundò librorum meorum satis docui, quos contra tuos quatuor ego sex edidi, sed ecce adhuc audire paratus sum, dic iam quomodo sit accipiendum quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum. Rom. 5.

XXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Denique sine cunctatione tribuens quæ poposci, quidque ex his confectum esset aspiciens, profiteris te ad hoc quod extruximus imbecillum esse, Apostolum Paulum illis omnibus quæ diximus, obuiare, quem tamen inducis, eadem quæ tu dederas concedentem: Ais enim, Apostolus neque voluntatem arguit paruuli, quæ propria in illo nondum est ad peccandum, quo data iam conuictum est, nec posse in illo quodpiam esse peccatum cuius nulla alia conditio est secundum definitionem tuam, quam voluntas admittendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hæc definitio peccati, est eius quod non est etiam pœna peccati; nam vbi malæ consuetudinis voces esse contenditis atque ita voces vestri dogmatis suffocaris, dic si audes; quomodo voluntati hominis liberum sit abstinere à malo, vbi audis: *Non quod volo ago*, aut nega esse malum vbi audis, *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago*: Sed vtique agnoscimus, hoc peccatum pœnam esse peccati, & ideo, discernendum ab illa definitione peccati, vbi voluntas hoc committit, vnde liberum est abstinere; intellige quod dico, & dic iam quæso, quomodo sit accipiendum, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*. Ibid.

XXXIX. IVLIANVS DIXIT: Ergo si Aposto-

lus non arguit in illo propriam voluntatem A
quam intelligit, nec esse potuisse pronunciat, vtique, nec signum in eo criminis apparere ea maxime iudicante iustitia, quæ non imputat in peccatum, nisi à quo liberum est abstinere; verùm non solum tribuisse contentus addis, neque nuptias arguit Apostolus in quantum nuptiæ sunt, quæ habent à Deo non solum institutionem, verum etiam benedictionem, quod per se solum æquè posset ad expugnandum peccatum naturale sufficere, quia, si scit Apostolus; vt scit, non esse nuptias arguendas, à B
quatum conciliatione, & ministerio, & instrumento, pertinet à Deo instituta, & benedicta sexuum cum voluptate commixtio: Non potest de his diabolicam germinare possessionem, nec fructus earum reus est apud eam maximè iustitiam quæ peccatum non imputat, nisi vnde liberum est abstinere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Noli obsecro cum tali voluptate, coniugium in paradiso suspicari, quale nunc facit libido, quæ non ad nutum voluntatis exsurgit, quę mentes etiam sanctorum, cohibenda qui- C
dem, sed tamen importuna sollicitat; absit, vt à fidelibus & prudentibus, talis voluptas paradisi, talis illa pax, & fœlicitas cogitetur.

XL. IVLIANVS DIXIT: Consideremus & tertium, quo benignitas tua in adquiescendi facilitate cernatur: Neque parentes, in quantum parentes sunt inuicem licitè atque legitimè ad procreandos filios coniugati, Apostolus arguit: Expende quid dixeris non argui ab Apostolo parentes in quantum parentes sunt. Ideo ergo eos in quantum pa- D
rentes sunt non posse diabolo fructificare, nec de his aliquid in quantum parentes sunt, ad diabolum pertinere pronunciat: filij autem in tantum pertinent ad parentes, in quantum parentes sunt: igitur nec rei, nec sub regno diaboli, nec arguendi à diabolo comprobantur: vt enim hoc quod diximus repetitione clarescat: In tantum sexuum coniunctio soboli participat, in quantum qui coniuges sunt, fiunt parentes; si autem aliquid inter se voluerint agere petulantiùs, vel per inlicitos adulterorum oberrare concubitus, hoc ad filios non potest attinere, E
qui de vi seminum, non de vitiorum obscœnitate nascuntur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iamne confiteris etiam inter coniuges esse posse petulantiam commixtionis? Ecce quod facit tibi ad illa pulchra suscepta responsio: hoc enim nisi cum ei ceditur non fit, quando ad petulantiam quam tu quoque reprehendis, etiam co niuges liberorum procreandorum causa copulatos, nulla necessitas ferendæ prolis impellit, cuius tantus laudator esse voluisti, vt nemo credat quod etiam oppugnator esse audeas, quippe quam sic laudare non erubuisti, vt eam te liberet, nec puderet etiam, in paradisi beatitudine collocare.

IVLIANVS DIX. Igitur ad nascentes ge- XLI.
nerantium non flagitia, sed semina peruehuntur, vim autem seminum Deus instituit, & sicut confiteri cogeris benedixit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Semina Deus instituit, sed qui possunt in natura viciata bonum eius à malo eius ita discernere, vt neque qui putent naturam malum esse, neque vitium naturam esse, ipsi possint discernere quid horum duorum ad Deum creare pertineat, quid sanare: Sed hoc vos non potestis quamdiu Pelagiani, non Catholici estis: Dic iam rogo, dic iam, quomodo sit accipiendum, quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum?

IVLIANVS DIXIT: Filij igitur nec XLII.
tunc rei sunt, quando in eorum generatione peccant parentes, quia in tantum ad liberos suos pertinent, in quantum parentes sunt: igitur & tantum filij ad parentes pertinent, in quantum filij sunt. Natura quippe generantium constat germina cōmunicare non culpa quod si vt ratio demonstrat, ita etiam Apostolum confirmare pronuntias; meritò nos eo docente defendimus peccata parentum ad filios pertinere nō posse, quandoquidem & Apostolus Spiritu sancto clarus, & nos instructi luce rationis, & tu pondere impugnatæ à te veritatis oppressus, communiter verèque fateamur parentes reos non esse, in tantum autem ad filios pertinere, in quantum parentes sunt: igitur filios in quantum filij sunt, id est antequam aliquid per voluntatem propriam operentur, reos esse non posse.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Parentes quidem gignendo parentes sunt, & filij nascendo filij sunt: nec gignere autem, nec nasci malum est, quod pertinet ad institutionem Dei & vtrumque sine pudenda libidine potuisset in paradiso fieri, si nemo peccasset: pudenda enim libido nisi aut peccato exorta; aut peccato vitiata esset, pudenda non esset; & aut nulla esset omnino; & sine illa ita seruirent genitalia membra gignentibus, vt manus seruiunt operantibus, aut ita esset subsequens voluntatem, vt numquam posset sollicitare nolentem; qualem nunc eam non esse, castitas docet, quæ tales motus eius expugnat, & in coniugatis, ne vel inter se indecenter lasciuiant, vel in adulteria prolabantur; & in quibusque continentibus, ne huic consentiendo, deijciantur: Ecce, de

qua trahitur originale peccatum: Ecce per quam nasci noluit, qui venit non suum ferre, sed nostrum auferre peccatum.

XLIII. IVLIANVS DIXIT: Eant nunc, & omnia quidquid possunt Manicheæ rationis moliantur ingenia. quam volunt longas patiantur cogitationum ærumnas, non arroganter, sed religiosè polliceor, nunquam eam structuram posse quassari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quam structuram vocas, tibi ruina est, quæ te ita pressit, vt laudare cogeret, quod expugnas, si tamen est in te qualiscumque castitas, quæ te faciat expugnare quod laudas.

XLIV. Cap. 51. IVLIANVS DIXIT: Qua igitur fronte subinngis: *Sed per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerunt?* quod interpretaris hoc modo, vt peccatum ab illo dicat Apostolus generatione in posteros fuisse transmissum. Suprà concesseras magistrum Gentium nuptias quibus Deus benedixerat, nihil accusare, voluntatem ad peccandum in nascente non esse, parentes autem in quantum parentes sunt, licitè sibi legitiméque ad procreandos filios coniugari: & addis illicò, quasi dormiens priora dixisses, crimen ad posteros generatione transmitti; si enim in tantum generant in quantum parentes sunt, in quantum autem parientes sunt licitè sibi & legitimè iunguntur, & hæc coniunctio ab Apostolo non improbatur, quia à Deo non solum instituta, verum etiam benedicta est; quo ore, qua lege, qua fronte, hanc generationem, reatus causam, radicem criminum, seruam diaboli, esse confirmas?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam nescio quoties hæc dicta sunt, eisque responsum est, multiloquio tibi excitas caliginem quæ te non permittit malitiam vitiorum à naturæ bonitate discernere: Et vsque ad odiosum fastidium eadem per eadem repetens; nondum dicis quomodo sit accipiendum, quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum.

XLV. IVLIANVS DIXIT: Non ergo argui meretur ab Apostolo, & diabolo possidetur, à Deo instituitur, & criminum fons est, à Deo postremum vt confiteris benedicitur, & à te frutex diabolicus accusatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nuptias benedixit Deus non resistentem spiritui concupiscentiam carnis, quæ non fuit ante peccatum, peccatum autem sicut nec illam concupiscentiam quæ resistit spiritui, non benedixit Deus: nuptiæ porrò quas benedixit, si peccatum non fuisset admissum, quo natura vitiata est, aut sic vterentur genitalibus membris quemadmodum alijs vtimur sine vlla libidine obedientibus voluntati, aut pudenda libido non esset, quoniam nunquam resisteret voluntati, qualis nunc vtique non est: quod profectò etiam tu sentis, quando ab ea sollicitante atque inliciente dissentis. Nuptiæ tamen, etiam nunc laudabiles sunt, quia neque instituunt hoc malum in hominibus, sed inueniunt: & eo malo benè vtuntur intentione generandi, quamuis trahant inde qui generantur originale peccatum: propter quod sunt regenerandi.

XLVI. IVLIANVS DIXIT: Quam mecum nihil egeris literarum omnium testatur eruditio, quam verò contra Apostolum nitaris, & contra Deum insanias, sententiarum tuarum pugna demonstrat, sed ostendam, non posse hæc coniungi, quæ rerum natura dissociat. Interrogemus, & Apostolum, ne illius putetur inesse sensibus, quæ in tuis est sententijs probata barbaries.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dic iam nunc saltem, quod tantis anfractibus differebas.

XLVII. IVLIANVS DIXIT: Audio itaque Paulum pronuntiantem quia, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt*: quod tu, non propter exemplum peccati, sed propter generationem dictum esse confirmas: Nosque hæreticos vocas, qui id ad exempla referamus, illo quo te iuuari æstimas argumento, profectò si Apostolus imitationem, inquis, intelligi voluisset, non per vnum hominem, sed per diabolum peccatum intrasse, & per omnes homines pertransisse dixisset: de diabolo quippe scriptum est, *Imitantur autem eum, qui sunt ex parte ipsius*, sed ideo per vnum hominem dixit, à quo genus vtique hominum cœpit, vt per generationem doceret isse per omnes originale peccatum: at ego video Apostolum nihil quod ad infamationem generationis spectaret humanæ, nihil quod ad condemnationem innocentiæ naturalis, nihil quod ad crimen diuini operis, protulisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Diu, dicis nihil, & cùm hoc verbum repetere destiteris, dicturus es nihil; quis enim non te rideat, persuadere conantem, non pertinere ad generationem quod ait Apostolus; *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*, cùm ipse sit homo non genitus ab aliquo, de quo cæteri gignerentur; sed pertinere dicitis ad exemplum. Cum exemplum peccati quod posteriores imitarentur, non intrarit in mundum, nisi per eum qui nullum imitando, peccauit à Pri-

mus namque peccauit. Hunc autem non Adam, sed diabolum esse, quis Christianorum ignorat? Quid est ergo quod te libet, nisi & non tacere & nihil dicere?

XLVIII. IVLIANVS DIXIT: Denique id quod ipsa verba non indicauerant tu colligere argumentatione conatus, subdis, quia si de imitatione loqueretur, diabolum commemorare debuerat, sed quia de generatione voluisset intelligi, hominem dicere maluisse, quàm dæmonem: Interrogo ergo, quæ fuerit tibi huius opinionis occasio; quid enim negas tu, hominum imitatione delinqui? & licet res absoluta scripturarum attestatione non egeat, tamen audi Dauid: *Noli æmulari inter malignantes, neque zelaueris facientes iniquitatem: ne æmulatus fueris eum qui prosperatur in via sua*: (Psal. 36.) Deinde omnes scripturæ veteris testamenti, commonent Israëlem, ne ritum profanæ gentis imitetur: quæ igitur necessitas id cogebat, vt Apostolus si imitationem vellet intelligi, diabolum magis quàm hominem nominaret, cum & hominum, & diaboli nosset imitatione delinqui? aut ergo tu proba non posse hominum imitatione peccari, nec hoc in lege vspiam contineri, & sic assere suspicioni tuæ locum paratum, aut certè si manifestunt est nulla magis re quàm imitatione vitiorum inualuisse peccata, grandi imperitia collegisti Apostolum de diabolo profectò dicturum fuisse, si imitationem voluisset intelligi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nonne antè dixi nihil te esse dicturum, homo nihil loquendo loquacissime? sunt quædam peccata imitationis in mundo, cùm homines peccatum hominum & exempla sectantur, non tamen per eos homines, quos quilibet imitantur, peccatum quod peccantes imitarentur intrauit in mundum, sed per eum qui primus nullum imitando peccauit: hic est diabolus, quem imitantur omnes qui sunt ex parte ipsius; sic & peccatum, quod non imitando committitur, sed nascendo trahitur, per hunc intrauit in mundum, qui primus hominem genuit. Nihil ergo dixisti, & non nisi ad quosdam decipiendos, quosdam fatigandos lectores, tacere noluisti.

XLIX. IVLIANVS DIXIT: Quia ergo claret imitationem malorum hominum non solum consequenter, sed & necessariò dici, hoc interim argumentum tuum iacere perspicuum est; quod verò addis de diabolo esse scriptum, *Imitantur eum qui sunt ex parte ipsius*: (Cap. 2.) & ego assentior dictum esse prudenter ab eo, quicumque libri ipsius auctor est, sed tibi non prodest quod scribuntur quidam diaboli imitatione peccare, nisi docueris

A

non posse hominum imitatione delinqui.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non hîc quæritur vtrùm hominum imitatione peccetur: quis enim nesciat, etiam hominum imitatione peccari? sed quæritur, quale peccatum per vnum hominem intrauit in mundum: vtrum quod imitando committeretur, an quod nascendo traheretur; quia illud primum, id est, quod imitando committeretur, non nisi per eum intrauit in mundum, qui primus neminem imitatus cæteris imitaturis, peccandi introduxit exemplum, hoc est diabolus: hoc autem alterum, id est, quod nascendo traheretur, non nisi per eum intrauit in

B

mundum, qui primus à nemine generatus, generandis cæteris originis ingessit initium, hic est Adam. De imitatione igitur Angelorum & hominum intellige te nihil ad causam pertinens dicere, sed tantum tacere noluisse; (BEDA. Rom. 5.) Disputamus enim non de quocunque peccatore, qui quandocumque peccauit in mundo, sed de illo per quem peccatum intrauit in mundum, vbi si quæratur exemplum imitationis, diabolus inuenitur: si contagium generationis, Adam: proinde, dicens Apostolus *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*: (Rom. 5.) peccatum generationis intelligi voluit: imitationis

C

enim peccatum, non per vnum hominem, sed per diabolum intrauit in mundum.

L. IVLIANVS DIXIT: Nam cùm vtrumque ex more dicatur, aliquando quod diabolum quis imitatus, inuideat aliquando, quod hominem æmulatus, aut inuidia aut flagitiosorum sordibus oblinatur, hoc quoque imitationis nomen vtrique possit conuenire personæ, id est, & cum de homine, & cùm de diabolo dicitur: tu perridiculè ineptire voluisti per imitationis intellectum Adam non potuisse monstrari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nunquid per quemcumque hominem quem peccando alius imitatur, peccatum intrauit in

D

mundum? Dic si potes, quid sit per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita per omnes homines pertransiit siue mors peccatum, siue potius cũ morte peccatum: Nam peccatum, cuius imitatione peccatur, non nisi per diabolum intrauit in mundum, qui primus non imitando fecit, quod alij fecerunt imitando.

LI. IVLIANVS DIXIT: Ad reliqua festinat oratio, sed premendus adhuc locus est, vt diuisionibus quàm possimus breuibus, lectori & intelligentia rei, & memoria suggeratur: in omnibus quidem penè rebus homonymorum, quæ æquiuoca appellamus, conditio reperitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Promi-

ſeras te intelligentiam ſuggeſturum eſſe lectori, & loqueris de homonymis, & æquiuocis, quomodo ergo te, ipſi ſaltem Pelagiani intellecturi ſunt, niſi prius ad ſcholas Dialecticorum vbicumque terrarum potuerint inuenirí, propter hæc dicenda mittantur? an forte Categorias Ariſtotelis antequam tuos libros legant, eis exponens ipſe lecturus es? cur non & hoc facias homo ingenioſiſſimus, quandoquidem à deceptis miſeris, paſceris otioſus?

LII. IVLIANVS DIXIT: Sed vt nunc nobis ſermo de præſentibus ſit, generatio propriè ſexibus imputatur, imitatio autem ſemper animorum eſt: hic ergo affectus animi, quod poſſibiliter voluerit, imitantis, hominem pro diuerſitate cauſarum, aut accuſat, aut prouehit: ita fit vt in bono, & Deum & Angelos, & Apoſtolos dicatur imitari: Deum, *Eſtote perfecti, ſicut pater veſter perfectus eſt*: Angelos, *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra*: Apoſtolos, *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti*: In malo verò imitatur diabolum, ſicut dicitur, *Imitantur eum qui ſunt ex parte ipſius*; Imitantur homines, *Nolite eſſe triſtes ſicut hypocritæ, exterminantes facies ſuas*: Imitantur animalia, cum mandatur, *Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus* His ergo verbis, tam adhortantibus quàm deterrentibus, oſtenditur imitationis affectus, qui vtique ſi eſſe non poſſet, non indiceretur cauendus.

Matth. 5. Matth. 6. 1. Cor. c. 4. Sap. 2. Matth. 6. Pſal. 31.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed peccatum imitationis, id eſt, quod imitatione fieret, non intrauit in mundum, niſi per eum, qui vt imitatione peccaretur, ſine imitatione peccauit: & non eſt Adam certè iſte, ſed diabolus; qui enim dixit, *intrauit in mundum*, initium peccati huius oſtendit: quod initium manifeſtum eſt, non eſſe factum per hominem, ſed per diabolum; ſi peccatum quod imitarentur peccantes, velimus attendere. Reſtat igitur vt peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum, non imitationi, ſed generationi rectè poſſit attribui. Agimus ſanè Deo gratias, quoniam contra veſtrum locutus errorem, voluntatem bonam quâ imitamur bonos, non viribus noſtri liberi arbitrij, ſed auxilio Dei eſſe tribuendam, velut coruſcante tibi veritate confeſſus es; quandoquidem vt Angelos imitemur, non præſumendum à nobis, ſed à Domino demonſtraſti eſſe poſcendum, ſic exponens, quod oramus & dicimus; *fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra*.

Matth. 5. LIII. IVLIANVS DIXIT: Sed vt imitationis vocabulum rebus diuerſis manifeſtum eſt communiter conuenire; ita generatio vera & propria generantem ſubſtantiam

A indicat, non proprie autem, ſed abuſiuè ſtudijs applicatur; Et tamen quia hic eſt iam vſus loquendi, & quod indicaret agnoſcitur, & proprietatibus præiudicium afferre non ſinitur; dicitur ergo diabolus generare peccantes, ſecundum quod Deus in Euangelio: *Vos*, ait, *ex patre diabolo eſtis.* Ioan. 8. Quo ſermone, eum dixit criminoſorum patrem, cuius malignitatem conuincebantur imitari, & tamen in abſoluto eſt intelligentia, quia per hoc nomen videlicet patris, nec diabolo ſexus, nec hominibus il-
B lis aëria ſit aſcripta ſubſtantia: iam igitur quid confici hinc voluerimus appareat, ſi proprie nunquam hominem homo iudicaretur imitari, & Apoſtolus, per Adam, omnes peccaſſe dixiſſet: Ego libere præſcriberem vſu ſcripturarum eſſe Apoſtolum vindicandum: vt quomodo Dominus diabolum dixerat patrem, qui ſubſtantia generare non poterat, ita Apoſtolus hominem ſcripſiſſet imitabilem, ne quid docuiſſe contra rationem perſpicuam crederetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Num-
C quid Adam prior in peccato imitabilis fuit, vt meritò per illum hoc peccati genus intraſſe diceretur in mundum? Nonne diabolus prior imitabilis in peccato extitit? Per illum ergo intraſſe in mundum peccatum, Apoſtolus diceret, ſi peccatum quod imitando alij facerent, eo loco vellet intelligi.

IVLIANVS DIXIT: Nunc verò ſi ca- LIV.
lumnias, quæ ſunt in Euangelio abuſiuè prolatæ, non ſuſtinent, multò magis Apo-
D ſtolus Paulus nullam errori occaſionem præbuit, quia nihil dixit improprium, ſi pronuntiauit, peccatorem primum hominem ſequentibus peccantibus exemplum fuiſſe.

AVGVSTINVS RESP. Non ergo debuit iſtos duos proponere, vnum ad peccatum, alterum ad iuſtitiam, Adam ſcilicet, & Chriſtum: Si enim primum peccatorem propter peccatum quod imitati ſunt cæteri, poſuiſſet: Adam profectò primum iuſtum, propter iuſtitiam cæteris imitandum, non Chriſtum poneret, ſed A-
E bel: primus quippe Abel, nullum hominum imitans, ſed cæteris imitandus, iuſtus fuit: Sciens autem quod loqueretur Apoſtolus, Adam poſuit ad peccatum, Chriſtum ad iuſtitiam, quia illum nouerat generationis, iſtum, regenerationis auctorem.

IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc bar- LV.
diſſimè argumentatus es, quod ſi Apoſtolus Paulus per imitationem tranſiſſe peccatum voluiſſet intelligi, diabolum ma-

gis, quàm Adam nominasset, cùm clareat, A & hominis & diaboli malum, non nisi imitatione transire potuisse, verùm disiecto, quod tu extruxeras; non tam meis quàm ipsius rationis manibus, quid nunc à nobis afferatur attende.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non te disiecisse quod struxeram, nec sanæ rationis, sed vanæ tuæ opinionis manus, te frustra intulisse structuræ nostræ, vtriusque nostrum verba qui legerint, iudicabunt.

LVI. IVLIANVS DIXIT. Ostendit Apostolus non à se dictum esse, peccatum generatio- B ne transisse, quando nominat hominem, adiecit vnum, vnus enim numeri principium est, & ille explicans per quem diceret intrasse peccatum, non solùm eum nominauit, verùm etiam numerauit, *Per vnum*, inquit, *hominem peccatum in hunc mundum transijt.* (Rom. 5.) Hic autem vnus, præbendæ imitationi sufficit, generationi implendæ non sufficit; peccatum autem transijt, sed per vnum manifestum est imitationem hic, non generationem coargui, quæ nisi per duos fieri non potest. Aut igitur ostende, per Adam solum, sine muliere generationem extitisse, nec hoc C enim ab elegantia tui abhorret ingenij, aut certè quoniam vides generationem nisi per duos constare non posse, assentire, vel serò; accusatum non esse per vnum numerum opus duorum, *Per vnum*, inquit, *hominem peccatum intrauit in mundum*, (Ibid.) qui dixit, per vnum, intelligi per duos noluit. Quid rogo quærebat inter hæc dogmata numerus, vt Apostolus tanta cura, non solum hominem, sed vnum hominem nominaret? verum apparet cautus augusti sermo consilij, qui reuelante Spiritu sancto, temporum nostrorum preca- D uit, & examinauit errores, ne in infamationem aliquid instituti à Deo coniugij, vel benedictæ fœcunditatis dixisse putaretur; cum causa posceret vt peccati replicaret exordia, per eum dixit numerum transisse peccatum, qui fœtibus non poterat conuenire, & certè primi homines ambo deliquerant, qui ambo meritò vocantur forma posteris fuisse peccati: cur non igitur Apostolus per duos ait transisse peccatum: quod & ad fidem magis historiæ congruebat? verum nihil potuit ab eo prudentius fieri: vidit enim si duos nominasset qui præuaricationi initium exem- E plumque præstiterunt, & per eos affirmasset transisse peccatum, errori occasionem patere, vt putaretur per duorum hominum coniunctionem. fœcunditatem damnasse. Ideo prudentissimè vnum maluit nominare, qui non sufficiens ad generationis indicium, ad signum abundaret exempli, atque imitationem accusatus grauaret, nec fœcunditatem numeratus argueret, & vt breuiter quod egimus colligatur, fœcunditas in primis hominibus instituta nisi per duos agi non potest, peccatum autem Apostolus intrasse pronuntiat, sed per vnum.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Prædixeram te nihil esse dicturum, & ita esse cuius tardissimo clarum est. (BEDA. Rom. 5.) Numquid enim Euam non imitantur peccantes, aut peccatum generis humani non magis ex ipsa sumpsit initium? A muliere initium factum est peccati, &, *propter illam*, sicut scriptum est, *morimur omnes*: Cur ergo non vis attendere, propterea potius Apostolum vnum dixisse hominem, per quem peccatum intrauit in mundum; quia non imitationem, sed generationem volebat intelligi? Sicut enim à muliere initium peccati fuit, sic initium generationis à viro est, prior enim vir seminat, vt fœmina pariat, ideo per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, quia per semen generationis intrauit, quod à viro excipiens concepit fœmina, quo more nasci noluit qui solus sine peccato est, natus ex fœmina.

IVLIANVS DIXIT: Inrefutabiliter LVII. confectum est, peccatum illud ostendi ab Apostolo moribus ad posteros, non seminibus fuisse deuectum; quanta ergo de ore tuo effluxerit falsitas intuere: Sed ideo per vnum hominem Apostolus dixit, à quo generatio vtique hominum cœpit, ne per generationem doceret iste per omnes originale peccatum: (August. lib. 2. de nupt. c. 27.) cum ideo Apostolus per vnum hominem dixerit, ne putaretur iste per omnes originale peccatum, ineptis ita vt vix teneam cachinnum, qui dicis generationem ab vno homine cœpisse; cum & vniuersitas sexuum, & lectio diuina testetur, generationem non esse potuisse, nisi duo priùs homines, id est, vir & mulier extitissent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui hoc legunt, legant iterum superiorem responsionem meam, aut si eius benè meminerint deliramenta huius irrideant; quamuis possem dicere, ideo non duos, sed vnum hominem dixisse Apostolum, per quem peccatum intrauit in mundum, quia scriptum est; *Erunt duo in carne vna*; vnde Dominus ait: *Igitur iam non sunt duo, sed vna caro*; (Gen. 2. Math. 19.) maximè quando vir adhæret vxori, & initur concubitus; de concubitu autem, proles gignitur, trahens originale peccatum, vitio propagante vitium; Deo creante naturam; quam naturam, coniuges etiam benè vtentes vitio non possunt tamen ita generare, vt possit esse sine vitio, quod ille qui sine ipso natus est vitio, euacuat in paruulis, etiam nolente Iuliano.

IVLIANVS DIXIT: Aut si fortè quo- LVIII.

peccatum voluisset intelligi diabolum ma-nam aliter dogma tuum stare non potest, Adam ex se concepisse & peperisse respon-deris. Apostolum quidem non hoc sensisse nulli dubium, tu vero quid sexui tuo volue-ris euenire monstrabis.

1. Cor. 6. AVGVSTINVS RESPONDIT: Non expauescis; quod scriptum est, *neque maledi-ci regnum Dei possidebunt*, neque enim tam fœda conuitia nihil te adiuuantia, nisi male-dicendi libidine, loquereris.

LIX. IVLIANVS DIXIT: Verùm, hæc mis-sa faciamus, & illud quod à vobis apparet posse in hoc loco referri, rationis viribus de-teramus; si ergo dixeris, scriptum esse de hac commixtione quod fiant duo in carne vna, & secundum hunc modum, Apostolum per vnum hominem dixisse, vt adhærentia si-bi generantium membra signaret; respon-debo hoc quoque contra vestram impieta-tem valere. Non enim dictum est, erunt duo homines in vno homine, sed, erunt duo in carne vna, quo vnitionis nomine voluptas il-la coeuntium, & libido, quæ sensum afficiens membra consternat; ac sicut ille prudens in-tellexit, vnam carnem gestit efficere; à Deo instituta & corporibus ante peccatum doce-tur inserta.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si vt essent duo in carne vna, facere nisi libido non posset, quam susceptam tuam talem prorsus qualis nunc à te laudatur & expu-gnatur, quàm pudendam confiteris, & sine pudore sic diligis, audes etiam paradisi pos-sessione dotare, nullo modo etiam in Chri-

Gen. 2. Matth. 19. sto & in Ecclesia posset intelligi, *erunt duo in carne vna*, neque enim tam longè exorbitas à veritatis via, vt etiam coniunctioni Christi, & Ecclesiæ, hanc audeas imputare libidinem. Porrò si possunt sine ista esse duo in carne vna, Christus & Ecclesia, potuerunt etiam vir, & vxor, si nemo peccasset non pudenda libidine de qua erubescit, & qui eam lauda-re non erubescit, sed meritò laudanda cha-ritate coniungi; & filiorum procreandorum causâ, esse duo in carne vna; vnde Dominus

Ibid. cùm dicit: *Igitur iam non sunt duo, sed vna caro*: non vtique dicit, non sunt duæ, sed vna caro. Quid ergo non sunt duo non nisi ho-mines, sicut Christus & Ecclesia simul non duo Christi, sed vnus est Christus. vnde &

Galat. 3. Luc. 1. nobis dictum est; *Ergo Abrahæ semen estis*, cum de illo dictum sit, *Abraham & semini tuo*, quod est Christus.

LX. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc nihil sibi vel de iucunditate eius, vel de verecun-dia potest diabolus vindicare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est quod dicis de verecundia? an confusio-nem nominare confunderis, & tamen pu-dendam libidinem, & ante peccatum fuisse dicis, in eis de quibus dicit scriptura: *Nudi erant, & non confundebantur*? Gen. 2.

LXI. IVLIANVS DIXIT: Veruntamen hic Apostolus si quid tale sensisset, per vnam carnem, non per vnum hominem pecca-tum intrasse dixisset, per generationem ve-rò substantia carnis; soboli sola participat, quia non anima de anima; sed caro de carne trahitur, in nomine autem hominis, & ani-mus propriè indicatur & corpus: ac per hoc Apostolus vnum hominem nominando, nec negotium fœcunditatis ostendit, in quo nihil præter substantiam carnis impertire nouerat, nec duos intelligi voluit, qui vnum inculcauit, vt doceret imitatione transisse, non generatione peccatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est ergo, *Iam non sunt duo, sed vna caro*: nisi, Matth. 19. non sunt duo homines, propter vnam car-nem; cum & ipsa caro possit dici homo, à parte totum, sicut *Verbum caro factum est*: Ioan. 1. quia homo factus est, de quo dictum est, Apostolus etiam quod ait, *exterior homo cor-rumpitur*: puto quod carnem intelligi voluit; 2. Corinth. 4. propter quod rectè loquimur, cum dicimus hominis sepulchrum, quamuis caro ibi sola sepulta sit nec errauit quæ dixit, *Tulerunt Dominum meum de monumento*: quamuis eius Ioan. 20. sola caro ibi posita fuerit: manente ergo de animo obscurissima quæstione, potuit dici, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, etiam si ad propaginem sola caro pertineat, hæc itaque attende & quam nihil dixeris, vide.

LXII. IVLIANVS DIXIT: Hic iam licet ege-rit partes suas, veritas tamen, vt sit intentus lector, admonet. Plurimum igitur in hoc conflictu de meo iure deposui, secutusque quò aduersarij temeritas prouocauerat, adeo sanæ fidei scita defendi, vt etiamsi magi-stri Gentium verba essent, quibus illum vsum Traducianus putauit, liqueret tamen eum nihil de naturali sensisse peccato, qui nominando hominem, sed vnum, non vti-que generationem criminis, sed exempla culpasset.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Exem-plum dedisti, sed vanitatis in teipso, quia si exemplum peccati à primo peccatore ho-mine Apostolus poneret, idest Adam, profe-ctò exemplum iustitiæ à primo homine iusto poneret, id est Abel.

LXIII. IVLIANVS DIXIT: Constat autem non esse Apostolicorum verborum eum or-dinem, que inimicus noster putauit, argu-mentatur quippe hoc modo, si Apostolus imitationem inquit, voluisset intelligi non per vnum hominem, sed per diabolum pecca-tum intrasse, & per omnes homines pertran-

Sap. 2. 25. fiſſe dixiſſet, de diabolo quippe ſcriptum eſt, *Imitantur eum qui ſunt ex parte eius*; ſed ideo per vnum hominem dixit, à quo generatio vtique hominum cœpit, vt per generationem doceret iſſe per omnes originale peccatum; in hoc ergo mentitur, quod affirmat Rom. c. 5. beatum Paulum proounciaſſe, *quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, atque ita in omnes homines pertranſierit*: hoc inquam, in magiſtri Gentium ſermonibus non tenetur: ille quippe non dixit peccatum tranſiſſe, ſed mortem. Eſt ergo ordo verborum, *ſicut per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes pertranſiit, in quo omnes peccauerunt*: Sublimis informator Eccleſiæ, quid ſibi dicendum eſſet expendit: per vnum inquit, hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, iam nominauerat mortem, atque peccatum; quid fuit neceſſe, vt in eo quod pertranſiſſe dicebat, mortem à peccati communione ſepararet? & ſignanter oſtenderet, in hunc quidem muodum per vnum hominem intraſſe peccatum; & per peccatum mortem. in omnes verò homines non peccatum tranſiſſe, ſed mortem; mortem vtique, iudicij inlatam ſæueritatem, præuaricarioois vltricem, non corporum ſemina, ſed morum vitia perſequentem; niſi quia commendare & præmunire curauit, ne veſtro dogmati opitulator aliquis putaretur?

BEDA. Rom. 5. AVGVSTINVS RESPONDIT: In eo quidem loco vbi dictum eſt, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit*: vtrum peccatum, an mors, an vtrumque, per omnes homines pertranſiſſe dictum ſit, videtur ambiguum: ſed quid horum ſit, res ipſa iam apertè demonſtrat; nam ſi peccatum non pertranſiſſet, non omnis homo cum lege peccati, quæ in membris eſt, naſceretur; ſi mors non pertranſiſſet, non omnes homines quantùm ad iſtam conditionem mortalium perrinet, morerentur; quod autem dicit Apoſtolus, in quo omnes peccauetuot, in quo non intelligitur niſi Adam, in quo eos dicit & mori, quia non erat iuſtum, ſine crimine tranſire ſupplicium. Quocumque te vertas nullo modo Catholicæ fidei fundamenta ſubuertes, præſertim quia & tu ipſe tibi aduerſaris, qui nunc dicis oon peccatum tranſiſſe, ſed mortem, cùm ſuperiùs dixeris Apoſtolum ideo noo duos homines ſed vnum inculcaſſe, vt doceret imitatione tranſiſſe non generatione peccatum, quid eſt quod nunc dicis noo peccarum tranſiſſe, ſed mortem?

LXIV. IVLIANVS DIXIT: Quantùm igitur A inter te & Paulum diſtat, intende. Ille dicit, per vnum hominem, tu, per duos; id eſt per generationem: ille proountiat, in primo homine & peccatum, & mortem fuiſſe, ad poſteros verò ſolam tranſiſſe mortem: Tu contrà aſſeris, & peccatum ad omnes, & interitum concurriſſe.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam reſponſum eſt, relegant qui volunt quæ ſuprà diximus, ne ſuperflua eadem iterum iterumque repetamus.

IVLIANVS DIXIT: Impudenter igitur LXV. B ſub vmbra eius nominis deliteſcis, cum omnis diuerſa contrariaque dicatis, ille enim arguit opus hominum, tu opus Dei: Ille ſtudium delinqueotium, tu innocentiam vitamque naſcentium: Ille voluntatem hominum, tu naturam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Superiùs ad omnia iſta reſpooſum eſt, vnde iam te inridet qui meminit, qui verò non meminit, ſi illa relegerit, profectò iſta tua vana cum inriſerit te, dolebit.

IVLIANVS DIXIT: Intrauit igitur, ſe- LXVI. cundum Apoſtolum, per vnum hominem C peccatum iu hunc mundum, & per peccatum mors; quoniam illum & reum, & dominationi mortis perpetuæ deſtinatum, mundus aſpexit; io omnes homines mors pertranſijt, quia vna forma iudicij præuaricatores quoſque etiam reliquæ comprehendit ætatis; quæ tamen mors, nec in ſanctos, nec in innocentes vllos ſeruire permittitur; ſed in eos peruadit, quos præuaricationem viderit æmolatos.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc D loqueris quod obiectum eſt hæreſiarchæ veſtro Pelagio in Epiſcopali iudicio Paleſtino, quod ita factus fuerit Adam, vt ſiue peccarer, ſiue non peccaret moriturus eſſet; hanc enim mortem qua omnes morimur, de qua dictum eſt, à muliere initium factum eſt peccati, & propter illam morimur, non vis ex peccato io omnes feciſſe originaliter tranſitum; ne cogaris fateri ſimul etiam originaliter tranſiſſe peccatum; ſentis quippe, quam iniquum ſit ſine merito tranſiſſe ſupplicium; veruntamen tam Catholicum eſt quod expugnare conaris, vt hoc, ille cui ſi- E cut dixi obiectum eſt, niſi damnaſſet, profectò & illo iudicio damnatus exiſſet: mors ergo & iſta qua ſpiritus à corpore ſeparatur, & illa quæ dicitur ſecunda, qua ſpiritus cum corpore cruciabitur, quantum attinet ad meritum generis humani, in omnes homines pertranſiit, ſed gratia Dei, per eum qui venit, vt moriendo regnum mortis auferret ea reſurrectione, cuius in illo proceſſit exemplum, mortem regnare non ſinit: Hoc tenet Catholica fides, hoc tenent iudices, quos

Pelagius formidauit; hoc non tenent hæretici, quos Pelagius seminauit.

LXVII. IVLIANVS DIXIT: Quæ præuaricatio, licet non sit facta naturalis, fuit tamen forma peccati, atque ob hoc, licet non aggrauet nascentes, tamen accusat imitantes.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et si tu oblitus es graue iugum quod aggrauet nascentes, nos te tamen non desistimus commonere.

LXVIII. IVLIANVS DIXIT: Mors autem iudicialis transijt in eo, in quo peccauerunt omnes, sed libera voluntate: quo verbo, id est, omnes, Scripturarum more, multitudo non vniuersitas indicatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Frustrà recta verba torquere, & clara obscurare conaris: In eo peccauerunt omnes in quo moriuntur omnes: Ipse est Adam, in quo si paruuli non moriuntur, profectò nec in Christo viuificabuntur, sed quoniam sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur, ideo qui volunt hæc verba peruertere ipsi eis manentibus euertuntur.

LXIX. IVLIANVS DIXIT: Sed iam pergamus ad reliqua, vt cui dogmati Apostolus concinat, sicut ex multa parte claris processibus sacri sermonis ostendat; quid autem aliud indicant etiam sequentia verba Apostolica: cum enim hoc dixisset adiunxit, *vsque ad legem peccatum in mundo fuit*: Id est, quia nec lex potuit auferre peccatum, *peccatum autem non deputabatur, cum lex non esset*: erat ergo, sed non deputabatur, quia non ostendebatur quod deputaretur. Sicut enim alibi dicit, *per legem cognitio peccati*; *sed regnauit*, inquit, *mors ab Adam vsque ad Moysem*, hoc est quod suprà dixerat, vsque ad legem non vsque ad Moysem, vt deinceps non esset peccatum, sed quia nec lex per Moysem data regnum potuit mortis auferre, quæ non regnat vtique, nisi per peccatum. Regnum porrò eius est, vt hominem mortalem, in secundam etiam, quæ sempiterna est, præcipitet mortem. Regnauit autem, in quibus: *etiam in his*, inquit, *qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ qui est forma futuri*, cuius futuri nisi Christi; Et qualis forma, nisi à contrario? quod alibi etiam dicit, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur*, sicut in illo illud, ita in isto istud ipse est forma: sed hæc forma non omni ex parte conformis est, vnde hic Apostolus secutus adiunxit, *Sed non sicut delictum ita & donatio*. Si enim ob vnius delictum multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis Iesu Christi in multos abundauit, quid est multo magis abundauit, quia omnes qui per Christum liberantur temporaliter propter Adam moriuntur, propter ipsum autem Christum sine fine victuri sunt: Nihil aliud consequentibus Apostoli sermonibus indicari professus es quàm originale peccatum, quod nos approbauimus ipso sui exordio, non ab eo ostensum fuisse, quia per vnum non per duos, peccatum transisse signauerat.

Augost. lib 2. de nupt. c. 27.

Lib. 3. c. 1.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, & adhuc tu vana loqueris, neque hoc mirum est: adhuc enim quid responderim nescis: Tunc eris impudentior quando scieris, si vanis relictis vera tenere nolueris.

LXX. IVLIANVS DIXIT: Verumtamen verùm id quod prætererat, vel nunc intimet expendendum est; *vsque ad legem*, inquit, *peccatum in mundo*: Tu dicis quia hoc peccatum Apostolus naturale voluerit intelligi: quæro ergo, si vsque ad legem fuit, cur desierit esse post legem? Neque enim adquiesco, vt vsque ad legem, vsque ad finem eius, potius quàm vsque ad exortum intelligam, mecum facit verbi proprietas, quod dicit vsque ad legem fuisse ostendit non esse post legem, & quodcumque tempore ablatum est naturale, non fuit: quod ergo infregit censura legis, & infringendo ex multa parte restrinxit imitatione apparet, non generatione susceptum.

Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O intellectum, quid aliud dicam quam hæreticum? si ergo lex abstulit peccatum, quia sic vis intelligi vsque ad legem: fuit ergo per legem iustitia: si per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: Si autem peccatum lex non abstulit, vt non esset, quod priùs eam fecisse dixeras, & mox te pœnituit. Sed tamen peccatum lex infregit, vt postea correxisti, & multa parte restinxit, mentitus est qui ait, *lex subintrauit vt abundaret delictum*, sed quia ille verum dixit, tu nihil dicis, & tamen nihil dicendo hæretica pertinacia contradicis.

LXXI. IVLIANVS DIXIT: Verùm, ne videar hic nimis tecum agere tenaciter, acquiescamus, quousque ad legem, vsque ad Christum possit intelligi: concedis ergo peccatum hoc quod dicis originale, non esse post Christum, & quomodo, & in Apostolorum membris, & in omnibus baptizatis: sed vsque hodie pòst tot secula aduentus Christi opus diaboli fruticem aduersariæ potestatis legemque peccati manere, vigere, viuere pronuntias.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non hoc dico, nihil dicis: aliud est peccatum, aliud concupiscentia peccati, cui non con-

sentit qui per gratiam Dei non peccat, quamuis & ipsa concupiscentia peccati vocetur peccatum, quia peccato facta est, sicut scriptura quælibet, manus eius dicitur cuius manu facta est, de quo autem dictum
Ioan. 1. est, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, ipse reatum peccati, quod generatione trahitur, regeneratione dissoluit; ipse spiritum donans; facit non regnate peccatum in nostro mortali corpore, ad obediendum concupiscentijs eius: Ipse quotidiana indulgentia propter quam quotidie
Matth. 6. dicimus, *Dimitte nobis debita nostra*, si quid concupiscentia peccati etiam bene resistendo certantibus malè persuaserit misericors delet, ipse graui ruina elisos erigit, pœnitentes, vbi non possit omnino peccari, perducet; constituetque regnantes, quando
1. Cor. 15. dicetur, *Vbi est mors contentio tua, vbi est mors aculeus tuus! aculeus autem mortis est peccatum.* Ecce quomodo peccatum mundi Agnus ille Deus tollit, quod lex auferre non potuit.

LXXII. IVLIANVS DIXIT: Verùm videamus & reliqua, *peccatum autem non deputabatur*, ait Apostolus, *cùm lex non esset*: post quod tu subdis, erat ergo, sed non deputabatur, sicut alibi dixit, *per legem cognitio peccati*: Si ergo per legem peccati est facta cognitio, & peccatum traducis, ante legem non imputabatur, ostende hoc imputatum fuisse sub lege. Nam si per legem peccati cognitio, ante legem ignoratio peccati, ambigi non potest hanc fuisse causam maximam promulgandæ legis, vt proderetur, & caueretur, quod priùs latebat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vt proderetur verum dicis, hoc & nos dicimus: vt autem caueretur, non lex sed gratia, non litera sed spiritus fecit: Lex enim subintrauit, non vt caueretur, sed vt abundaret peccatum, & superabundaret gratia, quâ peccatum & deleretur factum, & ne fieret caueretur.

LXXIII. IVLIANVS DIXIT: Hîc est ergo summa certaminis: aut ostende imputatum sub lege fuisse cuiquam originale peccatum, ostende fuisse monstratum, & consentiam de hoc peccato Apostolum loquutum fuisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ostendo quidem quod prouocas, vt ostendam: sed si oculos operiaris ad ea quæ videre non vultis, & ne ab alijs videantur, nebulas contentionis offunditis, circuncisio carnis, lege præcepta est, qua non posset melius significari, per Christum regenerationis auctorem, tolli originale peccatum, cum præputio quippe omnis homo nascitur, quemadmodum cum originali pecca-to, & octauo die lex circumcidi carnem præcepit, quia Christus die Dominico resurrexit, qui post septimum Sabbati octauus est; & circumcisus præputiatum gignit, traijciens in illum quo ipse iam caruit: sicut baptizatus in filium quem generat carne, reatum tamen traijcit originis, quo absolutus est ipse: Postremò in lege scriptus est Psalmus, *Ego in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis mater mea in vtero me aluit*: Quod videretis profectò, nec auderetis aliquid contradicere, si Cypriano, & Ambrosio, cæterisque talibus Ecclesiæ Doctoribus, fidei oculos similes haberetis. Psal. 50.

IVLIANVS DIXIT: Aut certè quia hoc in lege non potest inueniri, adquiesce impudentissimè; de eo peccato loqui Apostolum quod imitatione trahitur, voluntate committitur, ratione arguitur, lege ostenditur, æquitate punitur. LXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: De omni peccato, quod per Christum tollitur dictum est, *Vsque ad legem peccatum in mundo fuit*: qua lege non tollitur siue originale, siue additum, siue quod erat & ante legem, siue quod etiam lege subintrante abundauit: Cum autem ais de eo peccato loqui Apostolum, quod æquitate punitur, expergiscere, & vide ibi esse & originale peccatum: Non enim aliter æquitas Dei graue iugum imponeret, ipsis quoque exordijs paruulorum, quod iugum cura nostra sæpe commemorat, vt ceruicem tuam si non inflexerit, frangat: Nam hoc peccatum etiam lege monstrari, præcepto circumcisionis ostendi: quod si negas tu, doce quo peccato proprio, si non circumcideretur, interibat anima paruuli de populo suo; scio, non doces; sed volens nos fatigare, nec taces.

IVLIANVS DIXIT: Cæterum quod fingitis, originale peccatum nec per vnum transmitti potest, quoniam generatio per duos agitur. LXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, lege quæ hinc à me dicta sunt, & inuenies te vana dixisse.

IVLIANVS DIXIT: Nec potuit aliquando esse, si potest aliquando non esse, quia naturalia ab initio substantiæ, vsque ad terminum illius perseuerant. LXXVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc & de morte posses dicere; nam etiam, cum ipsa nascimur, corpus enim mortuum est propter peccatum, sed & si non propter peccatum, sicut desipitis, nascimur tamen sine dubitatione mortales, & tamen mors atque mortalitas non erit immortaliter viuentibus nobis; sicut ergo mors originalis est, & tamen potuit esse, potest

non esse, melius nostra manente natura, sic & originale peccatum & potuit esse generatione tractum, & potest non esse generatione detractum.

LXXVII. IVLIANVS DIXIT: Nec à lege ostensum est, vel ostendi potuit, quia nunquam legislator vsque ad hanc venerit amentiam, vt præceperit cuiquam, Noli ita, vel ita nasci, & quod admoneri non potest vt caueatur, imputari non potest, vt puniatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non præcipitur homini, quo modo nascatur, sed præceptum est quo modo ille viueret, præceptumque violauit; à quo parente peccatum originale deducitur; præcipitur etiam vt infans circumcidatur, damnandus nisi circumcidatur, cui tamen non solum aliquid aliud, sed nec saltem circumcisio ipsa præcipitur, ac per hoc non quidem præcipitur homini quo modo nascatur, mundus tamen non esset sorde peccati, nec infans cui est vnius diei vita super terram. Lege
Iob. 14. verba sancti Iob, & inuenies te esse mendacem loquente illo quem Deus dixit esse veracem.

LXXVIII IVLIANVS DIXIT: Et quòd vsque ad legem est, ostenditur non esse post legem, ostenditur postremo non esse post Christum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita reatus huius peccati ostenditur non esse post peccatorum abolitionem, sicut mors post carnis resurrectionem.

LXXIX. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc secundum argumentationem quoque tuam, olim non est testimonium veritatis, nunquam fuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O si vos non esseris, qui contra testimonium veritatis falsum testimonium vestrum & dicitis & insuper scribitis!

LXXX. IVLIANVS DIXIT: Et vt quod egimus inculcetur memoriæ lectoris; definisti quondam peccatum & optime, nihil esse aliud quàm voluntatem amittendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est quod peccati sit ista definitio, non eius quod sit & pœna peccati.

LXXXI IVLIANVS DIXIT: Quæ definitio ad intelligendam quoque iustitiam Dei aperuit viam, vt censerem æquitatem diuini neutiquam stare iudicij, nisi illud imputasset liberum fuisse ei qui propter hoc affligitur, abstinere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Propter quid ergo affliguntur paruuli, si nullum habent omnino peccatum? An omnipotens & iustus Deus iniustas pœnas à tot inno-

A centibus prohibere non potuit?

IVLIANVS DIXIT: Magistrum verò LXXXII. gentium rationem priuilegio authoritatis armantem, pronuntiasse, quia per vnum hominem in hunc mundum culpa transierit: quo nomine separauit opera nuptiarum, quæ sine duorum negotio, esse non possunt: commendauimusque, ob hoc ab illo vnum fuisse nominatum, ne quis duos intelligere auderet.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, assiduè te delectat vana gar-
B rire.

IVLIANVS DIXIT: Et re vera multò ego consequentius, vnum, quem Apostolus dicit, vnum assero, vt doceam vitium imitationis non generationis fuisse, quam Traducianus vnius nomine qui dicitur peccati fuisse vestibulum feminibus rem amouet voluntatis quod rerum natura non recepit. LXXXIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Desine quod iam refellimus iterare, quid nos
C cogis adhuc eadem atque eadem dicere contra tantam sapientiam tuam, qua putas ideo non significari generationem, vbi dictum est, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, quia per duos fit generatio, non per vnum; quasi peccatum illud, quod non vultis generatione, sed imitatione transisse, vnus admiserit: cùm ergo & ipsum fuerit à duobus admissum, cur per vnum hominem dictum est peccatum intrauit in mundum, nisi quia non à fœmina concipiente atque pariente, sed à
D viro seminante est generationis exordium; aut quia iam non sunt duo quando per coitum vna fit caro?

IVLIANVS DIXIT: Postea quoque LXXXIV. ad legem ventum est, ad cuius vsque tempus præscripsit Apostolus non ostensum viguisse peccatum: Quod tu tempus vsque ad finem legis protelare conatus es, non intelligens ne quicquam te argumentatum, quandoquidem constringendus à nobis esses vt probares hoc peccatum, de quo mentiris Paulum locutum, & quod asseris vsque ad abolitionem regnasse veteris testamenti, vel imputatum fuisse, vel imputari potuisse sub lege, vel certè adquiesceres, non re-
E gnare post Christum, vt sensibus tuis saltem inflexa violenter Apostoli sententia consonaret: horum autem nihil reddi à te potest, fidei ergo nostræ in solido est puritas collocata, cui & rationis instituta & iustitiæ dignitas, & Apostoli per omnia, scita conueniunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nihil te dicere; & quod respondimus monstrat, & tu ipse: Apostolus quod ait, *vsque ad* BEDA. Rom. 5. 13.

legem peccatum in mundo fuit: non originale tantùm, sed omne peccatum intelligi voluit, & ideo vsque ad legem fuit, quia nec lex potuit auferre peccatum, vsque ad legem quippe dictum est, vt etiam ipsam legem sententia ista concluderet, quomodo dictum est in Euangelio, *omnes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim*, non enim excepto Dauid, sed ipso etiam computato numerus iste completur: sicut ergo cum audimus quatuordecim generationes vsque ad Dauid, non excipimus Dauid, sed ipsum etiam computamus: ita cum audimus vsque ad legem peccatum in mundo fuit, non excipere legem, sed etiam ipsam computare debemus. Quia sicut Dauid non est extra numerum qui dictus est vsque ad ipsum, sic lex non est extra permansionem peccati quod dictum est vsque ad ipsam, ac per hoc nemo tollit peccatum, quod nec lex, quamuis sancta & iusta & bona potuit aufferre, nisi ille de quo dictum est, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*; tollit autem & dimittendo quæ facta sunt, vbi & originale comprehenditur, adiuuando ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi fieri omnino non possint.

LXXXV. IVLIANVS DIXIT: Sed videamus & reliqua: postquàm ergo dixisti hæc forma non omni ex parte conformis est, adiungis, *vnde hic Apostolus sequutus adiunxit, sed non sicut delictum ita & donatio, si enim ob vnius delictum multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia vnius hominis, Iesu Christi in plures abundauit*: quam sententiam hoc modo exponis: *Quid est multo magis abundauit, nisi quia omnes qui per Christum liberantur, temporaliter propter Adam moriuntur, propter ipsum autem Christum sine fine victuri sunt?* Pronunciauit certè Apostolus pro cuius nobis est opinione certamen: efficacius operari ad collationem salutis, & copiosius, gratiam saluatoris, quàm peccatum Adæ, vt ostenderet multò vehementius profuisse Christum, & pluribus profuisse, cuius gratia (vt ipso eius verbo vtar) abundauit in plures, quàm præuaricationem primi hominis nocuisse, quam tu dicis seminibus inligasse peccatum.

Rom. c. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Multo magis abundauit, dixit, non in magis multos, id est, non in plures. Quis enim non videat plures esse in genere humano, in quos non abundauit, vt ex pluribus ostenderetur quid vniuersæ massæ iusto iudicio deberetur, nisi vbi vellet Spiritus spiraret, & Deus quos dignaretur vocaret, & quem vellet religiosum faceret?

LXXXVI. IVLIANVS DIXIT: Proba igitur hoc quod intellexit Apostolus vestris cohærere A dogmatibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Legantur verba eius sine peruersitate legentium qualis est in vobis, & nulla alia probatio requiretur.

IVLIANVS DIXIT: Si enim Adam, vt dicitis, peccato naturali generauit omnes in condemnationem, tantumque de suis visceribus in sobolem virus effudit, vt in natura hominis cuncta Dei instituta turbaret. LXXXVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quando paruulum spiritus vexat immundus, animamque eius & corpus affligit, B sensus sanitatemque peruertit; nonne vniuersa eius quam Deus instituit, natura turbatur, nec inuenitis omnino tanti huius mali meritum: negantes originale peccatum? Cur enim non hic attendis in natura hominis per diaboli virus cuncta Dei instituta turbari? dic, causam paruuli, dic reatum, & cur recens nato ista contingunt, qui non vis verba Apostolica sic accipere; quemadmodum accepit, ex quo est instituta Catholica Ec- C clesia, & quemadmodum suis tam perspicuis malis confitetur natura, & tamen si benè consideremus, Dei nullo modo instituta turbantur, quoniam præscius futurorum cuncta constituit, nec totum quod meretur Apostatica creatura singulis reddit, sed in mensura & numero, & pondere disponens omnia, neminem sinit mali aliquid perpeti, quod non meretur, quamuis non tantum quantum massæ debetur vniuersæ singulus quisque patiatur.

IVLIANVS DIXIT: Vt sine dono dia- LXXXVIII. D boli, ad quem dicis libidinem sexuum pertinere, nuptiæ quas Deus creauerat esse non possent, immo illis quas ordinauerat, institutionis suæ honore auolantibus, has quarum ordo permansit, cum motione genitalium, cum pudore coëuntium, cum calore & consternatione membrorum, cum iocunditate sensuum, cum iniquitate nascentium, Diaboli non Dei opus esse, cogeret atque conuinceret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si malum vitiorum, quod nisi in aliquo bono esse non potest, à naturarum bonitate dis- E cernas, nec excusabis Diabolum, nec accusabis Deum, nec excusabis libidinis malum, nec accusabis nuptiarum bonum.

IVLIANVS DIXIT: Ipsam postremò arbitrij libertatem vnius peccati impulsione subrueres; vt nemo deinceps in potestate haberet vetera crimina virtutis electione respuere, sed vno omnes in condemnationem euersæ humanitatis torrente raperentur. LXXXIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur non potius miraris, vniuersi generis huma-

ni ab exordio natiuitatis, tantam miseriam, vt nemo beatus nisi ex misero fiat: neque nisi post hanc vitam malis omnibus careat? Cui per Dei gratiam præstatur, vt careat: & hoc mirando, te corriges, & iustum Dei iudicium, quoniam per vnum hominem peccatum intrauit in mundum in generis humani non iusta afflictione cognosces.

XC. IVLIANVS DIXIT: Si hæc, inquam, cuncta in Dei imaginem primi hominis inuexit iniquitas, manifestum est nimis esse imbecillam Christi gratiam in suis muneribus, quæ nihil quod his tot trabalibus malis mederetur inuenit, aut si inuenit affirma; singula enim nunc singulis conferamus; si Adam præter voluntatis opera, ipsius naturæ instituta subuertit, nihil debuit magis Christus, quàm ea quæ ab illo fuerant elisa, reparare, his videlicet vestigijs quibus ille subruerat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc facit, sed non quomodo tu vis, quis enim cognouit mentem Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Esa. 40. 13

XCI. IVLIANVS DIXIT: Id est, vt in nuptijs baptizatorum neutiquam sentiretur libido, nec eodem modo quo etiam cæterarum gentium genitalia mouerentur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non ergo debuerant baptizatæ cum gemitu parere, quomodo hoc quod negare non potes pœna est fœminæ peccatricis.

XCII. IVLIANVS DIXIT: Recederet postremò, post donum gratiæ coëuntium pudor, nec iret per membra quietis imitatio, nec paterentur sensus onera dulcedinis; liberum postremo baptisatis redderetur arbitrium, vt per correptionem naturæ, expulsa lege peccati, tam possibile confiteris esse mortalibus, nitere splendore virtutum, quàm sordibus horrere vitiorum: imò penitus nec mortales, qui sacramentis imbuuntur esse deberent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et tamen, Iuliane, tales nuptias in paradiso constituere non te pudet, vbi coëuntium confiteris pudorem. Ergo ne aliquid pudendum erat, vbi nihil nisi laudandum? qui super cuncta laudandus est, conditor instituerat: Sed quis potest hoc sapere & dicere, nisi quem non pudet id laudare quod pudet?

XCIII. IVLIANVS DIXIT: Si enim pugnat medicina cum vulnere, & mors peccato dicitur accidisse, ablationem mortis amotio peccati debet operari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Adhuc quidem dicitis Adam sic fuisse factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset; sed ista dicentes iam vos magi-

A ster vester in Episcopali iudicio Palestino nec sine seipso, quia non se correxit Pelagius, ipse damnauit: Deus autem non isto sæculo maligno beatificat suos, quibus hic peccata dimittit, & spiritus gratiæ pignus impertit; ideo eis qui etiam malis sæculi huius vel delectabilibus, vel sæuis, atque asperis partim non vtuntur, partim benè vtuntur, futurum promisit sæculum; in quo mala nulla patiantur, vbi tales essent nuptiæ, quales in illo paradiso si nemo pec-
B casset, esse potuissent; in quibus nihil pudendum esset, sed nec tales erunt, quoniam beatorum numero impleto, cui sint nuptiæ necessariæ, generatio ipsa non erit.

IVLIANVS DIXIT: Verùm nihil horum quæ diximus, baptizatorum constat euenire corporibus, non potuisse autem aliter, id est, non debuisse, quam his medicinæ modis totum fieri, veritas clarior sole monstrauerit, confitendum tibi est, aut illa quæ priùs enumerauimus, non accidisse peccato, & ideo nec vulnera fuisse naturæ, vt constet ratio gratiæ, per quam manife- XCIV.
C stum est, illa de suis ordinibus mota non esse; aut certè negandum in ministerijs Christi, quicquam esse medicinæ, quæ de tot sæculi morbis, ne vnum quidem sanare potuerint.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Imo vero hinc deberetis agnoscere, si mente sobria viueretis, quàm magnum illud peccatum fuerit, quod per vnum hominem intrauit in mundum, & cum morte in omnes homines pertransijt. Quandoquidem, malis huius sæculi cum quibus homines oriun-
D tur, nec baptizati, iam reatu ablato omnibus eruuntur, nisi post hanc vitam; in qua nos oportet etiam promissis bonis, exerceri adhuc malis: Nam si merces fidei continuo redderetur, iam ne fides ipsa esset quæ mala præsentia videns, ideo piè tolerat, quia bona promissa non videns, fideliter & patienter expectat.

IVLIANVS DIXIT: Sic egi hactenus quasi vim dolorum & vulnerum in contrarijs licet effectibus; æqualem tamen Apo- XCV.
E stolus æstimasset, crescit autem dubio procul, sublimitas sanæ fidei quam tuemur: cum consideratur Paulus, non solùm remedijs gratiæ, ægritudinem non prætulisse culparum, verùm etiam copiosiora beneficia iudicasse dispendis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verum est, temporalia quippe sunt dispendia regeneratorum, beneficia verò erunt sine dubio sempiterna, sed dispendia, quæ nascentes flendo testantur, dicite quo merito sub iustissimo & omnipotentissimo Iudice eis, si nullum peccatum attrahunt, inrogentur.

XCVI. IVLIANVS DIXIT: Quid ergo etiam hæc disputatio collegerit prudens lector attendat: Apostolus dixit in plures abundasse donationem Christi ad salutem quam Adæ culpa nocuisset.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non hoc dixit, sed multo magis abundauit gratia in multos, hoc est, magis abundauit non in magis multos, id est, non in plures sicut iam responsum est.

XCVII. IVLIANVS DIXIT: Qua culpa tu illas clades quas supra enumerauimus, dicis accidisse naturæ, ex quibus, nec vnam quo ad Christum perueniunt sacramento, constat sanari, ac per hoc moltò plus iniquitatem primi hominis ad nocendum, asseris habuisse virtutis quàm gratia Christi obtinet ad medendum: quo collecto, ostensum est, quantam inter Catholicos & Manichæos, tantam inter te & Apostolum Paulum esse discordiam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tulit gratia Christi originalis peccati reatum, sed rem inuisibilem inuisibiliter tollit: dimittit etiam cuncta peccata, quæ homines malè viuendo insuper addiderunt, iudicium quippe ex vno delicto in condemnationem, quia & vnum illud quod à nascentibus trahitur, ad æternam condemnationem, si non remittatur. Nec tamen hoc solum gratia dimittit: alioquin tantum valeret, sed cum ipso dimittit & cætera; Ergo plus valet
Rom. 5. 16. propter quod dictum est, *iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Donat etiam gratia, vt contra concupiscentiam carnis, spiritus concupiscat, & si quando fidelis homo, in hoc certamine veniabiliter vincitur, debita dimittat oranti: & quando damnabiliter vincitur, dat humiliorem pœnitentiam, cui tribuat indulgentiam, donat postremò vitam æternam & animæ & corpori, vbi qualia & quanta bona sint cogitare quis possit? quomodo ergo plus nocuit primi hominis iniquitas, quàm profuit secundi hominis, hoc est, Christi bonitas? cum ille temporaliter nocuerit, Christus autem & temporaliter adiuuet, & liberet ac beatificet in æternum: quæ cùm ita sint, sententia nostra Catholica, non Manichæa est, & ideo nec Pelagiana est, quia Catholica.

XCVIII. IVLIANVS DIXIT: Friuolam sanè expositionem in hoc loco tuam optimo iure despicerem, & inrepercussam præterirem, quasi nimis humo cohærentem, nisi vereret, ne pellaciæ magis quàm constantiæ crederetur: Loqueris ergo hoc modo:
Lib. 2. de nupt. c. 27. » *Quid est multò magis abundauit, nisi quia omnes qui per Christum liberantur, temporaliter propter Adam moriuntur, propter ipsum autem*
A *Christum, sine fine victuri sunt?* Quo sermone » si quid consequenter diceretur, attenderes omnem artem tuam, id est, traducem cecidisse, faterere: dicis enim ideo multo magis abundasse Christi gratiam, quia per eam vita conferatur æterna, cùm per Adæ peccatum subeunda sit corruptio temporalis. Si ergo nihil aliud intulit Adam, præter corporis mortem, contra quem Christus copiosiore beneficio vitam contulit sine fine durantem, apparet non peccatum Adæ ad posteros transisse, sed mortem.

B AVGVSTINVS RESPONDIT? Apparet te propterea irrisisse quod dixi, vel potius te irridere finxisse, vt his qui non intelligunt, videreris dicere aliquid, cum diceres nihil; primùm quia eis dixi Adam, temporali morte nocuisse, quos Christi liberat gratia, quos enim occulti quidem, sed iudicij iusti veritate non liberat, etiamsi paruuli moriuntur, æterna morte plectentur: quomodo ergo hinc apparet non peccatum Adæ ad posteros transisse, sed mortem; C nisi quia hoc vis putari, quod perstrepunt verba tua, non quod sequitur verba mea: Nos enim dicimus vtrumque transisse, & à Christo vtrumque clamamus auferri, reatum scilicet peccati plenissima remissione peccatorum, mortem verò beatissima resurrectione sanctorum, quę propterea non statim regeneratis datur, vt exerceatur fides, quia id quod non videtur, speratur, hoc enim & in seipsis, & in paruulis suis cum sperant fideles, vtique sunt fideles. Ecce quod dicimus, ecce cui D Catholicæ veritati contradicitis, sed magis contra vos, quàm contra illum dicitis quidquid hæreticis disputationibus dicitis.

IVLIANVS DIXIT: Constabit autem XCIX. consequentissimè, mortem perpetuam, id est, pœnam sempiternam ad nos non fuisse transmissam; ac per hoc peccatum traducis, esse non posse; vt enim breuiter quid tenendum constet, appareat, ab Apostolo dona Christi, peccato primi hominis præferuntur: Tu per hoc peccatum tuum, id est traducis, vnam dicis an duas transijsse mortes? Si vnam & corporalem, vt hic confessus es, constat gratiam Christi antecellere peccato primi hominis, & iam nascitur E nemo peccator, quia, sicut suprà dixisti, regnum peccati est, vt in secundam homo mortem, id est, in pœnam perpetuam præcipitetur, & per Adam mortem corporis solam aduectam dicis, nec peccatum per Adam ad posteros, nec mors æterna transmittitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, nihil dicis, regnum enim peccati etiam in æternam præcipitat, mortem,

tem, nisi per Christi gratiam remittantur. Veruntamen ista quoque mors temporalis nulla esset, nisi Adam non moriendi possibilitatem, peccati merito perdidisset: hanc enim peccatori denunciauit Deus dicens, *Terra es, & in terram ibis*: Hanc sine merito peccati suscipere dignatus est Christus, vt per illam quidem moriendo iret in terram, sed resurgendo terram leuaret in cælum, ac sic, æterna morte destructa, temporalem fidelibus ideo non auferret, vt aduersus eam resurrectionis fides in huius vitæ agone certaret.

C. IVLIANVS DIXIT: Sin autem dixeris per peccatum Adæ naturalem factam esse iniquitatem, duasque accidisse mortes, vnam æternam, alteram temporalem: per Christi autem gratiam vnam interim auferri à persona, non à natura, id est, perpetuam; temporalem verò remanere, Apostolus conuincitur falsitatis, qui dixit multo magis profuisse gratiam, quàm nocuisse peccatum: Apostolus autem argui non potest, tu igitur iure reprobaris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego dixi, vna resurrectione beatorum, ambas mortes tolli, & istam, ne sit anima sine corpore suo, & illam ne aggrauetur, vel affligatur anima, etiam corpore suo, sic autem ista fidelibus ad tempus relinquetur, vt habeat per illam fides adiumentum, quemadmodum postea reis tollitur, vt quod de suo corpore non recedunt, miseriæ sit incrementum, ac per hoc eis, qui regenerantur in Christo, & de isto sæculo maligno electi exeunt, manifestum est plus prodesse gratiam, quàm nocuisse peccatum, quod per vnum hominem in mundum intrauit, & cum morte per omnes homines pertransijt. Apostolus itaque redargui non potest, quia verum dixit: sed tu non intelligis, aut contra id quod intelligis, asserere quod falsum est hæretica contentione conaris.

CI. IVLIANVS DIXIT: Apostolus dixit magis gratiam Christi, quàm Adæ abundasse culpam, non igitur natura ab eo, non generatio, non fœcunditas, sed voluntatis electio, morum prauitas accusatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si nihil nocuit generatio: nihil præstat regeneratio: si non est natura vitiata, non habent Christum paruuli saluatorem: Si omne malum & bonum meritum singulorum in eorum propria est voluntate, quo merito Christus regnum Dei paruulis confert, qui in neutram partem sua voluntate vsi sunt? Postremò quoniam duos posuit Apostolus, vnum ad peccatum, non diabolum, sed Adam, & vnum ad iustitiam, non Abel, sed Christum, vt non exemplis imitatio, sed generationi regeneratio referretur, si non traijcit peccatum in homines generatos Adam, non donat Christus paruulis regeneratis iustitiam, quia nec generati, nec regenerati paruuli vsi sunt propria libertate. Ite nunc si vultis, & clamate si audetis, iustitiam paruulis non dare, nec eos habituros esse iustitiam, quando habitabunt in illo regno, vbi erunt sicut scriptum est, *cæli noui, & terra noua, in quibus iustitia inhabitat*, aut ex vestro quo inebriati estis merácissimo dogmate, delirate in illo regno iustitiam paruulos habituros quidem, sed propriæ voluntatis meritis, non diuinæ gratiæ largitate. Quod si dicere non audetis, hic enim merita comparari, ibi autem præmia reddi fatemini, cur fateri dubitatis siue non vultis, sic eos ex Adam potuisse habere peccatum sine meritis propriæ voluntatis malæ, quemadmodum à Christo percepturi sunt iustitiam sine suis meritis præcedentibus voluntatis bonæ?

CII. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc si quem in rebus adhuc humanis locum veritas habet, & non ob strepitum iniquitatis totus omnino mundus obsurduit, ratione, disputatione, & Apostoli fide, atque ipsa eius sententia teste, perdoctum esse fatebitur, inter Traducianos & Catholicos tantum esse discrimen, quantum inter Paulum & Manichæum, quantum inter sapientiam, & stultitiam, quantum inter rationem, & insaniam, quantum inter constantiam dictorum, & eam fluctuationem, quam noua fœditate perpeteris, vt in ijsdem penè versibus quod dixeris neges, quod negaueris asseueres.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, rogo te, si aliquid dicere non potes, tace si potes, sed quod peius est, nec hoc potes.

CIII. IVLIANVS DIXIT: Et non inquit, sicut per vnum peccantem, ita est & donum, nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem: quibus Apostoli verbis admoues expositionem tuam ita se habentem: *Ex vno ergo*, quæ, inquis, nisi delicto quia sequitur, gratia autem ex multis delictis, dicant isti quomodo ex vno delicto in condemnationem, nisi quia sufficit ad condemnationem etiam vnum originale peccatum, quod in omnes homines pertransijt? Gratia verò ideo ex multis delictis in iustificationem, quia non solum vnum illud soluit, quod originaliter trahitur, sed etiam cætera, quæ in vnoquoque homine motu propriæ voluntatis adduntur. Lib. 2. de nuptijs & concupis. c. 27.

„ Si enim ob vnius delictum mors regnauit per vnum, multò magis qui abundantiam gratiæ & iustitiæ accipiunt, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Itaque sicut per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem; ita & per vnius iustificationem in omnes homines ad iustificationem vitæ. *Post quæ Apostoli verba, quasi aliquid confeceris, insultando de nobis loqueris:* » Adhuc permaneant in vanitate mentis suæ, » & dicant vnum hominem non propaginem » traiecisse; sed exemplum præbuisse peccati. » Quomodo ergo per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem; & non potius per multa sua cuiusque delicta, nisi quia etiam si illud vnum sit tantum idoneum est perducere ad condemnationem, etiam nullis additis cæteris, sicut perducit paruulos morientes, qui ex Adam nascuntur, si in Christo non renascantur? *Quid ergo à nobis quærit* iste, quod non vult ab Apostolo audire, per quid peccatum inueniatur in paruulo; vtrum per voluptatem, an per nuptias, an per parentes; ecce, audiat per quid, audiat & taceat, per quid peccatum inueniatur in paruulo, Apostolus, per vnius delictum inquit in omnes homines ad condemnationem. Nihil te quidem magis timere quàm interrogationem perscrutatricem animi tui & dogmatis nouimus: inde est quippe quod omnibus opibus negationem examinis, à mundi potestatibus comparatis, intelligis enim agendum vobis, vi esse cum discrimini rationis auxilio.

BEDA Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vis non timere potestatem? bonum fac: non est autem bonum contra Apostolicum sensum exercere & asserere hæreticum sensum. Quid adhuc quæris examen quod iam factum est apud Apostolicam sedem? Quod denique iam factum est in Episcopali iudicio Palæstino, vbi Pelagius vestri auctor erroris proculdubio damnatus esset, nisi ista quæ tu defendis, dogmata damnasset. Ergo hæresis ab Episcopis non adhuc examinanda, sed coërcenda est potestatibus Christianis.

CIV. IVLIANVS DIXIT: Sed non tua opinio apud prudentes tantum valebit, vt cum tu sis caput horum & causa malorum, de conflictu medio Apostoli te obiectione subducas; & putes illum pro te esse feriendum, quo potissimum contra vos præceptore armamur ac principe: vt ergo quid tibi dicendum sit consequenter agnoscas, si mihi & tibi super hoc esset nulla dissentio, quod Apostolus naturali peccato Manichæorum dogma firmaret, & tunc tuum caput petenti, illum constanter opponeres.

A Nunc verò cum inuiolabilis apud me magistri Gentium dignitas perseueret, eiusque verba tua lædi expositione non patiar, qui secundum regulam prolatam rationis stulto, impuro, & impio, te assero dogmati repugnare; nihilque eum pro peccato naturali dixisse conuioco: quia tu impudentia ingeris, vt vel pro te mihi ille respondeat, qui non interrogatur, quoniam nec de eius sapientia dubitatur, vel me vociferaris nolle audire ab Apostolo, quod B io te ab Apostolo nobis tradita intelligentiæ sanitate, detestor.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid non post Apostoli verba à me interposita, nihil aliud quàm tacere debuisti, & tamen contra illa nihil dicens, nec secundum illa aliquid dicens, mihi non taces? & iactas inter cætera, quod ego sim caput horum, & causa malorum. Quasi ego prior, vel crediderim, vel esse disputauerim originale peccatum, tam quippe imperitos hæc tua credis esse lecturos, qui nesciant quàm multi ante nos Ecclesiæ clarique do- C ctores, sic ista Apostoli verba intellexerint & exposuerint, quemadmodum tota ex ipso initio sui Catholica intelligit vel credit Ecclesia; quæ doctorum verba, si mala sunt, sicut vos dicere non timetis, quomodo ego sum quæso te, caput horum & causa malorum? nisi quia tu es caput harum quas mihi rabiosus ingeris calumniarum. Nam si sano cerebro considerares humanæ vitæ miserias, à primis fletibus infantium, vsque ad extremos gemitus morientium; videres profectò quod nec ego, D nec tu, sed ille Adam fuerit caput horum & causa malorum, quod nolens videre clausis oculis clamas, & iustum Dei esse iudicium, & non esse originale peccatum: Quæ duo inter se quàm sint contraria, proculdubio cerneres, non dico si horum malorum caput non esses, quia vtique non esses, si sanum caput haberes, quod habere posses, si doctores sequendo Catholicos, caput Pelagium non haberes.

E IVLIANVS DIXIT: Exprimatur igitur vis argumentorum tuorum. Postquam dixit Paulus quia multo magis abundasset gratia saluatoris ad medendum, quàm præuaricatio primi hominis ad nocendum, sequitur: Et non sicut per vnum peccantem, ita est & donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem: *Quod tu delictum vnum, ad eandem rationem sufficiens, originale esse* contendis, *in omnes videlicet homines pertransiens; gratiam autem ideo ex multis delictis in iustificationem dici,* CV.

quia non ſolum illud vnum ſoluit, quod originaliter trahitur, ſed etiam cætera quæ in vnoquoque homine, motu propriæ voluntatis adduntur. Ad quod confirmandum paulo poſt argumentaris, quia ſi hoc vnum delictum ad condemnationem ſufficiens Apoſtolus dixiſſet imitatione ſuſceptum, addere debuiſſet omnes homines ad condemnationem, non per vnum ire delictum, ſed per multa ſua quæque voluntate commiſſa: in quibus locis, quoniam claquecandus eſt Apoſtoli ſermo à caſſibus Manichæorum, vt ſit attentus lector, admoneo. Ais ergo ſecundum noſtrum, ſenſum, quod aſſeritur primam culpam formam præbuiſſe peccantibus, debuiſſe Apoſtolum ſicut gratiam ex multis delictis iuſtificationem dixit operari: ita ex multis peccatis, dicere regnaſſe mortem. Porrò hoc argumento contra te omnino luctaris; conuinco enim ſecundum dagma tuum, inconſequenter Apoſtolum pronunciare, Gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem, qui dixerat, ex vno peccato iudicium in condemnationem: vt enim egredientes dè noſtris finibus, in veſtra regione verſemur, ſi libertas arbitrij, primo eſt euerſa peccato, & in omni deinceps hominum genere manca adeo remanſit, vt non ſit ei poſſibile, niſi tantummodo malùm facere, non hoc habeat, in facultate electionem partis alterius, id eſt, recedere à malo & facere bonum: ſed iniquitatis neceſſitate depreſſa, appetentiæ criminum parere compellatur: Si perrupta omni lege iuſtitiæ, facta ſunt naturalia quæ fuerant voluntaria, ſi lex peccati habitat in membris, quæ tyrannidem in imaginem & opus Dei, nuptiarum verecundia, & iocunditate ſortita eſt; ſi frutex diaboli, in viſceribus pangitur ante animam, & cum incrementis naturalibus adoleſcit, frondeſcit, & peſtifera fruge ingraueſcit; ſi hæc, inquam, vt dicitis, vna primi hominis culpa progenuit, conſequentius dicitur ex vno delicto in condemnationem genus ire mortalium, quàm ex multis delictis gratiam liberare; vt magis propriè intelligatur dici poſſe, hæc gratia ex vno delicto liberare, quos liberat, nulla enim alia, motu propriæ voluntatis adduntur, ſi omne malum, fractâ arbitrij libertate, excluſâ honeſtate deſiderij infectrix ſeminum culpa primi genitoris operatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vnde fieri poteſt, vt homo qui conaris Apoſtolica verba peruertere, poſſis loqui niſi peruersè? nam vtique cum ad illud delictum quod generatio trahit, vſus voluntatis acceſſerit, quem non habent par-
A uuli, in multas & varias cupiditates, arbor multorum pullulat peccatorum: Quod antequam fieret etiam ipſum vnum trahebat ad condemnationem, ſi ante voluntatis vſum paruulus finiret hanc vitam: neque enim quia maior damnatio debetur iam magno, & multiplicato malo, ideo nulla paruo, & nondum multiplicato debebatur: Quomodo ergo regeneratio quæ multiplicatum per vſum voluntatis malum tollit, non plura præſtat, quam nocuit generatio, quæ huius quamuis magni, & multiplicis mali, nondum
B tamen auctum, & nondum multiplicatum traxit initium, quod ſolum ſine vlla pullulatione remaneret, ſi nullus voluntatis vſus, quo ageretur & multiplicaretur, accederet; voluntas autem antequam bonæ libertati ad operandam veram iuſtitiam gratia Dei ſubueniente, reddatur, multis alijs etiam cauſis, præter originis vitium mouetur ad peccandum, vel non mouetur; vnde fit, vt ipſi impij quibus
C vel nondum ſubuenit, vel nunquam ſubuentura eſt gratia, quæ iuſtificat impium, alij magis, alij minùs peccent: Iudicium ergo ex vno in condemnationem, quia damnantur & hi, qui vnum illud generatione traxerunt, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem, quia non ſolum illud cum quo naſcitur homo, ſed quidquid aliud delictorum, voluntatis vſus illi malo addidit, tollit. Hæc eſt Apoſtolicorum verborum Catholica veritas, quam nulla hæretica loquacitate deprauas,
D quantalibet nos prolixitate vanitatis, & loquacitatis exerceas.

CVI. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, ſi eſt naturale peccatum tantorum auctor malorum, gratia Chriſti nequaquam multa delicta donando iuſtificationem operatur: Sed vni peccato indulgendo negotium benignitatis exſequitur; quod cùm ſe ſpondet acturam, fidem faciet promiſſis, ſi hæc quæ dicuntur per peccati vulnus inuecta curauerit: Cæterum, ſi & poſt remedia quæ detulit, eadem tamen diabolicorum morborum ſeries perſeue-
E rat, voluntati eius gratificatio, præſumptioni venia debetur, quia ad curandum in natas peſtes virtus ei defuit, non voluntas.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam reſponſum eſt: intellige & tace. Aliter gratia certantem facit, atque adiuuat: aliter victorem ſine hoſte vllo, vel externo, vel interno, in æterna pace conſeruat: Iſta laborioſa militia eſt in præſenti ſæculo; illa beata requies in futuro, ſed ſi tu cum vitijs carnalibus

in te ipso bellum non geris, erubesce: si geris, obmutesce.

CVII. IVLIANVS DIXIT: Quid igitur hac disputatione confectum est sensui videlicet tuo, & Apostolo non conuenire? Apostolus enim ait multa delicta gratiæ liberalitate donari, dogma verò tuum asserit, vnum peccatum naturale, quod legem peccati vocas in cunctis hominibus desideria iniquitatis effingere: in absoluto itaque est ante naturam, quæ est opus Dei, ab illo argui voluntatem, non autem aliter prorsus eloqui debuit, quàm elocutus est, id est, ex vno condemnationem fieri posse peccato, quia & primus ille homo, per vnum peccatum delinquendi præbuit exemplum. Et sicut illi ipsi ad condemnationem vna præuaricationem abundauit, sic etiam cæteris ad reatum vna potest culpa sufficere. Propter quod Ecclesiastes, *qui in vno peccauerit, multa bona perdit*; & Iacobus *si totam legem obseruas, offendas autem in vno, factus es omnium reus.* Eccl. 9. 16

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo peccatum Adæ ipsum solum læsit, non & genus humanum; non enim in tantum eris absurdus, vt dicas, peccato eius læsos esse, vel lædi homines nescientes, vel non credentes verum fuerit, & quid egerit, quia & si nescientes homines aliquid imitantur, eo tamen peccato lædi, & fieri peccatores: quod ante annorum millia factos se esse nesciunt, nimis insipienter dicis, nisi hoc peccatum ad omnes generatione transisse fatearis: dicentes autem quod Adæ peccatum ipsum solum læserit, & non genus humanum, nisi damnaret Pelagius; damnaretur ab eis iudicibus, qui Manichæi vtique non sunt.

CVIII. IVLIANVS DIXIT: Gratia verò Domini nostri Iesu Christi non est ita data, vt per singula peccata, quasi per singula vulnera, singula quoque indulgentiæ remedia prouideret; diuersisque baptismatibus peccatis varijs, veniam præberet: sed pro efficacissimæ potestate medicinæ quæ criminibus, id est, malæ voluntatis operibus admouetur, ita communiter subuenit, vt diuersas species reatuum vnius vi consecrationis abstergat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodocumque dicas datam gratiam Domini Iesu Christi, separas ab ea paruulos, quod ea saluos fieri negas; vt scilicet vobis ipsa vocabula pro vestro arbitrio diuidentibus, Christus ad paruulos pertinere videatur, propter regnum Dei, quo non sibi baptizatos posse peruenire concedit, Iesus autem sit ab eis prorsus alienus: Quopiam non in illis operatur, vnde hoc vocatur: Scriptum est enim, *vocabis nomen eius*, IESVM: continuoque, causam subijciens: quare IESVM? *ipse enim saluum faciet*, inquit, *populum suum à peccatis eorum.* Quod in paruulis fieri negantes, & à nomine IESV illos; & ab eius populo separatis, & audetis indignari, quod vos potius ab eodem populo separamini, quantum autem attinet ad delicta voluntaria, *Sicut ex multis iudicium mittit in condemnationem, sic ex multis delictis gratia in iustificationem.* Quare ergo dictum est iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem, nisi quia hoc loco non est opposita voluntati voluntas, aut imitationi imitatio, sed generationi generatio? Sicut enim generatio iudicium habet ex vno in condemnationem, ita regeneratio gratiam ex multis delictis in iustificationem, clarum est quod voluit intelligi Apostolus, vos si subditas aures aperiatis, contentiosa ora claudetis.

IVLIANVS DIXIT: Prudenter ergo cum de Adam loqueretur, nominauit vnum peccatum, quod voluit intelligi formam præuaricationis fuisse, ideo, inquam, vnum & non multa memorauit, quia sciebat vnum tantum Adæ peccatum intra legis historiam contineri: Gratiam verò ex multis delictis in iustificationem, imbutos à se laudauit emittere, ne beneficij pauperis suspicio nasceretur; & si dixisset gratia ex vno in iustificationem, non tam omnia videretur abolere, quàm singula. Quod ergo præmisit vnum peccatum, fidem seruauit historiæ: quod subdidit, ex multis gratia in iustificationem, munificentiam mysterij commendauit, & copiam. CIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid autem opus erat, vt de Adam loqueretur, cum Christi gratiam commendaret, nisi quia per illum generatio, per istum regeneratio?

IVLIANVS DIXIT: Quæ expositio, vt rationi concinit, ita vos destruit; hoc enim ipso confiteri tibi necesse est, in omnibus superioribus verbis Apostolum de peccato Manichææ traducis non locutum, quando in commemorationem gratiæ multa absolui peccata monstrauit. CX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæos tu adiuuas, quibus inducendi aliam naturam malam das locum, negando in originali malo esse causam miseriæ paruulorum, quam miseriam in paradiso vtique non haberent, si perseuerante ibi naturæ ac beatitudinis humanæ rectitudine nascerentur.

CXI. IVLIANVS DIXIT: De istorum enim peccatorum genere, quæ multa esse, & dimitti omnia per gratiam commendauit, ostendit se etiam illud vnum superius dixisse peccatum: Tu autem hæc multa ea consentis esse quæ committuntur ab vnoquoque homine, motu propriæ voluntatis, & illud ergo vnum de eorum genere est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Simul cum illo vno, dico esse multa, non præter illud; potest autem & hoc rectè dici de eodem genere esse, si ad originem referatur, quia & ipsum ex primi hominis voluntate manauit, quando *illius peccatum intrauit in mundum, & per omnes homines pertransijt.*

CXII. IVLIANVS DIXIT: Vt intelligatur ab vnoquoque, motu propriæ voluntatis attractum etiam non fœcunditas seminum, sed studiorum prauitas arguetur. Cæterum, si illud vnum originale voluisset intelligi, non vtique in sequentibus peccata multa dixisset, quæ per gratiam dimissa testatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quare non dixisset, nisi quia hoc volunt Pelagiani, sed non vult veritas, qua Pelagiana redarguitur nouitas, & vincitur vanitas: multa enim delicta, ex quibus gratia mittit in iustificationem, simul cum illo vno multa sunt, ex quo vnum iudicium etiamsi alia non addantur, mittit in condemnationem. Si ergo Adam, vnum delictum potuit generatis inserere, Christus autem regeneratis multa dimittere quoniam plus iste profuisse, quàm ille nocuisse monstratur.

CXIII. IVLIANVS DIXIT: Et quamuis quæ acta sunt, ad defensionem veritatis exuberent, tamen ad ea quæ inferimus, vt sit lector intentus admoneo, apparebit enim irrefutabiliter nihil in his locis Apostolum Paulum de natura, sed de conuersatione mortalium disputasse, vim nempe gratiæ Christi, & peccati primi è regione constituens, comparansque effectus vtriusque; laborauit ostendere, magis Christi profuisse mysterium, quàm primi hominis nocuisse peccatum: Id autem docuimus in sensu traducis non posse constare; vt ergo multa, quæ enumerauit, ita hoc peculiariter ad laudem voluit gratiæ pertinere, quod ait, *Iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem vitæ*; quod hoc modo naturalis malitiæ assertor exposuit: *Ideo*, inquit, *ex vno in condemnationem, quia sufficiens est illud vnum peccatum, quod originaliter trahitur ad condemnationem ducere, sicut ducit paruulos, qui ex Adam nascuntur, si in Christo non renascuntur, etiamsi alia peccata nulla sunt. Gratia autem ex multis delictis in iustificationem, quia non solum illud dimittit, quod originaliter trahitur, sed etiam cætera quæ ab vnoquoque motu propriæ voluntatis adduntur.* Ecce professus es, licet impietate Manichæa, esse quidem naturale peccatum, veruntamen vnum ob quod ais nascentes debere damnari.

De nuptijs & conc. lib. 2. Cap. 27.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui dixit omnes sub peccato nascimur, Manichæus non erat, sed vos respondete, quid sitis, qui tot imagines Dei, sine vllius peccati merito, separatis à regno Dei, & negatis damnari iudicio Dei, & facitis duas æternas fœlicitates; vnam quæ sit in regno Dei, alteram quæ sit extra regnum Dei, dicite obsecro: In ea fœlicitate quæ extra Dei regnum erit, vllusne regnabit, an nullus? Si nullus; liberior erit proculdubio, sine vllo rege illa fœlicitas; si verò vllus in ea regnabit, quis erit Rex imaginum Dei, qui non erit Deus? Porrò si Deus erit, vos introducitis alterum Deum & me dicitis Manichæum: quod si Deus ipse ibi regnabit, cuius illæ imagines sunt, etiam ipsæ imagines eius sine Dei sui regno fœlices erunt. Et vbi erit Euangelica vox, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei*: ac tandem aliquando extra regnum Dei infœlices futuros fatemini paruulos, non renatos: dicite ergo huius infœlicitatis meritum, verbosi & contensiosi, qui negatis originale peccatum.

IVLIANVS DIXIT: Proba ergo hoc in eis, quod gratiæ Christi Apostolus Paulus ascripsit, impleri, videlicet vt ex multis delictis iustificationem operetur, id est, vt iustitiam peccatorum plurium vna semel remissione contribuat: aut ergo doce paruulos in multis obnoxios esse criminibus, vt eis quoque illud persuadeas conuenire, in quo laudem munificentiæ Christi, Apostolus collocauit, vt ex multis eos constet liberatos esse peccatis; aut confitere, Paulum nihil in his locis de paruulis, nihil de hominum disputasse natura, quando ea dimitti, gratiæ liberalitate testatus est, quia & te quoque annuente, nequeunt in nascentibus inueniri. CXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est quod loqueris, quid est quod tibi obstrepit loquacissima vanitas, ne intret in aures tuas manifestissima veritas? Vtique IESVS, qui ex multis delictis saluum facit populum suum, nec prætermittit etiam originalia singula paruulorum, quia in eisdem multis & ipsa sunt.

CXV. IVLIANVS DIXIT: Gratia, inquit, ex multis delictis in iustificationem: tu paruulos non plusquam vni obnoxios dicis esse peccato. Vides ergo in eorum persona laudem gratiæ claudicare; quia non inuenit multa peccata quorum remissione laudetur. Quod dixit itaque Apostolus Paulus, *gratia autem ex multis delictis in iustificationem*, falsissimum esse in paruulorum statu proditur? quid hinc tu igitur conaberis excipere? Proculdubio dicturus es (hunc enim sensum tuum superior sermo patefecit) hoc quod ait Apostolus, *Gratia autem ex multis delictis in iustificationem apud homines* B *perfectæ ætatis impleri*, quia multis delictis per motum propriæ voluntatis conuincantur obnoxij: in paruulis autem non ex multis, sed ex vno delicto fieri iustificationem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non erat magnum, vt intelligeres ab hac iustificatione, quam saluator ex multorum delictorum dimissione suis confert, vos potius subtrahere parvulos, quibus nullum peccatum remitti posse contenditis. C Non autem nos, qui cùm dicimus per vnum peccantem missos omnes in condemnationem, nullam excipimus ætatem, quia hoc delictum etiam maioris ætatis homines habent: itemque cum dicimus ex multis delictis iustificare gratiam, nullam nihilominus excipimus ætatem, quoniam qui multa peccata dimittit, quo multorum nomine vtique omnia intelliguntur, profectò vlla non prætermittit, hoc est, nec pessimorum plura, nec aliquorum pauciora, nec singula D paruulorum: hoc ergo vt videretis, non erat magnum, nisi inuideretis paruulis medicum Christum, eumque illis Iesum prorsus esse nolletis; horrenda impietate, iræ cæcitate, blasphema loquacitate. Quid est autem insanius, quàm velle gratiam Christi ad eos tantummodo pertinere, quorum sunt multa peccata? hac quippe ratione vel potiùs mentis excæcatione, non solum huic gratiæ subducitis paruulos, quos nullum ex origine reatum trahere existimatis, sed omnes omnino, qui multa peccata non habent: quoniam sic putatis intelligendum, E quod ait Apostolus, *Gratia autem ex multis delictis in iustificationem*, vt ad istam gratiam nemo pertineat, nisi cui dimittit multa peccata: Ac per hoc, quoniam nullum peccatum, sicut opinamini, paruulus habet, profectò cum creuerit, & peccare iam cœperit, non dico si pauca, sed si adhuc vnum fortè commiserit, ad Christi baptismum venerit, nullo modo ad istam gratiam pertinebit: quia non ex multis delictis in iustificationem nutritur, sed ex A vno. Puto quod non vsque adeo cordis in vobis præualet surditas, vt vos hæc tanta erubescere non compellat absurditas. Porro si pertinet ad istam gratiam, etiam cui vnum peccatum dimiserit; sic dixit Apostolus, *gratia ex multis delictis in iustificationem*: Vt totius populi peccata volueris, qui per illam iustificatur, intelligi alias illis habentibus plura, alijs pauciora, alijs etiam singula, quæ vtique multa sunt omnia.

IVLIANVS DIXIT: Verum tali expositione, quam quidem nec peruertere, nec sufficere valebis, non solum præstigias tuas, sed etiam illius, quam in nos inflammabas: figmentum inuidiæ, perdidisti, grauiter quippe nos in fidem commisisse iactabas, qui dicimus, gratiam quidem Christi vniformiter esse tradendam, nec debere verba eius & instituta concuti, sed æqualiter cunctis à se imbutis adoptionis & sanctificationis, promotionisque dona conferre, verum non omnes accedentes in vnius reatibus inuenire, sed eos quidem qui propria voluntate peccauerint, sine cuius opera nullum potest esse peccatum, liberare de reatu, & de malis facere bonos, innocentes autem infucata primæuitate felices, pro nullo opere malæ voluntatis arguere, cuius apud eos, nouit experientiam non fuisse. CXVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O dementiam singularem! Hoc disputare est, an insanire? cùm miseria se natos esse paruuli flendo testantur quos non vis Christum habere IESVM, & fœlices eos dices, quos tamen eius admittis in regnum; quod regnum: si Christiana charitate diligeres, ab illo separari magnam esse miseriam iudicares.

IVLIANVS DIXIT: Sed de bono facere meliores, atque ad vnum quidem collem omnes quos susceperit, sanctificationis euehere; sed non omnes in eadem vitiorum palude deprehendere, verum alios inuenire in statu innocentium, alios in studijs noxiorum; hoc ergo quia dicimus, quod fidei sanitate; præsidio orationis, atque intelligentię pietate munitur: Per quod & Christi gratia iure laudatur: nec Deo applicatur vllus reatus, tu dicis auctoritatem notare sacramenti, atque acumine pistillo omni obtusiore, auferri auctoritatem gratiæ, nisi ei calumniandi flagitium ascribitur; nisi iustitiæ instituta peruerterit, nisi his qui scientiam non habent alienæ conscientiæ crimen impegerit; Postremò nihil eam efficere, si non in omnibus vniformiter prædiceretur operari. CXVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est quod acumen, non meum, sed omnium Catholicorum disputatorum, cum quibus inconcussum teneo, quod frustra labefactare conamini, pistillo comparandum putasti? an quod vos fragiles conterat, sentire cœpistis? Et tamen qui velut defensione iustitiæ Dei niteris, vt euertas quod de paruulorum non regeneratorum damnatione tota Christi sentit Ecclesia, numquid dicturus es graue iugum super paruulos, vnde sit iustum, si non trahunt originale peccatum? Nec aduertis, vos potius peruertere instituta iustitiæ, & hoc omnipotentis Dei, a quo, vel sub quo istam pœnam sine vllo merito innumerabilibus omnium hominum millibus, hoc est imagini Dei, à die exitus de ventre matris eorum dicitis irrogari. Postremò nunquam dicturus es, vnde sit iustum, vt paruuli in vlla sua nulla plerumque etiam suorum culpa, sine baptismate mortui, à parentibus & propinquis fidelibus separentur, & ad Dei regnum non admittantur, nec inter vasa facta in honorem, sicut alij paruuli baptizati, sed inter vasa in contumeliam, quia nullum est tertium genus vasorum sine vllis malis meritis deputentur; displicet hæreticæ prudentiæ vestræ, quod Catholica fides credit, posteà quàm ierunt omnes ex vno in condemnationem, in alijs fieri misericordiam gratiæ in alijs iudicium veritatis manere per inuestigabiles vias, quæ vniuersæ sunt misericordia & veritas.

CXVIII. IVLIANVS DIXIT: Id ergo totum per quod stultitia sordentes, decipiebas animas, tua expositione euanuisse manifestum est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Euanuisti, sed tu, quia videre vel confiteri non vis remissionem peccatorum, etiam ad illos pertinere, qui vnum habent ad quam medicinalem gratiam non pertinent paruuli, si nullum habent, quod impiè negatis; quia eis saluatorem negatis.

CXIX. IVLIANVS DIXIT: Nam cum Apostolus pronuntiat, *Gratia autem ex multis in iustificationem*: Et hoc tu dicis, in paruulis quidem non posse constare, in illis autem, qui iam perfectæ ætatis sunt solis ideo impleri, quia ad vnum illud, alia quoque motu propriæ voluntatis addiderunt: Confiteris sine dubio, diuersam esse operationem gratiæ pro diuersitate venientium; in his quippe, qui motu propriæ voluntatis vtuntur, suppetit materia gloriandi, quia ex multis criminibus in iustificationem quos adoptarit, educit: in paruulis autem, secundum te, ieiunius, angustius, exilius, nec virtute magna, nec medicina idonea, nec honestate salua, nec pudore securo, vnum illud peccatum se promittit auferre, quod nec debuit imputare. Et ex hoc vno, quos liberat, in iustificationem conatur emittere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est: eadem multum dicis non inueniendo quid dicas; cum dicitis nullum peccatum paruulis imputandum, iniustum facitis Deum, qui eis graue iugum à die exitus de ventre matris imposuit: Quod, etsi Scriptura non diceret, quis tam cæcus est mente, qui non videat miseriam generis humani à fletibus incipere paruulorum: iniustam facitis etiam Dei legem, quæ octauo die non circumcisi animam damnat infantis, vanum quoque iudicatis esse præceptum, vbi sacrificium pro peccato, infante nato, iubetur afferri. Si autem reatus iste originis, è Scriptura sancta proditur, & ipse se prodit, etiam hoc peccatum inter illa est multa peccata, ex quibus iustificat gratia, quæ paruulos quoque ex hac miseria beatificat. Et hoc non in isto sæculo, quod vniuersum Deus hominibus voluit esse pœnale, ex quo, primos homines foras de paradisi fœlicitate dimisit, sed in futuro æterno, vnde nunc Christus membris suis, sancti Spiritus pignus impertit.

CXX. IVLIANVS DIXIT: Confessus es ergo aliter operati gratiam in maioribus, aliter in minoribus, nec quicquam putas responsioni tuæ relictum loci, si inferas, magnam quidem sed in remissione peccatorum esse distantiam: Vt etsi vnum peccatum, tamen inueniat quod remittat. Verum nihil hac argumentatione promoues, neque enim refert in qua specie varios vnius gratiæ fatearis effectus, dummodo varios posse esse fatearis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aliud est varios effectus gratiæ dicere, quia & Scriptura sancta multiformem dicit gratiam Dei, & aliud est gratiam remissionis peccatorum, paruulis denegare, eosque in Ecclesia veritatis, si non eruuntur de potestate tenebrarum, mendaciter exorcizari exsufflarique contendere, cum magna iniuria creatoris si non indigent auxilio saluatoris, vt de potestate deceptoris eruantur.

CXXI. IVLIANVS DIXIT: Ego enim hoc contentus sum, quod mihi es tu dare compulsus, quia quod prædicauit Apostolus in liberalitate gratiæ non possit cunctis æqualiter ætatibus conuenire: Tu si quid attuleris, quo & in prima nascentium ætate remissionem confirmes exequi illud, tamen non amouisti, quia non compleatur in paruulis; vnde Apostolus gratiam Christi pronuntiauit esse laudabilem. Nam cum medicinam mysterij, peccato primi hominis, qui in formam fuisse docebat sequentibus, anteferret, ait, *Iudicium ex vno delicto in condemnationem,*

gratiam autem ex multis delictis in iustificationem: Illud ergo per quod prætulit gratiam, quæ ex multis videlicet delictis iustificationem operatur, nec secundum te constat in paruulis, atque ad hoc, quamuis reluctareris, attractus es, vt non æqualiter in diuersis ætatibus gratiam fatereris versari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, vana loqueris, gloriosa est gratia Dei, etiam cum dimittit singula quorumcumque peccata, quia & ipsa singula ad eandem multitudinem pertinent peccatorum, ex qua iustificat homines, *qui saluum facit populum suum à peccatis eorum*: ad quem populum dignissimè non pertinetis, quia paruulos ad eum pertinere noo vultis.

CXXII. IVLIANVS DIXIT: Quod cum receptum est à te, apparuit nullam fuisse necessitatem naturæ humanæ calumniam concitandi, ob hoc solum, ne baptismatis gratia varios habere pro ætatibus diceretur effectus: quo persuasionis colore sublato, si quid neruorum habes, si quid ingenij, si quid virtutis, annitere probare, naturale peccatum, quod vides ratione, auctoritate, æquitate destructum, quo enim es deceptus intuitu, vt commixtionem corporum, quam Deus instituit, & conciliatricem ipsius commixtionis voluptatem sexuum, quæ tam in hominibus quàm in pecoribus vigent, auctorem suum eum, quem corporum indicat conditorem, diaboli opus & fruticem vocares.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Erubesce; tu es ille laudator libidinis; erubesce inquam, libido ista, quæ tibi multum placet, contra quam necesse est, vt pugnet, qui non vult ei sollicitanti consentiendo, perpetrare peccatum, non erat in paradiso ante peccatum, aut ergo nulla ibi erat, aut voluntatem mentis nec præcedebat, nec excedebat, non est talis modo hoc in seipso sentit omnis homo, & tu homo es, cohibe renitendi studium, & agnosce initium, vnde trahitur originale peccatum; hoc in hominibus propagatis inuenerunt nuptiæ, non fecerunt: hac necessitate vtuntur, castitate benè vtuntur, idcirco nulla ratione culpantur: hoc in pecoribus ideo non est malum, quia non eis caro concupiscit aduersus spiritum: quod malum in hominibus amandum est bonitate diuina, non humana vanitate laudandum.

IVLIANVS DIXIT: Quæ malum ratio fuit, in primo innocentium crimine sauciares alieno, dehinc rem studiorum, miscere seminibus conarere.

CXXIII. AVGVSTINVS RESPONDIT: Eadem per eadem dicis, sed proculdubio sunt vna quæ dicis, natura bona sunt semina, sed

A vitiantur & semina eisque vitiatis propagantur & vitia: saltem species te corporum doceat, quorum cum sit opifex, summè bonus, & nullo vitio deprauatus, vitiosa tamen multa nascuntur; & vtique si nemo peccasset, nulla in paradiso talia nascerentur.

IVLIANVS DIXIT: Vt baptismo veritatem propriæ operationis auferres vt Deo, qui totus æquitas est, qui sine iustitia Deus esse non potest, perspicuæ iniquitatis crimen ascriberes. CXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos hoc potius facitis, quoniam si paruuli sine vllius peccati merito premuntur graui iugo, iniquus est Deus, sed quia ille non est iniquus, calumniosus & cæcus es.

B IVLIANVS DIXIT: Tam, inquam, perspicuè, vt ipse hanc iniustitiæ speciem, quam eius mentiris adhærere iudicijs, legis suæ auctoritate damnauerit. CXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: In eius lege scriptum est animam paruuli, si die octauo non circumcidatur, interituram de populo suo, quo merito dic si potes, sed omnino non potes, & tamen originale peccatum negando non taces.

IVLIANVS DIXIT: Quæ ergo tot blasphemiarum necessitas fuit, si nec ista quam amplexabaris fuit, quæ quidem nihil habens momenti, tamen velut quædam tabula videbatur, quam in tanto naufragio contineres, quam victis remisisti, sero licet, lacertis; vt enim res repetitione clarescat, ideo Manichæus credebaris ab ineptis quibusque tolerandus, ne gratiæ Christi non in omnibus vna efficientia videretur; ad hoc tu nunc sine adactu nostro, expositionis tuæ processibus intulisti dicens Apostoli sententiam, quæ ait, *gratia autem ex multis delictis in iustificationem*, in hominibus quidem maioris ætatis posse, in paruulis verò non posse compleri, sed esse in paruulis aliud breuius, exilius, egentius, quod licet tu excogites, tamen nequaquam dixisse Apostolum confiteris. CXXVI.

C

D

AVGVSTINVS RESPONDIT: Relegatur quod tibi responsum est, vt intelligatur te nihil dicere, tamen tacere non posse; homo linguose: Gratia ex multis delictis mittit in iustificationem, cum saluum facit populum suum à peccatis eorum; in eisdem multis inuenit etiam singula paruulorum, quemadmodum etiamsi peccata originalia nulla essent in eisdem, multa inueniret peccata incipientium, etiam singula grandiorum quibus ad Christi baptisma venientibus nullo modo diceretur, non potestis modo baptizari, quia nondum habetis multa delicta, *gratia enim ex multis delictis mittit in iustificationem*: Verissimè quippe respon-

derent in multitudine delictorum, ex quibus iustificat gratia, etiam nostra delicta sunt singula, vbi habent aliqui plura, aliqui pauciora, quæ simul cum singulis nostris multa sunt omnia.

CXXVII. IVLIANVS DIXIT: Igitur & secundum te, in adoptionem quidem per omnes ætates, gratiæ est æqualis effectus, in remissione verò peccatorum, non in omnibus est vna taxatio, sed egi hactenus parcè nimis atque patienter.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si tam multa loqueris parcè loquens, vt vnum meum librum, nec ipsum totum tuis octo libris insecteris, nimium profusa & luxuriosa est parsimonia tua, sed si hactenus parcè egisti, quare in tam multis contra veritatem clamans, animæ tuæ non pepercisti?

CXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Præmissa scilicet disputatione probare contentus, te quoque qui nobis seditionem per hoc maximam concitabas, dicere remissionis peccatorum, non in cunctis vnam constare rationem, vt etiamsi vnum hoc naturale peccatum persuadere possis, tamen liqueret necessariò dici, non semper accedentium ad gratiam vnum statum esse; & hoc Apostoli dictum ex multis delictis in iustificationem, in adulta solum, non autem etiam in prima ætate compleri.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Secundum tua vaniloquia, nec in adulta ætate completur, quoniam multi adulti habent singula, etiamsi secundum vos non habent originalia, quibus contigit venire ad baptismum, quando peccare cœperunt alij qui habent etiam paucissima, non tamen multa, non ergo pertinebunt ad hanc gratiam Christi, quoniam ex multis delictis illa iustificat, quæ non habent isti; quod si quis sapit, ineffabiliter desipit: Agnosce Christum ex multis delictis iustificantem, saluumque facientem populum suum, & in iisdem multis intelligens posse quorumlibet, & pauca, & singula computari, noli ab hoc populo sortem substrahere paruulorum, etiam ipsis crede, necessarium esse Iesum, qui hoc non vocatur, nisi quia saluum facit populum suum, in quo vtique sunt & paruuli, à peccatis eorum.

CXXIX. IVLIANVS DIXIT: Nunc verò assero consequenter nihil Apostolum de Manichæa traduce suspicatum; ostendit quippe ad grauem iniuriam pertinere mysteriorum, si comparentur per cuncta peccatis: Id est, si non efficacius prodesset gratia, quàm culpæ forma nocuisset: maximam ergo Christianæ fidei dignitatem, in eo magister Gentium collocauit, quod eam adfirmauit antestare delictis, ob hoc illi curæ fuit, vt mor-

A bis veteribus medicinæ proferret effectum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hanc medicinam negatis paruulis, quos falsa & inimica defensione saluos esse contenditis: Sed & Deus eorum, qui ex ore infantium atque lactentium medicinæ suæ perficit laudem, profectò & vos destruit, qui eis adhibetis inimicam defensionem, cum destruit inimicum & defensorem.

IVLIANVS DIXIT: Inde gratiam ostendit esse laudabilem, si ei per omnia CXXX.
B conueniret, quod dixit, *Iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Qua tu ergo licentia gratiam Christi ea laudatione fraudabis, qua illam Apostolus voluit prædicari vt deiicias titulum dignitatis per quem solum honorem eius vas electionis voluit agnosci?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hæc ad paruulos non peruenit, si nullo delicto secundum vos obligati sunt; sed quia obligati sunt, profectò gratia ex multis delictis multitudinem fidelium suorum iustificans etiam ad vnum delictum sanandum peruenit
C eorum, vt ex ore infantium destruat ora fallentium, inimicorum & defensorum.

IVLIANVS DIXIT: Ille dixit gratia CXXXI.
ex multis delictis in iustificationem, ille efficientiæ peccatis medicinæ copiam prætulit, qui sensus Catholicorum dogmati congruit, intelligentium in his remissionem peccatorum fieri, in quibus possunt multa deprehendi, id est, motu propriæ voluntatis attracta: in quibus autem non fit hic motus propriæ voluntatis, id est, in paruulis non minus nulla esse, quàm multa.

D AVGVSTINVS RESPONDIT: Nulla ergo ad eos saluatoris pertinet medicina, & Christus non est eis Iesus, & tu qui hoc dicis, audes vocari Christianus, deinde sicut definis, in his fit remissio peccatorum, in quibus possunt multa deprehendi, quoniam sic accipis, quod ait Apostolus gratia ex multis delictis in iustificationem, non pertinet ad remissionem peccatorum, qui secundum vos non habentes originale peccatum, ad lauacrum regenerationis cum singulis veniunt paucisue peccatis: videte quæ dicitis, & non erubescitis, non expauescitis, non tacetis?

E Si autem homines peccare incipientes, & nondum habentes multa delicta, percipiunt tamen gratiam ex multis iustificantem delictis, cur in eisdem multis etiam singula quorumlibet computare non vultis, non ob aliud, nisi vt ab ea paruulos impie separetis? Vobisque pernicies pessimæ iniquitatis incumbat, vt ab illa etiam grandiores primum peccare incipientes, nondumque habentes multa, sed vel singula,

vel pauca peccata, alienos esse dicatis?

CXXXII. IVLIANVS DIXIT: Apostolus ergo vbi prætulit gratiam peccato, nostrum dogma communit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo vestrorum dogma subuertit, quia ista gratia quam peccato prætulit ex multis delictis iustificat, & ideo pertinens ad pusillos cum magnis nec vllum præterit pusillorum, qui remittit omnia omnium suorum, id est, pusillorum, atque magnorum.

CXXXIII. IVLIANVS DIXIT: Nunc tu ede, vbi B æquauerit peccato gratiam, vt quoniam fides tua non capit remedia prælata vulneribus, saltem capiat in angustum non excedentia comparationem redacta: quod si scriptum vspiam reperis, Paulum tamen ab hac constabit abhorrere sententia, & vt compendio totus Apostoli sensus eluceat, ait gratia ex multis delictis in iustificationem, multa autem delicta nec secundum te paruuli habent, qui secundum Apostolum habent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Multa delicta nec secundum te habent, qui primum peccare cœperunt, & tamen eos negare non potes ad hanc ex multis delictis C iustificantem gratiam, cùm ad baptisma veniunt, pertinere: Multa ergo delicta sunt totius populi, in quo sunt & paruuli, ad quem populum ciuitatis Dei cum peruenit gratia ex multis delictis iustificans, inuenit in eo & multa delicta aliquorum, & pauca aliorum, & singula paruulorum, quæ simul vtique, multa sunt omnia, & multitudine sua redarguunt multa, & inania verba tua: Si autem secundum Apostolum, sicut putas nullum delictum habent paruuli, vnde er- D go secundum Apostolum mortui sunt, quia & secundum te etiam pro ipsis mortuus est Christus, *Vnus enim pro omnibus mortuus est*, Iuliane, non hoc Augustinus, sed Apostolus dixit; immò ipse per suum Apostolum Christus, cohibet te vaniloquio, cede Deo.

CXXXIV. IVLIANVS DIXIT: Constat hic igitur magistrum Gentium non de nascentibus disputasse sed de his, qui iam motu propriæ voluntatis vtuntur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Digere crapulam contentionis, & expergiscere, E & intellige, delictum, & vnius, & vnum, de quo dictum est: Si enim ob vnius delictum multi mortui sunt, multi quippe isti ipsi sunt omnes de quibus alio loco dicit; sicut in Adam omnes moriuntur; & ibi videbis & paruulos, quia & pro ipsis etiam te confitente mortuus est Christus, continuò quod necessariò sequeretur ostendit dicens, Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est.

A IVLIANVS DIXIT: Iam verò quod addidit Apostolus, *Sicut per vnius delictum in omnes ad condemnationem, ita & per vnius iustitiam in omnes homines ad iustificationem*, tantum opis impertit nobis, quantum in dogma tuum mouet fragoris, ponens quippe in contrarijs partibus omnes; quibus verbis non potest vlla esse coniunctio, ad scripturarum nos morem remittit, vt intelligamus omnes dici solere pro multis; nam & in ipsa fronte verborum magna barbaries est, qui enim omnes ad iustificationem veniunt, si perrexerunt omnes ad condemnationem, aut qui omnes ad pœnam, si omnes rapiuntur ad gloriam, generalitas vnius partis, locum excludit alterius. CXXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo & vbi dictum, *in quo omnes peccauerunt*, multi sunt intelligendi, non omnes; quod si ita est, cogeris dicere, non omnes peccatores, vnius illius hominis imitatione peccasse, sed multos: quod si dixeris ideo non omnes sed multos eius imitatione peccasse, quia multi non omnes peccauerunt, volens eos qui non peccauerunt intelligi paruulos, respondebitur tibi, quia mortui sunt in illo paruuli, ac per hoc non pro illis Christus mortuus est, quia non nisi pro mortuis ille mortuus est, sicut Apostolus clamat, atque ita, & contra te ipsum venies, & à gratia Christi penitus paruulos separabis, pro quibus Christum mortuum non esse dicturus es: Consequenter etiam baptizandos negabis in Christo, *quicumque enim baptizati sumus in Christo*; sicut ait idem Apostolus, *in morte ipsius baptizati sumus*; illi autem baptizantur in morte Christi, pro quibus mortuus est Christus. Nullo modo igitur ab originali peccato alienabis paruulos, nisi eos simul à gratia baptismatis Christi feceris alienos, ideo ex vtraque parte dicti sunt omnes, quia nemo à damnatione generationis alienus. In eo verò, quod tibi videtur, duo ista inter se esse contraria, vt omnes BEDA. eant in condemnationem per Adam, & omnes rursus in iustificationem per Christum, omnino erras: nullus enim hominum nisi per Adam trahitur ad damnationem, de qua per lauacrum regenerationis homines liberantur: Et nullus hominum nisi per Christum ab hac damnatione liberatur, ideo ex vtraque parte dicti sunt omnes, quia nemo ad damnationem generis nisi per istum, nemo ad vitam regenerationis, nisi per illum. Ac per hoc non generalitas vnius partis locum excludit alterius, quia ex his ipsis qui generaliter moriuntur in Adam, quos vult viuificat Christus. Non ergo tibi videbuntur inter se ista contraria, si non sis tibi ipse contrarius. Rom. 5.

CXXXVI. IVLIANVS DIXIT: Verùm vt hîc
quoque quantum muniamur aduertas; à
loco medicantis locum intellige vulnerati:
Si Christus saluauit vniuersos, Adam quo-
que vniuersis nocuisse fingatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nun-
quid ideo non mittuntur omnes in damna-
tionem per Adam? quoniam quos vult ab
BEDA. Rom. 5. hac damnatione liberat Christus, qui pro-
pterea omnes liberare dictus est etiam ipse,
quoniam non liberat quemquam, nisi ipse,
Ioan. 1. sicut dictum est, *Illuminat omnem hominem*
quia nemo quemquam illuminat si non
ipse.

IVLIANVS DIXIT: Si Christus mu-
CXXXVII tauit officia genitalium, Adam ea peruer-
tisse credatur: Si Christus aliquid correxit
in sensibus carnis, æstimetur eos Adæ cul-
pa turbasse; si Christus fecit medicinam ire
per propaginem, dicatur Adam per genera-
tionem transmisisse delictum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam ad
ista responsum est, sed audi breuiter etiam
nunc: Si Christianus Catholicus esses ap-
pareret tibi, & Adam delictum generando
transmittens, & Christus regenerando di-
mittens; carnaliter autem generat Adam,
spiritaliter regenerat Christus. Noli ergo
quærere in vtroque propaginem carnis,
quam propaginem non pertinere ad rege-
nerationem spiritalem, si non contendis, at-
tendis; contra infirmitatem vero carnis,
nunc Christi gratia certamen instituit, po-
stea eius perficiet sanitatem, cuius sanitatis
futuræ atque perpetuæ, nunc pignus spiri-
tum sanctum dedit, per quem diffunditur in
nostris cordibus charitas, vt nos ad agonem
interim relicta carnis non vincat infirmi-
tas.

CXXXIIX IVLIANVS DIXIT: Sin autem his
omnibus in eo quem suscipiunt à natura, or-
dine permanentibus adhortationibus, signis
exemplis, promissione, vel munerum, vel
pœnarum, ad fidem voluntas sine indictione
necessitatis allicitur, & hæc per instituta,
per mysteria, per dona, non oppressa, sed
expectata, sed libera, sed prouocata curatur,
apparet, & si vno spiritu totus mundus vel
rugiens, vel rapiens refragetur, voluntatem
vniuscuiusque, non natiuitatem, tinctam
imitatione fuisse peccati.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qua-
cumque te vertas, ab originali peccato non
alienabis paruulos, nisi eos negaueris mor-
tuos: quod si feceris, mortuum pro eis Chri-
stum simul negabis: si autem hoc non neges,
& mortuos paruulos confiteris, profectò in
Adam mortuos negabis, aut si non ibi, dic
vbi?

CXXXIX. IVLIANVS DIXIT: Quamuis nimis
A molliter egerit, etsi enim Christus ex eo quo
venit tempore, vniuersis omnibus doceretur
& iter interclusisse mortis, & vitam donas-
se perpetuam, vt nemo prorsus ex eo die,
quo Verbum caro factum est, vt in pecca-
tum laberetur, aut pro peccato pœnam ti-
meret, non tamen à conditione primæ ini-
quitatis, quæ liberalitatis doceretur extre-
mæ, quoniam subuenire non merentibus,
potest & solet Deus, cum laude clementiæ,
punire autem non peccantes non potest, si-
ne euersione iustitiæ.

B AVGVSTINVS RESPONDIT: Quia
ergo graui iugo à die exitus de ventre matris
puniti sunt paruuli agnosce iudicem iustum,
& confitere originale peccatum: punire
enim nullius peccati meritum habentes, si-
cut etiam ipse confiteris, non potest sine
euersione iustitiæ.

IVLIANVS DIXIT: Attende igitur CXL
quid disputatio tota confecerit, si gratia
Christi, & Adæ culpa, in diuersis effectibus
æqualiter censerentur, vt vel numero opera-
tionum pares essent, qui operationum ge-
nere dissidebant; docendum erat, tantis pro-
C fuisse gratiam, quantis culpa nocuisset: vt
appensionis illius qua trutinabantur, æqui-
tas, & momenta constarent: Subuenire er-
go debuit etiam illis omnino locis, illisque
partibus medicina, quibus insederat ægritu-
do, id est, si aliquid in moribus genitalium,
in sensibus coëuntium, in obscœnitate mem-
brorum, in infœlicitate nascentium, anti-
quum crimen effecerat, immutationem ho-
rum, quæ diximus, remedia contulisset;
alioquin grande testimonium imbecillæ ar-
D tis, nihilque profuturæ, nec locum ægritu-
dinis inuenisse, & languentibus euersisque
naturalibus, inertia fomenta voluntatibus
ammouisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam res-
ponsum est, cum de distantia præsentis, &
futuri sæculi locuti sumus: hic enim acci-
pimus per pignus spiritus, & certandi &
vincendi vires; ibi autem sine hoste vllo ex-
terno & interno ineffabili ac sempiterna pa-
ce perfruemur: Quisquis ergo omnia quæ
ibi habenda sunt, hic vult habere, fidem se
indicat non habere.

E IVLIANVS DIXIT: Ostendit autem CXLI.
inter hæc veritas, quia & si ipsis prodesset ef-
fusa generaliter medicina motibus æquè
mortalibus, illis quoque, qui etiam nullo stu-
dio, nec vlla intentione meruissent non ta-
men continuò noceret culpa nascentibus,
qui nihil ad eam assensionis, ammouere po-
tuissent: Ac per hoc, & si æqualis esset gra-
tiæ, peccatique taxatio, clarebat tamen, ne
tum quidem eiusmodi appensionem, eo vsque
constare, vt quisquam nasci probaretur reus.

vbi dicuntur omnes veréque sunt omnes, rectè dicuntur & multi: ne ipsi omnes, pauci intelligantur, sicut illi sancti, quos ignis ardens vrere est vetitus, omnes inter innoxias flammas laudabant Deum, & tamen ipsi omnes, pauci erant, quoniam tres erant: quid habet virium argumentatio tua? qua propterea omnes, non vis omnes intelligi: quoniam iidem ipsi dicti sunt multi, quandoquidem qui verè sunt omnes, ideo nonnunquam dicuntur & multi, vt discernantur ab eis; quicumque ita sunt omnes, vt sint tam pauci; capilli quippe hominis omnes etiam multi sunt, digiti verò etiam omnes, pauci sunt.

CXLVI. Rom. 5. IVLIANVS DIX. Totum denique quod egerat, enodauit, dicens, *Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obedientiam iusti constituentur multi*: vt sicut nemo præmia virtutis meretur, nisi qui ad ea, post Incarnationem tamen Christi, sanctitatis eius imitatione contenderit; ita in Adam præuaricator nemo teneatur, nisi qui in transgressione legis quasi primi hominis imitatione deliquerit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc est occultum & horrendum virus hæresis vestræ, vt velitis gratiam Christi in exemplo eius esse, non in dono eius; dicentes: quia per eius imitationem sunt iusti, non per subministrationem Spiritus sancti; vt eum imitentur adducti, quæ super spiritum super vos ditissime effudit, & quasi vigilanter additis, post incarnationem tamen eius; propter antiquos videlicet, quos sine gratia eius fuisse dicitis iustos, eo quod non habuerint eius exemplum; quid, si ergo & post incarnationem Christi, nondum audito Euangelio proposuerunt sibi aliqui homines, superiorum exempla iustorum, iustéque vixerunt, quid agitis? vbi vos videtis? itane verò isti virtutis præmia non merentur? Si ergo ex iustorum imitatione iustitia, Christus gratis mortuus est, quia fuerunt iusti & ante ipsum, quos imitari possent, qui iusti esse voluissent; quid est etiam quod Apostolus non ait, *imitatores estote Christi, sicut & ego*, sed ait, *imitatores mei estote, sicut & ego Christi*? Ergo se illis voluit esse pro Christo: videtisne quæ mala vos consequantur, quando Adam & Christum, Apostolo proponente, vos imitationem imitationi, regenerationem generationi vultis opponere?

CXLVII. IVLIANVS DIXIT: Peruenire autem ad innocentes gratiam Christi, ad quos Adæ culpa non peruenit: propter quod, vigilanter inculcauit, multò magis gratia Dei, & donum vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit, vt illa superior coæqua-

A tio eius ætatis quæ ratione vtitur, in contrariis studiis indicet imitationem: Hæc autem in gratiæ largitate prælatio, consecratos, & prouectos approbet innocentes; quæ cum ita sint, tibi non mihi Apostolum obuiare, senti, contra te eum arma ferre cognoscito, qui dogma tuum, præceptorisque tui Fausti, à quo es velut prima manu tinctus, hoc vno, si cætera deessent vehementer euerteret, quia dicit per vnius inobedientiam multos, non omnes peccatores constitutos fuisse, per vnius obedien-
B tiam iustos non omnes constitutos fuisse, sed multos; vt enim diligenter quàm tibi sermo hic repugnet, lectoris intelligentiæ suggeratur, Apostolus pronuntiat, non omnes per Adam peccatores constitutos fuisse; tu dicis, omnes omnino per Adam peccato naturali ad ius diaboli pertinere; ambigi non potest inter te & Apostolum magnam esse pugnam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Omnes dicit, eosdemque multos, non multos dicendo negat, ne sibi sit ipse contrarius, sicut vestra aut fallit improbitas, aut fallitur cæcitas;
C quia enim vtrumque dixit Apostolus, & omnes, & multos; ostendi ego non inter se duo ista pugnare, quia ipsi omnes, ideo etiam multi sunt dicti, quia omnes aliquando dicuntur & pauci: Tu autem dicendo non omnes, quos omnes dixit Apostolus; proculdubio conuinceris Apostolo esse contrarius.

IVL. DIX. Nam cum tu & Manichæus dicitis omnes sunt naturaliter peccatores, Apostolus autem dicit, multi sunt non omnes peccatores, remouet accusationem à seminibus quæ armatur in mores, & destruit originale peccatum; vtque hoc ipsum quod egimus, CXLVIII.
D vrgeamus præscribit Apostolus, multos debere intelligi per Adæ inobedientiam peccatores, multos autem per Christi obedientiam iustos; eos vtique qui iusti sunt, ostendens ab illis, qui criminosi sunt, esse discretos: Tu qua impudentia argumentari niteris, vt ex his sermonibus probes naturale peccatum? Nam cum dicis omnes nasci criminosos per Adam, & propter hoc ad Diabolum pertinere, sed aliquos inde, per Christum posteà liberari, non hoc sentis quod Apostolus, qui dicit,
E non omnes per Adam peccatores constitutos esse, sed multos.

AVG. RESP. Quoniam non est contrarium, sicut iam ostendimus, vt iidem sint multi, qui sunt omnes, ideo quos multos, eosdem omnes Apostolus dicit, non omnes autem non Apostolus sed tu dicis, ac per hoc Apostolo contradicis: verum est autem quod Apostolus dicit, falsum ergo quod tu dicis, & quod superiùs dixisti, vigilanter inculcasse Apostolum, multò magis gratia

Dei & domum, vnius hominis Iesu Christi; in plures abundauit; volens intelligi, ideo plures dictos, quia peruenit gratia eius ad paruulos, ad quos imitatio primi hominis non pertinet, aut mendosus codex tibi mentitus est, aut ipse mentitis, aut ab aliquo falso, siue fallente, aut obliuione deceptus es: Non enim ait Apostolus plures, sed multos: Græcum attende codicem, & inuenies πολλοὺς non πλείους, dixit ergo, multo magis abundasse gratiam in multos, non in magis multos, hoc est, non in plures, sicut iam ostendimus; quoniam si plures dixisset, propter paruulos quos tenet & gratia, cum primi hominis non teneat imitatio, falsum dixisset, & esset similis vobis: Si enim omnes imitatores Christi, post eius incarnationem regeneratis paruulis additis, conferantur cum peccatoribus, quos omnes vultis propter arbitrium libertatis ad imitationem primi hominis pertinere, ab ipso Adam vsque in finem sæculi voluntate peccantes, qui eorum multò plures sint euidenter apparet, vt & vestra falsitate vincamini.

CXLIX. IVLIANVS DIXIT: Si enim quale tu, tale aliquid, ille sensit, debuit vtique dicere, per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt omnes, sed per obedientiam Christi, ex his aliqui ad iustitiam reuerterunt: Ita enim prorsus ei loquendum fuerat, si hoc quod tu fingis, voluisset intelligi: Veruntamen cum hac sententia illud aliud nequiuisset asserere, multo magis profuisse Christi gratiam, quàm Adæ læsisset iniquitas: Etsi ergo penitus nesciremus, qui mos esset, quo per inobedientiam vnius hominis multi peccatores constitui dicerentur: tamen maneret in solido, non hoc pertinere ad originale peccatum quod Apostolus inculcauerat, multis non omnibus conuenire.

AVGVSTINVS RESPONDIT: De multis & omnibus, iam responsum est, nec sic locutum fuisse Apostolum, quemadmodum dicis eum loqui debuisse, si hoc diceret quod nos dicimus, quid mirum est? quandoquidem etiam si secundum vos, Apostolus per vnius delictum ita multos peccatores constitutos esse dixisset, vt ijdem multi, non possent omnes intelligi, sed hi tantum qui ex imitatione primi hominis propria voluntate peccarunt, non dixit per obedientiam Christi ex his aliquos iustificatos, quod tamen verum est. Quid est ergo quod dicis, si tale aliquid quale nos sensisset Apostolus; eum dicere debuisse, per vnius inobedientiam, peccatores constituti sunt omnes, sed per obedientiam Christi ex his aliqui ad iustitiam reuerte-

A runt? Quasi vos negetis ex præuaricatoribus legis quales tantummodo peccatores ad similitudinem præuaricationis Adæ pertinere contenditis, aliquos per obedientiam Christi, ad iustitiam fuisse conuersos: possumus ergo & nos vobis dicere; si tale aliquid quale vos sensisset Apostolus, debuit vtique dicere per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt, multi quidem non omnes, sed etiam ex his quidam per obedientiam Christi ad iustitiam reuer-
B terunt. Aut etiam multò apertius ita loqueretur, si aliquid tale sensisset, vt diceret multi quidem Iudæorum per inobedientiam vnius hominis peccatores sunt constituti, qui lege acceptâ, simili præuaricatione peccarunt, sed etiam ex his aliquos iustificauit Christi obedientia, quod si tibi non præiudicauit, non ita loquendo sicut dixi eum loqui debuisse, si hoc sentiret quod tu; nec mihi vtique præiudicare debet, quia non ita loquutus est, quomodo eum dicis loqui debuisse, si hoc sentiret quod ego? Cum ergo Apostolus ita sit locutus sicut
C loquendum esse arbitratus est; videndum est, quis ei nostrum consentiat, vtrum ego qui dico, verum esse quod ait, per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, & verum esse quod ait, per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi; quoniam non repugnat, vt qui multi sunt; omnes sint, & qui omnes sunt multi sint: an tu qui dicis vbi ait multos multi sunt, vbi ait omnes non omnes sunt.

CL. IVLIANVS DIXIT: Patefacta igitur vel imperitia vel impudentia tua, quæ aut
D non curat, aut non valet, quid dicatur exponere, ostensoque veritatis ipsius, quam se esse Christus appellauit, lumine, nihil de Apostoli sermonibus Manichææ, id est, vestræ cohærere dementiæ, nunc expositioni operam nauemus; vt sicut ostensum est, qualiter non possit, ita eluceat qualiter & debeat & possit intelligi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita desereris veritate, & contra manifesta Apostoli verba non potes inuenire quid dicas, vt quod in eis intellexerunt tot sancti, clarique
E Doctores, qui hoc in Ecclesia Catholica didicerunt atque docuerunt: Non enim sanum sensum habentes in tam manifestis verbis, aliud intelligere potuerunt; tu Manichæorum esse dicas, quod illos non fuisse cogeris confiteri, quantolibet veneno Pelagianę pestis insanias.

CLI. IVLIANVS DIXIT. Scribens itaque ad Romanos, eo iam tempore quo Gentium cœperat esse permixtio, atque ideo tam ex Iudæis quàm ex Gentibus complebantur Ecclesię; tumultus populi vtriusque componit incul-

eansquoniam nec gentes impietatem suam, qua mutauerant gloriam Dei in similitudines imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum & serpentium, legis possint ignoratione diluere, quæ per vim rationis ingenitæ, etsi non ritum ceremoniarum Iudaicarum, tamen Deum innotescentem operibus, substantiæ verò profunditate secretum, potuerunt ex his ab eo quæ sunt facta cognoscere. Legis autem normam quantum ad vitæ probitatem respicit proprius vnicuique suggerebat affectus, videlicet vt nihil tale inferret proximo, quale perpeti noluisset; atque ideò profanitatem Gentium iure optimo argui posse conuincit, etsi non per legem, per eam tamen iustitiam quæ condidit legem, & qua iudicante hi qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: Iudæos verò, quorum magis intererat, quia in despectum Gentium maximè tumescebant, honorem sibi de legis purificationibus vindicantes, ac per hoc æstimantes non sibi, ita vt Gentibus profuisse Christi gratiam, peccata donantem, quandoquidem, legis ea institutione vitassent, magna disputationum virtute confringit, allegans, eis tantò amplius per indulgentiam fuisse collatum, quantò post legis admonitionem si ne vlla ignoratione peccassent, per quod approbat eos reos fuisse, & vehementer potius se damnari in eius iustitiæ examine, apud quem qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.* Hoc ergo proposito, per totum librum disputans, tum superbiam, dixi, reprimit Iudæorum, tum excusationem vanitatis Gentilibus demit, vt doceat æqualiter ambobus populis Christi profuisse medicinam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hanc medicinam paruulis vos negatis, quos lex ipsa circumcidi octaua die iussit eius gratiam præfigurans, cuius resurrectionem Dominicus, id est, post septimum Sabbati, dies octauus ostendit, nec valetis ac vultis attendere; ita paruulum morientem sine Christi gratia, periturum quemadmodum dictum est, *Incircumcisi animam paruuli interiet de populo*, cuius interitus inanere meritum non potestis, quamdiu non trahere peccatum originis paruulos dicitis.

I. IVLIANVS DIXIT: Qui & crimina voluntatis ignouit, à quibus liberum fuerat abstinere, & sui imitatione, qui erat virtutum forma, & norma correctionis, gloriam beatæ æternitatis indulsit: Cum ergo vtramque notionem pro voluminis sui tempore & iure conueniat, in his tamen locis de quibus quæstio est, cum Israëlitis om-

A ninò manum conserit, qui audebant de præputiatorum stirpe venientes, eo vsque despicere, vt affirmarent eos, nec suffragio fidei ad consortium suum transire potuisse, contra quod supercilium replicat Iudææ Gentis exordia, & in ipsa radice circumcisionis, ostendit non tantiesse præputium, vt aut iniustos eius relictio, aut iustos faciat eius ablatio.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quando ista dicebat Apostolus, non de circumcisione, vel præputio, sed de præceptis legis, in quibus est etiam, *Non concupisces*, agebat, quod & ipse commemorauit; quid tergiuersamini priores peritis, dum caliginem offunditis imperitis?

B IVLIANVS DIXIT: Non ergo per legem promissio Abrahæ, vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei: Si enim qui sunt ex lege, hæredes sunt, euacuata est fides, destructa est promissio, lex enim iram operatur, vbi autem non est lex, nec præuaricatio, ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei tantum quod ex lege est, sed quod ex fide est Abrahæ, qui est pater omnium nostrûm, sicut scriptum est, quia patrem multarum C Gentium posui te ante Deum cui credidit, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tanquam quæ sunt. qui præter spem in spem credidit, vt fieret pater multarum Gentium, secundum id quod dictum est, sic erit semen tuum; & non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum iam emortuum, cum ferè centum annorum esset, & emortuam vuluam Sarræ: in repromissione autem Dei, non hæsitauit diffidentia, sed confirmatus est fide, dans gloriam Deo, D plenissimè sciens, quia quæcumque promisit, potens est & facere, propter quod & reputatum est illi ad iustitiam.

CIIII. Rom. 4. 13.

Genes. 17. 4.

Genes. 15. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hæc te commemorare non pudet, qui oppugnas gratiam qua ista promissa complentur? Contra Deum enim loquimini, dicendo nos facimus, quod ille se facturum esse promisit, in Isaac quippe, qui Abrahæ promissus est filius: hi præfigurati sunt non qui se ipsos E iustos, sed quos Deus fuerat ipse facturus, vnde vniuersæ Propheta dicit Ecclesiæ, *Ego enim sum Deus qui facio te:* propter quod & filij promissionis vocantur, apertissime dicente Apostolo, *Non potest autem excidere verbum Dei: Non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israel; neque quia semen Abrahæ omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen.* Hoc est, non hi qui filij carnis, hi filij Dei, sed filij promissionis deputantur in semine. Quos itaque Deus promisit, Deus facit: hoc ergo totum sicut ædificat eos, quorum spes in Deo spes

BEDA. Rom. 9. 8.

Esai. 4. & apud 70.

Rom. 9. 6.

est: sic euertit eos, qui confidunt in virtute sua, ac per hoc, sicut Catholicam fidem ædificat, sic Pelagianum euertit errorem.

CLIV. IVLIANVS DIXIT: Qui locus, quàm sit opinioni vestræ totus infestus, & primo opere disputatum est, & sicut hinc recoli oportuerit differetur: Nunc autem aduertatur promissionem, quæ facta est ad Abraham ob remunerationem fidei eius, in qua dicitur, quia pater multarum Gentium constitueretur, ostendisse, nec vnius illum populi genitorem debere defendi, qui multarum Gentium pater prædictus, nec ita solum credulitatis recepisse mercedem, vt alios similiter credentes, à præmij consortio putetur excludere: Non est autem scriptum, inquit, tantummodo propter ipsum, quia reputatum est illi, sed & propter nos quibus reputabitur, credentibus in eum, qui suscitauit, Iesum Christum Dominum nostrum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dicite nobis, ô vani, non defensores, sed inflatores liberi arbitrij, qui ignorantes Dei iustitiam, & vestram iustitiam volentes constituere, iustitiæ Dei non estis subiecti; dicite, inquam, nobis, si noluissent Gentes credere, iusteque viuere, euacuaretur promissio, quæ facta est ad Abraham? Non inquies? Ergo vt Abraham ob stipendium fidei consequeretur dilatationem seminis, præparata est Gentium voluntas à domino, & vt vellent, quod & nolle potuissent, ab illo factum est, qui ea quæ promisit, potens est facere.

CLV. IVLIANVS DIXIT: Cùm ergo adhuc ille in præputio, testis sit fidei pronuntiatus, & ob eius stipendium, dilatationem fuerit seminis consequutus, qua, inquit, regula tu Iudæe, non putas ad consortium iustitiæ pertinere Gentiles, qui fidem Abrahæ, paria de Dei virtutibus credendo, restituunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Benè contra vos loquens, quia vtique si Dei virtutibus credunt, non sicut vos confidunt in virtute sua, vt iustificentur, id est, vt iusti fiant, sed in illius, qui iustificat impium.

CLVI. IVLIANVS DIXIT: Cur putes, inquit, sine consecrationibus legis, ad Abrahæ stemma nationes non posse perduci, cum constet promissionem, quæ facta est ad Abraham, anteriorem fuisse, quàm legem, nec eam ablutioni tributam fuisse, sed moribus?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hos mores, quos proculdubio bonos, vis intelligi, si vt putatis, homo sibi faciat, prædicere ista debuit Deus præscius, non promittere, vt non de illo in hac causa diceretur, quæ promisit potens est & facere; sed quæ præsciuit potens est & prænuntiare, aut potens est & ostendere: Quando autem dicunt homines, quod Deus promisit nos facimus, se ipsos faciunt instantia potentes, illorum arrogantia mentientem.

IVLIANVS DIXIT: Si enim qui sunt ex lege hæredes sunt, euacuata est fides, CLVII. destructa est repromissio, qui sermo nisi intelligatur, ingerit maximam quæstionem, dubio enim procul, dicit eos esse ex lege, quos supra dixerat ex circumcisione, quos sibi tantum nouerat arrogare, vt putarent, præter se neminem assumi ad Abrahæ seminis dignitatem, atque hoc disputatione collegerat; vt quia non solum hi, qui ex circumcisione, sed & illi qui ex præputio sectari voluissent vestigia fidei Abrahæ, non immerito Abrahæ filij censerentur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quod si noluissent, euacuaretur promissio: ammoneo vt intelligatis, cui gratiæ sitis inimici, negando operari Deum voluntates in mentibus hominum, non vt nolentes credant, quod absurdissime dicitur, sed vt volentes, ex nolentibus fiant. Non sicut facit doctor homo, docendo, & hortando, minando, & promittendo in sermone Dei, quod frustra fit, nisi Deus intus operetur & velle per inuestigabiles vias suas; cum enim verbis doctor plantat & rigat, possumus dicere forte credit auditor; cum verò dat incrementum Deus, sine dubio credit & proficit: ecce quod interest inter legem & promissionem, inter literam & spiritum.

IVLIANVS DIXIT: Cùm ergo superius id egisset, vt intelligeremus à consortio iustitiæ non potuisse excludi Gentes, sed per candem fidem cum filiis circumcisionis in Abrahæ stirpe numerari; nunc intulit, neminem de circumcisione ad eam promissionem, quæ Abrahæ data est, pertinere; hoc autem omnino nisi intelligatur, repugnat: quod itaque ait, si enim qui sunt ex lege; hæredes sunt, euacuata est fides, & destructa est repromissio; non hoc pronunciauit, vt videlicet nemo de Iudæis per fidem fieri credatur hæres, promissionis antiquæ, sed deest sermo, cuius vicem implet intelligentia, non solos hæredes esse, qui ex lege sunt; vt si hoc modo dictum esset: Si enim qui sunt ex lege, soli hæredes sunt, euacuata est fides. Verè enim præputium videtur excludi, si ad nullos præter eos, qui ex circum- CLVIII.

cisione erant, benedictionis hæreditas perueniret. Intelligenda igitur consuetudo scripturarum est, quia non continuò quod non dicitur, denegatur, vt intelligentiæ opera, verborum dispendia suppleantur.

BEDA. Rom. 4. AVGVSTINVS RESPONDIT: Sic intelligunt, qui non intelligunt; cur non addenditis ergo ideo non esse hæredes ex lege, quia lex iram operatur? Vbi enim non est lex, nec præuaricatio, ideo autem ex pro- BEDA. Philip. 3. missione, quia Deus quod promittit ipse facit: Qui enim præcepta legis implere se putat, per arbitrium propriæ voluntatis, sine spiritu gratiæ, suam iustitiam vult consti- Philip. 3. tuere, non iustitiam Dei sumere: Nam vnde dicit idem Apostolus, *Vt inueniar in illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed iustitiam quæ ex fide iustitiam ex Deo.* Quare suam dicit iustitiam, quę ex lege est; eamque iustitiam reprobat, non autem suam, sed ex Deo iustitiam, quę est ex fide? Nunquid lex non est ex Deo? Quis nisi infidelis hoc dixerit? sed ex lege dicit iustitiam suam, in qua homo putat sufficere sibi legem ad facienda diuina mandata, confidens in vir- Rom. 12. 3. tute sua. Ex fide autem iustitiam, ideo dicit esse ex Deo, quia Deus *vnicuique partitur* Act. 16. 14. *mensuram fidei*, & ad fidem pertinet credere, quod in nobis Deus operetur, & velle, sicut operabatur in illa purpurariâ, cuius aperuerat sensum, vt intenderet in ea quæ à Paulo dicebantur: Ac per hoc, nec ipsi Iudæi, qui crediderunt in Christum, in quibus & Paulus fuit, ex lege hęredes omnino non dicendi sunt, sed potius ex pro- Rom. 9. missione; ideo enim dictum est *in Isaac, vocabitur tibi semen, quia non filij carnis hi filij Dei, sed filij promissionis deputantur in semine.*

CLIX. IVLIANVS DIXIT: Collegit itaque Apostolus argumentum hoc modo: Si nulli essent hæredes benedictionis, nisi qui ex lege sunt, vt præputium constabat exclusum, ita consequens erat, neminem qui fuisset ex lege, benedictione priuari, id est, si circumcisio tantum valeret, vt sine ea, fides nihil valeret, sicut Gentes liquebat repulsas, ita probatur de Iudæis ad prædictionem numquam quosquam ire potuisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo erat consequens, ô grosse dialectice, quomodo erat consequens, si nulli essent hæredes benedictionis, nisi qui ex lege sunt, neminem qui fuisset ex lege benedictione priuari? Nunquid quia nemo est hęres, nisi baptizetur, proptere qui baptizantur omnes hæredes sunt? sed hoc dixerim, neque ibi est quæ inter nos vertitur quæstio, verùm, vt ostenderem quàm sis acutus,

qui me obtusiorem dicis esse pistillo.

IVLIANVS DIXIT: Nunc autem confiteamini præuaricatores in lege non esse benedictionis hæredes, quia talibus lex iram operatur, & constat promissionem illam non circumcisioni conuenire, sed fidei, si destrueretur autem promissio propter legem, nemo iustus esset, quandoquidem post quadringentos & XXX. annos promissionis allata lex, & ipsum Abraham & Isaac & Iacob & omnes immediatè Sanctos expertes benedictionis ostenderet, quę non potuisset cuique sine lege conferri. CLX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo destrueretur promissio, si ex lege quisquam iustus esset; si enim qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, euacuata est promissio, lex enim iram operatur ad hoc vtique, vt ad iram euadendam, Dei gratia requiratur.

IVLIANVS DIXIT: Quod quia manifesto falsum est, & sub lege qui peccatores pœnam merebantur; & ante legem iustitia, & fides, remunerationis suæ fructibus priuatæ non sunt; constat, non ad truncatas ferro carnes, sed ad illustres probitate mentes, promissionis illius gloriam pertinere. Sequitur autem fulminea contra traducem sententia; lex enim, inquit, iram operatur; vbi autem non est lex, nec præuaricatio; persuade legem esse conceptis latam, legem posse dari nascentibus: vt eos præuaricationis reos possit arguere: Cæterum nos, cum Apostolo credimus, quem nihil contra rationem sensisse defendimus, non esse in ea ætate præuaricationem, in qua lex esse non potuit, quia vbi non est lex, nec præuaricatio; quæ lex iram operatur non vitio suo, sed eorum iniquitate, qui peccata virtutibus antepounnt. CLXI

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non est ergo lex Christi, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest intrare in regnum Dei*: quam legem vides, etiam ad paruulos pertinere. Verum tu dic potius, paruulus cuius anima interibat de genere eius, si die non circumcideretur octauo, cuius præuaricationis arguebatur, vt tali supplicio plecteretur? Nisi quia ipse in se ipso nihil peccans, tenebatur reus in similitudine præuaricationis Adæ in quo omnes peccauerunt. Quæ verba Apostolica, tam clara obscurare, tam recta curuare, ingenti quidem sed inani labore conaris. Ioan. 3.

IVLIANVS DIXIT: Approbauit ergo Apostolus, quia non sit tantummodo scriptum propter Abraham, quod reputatum est illi ad iustitiam, sed & propter nos, quibus sine dubio reputatur, cum in Deum credimus qui Iesum Christum ex CLXII. Rom. 4.

mortuis excitauit, *qui traditus est*, inquit, *propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* A

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ab hac gratia separatis paruulos, quos nullum delictum ex origine tractum habere contenditis. Vnde fit consequens, vt non ad eos pertineat beneficium, quo propter delicta nostra est traditus Christus, & hæc sentientes & dogmatizantes Christianos Catholicos vos dicere audetis.

CLXIII. IVLIANVS DIXIT: Quam vehementer inculcat, apud iustum iudicem Deum B aliena peccata alijs non nocere, qui commendans mortem Christi vigilanter enunciat propter nostra illum delicta, quæ & plura erant, & nostra erant, non propter vnum & alienum, & olim defuncti hominis mortem oppetijsse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Inobedientia quidem vnius hominis non absurdè vtique delictum dicitur alienum, quia nondum nati, nondum egeramus aliquid proprium siue bonum, siue malum: sed quia in illo qui hoc egit, quando id egit, C omnes eramus, tantumque fuit ac tale delictum, vt eo natura vniuersa vitiaretur humana: Quod satis indicat etiam ipsa generis humani tam manifesta miseria, hoc delictum alienum obnoxia successione fit nostrum, propter quod dictum est à doctore Catholico, qui rectè intellexit Apostolum, *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est*: Cuius intellectum, & aliorum eius in Catholica veritate sociorum, si sequi volueritis, non cogemini alienare paruulos à beneficio mortis eius, qui D traditus propter delicta nostra; & vnus pro omnibus mortuus est; vbi quod sequitur clamat Apostolus, *Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est*; & vos reclamatis. Non sunt mortui paruuli: clamate, & quod sequitur. Ergo non pro ipsis mortuus est; & videte vtrum vos etiam mortui iaceatis, qui mortuis, ne viuificentur, Christi mortem negatis: Quia non eis, sicut putatis, delictum debet, & olim defuncti hominis, imputari; nec attenditis, primum hominem Adam sic olim fuisse defunctum, vt tamen E post illum secundus homo sit Christus, cum tot hominum millia inter illum & hunc orta sint, & ideo manifestum est, ad illum pertinere omnem, qui ex illa successione propaginis nascitur, sicut ad istum pertinet omnis, qui in illa gratiæ largitate nascitur. Vnde fit, vt totum genus humanum quodammodo sint homines duo, primus & secundus.

Ambrof. lib. 1. de pænit. c. 2.

2. Cor. 5. 14.

PROSPER Sent. 199.

CLXIV. IVLIANVS DIXIT: Qui ergo dicit multa delicta, nihil de vno Manichæorum id est traducis suspicatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed vtique, homo contentiose, multa delicta essent, quæ multi haberent, etiam singula singuli, propriæ voluntatis, si ad lauacrum regenerationis venirent, cum primum peccare cœpissent; quos omnes secundum istam non rationem, sed distortionem tuam, ab hac gratia, quæ ex multis delictis iustificat, facitis alienos, quando non vultis eius esse participes quoslibet homines, quorum delicta sunt singula: quanto magis ergo multa sunt, eis additis quæ habent alij plura, alij pauciora; à quibus tamen omnibus liberat gratia, de qua dictum est, *Ex multis delictis in iustificationem*: fuit enim Adam & in illo fuimus omnes: perijt Adam, & in illo omnes perierunt: Ambrosius qui hoc dixit, calumniosè, non erat Manichæus, paruulos contagium mortis antiquæ primæ natiuitate contrahere. Cyprianus dixit, calumniosè, non erat Manichæus, omnes in vno Adam peccasse. Hilarius dixit, calumniosè, non erat Manichæus, in qua Ecclesia ista didicerunt? calumniosè, non erat Manichæa; & quia Catholica erat, atque Catholica perseuerat, ideo vos contra ista sentientes, & contendentes, ferre non potuit; & vt Catholica permaneret, & infirmitatem paruulorum suorum vestra damnatione muniuit.

Lib. 7. in Luc. c. 15: 12.

Lib. 1. Ep. 8.

IVLIANVS DIXIT: *Iustificati itaque ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & accessum habemus in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ Dei*: Qui vobis videtis, inquit, iustificationem per peccatorum veniam fuisse collatam, firmam tenete concordiam, & paribus animis mediatoris dona laudate, cuius munere collatum nobis est, vt in hanc gratiam haberemus introitum, & eos quos iustitia reos tenebat, quia reos nos non natura fecerat, sed voluntas, libertati reddidit, & eripuit vltioni, præstititque, vt qui sperabamus æterna supplicia, modò gloriemur in spe gloriæ Dei. CLXV. Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non per solam peccatorum dimissionem iustificatio ista confertur, nisi auctoribus vobis: iustificat quippe impium Deus, non solum dimittendo quæ mala facit, sed etiam donando charitatem, vt declinet à malo, & faciat bonum per Spiritum sanctum, cuius subministrationem iugem poscebat Apostolus eis, quibus dicebat: *Oramus autem ad Deum, ne quid faciatis mali*: contra istam gratiam geritis bellum, vt liberum non sermone defendatis, sed præsumptione decipiatis voluntatis arbitrium. 2. Cor. c. 13.

IVLIANVS DIXIT: Verum vt magis CLI.

exprimeretur virtus istius, securitasque doctrinæ, quid conferat fidelibus Philosophia Christiana persequitur: *Non solum autem, sed & gloriamur in pressuris, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis*: Id est, Non hoc solum nobis hæc beneficia contulerunt, vt amplitudine quandoque munerum gaudeamus: Sed iam in præsentiarum, in medijs angorum æstibus constituti, alacres sumus ipsius possessione virtutis, & de persequentium furore, ridemus, impiorum crudelitatem, eruditionem, patientiæ, magis quàm perturbationem læsuriæ iudicantes, vt non solum propter præmia non peccemus, sed hoc ipsum non peccare præmium censeamus.

Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si præmium est non peccare, quis dat hoc præmium? Puto quod non dicturus es, ipse sibi homo; quamuis hoc te cogat dicere peruersitas hæresis vestræ: Si ergo Deus dat hoc præmium, vt homo non peccet: donum potius video dicendum esse, quàm præmium, ne aliqua merita præcessisse videantur, cùm eos qui dicunt gratiam Dei secundum merita nostra dari, Pelagius quoque ipse damnauerit: quomodo autem detur hoc donum, id est non peccare; & tu paulò ante dixisti, Apostoli verba commemorans, *Cum charitas Dei diffusa in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis*: ac per hoc; in Philosophia Christiana, vt gloriemur in tribulationibus non est nostrum, qui & hoc accepimus, alioquin tanquam de suo à se, sibi parto glorianti homini dicitur, *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem & accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sed gloriamur in illo qui hoc dedit, vt qui gloriatur, in Deo glorietur: Hæc est gratia, quam Catholica fides prædicat; vt quid eam, quæso, vester error oppugnat? Cum etiam vestro vos ore conuincat?

1. Cor 4.

CLXVII. IVLIANVS DIXIT: Deinde cum in testamentis agi ea; quæ sunt promissa, conspicimus; præsentis vitæ inter ludicra omnino omnia bona malaque numeramus, fidem pollicitationis Dei de magnitudine in nos charitatis illius æstimantes: Neque enim confutauit spem nostram, æternorum frustratio commodorum, quandoquidem, vadem beatitudinis futuræ Dei charitatem tenemus, quæ effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, idem per dona sancti Spiritus: amorem suum Dei circa genus probauit humanum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non vis esse inter hæc dona, etiam non peccare: Sed confideus in virtute tua, hoc tibi tu ipse vis dare, noli irasci, obsecro: maledictus omnis qui spem habet in homine.

IVLIANVS DIXIT: Restitue ergo totum fideliter, quod fidelibus repromisit. CLXVIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Restitue planè hoc ipsum, vt fideles sunt, quia fidem Gentium promisit Abrahæ, & quidam magnus fidelis dicit, *misericordiam consecutus sum, vt fidelis essem*. 1 Tim. 1. 13.

IVLIANVS DIXIT: Qui enim filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, per quem nos in operationem sancti Spiritus consecrauit, proculdubio cum illo omnia nobis donauit. Vt quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impijs mortuus est? CLXIX Rom. 8. 32.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Testimonia diuina commemoras, quibus vester error euertitur: non enim dictum est, Christus etiam pro impijs, sed pro impijs, inquit mortuus est. Vt autem & ipse alibi confessus est, etiam pro paruulis mortuus est, & tamen quâ fronte nescio transij te in eos originaliter impietatem hominis negas. Quomodo ergo pertinent ad eum, qui pro impijs mortuus est?

IVLIANVS DIXIT: *Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori? commendat Deus charitatem suam in nobis: quoniam sicut adhuc cum peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est: Multo magis iustificati in sanguine ipsius, salui erimus per eum, ab ira: si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius; multò magis reconciliati salui erimus in vita eius: non solum autem hoc; sed & gloriantes in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.* Aperuit quanta totum Christus pietate gessisset, & qui mori dignatus est, pro nihil boni merentibus. CLXX. Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hæc verba tua, sic temperata sunt, vt etiam paruulos tangere videantur, quoniam & ipsos nihil boni meruisse conceditis, quos nihil boni egisse fatemini, sed Apostolus non ita locutus est, qui dixit, *Christum pro impijs & peccatoribus mortuum*: frustra ergo tu magnam Christi misericordiam extenuandam putasti: ille enim pro malè merentibus mortuus est: à quo tanto beneficio Saluatoris, paruulos separatis, quoniam saluos eos dicitis: Ille autem dicit, *Non est opus sanis medicus*, non est ergo opus paruulis Christus, quibus vtique secundum vos non est Iesus. Quibus autem opus, est his proculdubio est Iesus: sed discite maligni, opus est paruulis; & ipsos ergo à peccatis Luc. 5.

eorum saluos facit, quoniam propterea tale Matth. 1. nomen accepit: vbi Angelus dixit, *Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum facit populum suum à peccatis eorum.*

CLXXI. IVLIANVS DIXIT: Quippe qui rationem & legem criminum amore calcauerant, euntes post desideria sua, quæ ipsa conscientia, cuius est maxima vis castigabat. Verum quia constabat, etiam Prophetas propter iustitiam crebro mortis enituisse contemptu, & plurimos, pro magnis quibusque rebus, dignitatisque insitæ fulgore rutilantibus securo ad interitum animo cucurrisse, ne singularitas virtutis Christi, dilucidior eiusmodi esset exemplis, intulit Apostolus, per quod ostenderet charitatem & fortitudinem, illius vnico eminere fastigio: assentior & ego, licet rarò, licet vix, tamen pro rebus iustis & bonis mori elegisse nonnullos, sed illis negotiorum dignitas, id est, ipsarum rerum, pro quibus dimicauerant claritudo, periculorum temperauit dolorem, Christus autem nihil habuit quod amaret in studijs impiorum, & pro his qui erant propria voluntate deformes, non est aspernatus impendi, apparet illum omnium virtutibus antecellere: quia etsi intolerantia paucos, in causa tamen nullos potest habere consortes: Nihil igitur de eius munificentia desperemus, quia si pro nobis mortuus est, cum adhuc essemus peccatores, multo magis iustificati nunc, in sanguine ipsius salui erimus per eum ab ira.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nolite ergo eximere paruulos de numero peccatorum, quia & pro ipsis mortuum fatemini Christum.

CLXXII. IVLIANVS DIXIT: Et post reconciliationem, quam cum Deo habere promeruimus, per operam videlicet mediatoris, debemus percipere animo sempiterna gaudia, & non solum salutem sperare, sed etiam gloriam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Rogo te, attende quod dicit Apostolus, propter quod factum est, vt de primo homine loqueretur: de reconciliatione agebat, quam tu quoque per mediatorem Christum ex inimicitijs, quas cum Deo habuimus, factam esse concedis: Ecce vide & Rom. 5. verba Apostoli: *Iustificati igitur ex fide*, inquit, *pacem habemus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum* & paulò post: *Si enim Christus cum infirmi essemus, adhuc iuxta tempus pro impijs mortuus est:* Item paulò post, *commendat autem*, inquit, *charitatem suam Deus in nobis, quando cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multò magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui* A *erimus ab ira per ipsum:* adhuc attende. Si enim cum inimici essemus, inquit, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multò magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius: hanc reconciliationem quam toties commendauit, etiam in nouissimo posuit, dicens, *Per quem & nunc reconciliationem accepimus*, ac deinde intulit, *Propter hoc sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum:* sicut ergo per hunc vnum inimicitiæ, sic per vnum Christum reconciliatio: Quisquis igitur à peccato in quo inimicitiæ B factæ sunt, liberos esse paruulos dicit, profecto eos negat ad hanc reconciliationem, propter quam Christus mediator factus est, pertinere, proinde separat eos, & à iustificatione quæ fit in Christi sanguine, cuius fundendi causa quando eum bibendum commendauit, nulla nisi in remissionem dicta est peccatorum, vnde fit consequens, vt paruulis peccata non habentibus, mors Christi nihil prosit omnino: per hanc enim reconciliati sumus Deo, cum inimici esse- C mus, quod paruuli secundum vos non fuerunt: vt enim propter hanc reconciliationem moreremur peccato, in quo inimicitiæ fuerunt, *quicunque baptizati sumus in Christo*, sicut idem dicit Apostolus, *in morte illius baptizati sumus:* Ad hæc autem verba vt peruenisset, si enim mortui sumus inquit, peccato, quomodo viuemus in eo; statimque vt ostenderet mortuos nos esse peccato, *an ignoratis*, inquit, *quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?* Vbi est libertas & fortitudo D animi vestri? Quare timetis dicere, quod credere non timetis, paruulos in Christo baptizati non oportere, quos peccatum cui moriantur dicitis non habere?

IVLIANVS DIXIT: Propterea, *sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt in quo omnes peccauerunt*: ad edomandam superbiam Iudæorum, qui sibi necessariam peccatorum veniam, non tantum quantum Gentilibus æstimabant: prærogatiua legis sanctitatem suo generi vindicantes; in morbum humanæ conuersationis inuadit, & multitudine delinquentium retro petit; vt quantum E dominationis in hoc mundo iniquitas occupauerit, antiquitatis ipsius prodat auctoritas, quamque multa & veternosa crimina, ab obscœnitate præcedentium, per manus mutuæ imitationis posteris tradita Christi gratia sustulisset ostenderet, atque ab hoc recordationem facit primi hominis; non à quo peccatum cœperat: constat enim priùs mulierem deliquisse, sed qui per priuilegium sexus, magisterium occupasset deli- CLXXIII.

cti; per hunc ergo, intrauit peccatum, & per peccatum mors, sine dubio illa, quæ peccatoribus, id est, æterna promittitur: & ita, inquit, in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, aperuit prorsus qualiter hæc mors transisset, & ad posteros ob imitationem scilicet, non generationem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam quidem responsum est tibi, cur non mulierem nominauerit, ex qua fuit initium peccati, sed vnum hominem, aut vt ipsa quoque in illo intelligeretur: propter vnam carnem, aut quod à viro incipit generatio, per quam volebat ostendere in mundum intrasse peccatum, sed homines, qui dicitis mortem quæ in peccato est, ob imitationem non generationem, ad posteros transiisse, cur non aperte dicitis baptizari in Christo paruulos non debere? Si enim baptizandi sunt in Christo, quomodo quicumque baptizantur in Christo, in morte ipsius baptizantur? proculdubio peccato & ipsi moriuntur; hinc quippe probauit Apostolus, peccato nos esse mortuos: quia in morte Christi baptizati sumus: cum enim dixisset, si mortui sumus peccato, quomodo viuemus in eo? mox vt ostenderet mortuos nos esse peccato, *an ignoratis* inquit *quomodo quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte illius baptizati sumus!* Quisquis igitur peccatum non habet, non est, cur moriatur in baptismo: quisquis autem qui cum baptizatur non peccato moritur, non baptizatur in morte Christi, ac per hoc, non baptizatur in Christo: quid tergiuersamini? liberè aperite inferos vestros, liberè ad vos intrent qui nolunt in delicto mortuos, in baptismo viuificari paruulos suos.

CLXXIV. IVLIANVS DIXIT: Postquam enim dixerat *in omnes pertransijt*, subdidit statim, *in quo omnes peccauerunt*, hoc, in quo omnes peccauerunt nihil aliud indicat quàm quia omnes peccauerunt, secundum illud Dauidicum, *In quo corrigit adolescentior viam suam.* Quomodo corrigit viam suam? *In custodiendo sermones tuos.* In eo ergo corrigi dicitur per quod corrigitur: Ita & Apostolus in eo dixit pertransisse mortem, in quo omnes propria voluntate peccauerunt, non vt hoc, in quo, aut Adam aut peccatum videatur ostendere, sed in quo omnes peccantes intelligatur exprimere.

Psal. 118

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aperi oculos, in Adam omnes moriuntur, in quo si non sunt mortui paruuli, nec in Christo viuificantur, vt quid cum eis ad baptismum, viuificatoris & saluatoris, simulatione damnabili curritis, quos viuos sanosque damnando, viuificari sanarique non vultis?

A IVLIANVS DIXIT: Omnes autem pro multis, penè innumeræ scripturarum exempla testantur, secundum illud, *Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt*, & post pauca, *qui deuorant*, inquit, *plebem meam sicut cibum panis;* ostendens, ab illis omnibus, quos malum pronunciauerat operari, hanc plebem fuisse discretam; in Euangelio refertur, *& clamabat omnis populus, Crucifige, crucifige:* Et tamen generalitate verbi huius, nequaquam aut Apostoli, aut Nicodemus, aut sanctæ mulieres includuntur: hic B ipse Apostolus, quos nunc dixit omnes, paulò pòst multos nominat. CLXXV.

Psal. 13.

Luc. 23. Matth. 27.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ad hoc iam responsum est, non repugnare omnibus multos, quia ipsi omnes non pauci, sed multi sunt, & quod de Psalmo commemorasti, *omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt:* prorsus verum est; filios quippe hominis qui declinauerunt, omnes discreuit à filijs Dei, quos non declinantes deuorabant: Deus enim respexit super filios hominum, hi omnes declinauerunt, ab eis C quippe excepti sunt filij Dei: ex his ergo declinantibus omnibus filijs hominum, erat etiam ille omnis populus, qui clamabat, crucifige, crucifige: Ad hunc quippe populum, nullo modo illi, qui iam in Christum crediderant, pertinebant, hinc te exue si potes, quod vnus pro omnibus mortuus est, & aude dicere, non omnes esse mortuos, pro quibus mortuus est Christus; cum statim tibi Apostolus fauces premat, & opprimat audacissimam vocem quid sequeretur ostendens, & dicens, ergo omnes mortui sunt; noli sic laudare Apostolum: noli sic expo- D nere, vt nolis audire, *si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt:* In hos omnes qui mortui sunt, cum peccato mors pertransiit, & per illum in quo omnes moriuntur; ibi sunt & paruuli, quia & pro ipsis Christus mortuus est, qui propterea pro omnibus mortuus est, quia omnes mortui sunt: quidquid argumenteris, quidquid Apostolicorum verborum coneris euertere siue peruertere, à morte quæ in peccato est, paruulos non ostendis immunes: quia & pro eis Christum mortuum negare non audes.

Psal. 13.

2. Cor. 5.

IVLIANVS DIXIT: Quid ergo egerimus appareat; omnes, plurimos, Apostolus dixit; quos ideo ait obnoxios morti, E quoniam voluntate propria peccauerunt; non igitur originale, sed voluntarium crimen accusat, & reuera nihil aliud indicant verba, si eorum fides & proprietas expendatur: nam si peccatum crederet ad posteros generatione transiisse, id est, ad eos qui ibi non fuerant, ab illo fuisse iaculatum, CLXXVI.

falsissimè omnes peccasse pronunciaret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Possem tibi dicere, quomodo sicuti sunt posteri Adam peccantis exemplum, qui non ibi fuerunt, nec ipsum peccatum vel viderunt, vel audierunt, vel crediderunt, sed non hoc dico; *Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes: peccauit Adam, & in illo omnes peccauerunt, propter quod in illo omnes moriuntur:* Apostolum audi apertissimè loquentem, non rè tortuosissimè garrientem.

CLXXVII. IVLIANVS DIXIT: Quod enim vnus facit, & ad alios dirigit; non verè hoc omnes fecisse dicuntur: aut enim pertransiit ad eos, & ipsi non peccauerunt, aut ipsi peccauerunt, quo sermone, negotium operationis exprimitur, & ad eos non pertransiit nisi imitatione sola.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si quis intemperantia sibi podagram faciat, eamque transmittat in filios, quod sæpe contingit, nonne rectè dicitur in eos illud vitium de parente transisse? Ipsos quoque hoc in parente fecisse quoniam quando ipse fecit, in illo fuerunt, ac sic ipsi atque ille, adhuc vnus fuerunt: fecerunt ergo non actione hominum, sed ratione iam seminum: Quod ergo aliquoties inuenitur in corporis morbis, hoc in illo illius primi genitoris antiquo magnoque peccato, quo natura humana vniuersa vitiata est factum esse nouerat, qui lucidissima locutione, quam vos conamini tenebrare, dicebat, *per vnius hominis peccatum, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt:* Gratiam quippe Christi commendare intenderat, à contrario formam constituens, & regenerationis principem principi generationis opponens.

CLXXIIX IVLIANVS DIXIT: Illud autem, quod te opponere credidisti vel in isto libro, cui nunc respondeo, vel in his, quos ad Marcellinum scripseras, tum transiisse peccatum, *quando omnes homines*, vt tuis verbis vtar, *ille vnus fuerunt*; sine difficultate veritas deterit, & irrisioni cuiusque prudentis exponit. Nam tali argumento præter impietatem tuam nihil aliud indicatur: impietatem, inquam, quam credis ita esse animarum traducem, in Tertulliani olim, & Manichæi profanitate damnatam; sicut etiam corporum tradux; quod tam nefarium est, vt cum à nobis in Epistola, quam ad orientem misimus fuisset obiectum, tu his libris, quos nuper ad Bonifacium misisti, negando à te propulsare coneris, ais enim; dicunt, *Nos autem animarum traducem confiteri; quod in cuius libris legerunt, nescio*; vt à te videlicet nihil dici tale deieres: Porrò, vt falsitas tua, tuorum verborum A collatione prodatur, quomodo traducem animarum, profanam reuera opinionem, tuis dicis sensibus non teneri; cùm profitearis, omnes homines illum vnum fuisse? Si enim non credis partem animæ seminibus illigatam; quo ore scribis omnes homines Adam solum fuisse, cum homo vtique nisi anima & corpus simul esse non possit?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Putas hominem non posse dici solum hominis B corpus, cum scias ipsum filium Dei, vnicum Dominum nostrum Iesum Christum, sub Pontio Pilato crucifixum, & sepultum, sicut tota Ecclesia confitetur; & hæreses multæ, in quibus & vestra est, & tamen solum corpus Christi sepultum est; debuit esse secundum eius diuinitatem Christus filius Dei vnicus Dominus noster, non dici sepultus; quoniam non ex solo corpore, sed ex verbo Dei, & anima rationali & corpore est Christus Dei filius vnicus dominus noster: Sed cum venisset ad hæc verba confessio, sub Pontio Pilato, crucifixus C est, subjici debuit & corpus eius sepultum, nec de ipso primo homine, de quo agitur, dicere scriptura debuit, finxit Deus hominem puluerem terræ quia solem hominis corpus ex terra est: ipsum denique Deum errasse clamate qui mortem minando, dixit homini, Terra es, & in terram ibis; cum potius ex tua doctrina debuerit dicere, Terra est corpus tuum, & in terram ibit: Quia ergo fuit Adam, & in illo fuimus omnes, quod ante nos Catholici doctores secundum Scripturas in sancta Ec- D clesia didicerunt, atque docuerunt; ideo dixi, omnes ille vnus fuerunt; quia & illi duo, masculus & fœmina, non iam duo erant, sed vna caro: Et ego de omnibus genitis dixi, quoniam quando peccatum est, & omnes, ille vnus fuerunt; nondum quippe inde fuerat vllus in matrem seminatione transfusus, & vtique filij à viris transfunduntur in fœminas: Ex qualibet ergo, & quantalibet parte, omnes qui ex illo nati sunt, ille vnus fuerunt, siue secun- E dum solum corpus, siue secundum vtramque hominis partem, quod me nescire confiteor, nec me pudet vt vos, fateri nescire quod nescio, nec ideo tamen nescio, de omni homine scriptum esse, *Homo vanitati similis factus est, dies eius velut vmbra prætereunt:* Psal. 143. quia & alibi eadem sancta scriptura dicit, *Veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens:* Psal. 38 quod iusto Deo creante non fieret, si peccatum originale non esset.

IVLIANVS DIXIT: Deinde etiamsi hoc solum ad carnem referas, nec sic potest hæc intelligentiæ tuæ fatuitas excusari, CXXIX.

qua dicis, omnes, ille vnus fuerunt, cum eo tempore quo peccauit Adam, iam duo essent homines; non vnus idem ipse & vxor eius; de quorum substantia non culpa, genus hominum, secundum quod Deus instituerat, pullulauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam dixi, & ecce iterum dico, ego de his dixi, omnes ille vnus fuerunt, quos fuerat seminaturus, id est, generaturus Adam, ex illo ergo vno principaliter erant tracturi nascentes originale peccatum, qui genuit: Illa autem quæ coniuncta duo fuerunt, quod excepit, concepit, peperitque posterior quamuis peccauerit prior. Vnde & sancta scriptura in lumbis patris Abraham dicit fuisse filios Leui, & in illo à Sacerdote Melchisedech fuisse decimatos, ad Hebræos epistolam lege, & linguam corrige.

CLXXX. IVLIANVS DIXIT: Denique Abel filio, parentum peccatum nihil nocuisse, sanctitas eius, scripturis omnibus celebrata testatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ergo non ipsum posuit Apostolus imitandum, qui primus iustus fuit, cum de duobus hominibus ageret, quorum vnus in condemnationem mitteret, alter in iustificationem, Adam dixit & Christum: Si autem Abel legem non habebat in membris repugnantem legi mentis, quam sicut iustus debellabat interiore certamine, & si caro eius non concupiscebat aduersus spiritum nihil ei nocuerat peccatum parentum; Sed quisquis talem dixit fuisse Abel, dicat eum carnem non habuisse peccati, cum proculdubio Dominus Christus non habuisset similitudinem carnis peccati, nisi aliorum omnium hominum esset caro peccati.

CLXXXI IVLIANVS DIXIT: At è regione Cain liuidus, parricida de eadem natura progenitus, non eadem voluntate prouectus, excarnificante animum tremore vastatur: Ergo in hunc mundum peccatum intrasse per vnum Apostolus dixit, & per peccatum mortem, & ita in omnes homines mortem pertransisse qui peccauerunt: quæ sententia, Catholico dogmati conueniens, nihil vobis impertit auxilij.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Mortem cum peccato pertransisse ostendit Apostolus, dicendo, *& ita in omnes homines pertransijt*: propter hoc & infantes cum baptizantur, eruuntur de potestate tenebrarum; alioquin cum magna iniuria Dei sicut iam diximus, & sæpe dicendum est exorcizatur, & exsufflatur imago Dei, si non ibi ille exorcizatur & exsufflatur princeps mundi, qui mittitur foras, vt sit illic habitatio Spiritus sancti: scelus autem quod fecit Cain, ad originis causam non pertinet, quamquam voluntate commissum est.

IVLIANVS DIXIT: His enim est ordinata verbis, quibus exemplum præcedens, & studium sequens imitantis, ostenditur. CXXCII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam tibi dictum est, Abel ergo ei debuit opponi à contraria parte, non Christus.

IVLIANVS DIXIT: Cæterum si generationem peccato aut infectam, aut obnoxiam, voluisset ostendere: non dixisset per vnum hominem intrasse peccatum, sed per duos. CXXCIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est; nihil dicis & tamen dicis, & dicis, quamquam rectum non potes inuenire, quod dicas.

IVLIANVS DIXIT: Nec dixisset, *in eo transijt mors, in quo omnes peccauerunt*, sed in eo in quo de primi hominis & de primæ mulieris diabolica voluptate, & carne fluxerunt; quod si pronunciauisset, non vestrum dogma firmasset, sed omnes suas sententias subruisset Apostolus: Ergo, peccantium voluntatem, & peccandi accusat exemplum, ac per hoc vos & ratio deprœliatur & Paulus. CXXCIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo in Abel primo iusto ponere debuit iustificationis exemplum, sicut in Adam primo peccatore positum putatis esse peccati: Cur enim nos pigeat eadem tibi respondere, cum te non pudeat eadem toties frustra repetere?

IVLIANVS DIXIT: *Vsque ad legem enim peccatum in hoc mundo, peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset, sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysem, etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudine præuaricationis Adæ, qui est forma futuri*; qualitatem peccati appellationum varietate discernit, vt aliud ostendat esse peccatum, aliud præuaricationem; hoc vult dumtaxat loco omnem quidem præuaricationem peccatum videri, non omne autem peccatum præuaricationem; vt per vocabulum præuaricationis, peccato crescat inuidia, magisque rei esse videantur, qui fuerint præcepta transgressi, vel qui sine legis admonitu actionis ingenitæ dissimulatione deliquerint: Ante eam ergo legem, quæ per Moysem data est, & consignata litteris, cuius sanctione actuum forma præscripta est, quam ignorare populo sub ea degenti liberum non erat, medium illud tempus inter Adam & Moysem, tales varia studiorum prauitate pollutos, peccati Apostolus non præuaricationis accusat. CXXCV. Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid

est ergo, *Regnauit mors ab Adam vsque ad Moysem, & in eos qui non peccauerunt in similitudinem præuaricationis Adæ?* Quomodolibet enim distinguatis, contra vos dixisse Apostolus inuenitur, nam si regnauit mors, & in eos non peccauerunt, licet distinxeritis, non inuenietis quomodo sit iustum, nisi propter originale peccatum: & ideo tanquam quæreretur, quare regnauerit, & in eos qui non peccauerunt: Responsio reddita est, *In similitudinem præuaricationis Adæ*; id est, non propter sua propria peccata, sed quoniam sui similes genuit præuaricator Adam; sicut exposuerunt hæc verba, etiam qui ante nos, Catholici Doctores fuerunt: Quamuis enim peccatum illud primum, atque vnum, quod per vnum hominem intrauit in mundum, commune sit omnium, propter quod dictum est: *In quo omnes peccauerunt*: Tamen sua propria paruuli peccata non habent: Et ideo de illis etiam hoc veraciter dici potuit, quod non peccauerunt, sed regnauit in eos mors in similitudine, vt dictum est, præuaricationis Adæ. Si autem regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen, & in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ, id est, & in eos qui peccauerunt quidem, sed non in similitudinem præuaricationis Adæ peccauerunt, neminem secundum vos inuenitis? quia omnes qui peccauerunt in similitudinem eius peccasse, idem exemplum eius secutos esse contenditis: fouea igitur vulpeculæ ex vtraque parte conclusa est, non est qua intret vt lateat, aut si iam ibi latebat, non est qua exeat, vt euadat.

CXXCVI. IVLIANVS DIXIT: Vt quibus lex data non est, intelligantur non esse præcepta transgressi, rei autem conuincantur, quamquam negligentes rationem, quam proprij in vnoquoque protestantur affectus, vel humanæ societatis, vel pudoris iura temerauerint, atque ideo mutua quidem imitatione, non tamen legis, quæ necdum lata erat, dicuntur transgressione peccasse; vsque ad legem ergo peccatum fuit; non præuaricatio; post legem autem, non solum peccatum, sed etiam præuaricatio: regnauit autem mors æterna, quam Adæ si peccasset adscripturum se Deus spoponderat, igitur illa mors peccato debita, mors pœnalis regnauit & ante legem, in eos qui peccauerunt, sicut in Sodomitis, & his qui in diluuij tempore propter iniquitatem, voluntariam tamen, vel varia sunt ætate consumpti regnauit: & post legem, in his quo reos præuaricationum inuenit.

AVGVSTINVSS RESPONDIT: Quoniam mortem nisi æternam non vis esse pœnalem; si mors pœnalis non est, quæ à corpore animam separat; cur eam timet natura, quam sic laudas, vt neges esse vitiatam? Quid causæ est, vt infans vbi paululum ab infantia progredi cœperit, iam formidet occidi? Cur non ita vt in somnum, sensus est procliuis in mortem, cur magni habentur qui mortem non metuunt, atque tam rari sunt? cur enim ipse, qui concupiscentiam se habere dixit dissolui, & esse cum Christo; non vult tamen spoliari, sed superuestiri vt absorbeatur mortale à vita? Vt quid Petro dictum est, de ipso glorioso fine, *alter te cinget, & feret quo tu non vis?* si ergo frustra mors timetur, ipse timor eius est pœna; si autem anima separari à corpore naturaliter non vult, ipsa mors pœna est, quamuis eam in vsum bonum gratia diuina conuertat.

CXXCVII IVLIANVS DIXIT: Quoniam ea iudicante iustitia, quæ non imputat peccatum, nisi à quo liberum est abstinere; hi qui sine lege peccauerunt, sine lege iudicabuntur, & hi qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur: Quod autem ait Apostolus, *sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysem, etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ:* fecit translucere quod senserat, id est, Iudæos sub lege peccantes similiter vt Adam præuaricatos fuisse definiens, quia & illi primo homini licet non libris, auribus tamen commendata lex fuerat abstinendi à gustu arboris: in quo obedientiæ exploratio fuit, de qua contra præceptum edendo, præuaricationis crimen incurrit: Ergo & post datam legem ministerio Moysi, peccans populus, in similitudinem præuaricationis Adæ deliquisse conuincitur, quia, ita vt ille legis transgressione peccabat, in media autem ætate, duarum legum primæ datæ, non scriptæ, secundæ verò & latæ & litteris traditæ, qui peccauerunt, non à peccato ostenduntur alieni, sed non in similitudinem præuaricationis Adæ, quia legem non acceperant, prohibentur errasse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vbi negas similitudinem præuaricationis Adæ, te ipse conuincis, quod hi, qui sine lege peccauerunt, non primi hominis exemplo sunt rei: non est igitur imitatio, sed generatio, qua per peccatum mors in omnes homines pertransijt, neque enim si tam prolixa tempora quæ ante legem fuerunt transiluisset hæc mors, quæ per peccatum primi hominis intrauit in mundum, & à Iudæis serpere inciperet, qui præuaricatores legis effecti sunt, vt seruaret similitudinem præuaricationis Adæ, diceretur de illa,

per

per vnum hominem intrasse & per omnes homi- nes pertransijsse: Cui enim non dico stulto, sed fatuo, persuadebitis, mortem per vnum hominem intrasse; & per omnes homines pertransisse; quam dicitis tot gentes, & tot sæcula prætermisisse, & ad eos qui legem acceperant, intactis cæteris peruenisse, cum & in eos mortem regnasse dicans, qui non in similitudine præuaricationis Adæ, sed sine præuaricatione, quia sine lege peccauerunt: Prorsus non est vnde vestrum corrigatis errorem, nisi redeatis ad Catholicam fidem, quæ homini primo principi generationis, hominem secundum principem regenerationis opponit.

CXXCIIX IVLIANVS DIXIT: Qui Adam forma dicitur futuri, id est, Christi; verum forma à contrario, vt sicut ille peccati, ita & hic iustitiæ forma credatur; sed sicut incarnatio Christi, iustitiæ fuit forma non prima, sed maxima; quia & antequam Verbum caro fieret, & ex ea fide quæ in Deum erat, & in Prophetis, & in multis alijs sanctis fulsere virtutes: veniente autem temporum plenitudine, exacta in Christo iustitiæ norma resplenduit, & qui prædictus fuerat pater futuri sæculi, tam præcedentium Sanctorum, quam etiam sequentium remunerator emicuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Agnoscimus hæresim vestram, definiuit enim Pelagius, quod non ex fide incarnationis Christi, antiqui vixerunt iusti, quia videlicet nondum in carne venerat Christus, cum profectò id futurum non pronunciassent, nisi priores vtique credidissent, sed in hanc absurditatem cecidistis, dum defenditis esse potuisse per naturam legemque, iustitiam: verumlibet autem si verum est, ergo Christus gratis mortuus est.

CXXCIX. IVLIANVS DIXIT: Ita etiam in parte contraria Adam dicitur forma peccati, non prima, sed maxima.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vnde ergo non prima sed maxima? quandoquidem propter exordium generis humani, non negas primam, nec inuenis cur dicas maximam, nisi fatearis tantò grauius Adam peccasse, quantò ibi maior non peccandi facilitas erat, vbi vitiata natura nondum erat, nec lex peccati in membris repugnabat legi mentis, cum qua pœna, omnis homo nascitur, periturus in æternum, si non renascatur, & perditus, nisi ab eo quæsitus inueniatur, *qui venit quærere quod perierat.*

CXC. IVLIANVS DIXIT: Maxima autem dico, non quia diabolum magis reum fuisse diffitear, sed quia cum institutionis ratio peteretur, accommodatius Apostolus hominis, quem plurimum successio humanitatis aspexit, quam aëriæ substantiæ fecerit mentionem: Verum in ipsa humanitate, primam mulierem deliquisse constabat, sed quia patrum in omnibus efficacior est & maior auctoritas, cum dixit formam fuisse peccati, non à quo cœpit delictum, sed qui per potestatem sexus virilis, magis fuisse probatur imitabilis: Vides nempe, vt consequentia intellectus, veritatem sibi inesse testetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non imitationem imitationi, sed regenerationem generationi opposuisse Apostolum, ipsa Christi forma demonstrat, quia homini primo, homo secundus opponitur; si ergo non pertinent ad iustitiam Christi, qui renascuntur, non pertinent ad peccatum Adæ, qui nascuntur: & non est Christus forma à contrario, sed quia forma est, proculdubio sicut renati ad iustitiam Christi transeunt, etiam paruuli, quamuis operari iustitiam non valentes, ita cum transitu peccati, ex Adam nati sunt, siue nascuntur; quamuis nec peccatum adhuc valeant operari, agnosce formam, & noli esse contradictione deformis.

IVLIANVS DIXIT: Nunc intuere, quantum à tua expositione discordent, vt cætera eiusdem loci, ita illa verba, quibus Apostolus pronunciat etiam in eos regnasse mortem, qui non peccauerunt in similitudine præuaricationis Adæ, qui est forma futuri: Si enim de naturali peccato ageret, de quo dixerat, vt videtur tibi, *In quo omnes peccauerunt*: qui essent hi, quos statim pronunciat, non solum præuaricationis Adæ, sed ne in similitudine quidem culpæ illius obnoxios, deprehendi. CXCI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed tu, sic intelligis, qui non intelligis; Apostolus autem rationem reddidit, quare mors regnauerit, & in eos qui non peccauerunt, addendo & dicendo in similitudinem præuaricationis Adæ, id est, propterea regnasse ostendens mortem, & in eos qui non peccauerunt, quoniam quandam similitudinis formam ex Adæ præuaricatione traxerunt, Adam quippe induunt qui nascuntur sicut Christum induunt qui renascuntur.

IVLIANVS DIXIT: Regnauit inquit mors, etiam in eos qui non peccauerunt in similitudine præuaricationis Adæ, vides eum distinctionem fecisse perspicuam, inter eos qui similiter vt Adam, & eos qui dissimiliter errauerant. CXCII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si dissimiliter errauerant, vbi est ergo imitationis exemplum? Regenerationem redde generationi; non imitationem imitationi, & inuenies formam, quam commendauit Apostolus veritatis, non quam finxit Pelagius vestri auctor erroris.

CXCIII. IVLIANVS DIXIT: Quæ diuisio naturali peccato non potest conuenire, quod si esset omnes prorsus æqualiter congligaret; nemo ergo esset cui malum hoc non esset, & nullus inueniretur, de quo vere posset dici, quia in similitudinem peccati illius non deliquisset, in cuius omnes veritate peccassent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quod retinendo clamas, hoc verum est; & contra vos est, omnes prorsus originale peccatum æqualiter colligauit: nemo esset cui malum hoc non esset, nisi per Christum gratia diuina prodesset; in eos enim qui non peccauerunt, id est, qui sua peccata propria non fecerunt, vt mors regnaret, similitudo meruit præuaricationis Adæ, qui est forma futuri, id est Christi, sicut enim primo homine, qui nascuntur; ita secundo homine, qui renascuntur, induuntur.

CXCIV. IVLIANVS DIXIT: Colligit autem Apostolus, & pronunciat, esse alios, qui peccauerint sicut Adam, alios quos nec similitudo antiquæ præuaricationis adsperserit; absolutè ergo claret, morum crimina esse, non seminum; atque vt breuiter quæ sunt acta, repetamus, ait Apostolus, *per vnum hominem introiisse peccatum*, hoc ratio ostendit imitationi, non generationi congruere; quæ est opus duorum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quam multum eadem dicis, & nihil dicis, nec vides, quia si peccatum imitationis, à genere humano cœptum, isto significaret loco, per vnam potius quàm per vnum in mundum diceretur intrasse, quæ ita prima peccauit, vt eam vir quoque ipsius fuerit imitatus, sed quia generationem non imitationem volebat intelligi, *per vnum* inquit, *hominem peccatum intrauit in mundum*; autambos singulari numero includens, propter quod dictum est, *igitur iam non sunt duo*: aut eum potissimum commemorans, à quo est principium generandi, cum seminatio exorditur, vt conceptio subsequatur. Hæc sæpe iam diximus, sed iterationibus tuis, nostras quoque vel rarius, tamen iterando non cedimus.

CXCV. IVLIANVS DIXIT: Secutus est, *ita in omnes homines mors pertransijt.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est ita pertransijt; nisi quomodo intrauit, id est, cum peccato, siue per peccatum?

CXCVI. IVLIANVS DIXIT: Fecit distinctionem, ne quis ita putaret transisse peccatum, vt mors quæ præcurrit iudicante iustitia, secuta probaretur materias vltionis, quasi nunc quoque peccatores de studio malæ voluntatis inuenerit. ostendit igitur, non naturam accusandam esse, sed studia.

A AVGVSTINVS RESPONDIT: Frustra te versas, & reuersas, Adam respice, & Christum ille forma est futuri; non est ergo à contrario iste conformis; qui iustitiam suam in renascentes paruulos traijcit, si peccatum in nascentes ille ac ille non traijcit.

IVLIANVS DIXIT: Subiunxit, *In eo regnasse mortem quo omnes peccauerunt*; quo sermone, non nascentis ruina, sed opera cogentis expressa est: approbauit se itaque prauitatem arguere, nec innocentiam sauciare. CXCVII

B AVGVSTINVS RESPONDIT: In illo peccauerunt omnes, in quo moriuntur omnes, cuius à contrario forma est, in quo viuificantur omnes, sicut autem in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes viuificabuntur, quod ideo dictum est, quia sicut nemo, nisi per Adam vergit in mortem, ita nemo nisi per Christum surgit in vitam. O homo qui nihil potes dicere, possis saltem tacere.

IVLIANVS DIXIT: Post hoc autem intulit, *vsque ad legem regnasse peccatum*: ostendens, regnum peccati, lata lege cecidisse. CXCVIII. Ibid.

C AVGVSTINVS RESPONDIT: Si lata lege cecidit regnum peccati ergo per legem iustitia est; *si per legem iustitia est, ergo* Gal. 2. *Christus gratis mortuus est*, Apostoli est vox ista non mea, iam erumpite in apertum, inimici Crucis Christi: quid timetis magnum populum Christi, & Christi magnum iudicium non timetis? Apertè dicite, iustificari natura, iustificari lege possimus, gratis mortuus est Christus, sed formidantes multitudinem Christianam, Pelagianum verbum supponitis. & quærentibus à vobis, quare D mortuus sit Christus, si natura vel lex efficit iustos, respondetis, vt hoc ipsum facilius fieret, quasi posset quamuis difficilius fieri, tamen siue per naturam, siue per legem: Christe responde, vince, atque conuince, clama, *sine me nihil potestis facere*, vt Ioan. 5. taceant hi qui clamant, etsi difficilius, tamen possemus & sine te facere, aut si tacere non possunt, seipsos in latebras aliquas ducant, vt alios non seducant. Cur ergo ait Apostolus, *vsque enim ad legem peccatum* Rom. 5. E *in mundo fuit*: nisi quia peccatum auferre nec lata lex potuit, sed ille de quo dictum est, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?*

IVLIANVS DIXIT: Generatio autem quæ cœpit ab Adam, & post legem permanet, quæ si esset fons peccatorum, & frutex diaboli, sicut tu argumentaris, non vtique vsque ad legem, sed & post legem, & post Christum hoc crimen vigeret; peccatum itaque de quo Apostolus pronunciat; quia vsque ad legem fuerit, nec potuerit manere post legem, actionis non natiuitatis esse conuincit. CXCIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ecce A
apertè dicis, non ideo dixisse Apostolum,
vsque ad legem peccatum in mundo fuit,
quia nec lex potuit auferre peccatum, sed
quia peccatum non potuit manere post legem,
nec expauescis vocem Dei, per hominem
Dei intendentem in Christum, at-
Ioan. 1. que dicentem; *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*: quid de ipsis insanis? non
natura, non lex, sed ecce qui tollit peccatum
mundi, & audes dicere, peccati regnum
lata lege cecidisse, & post legem
non potuit manere peccatum, cum dicat B
Gal. 2. c. 3. Apostolus, *Si per legem iustitia, ergo Christus*
Rom. 3. *gratis mortuus est*, cum dicat Apostolus, *quia*
in lege nemo iustificatur; cum dicat Apostolus,
lex subintrauit, vt abundaret delictum: cum di-
Gal. 3. cat Apostolus, *si data esset lex, quæ possit*
viuificare, omnino ex lege esset iustitia: sed conclusit
scriptura, omnia sub peccato, vt promissio
ex fide Iesu Christi daretur credentibus: Si aures
habetis, ora iam claudite; si rectè aperire
ora vultis, priùs aures diuinis vocibus
aperite; sanè memineris te dixisse, generationem
cœpisse ab Adam, qui soles dicere,
generationem non nisi à duobus incipere, C
& ideo non eam voluisse intelligi Apostolum,
in eo peccato, quod per vnum hominem
intrasse dixit in mundum. Quis te posse crederet
obliuisci quod toties dixeras falsum?
Sed tamen oblitus es, vt aliquando diceres
verum, & expergisceres; audi vel te
ipsum: ab Adam cœpit generatio, ac per
hoc, per generationem intrauit peccatum,
quod per vnum hominem intrauit in mundum;
etenim tu dixisti, generatio autem
quæ cœpit ab Adam, & post legem permanet,
conuenienter igitur Apostolus, D
vnum hominem posuit, à quo peccatum
intrauit in mundum; quod generatione traheretur,
non diabolum, à quo illud peccatum
intrauit in mundum, quod imitatio sequeretur.

CC. IVLIANVS DIXIT: *Peccatum autem*,
Rom. 5. inquit, *non imputatur, cum lex non est*: qua sententia,
sicut & omnibus dictis suis opinionem
traducis interemit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Planè cum lex non est, imputatur peccatum, sed ab hominibus, qui inscrutabilia iudicia Dei nesciunt. Nam si Deus peccatum non E imputat, cum lex non est, qua tandem iustitia Dei qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt?

CCI. IVLIANVS DIXIT: Nam si ante legem
non imputata est peccati tradux, per legem autem non fuit, nunquam omnino quo noceret humano generi virus obtinuit: ante legem enim imputatum non est naturale peccatum, sub lege imputatum non est naturale peccatum: sub lege imputatum non est, quia in nullo vnquam loco legis vel monstratum hoc vel imputatum docetur. Apparet ergo Apostolum, peccatum ante legem liberæ voluntatis, post legem autem præuaricationem totidem liberæ voluntatis arguere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si in lege non ostenditur originale peccatum, cur ergo in lege, anima paruuli octauo die non circumcisi, de genere suo dicta est interire? Cur infante nato, offerebatur sacrificium pro peccato? Iam quæso tace, attende infantem, & imitare non fantem.

IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, con- CCII.
stat nihil eum de peccato traducis elocutum, quæ quamuis copiosa essent, ad probandum nihil Apostolum de naturali, quod esse non potest, & à Manichæis fingitur, sensisse peccato, ex abundanti tamen etiam distinctionem inculcauit, non omnes omnino Adæ præuaricatione pollutos, quandoquidem etiam de his, in quibus pro iniquitate regnaret interitus, inuenirentur plurimi, qui à præuaricatione Adæ docerentur alieni.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Calumniose linguose, omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est: qui dicit, Manichæus non fuit, sed sicut vestri doctoris ore laudatur, inter scriptores Ecclesiasticos flos quidam speciosus enituit: quomodo autem dicis non omnes Adæ præuaricatione pollutos, & quod peius est, Apostolo imputas, quod tu insipienter sapis: cum ille dicat, regnauit mors ab Adam, vsque ad Moysem; & in eos qui non peccauerunt; volens intelligi paruulos, qui nulla propria peccata fecerunt; & addat in similitudine præuaricationis Adæ: ostendens cur in eos regnauerat mors: quod iam superius satis egimus; Quomodo enim per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, si in aliquos ad hoc vnius hominis peccatum non pertinentes, regnauit tamen mors; in quos enim mors regnauit, pertinent ad peccatum quod intrauit, qui vero ad peccatum per quod mors intrauit, non pertinent, quo iusto iudicio ad mortem pertinent? Non autem pertinent ad peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mundum, quia non in præuaricationis illius similitudine peccauerunt, sicut ipse dixisti: Non igitur in eos regnauit mors. Quid est ergo regnauit mors etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudine præuaricationis Adæ, nisi quia regnauit mors, & in eos qui non peccauerunt, quoniam nulla peccata propria commiserunt, regnauit autem in similitudine præuaricationis

Adæ, quia licet nulla ipsi propria peccata A commiserint, pertinent tamen ad peccatum, per quod mors intrauit in mundum trahentes similitudinem præuaricationis, non præuaricationem peccato proprio perpetrando, sed de præuaricatore, per quem natura humana tota est vitiata nascendo.

CCIII. IVLIANVS DIXIT: Vide ergo vtrum adhuc dubium vel tibi debeat esse quod dicimus, innocentes videlicet ante propriæ voluntatis vsum rude opus Dei, non peccasse in Adam, quando Apostolo teste, etiam de iniquis qui in similitudinem præuaricationis Adæ non deliquerint, plurimi B esse doceantur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam responsum est, opus est vt taceas: nam non potes nisi peruersa dicere, conando Apostoli verba peruertere: Ille enim & in eos, qui non peccauerunt, id est, paruulos, peccata propria non habentes, dixit tamen regnasse mortem in similitudine præuaricationis Adæ, qui est forma futuri, quia ita Christus traijcit in eos iustitiam, sicut Adam peccatum; ita Christus vitam, sicut Adam C mortem: alioquin à forma Christi alieni erunt, & Christiani non erunt; quod quidem sentitis, sed apertè dicere formidatis.

CCIV. IVLIANVS DIXIT: Sed videamus & cætera, *sed non sicut delictum, ita gratia: si enim in vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit*: superari dicit malum delicti copia gratiæ, & eorum qui saluantur numerum; illis quos præuaricatione periisse asserit, anteponit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam D sæpe diximus, non ait plures, sed multos, nec magis multos, sed magis abundauit; quomodo in æternum victuri sunt, in quos transijt vita Christi, quibus ad tempus nocuit mors in eos transiens per Adam; ecce quomodo multò magis abundauit gratia, quàm peccatum.

CCV. IVLIANVS DIXIT: Si veritatem Apostoli verba vindicant, nec eum impudenter putas fuisse mentitum, doce quemadmodum de naturali peccato dicenti, hæc sententia non incutiat publicæ falsitatis pudorem: nam si esset originale peccatum, E quod omnem omnino naturam hominum ad ius diaboli faceret pertinere, qui erat locutus ad æquiparandum partium numerum eorum videlicet, qui saluantur, & illorum qui interierunt: in Euangelio Dominus eum beatorum ostenderet raritatem: *Quàm arcta & angusta*, inquit, *via quæ ducit ad vitam! & pauci sunt qui inueniunt eam. Quam lata & spatiosa via quæ ducit ad perditionem! & multi sunt qui intrant per eam.* Matt 7.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc est quo sensus iste vester euertitur, quoniam pauci sunt, qui saluantur; in eorum comparatione qui pereunt; nam sine illorum comparatione per seipsos etiam ipsi multi sunt; eorum quippe multitudinem dicit Apocalypsis numerare neminem posse, ideo Paulus si eos non multos, sed plures dixisset, non possemus eos dicere pauciores; verbum enim comparationis est, plures: quod verbum vos supponitis, non Apostolus ponit; sed nec sic vobis ratio constabit; vestra quippe illa imitatione, quam vobis videmini velut acutè inuenisse, contra verborum Apostolicorum clarissimam veritatem; vt non per generationem, sed per imitationem peccatoris, omnes ad peccatum primi hominis pertinere credantur, multò plures vnius delicto, vel ob vnius delictum, perire affirmat, quàm gratia vnius hominis Iesu Christi liberari. Quis enim videat peccatores plures esse, quàm iustos? quos peccatores, non aliquos sed omnes, non quidem per generationem, sed tamen per imitationem, ad vnius delictum dicitis pertinere; sed etsi non omnes peccatores, sed tantum præuaricatores legis, peccato primi hominis per imitationis vinculum dicatis astrictos; etiam sic ex quo lex Dei per multas gentes prædicatur, Quam lata & spatiosa via est quæ ducit in interitum, & multi præuaricatores ingrediuntur per illam. Quam arcta & angusta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam; in comparatione vtique multorum, qui pereunt, etiam si paucis qui liberantur, & paruuli qui baptizati moriuntur, addantur: quomodo ergo Apostolus diceret: *Multò magis gratia Dei in plures abundauit*: quod vos dicitis ille, non dixit, sed ille dixit *multò magis abundauit in multos*; quia etiam qui saluantur, vt iam dictum est, in comparatione pereuntium pauci: Sine comparatione autem illorum, tam multi sunt, vt eos quisquam numerare non possit; multò magis autem in eos abundat gratia, quia temporaliter per Adam, miserè atque mortaliter viuunt; per Christum verò beatissimè, & sine fine victuri sunt: turbata est vestra inuentio, iam tandem intentio corrigatur.

CCVI. IVLIANVS DIXIT: Hoc nempe quod dicitis, multos & paucos, ad quantitatem infinitam pertinet, quoniam in comparatione mutua; aut multitudo inuenitur, aut paucitas: Conferens itaque Deus, multitudini pereuntium eos qui saluandi sunt, paucos eos vocauit, & hic Apostolus conferens his qui ita peccassent, vt Adam, illos quos saluat Christi gratia, multò plures esse pronunciat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non pronunciat plures, sed multos: Græce locutus est πολλοὺς dixit non πλείους, lege, & tace.

CCVII. IVLIANVS DIXIT: Assere ergo hoc, peccato Manichæorum, id est, traducis conuenire.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Doctores Catholici, non Manichæi deceptores, dixerunt omnes in Adam peccasse; illi hoc dixerunt qui intellexerunt Apostolum, quod vos negatis contra Apostolum: Ergo & vos deceptores estis, & vos enim sicut Manichæi, sed diuerso morbo, insanitis.

CCVIII. IVLIANVS DIXIT: Nam si vniuersitati quam fœcunditas humana protulit regno diaboli, peccatum naturale transcripsit, & inde in extrema ætate mundi, aliqui liberati per Christum putantur, quæ veritas est, aut quæ auctoritas eius magistri, qui contra tam clarum testimonium totius mundi; dicit in plures iustitiam abundasse quàm culpam? Quid ergo ei creditur de inuolutis dogmatibus differenti, si de rebus tam perspicuis mentiatur? quod quia sentiri sacrilegum est, id autem dici dogma tuum compulit, honore Apostoli Manichæorum, vilitas conteratur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos potius perspicua nubilare contenditis, non solùm non intelligendo quod Apostolus dixit, verum etiam mutando & supponendo quod ille non dixit: Plures enim non dixit ille, sed multos, qui tamen multi, pauci inueniuntur, quando percuntibus comparantur: Calumniose, frontose, verbose, hoc dixit Apostolus, quod intellexit Ambrosius, quia non erat Manichæus: *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est*: audi sicut eum laudauit magister tuus, florem speciosum; & de tuo corde, istam spinarum deformitatem, hoc est, fœda acumina improbæ contentionis euelle.

CCIX. IVLIANVS DIXIT: Non mentitur Apostolus, ergo in plures abundauit Christi gratia, quàm Adæ culpa, cuius imitatione dicuntur peccasse qui sub lege peccauerunt, sub lege autem vsque ad Christum Iudæi tantummodo deliquerunt: Confer ergo Iudaicam nationem solam, perfectæ duntaxat ætatis sub lege positam, & per hoc in similitudinem præuaricationis Adæ peccantem, qui acceptâ lege peccauit, ac de multitudine vocatarum Gentium per prædicationem Euangelij, eorum millia qui gratiæ sunt liberalitate saluati: tuncque intelliges Apostolum Paulum verum pronunciasse, ad plures gratiam Dei & domini Iesu Christi peruenisse, quàm societatem præuaricationis antiquæ.

A AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum Apostolus inuenitur non plures dixisse sed multos, tum huius argumenti machina tota subuertitur, quamuis non soli Iudæi sicut tibi placet, sed omnes præuaricatores esse reperiantur, qui legem cum ipso Euangelio prædicatam præuaricando, damnabiliores fiunt, qualibus præuaricatoribus, simul eum Iudæis ita plenus est mundus, vt in omnium comparatione sint pauci, qui, paruulis quoque baptizatis additis, liberentur; B quod & responsione superiore comprehendi euidenter contra vos clamat doctor gentium, sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur; qui omnes non pauci, sed multi sunt, ac per hoc multi moriuntur in Adam, multi viuificabuntur in Christo; sed plures moriuntur in Adam, quàm in Christo viuificabuntur; plures itaque ad illius mortem, ad huius verò vitam comparatione illorum, pertinent pauciores, sed etiam ipsorum per se ipsos ea est multitudo, quam numerare nemo possit: Quid est ergo, *Omnes in Christo* 1 Cor. 15. C *viuificabuntur, nisi quia nemo viuificabitur*: nisi in illo? Cuius rei similitudinem de Magistro posui litterarum, si vnus in ciuitate à quo ibi dicantur omnes litteras discere, non quia omnes discunt, sed quia nemo nisi ab ipso. Quam locutionem nec tentasti refellere, quia vidisti esse rectissimam, & omnibus notam.

IVLIANVS DIXIT: Exposita liberalitate gratiæ, in hominum saluatorum copia, comparat donum, atque peccatum: & eruditissimè ad laudem doni, applicat quod D multis vulneribus vna virtute medicetur, & non sicut per vnum, inquit, peccatum, ita & donum. CCX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Per vnum hominem peccantem, dixit, non per vnum peccatum, vt quod deinde dicit, iudicium ex vno delicto, in condemnationem, non nisi illius vnius peccantis hoc delictum possit intelligi, quod quidem vos non vultis, sed quid facturi estis? quandoquidem hoc dixit Apostolus, etiam nolentibus vo- E bis; corrigimini ergo, non enim habetis hic aliud, quod facere debeatis.

IVLIANVS DIXIT: Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis, in iustificationem, id est, peccata quidem quæ grauia sunt, etiam singula possunt sufficere ad accusationem & damnationem reorum. CCXI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quare dixisti grauia, quod non dixit Apostolus, nisi quia vidisti si vnum delictum leue sit, non sufficere ad damnationem de qua loquebatur? Non ergo ex quocumque vno cuiuscumque

delicto est hoc iudicium, sed ex vno illo deli- A cto, quod factum est per vnum peccantem, id est Adam, iudicium est in condemnationem: Et adhuc peruertere recta verba Apostoli vultis, ne vestra quæ peruersa sunt, corrigantis.

CCXII. IVLIANVS DIXIT: Gratia autem non eodem confertur modo, vt peccatis æque ammota singulis crebro repetatur, sed infusa semel, vno virtutis suæ impetu, atque compendio, diuersa & plurima delet crimina; ideo ait ex multis delictis in iustificationem, id est, ex multis delictis liberatos homines ad gloriam perducit, B iustificationis indultæ: non ergo hic vnum Adæ peccatum, vt suspicaris intelligit: sed ad hoc solum numerum ammouit vnius & plurium: vt ad laudem gratiæ respiceret, quia quoties peccatum ab vno quoque mortalium fuerat, toties etiam frequentaretur gratia, quasi baptismata singula, nisi peccatis singulis non possint mederi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita hoc loqueris quasi dixerit Apostolus, gratia autem semel ex multis delictis in iustificationem: non hoc dixit, attende quod dixit, & corrige quod dixisti: *Gratia* in- C quit, *ex multis delictis in iustificationem*; quid huc pertinet quod semel & simul vnicuique omnia dimittuntur in baptismo? Nonne & illa condemnatio ad quam iudicium perducit extremum, proculdubio semel fit, omnium quæ remissa non fuerint, peccatorum; & magis ipsa damnatio, semel, quàm remissio peccatorum per gratiam Christi semel fit, quoniam si post baptismum quisque peccauerit, non eadem sunt peccata, sed per eandem gratiam peccantibus remittuntur, non semel, nec septies, D sed etiam septuagies septies: Eadem gratia quotidie dimittit orantibus etiam quotidiana peccata, cum dicunt, *dimitte nobis debita nostra:* veraciter addentes, *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Gratia ergo ex multis delictis, siue singula in singulis, siue in quibusdam pauca, in quibusdam plurima inuenerit, siue quæ ante baptismum, siue quæ posteà, committuntur; & pœnitendo, orando eleemosynas dando sanantur, in iustificationem mittit; quos à damnatione liberat: hæc enim omnia, ipsa sunt multa; ex quibus multis iustificat gratia: Quæ si E non subueniat, profectò etiam ex vno delicto; non quod proprium quisque committit, hoc enim loco non inde loquebatur Apostolus, sed quod per vnum peccantem intrauit in mundum, itur in condemnationem, hoc enim Apostolus euidentissimè expressit: neque enim ait, sicut tu, non sicut, per vnum peccatum, tanquam singulum cuiusque volens intelligi,

Matt. 6.

sed ait, *non sicut per vnum peccantem*, aperi oculos, & noli tanquam cæcis, aliud pro alio velle supponere.

IVLIANVS DIXIT: Sed hoc curauit CCXIII. exprimere, cum, inquit, peccata singula, reos suos lethaliter vulnerassent, innumerabiliter confessos homines, hæc gratia singulari & semel tradita virtute, saluauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Per vnum peccantem, dixit, vbi Adam intelligitur non per vnum peccatum, vbi tu verbo mutato, atque supposito, vis intelligi singula singulorum.

IVLIANVS DIXIT: *Si enim ob vnius* CCXIV. *delictum mors regnauit per vnum, multò magis qui abundantiam gratiæ, & donum iustitiæ accipiunt, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum*, consequenter quod cœpit affirmat: duas enim posuit sententias, vtique volens conuenire quod in fine subiunxit, per vnum enim qui fuit forma peccati, & in cuius similitudine præuaricantur sub lege peccantes, pronunciat regnare mortem; & per vnum regnare in vita abundantiam *quosque gratiæ consecutos*, quæ gratia, virtutem vnitantibus prodest; non remansit ergo de vno quæstio, quia hoc quod subditum est, eos videlicet in vita regnare, qui abundantiam gratiæ perceperint, etiam primum illud absoluit, vt nemo videlicet cogatur in mortem, nisi qui exemplum peccantis adamauerit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cuius exemplum peccantis adamauerit, nempe primi hominis, hunc enim formam dicis esse peccati, propter imitationem, non propter generationem, proinde sicut dicis, Nemo in mortem cogitur, nisi qui exemplum peccantis huius adamauerit: Non ergo coguntur in mortem, qui non in similitudinem præuaricationis eius, sicut existimas, peccauerunt: Quomodo ergo dicis, mortem regnasse, & in eos qui peccauerunt quidem per liberum arbitrium, sed non in similitudinem præuaricationis Adæ, quia sine lege peccauerunt? Non itaque peccauerunt eius exemplo, quoniam non peccantes in similitudinem præuaricationis eius, non exemplum peccantis amauerunt: quantum enim ab hac similitudine peccati huius, tantum ab imitatione exempli huius alieni sunt: Cum igitur & in eos regnauit mors, quid est quod dicis, vt nemo cogatur in mortem, nisi qui exemplum peccantis adamauerit, eius videlicet, quem propter imitationem, formam vis fuisse peccati: Ecce non amauerunt peccantis exemplum, qui non in præuaricationis eius similitudinem peccauerunt, & tamen etiam regnauit in eos mors, an vis redire ad

Catholicam veritatem, vt in eos quoque mortem regnasse fatearis, qui non peccauerunt propria non faciendo peccata, sed regnum mortis in similitudinem præuaricationis eius, de cuius stirpe sunt nati, tanquam hæreditario miseriæ iure subierunt? Sic quippe intellexerunt hæc Apostolica verba Doctores Ecclesiæ, qui viderunt ea non posse rectè intelligi, nisi in eis intelligatur obnoxiæ successionis origo peccati, propter quod dixerunt *paruulos secundum Adam carnaliter natos, contagium mortis antiquæ prima natiuitate contrahere*, nec Manichæi fuerunt, sed vos Pelagianos, Dei spiritu, qui per eos locutus est, damnauerunt.

CYPRIANVS.

CCXV. IVLIANVS DIXIT: Vita autem in qua regnaturi sunt sancti, æterna monstratur, ergo & mors quæ iniquitatem voluntatem sequitur, æterna credatur. Itaque sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ: sicut enim per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita & per vnius obedientiam iusti constituuntur multi: Omnis est soluta perplexitas, impudenter de vniuersitate calumnia concitatur, ineptissimè in scirpo nodus quæritur. Pronuntiat Apostolus non omnes esse, sed multos, qui per inobedientiam primi hominis, peccata didicissent, & multos esse, non omnes, qui per alterius obedientiam, iustitiam essent adepti: Nihil hic de exortu humanitatis agitur, mores in diuersis studijs publicantur, inobedientia & obedientia studiorum operam non generationis ostendit. Certè vbi oportunius, si quid secundum te saperet Apostolus, pronuntiaret, omnes ad condemnationem ire nascendo, paucos autem ad vitam, credendo, quàm in hoc loco, vbi summa disputationis complenda erat: debuit enim dicere: sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt omnes, imò non per inobedientiam, sed sicut per generationem primi hominis peccatores nati sunt omnes, ita & per vnius obedientiam iusti constituuntur multi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immò debuit dicere: sicut per inobedientiam suam, peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam suam, iusti constituentur multi: aut, si imitationem quam vos in magnis angustiis constituti, & persequente veritate coarctati, inuenisse vos putatis, qua exire possetis, hoc loco illè commendare voluisset, debuit dicere: sicut per imitationem inobedientiæ vnius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita & per imitationem obedientiæ vnius hominis, iusti constituuntur multi. Ecce & ego dixi quomodo debuerit Apostolus loqui, si hoc vellet dicere, quod vos dicitis, ne putes aliquid magnum esse pro voluntate nostra, verba componere, non auctoris voluntatem in verbis eius exponere. Dixit ergo per inobedientiam vnius hominis, quem generationis principem nouerat, peccatores constitutos esse multos, quoniam illa inobedientia est natura humana vitiata, & per obedientiam vnius hominis, qui regenerationis est princeps, iustos constitui multos, quia illius obedientiâ natura humana sanatur, qui *factus est obediens vsque ad mortem Crucis*, vt iusti constituantur per eius gratiam, etiam qui non hic per suam conuersationem iusti esse potuerunt. Sicut hi qui continuò post lauacrum regenerationis expirant, siue grandioris, siue infantilis ætatis: Vnde maluit verbum futuri temporis ponere, & constituentur, dicere, non constituti sunt, quoniam iusti illa iustitia, quæ sine vllo peccato erit, in futuri sæculi æternitate victuri sunt: Cum autem de peccatoribus non dixit constituentur, sed constituti sunt, sæculum hoc quod præterit, vbi iam vitiata est humana natura, verbo temporis præteriti expressit. Iam vero de multis quia ipsi sunt omnes, satis tibi responsum est. Tu autem quos Apostolus dixit omnes, non potuisti contradicendo exponere, & dicendo, non sunt omnes, quod te nulla necessitas cogeret, si Catholicum quam Pelagianum sensum tenere maluisses; omnes enim propterea dicuntur, & multi, vt discernantur ab eis, qui cum sint omnes, sunt tamen pauci.

IVLIANVS DIXIT: Quod si ita intellisset, non minus docebatur impia esse, quàm inepta sententia, qua & comparatio ipsa in diuerso proposito, personarum stolidissima doceretur, cum res non similes ad collationem venirent, natura videlicet & voluntas, vt in parte mali, seminum necessitas poneretur, in parte verò boni studij sola libertas, imo, iam non libertas, quoniam non suppetebat facultas eligendi boni, & cauendi mali, si naturalis reatus fuisset: dicit ergo Apostolus sapiens, & eruditius Ecclesiæ Doctor; per inobedientiam extitisse, multiplicatque iustitiam. CCXVI

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vbi est quod dixeras, non peccatum transisse sed mortem? Ecce nunc dicis non per inobedientiam, quæ vnius hominis commemorata est, non solum extitisse, verumetiam transisse peccatum: an quid prius dixeris forsassis oblitus es? gratulandum est obliuioni tuæ, qua verum compelleris di-

cere. Nam quod tibi videtur in collatione contrariarum partium, non debere ex vna parte poni necessitatem seminis, & ex altera studium voluntatis, stolidum esse reperires, si videres sic in mala parte illos, qui pertinent ad hominem primum, connexione generationis, sine studio suæ voluntatis, peccati traxisse contagium: quemadmodum illi paruuli, qui pertinent ad hominem secundum, sine studio propriæ voluntatis per pacem regenerationis, iustitiæ participes fiunt: si autem semen ex vtraque parte deposcis, sicut per Adam semen carnale vitiatum est, sic viget spiritale per Christum: Quod semen insinuauit nobis Ioannes Apostolus, dicens, *Et non potest peccare, quia semen eius in ipso manet*; quod in futuro sæculo bono potius apparebit, vbi qui erunt, peccare non poterunt, non in hoc sæculo maligno, vbi & hi, qui pertinent ad sæculum peccata non habiturum, habent vnde quotidie petant à patre veniam peccatorum.

Ioan. 3.

CCXVII. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, destruit opinionem peccati naturalis, & docet alias esse causas substantiæ, alias voluntatis, ac ne intelligentia hæc nostro magis imputetur ingenio, quàm Apostolico dogmati, ea quæ hoc loco addidit, audiamus: *Lex autem subintrauit vt abundaret delictum, vbi autem abundauit peccatum, superabundauit gratia, vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.* Assere igitur quemadmodum peccatum tuum, id est traducis, cœperit abundare post legem, quæ post ministerium Moysi incrementa susceperit.

Rom. 5.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immò tu assere, quomodo sicut superius dixisti, regnum peccati latâ lege ceciderit, cum dicat Apostolus latâ lege abundasse peccatum: Ego autem quod dixi assero, quia etsi non asseram, clarum est; peccatum quippe originale fuit & ante legem, quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & cum illo mors per omnes homines pertransiit. Erat & voluntarium, quoniam qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: Subintrauit autem lex, vt abundaret peccatum; quia his generibus peccatorum, qui ante legem fuerunt, etiam illud accessit, quod præuaricatio nuncupatur; vbi enim lex non est nec præuaricatio. Vbi ergo his omnibus generibus peccatorum abundauit peccatum, superabundauit gratia, quia in his qui ad eam pertinent, omnium istorum generum reatum delet, & insuper donat, vt delecta-

A tio peccati, iustitiæ delectatione vincatur: atque ad eam postea perueniatur vitam, vbi nullum erit omnino peccatum. Quomodo ergo res non similes in collatione venire non debent? Sicut paulò antè dixisti, cum ex contrariis fiat ista collatio; & ex vna parte generatio ponatur, & ex altera regeneratio: ex vna regnum mortis, ex altera regnum vitæ: ex vna abundantia, ex altera remissio peccatorum: ex vna delectatio peccati, per naturæ vitium
B vsque ad consuetudinem malam, ex altera prœlium contra concupiscentiam carnis, per sancti Spiritus adiutorium; vsque ad victoriæ pacem, quæ nullum intrinsecus, nullum extrinsecus patietur inimicum: hæc tene si vis sanus esse, & noli contra hæc, quæ ad sanam doctrinam pertinent, insanire.

IVLIANVS DIXIT: Certè in his locis Apostolum de peccato naturali disseruisse contendis, ad hoc supra dixerat, *vsque ad legem fuisse*, vt intelligeretur post legem esse desiisse: nunc autem de eodem CCXVIII.
C dicit quod cœperit crescere & abundare post legem, Catholico intellectui, quem sequimur, vtrumque hoc conuenire monstrauimus; tuo verò dogmati, quia impudentia vindicatur, vt vnum idemque peccatum lege latâ superius quidem defecisse, nunc autem creuisse dicatur, quomodo ergo post legem abundauit naturale peccatum, acriusue cœperunt genitalia commoueri, vt de augumentis & nouitate motuum peccato tuo virtus videatur adiuncta? An lex data nascentibus est, vt qui de
D libidine, quam dicis diabolicam esse, & radicem fructumque peccati, geniti erant, admonerentur emendare quod facturi erant, & gestum corrigere quem habuerant, cum eos generarent parentes? cogerent postremò quæ facta erant, infecta esse: quod illi audire videlicet renuentes, inobedientiæ crimen incurrerent, & hoc à nullo stultorum nedum lege, quam Deus dedit postera imperari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid alicubi diximus peccatum originale
E creuisse post legem, aut hoc intelligi volumus in eo, quod ait Apostolus, *lex subintrauit vt abundaret delictum*: abundauit enim, non quia illud genus creuit quod ante iam fuerat, sed quia genus aliud peccati accessit, quod sine lege non erat, id est, præuaricatio, sicut paulò antè monstrauimus: Concupiscentia est autem carnis, & libido genitalium, contra quam Sanctorum castitas pugnat: Hanc tibi multum placentem, quoniam

cum ipsa sua pugna cui repugnat etiam pudicitia coniugalis, non nisi ad filios procreandos ea bene vtens, alijs aurem motibus eius obsistens: hanc ergo cum ista sua pugna quia etiam in paradiso pacem conaris admittere vel immittere, ipse in paradisum non disponis intrare. Quantalibet autem abs te defensione muniatur, & laudibus adornetur, aut vitium est, aut vitiata est: nec immeritò, militibus Christi, à quibus bellatur odiosa est, cum qua ipse colludis, vt eam & expugnare te dicas, & laudare non erubescas: per hanc humana quæ nascitur, caro peccati est, propter quod per illam nasci noluit ille qui natus est in similitudine carnis peccati, ac per hoc, quamuis in carne vera, non tamen in carne peccati, & hæc concupiscentia suscepta tua, tibi quidem pulchra nimis, sed fœda omnibus sanctis, generatione trahitur originalis peccati vinculum, sola regeneratione soluendum: illud factum est per Adam, hoc fit per Christum; illud per quem peccatum intrauit in mundum, hoc per eum qui tollit peccatum mundi, si agnoscit Adam & Christum, quia ex Adam transijt ad Christum.

CCXIX. IVLIANVS DIXIT: Quid ergo additum post legem est peccato naturali, quod quidem non solum prohibitum aut condemnatum, verum etiam nec leuiter vituperatum aut tenuiter ostensum probatur in lege?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ostenditur & in lege, sed si vobis auferatur velamen: quid enim aliud ostenditur damnatione animæ illius, qui octauo die non circumciditur? Quid aliud ostenditur, quando infante nato, Sacrificium pro peccato iubetur offerri? quod iam supra memoraui.

CCXX. IVLIANVS DIXIT: Certè ne tu quidem adeo desipis, vt dicas, peccati traducem, post circumcisionem factam, esse maiorem: quomodo ergo abundauit post legem, quæ nec arguitur in lege, nec proditur. Ad hoc intende, quam sanæ intelligentiæ concinat, quæ peccatum in sola delinquentis voluntate constituit. Vsque ad legem dicit Apostolus fuisse peccatum, vt post legem intelligatur fuisse prævaricatio, promulgata videlicet præcepta transgrediens, atque hoc genere abundauit subintroeunte, peccatum, quoniam reatui eius de prævaricatione creuit inuidia; & opus malæ voluntaris, sicut ante legem peccatum erat, ita post legem cœpit esse transgres-

A sio; quamuis non eo proposito legem Deus tulerit vt mortales fierent eius sanctione peiores: neque enim lex peccatum, aut causa peccati, sed mandatum sanctum & iustum & bonum. Verum quia delinquentium prauitas, eos ò ferro, quo curari debuit, vulnerauit, obstritque consilio Dei, vt inde periclitaretur vnde debuerat sanari, dicit Apostolus de effectu rerum, opinionem diuini consilij, quo data lex fuerat, iniuriam pertulisse; & quia non fuit is prouentus emendationis humanæ, in quem lator le-
B gis intenderat, sed in plurimis euenire contraria, eo vsque, ait, profecisse studia peccantium, vt non ob aliud videretur data lex esse, quàm vt improbi improbiores fierent, & ad peccatum prævaricatio iungeretur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu dicis ita, qui consilium Dei in danda lege, non ipsum sapis, quod Apostolus Paulus ostendit; & ad eas blasphemias
C ipse te impingis, vt dicas, opinionem diuini consilij, quo data lex fuerat, iniuriam pertulisse: tamquam aliud factum sit, quàm Deus futurum fuerat opinatus; neque hoc prouenerit lata lege, quod lator legis intenderat: Deum igitur omnium præscium futurorum, secundum tuam sapientiam sua fefellit intentio; non attendis quod scriptum est, *multæ cogitationes in corde viri, consilium autem Domini manet in æternum.* Si ergo vis Prou. 19. 21.
D nosse, quantum homini fas est, quo consilio Dei omnipotentis, & omnia præscientis, lex data fuerit, intuere quod dicit Apostolus: Si enim data esset lex, quæ possit viuificare, omnino ex lege esset iustitia, & tamquam diceremus, cur ergo data est? *Sed conclusit*, inquit, *scriptura, omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus*; Gal. 3.
ecce quod est consilium datæ legis, quis autem nescit, non legis sed hominum vitio lege subintrante, abundasse peccatum? Sed hoc vitium, quo prohibita plus delectant, & fit virtus peccati, lex
E non sanat, nisi viuificans spiritus, non litera occidens: quæ tamen ad hoc vtilis fuit, quia cum ipsa occideret, per prævaricationem, crescente per prohibitionem cupiditate peccandi, viuificantem Spiritum fecit inquiri, & hominem, de sua virtute lethaliter confidentem, adiutorium gratiæ Dei compulit poscere, sub lege quamuis sancta, & iusta, & bona, tamen deficientem, atque ad operandum quæ sancta, quæ iusta, quæ

bona sunt, sibi subuenire propriis viribus non valentem.

CCXXI. Iulianus dixit: Iure igitur hoc genere dicitur abundasse delictum, quod & ante legem, & post legem vniuscuiusque committebat voluntas, sed ante legem peccatrix, post legem autem etiam præuaricatrix: Tunc ergo crescit & abundat aliquid cum in genere suo colligit incrementa, sicut peccato liberæ voluntatis, post Moysem, cumulus transgressionis accessit: de eodem enim genere fuit, licet in tempore diuerso, id est, de mala voluntate, quæ & ante legem, & post legem, non coactu insuperabili, sed studio vituperabili deliquit: quæ cum ita sint, tibi nihil potest de Apostolicis conuenire verbis: Neque enim subintroeunte lege, peccatum traducis, aut copiosius factum docetur, aut grandius; nec peccatis voluntatis illud abundare iure dicetur, quod ad nascentium voluntatem nequaquam attinere monstratur: Non ergo abundauit post legem, quod lex nec prohibere potuit, nec punire; vbi autem abundauit peccatum, superabundauit gratia, vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita gratia regnet per iustitiam in vitam æternam.

Augustinus respondit: Originale peccatum non quidem post legem creuit, sed tamen lex etiam ipsum, cuius abolitionem circumcisione infantis significaret, inuenit, sicut inuenit etiam peccata ignorantiæ, quę nec ipsa data lege creuerunt: Quandoquidem potius ipsa ignorantia diminuta est, quia scientia legis accessit; sed peccatum, sine quo nemo nascitur, creuit voluntatis accessu, originali concupiscentia trahente peccantes à sensu: abundauit autem peccatum, id est, nimis creuit, posteaquam per legem facta est cognitio peccati, & cœpit etiam præuaricatione peccari; quod si velitis aduertere, & adquiescere veritati, nulla necessitate cogemini, apertè Apostolo contradicere clamanti, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit:* Illo enim dicente, pertransiit per omnes; cum vos non per omnes pertransisse dicitis, quid aliud quàm contradicitis; & si Apostolo, vtique Christo. Quid ergo miramini quod abominatur vos Ecclesia Christi, qui sententiis lethalibus vestris, infirmos paruulos subtrahere conamini medicamentis salubribus Christi?

A Iulianus dixit: Aperit se Apostolus clarius in processu, & docet, in perditione salutis humanæ, Deum copia suæ miserationis admonitum, desperatis rebus efficaciorem solito medicinam tulisse; vt quos præceptis non correxerat beneficiis obligaret; & ita deuotionem exigeret in futurum, vt non imputaret peracta, studerentque deinceps custodire iustitiam homines, quam compendio credulitatis fuerant assecuti; abundantia ergo præcedentium peccatorum, tam abundantis misericordiæ exegit auxilium, quoniam nisi tanta copia indulgentis fuisset, nulla alia disciplina morbis tam grauibus subueniret. Verum in hac diuina commendatione beneficij, vidit Apostolus obiectioni locum patere eorum, qui dicere poterant, si ritè merita causarum de effectibus æstimamus, & peccatorum copia, vt misericordia Dei afflueret, impetrauit; insistendum peccato est, vt gratiæ non desit vbertas. Occurrens itaque opinioni eiusmodi, *quid ergo dicemus*, inquit, *permaneamus in peccato, vt gratia abundet? absit: qui enim mortui sumus peccato, quemadmodum adhuc viuemus in eo? An ignoratis quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte illius baptizati sumus? Consepulti ergo sumus illi, per baptismum in mortem, vt quemadmodum surrexit Christus in gloria Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* CCXXII. B C Rom. 6. 3.

Augustinus respondit: Nunquid ideo non vos Apostolica ista verba suffocant, quia & vos ea commemoratis, ne obliuiscamur quam firma conemini domus Dei fundamenta conuellere? Insane, cum dixisset Apostolus, *si mortui sumus peccato, quomodo viuemus in eo?* Ideo subiecit, *An ignoratis quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?* vt baptizatos in Christo mortuos probaret esse peccato, vsque adeone surdus es, vt ista non audias, vsque adeo cæcus, vt ista non videas? Confitere ergo peccato mortuos, paruulos baptizatos; confitere tandem originale peccatum: non enim aliud cui morerentur habuerunt; aut dic aperte, baptizari eos non oportere, aut cum baptizantur, non eos in Christo Iesu baptizari, aut non in morte ipsius baptizari, & dele si potes Apostoli verba dicentis, *Quicumque baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus.* Porrò si hæc verba delere non potes, sicut non potes, cum ergo audis, quicumque, noli D Rom. 6. E

vel e inde paruulos separare, permitte Christum etiam paruulis esse Iesum, quoniam non exceptis ipsis, sed cum ipsis saluum facit populum suum à peccatis eorum: propter quod dictum est ab Angelo, *vocabis nomen eius Iesum.*

CCXXIII. IVLIANVS DIXIT: Dicit nos mortuos esse peccato, etiam tempore, quo vt acciperemus indulgentiæ donum, renuntiare nos mundo omnibusque peccatis professi sumus, atque ideo muneris memores debere sic viuere vt Christo consepulti esse doceamur; atque resurrectionem eius conspicua sanctitate gestemus. Et quomodo ille, postquam resurrexit à mortuis, nullas infirmitates corporis, nulla flagella perpetitur, ita etiam & nos esse inuulnerabiles peccatis omnibus, & vitiis annitamur: *Si enim complantati sumus, in similitudinem mortis eius, simul & resurrectionis eius erimus, hoc scientes quoniam vetus homo noster simul confixus est cruci, vt destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato*: Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato, clara fideles ratione constringit, si vultis, inquit, resurrectionis eius fieri participes, virtutem quoque mortis imitamini, vt mortui vitiis in virtute viuatis; tunc enim eritis, in illa fœlicitate consortes, si mortis eius imaginem tuleritis moriendo peccatis. Vetus enim homo noster, debet cruci eius affixus doceri, vt destruat corpus peccati, fortitudine videlicet passionis: corpus autem peccati in consuetudine sua, Paulus, vitia non substantiam carnis appellat: Sic enim sequitur, vt destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodolibet interpretens corpus peccati, non negabis paruulos in Christo Iesu baptizatos mortuos esse peccato, ne apertissime neges, eos baptizatos in mortem Christi Iesu: ac per hoc neges eos baptizatos in Christo Iesu: Quicumque enim baptizati sumus in Christo Iesu, baptizati in morte ipsius sumus: dic ergo cui peccato moriuntur, cum paruuli baptizantur in Christo Iesu? Sed quid dicas penitus non habebis, nisi cum tota Ecclesia Christi intelligas, atque respondeas, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt.* Ecce cui peccato moriuntur, cum in morte Christi Iesu

A paruuli baptizantur. *Rogo nolite esse sicut equus & mulus, non habens intellectum.* Audite: si mortui sumus peccato, quomodo viuemus in eo? *An ignoratis quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Iesu in morte ipsius baptizati sumus?* Quicumque igitur baptizati sumus in Christo, peccato mortui sumus; quia in morte ipsius baptizati sumus: Audite, *quicumque baptizati sumus*, neque enim paruuli, & non maiores, aut verò maiores & non paruuli, sed *quicumque*, id est, siue paruuli, siue maiores baptizati sumus in Christo Iesu in morte illius baptizati sumus, ac per hoc, sumus mortui peccato. Aut ergo aperte dicite non B esse baptismum Christi paruulis necessarium, aut peccatum cui moriuntur, quando in Christo baptizantur, dicite paruulorum; aut quia nullum potestis aliud inuenire; tandem aliquando agnoscite originale peccatum.

IVLIANVS DIXIT: Nempe cum viuentibus loquebatur, & his dicebat iustitiam per mysteria fuisse collatam: Quomodo ergo, ait, eum iustificatum esse quem mortuum, nisi quia sine aliquo C ostendit ambiguo, mortem hic abrenunciationem vocare: Et ideo à se nomen mortis assumi, vt ostendat ita fideles à peccatis, sicut mortuos ab actibus debere cessare. CCXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Homo contentiose, si hoc loco Apostolicorum verborum, mors abrenunciatio vocatur, vt qui peccato abrenunciat, peccato moriatur: recole quemadmodum in Ecclesia Christi, in qua baptizatus es, baptismatis mysteria celebran- D tur, & inuenies quod abrenuncient & paruuli per ora gestantium; quod apud vos iam forsitan non fit; sic enim profecistis in peius ipsi errantes, & alios in errorem mittentes, qui vobis consenserint, non debere abrenunciare paruulum baptizandum, quia non traxit originale peccatum; aut si debet abrenunciare peccato, dicite, cui, & errorem ve- E strum aliquando corrigite.

IVLIANVS DIXIT: Si *enim mortui sumus cum Christo credimus, quia viuemus cum Christo, scientes quia Christus suscitatus a mortuis iam non moritur, mors ei vltra non dominabitur, quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem viuit, viuit Deo.* Ita & vos deputate commortuos esse peccato, viuentes autem Deo, in Christo Iesu; Quomodo Christus, inquit, qui peccato mor- CCXXV. Rom. 6.

tuus eſt ſemel, id eſt, propter peccata noſtra, mortuus eſt ſemel, vltra non moritur, ſed viuit in gloria Dei: Ita & vos; deputate vos mortuos peccato, ſolis viuere & ſeruire virtutibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O mira expoſitio! Apoſtolus dicit Chriſtum peccato mortuum, & tu dicis, id eſt, propter peccata noſtra: Ergo quod dicit ille, *ſic & vos exiſtimate vos mortuos eſſe peccato*, hoc putandus eſt dicere, exiſtimate vos mortuos eſſe propter peccata veſtra, non vtique hoc dicit iſto loco, nec tu ſic intelligis, ſed peccato mortuos, ne peccato viuerent confiteris. Oſtende ergo & Chriſtum mortuum fuiſſe peccato, ne inconuenienter Apoſtolus dixerit, ſic & vos, propter auferenda enim noſtra peccata, ſed tamen peccato mortuus eſt, & hoc quomodo, qui nullum habuit omnino peccatum nec originale, nec proprium, niſi quia ſimilitudo, cuius rei ſimilitudo erat, nomen accepit? Nouimus enim Chriſtum in ſimilitudine veniſſe carnis peccati, quoniam in vera carne venit, ſed non ſicut alij homines in carne peccati; mortuus eſt ergo ille ſimilitudine peccati, quam gerebat in carne mortali: Ac ſi myſterium noſtræ ſalutis impleuit, vt nos, peccato moreremur, cuius ille ſimilitudinem geſſit, ideo in morte ipſius baptizamur, quia ſicut in illo vera mors facta eſt, ita in nobis vera fit remiſſio peccatorum: ſed hic ſunt & paruuli, quicumque enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, non enim ſic homines baptizantur in Chriſto, vt aliqui in morte ipſius, aliqui non in morte ipſius baptizentur: ſed ſicut ait, in quo loquebatur ipſe Chriſtus: *Quicumque baptizantur in Chriſto Ieſu in morte ipſius baptizantur, ac per hoc quicumque baptizantur in Chriſto Ieſu peccato moriuntur*: Quicumque, vtique & parui, ſed cui peccato paruuli moriuntur, iam tandem quæſo confiteatur generatione, mentiatur regeneratione, confiteantur in paruulis caro peccati, vt non negetur etiam pro paruulis mortua ſimilitudo carnis peccati.

CCXXVI. IVLIANVS DIXIT: Vbi hic ergo accuſatur natura, vbi humanæ ſubſtantiæ culpantur exordia: vbi motus generantis arguitur luce clarius eſt, quod ſola à Magiſtro Gentium conueniatur voluntas, vt abdicet occulta dedecoris, & in meliorem vitam actuum correctione proficiat. Sed iam accipiat expoſitio noA ſtra compendium, nec interpretari in his locis dicta Apoſtoli perſeueret, ipſum de ſuis differentem ſenſibus audiamus. In fine diſputationis eius apparebit, cuius dogmati fideique conſentiat, nos nempe dicimus, de peccato Apoſtolum voluntatis humanæ, quæ in vnoquoque peccante eſt, loquutum fuiſſe: Tu verò, de eo quod Fauſto credis, generatione tranſmiſſum, & à cunctis ſine voluntate ſuſceptum. Concertationes itaque noſtræ, ſi B placet faceſſant, & vt mediocriter agam, diſſimulemus Apoſtoli dignitatem, quæ præſcribi poſſet, etiamſi vobis per omnia eius verba concinerent: Tamen illum pro officij ſui ſplendore nihil tam deforme ſenſiſſe, ambiguitatem tamen eſſe elocutionum, non ſenſuum prauitatem; hoc ſolum ei in præſenti negotio concedatur, vt vir non perturbatæ mentis, magis ſcripta ſua quàm tu intellexiſſe credatur: *Non ergo regnet, inquit, peccatum in veſtro mortali corpore ad obaudiendum ei*. Poſſem iam hic dicere exhortationis teſtimonio probaC tum eſſe, de peccatis eum agere voluntatis, quia mala ſi eſſent naturalia, per iuſtitiam defendi poſſent, per miſericordiam poſtremò defleri: Nullo autem pacto admouerentur cauenda: Quouis enim naturali malo, ſi vllum eſſe poſſet, hoc malum erat maius inſaniæ qua tenebatur, quicumque deuotionem in cauendis rebus naturalibus exigebat; Apoſtolus autem, nihil ſanxit quod poſſit iure reprehendi. Peccatum itaque voluntatis oſtendit quod inculcat debere vitari.

D AVGVSTINVS RESPONDIT: Quis ignorat, non loqui Apoſtolum paruulis, ſed eis qui poſſunt intelligere verba dicentis, & adiuuante Dei gratia obedire præceptis? ſed vtique agunt etiam cum filiis ſuis, vt quemadmodum in eis creſcit rationis vſus, ita exeratur obedientiæ fructus; ne in vacuum gratiam Dei ſuſceperint, quando regenerati ſunt, neſcientes; veruntamen illam pulchram ſuſceptam tuam, quæ deformis eſt omnibus debellatoribus ſuis; concupiſcentiam carE nis dico, per quam naſcitur, & cum qua naſcitur homo. Hanc ergo concupiſcentiam carnis, cohiberi Apoſtolus præcepit, nec regnare permittit, eamque peccati nomine appellat, quia & de primo peccato originem dicit, & quiſquis eius motibus ad illicita conſenſerit, peccat: quæ tunc nulla erit in nobis, quando immortale corpus habebimus: Ideoque poſſet dicere, non regnet peccatum in noſtro corpore, cur addidit, & ait, *in veſtro mortali*

mortali corpore, nisi vt tunc speraremus istam, quam peccatum vocat, concupiscentiam non futuram, quando mortale non habebimus corpus? Nam tu dic nobis, cur non ait, non sit peccatum in vestro mortali corpore, sed ait, *non regnet*; nisi quia ista concupiscentia, quæ non potest nisi esse in carne mortali, in eis regnat, qui desiderijs eius ad mala perpetranda consentiunt; & ab ea quocumque illexerit victi pertrahuntur maiore impetu, qui lege prohibentur, si gratia non iuuantur: in eis autem qui Deo donante faciunt, quod præceptum est, id est, commotæ atque instanti non obediunt; nec ei arma exhibent membra, inest quidem, sed non regnat: Probatur autem esse, dum concupiscuntur mala, & probatur non regnare, dum iustitiæ delectatione vincente, non fiunt: quomodo enim præcipimur ei non obedire, nisi iubenti, siue suadenti? quomodo autem facere hoc potest si non est?

CCXXVII IVLIANVS DIXIT: *Neque exhibeatis membra vestra, arma iniquitatis, peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo; peccatum enim in vobis non dominatur, non enim sub lege estis, sed sub gratia.* Eò, inquit, debetis seruire Deo fideliùs, quò etiam liberaliùs. Peccatum quippe dominabatur vobis, cum reatuum impendebat vltio; postea autem quàm gratiæ beneficia consecuti estis, & depositis reatuum ponderibus respiratis, ingenuo pudore commoniti debetis gratiam referre medicanti.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu vestro more, qui de vestro descendit errore, non agnoscis gratiam nisi in dimissione peccatorum, vt iam de cætero per liberum arbitrium ipse homo seipsum fabricet iustum, sed non hoc dicit Ecclesia, quæ clamat tota quod didicit à Magistro bono, *ne nos inferas in tentationem*: non hoc dicit qui dicit,

Matth. 6. *Oramus autem ad Dominum, ne quid faciatis mali*: non hoc dicit qui dicit, *rogaui pro te,*

2.Cor. 13. Luc. 22. *Petre, ne deficiat fides tua*: Isto enim modo gratia, vt non peccemus, facit, non quæ peccauimus diluit: Vtroque enim modo adiuuat gratia, & dimittendo quæ malè fecimus, & opitulando vt declinemus à malis, & bona faciamus.

CCXXIIX IVLIANVS DIXIT: Verum quia eiusdem quam supra exposuerat, quæstionis incurrebat occasio; vt opponeretur videlicet liberatos à lege, quæ intentabat ita securos posse sub gratiæ benignitate peccare, subdidit protinus: *quid ergo peccabimus, quoniam*

Rom. 6. *non sumus sub lege sed sub gratia? absit: an ignoratis quoniam qui exhibetis vos seruos ad obediendum serui estis eius cui obedistis, siue peccati siue obeditionis iustitiæ?* Iamne ei credimus, de cuius differuerit hactenus conditione peccati? Cui, inquit, exhibetis vos seruos ad obediendum, eius serui estis, siue peccati, siue iustitiæ. Vbi hic ergo indicatur ab Apostolo peccatum illud, quod ante voluntatis tempora, ante obedientium studium, ante scientiæ & conscientiæ ætatem, ipsis fingitur superuolasse seminibus, quod certè nisi in Manichæorum libris inueniri non potest.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non sunt Manichæorum libri vbi legitur, *fuimus enim & nos, natura filij iræ, sicut & cæteri*: quod vos, nouo more, sed impudentissimo ore, interpretamini ex Græco, vt Apostolus dixisse videatur, non natura, sed prorsus, hoc est, fuimus prorsus filij iræ: & forte hoc emendare audebitis in codicibus vestris, non enim vultis adquiescere, quod nisi hæc, quantò verior, tantò antiquior fides esset, hoc omnes latini codices non haberent; nec ideo tamen Apostolus monere non debuit, obediendum esse iustitiæ non peccato, quia, *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est.* Cum enim generationis reatus regenerationis indulgentia fuerit absolutus, obediendum est iustitiæ spiritui, cui consentire, nec obediendum est concupiscentiæ carnis, contra quam certare debemus; ita sane vt ipsam quoque obedientiam piam, donum Dei esse meminerimus, quod promisit per Prophetam dicens: *Dabo eis cor* Ierem. 4.
cognoscendi me, & aures audientes. Quod quid est aliud quàm obedientes?

IVLIANVS DIXIT: Cæterum Apostolus ostendit, si tamen aliquam ab hominibus hac tempestate fidem impetrat; CCXXIX.
seruos se non dicere peccati, nisi eos, quos constat voluntate propria obedisse peccato, cuius imitatione, id est, voluntatis cœperunt seruire iustitiæ. Obedientiam ergo in medio collocauit; & ei imputauit quod vel vitijs prius vel postea studuerunt parere virtutibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui confidunt in virtute sua, vani sunt, sicut vos, & destruentur sicut vos.

IVLIANVS DIXIT: *Gratias autem Deo,* CCXXX. Rom. 6.
quod fuistis, inquit, *serui peccati, sed obedistis ex corde, in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis, liberi autem à peccato serui estis facti iustitiæ.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Surde, audi Apostolum gratias agentem Deo, quod eius doctrinæ ex corde obedierunt. Quandoquidem, non dixit gratias Deo, quia prædicta est vobis doctrina eius, sed, quia obedistis: *Non enim omnes obaudiunt Euangelio*, sed quibus datum est, vt obaudiant; Matth. 13.
sicut *nosse mysterium regni cælorum vobis datum est*: ait Dominus, *illis autem non est datum.* Non ergo ex corde, hoc est ex voluntate

A obediſſent, ſi non præpararetur voluntas à Domino: alioqui mendaciter ei, de hac re Apoſtolus gratias agit, ſi hoc ipſe non fecit.

CCXXXI. Ivlianvs dixit: Ex corde, inquit, obedientiæ facta mutatio, liberauit vos à peccato, & ſanctitati fecit adhærere.

Avgvstinvs respondit: Sed hæc mutatio dexteræ excelſi eſt: audi hominem Dei, hanc in pſalmo gratiam confitentem, & diſce quis mutet in melius hominis voluntatem, *Et dixi*, inquit, *nunc cœpi, hæc eſt mutatio dexteræ excelſi.*

CCXXXII. Pſal. 76. Rom. 6. Ivlianvs dixit: *Humanum eſt quod dico propter infirmitatem carnis veſtræ, ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc & exhibete* B *membra veſtra ſeruire iuſtitiæ, in ſanctificationem.* O præceptorem ſpiritu Dei plenum; vere vas aureum, & tubam non conciſis ſtridoribus, ſed abſolutis vocibus increpantem: auctoritatem ſermoni ſuo de exhortationis humanitate conciliat.

Avgvstinvs respondit: O te deceptorem ſpiritu hæretico plenum totum dantem hominis voluntati, contra eum qui dicit, *quid enim habes quod non accepiſti?* 1. Cor. 3. Homo Pelagiane, plantando & rigando, iſta dicebat Apoſtolus: Sciens autem *quod neque* C *qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*, non præcipiebat tantum, ſed etiam orabat ad Deum ne malum facerent, quibus eius eloquia prædicabat; apertè enim alibi dicit: *Oramus autem ad eum, ne quid faciatis mali.*

2. Cor. 13. CCXXXIII. Ivlianvs dixit: Ne quid enim arduum, & inacceſſum, homini præcipere videretur, verbum de conſuetudine vſurpauit, vt humanum diceret, id eſt, facile, tractabile, & quod cauſarum comparatione mi- D teſcat: Non à vobis, inquit, repoſco parem auguſtis rebus intentionem, nec quàm magnæ ſunt virtutum opes, tam noua vobis, quibus eas capeſſatis, præcepta conſtituo: nihil ferum ingero, nihil quod vix portari poſſet indico, niſi pro ſplendore iuſtitiæ tale aliquid imperarem, de carnis infirmitate conqueſti, allegaretis iugem vos laborem ferre non poſſe. Nunc itaque hac modera- E tione conuenio, vt tale ſtudium virtutibus adhibeatis, quale adhibuiſtis antè criminibus, eamque iniuria ſit, honeſtarum rerum, ſi tali appetantur propoſito, quale eſt deformibus impenſum rebus, tamen diſciplinæ huic, in qua eſtis, ſufficit, ſi vel tali intentione iuſtitiam ſectemini, quali iniquitatem eſtis immunditiamque ſectati.

Avgvstinvs respondit: Hoc tamen non facient, niſi illæ formoſæ ſuſceptæ tuæ concupiſcentiæ carnis, repugnent robore charitatis: cum qua lege membrorum, repugnatura legi mentis, omnis homo naſcitur, & cuius obligatione reus eſt, ſi non renaſcatur, quam mortales non vincunt ſuo ſpiritu, ſi non aguntur Dei ſpiritu: quotquot enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei. Ite nunc, & contra iſtam Chriſtianam atque Apoſtolicam veritatem, extollendo, præcipitate liberum arbitrium, & in veſtra virtute non aſſurgendo, ſed cadendo, confidite.

Ivlianvs dixit: Credamus itaque Magiſtro Gentium, & reddamus ei teſtimonium veritatis ſuæ: verè enim, ſicut dixit, humanum eſt, quod præcepit, vt voluntatis correctio emendaret vitia voluntatis. CCXXXIV.

Avgvstinvs respondit: Sed cor- B rectio hæc humana non fit niſi opitulatione diuina: Quis enim hominis corrigit voluntatem? niſi ille cui dicitur, *Deus virtutum conuerte nos*: &, *Deus tu conuertens viuificabis nos*: *à Domino enim greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet*: Si autem non ab illo dirigantur, homo viam Dei non volet, etſi iubeat lex, vt velit. Pſal. 79. Pſal. 84. Pſal. 36.

Ivlianvs dixit: Sed vt hoc humanum, ſic illud aliud ſi putaſſet, non ſolum inhumanum, non ſolum ferum, verumetiam iniuſtum: Non ſolum iniuſtum, ve- C rumetiam inſanum, vt peccatum ſi noſſet innaſci, exprobraret ſuæ ætatis hominibus vitia partis antiquæ, & ab his præciperet abſtinendum, quæ innata credebat; atque eum interminatione perſcriberet, debere me ea deponere, quæ antè habere cœperam, quàm anima in corpus meum, in hunc vero mundum corpus intraret. CCXXXV.

Avgvstinvs respondit: Ergo carnis concupiſcentia, non eſt innata; aut non ab ea præcepit abſtinendum, qui dicit, *contine te ipſum, & deſideria iuuenilia fuge.* Cur D non dixit voluntaria deſideria fuge? iuuentus vtique nomen ætatis eſt; ætates autem natura, non voluntas habet, & ea concupiſcentia iuuenili ætate maxime accenditur; cuius vtique vis, non in infante ſopita eſt, ſicut rationis, ſic ipſius voluntatis, ſed diſcernit oculus Chriſtianus, non Pelagianus, quid de creatoris inſtitutione, quid de vitij conta- E minatione vel ſumat natura, vel contrahat, conditorem ſuo bono prædicans; eodemque propter malum, quo vitiata eſt, indigens ſaluatore; de reatu enim, cum quo homo naſcitur, non eſt quod ei præcipiatur, niſi vt renaſcatur. Eccl. 30.

Ivlianvs dixit: Iuſtius admoneretur ab his, quos emendare ſtudebat, vt quantum imperaret, expenderet; & ſciret primum eſſe conſilij conſtantis gradum, imperij modum tenere, exauctorata quippe doctrina eſt, quam non tuetur æquitas, & plena auctoritas eſt, quam iuſtitiæ libra commen- CCXXXVI.

dat: Ac per hoc, constat Apostolum reuerendum Ecclesiarum informatorem, nationem magisterij sui, consilio, æquitate, humanitate reddentem, nihil de naturali sensisse peccato, sed inculcasse vt res erat, vitiorum nos seruos nonnisi per voluntatem fuisse, & iustitiæ nos eadem posse si corrigatur, voluntate seruire. Verum quoniam in expositione loci huius, fui hactenùs occupatus, vt ostenderem per Apostoli Pauli verba, Manichæos nihil posse defendi: putoque quod contextu orationis eius veritas patet, quam per omne dictorum suorum corpus exsequitur: hic sit secundi finis libelli, quo tamen necessario commonemus nihil Traducianis præter impudentiam remansisse, quia cum se confiterentur nullum in ratione habere præsidium de Apostoli dictis, quæ exposita sunt, totum sibi solatium vindicabant; & quomodo claruit nihil in his deforme, nihil non sanctitati, & rationi consentiens fuisse præscriptum, apparet cecidisse sententiam, quam & ratio cum multis auctoritatibus scripturarum, & quæ in Deo est religio Catholicorum peruicit: & iam locum opinio non tuetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Apparet omnibus qui sano capite atque intelligenter hæc legunt, cum contra verba, non magis mea quàm beati Apostoli, multa tua diceres, nihil te inuenisse quod diceres; toto vos strepitu loquacitatis egisse, vt eis qui non intelligunt, dixisse aliquid videaris. Velitis, nolitis, *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit.* Quid est
A ita, nisi per peccatum, non sine peccato? neque enim pertransiret mors, nisi ducente peccato, mors enim peccatum sequitur, non præcedit. Hic non sunt omnes miseriæ mortalium à die exitus de ventre matris eorum, sicut scriptum est. Quas miserias vos cum sine vllo peccato accedere dicitis paruulis iniustum Deum, versus vos facitis; Manichæos autem horribiliter adiuuatis: illi enim ne facerent iniustum Deum, istas miserias à natiuitate mortalium, immutabili naturæ mali, & ab alio principio venienti substantię tribuunt tenebrarum, quos
B impios simul, & vos ipsos vincit Catholica fides, quæ ista omnia peccata illi tribuit, quod ex primi hominis voluntate intrauit in mundum, quod secuta est mors etiam, istaque fugans animam, corpus interimit, quam vos homini, etiamsi non peccasset, dicitis naturaliter fuisse venturam. Vnde sequitur, vt non solam illam imperiosa libidinem, qua nimium delectamini, verum etiam molestissimam febrem, cæterosque innumerabiles morbos, quibus videmus afflictos paruulos, emori, in paradiso futuros fuisse dicatis, etiamsi nemo peccasset, qua-
C si nec vllius peccati merito, hæc perpeti paruulos dicitis. Cohibete vos, quæso, cum falsis & noxiis laudibus vestris: cohibete vos ab infantibus & lactentibus, quos tamquam nihil mali habentes, crudeli errore laudatis, ad Christum liberatorem venire liberandos, paruulos sinite, miseram naturam, quam vitiauit homo primus, vt sanet homo secundus, victi correctique permittite.

Explicit Liber secundus. Aurelij Augustini Episcopi Catholici, contra Iulianum hæreticum Pelagianum.

SANCTI AVGVSTINI EPISCOPI CATHOLICI CONTRA IVLIANVM HÆRETICVM PELAGIANVM, OPERIS PERFECTI

LIBER TERTIVS.

I. IVLIANVS DIXIT: Oportuerat quidem apud humanum genus reuerentiam omnium vigere virtutum, oportuerat resisti sapienti mente criminibus, & demereri bonis studijs conditoris fauorem. Dignum erat postremò, vt quia hic continuæ deuotionis prior & fœlicior gradus tum rarus arduus etiam nimis videtur, vel diu tota vitia respui, & ad emendationis ac pœnitentiæ præsidium rediri. Oportuerat certe vel in hoc inuiolabilem Dei manere reuerentiam, vt non vobis esset necesse diuinam legem tanto vindicare crimine: verum quia eo vsque peccantium furore peruentum est, vt summis laboribus Deum iustum esse doceamus, ipsius iustitiæ; cuius causa agitur? præsumentes auxilium, quæ libro promisimus præcedente reddamus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Auxilium Dei quæris vt impleantur vani libri tui, & non quæris vt corrigantur peruersi sensus tui. Vellem tamen diceres propter quid in hoc opere auxilium Dei poscas, cum sit in libero tuo arbitrio siue hoc facere, siue non facere? An vt ea tibi præsto sint quæ A in potestate tua non sunt, & sine quibus hoc effici non potest, sicut sunt, vt alia omittam, ipse victus atque otium? At hæc pene semper Deus per voluntates nobis subministrat aliorum. Vides ergo id te poscere ab omnipotente Deo, cum propter implendos tuos libros poscis auxilium, vt in voluntatibus hominum, quid te adiuuet, & quid te non impediat operetur. Nam B si nolint homines tibi victum subministrare sumptusque congruentes, si nolint postremò à te inquietando impediendoque cessare, scribere, vel dictare ista non poteris: Speras ergo auxilio Dei sic agi hominum voluntates inter quos viuis, vt tibi necessarium nihil desit? paratur enim, quod non creditis voluntas à Domino. Aut igitur tuum dogma iam corrige, aut ad hoc defendendum, desine diuinum auxilium postu- C lare.

IVLIANVS DIXIT: Cum in primo volumine perspicuis diffinitionibus constituisset Deum ita iustum esse, vt si probari posset iustus non esse, conuinceretur Deus non esse; cumque super hoc remansisset nulla dubitatio claruit etiam iustitiam nihil esse aliud quàm virtutem, nunquam quicquam iniquè iudicantem, nihil iniquè II.

facientem, sed reddentem sua vnicuique sine fraude, sine gratia, idest, sine personarum acceptione.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sine fraude verum dicis, ne puniatur immeritus. Sine gratia verò si iustitia Dei esset, nunquam Christus pro impijs, idest, pro nihil boni, & multum mali merentibus mortuus fuisset: nunquam postremò paruulos, quorum nulla bona opera voluntasque præcessit, in suum regnum adoptasset; nec in eadem causa alios paruulos eiusdem regni participatione fraudasset: Qui nunquam iniquè iudicat, nihil iniquè agit, & sua vnicuique sine fraude reddit. Agnosce ergo paruulos vasa in honorem per gratiam, qui assumuntur in Dei regnum; & alios paruulos qui in illum honorem non assumuntur, vasa in contumeliam per iudicium; & tandem aliquando ne iniquum facias Deum, confitere originale peccatum.

III. IVLIANVS DIXIT: Eius autem virtutis tunc constare rationem: si nullum subditorum puniret, nisi pro his delictis, quæ constabat libera voluntate commissa.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et illud libera voluntate commissum est, eius in quo natura humana damnata est, ex qua homines damnationis nascuntur obnoxij, nisi renascantur in eo, qui non est natus obnoxius. Hoc dogma Christianum vultis euerti, sed illo stante vos euertimini:

IV. IVLIANVS DIXIT: Nec ea hominibus præciperet, quæ per naturam eorum sciret non posse seruari, nec pro rebus naturalibus reum quempiam iudicaret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed fuit Adam, & in illo fuimus omnes quando ita peccauit, vt perderet in se omnes, nisi quos vellet inde liberaret, qui venit quærere quod perierat.

V. IVLIANVS DIXIT: Nec aliena peccata alijs imputaret, ac per hoc nec propter parentum iniquitates innocentes eorum filios, qui per se nihil operati essent vel boni vel mali, per quod parentum suorum crimina docerentur imitati, æternis adiudicare supplicijs. Quibus collectis, & Deum esse, & iustum esse constaret, quem claruerat si aliquid operetur iniustum, tantum subire in diuinitate, quantum pertulisset in æquitate dispendium.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verum dicis, ac per hoc nihil operatur iniustum, cum *graui iugo premit filios Adam à die exitus de ventre matris eorum*. Quod vtique iniustum esset, si peccatum originale non esset. Ecclesi. 40. a.

VI. IVLIANVS DIXIT: Quamquam ô infœlicitas erroris humani! nimio quippe, pendens ipsam conflictus nostri rationem, dolore concutior, potuisse ne hoc in dubitationem venire, atque assertione hanc eguisse, causam? potuisse, inquam, in ecclesiis, quæ Christo se credere fatentur, dubitari, vtrum Deus iustè, id est rationabiliter iudicaret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quia hoc non dubitauit, ideo scriptum est, *graue iugum esse super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum*, neque enim melior est Pelagiana quàm Ecclesiastica sapientia. Ibidem.

IVLIANVS DIXIT: Sed nimis sum ipsa rerum reuerentia, eius de qua agitur contentionis oblitus: Miror enim ambigi de Dei æquitate potuisse, cum constet in Traducianorum synagogis nihil de eius iniquitate dubitari. VII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quia de Dei æquitate non ambigitur, ideo graue iugum super paruulum, iustum esse creditur. Et quia hoc iustum esse creditur, ideo paruulus sine originali peccato esse non creditur. Proinde in Ecclesia Catholica, vnde Pelagiani ex nobis exierunt, non sicut dicis nihil de iniquitate Dei, sed potius nihil de eius æquitate dubitatur; vbi *nec infans, cuius est vnius diei vita super terram, sine sorde peccati* esse docetur & dicitur, & ideo in malis quæ patitur non iniustus Deus, sed iustus agnoscitur. Iob 14. apud. 70.

IVLIANVS DIXIT: Quod rectè tanto peius est, quanto grauius est studium malorum quàm neglectus bonorum, quanto perniciosior intentio profanitatis, quàm dubitatio veritatis. Quanto postremò scelestius est audere criminari Deum, quàm nolle venerari. VIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed vos criminamini Deum, dum paruulos quos iudicio eius graui iugo premi cernitis, vllum tamen negatis habere peccatum.

IVLIANVS DIXIT: Dixerat quidem, vt Dauid propheta testatus est, *insipiens in corde suo, quia non esset Deus*: non tamen dixerat, quia esset quidem, sed tamen iniustus Deus, ita concinenter totius naturæ voce resonabat inseparabiliter Deo adhærere iustitiam, vt facilius inueniretur qui substantiam eius, quàm qui æquitatem negaret. Potuit existere qui putaret non esse quod non videbat, non fuerat tamen inuentus qui diceret iniquum, quod diuinum esse crederet. IX. Psal. 13. a.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et ipse inuentus es. Nam cui nisi tali dicit, *suspicatus es iniquitatem quod ero tui similis*; Sed quoniam Christiani catholici & esse Deum & iustum esse sciunt; ideo natos homines, si non renati in paruula ætate moriuntur, cum Psal. 49.

sicut imagines Dei, non iniuste tamen, sed peccati originalis merito, in regnum Dei non suscipi dubitare possunt.

X. IVLIANVS DIXIT: Insipiens ergo ille, negando Deum, stetisse in extimo criminum videbatur. At inuenta est natio Manichæorum & Traducianorum, cuius profanitatibus vinceretur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sciens quam clari probatique doctores Ecclesiæ Christi, de peccato originali, & de iustitia Dei quod credo, crediderint, quod doceo docuerint, quod defendo defenderint; sic audire debeo contumelias tuas, quomodo laudes tuas.

XI. IVLIANVS DIXIT: Sed vt reuertamur vnde digressi sumus, liquerat ab eo quem fateremur verum Deum, nihil in iudicio posse fieri, quod iustitiæ repugnaret: Ac per hoc, ne pro alienis peccatis, quosquam reos teneri, atque ideo nascentum innocentiam nequaquam damnari ob iniquitatem parentum, quia iniustum esset vt reatus per semina traderetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ergo dictum esset, *semen eorum maledictum ab initio*. (Sap. 12. 11.) Non enim sic dictum est quomodo semen Chanaam & non Iuda, vbi demonstratum est quibus assimiles facti erant, & à quibus degenerauerant, sed eorum ipsorum semen dixit maledictum, quos naturaliter malos volebat intelligi, sicut sunt omnes filii Adam, ex quibus, gratia fiunt filii dei, Vbi enim dicitur, non ignorans quàm nequam est natio illorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, *semen enim illorum maledictum ab initio*, (Ibidem.) puto quod natura non mutatio redarguitur, & quomodo natura nisi vitiata peccato, non in primo homine sic creata. A quo ergo initio maledictum semen, nisi ex quo per vnum hominem peccatum intrauit in mundum? A seipsis autem mutari non poterant, non ab omnipotenti Deo? qui tamen Dei vtique iustissimo quamuis occultissimo iudicio, non mutabat. Ab hac enim massa non arbitrio, sed dei gratia se mutatum esse sciebat Apostolus quando dicebat, *fuimus & nos natura filii iræ sicut & cæteri.*

XII. IVLIANVS DIXIT: Quod licet in tanta luce consistat, vt nihil aut absolutius inueniatur, aut verius, tamen pollicitus eram hoc ipsum diuinæ me legis testimonio comprobare idest iniquissimum esse, si generantium scelera nascentibus eorum liberis imputentur, sicque id aduersari Deum, vt etiam in sua lege præscripserit, ne tale quidquam iudicantium deformitas perpetraret. Hoc me ergo spoponderam redditurum, sed quoniam secundus liber, Apostoli Pauli exponendis est sententiis, occupatus, huius voluminis primis partibus fidem congruit promissionis, impleri. Legimus ergo in Deuteronomio, in catalogo præceptorum, quibus vita & conuersatio populi illius ordinatur, & iam hoc apertissime à Deo fuisse mandatum; nam vt de præcedentibus & de sequentibus inter quæ si collocatum, possit intelligi, *Non fraudabis*, inquit, *mercedem pauperis, & egentis ex fratribus tuis, aut ex proselitis qui sunt in ciuitatibus tuis: quotidianam reddes mercedem illius; non occidet sol super eam quia pauper est, & in ea habet spem, & non proclamabit contra te ad Dominum, & erit in te peccatum. Non morientur patres pro filijs, & filij non morientur pro patribus. Vnusquisque in peccato suo morietur.* (Deu. 24. 14.)

AVGVSTINVS RESPONDIT: De filiis hoc dixit iam natis, non in primo parente damnatis, in quo omnes peccauerunt, & in quo omnes moriuntur. Et hoc quidem præceptum dedit hominibus iudicantibus, ne pater pro filio, vel filius pro patre moreretur, cum reus tantummodo pater esset inuentus, aut filius. Cæterum iudicia sua Deus siue cum per seipsum, siue cum per homines iudicat, quibus dat propheticum spiritum, non alligauit hac lege, neque enim quando, excepto Noe, cum suis cæteros omnes diluuio perdidit, separauit infantes qui nondum fuerant imitati parentes suos, aut sine suis paruulis Sodomitas ille ignis absumpsit. Quod si voluisset, vtique potuisset omnipotens. Et ille Achas præcepti transgressor vnus inuentus, & tamen cum suis filiis & filiabus occisus est. Quid de tot ciuitatibus debellatis eodem duce Iesu Naue homine Dei? Nonne ita omnes interfecti sunt vt, nullus spirans relinqueretur? Paruuli igitur quid mali fecerant? Nonne per suorum parentum peccata, quorum nec conscii, nec imitatores esse adhuc poterant, diuino iudicio pœnam subiere communem? Aliter ergo iudicat Deus, aliter homini præcipit vt iudicet, cum Deus homine sine vlla dubitatione sit iustior. Hæc debuisti ante cogitare, ne ad causam non pertinentibus immorareris exemplis.

XIII. IVLIANVS DIXIT: *Nec declinabis iudicium proseliti, & orphani & viduæ, non accipies pignus vestimentum viduæ, quia famulus eras in terra Ægypti, & liberauit te dominus Deus tuus inde. Propter hoc ego tibi præcipio facere verbum hoc.* (Ibidem.) Cum institueret Deus iudicandi formam, hoc statim sancire curauit, ne aut parentes in filiorum, aut filii in parentum scelere ferirentur. Principium ergo & ingressum iustitiæ, quam seruari in iudicatione mandabat, ostendit istud esse

ne affinitas grauaret innoxios, & in ipsum genus excurreret odium quod personæ meruisset. In causa ergo actuum discernit iustitia, quos necessitudo coniungit: Quod vtique non faceret, si vna esset ratio voluntatis & seminis, aut si opus arbitrii ad posteros fœcunditate transiret: Satis ergo superque docuimus, hoc vno testimonio teterrimam istam iudicii prauitatem, quam nouus error amplectitur, antiqua latæ legis auctoritate contritam. Quæ certe sententia ita est in causam prolata, vt nullum locum reliquerit ambigendi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Resistit tibi Deus qui dixit in libro Leuitico, Leuit.26.39. *Et qui remanserint ex nobis disperibunt propter peccata sua, & propter peccata patrum suorum.*

XIV. IVLIANVS DIXIT: Instituens quippe Deus quæ in examinibus deberet forma seruari, præscripsit, ne innocentia necessitudinis suæ periculis iungeretur, atque vt patrem à supplicio peccantis filij, ita filium à patris condemnatione separauit, ostendens profecto simili exitu vtriusque personæ, tam non posse parentum ad filios peccata transire, quàm nec filiorum transeunt ad parentes.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Suffocant te paruuli, qui non etiam propter sua, sed propter sola parentum peccata toties leguntur occisi.

XV. IVLIANVS DIXIT: Qui ergo contra hanc sententiam dicit traducem esse peccati, dicat quoque recursum esse peccati; Vt si à parentibus ad filios peccata descendunt, ascendant à filijs ad parentes. Quoniam diuinæ legis ostendit authoritas, ita parentum crimina filiis non nocere, sicut nec parentibus filiorum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Diuinæ legis authoritas in Iudiciis humanis noluit filios pendere pro parentibus pœnas, Exod. 20. Deu. non in diuinis vbi Deus dicit, *reddam peccata patrum in filios.* Sic debes legere legis verba quæuis, vt cogites te auditurum esse quæ non vis.

XVI. IVLIANVS DIXIT: Ergo contra hanc nitens ire sententiam, pariter fieri asserat, quod pariter ne fieret imperatum est: facilius quippe lex Dei negari quàm emendari potest; & licet sit profana negatio, profanior tamen, absurdiorque correctio est. Si enim de duobus eius decretis vnum veneneris, alterum execreris g ingratus, ab g. l ingratus. eius parte quod suscipis, & illi cogeris obedire quod respuis, quoniam vnius quod tibi carum est dignitate, etiam id quod auersabare defenditur: Atque absurdissimè ea se quisquam credit præcepta venerari, quorum partem audet incessere. Vnde consequentius potest negari lex vniuersa, quàm corrigi, nemo autem eam corrigere, nisi impius quisque tentabit]: A religiosis ergo & prudentibus tota suscipitur, tota laudatur. Nec sane quemquam moueat, quod ritum sacrificiorum veterum Noui Testamenti videat ætate cessasse: non est vna ratio virtutum & hostiarum. Alia est præceptorum perennitas, alia sacrificiorum temporalitas. Veniente tamen Christo, qui hostiis figurabatur antiquis, impleta sunt, non condemnata, quæ fuerant instituta. Neque enim suis temporibus prædicantur exercita, sed succedente perfectione, quæ promissa officiis eorum fuerant, quieuerunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc quid ad rem? Peccata patrum se dixit Deus in filios redditurum; non sacrificia; & cum possint etiam parentes imitari malos filios, nunquam tamen dixit Deus, reddam peccata filiorum in patres: sed vbicumque hoc dixit, cum sæpe hoc dixerit, patrum dixit in filios, Vbi vtique generationis non imitationis se ostendit vitia prosequentem. XVII.

IVLIANVS DIXIT: Præcepta autem quibus pietas, fides, iustitia, sanctitas continetur, non solum non cessauerunt, verumetiam cumulata sunt. Et hæc lex iustitiæ in iudiciis custodiendæ, quam de Deuteronomio protulimus, non ad cœremoniarum ætatem, sed ad præceptorum perennitatem respicis; Nec cum circumcisione discessit, sed cum iustitia perseuerat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam tibi dictum est hominibus hæc imperata esse iudicia, non Deo posita præiudicia. Denique si homo iudicans dicat, reddam peccata patrum in filios, iniustissime dicit, & diuino imperio contradicit: Nec ideo tamen Deus aut mendax, aut iniustus est, cum hoc dicit. XVIII.

IVLIANVS DIXIT: In absoluto est igitur si Moysi creditur magis, per quem Deus loquitur, quàm Augustino, per quem Manichæus parentum peccatis reos per naturam filios affirmat nun teneri. g. Delendum est *non* licet sit in MS.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Eam fidem me defendere aduersus te quam Catholici sancti clarique Doctores qui fuerunt ante nos in Ecclesia Catholica didicerunt atque docuerunt, etiam ipse nosti: Sed quoniam illos si lacerare audeas, nec te tui ferunt, ideo vnum me elegisti quem conuitio falsi criminis appetitum, quasi fugiendum persuadeas, vt fides illa fugiatur quæ defensa vos damnat iam & superius tibi dixi, quando pro Catholica fide ab hæreticis contumelias audio, pro laudibus habeo. Quid laboras nobis prædicare quod

scimus? Moyses verum dixit sed tu nihil dicis. *Reddam peccata in filios*, non ait homo sed Deus, neque vt homo id faciat Deus præcepit hoc loco, sed quid ipse faciat indicauit.

XIX. IVLIANVS DIXIT: Atque ita non transire ad posteros generantium crimina, quamuis ex eis nati sunt. sed nec filiorum ad parentes, qui de filiis suis nequaquam potuere generari. Ita igitur Innocentiæ, natiuitas sua officere non potest, sicut non potest obesse cum non est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Negare tamen non potes posse parentes imitari filios suos, nec vnquam Deum dixisse, reddam peccata filiorum in patres. Cùm ergo dicit patrum in filios, non imitationem, sed generationem redarguit non quomodo ex illo vno in quo ipsa in deterius natura mutata est, vt propter hoc etiam mori necesse sit homini, sed tamen aliquo modo nonnulla quorumque parrum peccata redduntur in filios, non imitatione sed generatione punita, ideo non dicit in tertiam & quartam imitationem, sed generationem vobis quidem nolentibus, veruntamen, & vobis, velitis nolitis, audientibus.

XX. IVLIANVS DIXIT: Acta quidem res est, sed tamen vt ad id quod affero sit intentus lector admoneo; si quispiam existeret, qui hoc profiteretur libertate verborum quod argumentando Traducianus conficere conatur, idest vt pugnam indiceret legi Dei, & sententiam quam protulimus sine aliquo timore despiceret, assereretque quibus posset modis falsum hoc verumque esse quod Deus seruari voluit, & sententiam de qua loquimur ex vtraque quantum, in se erat parte subrueret prorsus putasset parentes propter filiorum, & filios propter parentum peccata tam solere quàm debere damnari. Nec hic tamen talis peccati traducem opiniones suas quæreret asserere: Cur? Videlicet quia & si constaret falsam legis esse sententiam, quæ testificaretur eiusmodi necessitudines respergi maculis non posse criminibus, tamen * inconcussum manebat, traducem non esse peccati, hoc enim ipso quo & parentum reatus ad filios, & filiorum ad parentes redibat: constabat non fuisse generationis, quod ad filios gignentium peccata peruenerant, quoniam & à filiis ad parentes vbi generatio non poterat causa esse; remeauerant Quid igitur hic confecerim appareat. Inuiolabilem quidem esse auctoritatem legis diuinæ. Et quam nulla queant impietatum argumenta proruere: Eius autem sanctione signatissimè atque absolutissimè fuisse perscriptum fœdam esse opinionem, peruersitatemque iudicij quam mandauerat vehementer cauendam, si rei filij pro peccato pronuntiarentur parentum, quo fulmine traducis structura dissiluit: veruntamen tantis esse veritatis præsidiis munitam, quam tuemur fidem, vt nec ab ea profanitate quæ potest Dei legem negare, quatiatur.

* Vel inconcussum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quæris vbi spatieris, vagabunda loquacitate non copiosus, sed odiosus eis qui rebus Inhærentes, superflua verba contemnunt: Vinceris quippe ab aduersariis quos habes, & vincendos proponis tibi quos non habes: quis enim tibi dicit falsum esse quos Deus seruare voluit in iudiciis humanis, cum iam patres & filij suas proprias causas habent ad suam cuiusque vitam, quæ separatim ducitur, pertinentes, vt nec filij pro patribus, nec patres pro filijs puniantur? Nemo vel legi, vel tibi hæc dicenti aduersatur. Tu noli obsurdescere aduersus Deum dicentem, *reddam peccata Patrum in filios*. Et cum hoc assiduè dicat, nusquam dicentem peccata filiorum se reddere in patres, vt intelligas non qui eorum quos imitentur, sed qui, ex quibus generentur, attendi.

IVLIANVS DIXIT: Nunc igitur ad eum cum quo agimus sermo respiciat. Acquiescis legi Dei professione interim, cæterum quod facias argumentando nouimus an resistis? Non acquiesci, sublata contentio est; Si acquiescis, extincta Traducianorum: si resistis, Manichæorum reuelata perfidia est: dummodo constet opinioni vestræ & legi Dei ne vtiqnam conuenire. XXI.

f. Num.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego acquiesco legi, sed tu non acquiescis. Ego non nego nec filium pro patre, nec patrem pro filio, quando suas separatas causas habent, debere damnari; sed tu audire non vis in Leuitico, *disperibunt propter peccata patrum suorum*. Et in libro Numerorum, *Reddens peccata patrum in filios vsque in tertiam & quartam generationem*: Et apud Hieremiam *Reddens peccata patrum in sinu filiorum eorum post eos*. Hæc & alia similia tu non audis his ac talibus legis testimoniis tu non acquiescis, & tamen loqui & Manichæus Catholicis obiicere non quiescis. Ierem. 32.

IVLIANVS DIXIT: Nisi forte dicas Deum quidem hoc imperasse, sed non facere quod præcepit, immo contraria agere iis quæ mandauerit. XXII.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Et hoc quam insipienter cogites, cur non attendis: facit enim Deus aliquando contra quam facienda mandauit; Nec opus est vt multa commemorem, ne sit longam, Ec-

ce quod notum est omnibus dico, Mandauit homini scripta diuina dicens, *non te laudet os tuum*, (Prou. 17.) nec tamen Deus dicendus est arrogans aut superbus, cùm se innumerabiliter laudare non desinit. Et vnde agitur, iam superius demonstraui, quemadmodum Deus sine vlla iniquitate pro peccatis parentum simul cum eis interimit paruulos, quamuis mandauerit homini, ne filios pro peccatis patrum cum iudicat, damnet. Hæc si aduerteres, ista non diceres, aut si & hæc aduertis, & tamen ista dicis, aduerte etiam vana esse quæ dicis.

XXIII. IVLIANVS DIXIT: Quod licet quantæ sit profanitatis vix indicatum iam vehementer appareat, tamen pace ipsius diuinitatis, cuius cognitatem tuemur, quale sit hoc vel leui discussione videamus. Vt ipse itaque fiat legis suæ præuaricator, rerum necessitate quæ eum premunt, an sua imbecillitate compellitur? At hoc nec Manichæus dicere potuit, & ideo commentus es Deum vestrum graue prælium pertulisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verba iactas, cum rebus vrgearis. Non est legis suæ præuaricator, quando aliud facit Deus vt Deus, aliud imperat homini vt homini.

XXIV. IVLIANVS DIXIT: Si ergo nec calamitas nec imbecillitas, nec libido ei præuaricationis incumbit, qui fieri potest, vt eam iustitiæ formam quam commendauit iubendo, destruat iudicando? Immo non in istam iustitiam, sed in reuerentiam suam sæuiat? tanta est quippe æquitatis potentia, vt & deuiantes arguat, & nulla fugientium (G vel si quę.) à se auctoritate minuatur postremo * vt quæ sunt iusta à nobis fieri velit, & ipse faciat quod iniustum est, iustiores nos quam ipse est, cupit videri, immo non iustiores, sed nos æquos &, se iniquum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est quod dicis, homo qui multum desipis? quanto excelsior tanto inscrutabilior diuina quàm humana iustitia, tantoque ab hac illa distantior: Quis enim homo iustus finit perpetrari scelus, quod habet potestatem non sinere, & tamen sinit hæc Deus incomparabiliter iustis omnibus iustior, & cuius potestas est incomparabiliter omnibus potestatibus maior: hæc cogita (& noli (PROSPER sent. 309.) iudicem Deum iudicibus hominibus comparare, quem non dubitandum est esse iustum, etiam quando facit quod videtur hominibus iniustum) & quod homo si faceret esset *g* iniustum. (g vel iniustus.)

XXV. IVLIANVS DIXIT: An illud quidem iustum est, quod ipse facit idem aliena peccara aliis imputando, & nobis præcipit quod iniustum est, vt vnumquemque pro voluntatis suæ delictis reum pronuntiemus?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Lege quod tibi superius responsum est, & disce si potes, quemadmodum peccata originalia & aliena intelligantur & nostra, non eadem causa aliena, qua nostra. Aliena enim, quia non ea in sua vita quisque commisit: nostra vero, quia fuit Adam, & in illo fuimus omnes.

IVLIANVS DIXIT: Et vnde ei aut tanta inuidia, aut tanta malignitas? Inuidia est XXVI. enim, si ad hoc decepit præcipiendo creaturam suam, nec virtutes eius in quantum poterat conaretur imitari. Malignitas autem immo crudelitas, si puniat propter iniusta opera mortales, quæ cum legi eius obediunt, perpetrarunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam superius demonstraui quædam Deum iustè facere, quæ si homo facit, iniuste facit. Nam & iniurias suas Deus vlciscitur iuste, hominibus autem dicitur, *Non vos ipsos vindicantes, sed date locum iræ*: scriptum est enim, *Mihi vindictam, ego retribuam dicit Dominus.* Rom. 12. 19.

IVLIANVS DIXIT: An fortè non pu- XXVII. nit, quod quidem facit prudenter, sed etiam remuneratur famulos, præceptis suis licet iniustitiam docentibus obsequentes. Et quid ei profuit inuidere, si & iniustas res faciendo, eò peruenerunt mortales, quo etiam iustitiam seruando venissent? Cumque illis, quos circumuenit, de fœlicitate nihil pereat, hic tamen benignitatis & Iustitiæ conscientia simul & honore priuatur. Quanto erat tolerabilius à religionis professione colla subducere, quàm per tam prærupta, tam exitialia * orbitatis ducere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sequeris te, nihil dicens. (G melius orbis.) Ab humana iustitia discerne diuinam, & videbis iuste Deum peccata patrum reddere in filios, quod tamen in iudicio suo si homo vsurpet, iniustus est. ne tu exorbites à via ista, vt cùm audis peccata patrum in filios vindicari, aut Deum nobis id facere, aut hominem velis vel testimoniis vel mandatis resistendo diuinis.

IVLIANVS DIXIT: Igitur quoniam vel XXVIII. à seruis nil tale committi Deus finit, quale tu ab ipso asseris perpetrari; manifestum est non minus ab honore eius, quàm ab humana ratione fugisse, ac per hoc, non Pelagiano, sicut dicis, errore decipimur, sed lege Dei dirigimur, vt asseramus iniquum esse, parentum crimina filiis imputari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non semel sed sæpius dixit Deus, *peccata patrum se reddere in filios*: Vbi vtique non dixit in patres se reddere peccata filiorum, aut in fratres fratrum, aut in amicos amicorum, aut in ciues ciuium, aut aliquid eiusmodi, vt sciremus

quando illud dicitur, generationem redarguit non imitationem, quod & tu posses in diuinis eloquiis intelligere, si non Pelagiano impedireris errore.

XXIX. IVLIANVS DIXIT: Quod tradux peccati, Manichæorum filia, vestra mater hac tempestate prodigialiter peperisse defletur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non ratiocinaris, sed conuitiaris & calumniaris. Relege antiquos diuini eloquii tractatores, & vide non hac tempestate, sed longe ante nos in verbis Apostoli hoc intellectum esse quod apertissime dixit, idest *quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertransijt*, ad generationem pertinere quam regeneratio sanat, non ad imitationem, quam vos potius hac tempestate peperistis. Vnde vos tempestas nouitij dogmatis vestri à facie proiecit Catholicæ Ecclesiæ, tanquam puluerem, quem proijcit ventus à facie terræ.

Rom. 5.

XXX. IVLIANVS DIXIT: Esse igitur hoc à Deo imperatum quod asserimus, claruit. Et quamuis sententiæ ipsius aperta & intellectui omnium conciliata germanitas, nullius in se næuum obscuritatis admiserit: tamen ne tu ad ingenii nostri confugias tarditatem, & dicas non nos intelligere quod præceptum est, alio quoque testimonio non iam præcepti, sed operis secundum præceptum exerciti, quemadmodum sit lex intellecta doceamus. Legimus in Libro 4. Regum nos, de Amessia filio Ioas regis Iuda, *Factum est*, inquit, *postquam stabilitum est regnum in manibus eius, occidit pueros suos qui occiderant patrem suum, sed filios eorum non occidit, secundum Testamentum legis Domini, quo præceptum est, Non morientur patres pro filijs, nec filij pro patribus.* Vides quemadmodum historiæ fides iustitiam regis iudicantis ostendit: Qui quamuis fuisset deuotus, tamen quoniam claudicasse animo in nonnullis refertur; ad iudicij eius confirmationem, commemoratæ legis Dei accessit authoritas. Ne enim parum haberet ponderis factum hoc consideratione facientis, secundum legem & Testamentum Dei commendatur impletum.

c. 14.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc iudicium Deus hominum voluit esse non suum, qui dixit *reddam peccata patrum in filios*. Quod etiam per hominem fecit, quando per Iesum Naue, non solum Achas, sed filios eius occidit; Vel per eundem populi sui ducem, filios Chananeorum etiam paruulos, nondum peccata parentum, suis moribus imitatos; cum eisdem tamen parentibus, vt perirent, non iniusta vtique seueritate damnauit. Noli ergo loquaciter A atque inaniter multiplicare tua scripta, sed scripturam Dei diligenter attende, ne quod in vna eius parte aperuisse te putas, clausum contra te in altera inuenias.

XXXI. IVLIANVS DIXIT: Duobus & tribus testibus, etiam contra sanguinem hominis credi solet, quanto magis duobus sacris testibus, legi quæ in Deuteronomio continetur, & historiæ quæ regum facta complectitur, pro Dei honore crederetur, quomodo iudicari vellet, ipse præscripsit, quomodo, quod mandauerat accipi deberet, secundum legem eius iudicia prolata testantur. B Et dubitatur adhuc traducem peccati, scripturarum probari authoritate non posse? Certè sunt ista contraria, pro quibus tam longis conflictibus dimicatur, id est * vnum quod à vobis, aliud quod à nobis defenditur, & ista contraria atque repugnantia, vt vos persequendo non disputando, vos furore, nos ratione certemus. Vtraque ergo pars distare sibi hæc & repugnare consentit, id est propter parentum C peccata puniri filios, & propter parentum peccata filios non puniri; Crimen naturale esse, & crimen naturale non esse. Vt parentum peccata filijs imputentur Dei lege præscribi, & vt non imputentur parentum peccata filijs, Dei lege præscribi. Has opiniones contra semet, sententiasque bellantes pariter veras non posse esse manifestum est. Nam & disputationis eruditio regulis iudicatur, cum de rebus incertis opinio duplex nascitur, vtramque falsam esse posse, vtramque veram esse non posse. Quod qui- D dem in speciebus diuersis, & quæ medium habere dicuntur, non tamen in his, quæ contraria sunt sed medio carent, euenire, potest. Notæ dialecticis res sunt, sed propter lectorem disciplinæ huius expertem, † aliquod id referemus exemplo.

* G. al den

† G. aliquo.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita quæris vnde libros loquacissimos impleas, vt etiam dialecticam vbi opus non est, lectores eorum docere coneris. Non cogitans quomodo abijciat Christi Ecclesia dialecticum, quem cernit hæreticum. Quis enim te id agere non intelligat, vt in sa- E pientia verbi euacues crucem Christi, qui pro omnibus pro quibus mortuus est, in quibus & te confitente sunt paruuli, in remissionem peccatorum sanguinem fudit.

XXXII. IVLIANVS DIXIT: Veniat, verbi gratia, in quæstionem Golias, quo fuerit affectus colore, & vnus nigrum, alter candidum fuisse confirmet, diuersa hæc opinio, potest vtraque falsa, vtraque autem vera esse non potest. Non enim potest esse verum, nigrum illum fuisse, si candidus fuit semper, aut candidum fuisse, si niger omni

ætate permansit. Hæc ergo vtraque opinio, A quæ simul vera esse non potest, simul falsa esse hoc modo potest, si nec candidus nec niger, sed flauus eius color fuit, vel infracto candore, nec tamen infusa nigredine ex contrarijs mediocriter temperatus, facilius ergo res diuersæ & contrariæ negari possunt pariter, quàm pariter approbari. Ista autem contraria quæ medium non habent, vt puta bonum & malum, iustum & iniustum, innocentia & reatus, vt vno tempore in vnum & idem conuenire non possunt, ita necesse est vt altero eorum posito, alterum denegetur. Id est vt vel B præceptum, vel consilium, vel adiumentum, non potest simul in vno tempore, & iustum & iniustum esse: ita & homo non potest eodem tempore & reus & innocens, & bonus & malus esse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nemo quærit cuius fuerit coloris Golias, sed tu quæris vt insidieris quibus coloribus versipellis te inuoluas. Si dialectica ista quæ te non ædificat sed inflat,* & ridiculum quàm

G. Videtur addendum tam.

iactanticulum facit, si hæc inquam dialectica quæ asserit vnumquemque bonum & malum simul esse non posse, ad leges Christianæ disputationis admittitur, non potest esse vnus homo simul & natura bonus, & vitio malus, quod tamen esse posse clamat veritas, nec tu negas; & contra dialecticam tuam testis etiam ipse produceris, cum sicut se res habet, horum duorum quæ contraria esse non ambigis, alterum tribuis conditori hominis, alterum voluntati. Erubescat ergo dialectica tua, & sicut tu de communione, ita & ipsa de Catholicorum disputatione discedat; Si autem quod optamus, redire volueris, foris ipsa remaneat.

XXXIII. IVLIANVS DIXIT: Ad causam itaque referantur exempla, vt parentum peccata filijs imputentur, & parentum peccata filijs non imputentur, non potest hoc vtrumque contrarium pariter iustum probari, sed si iustitia est generantium sobolem ream teneri, necesse est vt iniustitia sit, si propter eadem peccata rea esse dicatur. Et sicut bonum est iuste præcipere, ita malum est iniuste quidquam iubere: & quamuis res perspicua argumentando leuior fiat, E tamen quoniam causam in absoluto positam iuuat etiam legis diuinæ confirmare suffragijs, inhæreamus huic loco, in quo quicumque sana mente constiterit per præcepta quæstionum præsentium errare non sinetur. Acquiescis igitur annunciator naturalis mali, præscriptum esse lege Dei, ne filij puniantur in peccatis parentum. Agnoscis etiam non aliter hoc præceptum ab illo populo intellectum fuisse, quàm à nobis nunc obseruandum defenditur. Et ideo regem Amasiam præceptis Dei obedientem, indignationem, quam de patris sui internecione conceperat, laudabili moderatione frænasse, atque occisis sui parentis peremptoribus, eorum tamen filijs non per ignauiam, sed per iustitiam pepercisse. Laudatur quidem Amasias, & hoc secundum Dei refertur fecisse legem, commendatque obedisse voluntati Domini, sed tamen infuscatus vanitatis reliquiis non tacetur, & ostenditur deuotionem patris sui imitatus non esse; hic tamen ab illa generis sui sauctitate degenerans, tenuit in iudicio commendatam diuina lege iustitiam, tantum reuerentia perspicuæ æquitatis valebat. Quid ergo mali fides tua complectatur expende, hanc iniquitatem Deo admoues, quem æternum & pium & iustum fatemur, quam nec superbia purpurati, nec dolor commisit orbati.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Amasias homo fuit, cui non licebat iudicare de occultis quæ nosse non poterat; ideo præcep- C tum quod datum est homini in iudicio suo tenuit, vt pro peccato parentum non occideret filios. Peccatum autem tam magnum vt verteret in naturam, quod per vnum hominem intrauit in mundum, sine quo nullus homo nascitur, quomodo posset ab hominibus vindicari, quandoquidem ita in omnes homines cum morte pertransijt, vt ei pœna sua sit comes vsque ad interitum sempiternum, nisi vbi diuina gratia generationem regeneratione sanauerit? Hoc ergo ad Dei iudicium non ad hominum pertinet, D sicut alia multa, de quibus homines iudicare omnino non possunt: Et ideo aliter mandauit homini parentes & filios iudicandos iam separatim propria vitia habentes, aliter autem iudicauit ipse, quando præuaricatricem naturam quam nouerat in radice, quamuis nondum pullulasset in germine, secundum inscrutabilem iustitiam suam cum stirpe damnauit, Liberaturus ab hac damnatione quos vellet per gratiam nihilominus inscrutabilem; quamuis & separatim iam viuentibus filijs, peccata separatim viuentis reddidit patrum: quod licere iudicanti homini noluit, quia nouit ipse cur hæc ipsa faciat quando facit, id autem humana infirmitas nescit.

IVLIANVS DIXIT: Verum vt vrgeamus locum, constitit nempe iniustitiam Deo adhærere non posse, constitit etiam ab ipso esse præscriptum, ne obsint filijs peccata generantium; Asseruit quidem ipsa præcipientis dignitas iniustum id esse quod prohibet. Porrò vt agamus tecum liberalius respondendi tribuo facultatem de his duabus XXXIV.

opinionibus

opinionibus quas supra comminus posui, id est vt imputentur peccata parentum filijs, vel non imputentur, quam putas credi iustitiam debere? Si dixeris tuam quamuis etiam vltimo conuenire iudicio, refero, vtrum illam quæ remansit nostram, iustam an iniustam putes? Sine dubio iniquam pronunciabis. At hæc legis authoritate custodienda mandatur. Vides ergo vnum necessario remanere de tribus, vt aut legem Dei fatearis iniustam, immo per legem Deum ipsum iniquitatis accenses, aut certe ad vocem confugias magistrorum tuorum, & dicas legem quæ per Moysem data est, à Deo tuo non fuisse mandatam. Aut si hoc vtrumque proferre non audes, traducem peccati asseri contra legis documenta & præcepta fatearis. Neque adeo te desipere posse credendum est, vt dicas Deum iustitiam quidem in præceptis, in iudiciis vero iniquitatem tenere, aut certe secundum dogma vestrum, in iudicus quidem seruare iustitiam, præceptis autem iniquitatem docere, quod licet superius egerimus nunc tamen necessario repetiuimus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Odiose repetis quod otiose loqueris, vacat enim tibi easdem res loquacitate reuoluere, quas non potes asserere veritate, & dicere sine modo, quæ astruere non vales vllo modo. Vis enim videri inter se esse duo ista contraria, reddi in filios peccata patrum, & pro peccatis patrum filios non esse puniendos, quasi ego vnum horum dicam, alterum Deus. Surde, vtrumque Deus dixit, ergo vtrumque iustum est, quia iustus hoc dixit, sed quod inter se contraria Deus non sit loquutus vt intelligas, Dei iudicis, & hominis iudicis pro diuersitate causarum discerne personas: ita nec Deum quamuis in filios patrum peccata reddentem, reum facies, nec hominem sic iudicare compelles; sed tu duo ista velut inter se contraria, tanta prolixitate & perplexitate disputationis non ab aliud mihi obijcis, nisi quia multum loqueris & parum sapis.

XXXV. IVLIANVS DIXIT: Si autem dixeris vtrumque iustum esse, & quod nos dicimus, & quod vos; id est & quod lex sanxit, & quod Manichæus Traducianusque confinxit, hic sanè rationis perspicuæ potentiam cohibentes, benigne iuste conuenimus & mitius. Cur ergo si creditis & hoc bonum esse quod dicimus, & illud bonum esse quod dicitis, tantis totam Italiam factionibus commouistis? Cur seditiones Romæ conductis populis excitatis? Cur de sumptibus pauperum saginastis per totam fere Africam equorum greges, quos prosequente Alypio tribunis & centurionibus destinastis? Cur matronarum oblatis hæreditatibus potestates sæculi corrupistis, vt in nos stipula furoris publici arderet? Cur dissipastis Ecclesiarum quietem? Cur religiosi principis tempora persequutionum impietate maculastis? Si à nobis aliud * dicitur, quam quod & iam tu, bonum cogeris confiteri. G.add.bon.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sicut falsa sunt crimina quæ obijcis nobis, ita falsa sunt dogmata quæ fingitis vobis, sed dicite quantum potestis omne malum aduersum nos, mentientes nos tantummodo aduersum vos Christianam fidem & Catholicam defendemus. Et quid opus est vobis reddere similia maledicta, & non potius euangelio credere, atque gaudere, quod ex istis falsissimis maledictis vestris, nobis merces augeatur in cœlis? Quomodo autem in hac re de qua nunc agimus, & illud quod dicitis, & illud quod dicimus bonum esse possumus credere, cum dicamus nos Deum dixisse, *Reddam peccata patrum in filios.* Vos autem quod præcepit homini iudicanti, ne peccata patrum reddat in filios, ita laudetis vt quod ipse se dixit reddere, tanquam nostrum arguatis, & tanquam falsum iniustumque sic improbetis, nec in eo vos, non nobis, sed Deo refragari, calumniarique sentiatis.

IVLIANVS DIXIT: Verum hactenus mitiore sim functus eloquio, nunc autem splendor flammeæ rationis ostendit, malis & bonis, profanis & sacris, pijs & impijs, iustis & iniquis, nullum esse consortium, atque ideo inter præcepta & iudicia Dei nihil esse pugnarum: contrarium autem esse, aliena peccata alijs imputare, & eadem ne imputentur iubere. Quoniam de his duobus necesse est, vno concesso alterum submoueri, idest, vno iusto, alterum iniquum doceri: in lege autem Dei præscriptum esse ne parentum peccata filijs imputentur. Ac per hoc eadem authoritate contrarium eius, id est opinionem traducis, cum Manichæis funditus corruisse. XXXVII. Deu. 24.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Toties dicere vera me piget, cum toties te dicere vana non pudeat. Peccata patrum se reddere in filios Deus dicit, peccata patrum ne reddat in filios, Deus quidem sed homini dicit, vtrumque approbandum est, quia vtrumque Deus dicit.

IVLIANVS DIXIT: Ostendi XXXVII.

certè non nos aliud defendere quàm quod primo ratio signat æquissimum, tum etiam Deus sua lege confirmat, tertio non aliter quam asserimus, id quod fuerat præceptum, cum operis laude completum inculcatum est quoque hanc veram esse iustitiam, quam placere sibi Deus etiam præcipiendo monstrauit. Ac per hoc constituit nihil adminiculi Manichæam traducem aut in ratione, aut in legis testimonijs inuenire.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæi dicunt naturam sine initio semper malam, vnde omne malum esse contendunt, Catholici autem, quod esse noluistis, conditam bonam peccatoque vitiatam, medico Christo indigere à paruulis vsque ad senes, QVONIAM PRO OMNIBVS MORTVVS EST. Ergo omnes mortui sunt. Vnde Manichæi, separandum à bono malum sic opinantur, vt extra sit, nos verò quamuis malum à bono, intelligentia separemus, nec id quod malum dicitur, aliquam substantiam esse credamus, tamen ab ijs qui liberantur, non ita separandum malum putamus vt extra sit, sed in eis sanandum esse scimus vt non sit, illi enim malum, * substantia malum dicunt, nos vitium substantiæ bonæ, nullamque substantiam; quantum intersit attende, & desine medicum Christum sanandis paruulis inuidere, ne ira Dei maneat super eos dicentis, *Reddam peccata patrum in filios:* illum aspice qui hoc dixit, Deus est, non Manichæus; illum aspice qui dixit, *Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum; sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur.* Apostolus Christi est, non discipulus Manichæi, illum aspice qui dixit *omnes homines sub peccato nascimur.* Episcopus est Catholicus non Manichæus aut Pelagius, aut Pelagianus hæreticus. Quapropter quoniam peccatum operis punit est homo, peccatum autem originis non nisi Deus; ideo Deus cum se dicit peccata patrum reddere in filios, præcipit tamen homini ne pro peccatis patrum damnet & filios: discerne diuina & humana iudicia, & inuenies inter se duo ista non esse contraria.

G. Vel potius substantiam malam.

1.Cor.15.22

Ambr. 1. de Pœnit. c. 2.

XXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Sed ne forte existat quis vsque adeo obstipus, vt perspicuis sibi velit sententijs approbari, Deum videlicet & non aliter iudicare quam iudicare imperauit, quod quidem est contentiouis nefandæ, tamen quoniam veritati arma suppeditant ad omnem documentorum satietatem* in ipsum ostendere testes acerrimos non pigebit. Impletus itaque isto Spiritu loquitur Ezechiel Propheta, *Factus est sermo Domini ad me dicens, fili hominis, quid vobis parabolam istam in terra Israel dicentium, Patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt. Viuo ego dicit Adonay Dominus, si amplius dicetur parabola hæc in Israel, quoniam omnes animæ meæ sunt, quemadmodum anima patris, ita & anima filij, omnes animæ meæ sunt. Anima quæ peccat ipsa morietur, homo autem qui fuerit iustus, qui facit & iudicium & iustitiam, in montibus non manducabit, & oculos suos non extollet ad desideria domus Israel, & vxorem sui proximi non contaminabit, & ad mulierem menstruatam non accedet, & hominem non deprimet & pignus debitori reddet, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dabit, & nudum operiet vestimento, & pecuniam suam in vsuram non dabit, & superabundantiam non accipiet, & ab iniustitia auertet manum suam, & iudicium verum faciet inter virum & proximum eius; & in præceptis meis ambulauit, & iustificationes meas custodiuit, vt faceret eas, iustus est iste, vita viuet dicit Adonay Dominus. Et si genuerit filium pestilentem, effundentem sanguinem, & facientem peccata, in via* patris sui iusti non ambulauit, sed qui in montibus manducauit, & vxorem proximi sui contaminauit, & iudicium & pauperem depressit, & rapinam rapuit, & pignus non reddidit, & in simulacris posuit oculos suos, & iniquitatem fecit, cum vsuris dedit, & superabundantiam accepit, hic vita non viuet; omnes istas iniquitates fecit, morte morietur, sanguis eius super ipsum erit: si autem genuerit filium, & viderit omnia peccata patris sui quæ fecit & timuerit, & non fecerit secundum ista, in montibus non manducauit, & oculos suos non leuauit ad desideria domus Israel, & vxorem sui proximi non contaminauit, & hominem non depressit, & pignus non pignerauit, & rapinam non rapuit, panem suum esurienti dedit, & nudum operuit vestimento, & ab iniquitate auertit manum suam, vsuram & superabundantiam non accepit, iustitiam fecit, & in præceptis meis ambulauit, iste non morietur in patris sui iniquitatibus vita viuet. Pater autem eius quia tribulatione tribulauit, & rapinam rapuit, contraria fecit in medio populo meo, & mortuus est in iniquitate & dixistis, Quid est quod non accepit iniquitatem patris sui filius, & quia filius iustitiam & iudicium & misericordiam fecit, omnia legitima mea seruauit, & fecit ea, vita viuet. Anima autem quæ peccat, ipsa morietur, filius non accipiet iniustitiam patris sui & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis: quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet: Numquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à vijs suis, & vi-*

F. id.

Cap. 18.

uiet? Si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fe- A
cerit iniquitatem secundum omnes abominationes,
quas operari solet impius, numquid viuet? omnes iu-
stitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur: in præ-
uaricatione, qua præuaricatus est, & in peccato suo,
quod peccauit, in ipsis morietur. Et dixistis: Non est
æqua via Domini. Audite ergo domus Israel:
Numquid via mea non est æqua, & non magis viæ
vestræ prauæ sunt? Cum enim auerterit se iustus à iu-
stitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in
iustitia, quam operatus est, morietur. Et cum auerte-
rit se impius ab impietate sua quam operatus est, &
fecerit iudicium & iustitiam: ipse animam suam vi-
uificabit. Considerans enim, & auertens se ab omni- B
bus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet,
& non morietur. Et dicunt filij Israel: Non est æqua
via Domini. Numquid viæ meæ non sunt æquæ, do-
mus Israel, & non magis viæ vestræ prauæ? Idcirco
vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus
Israel, ait Dominus Deus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hæc per Eze-
chielem Prophetam promissio est Noui Te-
stamenti quam non intelligis, vbi Deus rege-
neratos à generatis si tam in maioribus ætati-
bus sunt, secundum propria facta discernit.
Ibidem. De quibus enim dicitur *Anima patris mea est,* C
& anima filij mea est, separatim proculdubio
suas vitas agunt. Si autem filius adhuc esset in
lumbis patris sui, sicut scriptum est de Leui
Heb. 7. 10. quod in lumbis fuit Abrahæ, quando decima-
tus est à Melchisedech Abraham, non posset
tunc dici *Anima patris mea est, & anima filij mea*
est, quando vna vtique anima erat. Velans au-
tem Propheta mysterium suo tempore reue-
landum regenerationem non nominauit per-
quam quisque filius hominis ex Adam transit
ad Christum. Sed quod non dixit illo tempo-
re, intelligi voluit isto tempore, quo fuerat ad
Christum transeuntibus auferendum vela- D
men. Nam quoniam profiteris te esse Chri-
stianum, quamuis ostendas Antichristum, id
efficere moliens vt Christus gratis mortuus
sit; quæro à te, vtrum si homo faciat opera il-
la iustitiæ, quæ propheta Ezechiel toties repe-
tendo commemorat, etiam non regeneratus,
vita viuat? Si dicis eum vita viuere, contradi-
Ioh. 6. cit Christus Antichristo, & dicit, *Nisi mandu-*
caueritis carnem meam, & biberitis sanguinem
meum, non habebitis vitam in vobis. Quem cibum
& potum ad regeneratos pertinere velis nolis E
cogeris confiteri: Si autem tanta mole autho-
ritatis obstrictus, responderis eum qui omnia
illa bona fecerit, si non fuerit regeneratus vi-
ta non viuere, responde quæ causa sit, & vide
generationi regenerationem non imitationi
imitationem, in eo quod Apostolus Adam ex
parte peccati, & Christum ex parte iustitiæ
proponit, opponi. Euidentius autem tibi os-
tendam ad Nouum Testamentum pertinere,
in quo regeneratorum hæreditas est, quod

A Ezechielem Prophetam dixisse commemo-
ras, non quidem nunc, sed cum dixeris omnia
quæ de ipsis verbis eius, tuæ loquacitatis mo-
re dicturus es.

IVLIANVS DIXIT: Videtur ne assertor locu- XXXIX.
ples suorum Deus, qui tam multis capitibus
de hac quæstione non solum iudicauit, sed
etiam disputauit. Plane qui temporum no-
strorum præuideret errores, tanta verborum
suorum vel luce vel copia duo est iuste ope-
ratus & prouidit. Vnum ne quis vlla quæstio-
num ambiguitate moueretur; Aliud ne apud
eos qui se immersissent sponte naufragiis, ex-
B cusationis tabula vlla remaneret. Loquitur
ad Iudeos, qui captiuitatem sceleribus exi-
gentes, ad releuandam propriæ præuarica-
tionis inuidiam, parentibus non moribus suis,
debitam eam fuisse iactabant: Et conuenit
eos authoritate patria. *Vt quid vobis*, inquit, Ezech. 18.
istam parabolam, *vt dicatis parentes manducaue-*
runt vuas acerbas, & filiorum dentes obstupuerunt,
Viuo ego dicit Adonay Dominus, si dicetur amplius
parabola hæc in Israel, quia omnes animæ meæ sunt
quemadmodum anima patris, ita anima filij, omnes
animæ meæ sunt, anima quæ peccat ipsa morietur.

C AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum ait, *si di-*
cetur amplius parabola hæc in Israel, ostendit so-
lere dici, *Patres manducauerunt vuam acerbam,*
& dentes filiorum obstupuerunt. Nec arguit quia
dicebatur, sed promittit vt non dicatur. Vnde
autem hoc dicebant, nisi quia *Reddam peccata*
patrum in filios, Deum dixisse sciebant.

IVLIANVS DIXIT: Ad exemplandam & XL.
confirmandam iudicij sui æquitatem iura-
mento Deus vtitur, & authoritatem constitu-
ti, obtestatione cumulat intellexit hoc genus
loquendi Apostolus, qui ad Hebræos ita dis-
seruit. *Volens* inquit, *ostendere promissionis hære-*
D *dibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiuran-* Cap 6. 17.
dum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile
est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et ibi Nouum
Testamentum promittebatur.

IVLIANVS DIXIT: Duobus ergo his osten- XLI.
di dicit, Deum non posse mentiri, hoc ipso
quia promisit, atque id quod promisit, quia
se testatur implere, non quod Deus sine atte-
statione tali imbecillum atque dubium soleat
habere sermonem, sed vt veritatem suam do-
E cumentis grandibus oneraret, eo genere lo-
cutionis abusus est, quod hominibus fallere
solitis credi faciat. Hoc ergo pondere in præ-
senti quoque causa admonet Deus atque
præscribit, & vt nullus hoc quod traduciani
asserunt de populo suspicetur, & Deum non
posse eo quem detestatur modo iudicare co-
gnoscat, *Viuo ergo dicit Adonay Dominus, si*
amplius dicetur parabola hæc in Israel.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non dicetur
in Israel, recte diceres, si veros Israelitas

regeneratos videres, in quibus hoc non dicetur, Nam in his qui non regenerantur merito dicitur quoniam non sunt in Israel, secundum id quod ait ad Romanos, Apostolus, *Non enim* Cap 9.6. *qui ex omnes Israel, hi sunt Israelitæ*, vbi sine dubio filios noui Testamenti, hoc est filios promissionis volebat intelligi. Denique sequitur sed *in Isaac vocabitur tibi semen*, hoc est non qui filij carnis hi filij Dei, sed filij promissionis deputantur in semine.

XLII. IVLIANVS DIXIT: Quid est hoc, *Amplius non dicetur*, cum hoc vsque hodie tantis Manichæorum conatibus asseratur? sed hoc est quod indicat, quoniam nemo, qui est de populo Israël, vel qui huius scripturæ authoritatem suscipit post diffinitionem meam tale quid audebit acredere. Porrò omnis qui in illa opinione perstiterit, nec his obedit litteris, nec in eo qui est verus Israël annumerabitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si ergo post diffinitionem suam vult intelligi Deus hoc neminem crediturum, quærendum est cur ante hanc non improbe credebatur, peccata patrum etiam in filios esse C reddenda? Et si bene quæratur, inuenietur propter obnoxiam generationem dictum, reddam peccata patrum in filios. Vnde natum est prouerbium illud de vuis acerbis. Propter liberam verò regenerationem promissum est Testamentum Nouum, vbi hoc amplius non dicatur, quia hæreditati damnosæ quæ venit ex Adam, per Christi gratiam renunciatur, quando renuntiatur huic sæculo, vbi necesse est premi iugo graui filios Adam, non vtique iniuste à die exitus de ventre matris eorum, vsque in D diem sepulturæ in matrem omnium, vnde sacra mysteria etiam paruulis renunciantibus, satis quid agatur ostendunt.

XLIII. IVLIANVS DIXIT: Postquam parabolæ illius vanitate reprehensa, sanxit sententiam promulgatione atque obtestatione diuina, etiam iustitiæ suæ dignatur aperire rationem; Cur necessitudines peccatis non grauentur alternis, Quoniam *omnes animæ*, Ezech. 18. inquit, *meæ sunt, quemadmodum anima patris, ita & anima filij, omnes animæ meæ sunt, Anima quæ peccat ipsa morietur*. Quare ergo esset æquissima sententiæ ista moderatio, E proprietate quoque ostendit animarum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ista proprietas animarum, ad vitas pertinet separatas, Non enim renasci, aliquis nisi natus potest. Quare autem decimatus est Leui cum esset in lumbis Abrahæ, nisi quia nondum in eis fuerat statum proprietas animarum.

XLIV. IVLIANVS DIXIT: *Cum anima*, inquit, *patris mea sit, & anima filij mea sit*, quæ testimonio vt multis alijs docetur,

A animam nihil debere seminibus, quam Deus iuri suo vindicat Iniquissimum inquit & stolidum est, vt mea res, mea imago alienis grauetur operibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Separas ergo carnem à iure Dei, quem putas animam solam iuri proprio vindicare, & oblitus es quod scriptum est, *Sicut enim mulier ex viro, ita & vir per mulierem, omnia autem ex Deo*, 1 Cor. 11. certè aut secundum carnem, dictum est, aut secundum vtrumque, non tamen secundum animam solam. Quod autem tibi placet vt dicat Deus, iniquissi- B mum & stolidum est, vt mea res, mea imago alienis grauetur operibus; cur non quæris vnde sit iustum, vt anima carne de parentibus tracta, & ipsius Dei grauetur operibus? *corpus enim corruptibile aggrauat animam*, & puto te agnoscere, Dei opus esse etiam corruptibile corpus. Quid igitur meruit imago Dei, vt ad impedimentum rerum sciendarum corruptibili corpore grauetur, si nullum est originale peccatum? Cur autem non etiam hoc facis Deum dicere, iniquissimum & stolidum est, vt mea res, mea imago per infidelitatem vel negligentiam parentum, vel quorumlibet inter quos viuit, vel per quamcumque necessitatem sine baptismo de corpore exeat, & ad regnum meum non admittatur, nec vita viuet, quia carnem sanctam non manducauit, nec sanguinem bibit? an & contra istam Christi sententiam disputabis atque clamabis dicens, prorsus etiam si non manducauerit carnem Christi, neque biberit eius sanguinem vita viuet? ô Vocem cuius? nisi Antichristi. Vade, dic ista, doce ista. Audiant te Christiani viri & fœminæ, audiant homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Audiant te, ament te, honorent te, pascant, vestiant, ornent te, & perditum sequendo, perdant & se. sed nouit Dominus qui sunt eius, nec desperandum est & de vobis, quamdiu X. r. patientia eius impenditur vobis.

IVLIANVS DIXIT: Cui hunc statum dedi, vt ei nolenti nemo noceret externus, sed sponte capessere vel peccatum vel iustitiam, vel præmium vel reatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: De prima hominis natura hoc dici potest, non de ista vitiata atque damnata. Neque enim in paradiso ante peccatum aggrauabat animam corpus corruptibile; aut vero vsque adeo mente corrupti estis, vt etiam hoc dicere audeatis. Si autem non audetis, dicite quare corruptibili corpore imago Dei meruit aggrauari, qui non vultis cum Ecclesia Catholica, peccati originem confiteri.

XLVI. IVLIANVS DIXIT: Indignaris itaque mihi, coniuranti magis Deo credam, quam Manichæo somnianti, qui nulla præsertim, si non sanæ fidei testimonia, vel argumenta promit vigilantis ingenii, quæ licet nunquam tanta inueniri queant, vt veritatis valeant fundamenta conuellere, tamen quæ vel inpresentiarum contra stoliditatis pudorem solatij quidpiam si aperte dicerentur afferrent, persistit Deus id quod sacrum fecerat præcipiendo, communire iterando. Pergit planum facere etiam per exempla quod sentit, & dicit quia si fecerit homo omnes iustitiæ species impolluta deuotione custodiens, & hic genuerit filium qui pestilentibus moribus adhærescat; atque ab itineribus deflectat paternis, nihil ei prosit tanta patris cura, iustitiæ comparata nobilitas. Atque item è regione huius peccatoris filium statuit, patris sui vias consilio meliore fugientem, ostenditque nihil ei nocere iniquitatem parentis. Paremque conditionem iustitiæ facit atque peccati, asserens vitia generantium ita non ire per semina, sicut non queunt ire virtutes, sed ad ius suum omnes animas pertinere*, per quod & illud ostenditur profanum; quod dicis nascentium animas & corpora à iure diaboli possideri.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam tibi responsum est, inaniter verbosatis, totus homo, hoc est, & anima & corpus per substantiam suam ad ius pertinet creatoris; per vitium verò, quod nulla substantia est, diabolo est mancipatus, sub eadem tamen potestate creatoris, sub qua & ipse est diabolus constitutus.

XLVII. IVLIANVS DIXIT: Asserta examinis sui libra, iam tunc opinionem vestram in his qui similia arbitrabantur accusat, & dixistis, Quid est quod non accepit iniquitatem patris sui filius? *Quoniam anima*, inquit, *quæ peccat ipsa morietur: filius autem non accepit iniustitiam patris sui, neque pater accipit iniustitiam filij sui, iustitia iusti super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsum erit.* Quis vestrum hinc cum tanta diligentia vnquam disputare potuisset, cum quanta Deus per os prophetæ sui diuidendo, comparando, repetendoque disseruit?

Ezech. 18.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et tamen cum hoc fecerit Deus, tantæ perspicuitati verborum eius misces loquacitatem tuam, sciens bonam non esse causam tuam.

XLVIII. IVLIANVS DIXIT: Verum hoc non solum explanasse * contemptus, aliud quoque ad confirmationem iustitiæ huius, à misericordiæ operibus admouet argumentū, & pronuntiat illis personis quæ sponte pec-

G. Melius contentus.

A cauerunt, si ad pœnitentiam & emendationem confugerint, errores præteritos non nocere. *Iniquus*, inquit *si conuertat se ab iniquitatibus suis quas fecit, & custodiat mandata mea, omnia delicta eius quæcunque fecit, non erunt in memoria, in sua iustitia quam fecit, vita viuet.* Id est, cum in hoc sim proposito clementiæ, vt etiam propria indulgeam peccata correctis, qui potest fieri vt imputem aliena nascentibus. Aut sinunt res, vt sit apud me rea innocentia cum conditur, apud quem est efficax, si vel interpolata repetetur?

B AVGVSTINVS RESPONDIT: Alia est causa pœnitentium, alia nascentium. Nam prorsus quomodo iustum ostendatis Deum non inuenitis, si & in nascentibus nulla peccata inuenit, & eos tamen corruptibili corpore, & tot tantisque insuper calamitatibus aggrauat? Non enim numerari possunt mala quæ patiuntur infantes, febrem, tussim, scabiem; dolores quorumque membrorum, ventris fluxum, lumbricos & alia innumerabilia ex ipsa carne existentia, & C ipsarum curationum quam morborum plura tormenta, & extrinsecus ictus vulnerum, plagas verborum incursus dæmonum. Vos autem sapientes hæretici, ne fateamini originale peccatum, parati estis talibus floribus implere paradisum. Si enim hæc ibi futura fuisse non dicitis, quæro cur sint in paruulis nullum habentibus, vt contenditis, omnino peccatum? Si autem & ista ibi futura fuisse non erubescitis dicere, quales Christiani sitis, quid nos opus est dicere?

IVLIANVS DIXIT: Displicuit hoc XLIX.
D cultoribus dolorum, displicet & vobis fides nostra, quam videris hac lege formatam; dixerunt ergo profani, *Non est recta via Domini. Audite ergo*, inquit, *domus Israel, Nunquid non est via mea recta? nonne via vestra non est æqua?* Ideo vnumquemque vestrum secundum viam vestram iudicabo vos, dicit Adonay Dominus. Perspicis-ne quibus testimoniis muniamur? num aliqua sectamur ambigua? num aucupamur verba generalia, num aut debilibus aut inuolutis argumentis fidem tuemur? Execramur E quod execratur Deus, intelligimus quod exponit Deus, differimus quod disputauit Deus, credimus propter quod iurauit Deus, *Non accipiet iniquitatem patris sui filius, neque pater accipiet iniustitiam filij sui, iustitia iusti super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsum erit.* Quomodo se Deus iudicaturum promittat relucet; idque nec peccata parentum imputare filijs, nec filiorum parentibus, ac per hoc constitit etiam testimoniis scripturarum, de quo ambigi ratio non sinebat, eam videlicet iustitiam Deum tenere in iudiciis suis, quam tenuit in præceptis.

A AVGVSTINVS RESPONDIT: Hinc saltem intellige de his ista loquutum Deum patribus & filijs, qui separati iam viuerent, qui cum dixisset, *Non accipiet iniquitatem patris sui filius, neque pater accipiet iniustitiam filij*, mox addidit *iustitia iusti super ipsum erit*. Numquid enim in hoc sæculo dici de paruulo potest, quod iustitia eius super ipsum sit, quandoquidem per vitam propriam nec iuste, nec inique adhuc potest viuere? Quidquid igitur pœnarum in hac ætate patitur, quo merito patitur si nullum ex parentibus traxit? Cum iustissimus Deus pœ- B nas immeritas nec infligat alicui, nec infligi sinat, nec dici possit ad exercendam virtutem paruuli, quæ adhuc in eo nulla est, hæc mala eum perpeti. Porrò si futurum sæculum cogites, quod pertinet & ad hæreditatem Testamenti noui etiam de paruulis rectissimè dicitur, qui in ipsa ætate moriuntur, iustitia iusti super ipsum erit, & iniquitas iniqui super ipsum erit, sic enim discernetur à regenerato generatus, vt in eo regno iste vita viuat, in quo iustitia inhabitat, in eo autem supplicio ille morte C moriatur, vbi cruciatur iniquitas: sed quæ istius iustitia, nisi quæ in illum transit à Christo, in quo omnes viuificabuntur? & quæ huius iniquitas, nisi quæ in illam transiit ex Adam, in quo omnes moriuntur?

L. IVLIANVS DIXIT: Sed ne forte simpliciorum auribus tali cauillo coneris illudere, vt dicas Deum hic de his qui perfectæ sunt ætatis loquutum, id est vt illis filijs parentum crimina diceres non nocere, qui naturale malum operum suorum sanctitate vacuassent, ostendendum est nihil hanc promouere fraudem: quamuis enim abso- D lute præscripserit Deus, quoniam iniquitas parentum non addicat filios innocentes, sed vnusquisque propriis iniquitatibus arguatur, nec hinc fidelis animus possit ambigere: tamen vt opinionis tuæ confossum tot fulminibus legis retractemus cadauer, quatenus accipiendam hanc Dei disputationem putabis, videlicet vt parentum sicut nec adultis, ita nec nascentibus filijs obsint delicta? An vt tantummodo grandioris ætatis & iustitiam operantibus, non sinantur E nocere? Paruulos autem ante quàm propriam iustitiam naturale virus exhauriant, scelere generantium grauari, sicque fiat quod per Prophetam Deus futurum negauit?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo sic fit quod alio loco dicit Deus, *Reddam peccata patrum in filios*. Cum enim vtrumque ipse dicat, id est, & patrum ad filios non pertinere peccata, & reddere se in filios patrum peccata, non potest vtique sibi esse contrarius. Et ideo rectè quærentibus quomodo vtrumque sit verum, vnum horum generationi, alterum regenerationi intelligitur conuenire: tu qui peruertis cor tuum, caue illum, & quod verum audis non vocabis cauillum.

LI. IVLIANVS DIXIT: Sed ad hoc nos referimus: Et illud ergo aliud quod paribus momentis appenditur fieri profitere, id est vt iustitiæ parentum filijs suis prosint, eosque sanctificent atque illis tantummodo non dicantur prodesse, qui grandioris iam æui, natales iustitias propriis attriuere criminibus: vt quia vtrumque à Deo negatum, & alterum alterius exemplo dissectum atque inculcatum est, quam tu negationem rationibus tuis videns esse contrariam, in paruulis mentitam esse contendis, ambas eius partes nascentum conditione confutes. Quod cum feceris, duo mala pariter perpetrabis, vnum quod oppugnat sententiam Dei, aliud quod nasci de iusto iustum, & de criminoso asseris criminosum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Negationem Phophetræ non dico mentitam, sed à te non intellectam. Ille quippe regenerationem Prophetauit, quæ à peccatis parentum ad Dei, non ad hominum iudicium pertinentibus, sola filios esse præstat alienos, tu autem dum negas generationem, contagium mortis antiquæ de patribus trahere, ipsum regenerationis causam conaris extinguere. Quamuis enim lauacrum regenerationis, quidquid peccatorum inuenerit diluat, tamen alia peccata possent & pœnitendo sanari, sicut possunt in eis, quos iterum regenerare fas non est. Illud verò quod generatione contrahitur, nisi regeneratione non soluitur, iustus ergo ex Deo non ex homine nascitur, quoniam renascendo non PROSPER. Sent. 101. apud Prosp. Renatt. Ioh. 1. nascendo fit iustus, Vnde etiam * tales filij vocantur. Lege euangelium, *Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*. Quid quæris rerum genera multum diuersa coniungere? homines hominum carne nascuntur, Dei Spiritu renascuntur. Quid ergo mirum, si quemadmodum de Spiritu iustitiæ sumit homo iustitiam, ita de carne peccati trahit originale peccatum? Neque enim venisset homo vnus ad liberandos nos in similitudine carnis peccati, nisi omnium nostrum esset caro peccati. Cum igitur huic gratiæ Christianæ sit inimica hæresis vestra, adhuc mirari & conqueri audetis, quod vos Christi detestatur Ecclesia.

LIII. IVLIANVS DIXIT: Si autem non sustinetis reclamantem spiritum veritatis, aliò tentatis effugere, in plagas incides fortiores: nam si dicas, vera quidem perphetæ

sententia, nisi personis grandioribus, quæ dicit necessitudines culpis mutuis non grauari, in paruulis autem ab vna sui parte mentitur, in qua asserit eos nullis parentum virtutibus subleuari, tunc planè fœdissimam non disputandi sed confingendi, non eloquendi sed loquendi, non postremo sani hominis sed excidentis sensu Manichæi libidinem publicabis: si tibi putes contra perspicuam rationem contra honorem Dei, contra exempla, contra testimonia præceptorum, contra expositionem iudiciorum, quod libuerit licere, respuere, & quod delectarit assumere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sententia Prophetæ ex parte nulla mentitur, sed tu non intelligens quod per illam prophetatur, vt non dicam mentiris, certè, quod est sine iniuria tua, dixerim, nescis quid loquaris. Nam & hoc quod dicis asserere prophetam, nullis parentum virtutibus filios subleuari, quomodo, & quatenus accipiatur interest plurimum. Numquid enim vos negatis, fide parentum regenerandos offerre filios Ecclesiæ matri & baptizandos ministris Dei? Quomodo ergo nullis parentum virtutibus filij subleuantur? an Christianam fidem dicere audebis nullam esse virtutem? An non subleuantur cum in Dei regnum non aliter quàm eadem regeneratione mittuntur? In ipsis quoque beneficijs temporalibus, quare dicitur ad Isaac *faciam tibi propter Abraham patrem tuum*? Quare etiam Loth filius fratris Abrahæ patrui sui meritis adiuuatur, si nullis parentum virtutibus filij subleuantur? quare postremò & propter peccata Salomonis filio eius regnum minuitur, & propter bona merita Dauid non totum tollitur, si nullis peccatis parentum filij grauantur, aut nullis virtutibus subleuantur? homo linguate non cordate, ista discerne; hic vide si potes, quid per Ezechielem fuerit Prophetatum. In aperto est enim, nec patrem non regeneratum obesse filio regenerato, ad capescendam vitam æternam, de qua dictum est *vita viuet*; Nec patrem regeneratum prodesse ad hoc ipsum filio non regenerato, nec vicissim filium patri aut prodesse regeneratum non regenerato, aut obesse non regeneratum regenerato, vt ille vita viuat, vel iste morte moriatur. Si autem ista non potes videre, cur nec tacere?

LIII. IVLIANVS DIXIT: Quis tu es qui vestri Marcionis astu concitatus in excidium æquitatis irrumpas? Qui sub censuram linguæ tuæ mysterijs adhuc Manichæorum lubricæ, Dei tam iudicia quam præcepta compellas? Nemo hoc vnquam facere nisi qui prius ea negauit aggressus est. Tu testamentum Dei quod ratio, æquitas, pietas, veritas fide scribentibus Prophetis quasi quidam sacrorum testium ordo signauit, audebis Manichæo authore prorumpere? Olim & intelligentiæ sanctitatem, & religionis speciem perdidisti, si hac sententia quæ apud Ezechielem, est traducis tuæ putes aut auxilium reperiri, aut exitium non teneri.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Spatiatur loquacitas inopię copiosa, vbi non cernitur, vel etiam si cernitur, spernitur veritas, vbi est non verborum vanissima, sed rerum certissima copia. Aliud est *directus veridicus, aliud disertus maledicus. Propheta filiis & patribus, suas vitas separatim ducentibus vera dicit, tu Manichæorum nomine Catholicis Prophetam rectè intelligentibus, Pelagiana rabie maledicis. ⁑ Disertus.

LIV. IVLIANVS DIXIT: *Iniquitas iniqui*, inquit *super caput eius, vnumquemque vestrum secundum vias suas iudicabo, non morientur patres pro filijs, neque filij pro parentibus. Anima* inquit, *quæ peccat ipsa morietur, quia omnes animæ meæ sunt, vnumquemque pro suis iniquitatibus iudicabo.*

LV. AVGVSTINVS RESPONDIT: Deus qui hæc dicit, ipse est Deus qui hæc dicit, *reddam peccata patrum in filios.* Nisi intellexeris quomodo vtrumque sit verum nullo modo credas Prophetam te intellexisse veridicum, quantalibet te patiar loquacitate maledicum.

LVI. IVLIANVS DIXIT: En cui luci, cui populo sententiarum, cui dignitati iudiciorum tradux tua & conuitium facere non timet, & conatur inferre præiudicium. Hic dubium non est, quia non te pudeat illud dicere quod videtur reliquum, id est vt respondeas veram *Prophetæ, immo Dei Prophetam, esse sententiam insuperabilem prudentum rationem, qua docetur iniquissimum, vt peccata parentum filiis imputentur. ⁑ Prophetæ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Erubesce, tu es iniquissimus, nam qui dixit *reddam peccata patrum in filios*, non est iniquus.

LVII. IVLIANVS DIXIT: Nec te hoc putare, quia reatu voluntatis semina omnium hominum polluantur, sed tamen hanc iustitiam in Adæ solius crimine non valere, ipsius esse vnum peccatum quod omnibus imputetur ad quod ego, quid prius facere debeam nescio, rideamus quod ineptię exigunt singulares? Sed multorum perditio quos decipis miserationem exspectat & lacrymas, serio ergo mœrore conficiat, sed argumentorum tuorum prodigia incutiunt, quamuis mœsto animo cachinnum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dic quod dicturus es, egregie correctòr, quo authore deceptor est credendus Ambrosius,

de quo ait Pelagius magister tuus, *quod eius fidem, & purissimum in scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere?* tu eum reprehende, fortior enim es atque potentior inimicus crucis Christi, quàm si esses inimicus Ambrosij: audacius inuides gratiæ Dei, quàm si inuideres illi homini Dei, reprehende inquam, trade exagitando, defle dolendo, potes enim vi magna eloquentiæ in vrbanitatem ducere vanitatem tuam, & in misericordiam transfigurare vecordiam. dic ergo illum virum errasse deformiter, desipuisse infœliciter, affirmando *discordiam concupiscentiæ carnis & spiritus, in naturam ex primi hominis præuaricatione vertisse?* quis enim sine illa nascitur, ex quo cœperunt homines nasci, nascendo vtique in carne peccati? Sed tu homo acutissimus non credens tale ac tantum illud fuisse peccatum, vt possot in hoc malum tunc ipsam mutare naturam, eamque ineffabilis apostasiæ merito facere cum stirpe damnandam, hoc quod omnes sobrii malum sentiunt, malum iudicant, ebrius Pelagiano dogmate asseris bonum. Mirabili enim facundia potes, eam quam sancti accusant gemitibus, tu laudibus ornare libidinem, & talem prorsus qualis & nunc est, se scilicet nolentibus ingerentem, & ad certamen prouocantem corda castorum, tanquam formosum & amœnum lignum, etiam si nemo ibi peccasset, inter paradisi nemora collocare. Erubesce beatitudo Pelagianorum, & vide, quo fugias, quia casti te fugiunt.

Lib. 7. in Lucam c. 12.

LVIII. IVLIANVS DIXIT: Quis enim hoc, si quid sæculo huic superfuerit ætatis, monumentis poterit credere litterarum, extitisse videlicet hominem, qui crederet & iuraret non esse naturale quod esset naturale, non esse generationis quod esset generationis, non pertinere ad conditionem parentum, quod ad aliquos non ob aliud pertineret, nisi quia fuissent parentes? Puto quod conficta hæc, magis quàm ab vllis defensa mortalibus, arbitretur sequutura generatio, hos enim natatus, & has nauseas, atque hos vomitus, vestra natio fidesque perpetitur, qui dicitis non possunt parentum peccata ad filios decurrere per naturam, quia res arbitrij seminibus non ligatur, sed peccatum Adæ, quod de voluntate conceptum est, transit in omnes homines per naturam, quia res arbitrij seminibus non ligatur, sed peccatum Adæ quod de voluntate conceptum est, transit in omnes homines per naturam, quia res arbitrij seminibus illigata est. Non damnat etiam Deus filios pro peccatis parentum, quia summæ iniquitatis est, sed damnat Adæ posteros propter peccatum parentum, quod nulla potest iustitia vindicari. Non pertinet postremò ad conditionem generationis, quia hi qui coniuges sunt, fiunt parentes quod non aliud pertinuit ad Adam; nisi quia coniugij lege generauit. hoccine cursum gubernare est, an natare? hoccine est conficere, an nauseare; hoccine est sumere aliquid solidum, an semper euomere iisdem sermonibus quod negaueris affirmas, iisdem lineis quod affirmaueris denegas, & irasceris cur non acquiescamus homini, qui graui morbo raptus non potest tenere quod suscipit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Absit vt dicamus aliorum patrum in filios Deum peccata non reddere, cum scriptura diuina toties, nominatimque testetur. pro quibus patrum peccatis, in quos eorum filios vindicta processerit; vsque à Deo vt † quod tam peccatum graue regis Achab, parcens ei Deus, in eius filium vindicare distulerit. sed quis modus & quæ sit diuinæ ratio & mensura iustitiæ, de aliorum patrum peccatis, vt reddantur in filios, indagare quis potest? propter quod Deus sibi tenuit ista iudicia, hominem verò iudicantem sic vindicare prohibuit, sed Apostasiam primi hominis, in quo summa erat, & nullo impediebatur vitio libertas propriæ voluntatis, tam magnum peccatum fuit, vt ruina eius natura humana esset tota collapsa, quod indicat humani generis tanta miseria, quæ à primis ploratibus vagientium, vsque ad expirantium nouissimos halitus, omnibus nota est, ita vt qui eam negant, maiorem partem sibi vindicent humanæ miseriæ tam horribili & incredibili cœcitate, sicut vos facitis, qui mortalem Adam ita factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset, etiam post iudicium Palestinum, vbi vos ista dicentes Pelagius ipse damnauit, adhuc dicere non timetis. Sed perge vt tibi placet, atque etiam ipsos tot Palestinos Episcopos criminare Manichæos, clama ad horam Pelagium cessisse Manichæis, ne damnaretur ab eis: imple paradisum pomis libidinum, & tot ac tanta mala quæ perpeti videmus infantes, tanquam non sint pœnales dolores, sed vernales odores, per illa fœlicia prata diffunde, & me irride quasi natantem, cum tu in hæc profunda demersus intereas. Me irride quasi nauseantem ac vomentem, cum tu mortuus iaceas, & tanquam vermescente putredine, sic inquieta loquacitate putescas. Me argue quasi affirmantem quod negauerim, & quod affirmauerim denegantem, cum tu potius hoc feceris, sicut in tuo volumine superiore monstraui

G. Melius quondam

& me hoc non fecisse possint qui legunt attendere, & quam fallaciter hoc me fecisse dixeris, inuenire, me dic graui morbo ruptum, quod suscipio tenere non posse, cum tu Spiritu vitæ penitus amisso, non saltem valeas ingesta suscipere.

LIX. IVLIANVS DIXIT: Vides quidem etiam ipse rem dignam conflictatione non esse: tamen vt mentibus subueniatur incautis, quæ crassiores quasque opiniones, & malis moribus blandientes in solatium assumunt conscientiæ sauciatæ, interrogamus vtrum tantæ stoliditatis inuentum, de aliqua scripturarum occasione compereris? Si dixeris per *vnum hominem peccatum intrauit in mundum*, admonemus te, vt relegas præsentis operis superiorem libellum, cuius si memor fueris Apostoli testimonium vsurpare non poteris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nos te potius admonemus vt ipsum Apostolum legas, & videas pauca ipsa de quibus agimus, verba eius tam manifesta esse contra te, vt non libello, sed plane longissimo & loquacissimo libro, frustra ea fueris in hæreticam vestram sententiam non vertere, sed peruertere, non exponere, sed obscurare conatus.

LX. IVLIANVS DIXIT: Si autem dixeris quia est vna, qua diuersæ ætatis homines consecrantur, fateberis etiam me tacente, commemorationem ibi nec generationis infectæ, nec carnis diabolicæ, nec Adæ aliquam contineri: ad quam tamen suo loco, quamuis ad traducem non spectet, plene responsuri sumus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vbi respondere cœperis, quid ibi nisi vt soles hæreticus apparebis.

LXI. IVLIANVS DIXIT: Vna ergo saltem contra tantam à nobis productorum testium dignitatem, contra iustitiam manifestam, contra perspicuam rationem, legis ede sententiam, per quam te ostendas fuisse deceptum, quod ideo addidi, quia etiam si esset quæ tale aliquid ambiguitate verborum putaretur ostendere, aliarum tamen sententiarum splendore & magisterio, ita vt iustitiæ congruebat, cogebatur exponi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Certè non ambigua contra vos diuina testimonia proferuntur, sicut iam à nobis multa prolata sunt, sed quia tenebras vestras redarguunt, vobis lucida non videntur, & quæcumque vobis sua radiante luce molesta sunt, contra illa cor clauditis, ne inde nox fugetur erroris.

LXII. IVLIANVS DIXIT: Nunc autem cum nec exigua opinionis huius in scripturis sanctis inueniatur occasio, & è regione fides quam tuemur, non minus suis rationibus quam exemplis & testimoniis muniatur, funesta es prorsus obstinatione peruasus, qui putas damno legis, damno rationis, damno prudentiæ, damnoque iustitiæ Manichæorum somniis annuendum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Damno legis non audis, *Reddam in filios peccata patrum?* damno rationis, non vides mala quæ paruuli patiuntur, qui propria peccata in hac vita nulla fecerunt, non nisi ex peccatis originis causas iustas habere apud Deum? damno prudentiæ, non caues contra antiquissimum fidei Catholicæ fundamentum dogma proferre vel defensare nouicium, quo negatur originale peccatum? damno iustitiæ, sic iniquus es, vt sub meo nomine, tu viris sanctis Ecclesiæ Christi, filijs & patribus, discipulis atque doctoribus, qui ante nos fuerunt, atque ipsi matri omnium fidei Catholicæ Ecclesiæ, non timeas Manichææ pestis obiectare contagium?

IVLIANVS DIXIT: Quid tamen in hunc sensum afferamus intende. Etiamsi posses probare Adæ peccatum filijs imputari, assentireris tamen aliorum parentum soboli eorum crimina non nocere. LXIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quis huic errori assentiatur, nisi qui non credit Deo dicenti *Reddam peccata patrum in filios?*

IVLIANVS DIXIT: Manifestum erat, non generationis, sed alterius cuiuscumque fuisse causæ, quod vnius generantis peccato apud iniquum tamen iudicem filij videbantur obnoxij. LXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Apertissimè dicis iniquum Deum, qui peccata patrum apertissimè dicit se in filios redditurum.

IVLIANVS DIXIT: Fiebatque vt, sicut iudicis æstimatio innocentibus maculabatur additis, ita generationis status aliorum parentum vindicaretur exemplis. Si enim tramitis, si criminis causa in fœcunditatis opere constitisset, omnem fœcunditatem conditio ista pollueret. LXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Reddam peccata patrum in filios, Deus clamat, ergo quia ille verax est, tu ab itinere veritatis exorbitas.

IVLIANVS DIXIT: Cum vero non diuersæ generationis, diuersus tamen appareret status, relucebat prorsus etiam in illo coniugio, cuius reatui soboles sua communicauerat, generationem non fuisse vitiatam. LXVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Etsi

diuersa generatio non est, cum morituri ex morituris nascuntur, tamen quod dicit Apostolus, *corpus quidem mortuum est propter peccatum*, non ad alios patres, sed ad illum pertinet qui tanta impietate peccauit, quantum nos metiri atque æstimare non possumus. Sed quantam illam iudicauerit Deus, satis idoneis dicimus testibus, & diuina scilicet scriptura, & ipsa generis humani miseria, quantum pro peccato eius propagini eius, non iniusto vtique iudicio Dei, redditam cernimus, qui non dico æternam animæ & corporis, sed nec temporalem corporis mortem, nec tot & tanta mala quæ videmus paruulos perpeti, etiam in paradiso si nemo peccasset, futura fuisse dicimus, quoniam Christiani sumus. Alij vero patres si multa peccant, tamen quia & anima infirma, & in corpore corruptibili quod aggrauat animam, peccant: Nec peccatis eorum fit natura moritura & peccata eorum in filios, supplicio longe diuerso & longè minore redduntur, eius occulto iustoque iudicio, qui in mensura & numero & pondere cuncta disponit, & *reddam peccata patrum in filios*, non mendaciter dicit.

Ad Rom. 8. 10.

LXVII. IVLIANVS DIXIT: Quid igitur actum est? videlicet tam certum esse traducem non esse peccati, vt etiamsi doceres, propter Adæ peccatum filios puniri, constaret tamen innasci peccata non posse, nec crimen ire cum semine, quando non hoc in omni fœcunditate esse fatereris, ac per hoc, etsi traderentur personis vitia, non tamen conceptibus miscerentur. Nunc autem cum inter me & te conueniat, parentum peccatum ad filios, nisi vitio & reatu generationis non potuisse transire; rationi autem exemplis legique conuenerit, generationis statum nullo pacto potuisse vitiari, quod etiam ex tua concessione firmatur, qui dicis nullorum parentum peccata præter duorum ad liberos permeare, inuictissime confectum est, nec fœcunditatem in primorum hominum à diabolo fuisse corruptam, nec nasci vllum posse peccatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non hoc tibi dicitur, ipse tibi quod non dicimus dicis: & aliorum patrum in filios peccata redduntur, diuina iustitia non humana; scit enim Deus quando & quomodo id iustissimè faciat, homo autem nescit. Et secundum cognitionem suam debet ferre iudicium, potest enim scire cum iudicat, quamuis & hoc non semper, per factum cuiusque personæ. Vnde autem nouit quibus & qualibus vinculis connexa sit de qua orta est natura naturæ, sed illud vnum quo in mortis necessitatem mutata est humana natura, etiamsi alia nulla sint, sufficere ad damnationem, nisi generationi obligatio regeneratione soluatur. Hoc dicimus, etsi audire non vultis, hoc veritate non vincitis, etsi oppugnare loquacitate persistitis.

IVLIANVS DIXIT: Quæritur ergo à nobis, cur non assentiamur naturale esse peccatum. respondemus, quia nullum habet verisimilitudinis, ne dum veritatis, nullum iustitiæ, nullum pietatis colorem; quia diabolum conditorem hominum facit videri. LXVIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Facit plane videri, sed vobis, non eis qui nouerunt à natura discernere vitium, quamuis in natura sit vitium, lege ad Hebræos, & vide eorum esse solidum cibum qui exercitatos habent sensus ad separandum bonum à malo, quod vos non habetis. Ideo quando dicimus nascitur homo cum vitio, diabolum eius conditorem dici putatis; Ita cœci vel contentiosi, vt nec corporum vitia cum quibus quidam nascuntur, possitis aut velitis attendere, quorum vitiorum merita si quærantur à vobis, quo confugiatis, nisi ad præcipitium, non inuenitis, quamdiu ad Catholicæ fidei solidam petram redire non vultis.

IVLIANVS DIXIT: Quia Deo iudice, iniquitatis crimen affigit. LXIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos hoc facitis, quia iniquum est gratiæ super paruulo iugum, si nullum est originale peccatum.

IVLIANVS DIXIT: Quia liberum arbitrium, quo potissimo præsidio contra diuersos, Ecclesia Christi munitur, errores, infringit & destruit. LXX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Liberum arbitrium vos opprimitis, cui reddendo vel adiuuando Dei gratiam denegatis.

IVLIANVS DIXIT: Dicens omnes homines adeo capaces nullius esse virtutis, vt in ipsis matrum visceribus, antiquis criminibus impleantur. LXXI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo diceremus gratia iustificari, idest iustos fieri, si capaces virtutis homines negaremus?

IVLIANVS DIXIT: Quorum tamen scelerum vim, non solum expultricem innocentiæ naturalis, commentaris, verumetiam deinceps per totam vitam in vitia vniuersa coactricem? LXXI

AVGVSTINVS RESPONDIT: Per Dei gratiam minuitur, per Dei gratiam finitur necessitas nostra, non hic habet quod agat loquacitas vestra.

IVLIANVS DIXIT: Quam legem etiam peccati in Prophetis & Apostolis iam ma- LXXIII.

gno morum & signorum fulgore conspiciris, & post illam gratiam mysteriorum Christi, quam tu his omnibus dogmatis tui flagitiis opitulari putas, mansisse & viguisse deuitas.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Susceptam tuam libidinem, hoc est concupiscentiam carnis, & concupiscentiæ Spiritus repugnantem, Prophetæ & Apostoli fideliter expugnabant, quia non laudabant.

LXXV. IVLIANVS DIXIT: Quoniam conatus omnimodæ honestatis extinguit, quoniam morum obscenitatem, operum Dei idest, naturæ humanæ * consolatur & auget infamia, * quoniam omnia mandata legis, reatui impossibilitatis, idest, iniquitatis addicit.

G. N scio quid velit consolatur. F. infamiam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui dicit *Non quod volo ago, sed quod odi illud facio*, possibilitatem perfectionis suæ in Dei gratia ponit contra vos, non in sua virtute confidit, ne sit vanus vt vos.

ad Rom. 7.

LXXVI. IVLIANVS DIXIT: Quoniam non minus habet turpitudinis quàm profanitatis, cum pro summis assertionis suæ testimonijs, genitalium pudorem amplexatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non amplexamur genitalium pudorem, sed potius pudor iste vnde fit, quod vos non vultis agnoscimus. Audiimus enim scripturæ manifestum testimonium, contra quod vos obsurdescitis, cum obmutescere deberetis. Quis enim audiens quod illi primi homines nudi erant, & non pudebat eos, non videat vnde sit factum, vt post peccatum puderet eos nudos esse, & ea membra quorum puderet festinaretur succincto rijs qualibuscumque velare? Sed inuentus est homo, qui etiam talem libidinem, cui repugnandum est ne peccetur, & cuius etiam impudentes pudet, in paradiso constitueret, etiamsi ibi nemo peccasset; nec eam ista dicentem tantæ ac tam sacrilegæ deformitatis puderet. Rogo te si libido ista, vt credimus, solam tibi ingerit molestiam resistendi, nullam vero exhibet voluntatem, cur ei quamuis falsæ tam magnam laudis persoluendam putas esse mercedem?

LXXVII. IVLIANVS DIXIT: Et pro authoritatibus sacris, Dei criminationibus intumescis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Itane sacra authoritas non est, corpus mortuum esse propter peccatum? & Dei criminatio non laudatio est, *Viuificabit & mortalia corpora vestra?* Puto quod non criminator, sed ipso Deo plenus Dei prædicator hæc dixit. Vbi ostendit Adam non sic esse factum quemadmodum dicitis vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset.

Rom. 8.

IVLIANVS DIXIT: In cuius præceptis immoderationem tyrannicam. LXXVIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Præceptum Dei tyrannicum non est, sed vt impleatur ipse rogandus est: hoc vos non vultis, quia in virtute vestra confiditis.

IVLIANVS DIXIT: In iudicijs iniquitatem barbaram. LXXIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quod Dei non est iniquum iudicium, ideo in miseria generis humani, quæ incipit à fletibus paruulorum, agnoscendum est originale peccatum.

IVLIANVS DIXIT: In iuramentis falsitatem Punicam inesse confirmat. LXXX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid quando Deus dicit *Reddam peccata patrum in filios*, Punicè loquitur?

IVLIANVS DIXIT: Quoniam pro disputationibus & pro omnibus syllogismis Manichæi innititur somnijs & furori. LXXXI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec Manichæus erat, nec somniabat, nec furebat, siue qui dixit *fuimus & nos natura filij iræ, sicut & cæteri*: siue qui dixit omnem *hominem sub peccato nasci, quorum ipse ortus in vitio est.* Ephes. 2.3. Eccles. 40.

IVLIANVS DIXIT: Istæ sunt ergo causæ quæ nos * impugnationem mali naturalis accendunt, quæ dedignari & despicere faciunt consortia perditorum. LXXXII. F. add ad.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tot tantorumque doctorum Catholicorum pium consensum nullo modo, nisi perditus diceres consortium perditorum.

IVLIANVS DIXIT: Quæ præstant nihilo magis, nos totius mundi fragore terreri, quasi videremus tristis lupini filuam tonantem, vel immundis suibus, vel ventis irruentibus commoueri. LXXXIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Diffusa toto orbe Catholica Ecclesia, quæ prudenter exhorruit ora vestra, non est lupini sylua, sed esse voluit à lupinis morsibus tuta.

IVLIANVS DIXIT: Ergo Deum & iustum & pium credimus & veracem, ac per hoc nihil impossibile mandasse legem eius tenemus, nihil falsum confirmare testimonia, nihil iniquum pronunciare iudicia; sed ipsum esse hominum conditorem, quos nullo crimini obnoxios creat, verùm plenos quidem innocentia naturali, voluntariarum autem virtutum capaces. LXXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vnde ergo non exsufflatam, non exorcisatam imaginem suam non admittit ad vitam suam; siccine merces Innocentiæ redditur? an potius generatione attractis, neque

regeneratione dimissus, iuste negata vita, morte consequente punitur, alienatos quippe à vita Dei detestatus Apostolus non fuisset, si pœna nulla esset.

LXXXV. IVLIANVS DIXIT: Quibus collectis alterum teneatur necesse est ex duobus, videlicet vt aut talis credatur Deus, qualem confingit Traducianus Manichæus, aut talis intelligaris cum omnibus qui in traducis scita concedunt qualem deprælietur honoratus Deus. Non autem potest esse Deus talis qualem Manichæus somniat, sed est pius, iustus & verus Deus, qualem omnis sancta scriptura, omnis lex & fides nostra veneratur, ac per hoc est tuum dogma, quod vt cum Dei iniuria suscipiatur, ita cum eius honore destruitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si pium Deum sentitis, quare saluatorem, hoc est, Iesum à paruulis impie prohibetis? si iustum, quare graue super paruulos iugum, sine vllius peccati meritis creditis? Si verum, quare dicenti *Reddam in filios patrum peccata*, non creditis?

LXXXVI. IVLIANVS DIXIT: Tempus est vt ad alia transeamus, sed reposcit à nobis causæ dignitas, vt etiam ea quæ superiori libro putamus prætermissa, reddamus, quod quidem prudens lector superuacaneum forsitam iudicabit; tamen quoniam compertum est, rerum periculis depositam causam, etiam leuibus inhærere, opera est, quibus præsidia sustuleris auferre solatia.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quoniam in alia transire cœpisti, iam quod superius promisimus debemus ostendere, Prophetiam scilicet Ezechielis, qua dicitur patrum in filios peccata non reddi, sicut filiorum non redduntur in patres, ad prænuntiationem pertinere reuelationis Testamenti Noui. Dicit enim tale aliquid etiam Propheta Hieremias, & ibi vnde hoc dicatur illustrat, nam inter cætera, *Conuertere* inquit, *Virgo Israel, reuertere in ciuitates tuas lugens, vsquequo auerteris filia inhonorata, quoniam creauit Dominus salutem in plantationem nouam, in qua salute circuibunt homines. Sic dixit Dominus, adhuc dicent verbum hoc in terra Iuda, & in eius ciuitatibus, cum reuocabo captiuitatem eius, benedictus Dominus super iustum montem sanctum tuum, & qui inhabitant in Iudæa & in omni ciuitate eius simul cum agricola & tolletur in grege, quoniam inebriaui omnem animam sitientem, & omnem animam esurientem satiaui, propter hoc exsurrexi & vidi, & somnus meus dulcis mihi factus est, propterea ecce dies veniunt dicit Dominus, & seminabo* Ierem 31. *Israel & Iuda, semen hominis & semen pecoris. Et erit sicut vigilabam super eos deponere & affligere, ita vigilabo super eos, ædificare & complantare dicit Dominus, in diebus illis non dicent, patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, sed eius qui manducauerit vuam acerbam, obstupebunt dentes ipsius.* Nempe manifestum est hoc ad dies pertinere plantationis nouæ, de qua vt hoc diceret loquebatur: Vbi & illud semen hominis & semen pecoris quod se Deus esse seminaturum promisit, spiritualiter intellectum, eos qui præsunt & eos qui reguntur facit agnosci: Sed quia inueteratum erat in cordibus populi, scriptum esse in veteri Testamento, *Reddam peccata patrum in filios*, ne quisquam scripturam Dei repugnare sibi arbitretur, vt apertius ostenderet, illud veteri, hoc nouo congruere Testamento, continuo subiunxit, *Ecce dies veniunt dixit Dominus, & consummabo domus Israel & domus Iuda Testamentum Nouum, non secundum Testamentum quod disposui patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, vt ducerem eos de terra Ægypti*, &c. Ad illud igitur Testamentum generatio pertinet, ad hoc autem regeneratio, vnde ibi peccata patrum redduntur in filios, hic verò generationis vinculo per generationem soluto non dicitur *patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, sed eius qui manducauerit vuam acerbam obstupebunt dentes*, quia non in patris, sed in suo peccato si commiserit, quisque morietur: tu autem cum Prophetia vbi dicitur *Non accipiet filius, peccatum patris sui*, non ostendisti quemadmodum scriptura concordet vbi dicitur *Reddam peccata patrum in filios*, hæc quippe inter se contraria remanebunt, nisi horum duorum singula, ad Testamenta singula referantur, quod euidentissime Hieremias Propheta monstrauit. Ibidem.

LXXXVII IVLIANVS DIXIT: Igitur cum venissemus ad Apostoli Pauli sententiam quam scripturarum ex partibus Traducianus venditare solitus erat, id est *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*, ostendi primi ipsius sermonis testimonio, à loci illius adytis Traducianos fuisse submotos, quando gentium Magister, peccati antiquitatem reuoluens, ad generationis custodiam quasi fortissimum stipatorem finitum numerum collocasset, vt dicens per vnum hominem peccatum intrasse in mundum, præscriberet nihil se de generatione sensisse, quæ nisi per duos non posset existere: Atque assignaui distinctum esse inter commixtionem & peccatum parentum, cum diceretur intrasse Rom. 5.

intrasse peccatum quidem in mundum, sed per eum numerum qui fœtibus non poterat conuenire. Actumque est sufficienter per totum libellum, peccati ibi non naturam indicatam esse sed formam, quod à præuaricatoribus post sequutis, imitatione constaret, non generatione susceptum. Verum quia scriptum legimus in Epistola ad Hebræos de Iudæis, *ex vno orti sunt, & hoc emortuo*, idest Abraham, superius quoque in eadem Epistola legitur de Christo qui sanctificat, & sanctificantur ex eo omnes, ne horam aliquid vel similium, si inueniri poterit, Traducianus arripiat, atque argumentetur quidquam de responsione nostra ponderis fuisse discussum; " quia affirmauimus ideo dictum esse per vnum, per quem traosierit peccatum, ne generatio sineretur intelligi, cum inuentum sit in hac epistola nomine vnius generationem iudicatam. Ideo inquam, id retractandum putaui, vt igitur sit intentus lector, admoneo, multiplici enim hæc oppositio genere destruetur. Ibi itaque vbi commemoratio Abrahæ fit, & Sara eius vxor inseritur, talis est quippe ordo verborum, *fide qui vocatur Abraham obedinit in locum exire quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit nesciens quo iret, fide demoratus est in terra promissionis tanquam in aliena, in casulis inhabitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eius, expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus, fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem esse credidit qui promiserat, propter quod ab vno orti sunt, & hoc emortuo, tanquam sydera cœli in multitudine, & sicut arena quæ est ad oram maris innumerabilis.* Cum ergo vtrumque commemorasset idest Abraham & Saram, eamque dixisset lege senectutis effectam, sed fide virtutem concipiendi seminis accepisse, securè subdidit ab vno ortos tot populos, qui multitudini conferrentur astrorum. Vt ergo copula exponeretur parentum, tam † fidelium prædicatio, quam rei gestæ veritas imperauit. Vt autem de ipsis duobus in commendatione propagatæ multitudinis non vtrumque sed alterum diceret, ars laudantis admonuit. Volebat quippe ostendere certa fides quam magna meruisset dicens virtutem Dei excedentem numeros multitudinem propagatam, accommodatius ad laudem operis eius esse perpendi, si ex vno eos quam ex duobus diceret procreatos, maxime cum in laudis argumento, quam vltimus sermo cumulabat, ou[illegible] esset historiæ dispendium, quam supra vtriusque personæ commemoratione suppleuerat.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Qui te nihil dicere non intelligit, quid intelligat nescio. Dixeras Apostolum propterea dixisse, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, quia exemplum peccandi, homo ille cæteris præbuit: nam si generationem (inquit) eo loco vellet intelligi, per duos diceret non per vnum, cum potius si exemplum vellet intelligi, per vnam diceret non per vnum, quia constat etiam ipsi viro suo exemplum præbuisse peccandi. Sed quia generatione peccatum intrauit in mundum sola regeneratione sanandum, ideo dixit per vnum, quia sicut humani exemplum peccati cœpit à femina, sic generatio cœpit à viro, conceptionem quippe quæ ad fœminam pertinet, seminatio quæ ad virum pertinet, nullo dubitante præcedit sed ecce inuentum est euidentissimum testimonium, siue à te ipso, siue ab alio qui hoc tibi fortassis obiecit, vbi sine vlla ambiguitate ab vno orti dicti sunt innumerabiles, cum virum & fœminam duos vtique parentes, vt orirentur habuerint, sed dictum est rectissime, propter exordium generationis, quod à semine viri est. Denique cum laudabilia fidei exempla proponeret, ab ipso Abel cœpit, & commemorato Abraham peruenit ad Saram. Iam vtique ab illo traosierat, & de eius coniuge loquebatur, & tamen cum ad commemorandam generationem immensi populi ventum esset, ad illum reuersus est, quia ille genuit quod illa peperit, quod si vt debueras cogitares, non blasphemares fidelem fidei prædicatorem, qui scripsit epistolam, & diceres eum arte laudis admonitum. Quid admonitum quæso? an vt mentiretur ab vno asserens ortos, qui orti sunt à duobus, accommodatius vt existimas, id est perpendeos, ad laudem operis Dei, Multum erras non delectat, Deum falsa laudatio, soles eam tu quidem libenter exhibere libidini, sed valde displicet falsitas veritati, nam & ipsi libidini, te cur præbeas, non laudatorem sed adulatorem nescio. Numquid ideo te plus amabit. Prorsus falleris, illa non amat hominem, sed plane stimulat vt amet quod amare non debet. Si autem potest quocumque loquutionis modo non mendaciter sed veraciter dici ex vno esse ortos qui orti sunt ex duobus, cur putas ideo generationem non potuisse insinuari vbi dictum est, per vnum hominem peccatum introiuit in mundum, quia generatio fit per duos non per vnum, cum sit omnibus notum aut cum potius aut prius, generare

qui seminat, fœminam vero non generare sed parere, aut si ipse partus rectè generatio dici potest, prius eam de viro generante concipere, & postea fœtum quem conceperat generare, proinde Apostolus cum peccatum in mundum quod Christus regeneratione dilueret, generatione intrasse vellet intelligi, per vnum hominem dixit, qui tunc vel prius vel potius generauit, præsertim quia vt iam diximus, & tibi inculcandum est, si hoc propter exempli diceret principatum, per vnam diceret ex qua primum in genere humano peccandi processit exemplum, & magis prætermitteret virum, quem mulieris exemplum, vt etiam ipse peccaret imitando nouerat subsequutum.

LXXXVIII IVLIANVS DIXIT: Ad Hæbræos ergo vbi de generatione sermo est, ex vno dicuntur multi extitisse, ad Romanos autem vbi de peccato Apostolus loquitur, per vnum hominem ait intrasse peccatum, quo numero absolutissimè se nihil de generatione sensisse perdocuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Contra res apertas sic loqui, non est vt putas eloquentia laudabilis, sed incredibilis impudentia.

LXXXIX. IVLIANVS DIXIT: Vbi autem de Christo dicitur *qui sanctificat, & sanctificantur ex vno omnes*, non de Adam sed de Deo accipi potest, cuius virtute Christus secundum carnem factus est, & omne genus humanum, & per hoc ad labefactandam intelligentiam Apostoli, qua dixit per vnum hominem peccatum intrasse in mundum, aliorum similitudo verborum nihil † quieuit afferre momenti. Hæreat tamen id quod sequitur maxime prudentis animo lectoris, vt intelligat me hactenus multo remissius quàm res postulabat egisse, patiamur quippe vt plurimis testimoniis doceatur generationem quæ nisi per duos fieri non potest, & agi tamen etiam per vnum solere dici: verum nihil opinio traducis promouebit; cur? videlicet quia alia sunt quæ abusiue, alia quæ proprie dicimus, ergo ea quæ sunt propria appellationes suas sine dispendio largiuntur, ea vero quæ per vsurpationem dicuntur principalibus rebus videlicet propriis; deffinitionum suarum præiudicia non sinuntur inuehere, sitque hoc totum inculpabiliter, cum rebus de quibus nulla est dubitatio, per abusionem vocabula impertimur aliena.

Heb. 2.

L. Quieuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed tu dubitationem, apertis etiam rebus, qua è contra te fuerint *illaturus es*.

XC. IVLIANVS DIXIT: Cæterum cum res aliqua contra opinionem omnium eo sermone inducitur, in cuius sono habet omne præsidium, grauiter peccatur si proprio eius nomine ad manum posito, emendicata abusiui appellatione signetur. Cum ergo de fœtibus sermo est, quoniam nullus dubitat quin natus quisque duos habeat parentes, nec hoc adstipulatione indiget, non incommodabit intellectui, si dicam ex vno illum esse generatum: neminem quippe sermo meus adeo promouebit, vt pater illum nasci aut sine patre, aut sine matre potuisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Natus quidem duos parentes habet, sed vt nascatur vnus eum serendo gignit, altera edendo parit: Vnde satis apparet cui sit potissimum, vel cui primum generatio tribuenda, vt desinas rebus in luce positis, nebulas loquacitatis offundere. Quis autem sic loquitur, vt dicat quenquam ex vno generatum? cum omnis qui audit hoc, non cogitet nisi patrem, nec hominem generando seminet nisi vnus pater, sed ex vno generati duo vel plures rectè dici solent, qui non habere vnum patrem possent existimari. Vbi autem pater & mater sunt cogitandi, quis ex vno natus nisi mendaciter dicitur? Numquid enim si manifestùm sit duos simul ambulasse aut aliquid egisse, ideo sine mendacio dicis vnum ambulasse, aut vnùm hoc egisse, quia manifestum est duos fuisse? Nonne mendacium tuum tanto erit impudentius, quanto illud apertius? Ponitur quidem & singularis numerus pro plurali tropica loquutione, sicut in plagis quibus, percussa est Ægyptus, vbi dicitur rana vel locusta vtique singulari, cum multæ fuerint: si autem diceretur rana vna, vel locusta vna, quis dubitaret tanto esse hoc mendacium vanius, quanto est illa veritas clarior? desine igitur istos fumos hominibus harum rerum imperitissimis vendere, & per vnum hominem in mundum intrasse peccatum, non sicut tu, sed sicut Apostolus dicit, intellige. Per vnum quippe hominem non exemplo præcedentem, nam hoc de fœmina diceretur, sed principio generantem, quia prior seuit quod illa conciperet, & ipse genuit quod illa pareret, peccatum intrauit in mundum sicut scriptum est, *Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Iacob*, & per cæteras subsequentes generationes ista loquutio perseuerat, nec dictum est Abraham & Sara genuerunt Isaac, aut Isaac & Rebecca genuerunt Iacob. Et vbi matres commemorari necessarium fuit, non ait Euangelista, Iudas & Thamar genuerunt Phares & Zaran, sed ait *Iudas genuit de Thamar*: & vbicumque adiunxit

& matres, generationem tamen patribus dedit, non dicens ille & illa genuerunt illum, sed ille genuit illum de illa, vnde intelligas eo modo dictum, ex vno Abraham genitos esse innumerabiles, quia ipse illos genuit vnus
Rom. 5. ex Sara. Ideoque dictum *per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*, vt intelligeretur ibi generationis initium quod ex viro est, non imitationis exemplum, quod in genere humano per vnam potius quàm per vnum intrauit in mundum.

XCI. IVLIANVS DIXIT: Cum vero de peccato agitur, quod contra omnium opinionem & omnem rationem simulatur ingenitum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non contra omnium opinionem, omnemque rationem simulatur, sed contra vestrum errorem, teste scriptura, & ipsa generis humani miseria, peccatum originale monstratur.

XCII. IVLIANVS DIXIT: Et hoc peccatum transisse per vnum proprie dicitur, si exemplum delinquendi præbuit, inconuenientissime autem si peccatum istud ingenuit, quod ad posteros nisi per duos transire non potuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Imo per vnum intrauit, à quo seminatum est quod peperit illa, exemplum autem in illa præcessit, quod sequutus est ille.

XCIII. IVLIANVS DIXIT: Commendaueritque Apostolus transisse peccatum, sed non per vnum, ostenderitque hoc veritas ad exemplum proprie pertinere, intolerabili impudentia Traducianus fecit, vt dicat & ad se illum numerum inflexum abusione pertingere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est quod tam sæpe nouo nomine quasi contumelioso agere te putas, vt effugiat veritas antiquissimi Catholici dogmatis, dum nouitas expauescitur nominis? quid non potest
F. Vanitate. isto modo derideri, sed † natiuitate non vrbanitate? Apostolus enim dicit *per vnum*
Rom. 5. *hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit*, hæc verba vtrique suscipimus: si ergo nos Traduciani sumus propter peccatum quod generatione traductum est, vt in omnes homines pertransiret, & prior Apostolus Traducianus apparuit, qui sine hoc quod eum sensisse clarum est, siue illud quod errando diciris senserit, peccatum tamen in mundum per vnum hominem intrasse, & in omnes homines pertransisse dicendo, huius occasionem nominis præbuit. Si autem traducis nomen his verbis non conuenit, vbi dicitur per vnum hominem intrasse, & in omnes homines pertransisse peccatum, nec nobis hoc nomen, nec vobis, nec Apostolo conuenit, sed plane hoc dicere, hoc obiicere, hoc

A assidue odioseque, repetere ineptiæ vestræ satis conuenit.

IVLIANVS DIXIT: Nam cum inauditum monstrum sit, si dogma etiam tolerabile, nouum tamen aliquis relinquens, propria abusiuis verbis condere ambiguisque conetur: tum istud infinite deformius est, quod res obscenas, & Dei iustitiam criminantes, tam ancipitibus Augustinus nititur confirmare sententiis, vt eas contra se proprie, pro se autem precario sonare fateatur. quisquam ne eruditorum illi argumento fidat, quod cum in ius venerit, ab inimico eius quasi vernaculum, ab illo vero quasi fugitiuum, plagiatumque pensetur? XCIV.

B AVGVSTINVS RESPONDIT: De verbis abusiuis & propriis ea loqueris vt hominum paucitate contempta qui te intelligunt & inueniunt delirantem, eligas, multis qui te non intelligunt, videri dicere aliquid, cum dicas nihil. Melius ergo paucis doctis te derelinquo, qui & me non demonstrante, facillime intelligunt te nihil dicere, quam te refellendo, quamuis vera dicam, ea quæ multi non intelligunt dico. Veruntamen vbi dictum est *per vnum hominem peccatum intrauit in*
mundum propter generationis authorem, Rom. 5.
C ideo *formam futuri* propter regenerationis authorem non verba sunt abusiua, sed propria.

IVLIANVS DIXIT: Quid igitur ad Hæbreos positum est *ex vno omnes*, exigit laus Dei post commemorationem tamen parentum, quod autem dicitur de Christo Heb. c. 2.
qui sanctificat, & sanctificantur ex vno omnes, ad Deum relatum est. XCV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Magis post commemorationem parentum, præsertim quia iam transierat à patre, & de matre
D loquebatur, præteriri non debuit ipsa mater: sed dici debuit ex duobus orti sunt, qui non ex vno, sed ex duobus orti erant, vt laus Dei esset vera non falsa: nisi quia & hoc verum est quod ex vno orti sunt, nec abusiue dictum est, sed proprie propter authorem seminis patrem, non propter augendam mendacio, sicut tu existimas, Dei laudem. Dicere quippe homo fecit, quod homines
E duo pluresue fecerunt, potest tropica esse locutio. Si quis autem dicit vnum hominem fecisse quod duo fecerunt, nisi eorum duorum auctor facti sit vnus, aut mentitur aut fallitur, sicut de locusta & rana paulo ante iam diximus.

IVLIANVS DIXIT: Sic enim Apostolus ad Corinthios, *Nam sicut mulier* inquit, *ex viro, ita & vir per mulierem*; omnia autem ex Deo. Tertiò vero ostendit ratio, quoniam & siue verum horum, quod nobis adminiculatur, fuisset, tamen illam sententiam qua XCVI.

pleui atque ideo nunc ad libri eius ordinem reuertamur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Secundum librum non expositione Apostoli, sed sub expositionis professione, mani obpugnatione complesti, vanitate tibi non veritate, suppeditante quę diceres.

CIII. IVLIANVS DIXIT: Igitur postquam sibi vnum de præfatiuncula prioris operis mei caput, quod quasi impugnaret obiecit, illudque de figulo peccatorum Deo suo, subdidit; me arguit, quam sane constanter & purè ipsius eloquiis publicetur.

Verba sunt AVG. ad Bonif.

* *Non itaque sicut te atque alios fallens loqueris. Si quis autem liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Celestianus & Pelagianus vocatur; Ista quippe & Catholica fides dicit. Sed si quis ad colendum rectè Deum, sine ipsius adiutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, & quisquis ita dicit Deum nascentium conditorem, vt paruulorum neget à potestate diaboli redemptorem, ipse Celestianus & Pelagianus vocatur. Liberum itaque esse arbitrium in hominibus, & Deum esse nascentium conditorem vtrique dicimus. Non hinc estis Celestiniani & Pelagiani; liberum autem esse quemquam ad agendum bonum sine adiutorio Dei, & non erui paruulos à potestate tenebrarum, & sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis. Hinc estis Celestiani & Pelagiani.* Natare te quidem in impietatis tuæ & formidinis palude frequenter ostendi, nec super hoc dubitaturum prudentem constar esse lectorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec natare te posse, sed mergi alij nouerunt qui hæreticum te esse cognoscunt, nam tu eadem submersione sensum etiam perdidisti.

CIV. IVLIANVS DIXIT: Atque ideo nec in primo libro me esse mentitum, qui scripseram omnes qui fugissent nostræ societatis inuidiam in Manicheorum prærupta corruere, liberum arbitrium denegantium, & Deum hominum conditorem, teque id quod fueras propulsare conatus, statim absolutis arripuisse sermonibus, etiam illorum scriptorum, quæ ad Bonifacium miseras insertione patefeci. Verumtamen hoc etiam, hęc quam nunc posui tua responsio confitetur: dixisti enim fidem Catholicam esse, quæ & liberum credit arbitrium, & Deum nascentium conditorem. Quod vtrumque omnium hęreticorum Manichęos certum est vobiscum negare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæi quod videre non vultis, à vobis potius adiuuantur, qui tot & tanta mala quæ pati paruulos cernimus, non meritis peccatorum, sed genti tribuunt tenebrarum. Non enim habetis quò fugiatis, quando à vobis mala ista vnde sint percunctantur. Sed nobis ad liberum arbitrium hominis, quo natura humana cum bona fuerit instituta vitiata est, hæc omnia referentibus, Catholica vobis cum veritate vincuntur.

IVLIANVS DIXIT: Verum quia fidei Catholicę, cuius solido nudatus es, quasi amiculum tenue, solum nomen assumis, vis nos credere, etiam à te hoc teneri quod Catholici confitentur, idest & liberum arbitrium esse in hominibus, & Deum nascentium conditorem. Sed si hoc à te simpliciter fideliterque prolatum est, finem certamini impone silentio, fama ad nos criminantium recurrat qui id obiecerimus tibi, quod secura negatione deleueris. Hoc solùm huic adde sententiæ, si qua inuenta fuerit secta, si qua disputatio, quæ hanc duplicem confessionem, quam Catholicam esse professus es, aliqua conetur argumentatione conuellere, aut tuam non esse, aut à te vlterius non defendi. Si autem iuuat ea quæ dicturus es negasse, locupleti etiam disputatione defendere, explica diffinitiones liberi arbitrij, & fines eius distinctionibus absolutis quasi quibusdam cinge limitibus. CV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Inimici & defensores, liberum arbitrium defendendo præmittis, quod ad suos limites reuocari, omnipotentis & veri defensoris bonitate non vultis.

IVLIANVS DIXIT: Deum quoque talium hominum asserere conditorem, quales manibus eius iustitiæque conueniunt. CVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O stulti hæretici noui, si manibus Dei non conueniunt opera vitiosa, numquid manibus Dei subtrahere vlla hominum corpora audebitis, quæ videtis sæpe nasci nonnulla vitiosa? Cur non ergo naturam primario peccantis hominis arbitrio vitiatam cum Catholica veritate fatemini, de qua Deus facit quod non solum artifici bono, sed etiam iudici conuenit iusto, ne Manichæi vos coganr humana corpora tribuere artifici maligno & iniusto?

IVLIANVS DIXIT: Quorum certè nihil à te actum est: sed postquam respondisti Catholicos liberum arbitrium confiteri, de quorum te numero esse confingis, statim diffinitionem admouisti, quæ id quod dedisse videbaris eriperet. Ais enim, *sed si quis ad colendum rectè Deum sine ipsius adiutorio, dicit esse in hominibus liberum arbitrium, hic Pelagianus vocatur.* Et item, *liberum arbitrium esse in hominibus dicimus.* CVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine Dei adiutorio, vbi si adiunxisset, hæretici dicunt, quamuis ego verba ista non

dixerim, à mea tamen sententia non recessisse. Verum est enim hæreticos dicere, id est vos ipsos, liberum esse quemquam ad agendum bonum sine adiutorio Dei, sed cur ibi non legerim sine Dei adiutorio, quæ in hac sententia verba mea etiam ipse paulo ante posuisti? quamdiu possum mendoso potius codici tribuo quàm tibi, dic ergo cætera.

CVIII. IVLIANVS DIXIT: Quod enim ais ad colendum rectè Deum sine ipsius adiutorio dici à nobis, sufficere vnicuique libertatem arbitrij, omnino mentiris. Cum enim cultus Dei multis intelligatur modis, & in custodia mandatorum, & in execratione vitiorum, & in simplicitate conuersationis, & in ordine mysteriorum, & in profunditate dogmatum, quæ de Trinitate vel de resurrectione, multisque alijs similibus fides Christiana consequitur; quî fieri potest vt nos inconfuso dicamus, sine adiutorio Dei liberum arbitrium sufficiens ad eius esse cultum, cum legamus in Euangelio dicentem

Matth. 11. 25 Dominum, *Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ, qui abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis ita pater quoniam sic fuit beneplacitum ante te?* Cum vtique ista omnia tam quæ de dogmatibus quam quæ mysterijs continentur, libertas arbitrij per se non potuerit inuenire, quamuis vt nec idola colerentur, nec Deus qui innotescebat mundi ipsius conditor sperneretur, magistro gentium teste, docere potuerit ratio naturalis. Non ergo hoc quod fingis, aut vos aut quisquam dicit prudentium, sed affirmamus à Deo fieri hominem liberi arbitrij, eumque innumeris diuinæ gratiæ speciebus iuuari, cui possibile sit vel seruare Dei mandata, vel transgredi; Et hoc est vbi liberum arbitrium esse defendimus, vt cùm Deus tam multis modis benignitatem suam afferat, idest præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coërcendo, prouocando, illuminandoque, vnusquisque eorum qui iam ratione vtitur, liberam habeat, voluntatem Dei vel seruare, vel spernere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tam multa dicis quibus nos adiuuat Deus, idest præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coërcendo, prouocando, illuminando, & non dicis charitatem dando, cum dicat Iohannes Apostolus, *charitas ex Deo est.* Vnde item

1. Ioh. 4. 7. 1. Ioh. 3. 1. dicit *ecce qualem caritatem dedit nobis pater, vt filij Dei vocemur & simus.* In hac charitate quæ cordi humano, spiritu, non littera datur, etiam potestas illa intelligitur, de qua idem ipse in Euangelio suo, *dedit eis* inquit, *pote-*

Ioh. 1. *statem filios Dei fieri.* Hanc vos ab homine esse dicitis homini per liberum arbitrium, spiritum habentes huius mundi, non eum qui ex Deo est, propter quod nescitis quæ à

A Deo donata sunt nobis. Ideo nec pacem habetis cum Ecclesia de qua existis, nec charitatem, quam Dei esse donum negatis, nec fidem quia hæretici estis, quoniam *pax fratribus & charitas cum fide non ab humano arbitrio, sed à Deo patre & Domino Iesu Christo.* Si agnoscis in his verbis dogma Apostolicum, & in verbis tuis agnosce te hæreticum. Ad Ephes. c. 5. 23.

IVLIANVS DIXIT: Non ergo sine adiutorio Dei, ad cultum eius, qualem exhibent initiati mysteriis, liberum arbitrium idoneum credimus, sed diuinæ æquitatis locupletem testem libertatem arbitrij confitemur, vt eo tempore quo nos manife- CIX.

B stari oportet ante tribunal Christi, & recipere vnumquemque propria corporis sicut gessit, siue bonum siue malum, nihil Deus iniustè iudicare doceatur, qui nulli imputat peccatum, nisi quod is, qui propter illud punitur, potuit & cauere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Benè me commones quid contra te dicam. *Omnes nos certè*, sicut dicit Apostolus *manifestari oportet ante tribunal Christi, vt ferat, vnusquisque secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonum, siue malum.* Numquid ab hac vniuer- 2. Cor. 5. 10.

C sitate paruulos separabis? Dic ergo quid boni per corpus gesserint proprio libero arbitrio, vt recipiant regnum Dei tam magnum bonum? Aut quid mali egerint propria voluntate, qui paruuli abalienabuntur ab hac vita Dei? Quod si vt necesse est, fatearis sinè vllis operibus liberæ voluntatis; quæ gerit quisque per corpus, illos in Christo viuificari, cur non fateris istos in Adam mori, cum scias Adam Christo è contrario esse formam futuri? An clausis oculis os aperies,

D & dices illis in quo renati sunt, spiritum profuisse iustitiæ: Et istis in qua nati sunt carnem non obfuisse peccati? Quis nisi vos hoc dicere audebit? Maioris vero ætatis homines quando audiunt vel legunt vnumquemque recepturum secundum ea quæ per corpus gessit, non debent in suæ voluntatis virtute confidere, sed orare potius talem sibi à Domino præparari voluntatem, vt non in-

E trent in tentationem. Præparatur enim voluntas à Domino, &, *orate* inquit Dominus ipse, *ne intretis in tentationem, & oramus ad Deum,* ait Apostolus, *ne quid faciatis mali.*

IVLIANVS DIXIT: Prior ergo sententia tua, nihil obscuritate promouebit: secunda vero qua repetis, quoniam liberum quidem confiteris arbitrium, non tamen vt quisque homo liber ad agendum bonum credatur, viscera tua tota nudauit. CX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cogis me iam tibi tribuere, quod codici paulo ante tribuebam. Ecce enim sic repetis senten-

tiam meam, vt eam non impleas verbis meis, quę valde sunt necessaria vobisque contraria. *Ego enim dixi non esse liberum quemquam ad agendum bonum, sine adiutorio Dei.* Tu autem dicis, fateri me quidem liberum arbitrium, non tamen vt quisquam homo liber ad agendum bonum credatur; nec addis quod ego addidi, sine adiutorio Dei. Non accuso furem, ablata ciuiliter repeto; redde verba mea, & nihil valebunt tua.

CXI. IVLIANVS DIXIT: Ecce enim nos sicut primo libro fecimus, ita nunc pressè cogimus, vt ostendas quemadmodum liberum arbitrium non negaris. Insidat autem hoc lectori nostro, te videlicet confessum esse liberum arbitrium & Deum nascentium conditorem Catholicis prædicare; quæ duo nunquam nisi Manichæus negauit. Sed cum hæc communiter ambo dederimus, nec tibi autem, nec dogmati tuo libertas constet arbitrij conficitur omnino te & dogma tuum de fide Catholica nihil tenere. Interrogo ergo * quis sit, quæue deffinitio liberi arbitrij. [F Quid.] Certe in eius potestate, naturalium nulla conuersio est: Nemo enim in se sensum vnquam mutauit officia, verbi gratia, vt voces naribus, aut auribus susciperet odores, nemo sexus sui conuertit proprietatem, nemo in formam transire animantis alterius. Nemo per liberum arbitrium pilos corporis sui, inuectis potuit mutare velleribus, nemo sibi pro ingenio aut qualitatem aut quantitatem corporis vindicauit. His exemplis, licet omnia quæ ad hanc conditionem respiciunt, peruagari. Transeamus igitur à naturalibus ad externorum discussionem. Cui agrorum fœcunditas, cui prosperitas nauigationum, cui nobilitas & opes, cui constantia ipsius nobilitatis in iure constituit voluntatis, vt vel ad horum vel ad similium sibi conquisitionem, voluntate se libera à Deo effectum esse fateretur: Naturalia ergo inconcussis ordinibus, externa vero, casibus semper feruntur incertis. In quibus igitur consistit liberum arbitrium, propter quod homines bestijs antecellunt? Propter quod ad Dei imaginem facti sunt, & quo solo diuini examinis iustitia continetur. In quo est hoc, inquam, arbitrium liberum? Quod vt Manichæos negare certum est, ita Catholicos asserere etiam tu fateris sine dubio, in eo vt possibile sit homini voluntatem suam sine aliquo ineuitabili naturalium coactu vel immittere in crimen, vel à crimine cohibere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cohibere à crimine voluntatem, hoc ipsum est, nec aliud quidquam non intrare in tentationem. Sed si hoc haberemus in potestate propriæ voluntatis, non moneremur vt A id orando à Domino posceremus. Cui ergo dicitur declina à malo? hoc vtique dicitur vt à crimine suam cohibeat voluntatem. Et tamen Apostolus cum posset hoc rectè dicere præcipimus vobis ne quid faciatis mali: *Oramus*, inquit *ad Deum ne quid faciatis mali.* [2. Cor. 13. 7.] Ecce quare dixi, non sicut tu dixisse me dicis, *neminem liberum ad agendum bonum sine adiutorio Dei.* Hoc quippe adiutorium fidelibus orabat Apostolus; non ex natura hominis liberum auferebat arbitrium. B Homines elati & inflati, nolite in vestra virtute confidere, Deo vos subdite, atque vt voluntatem cohibeatis à crimine, & in tentationem non intretis, orate. Nec existimetis non vos intrare in tentationem, quando ab opere aliquo malo concupiscentiam carnis, fortè voluntate cohibetis. Vellem sane quomodo dixeris nos doceres, quod ea quæ in bonis vel malis hominum appellantur externa, sicut diuitiæ vel paupertas & cætera, casibus ferantur incertis. Etiam † enim Catholica fides ita demit humanæ, vt diuinæ tribuat, potestati. [G Videtur reddendum hæc.] Hoc autem dico quia C timeo vobis ne forte id quoque vestro addideritis errori, vt quidquid homines patiuntur vel adipiscuntur, siue in corporibus suis, siue in rebus externis, ad diuinam negetis prouidentiam pertinere: Ac per hoc quidquid malorum perpetiuntur & paruuli, ita incertis casibus deputetis, vt à iudicio eius, *sine cuius voluntate*, vt ipse Dominus dicit, *nec passer cadit in terram*, hæc alienare conemini. [Matth. 10. 29.] Quoniam videtis hæresim vestram in hac paruulorum miseria naufragare, quæ sub Deo iusto nulla esset, nisi eam D natura primi peccati magnitudine vitiata, & damnata, meruisset.

CXII. IVLIANVS DIXIT: Et vt res absoluta paucis illuminetur exemplis, vt tam liberum sit homini sacrilegium facere velle quàm nolle, tam liberum sit parricidium velle perpetrare, quàm nolle; tam liberum sit adulterium committere velle, quam nolle; tam possibile sit verum testimonium perhibere, quam falsum; tam liberum Deo obedire imperanti quàm diabolo persuadenti.

E AVGVSTINVS RESPONDIT: Verum dicis. Hoc est liberum arbitrium; tale omnino accepit Adam: sed quod datum est à conditore, & à deceptore vitiatum, vtique à saluatore sanandum est. Hoc vos non vultis cum Ecclesia confiteri, hinc estis hæretici. Homo qui non cogitas vbi sis, & in diebus malis tanquam in bonis cæcus extolleris. Quando erat tale quale describis liberum arbitrium, nondum homo vanitati similis factus erat, vt dies eius sicut vmbra præterirent. Non enim vanitas Deus ad cu-

ius similitudinem factus erat, quæ per eius A gratiam renouatur de die in diem, nondum Psal. 50. dicebatur, *Ego in iniquitatibus conceptus sum.* Nondum dicebatur, quis enim mundus à Iob. 14. apud 70. Rom. 7. sorde, nec infans cuius est diei vnius vita super terram. Postremo non dicebatur, *non quod volo sed quod odio illud, facio. Et scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum velle enim ad iacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Et video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Hoc malum, in Adam quando rectus creatus est; non erat, quia natura humana deprauata nondum erat; rectorem habebat quem libero reliquit arbitrio, non liberatorem quærebat, per quem fieret liber à vitio. Nam & si verba illa, *non quod volo ago*, & cœtera talia hominis sunt vt dicitis nondum sub Christi gratia constituti, ergo etiam hinc conuincimini, quod tam infirmæ voluntatis ad agendum bonum homines Christus inuenit, & quod arbitrij liberi infirmitatem ad agendum bonum, non nisi per Christi gratiam potest humana reparare natura. Ac per hoc verum est quod dixi, *Neminem esse liberum ad agendum bonum sine adiutorio Dei.* Et propterea tu subtraxisti *sine adiutorio Dei.* Vt tibi campus aperiretur, vbi te loquacius quàm eloquentius per multa iactares, quibus non delectares legentem, sed intelligere volentem, quantum posses potius impedires. Subdimini Deo vt corrigamini. Nemo est liber ad agendum bonum sine adiutorio Dei. Quod vt præcipitetis humanam extollitis voluntatem, orate potius ne intretis in tentationem.

CXIII. IVLIANVS DIXIT: Propterea autem in superioribus voluntatem perfectam magis quam rerum effectus locaui, † quo F. Quoniam. iam & patricidium & sacrilegium & adulterium facilius est cauere quàm facere. At è regione, horum abstinentia in summa quiete consistit. Nisi fortè à vobis hoc ipsum labor dicatur, laborare nolle. Omitto ea quæ tam scripturæ sanctæ, quas Prophetæ, quas Euangelistæ, quas Apostoli pertulerunt, quam disputatores Catholica sanitate F. Theodoretus. fulgentes, Iohannes, Basilius, † Theodorus &, horum similes commendauerunt, multo esse maiorem laborem committere crimina, quàm cauere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vtinam horum fidem teneres, peccatum in paruulis non negares.

CXIV. IVLIANVS DIXIT: Interim quod ad præsens negotium spectat inculco liberum arbitrium nec ob aliud datum esse, nec intelligi in alio posse, quam vt nec ad iustitiam, nec ad iniquitatem, captiua aliquis voluntate rapiatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid per legem quam videt in membris suis repugnantem legi mentis suæ & captiuantem se sub lege peccati clamat, *non quod volo facio bonum, sed quod odio malum hoc ago?* Rom. 7. Debes vtique dicere quomodo non rapiatur ad malum voluntate captiua. Vt enim secundum vos interim loquar; si sub mala iste consuetudine gemit, nondum sicut dicitis sub Christi gratia constitutus, habet iste, an non habet liberum voluntatis arbitrium? Si habet, quare non facit bonum quod vult, B sed malum quod odit agit? Si autem propterea non habet, quia sub gratia Christi nondum est, ecce quod iam dixi iterum dico, & vobis video sępe dicendum, NEMO NISI PER GRATIAM CHRISTI AD BONVM QVOD VVLT AGENDVM, ET AD MALVM QVOD ODIT NON AGENDVM POTEST HABERE LIBERVM VOLVNTATIS ARBITRIVM, non vt voluntas eius ad bonum sicut ad malum captiua rapiatur, sed vt à captiuitate libera, ad liberatorem suum liberali suauitate amoris non seruili amaritudine timoris attrahatur.

C IVLIANVS DIXIT: Sunt quidem dulcia incitamenta vitiorum, amara etiam frequenter quæ à persequutoribus excitantur tormenta pœnarum, sed & illa censura honestatis euerberat, & ista consumit magnitudo patientiæ. CXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Inter illos declamas qui confidunt in virtute sua, attende tibi ne inter illos clamas qui torquebuntur de superbia sua.

D IVLIANVS DIXIT: Verumtamen nec virtutum est ærumnosa possessio, quæ extra regnum quoddam bonæ conscientiæ, promissa æternæ beatitudinis sublimitate fruitur. Adsunt tamen adiutoria gratiæ Dei, quæ in parte virtutis nunquam destituunt voluntatem, cuius licet innumeræ species, tali tamen semper moderatione adhibentur, vt nunquam liberum arbitrium loco pellant, si præbeant adminicula quamdiu eis voluerit inniti; cum tamen non opprimant reluctantem animum, inde quippe est quod vt alij ad virtutes à vitijs ascendunt, E ita etiam alij ad vitia à virtutibus relabuntur. CXVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vnde fieri potest vt adiutorio gratiæ Dei liberum arbitrium loco pellant, quod potius vitiis pulsum & nequitiæ subiugatum, vt in locum suum redeat liberant? Sed cum quæritur à vobis quæ sunt ista adiutoria gratiæ Dei, edicitis quæ supra commemorasti: Deum adiuuare præcipiendo, benedicendo, sanctificando, coërcendo, prouocando, illuminando, quæ omnia etiam per homines fiunt se-

cundum scripturas. Nam & præcipiunt homines & benedicunt, & per diuina Sacramenta sanctificant, & corripiendo coercent, & exhortando prouocant, & docendo illuminant, non tamen *qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* 1. Cor. 3. 7. Hoc est autem incrementum, vt vnusquisque obediat præceptis Dei: quod non fit quando vere fit, nisi charitate, vnde Ecclesia incrementum facit corporis, in ædificationem sui in charitate. Istam charitatem non dat nisi Deus, charitas enim ex Deo est, hanc vos inter adiutoria gratiæ quæ commemoratis, nominare non vultis, ne hoc ipsum quod obedimus Deo, eius esse gratiæ concedatis. Putatis quippe isto modo auferri voluntatis arbitrium, cùm hoc quisquam facere nisi voluntate non possit, sed quod non vultis, præparatur voluntas à Domino, non forinsecus sonantibus verbis, sed sicut orante, exaudit aque regina, conuertit Deus, & transtulit, indignationem regis in lenitatem: Sicut enim hoc diuino & occulto modo egit in hominis corde, sic operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate.

CXVIII. IVLIANVS DIXIT: Tu ergo quomodo liberum arbitrium confiteris, cui vnum tantum modo dicis esse possibile, id est facere malum, non autem esse possibile deflectere à malo & facere bonum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dico ego esse possibile voluntati hominis deflectere à malo & facere bonum, sed ei voluntati quàm Deus adiuuat gratis, non quam Iulianus inflat ingratus.

CXIX. IVLIANVS DIXIT: Taceo interim qua rabie in totam legem fremas, quam credis ea imperasse mortalibus, quorum apud eos nullam facultatem videret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non est verum quod dicis, hæc imperat Deus quæ fieri possunt, sed ipse dedit vt faciant eis qui facere possunt & faciunt, & eos qui non possunt imperando admonet à se poscere vt possint. Et quod non omnia ab vno quoque sanctorum fiunt, nouit Deus quemadmodum eis ad humilitatem consulat, quibus quotidie dicentibus *dimitte nobis debita nostra*, sic opitulatur * adhibendam obedientiam, vt sic vnde etiam veniam largiatur.

* melius, ad habendam.

CXX. IVLIANVS DIXIT: Sed quæro quibus poetis in talem incurreris Hippocrinem, vt bimembrem bestiam fingeres, non quidem criminando sed blasphemando, cuius corpus de mala necessitudine formares, & solam faciem nomine libertatis obduceres.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Pingis tibi ipse quod placet, cui vacat inani corde inania volutare fantasmata. Cur enim tu adminicula gratiæ supponis bonæ voluntati, cum voluntas mala nullo innitatur adminiculo vt mala sit, vel mala esse persistat? An hic libra tua quàm conari ex vtraque parte per æqualia momenta suspendere, vt voluntas quantum est ad malum, tantum etiam sit ad bonum libera, vergendo te in vnam partem te indicat delirantem?

CXXI. IVLIANVS DIXIT: Sic enim & in illo opere quod Romam misisti disputas, *voluntas quæ libera in malis est, libera in bonis non est.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur non addis quod ibi legisti, *si liberata non est*, aut quid est quod ait Dominus, cum de fructibus palmitum, hoc est de bonis actibus loqueretur, *sine me nihil potestis facere*, Ioh. 15. 5. nisi quia nemo ad bene agendum quem non ipse liberat, liber est?

CXXII. IVLIANVS DIXIT: Et hic Celestianum dicis, qui putat liberum esse quemquàm ad agendum bonum, liberum ergo dicis, quod nisi malum facere non possit contendis. Inueni si potes, alteram diffinitionem rei non liberæ, & hoc liberum vindicato, si adeo sensu excidas, vt diffinitionem liberi in suo corpore non videres, vel de contrario eius non debuisti intelligere, quæ esset libertatis essentia fac enim te similiter ambigere potuisse, quid esset quod visus diceretur oculorum, idque tu diffinires hoc modo, visus est vel effossos habere oculos, vel impedimentis quibusque videndi tempore nihil posse conspicere, atque hanc diffinitionem putares, visui conuenire. Ferres te autem, vt contrarij eius id est cæcitatis, quæ explicatio esset assereres. Cumque nullam aliam inuenires, quam si in eo animali cuius natura adesset visus oculorum, vel effossio luminum, vel crassi humoris obseptio, videndi eriperet facultatem, resipiscere, proculdubio, & videres rebus contrariis diffinitionem vnam non posse competere. Sicque fiebat, vt sic cæcitas nihil dici aliud poterat, quàm inani malis oculo eo tempore quo videre deberet, priuatio cernendi. Visus quoque diffinitio per negationem illorum quibus cæcitatem exposueras redderetur, vt videlicet nihil esset aliud visus, quàm nec effossis, nec obseratis oculis opportuno tempore facultas congrua conspicandi. Quibus tu ostensis, si obstipè reluctareris, nihil obtineres aliud quàm vt aut contra tuam conscientiam peruicacia pudenda niti te crederent audientes; aut si eis fidem faceres tibi

etiam prorsus videri, non te minus effossos habere mentis oculos indicarent, quam illum qui à te visum habens fuerat deffinitus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nolo vt deffinias, sed finias cœcitatem, vt videas rectè dici à Christo non potuisse, *sine me nihil potestis facere*, si ad bene agendum sine gratia Christi liberi esse potuissent.

CXXIII ΙVLIANVS DIXIT: Ita ergo vt ad causam referamus exemplum, intelligere potuisti, vel diffinitione non liberi, quid deberes liberum nuncupare. Nam & si in liberi arbitrij diffinitione intelligentia caligasset, vt id dici liberum posse arbitrareris, quod inter duo contraria vni doceretur adhærere, respicere debuisti exponi aliter non posset captiuum, idest non liberum, quàm vt inter duo contraria videretur addictum. Et ideo nomen libertati captiuitatis negatione tribuendum, vt quoniam id quod liberum non erat, alteri de contrarijs cogeretur adhærere. Illud aduersum ei, id est liberum neutro fineretur addici.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid aperta implicas loquacitate perplexa, ad malum liber est qui voluntate agit mala, aut opere aut sermone, aut certe sola cogitatione, hoc autem grandioris ætatis quis hominum non potest? Ad bonum autem liber est qui voluntate bona agit bona, etiam ipse aut opere aut sermone, aut certè sola cogitatione; sed hoc sine Dei gratia nullus hominum potest. Quod si dicis aliquem posse, contradicis ei qui dixit *sine me nihil potestis facere*. Contradicis etiam ei qui dixit, *non quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobis metipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Puto quod aliquid boni non mali, non se dixit ex semetipso cogitare idoneum sed ex Deo, de cogitatione autem bona & sermo bonus est, & opus bonum. Ac per hoc qui cogitare aliquid boni, idoneus non est ex semetipso, profecto nec loqui est idoneus, nec agere aliquid boni ex à semetipso, sed si est sub gratia, sufficientia eius ex Deo est. Vnde dictum est, *non enim estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis*, & *quotquot spiritu Dei aguntur hi sunt filij Dei*. Hæc ergo intuens *neminem esse liberum ad agendum bonum sine adiutorio Dei*, dixi. Hæc tu metuens, neminem esse liberum ad agendum bonum, me dixisse dixisti, & sine adiutorio Dei (quod addidi) sustulisti. Vnde non dubito quod victum te esse iam scias, sed prolixo vaniloquio id agis, ne victus appareas, qui sic diffinis liberam voluntatem, vt nisi vtraque, id est & bene & male agere posset, libera esse non posset. Ac per hoc necesse tibi est auferre libertatem Deo, qui tantummodo bonam potest; malam vero non potest habere voluntatem.

Ibidem.

Ioh. 15. 5.

2. Cor. 3. 5.

Math. 10. 20.

Rom. 8. 14.

ΙVLIANVS DIXIT: Quod cum ita sit, atque huic tu loco miserrime obnitaris incertum est quid magis de te æstimari conueniat, vtrum contra conscientiam tuam falsa defendas; an quod falsum est, verum putes, ac per hoc sit incertum, vtrum oculos rationis amiseris, dum certum sit oculos te fidei perdidisse. CXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid ideo te victum consolaris, quia conuitiaris?

ΙVLIANVS DIXIT: Vt autem quæ sunt, breuiter acta repetamus, arbitrium liberum quod in mali parte, vitiorum voluptatibus, vel diaboli persuasionibus: in boni autem parte virtutum dogmatibus, & varijs diuinæ gratiæ speciebus iuuatur, non potest aliter constare, nisi vt & iustitiæ ab eo, & peccati necessitas auferatur. CXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Inter diuinæ gratiæ species si poneretis dilectionem, quam non ex nobis, sed ex Deo esse, eamque Deum dare filijs suis apertissime legitis, sine qua nemo pie viuit, & cum qua nemo nisi pie viuit, sine qua nullius est bona voluntas, & cum qua nullius est nisi bona voluntas; vere liberum defenderetis, non inflaretis arbitrium. Necessitatem porro si eam dicis, qua quisque inuitus opprimitur, iustitiæ nulla est; quia nemo est iustus inuitus, sed GRATIA DEI EX NOLENTE VOLENTEM FACIT. Si autem nullus peccaret inuitus, non esset scriptum, *signasti peccata mea in sacculo, & adnotasti si quid inuitus admisi*.

ΙVLIANVS DIXIT: Huius autem veritatem Catholici confitentur, Traduciani autem cum Manichæis suis ministris negant. CXXVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Conuitia sunt ista non iudicia, vellem vt iudicare posses, conuitiari autem quis improbus non potest?

ΙVLIANVS DIXIT: Nos igitur verum diximus, quoniam qui à vobis decipiuntur, ne vocentur hæretici, fiunt Manichæi, & dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt † instar ferarum quæ circumdantur pinnis vt cogantur in retia, & in verum exitium vana formidine contruduntur. Dum vero nascentium conditorem ita dicimus, vt quoniam certum est Deum Catholicorum qui verus est, nihil facere posse quod malum est, ii sius opificis dignitate homines qui ab eo fiunt ante voluntatis vsum, de manibus eius iniqui, & rei nullo modo exire credantur, Quorum vos cum CXXVII.

L. Iani.

alterum negatis, vtrumque subruitis. Ais
quippe credere te conditorem Deum, sed
malorum hominum, Ac per hoc inficiaris
dogmati tuo, cum negas te asserere diabo-
lum hominum conditorem.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid-
quid in hominibus qui cum vitio nascun-
tur ad Deum creatorem pertinet, bonum
est, quia & quod iustum est, bonum est,
naturarum autem non vitiorum auctor est:
Ad illud iam veni, videamus quid inde di-
cturus es, quomodo non eruantur paruuli
de potestate tenebrarum, quando in Chri-
sti regnum per Sacramenta Ecclesiæ trans-
feruntur? quantislibet enim tegminibus te
multiplicis loquacitatis inuoluas, vbi ad
hoc veneris nudus hæreticus apparebis.
CXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Nam cùm tales
ascribis operi Dei, quales facere non po-
test, ostendis nihil ad Deum, id quod ab
eo dixeras fieri pertinere.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Ho-
mines nisi Deus facere non potest, dic
potius quomodo non eruantur paruuli de
potestate tenebrarum, quando per diuina
Sacramenta regenerantur?
CXXIX. IVLIANVS DIXIT: Quòd licet in
primo libro vberius actum sit, tamen & hic
vel breuiter quid sentias exprimamus. Ti-
mes operi diaboli aliquam deputare sub-
stantiam, verum non times Deo non
aliquod, sed magnum crimen impingere.
Maiorem apud te habet reuerentiam natu-
ra carnis humanæ, quam iustitia Dei, quasi
enim magnum aliquid, ita substantiam ho-
minis diabolo deputare metuisti, & quasi
rei non magnæ id est iustitiæ & Dei sancti-
tati, informationem sceleris appulisti, quasi
non tolerabilius fuerit inter duas opiniones
sed vtrasque falsas, diaboli operibus depu-
tare carnem, quàm Dei operibus iniqui-
tatem.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos
potius Dei blasphematis iustitiam, sub cuius
omnipotentia, sine vllis malis meritis tan-
ta mala perpeti paruulos dicitis, sed iam
dic quemadmodum eos separatis ab eis
quos Deus de potestate eruit tenebrarum,
vt transferat in regnum filij claritatis
suæ?
CXXX. IVLIANVS DIXIT: Vt enim hic in
potestate diaboli paruulos à Deo reos for-
mari dixisti, ita in inferioribus libri tui par-
tibus, tetrius aliquid quam sunt Manichæo-
rum Sacramenta vomisti, dicens de Deo,
sic creat malos, quomodo pascit & nutrit
malos.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Cùm
veneris ad easdem partes libri mei, ibi
quemadmodum dictum fuerit, quod hic
A obiicis apparebit. Nunc iam dic quæso
quomodo cum regenerantur paruuli, &
transferuntur ad regnum Christi, de tene-
brarum potestate non eruantur?
IVLIANVS DIXIT: Creat igitur ma- CXXXI.
lum Deus.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Non
intelligis quemadmodum dicat apud Pro-
phetam, *Ego creo mala.*
IVLIANVS DIXIT: Et puniuntur in- CXXXII.
nocentes, propter quod facit Deus.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec
B innocentes origine, nec propter quod facit
Deus.
IVLIANVS DIXIT: Et à diabolo CXXXIII.
possidentur, quia hoc facit Deus.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Et
Apostolus tradidit hominem satanæ, sed
iustitia, non malitia, & Deus tradidit
quosdam in reprobum sensum, atque non
vtinam non ibi essetis & vos.
IVLIANVS DIXIT: Et imputat ho- CXXXIV.
minibus crimen manuum suarum Deus.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Non
C est crimen manuum Dei, quod de vitiata
sua origine trahunt paruuli.
IVLIANVS DIXIT: Et quod per- CXXXV.
suasit diabolus tenuiter, solerter & perse-
ueranter fingit & protegit, & custodit &
format Deus.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Non
quod persuasit diabolus format Deus, sed
ex natura* qua vitiauit diabolus, bene for- F. quam.
mat quod format Deus.
IVLIANVS DIXIT: Et fructum ab CXXXVI.
homine bonitatis reposcit, cui malum in-
genuit Deus.
D AVGVSTINVS RESPONDIT: Non
malum ingenuit Deus sed malum quod ge-
ne ratio vitiata ingenuit, regeneratione pur-
gat Deus.
IVLIANVS DIXIT: Et postea tota le- CXXXVII
ge nititur quam iustus sit Deus.
AVGVSTINVS RESPONDIT: Men-
tiris, sed tu qui negas peccatum habere
graui iugo dignum filios Adam, quid co-
naris ostendere nisi quod iniustus sit.
IVLIANVS DIXIT: Et qui tot cri- CXXXVII
mina capit, adhuc vocatur Deus?
AVGVSTINVS RESPONDIT: Quo-
E niam nulla crimina capit Deus, ideo nec
hoc quod ei vos impingitis capit, vt sine
illius originalis peccati merito, mala par-
uuli tot & tanta ipso vel patiente, vel per-
mittente patiantur.
IVLIANVS DIXIT: Interibit Mani- CXXXIX. Psal. 9. 8.
chæorum memoria cum strepitu, *quia Do-
minus in æternum permanet, qui parauit in Iu-
dicio sedem suam, & ipse iudicabit orbem terra-
rum in æquitate*; Nullum est enim in Deo

crimen. Non igitur creat malos, quoniam si A
mali essent natura, Deus eos creare non
posset, ac per hoc vt Catholicorum est,
confiteri Deum conditorem bonorum,
ita Manichæorum propriè Deum credere
conditorem malorum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si
aduersum diuina eloquia, vbi dicitur. *Iudicabit orbem terrarum in æquitate*, non surdi
essetis, æquitatem Dei etiam in pœnis infantium disceretis, natura enim boni sunt,
quod illos creat Deus, sed vitio mali sunt B
propter quod illos sanat Deus, in qua Catholica sententia non solum Manichæorum
memoria perit, verum etiam Pelagianorum,
cum strepitu loquacitatis illorum.

CXXXIX. IVLIANVS DIXIT: Sed videamus & reliqua.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ecce
ad alia verba libri mei transis, & aduersus
illud quod tibi quasi refellendum ex præcedentibus proposueras, nihil dicis. Ego
enim vt vos authoritate Apostolica vrgerem, dixi vos dicere non erui paruulos à
potestate tenebrarum, & sic transferri in C
regnum Dei, contra quod nihil dicens, apparuisti quidem sicut supra dixi nudus hæreticus; sed in te exspoliando non laboraui, quia contra Apostolicam fidem antiquissimæ matris Ecclesiæ, nullo verborum
tuorum magniloquo regmine te ausus es
operire. Audi ergo breuiter quid ista quæstione versetur. Catholici dicunt humanam
à creatore Deo bono conditam bonam, sed
peccato vitiatam, medico Christo indigere
naturam. Manichæi dicunt, humanam non
à Deo conditam bonam, peccatoque vitiatam, sed ab æternarum principe tenebrarum, de commixtione duarum naturarum, D
quæ semper fuerunt, vna bona & vna mala,
hominem creatum. Celestiani & Pelagiane dicunt naturam humanam à Deo conditam bonam, sed ita esse in nascentibus paruulis sanam, vt Christi non habeant necessariam in illa ætate medicinam. Agnosce igitur in tuo dogmate nomen tuum, & Catholicis à quibus confutaris, desine obiicere, &
dogma & nomen alienum. Nam veritas
vtrosque redarguit & Manichæos & vos. E
Matth. 19. 5. Manichæis enim dicit, *Non legistis quia qui ab initio fecit hominem masculum & fœminam fecit eos, propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, itaque iam non sunt duo sed vna caro, quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Ita
quippe ostendit, & hominum conditorem, & coniugum copulatorem Deum,
aduersus Manichæos qui vtrumque horum
Luc. 19. 10. negant. Vobis autem dicit, *venit filius hominis quærere & saluare quod perierat.* Sed vos
egregij Christiani respondete Christo. Si
quod perierat quærere & saluum facere venisti, ad paruulos non venisti, isti non perierant, & salui nati sunt: Vade ad maiores,
de verbis tuis tibi præscribimus: *Non est opus sanis medicus sed male habentibus*, ita fit vt Marc. 2. 17.
Manichæus, qui homini commixtam dicit
esse naturam malam, velit inde saltem sanari à Christo animam bonam. Tu vero in
paruulis cum salui sint corpore, nihil à Christo saluandum esse contendis, & per hoc Manichæus quidem naturam humanam detestabilem vituperat, sed tu crudeliter laudas,
quicumque enim tibi crediderint laudatori,
infantes suos non offerent saluatori.

IVLIANVS DIXIT: Commendaui CXL.
etiam in primo opere, nihil te magis agere,
quam vt parum intelligaris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Prorsus intelligor velis nolis, sed tu contra ista
nihil dicturus, vis non intelligi, quod ego verissimum atque firmissimum dixi, denique res
ipsa indicauit hæc à te non potuisse redargui.

IVLIANVS DIXIT: Ostendique maiorem pœne partem commentorum tuorum, CXLI.
grandiore intelligi labore quàm vinci.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Elaboras, & quod tibi est peius vinceris. Non tamen laboras vt me intelligas, quod facillime
potes, sed laboras vt me refellas, quod non
potes.

IVLIANVS DIXIT: Sed si id per singula facere velim, & eadem repetendo superfluus, & cuncta prosequendo longus videbor. CXLII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ecce
quomodo agis, vt longe recedat lector ab
his quæ dixi, & te respondisse arbitretur,
dum ea, quæ tibi quasi refellenda proposueras, obliuiscitur.

IVLIANVS DIXIT: Vnde quamuis CXLIII.
omnia quæ contra nos edidisti scripta, ad
vnum finem properent, videlicet vt naturalia mala esse persuadeas, & vt aut diabolum
hominem, aut Deum criminum conditorem
tamen puto aliquid procedere ad studium
breuitatis, si ea potissimum argumenta, quibus totam tuam opinionem tueri te cum
obumbraris, putas, de diuersis in vnum partibus congregauero, eaque prius admota expositione iuuero, vt quid conentur appareat, post vero non sparsa, sed collecta, non
inuoluta sed explicata proruero.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Mirabili studio breuitatis octo libros vni meo
reddis, quem nec tanta multiloquij prolixitate conuellis; dic nunc si potes, quomodo
non dicere cogamini Christo, & si non verbis, certe ipsis peruersis sensibus vestris, si
quid

quod perierat quærere, & saluare venisti, ad paruulos non venisti? Isti nec perierāt, & salui nati sunt. Vade ad maiores, de verbis tuis tibi perscribimus, nō est opus sanis medicus, sed male habentibus, ad ista responde, quid vanis vera inuoluere, & occultare conaris.

CXLIV. IVLIANVS DIXIT: Inferioribus itaque libri tui partibus postqnam dixisti, *sic creat malos Deus, quomodo pascit & nutrit malos*, addis, *quia quod eis creando tribuit, ad naturæ pertinet bonitatem, & quod eis pascendo, & nutriendo dat incremētum, non vtique malitiæ eorum, sed eidem bonæ naturæ quam creauit bonus, bonum tribuit adiumentū. In quantum enim homines sunt, bonum est naturæ cuius author est Deus, in quantum autem, cum peccato nascuntur perituri qui non renascuntur, ad semen pertinet maledictum, ab initio illius antiquæ inobedientiæ vitio, quo tamen bene vtitur factor etiā vasorum iræ, vt notas faciat diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, vt non meritis suis tribuat, sed ad eandem massam quisque pertinens gratia liberetur, sed qui gloriatur in Domino glorietur. Ab hac fide iste discedens, non vult nascentes esse sub diabolo, ne paruuli portentur ad Christum, vt eruantur à potestate tenebrarum, & transferantur in regnum ipsius, & sic Ecclesiam accusat toto orbe diffusam, in qua vbique omnes baptizandi infantuli, non ob aliud exsufflantur, nisi vt ab eis mundi princeps mittatur foras*. Item deorsum de libidine loquens, sine qua coniugum non potest esse commixtio, quam nos naturalem, & ad Dei operam pertinentem, non vt magnum, aliquod bonum, sed vt sensum corporum quæ sunt à Deo facta, defendimus, quam tu inditam visceribus humanis à diabolo, atque in eius verecundia dogma tuum collocans tam multis scriptis conaris asserere, de ipsa ergo libidine sicut frequenter, ita in inferiore parte libri tui loqneris. *Quocirca*, inquis, *commixtionem quoque honestam coniugum non reprehendimus propter pudendam corporum libidinem, ita enim posset esse, nulla præcedente perpetratione peccati, de qua non erubescerent coniugati. Hæc autem exorta est post peccatum, quam coacti sunt velare confusi, vnde remansit posterioribus coniugatis quamuis hoc malo bene, & licite vtentibus, in eiusmodi opere humanum vitare conspectum, atque ita confiteri quod pudendum est, cum neminem debeat pudere, quod bonum est, propterea pudenda libidine, qui licite concumbit, malo bene vtitur, qui autem illicite, malo male vtitur.*

August. de nupt. & conc. lib. 2. c. 17.

Ibidem. c. 21.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quare interrupta est sententia, & quibusdam prætermissis, tanquam hoc sequeretur adiunctum est, *proinde pudenda libidine, & prætermissa*, sunt autem verba mea vbi dictum est, *sic insinuantur hæc duo, & bonum laudandæ coniunctionis, vnde filii generentur, & malum pudendæ libidinis vnde qui generantur, regenerandi sunt ne damnentur.* Quare ista verba mea de media sententia mea subtrahis, eisq; subtrahis alia mea quasi ipsa sequantur adiungis? quod est quod facis? cur hoc facis?

Parum est qnod ea, quę ex eodē libro meo ex ordine tibi proposueras refellenda dimittis, & in alia pergis, vt ordo turbetur, & quod à te propositnm fuerat, de lectoris memoria dilabatur, insuper & ea quæ præter ordinem vt tibi libitum est interponis non tota, & integra fideliter ponis, sed cōcidis vbi vis, tollis, quod vis fugis quomodo vis, sed fac quiquid vis, conuictus & victus apparebis, vt non vis.

CXLV. IVL. DIX. Rectius enim accipit nomen mali quā boni, vnde erubescunt mali, & boni meliusq; credimus Apost. qui dicit, *quia nō habitat in carne mea bonum*, quam huic, qui dicit bonā.

Rom. 7.

AVG. RESP. Non erat magnum, & istam de libro meo implere sententiam, ego enim dixi, quā huic qui hoc dixit bonum, vnde confitetur malum, si autē non confunditur addic impudentiæ potius malum · sed nescio cur hoc non posueris, cum similiter eis non posses respondere sicut & aliis, qnæ tanquam refellenda posuisti, nec attingere voluisti.

CXLVI. IVL. DIX. Et postmodum addis, *quoniam natura humana quæ nascitur, vel de coniugio, vel de adulterio, Dei opus est, quæ si malū esset non esset generanda: si malum non haberet non esse regeneranda, atq; vt ad vnum verbum vtrumque concludam, natura humana si malum esset, saluanda non esset, si ei mali nihil inesset, saluanda non esset, qui ergo dicit eam boni non esse bonum negat conditæ creatorem. Qui vero negat ei malum inesse, misericordem vitiatæ, inuidet saluatorē. Quapropter in hominibus nascentibus, nec excusanda sunt adulteria per bonum, quod inde à conditore bono creatum est, nec accusanda coniugia per malū, quod ibi à misericordi saluatore est sanandum.* Hæc tam multa quæ de tuis scriptis posui, quam grandem in his ærumnā cogitationis pertuleras, vt acute aliquid dicere videreris, & ex more nostro qui versutē nihil agimus, & ex veritatis securitate quoniā tuis sermonibus vix intelligi queant, nostra oportet repetitione distingui. Dixisti ergo, *Manichæos carius vituperare naturam, atque asserere hominem factum ex commixtione duarum naturarum, vnius bonæ, alterius malæ, nos autem quos hæreticos vocas dicere à bono Deo conditā humanam naturam testimonio authoris sui bonam, in infantibus ita esse sanam, vt Christi non habeant necessariam medicinā. Te autem dicere bonam quidem à Deo bono conditam aliquando Adæ fuisse naturā, sed tamen peccato esse vitiatā, & ideo Christi indigere medicinā.* In primo quidē libro præsentis operis, quam nullo distaret fides nostra à Manichæorū profanitate, quippe ex qua cā natam esse manifestū est, iunctis amborū opinionibus indicaui. Vbi apparuit Iouiniano te per timorē copulari, Manichęo autem omnino per amorem, hoc ergo etiam in præsenti nobis genere differendum est, sed prius nostra, post vestra distinguo, verum ergo dixisti nos dicere à bono Deo naturam humanam bonam conditam sed huc vsque nostrum est,

Ibidem.

f. vestra.

vnam enim partem qua suppletur nostra sententia aut non vidisti, aut suppressisti, Aliam autem de tuo, cum sit nostra posuisti: nos autem non solum dicimus naturam hominis bonam à Deo esse conditam in Adam, sed in omnibus paruulis bonam, ab eo Deo condi, qui primi illius author fuit, propter quod illũ, omnium asserimus cõditorẽ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid enim aliud & nos dicimus de Domino Deo omnium hominum conditore? Sed, quod absit à nobis, saluatorem Deum paruulis necessarium vos negatis, sic eorum naturam bonã esse asserendo, vt ei mali nihil esse dicatis, propter quod indigeat medico Christo. Ad hoc responde, quod tibi redarguendum proposueras, primo redargue; Cur exsufflentur baptizandi paruuli ostende? aut vniuersæ antiquissimæ Ecclesiæ bellũ apertissime indicens exsufflari eos non debere contende, hoc age, hic insiste, huic firmamẽto si potes aliquid vnde cõcutiatur impinge. Quid fugis sub pelles loquacitatis tuæ hæc obtecta & obscura ita lector obliuiscatur, vt te respondere nihil valentem dicere aliquid arbitretur? Hanc ergo partem sententiæ non solum à nostra diffinitione remouisti.

CXLVII. IVLIANVS DIXIT: Sed pro hac etiam intulisti tuam, quæ prima fronte aliquid habet inuidiæ, sed tamen discussa* vanesceret. Posuisti enim nos dicere bonam à Deo bono conditam naturam, sed ita esse sanam, vt necessariam non habeat Christi medicinam. intuere ergo quanta penuria veritatis labores, qui & in ipsis verbis quæ dicuntur Ἀντίθετα, furtum tam perspicuum facere non vereris; nam cùm supra proposuisses bonam naturam, subdidisti ita esse sanam. Nunquid Ἀντίθετον boni sanum est? Certè cum dicimus bonum, nihil contra hoc proprie ponimus nisi malum; si autem causa poscit vt sanum dicamus, ex aduerso debile vel ægrum locamus. Vt si sanum est non vtique debile, si debile, sanum non esse dicatur, cum autem dicimus bonum est hoc, à contrario eius, non sani nomen, sed mali vocabulum sistimus. Tibi ergo dicendum fuit quia definiremus nos bonam à Deo conditam naturam hominum, sed ita esse in paruulis bonam vt institutionis suæ nullum quæreret emendatorem, aut si ea quę bona erant, alieno vocabulo, idest sanitatis indicare malebas, consonanti totum eloquutione signasses. Nunc autem quasi murenula inter diffinitionum saxa prolaberis. Cum enim te veritas compulisset. vt nos confiteretis bonam hominum dicere naturam à Deo bono conditam, atque in ea parte sententiæ vt multam rationem. ita inuidiam nullam videres, ad alia continuo verba migrasti subiiciens, sed ita nos eam sanam defendere, vt medicinam Christi ei necessariam non esse credamus. Quod si totum per imperitiam incurris, barbarissimus, sin autem id astu facis, vaferrimus inueniris.

Marginal notes: f. vanesceret. — G. melius quæcumque.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quando ista diceres nisi non habendo quod diceres? Non enim debuimus vt putas ita sanam quam diximus bonam, ne sibi non vera opponerentur antitheta, quod imperitia quanta dicas si ostendere velim, rebus non necessariis, iui similis immorabor. De medio tolle superflua, & omnino etiam si vera essent, tibi minime profutura, & dic si potes quomodo medicum Christum paruulis non negetis, cùm enim cœperis dicere ibi apparebit quare ista bona, & ad rem quæ agitur, non pertinentia tamen interponenda putaueris.

CXLVIII. IVLIANVS DIXIT: Ecce enim breuiter respondeo, A Deo nos Christi medicinam paruulis, quos innocentes nouimus non negare, vt illos potissimum copiosiore ea indigere fateamur, nascuntur enim exigui debiles, qui non solum ali proprio labore non possent, verum nec implorare queant opem parentum, qui tam multis casibus obnoxij sunt, vt eis etiam lac densius, & lactantium plærumque somnus exitio sit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ecce quare memoriæ lectoris, interponendo res superfluas, obstrepas Medicum Christum non negatis paruulis necessarium propter mala corporis, cuius imbecillitate vitiantur validi, vel necantur; & negatis necessariũ medicum Christum, propter quod sub diaboli potestate sunt, vnde vt liberentur baptizandi exsufflantur: Vt hoc tibi obiectum non intelligaris ob aliud proposuisse quasi refellendum, nisi nec hoc timuisse deprehenderis. Ideo autem nõ tentasset refellere, quoniam de firmissimo, & tanquam adamantino fundamento in te potius perimendum tua iacula resilirent, & ideo de anthitetis disputationem interposuisse superfluam, vt illud inuitum lector oblitus, sineret te in eis *quidquam inferres, vanissima respirare tanquam respondentem aliquid, & dicentem nihil, sic quippe imbecillitatem corporis infantuli, multis obnoxiam casibus intulisti, quasi, vel in ipsa cruciarentur, vel in eius tanta infirmitate premerentur, vel eis accidere in illa ætate mali aliquid posset, si natura humana sicut instituta fuerat permaneret, cur exsufflet baptizãdos paruulos Ecclesia Christi, ostende si potes, aut eos exsufflandos non esse contende si potes, aut obmutesce si non potes, immo obmutesce quia non potes.

IVLIANVS DIXIT: Pro conditione mortalis corporis incurrunt & ægritudinum ærumpas, & dolorum pœnas, & pericula morborum. Non solum ergo paruulis necessariam Christi, à quo, & facti sunt me-

dicinam fatemur, sed etiam omnium mortalium naturæ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo & in paradiso omnia ista mala futura fuisse creditis, si nemo peccasset, & mortes illic hominum tanquam pecorum cogitatis, quia omnibus ibi communem mortalitatem corporum creditis. O miseri! si beatitudinem loci illius Christiano cogitaretis affectu, nec bestias ibi morituras fuisse crederetis, sicut nec sæuituras, sed hominibus mirabili mansuetudine subditas, nec pastum de alternis mortibus quæsituras. Aut si eas vltima senecta dissolueret, vt sola ibi natura humana vitam possideret æternam, cur non credamus quod auferrentur de paradiso morituræ, vel inde sensu imminentis mortis exirent, ne mors cuiquam viuenti, in loco vitæ illius eueniret? Nam neque ipsi qui peccauerant homines mori potuissent, si nō de habitatione tātæ fœlicitatis, merito iniquitatis exissēt.

CL. IVLIANVS DIXIT: Cuius infirmitates, vt in præsenti vita diuerso remediorum genere mitescunt, ita etiam plane in iustorum tamen corporibus, resurrectionis euacuabuntur aduentu.

AVGVSTINVS RESPONDIT: In his iustis & paruulos ponis, qui nihil egerunt propria voluntate siue boni siue mali; An separas eos à iustis, quos tamen à carnis resurrectione fœlici non separas? Quare ergo iustorum corpora excepisti, in quibus hæc mala resurrectionis euacuantur aduentu? Si autem paruuli propter iustitiam secundi hominis, qui regenerationis est auctor, deputantur iusti, cur non propter peccatum primi hominis, qui generationis est author, deputantur iniustè?

CLI. IVLIANVS DIXIT: Ecce ergo in quantis humanæ naturæ necessariam Christi medicinam fatemur: Ac scio te vociferaturum, cauillo tecum agi. Non enim hanc te medicinam qua corporibus subuenitur, sed nomine medicinæ significasse Christi gratiam, quam à nobis affirmabas negari. Ad quod responderi potest, tibi hoc esse ascribendum, qui rem quam volebas intelligi, propriis noluisses signare nominibus. Sed quia vel tarde intellectum est quam diceres medicinam, quam confuse nos negare mentitus eras, respondeamus, & ad hoc quod secundo intulisti, sicut & primo opere protestati sumus. Nos gratiam Christi, id est, baptisma, ex quo ritum eius Christus instituit, necessariam omnibus in commune ætatibus confiteri, vt quicumq; eam vtilem etiam paruulis negat, æterno feriamus anathemate.

AVGVSTINVS RESPONDIT: De medicina agimus, quo nomine Christus gratiam suam vocari voluit, vbi ait de seipso, *non est opus sanis medicus, sed male habentibus*; Marc. 2. 17. vos autem gratiam Christi non propter sanandos paruulos, sed propter adoptandos in regnum Dei, tantummodo eis dicitis necessariam. Noli ergo te respondentem facere, vbi vides te respondere non posse.

CLII. IVLIANVS DIXIT: Quod cum lucida professione inculcemus, conuictus es tu publicæ falsitatis, qui scribis * à Deo à nobis bonam defendi hominum naturam, vt sane infantibus negemus Christi necessariam medicinam. f. ideo.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verum dixi, medicinam quippe Christianæ gratiæ, quæ non confertur nisi Christianis, non autem omnibus etiam infidelibus, & insuper catellis, atque porcellis, pisciculis atque vermiculis, omniqne generi qualicumque animantium, sine dubio paruulis denegatis; quos vtique sine vllo originis reatu, qui regeneratione* sanantur, generatos esse contenditis. f. sanatur. Vnde tu modo magnas passus angustias, detraxisti nomen medicinæ, & supposuisti gratiæ, quia gratiam propter adoptionem paruulis necessariam dicere potestis; medicinam verò eis quibus æternam salutem etiamsi Christiani non fiant promittere audetis, per Sacramenta Christi necessariam, dicere non potestis. Christum quippe illis non vultis esse Iesum: Quod ideo vocatur teste Apostolo, teste Euangelio, *quia saluum facit populum suum*, non à morbis atque vulneribus carnis, à quibus quoslibet homines & quælibet volatilia, & reptilia sanat, *sed à peccatis eorum*.

CLIII. IVLIANVS DIXIT: Quæ tamen gratia, quoniam etiam medicina dicitur, salua lege iustitiæ facit alios ex malis bonos, paruulos autem quos creat condendo bonos, reddit innouando adoptandoque meliores.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo quod ait ipse Iesus, *non est opus sanis medicus, sed ægrotantibus*, Ibidem. quantum attinet ad medicinam, quæ solis Christianis præbetur à Christo, in paruulis falsum est, quos, & sanos esse & eis, vt deuitetis inuidiam, medicinam Christianam dicitis necessariam. Quomodo autem innouat Christus quos nouos à natiuitate recentissimosque inuenit, si nihil trahunt de vetustate peccati? An dicturus es etiam non vetus aliquid innouari, cum legas ad Hebræos, quando hoc dicit, *nouum vetus fecit primum*? Dic ergo vnde sint veteres modo nati, quos dicis sanos à vetustate peccati, & tamen ad indignationem virorum Christianorū cauendam, à Christo eos simulas renouari? Postremo aliud est sanari, aliud renouari; propter sanādos curatio, propter innouandos restauratio necessaria est: manifestum igitur heresim vestram paruulis prorsus

Christianam negare medicinam.

CLIV. Ivlianvs dixit: Ecce ergo planum est, nos Christi gratiam vtilem paruulis non negare, quid igitur controuersiæ remansit, propter quod nos Traducianus erroris insimulat, videlicet quia non annuimus Adæ quidem bonam, sed omnium hominum malam factam esse naturam? Hoc sane nos non annuere, verumetiam & summis viribus impugnare profiteor. Remotis igitur illis figmentorum distortis pueriliter retibus, & vulgaribus maniis quibus susurrabas nos Christi gratiam negare cunabilis, super hoc congrediamur, in quo est summa certaminis, eo igitur ordine quem promisi, quia iam nostra defendi, Manichæi, cui te aduersari simulabas & vestra sensa pensemus.

Avgvstinvs respondit: Vestra non defendisti, sed defendi non posse monstrasti.

CLV. Ivlianvs dixit: Ille ergo dicit à principe tenebrarum, idest, authore mali, de duarum commixtione naturarum bonæ & malæ, hominem creatum fuisse. Tu quid dicis? A Deo quidem bono, sed omnes homines malos creari.

Avgvstinvs respondit: In homine nato natura est quam non negas bonum, de quo laudamus creatorem Deum, & vitium quod non negas malum, si vel pressus confiteris necessarium paruulis medicum Christum, quoniam *non est necessarius sanis medicus*, eundem de seipso dixisse negare non potes Christum.

CLVI. Ivlianvs dixit: Inter te & Manichæum itaque nulla de qualitate naturæ, sed de solo est authore dissentio. Hoc enim malum tu Deo reputas, quem paruulorum creatorem fateris, quòd Manichæus principi tenebrarum, quem naturæ humanæ conditorem putauit. Ad instaurandum igitur fœdus non grande nobis remansit obstaculum: mox tamen docebo apud vtrumque vestrum, & si veritatis vestigia nulla videantur, illius tamen magis quàm tua, sibimet dicta concinere. Nos porro quid dicimus? Sine dubio quod vtrique vestrum repugnet; idest nec à bono Deo malam, nec à principe tenebrarum aliam vel factam vel compositam esse naturam; sed vnum Deum authorem rerum omnium, bonam hominum non solum fecisse * primum, sed etiam facere in vnoquoque nascente naturam, cui tamen creatoris sui opitulationem vt multis modis vtilem, ita etiam necessariam profitemur, quanquam alia est conditionum ratio, alia donorum. Nec hic maior operis quam opificis æstimatio vertitur. Ambo igitur tu & Manichæus pariter, malum naturale firmatis, id est ambo naturam malam hominum æque dicitis, sed ille fidelius, tu fraudulentius: hic enim malo quod inspiratum à diabolo visceribus humanis pariter arbitramini, nullius ortum ille subducit. Tu autem vt videaris aliquo distare, quod nullum est, solos ab eo duos homines conaris eximere, quorum non * tamen personas à peccato liberas, sed prouectu eruditioris ingenij, dicis in illis non fuisse naturale, quod per illos tamen naturale factum esse persuades. Itane vel istic fraus impunita remaneret? furtum quod magistro tuo feceras, stultitiæ castigauit adiectio. Nam credere naturale, quod fatearis de voluntate susceptum, non dico ineruditæ, sed ebriæ mentis inuentum est. Verum hinc alias, nunc interim te premamus. Affirmat ergo Manichæus malum esse naturale, tu annuis: Dicit peccata nasci, tu ita esse consentis: Dicit malam naturam hominum, hoc quoque confirmas: Dicit omnium prorsus, tu resistis, atque illam primam duorum hominum copulam sequestrari petis, sane quod nec ipsos vindices à reatu, quinimo affirmes mali naturalis authores. Id si & nos tibi indulgere possimus, tamen tuus non dabit magister, quin forte etiam ferulis interdum animaduertet ingenium, ita vt tibi necesse sit aut authoritati acquiescere, aut scholas eius omni ex parte deserere. Colligit autem ad extremum, & dicit naturæ malæ bonum authorem esse non posse, ac per hoc principis tenebrarum, id est, diaboli opus esse hominem, quem naturaliter malum ambo fateamini.

f. primam.

g. vel tantum.

Avgvstinvs respondit: Naturam humanam à Deo bono conditam bonam, magno inobedientiæ peccato ita fuisse vitiatam, vt etiam posteritas inde traheret mortis meritum atque supplicium, cui tamen posteritati non negat Deus bonus opificium bonum, & contra vos & contra Manichæos Catholica fides dicit. Sed vos qui hoc negatis, paulisper paradisum cogitate. Placet ne vobis vt ponamus ibi castos, & castas contra libidinem dimicantes, grauidas nauseantes, fastidientes, pallentes, alias in abortu puerperia immatura fundentes. Alias in partu gementes & vlulantes, natosque ipsos omnes flentes, sero ridentes, serius loquentes, & hoc balbutientes, in scholas postea duci vt literas discant, sub loris, ferulis, virgisque plorantes, pro varietatibus ingeniorum distributa varietate pœnarum; insuper innumerabiles morbos & dæmonum incursus, & ferarum morsus, quibus quidam cruciarentur, quidam & absumerentur. Qui vero

sane essent, sub incertis eorum casibus misera parentum sollicitudine nutrirentur. Essent etiam ibi utique orbitates & luctus, & amissorum carissimorum desideria cum doloribus cordis. Longum est prosequi omnia, quibus malis abundat hæc vita, nec sunt tamen ista ulla peccata. Hæc ergo si futura erant in paradiso, nullo ibi cuius merito existerent, præcedente peccato, quærite. Ista non plane fidelibus, sed irrisoribus prædicetis. Ecce si talis paradisus pingeretur, nullus diceret esse paradisum. Nec si supra legisset hoc nomen inscriptum, nec diceret errasse B pictorem, sed plane agnosceret irrisorem. Verumtamen eorum qui vos nouerunt, nemo miraretur, si adderetur nomen vestrum ad titulum, & scriberetur paradisus Pelagianorum. Si autem hinc erubescitis, neque enim tenera pudoris ullum putandum est in vobis remansisse vestigium, si non hinc erubescitis: peruersam quæso tandem mutate sententiam, & humanam credite in has miserias peccato illo magno mutatam fuisse naturam, neque ullo modo ista in paradiso esse potuisse. Propterea inde exisse illos, C quorum etiam propago digna erat talia sustinere, transeunte in omnes contagione peccati cum conditione supplicij. Hoc dogma Catholicum & iustitiam Dei defendit, quia non immerito vitam mortalium voluisset esse pœnalem. Et vos *Manichæos subuertit, vos quidem, quia malis talibus horribilem paradiso tribuitis infœlicitatem; Manichæos autem, quia malis talibus naturam Dei sui, ac per hoc quid aliud quam Deum suum asserunt infœlicem? Proinde me mouere non debet, quod mihi magistrum Manichæum, qui fertilis in meum D tardum ingenium animaduertat, opponis: Sed te, obsecro, moueat, quod secundum erroris vestri infandum horrendumque portentum, erudireris ferulis, etiamsi in paradisi populis nascereris; quam deformissimam absurditatem si nobiscum horrescitis ut debetis. Unde est, rogo vos, etiam ista puerorum miseria? quæ proculdubio non est ex natura mali, quam desipiunt Manichæi, nisi quia illo peccato magno & nobis inæstimabili, sic vitiata est humana natura, E & pœnis iustissimis implicata, ut ex ea non solum corruptibilitas corporum tota ærumnosis casibus subdita, verumetiam tarditas ingeniorum obnoxia ferulis aliisque verberibus oriretur, atque ita hoc malignum sæculum per malos dies usque ad terminum suum curreret, ut etiam sancti ab æterno supplicio per diuinam indulgentiam, pignore incorruptibilis salutis accepto, pœnas tamen vitæ huius, in bono usu earum tolerare iuberentur cum mercede

*add. &

A patientiæ potius quam illis mererentur etiam post remissionem peccatorum carere.

CLVII. IULIANUS DIXIT: At tu contra huc ultimum totus insurgis, & cum in unam nauem cum Manichæo ascenderis; cumque idem spiritus cursum vestrum direxerit, transmisso iam freto, putasti tibi tamen in littus aliud exeundum. Verum forte dilectu utilitatis proximæ tolerabilior fiat licet tarda cunctatio. In quem igitur portum nauigium dirigis? *Duco*, inquis, *bonum quidem Deum esse, eundem tamen conditorum malorum.* O periculi fugam in scopulos actam: totam Manichæi sentinam super eum effundere voluisse, quem Deum putaris.

F. putatis.

AUGUSTINUS RESPONDIT: Numquid tu negas etiam in malis hominibus bonam esse naturam & animi & corporis? Huius boni est conditor Deus quod Manichæus malum dicit, & huic bono quod malum dicit, malum assignat authorem, neminem saltem animæ parcit. Sed sicut suam quandam dicit esse animam carnis, ita malam naturam Deo bono coæternam, ut bona omnino esse non possit. Alteram verò animam bonam in eodem homine, non à Deo factam, sed substantiam Dei, atque naturam in huius commixtionis miserias, nulla sua iniquitate, sed Dei mala necessitate contrusam. Hoc autem totum opificium quod est homo, & malum, & mali esse dicit authoris. Vides ne quàm diuersa ille sapiat, & ob hoc insanissime nefarieque desipiat? Tu autem qui propterea malos nasci posse non putas, quia Deus bonus eos creat, contende si potes nec corpora nasci posse vitiosa, quia & ipsa Deus integer creat. Contende postremo sicut malos, quia bonus eos creat, ita nec tardos ingenio, nec fatuos homines nasci, quia sapiens eos creat. An non est malum fatuitas, cum scriptura dicat incomparabiliter amplius fatuum lugendum esse quàm mortuum? sicut ergo nobiscum non dicitis Deum fatuitatis authorem, cum tamen nasci homines fatuos Deo creante fateamini, sic nos authorem malitiæ non dicimus Deum, & tamen originalis obligatione peccati malos homines nasci, non nisi creante ipso, quia non creat homines nisi ipse, rectè possumus dicere.

CLVIII. IULIANUS DIXIT: Absolute igitur claret, opinionem illius consequentiæ plus habere, si malum aliquid naturaliter conderetur, & similem sui iudicaret auctorem.

AUGUSTINUS RESPONDIT: Sic sapiunt qui, nisi hæretici Pelagiani? Ergo

quia mortalis homo ſecundum te non pœnaliter ſed naturaliter conditur, conſimilem ſui mortalem oſtendit authorem. Et vt fatuitas tua ſaltem fatuis erubeſcat, quia fatuus homo naturaliter conditur, conſimilem ſui oſtendit fatuum auctorem.

CLIX. IVLIANVS DIXIT: Præſcribit autem veritas primo, malum, id eſt peccatum, dici non poſſe, quod ita eſt vt eius natura compulerit; peccatumque nihil eſſe aliud quàm exhorbitantem à calle iniuſtiæ liberam voluntatem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed hoc quoque originale peccatum, ex voluntate peccantis originem ducit, atque ita nullum eſt niſi voluntate peccatum.

CLX. IVLIANVS DIXIT: Quibus præſidiis innocens rerum omnium natura defenditur, quæ ita manens vt condita eſt, nullo crimini probatur obnoxia.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non autem ita manſit vt condita eſt, ideo crimini probatur obnoxia, ſuamque ſtirpem ſuo crimini tanquam hæreditario fecit obnoxiam: quæ tamen etiam ipſa in quantum à Deo conditur bona eſt.

CLXI. IVLIANVS DIXIT: Malum igitur naturale eſſe non poteſt, ac per hoc nec rea vlla naturaliter creatura, nec malus author: Malum quippe non extantis inuenitur naturæ, ſed ſicut omnis creatura in quantum conditur bona eſt, ita & Deus naturarum author bonarum, nullo operis ſui crimine maculatus, per omnia bonus probatur. Totum igitur quidquid Manichæus attulerat, hac vna Catholicorum ratione ſubuerſum eſt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc verum dicis, prorſus omnis creatura in quantum conditur bona eſt, & ideo ſicut hoc, ita & quod ſequitur vtrique dicimus: quoniam Deus naturarum author bonarum nullo operis ſui crimine maculatus per omnia bonus probatur, hoc enim totum illic connectitur, quod omnis creatura in quantum conditur bona eſt, hac per hoc & homo in quantum conditur bonus eſt; in quantum autem de vitiata origine generatur, bonus non eſt, idcoque regenerandus eſt.

CLXII. IVLIANVS DIXIT: Sed tamen ille qui fulmine veritatis tam perſpicuæ interiit, ex parte aliqua videtur ſpirare cum confertur tibi. Illi enim tota dogmatis ſui, fundamento eius tantummodo nutante, ſtructura collabitur; tibi autem tria ſimiliter vacillant, vt illi vnum; Ac per hoc vide vtrum ædificij tui quidquam poſſit aſſurgere. Male ergo putans eſſe naturale peccatum quod niſi voluntarium eſſe non poteſt, in vacuo fundamenta locauit. Reliqua vero iuxta ſe conſequenter impoſuit dicens, quoniam eſt naturale peccatum, malam eſſe naturam, malæ autem rei authorem bonum non eſſe: Ac per hoc omne humanum genus reputandum eſſe principi tenebrarum, quod totum vtique ſtare potuiſſet, niſi illud primum ſuffodiſſet veritas, id eſt peccatum opus liberæ voluntatis, doceri naturale non poſſe, & quidquid fuiſſet naturale, peccatum eſſe non poſſe.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Similiter contra te poteſt ratiocinatio iſta contexi, quia non ita fatuus es, vt ingenia fatua, id eſt fatuos homines naſci neges, ergo audi tua fatuitate quantum adiuueris dementiam Manichæi: dicet enim doctus à reipſo quoniam naturalis eſt fatuitas, eandem fatuam eſſe naturam: quomodo tu dixiſti quoniam eſt naturale peccatum malum eſſe naturam. Deinde ille addit, fatuæ autem rei authorem ſapientem non eſſe, ſicut tu dixiſti, malæ autem rei authorem, bonum non eſſe, poſtremo ille concludit ac per hoc fatuum hominum genus reputandum principi tenebrarum. Ecce Manichæus ore tuo te te vicit, tuo te gladio iugulauit. Quid es acturus? neque enim te aduerſus eum poteſt aliquid iuuare. Ac non etiam plus premere atque confodere quòd adiungis & dicis, totum hoc vtique ſtare potuiſſe, niſi illud primum eius ſuffodiſſet veritas, id eſt peccatum opus liberæ voluntatis, doceri naturale non poſſe, & quidquid fuiſſet naturale peccatum eſſe non poſſe: Quid te hoc adiuuat, & quomodo non magis magiſque ſuffocat? Numquid enim potes dicere, fatuitatem naturalem eſſe non poſſe? ſtat ergo aduerſus te, quod in ſimili ratiocinatione primum poſuit Manichæus, quoniam eſt naturalis fatuitas, cui velut fundamento cætera eius putaſti conſequenter aſtricta, vſque ad culmen vbi dicit, tale hominum genus reputandum principi tenebrarum. Nos autem primum eius illud fundamentum euertimus, qui naturalem fatuitatem ideo dicimus, quia naſcuntur homines fatui, ex accidenti ſcilicet vitio, ex quo huiuſmodi origo merito trahe- [F. accedēte.] retur, non quia praua eſt primitus humana inſtituta natura, ſicut deſipit Manichæus. Ac per hoc etiam quod conſequenter adiungit eandem fatuam eſſe naturam, nos propter vitium, cum quo natus eſt fatuus homo, non propter quod in illo eſt opificium conditoris boni, verum eſſe concedimus. Natus eſt enim fatuus accedente vitio, homo autem creatus eſt operante Deo, deinde quod addit fatuæ rei authorem non eſſe ſapientem, vt res ipſa, homo intelligatur, non eſſe conſequens dicimus. Eius quippe hominis qui fatuus natus eſt, Deum

dicimus, quamuis non dicamus ipsius fatuitatis authorem. Quæ fatuitas non est natura atque substantia, quæ non nascitur nisi creante Deo, sed eiusdem naturæ vitium, quod accidit sinente Deo. Iusto autem iudicio Deum ita sinere, non vtique dubitamus. Ita destruimus & Manichæos malos ruinæ suæ structores, & Pelagianos Manichæorum adiutores fatuos.

CLXIII. IVLIANVS DIXIT: Primæ igitur diffinitionis euersæ, culmina eius in solum, cuneus rationis effudit. Quid igitur de te speras, cuius tria ita sunt in lubrico, sicut illius vnum? Dicis enim primò naturale esse peccatum; secundò bonum Deum qui mala idem peccata condat, informet, extendat; tertiò verò rem voluntatis immixtam esse seminibus. Hæc ergo tria diffinitionum tuarum capita singula apud semet vacillant: vacillant, inquio, immo vt funes è sabulo, dilabûtur antequam coëant. Vnum ergo idem naturale peccatum iam in Manichæo, ex directo quidem destructum iacet: Alia autem duo quæ opinionis vestræ sunt propria, † Consuta N. Manichæo totidem intereunte, sed † consueta ceciderunt. Nam si ille reos nasci homines nec per malam naturam, nec per principem tenebrarum potuit vendicare, quanto magis vos stulti, qui ad ostendenda nascentium crimina iunxistis accusationem Dei? At per hoc sicut non potest natura esse peccatum, quo fulmine Manichæi dogma dissiliit: Ita recurrit vt quod peccatum est, naturale esse non possit. Res enim voluntatis non transit in conditionem substantiæ, quod tu factum arbitraris: Multo autem magis constat Deum bonum malos nunquam creare. Apparuit itaque peccatum in nascente quem Deus creat, esse non posse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita constat Deum bonum malos non creare, quemadmodum constat Deum sapientem fatuos non creare; Si enim dixeris creat sapiens fatuos, respondebitur tibi, cur non ergo & bonus malos? Vnde factus intentus cum quæsieris, vnde nascantur fatui, quos tamen homines Deus creat, ibi forte inuenies originis vitium, qui fateri non vis originale peccatum. An vero paratus es dicere, nullo vllius præcedente peccato, etiam fatuos nasci in illa paradisi fœlicitate potuisse, qui erudiri non dico ferulis, sed nec fustibus possent? Quod si non dicis, ne omnem fatuitatem hæc transcendat absurditas, dic quo merito imago Dei cum tanta mentis deformitate nascatur; vt nullo robore ætatis, nulla prolixitate tẽporis, nullo labore studiorum, nulla industria magistrorum, nullis pœnis verberum, non dico sapientiam, sed ad qualemcumque doctrinam vtilem perueni- A re, † qui non vis credere Deum iustum ideo de paradiso, hoc est fœlicitatis loco, vitiatam atque damnatam naturam humanam dimisisse, ne mors illic vlla contingere, idest nec temporalis corporis, nec totius hominis sempiterna; nec ista tot ac tanta quæ in genere humano cernimus ingeniorum & corporum mala, quæ de radice deprauata atque punita, & massa perdita nasci oportebat in regione illius beatitudinis nascerentur, sed potius in his terris miseriæ mortalium, quæ iustissime inflicta est deputatis, reatu persequente nascentes, neque à renascentibus labore recedente ærumnoso vsque ad corporis mortem. † ad. posse.

B IVLIANVS DIXIT: Res clara est, & in primo opere iam sufficienter impleta. CLXIV. Verum quoniam tu à Deo pellax esse voluisti, vt aliquam inter te & Manichæum distinctionem facere niteretis; Ideo necesse mihi nunc est vrgere causam, vt non solum præteritis dictis tuis, sed etiam si qua deinceps inferre tentaueris, clareat obuiatum. Dicimus itaque tam bonum esse opus in nascente, vt ea quæ substantiæ eius sunt naturalia, opus emendatore non habeant, quoniam quicumque censuerit, id quod adeo factum con- C fitetur, aliter fieri debuisse, illum sine dubio reprehendit, quem corrigendæ in alteram formam creaturæ confitetur acceptam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tace obsecro, quid loqueris ignoras. Nonnulli clausis oribus nati sunt, & † eis à medicis sunt aperta. † Meliùs, a. Erat apud nos Acatius quidam, honesto apud suos ortus loco. Clausis oculis natum se esse dicebat, sed quia intus sani palpebris cohærentibus non patebant, medicum eos ferro aperire voluisse, neque hoc D permisisse religiosam matrem suam, sed id effecisse ex Eucharistia cataplasmate, cum iam puer quinque fere aut amplius esset annorum, vnde hoc se satis meminisse narrabat. Omitto illum Euangelicum cœcum natum, cui lumina, quæ propter commendanda mirabilia sua minus fecerat, ipse artifex reddidit. Ibi enim cur cœcus natus fuerit causa non tacita est, *non scilicet propter peccatum suum, vel parentum, sed vt manifestarentur* E *opera Dei in illo.* Verumtamen interroga medicos, & dicant tibi quam multis, vbi possunt, opitulentur, ne vitia corporibus innata permaneant, vel etiam natos necent. Nam quidam sicut alij oribus, ita clausis inferioribus meatibus oriuntur, quæ vtique vitia si maneant, non eos sinunt viuere. Neque enim cum his medicinali peritia subuenitur hominibus, Dei opera culpata emendantur. Quis enim verax Dei cultor ignorat, quod tales nasci oportebat vt nati sunt? sed etiam hoc pertinet ad ærumnas generis humani in qui-

bus aguntur hic dies mali iusto iudicio Dei laboribus, doloribus, timoribus & periculis pleni, quæ omnia mala, absit vt essent in illa fœlicitate paradisi: Ac per hoc non pullulauerunt nisi de radice peccati: Quid, ipsa ingenia si dimittantur vt nata sunt, nec doctrinis solertibus excolantur, labore magno docentium atque discentium, nonne apparet qualia remanebunt? Sed vos homines & corpore & animo vitioso natis vestrum implere paradisum, vt infœliciter oculis clausi, & impudenter ore aperto negetis originale peccatum.

CLXV. IVLIANVS DIXIT: Probabilitate itaque & ea mediocritate laudum quæ naturis debetur etiam in nascentibus quibusque seruata, augmenta beneficiorum diuiniorum vtilia esse, & necessaria omnibus in commune ætatibus dicimus: ita tamen vt nec virtus, nec peccatum, sine propria cuiquam voluntate tribuatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non tribuitur cuiquam virtus sine propria voluntate, sed præparatur voluntas à Domino, sicut regis illius propter quod orauit Hester.

CLXVI. IVLIANVS DIXIT: Quamuis in hoc quoque clementia Dei vberior approbetur, quoniam sanctificat paruulos nescientes ad laudem quidem misericordiæ respicit, cum cos nescientes culpa non inquinet, ad leges * enim id pertinet æquitatis.

f. Etiam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si eos nulla culpa inquinat, cur non omnes sanctificantur? Et cur omnes qui sanctificantur, exsufflantur?

CLXVII. IVLIANVS DIXIT: Sed de illis virtutibus dico, quas vsu iam perfectæ rationis adipiscimur, ac per hoc, quia id etiam hic sicut frequenter inculcari nobis fuit necesse, ad ea quæ inferimus vt sit attentus lector admoneo. Videbit enim in nullo Traducianos differre à Manichæis, vt non alia nobis obiiciant argumentorum vice, quam quæ in eorum libris tenentur; feci id quidem, etiam in primo operis mei libro quarto.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et respondi tibi libro meo sexto.

CLXVIII. IVLIANVS DIXIT: Sed quia post editionem illorum, oratu tuo, beatissime pater Flore, apud Constantinopolim Manichæi epistola inuenta est, atque ad has directa partes; opera est, aliqua eius inserere, vt intelligant omnes vnde hæc pro Traduce argumenta descendant.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo cuiusquam oratu inuentam dicis epistolam atque directam, si Deus non operatur in cordibus hominum voluntates? Vtique homo qui inuenit epistolam, voluntate quæsiuit, aut voluntarie aliquid quære-

A bat* quo loco vbi eam potuit inuenire; aut cum de rebus talibus voluntate homines loquerentur, voluntate apud quem fuerat indicauit eam se habere, quam posset ostendere & volenti tradere, quam volens ad has partes & ille dirigeret, & vel quocumque alio modo prorsus voluntate hominis vel hominum factum est, vt illa inueniretur & dirigeretur epistola, & tamen orante homine dicis hoc factum. Cur ergo non confiteris sine vlla forinsecus sonante iussione, Deum occulto instinctu, ad quod voluerit efficacissimè implendum, præparare atque excitare hominum voluntates, qui liberum non defendis intelligendum, sed præcipitandum extollis arbitrium?

G. Melius, eo.

B IVLIANVS DIXIT: Et quamuis pro concupiscentia vel voluptate carnis, quæ etiam libido dicitur, quæ sexibus ob * virilitatem propagationis inserta est, primo illo opusculo eatenus disputauerim, vt docerem eam nihil aliud esse, quàm vnam de instrumentis corporis rationalibus & irrationalibus æque inditam, ad Dei operam pertinentem, qui carnem nostram in sensibus affecisset: tamen & quia & vehementer Augustinus incumbit, eamque dicit malam, idest peccatum esse naturale, atque omnium peccatorum parentem, quod pudore eius potissimum persuadere conatur, & me irridet, qui eam erubescam nominare directim. CLXIX.

F. Vtilitatem.

C AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, & quæ libido etiam nuncupatur, malam esse dico; nunc in hac carne frænandam, & bona consuetudine minuendam; in æterna vero vita omni ex parte sanandam, non quasi addita vel commixta nobis fuerit aliqua mala substantia, sicut desipiunt, separandam, Manichæi: sed quod libet de illa sentias, talem te illam qualis nunc est, vt ad illicita perpetranda etiam castorum, siue coniugatorum siue continentium corda sollicitet, & nisi robustiore voluntate ei resistatur euertat, in paradiso constituere posse non crederem, nisi in istis tuis libris vana & insana loquacitate plenissimis, inuenirem.

D IVLIANVS DIXIT: Ideo & ego qualitatem rei, quam prioribus scriptis distinguendo à Manichæi ore defendi; nunc quoque breuiter criminatorum eius, qui tamen sesi seruire inuitos profitentur, proditu vindicabo. CLXX.

E AVGVSTINVS RESPONDIT: Vos potestis congruenter seruire laudatæ *libidini*; nos autem in adiutorio Dei oppugnamus & vinciosius accusatam.

IVLIANVS DIXIT: Quid igitur libris tuis, sic ex Augustine, *libido exorta est post* CLXXI.

peccantium, quam coacti sunt velare confusi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid igitur? libris tuis, iuuenis Iuliane, apparet te contra libros meos non inuenire quid dicas, & quærere calumnias, quas nobis loquaciter & inaniter ingeras.

CLXXII. IVLIANVS DIXIT: Et item, *pudenda libidine qui licite concumbit, malo bene vtitur; qui autem illicite, malo male vtitur. Rectius enim accipit nomen mali quam boni, vnde erubescunt & mali & boni, meliusque credimus Apostolo qui dicit, quia non habitat in carne mea bonum.* Et alibi, *Non est libido nuptiarum bonum, sed obscænitas peccantium, necessitas generantium, lasciuiarum ardor, nuptiarum pudor, & illud, quod postea propagatione fecerunt, hoc est connubij bonum, quod vero prius confusione texerunt, hoc est concupiscentiæ malum, quod vitat vbique conspectum, & quærit pudendo secretum,* vel talia quibus ad hoc argumentum vti soles, memoria tua magis quàm ingenio prolata sunt. Manichæus ergo afflictus est, vt ea quæ putabat acuta componere, tu vero frustratus qui putasti latere posse quod legeras & tenebas.

De nupt. & conc. lib. 2. c. 21.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quis enim est qui vel tenuiter Manichæorum dogma cognouit, & lateat eum, Manichæos dicere malam esse concupiscentiam carnis, sed non est hoc proprium dogmatis eorum. Nam quid aliud dicit ille qui dicit, *Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi aduersantur, vt non ea quæ vultis faciatis?* Quid aliud etiam ille qui dicit, *quisquis dilexerit mundum, non est Charitas patris in illo, quia omnia quæ in mundo sunt, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi, quæ non ex patre, sed ex mundo est.* Malam ergo esse concupiscentiam carnis, non proprio dogmate Manichæi dicunt, quod vident qui cæci non sunt, & Apostolos dicere; sed Manichæorum propriam virosamque sententiam error vester adiuuat, qui concupiscentiam carnis, cui velitis, nolitis ad illicita perpetranda sollicitanti castitas reluctatur, negatis de peccato accidisse naturæ, quam Deus creauit bonam. Ac sic agitis vt eam Manichæi, quam conflictatione castorum, & Apostolorum testimonio conuincunt malam, de gente tenebrarum, & de mala substantia Deo coæterna, etiam ipsam non malam qualitatem sanandam, nec bonæ naturæ accidisse, sed bonæ naturæ commixtam concludant: sed pergite, & nobis calumnias de Manichæorum peste molimini, quos ita adiuuatis, vt faciatis inuictos; nisi & vos cum illis, ea, quæ vere inuicta est, Catholica veritate vincamini.

Gal. 5. 17.

1 Ioh. 2. 15.

CLXXIII. IVLIANVS DIXIT: Audi ergo nunc A & agnosce, quid parens tuus ad quandam filiam suam, vestram scribat sororem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Conuitia sunt ista, nec vrbana, sed vana.

IVLIANVS DIXIT: *Manes Apostolus Iesu Christe, filiæ Menoch, gratia tibi & salus à Deo nostro, qui est reuera verus Deus, tribuatur, ipseque tuam mentem illustret, & iustitiam suam tibimet reuelet, quia es diuinæ stirpis fructus.* Et post pauca, *Per quos & tu splendida* inquit, *reddita es, agnoscendo qualiter prius* B *fueris, ex quo genere animarum emanaueris, quod est confusum omnibus corporibus & saporibus, & speciebus varijs cohæret: nam sicut animæ gignuntur ab animabus, ita figmentum corporis à corporis natura digeritur, quod ergo nascitur de carne, caro est, & quod de spiritu spiritus est, spiritum autem animam intellige, anima de anima, caro de carne.* CLXXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si dicam tibi istam Manichæi epistolam me omnino nescire, quamuis verum dicam, omnino non credis, & mecum vt soles vana loquacitate contendes: sed si hoc dixit Mani- C chæus, quid mirum est quod seipse destruxit? Si enim sicut hominis caro, etiam hominis anima nascitur siue bona siue mala; duas enim simul animas in homine vno esse delirant, vnam malam, alteram bonam de suis principijs diuersis emanantes. Si ergo nascitur anima quando nascitur caro, profecto nec mala illa est Deo coæterna, nec contra principes tenebrarum bona, sicut eius secta desipit, ab æterno patre prolata est. Sed quoquomodo dicat Manichæus animas nasci, ad nos quid pertinet, qui verba illa do- D mini, *quod natum est ex carne caro est, & quod natum est de spiritu spiritus est*, non cum homo ex homine nascitur, sed cum ex Dei spiritu renascitur, fieri nouimus & tenemus? Non enim Euangelicus ipse totus locus aliud permisit intelligi; quære ergo quibus possis Manichæi has fabulas vendere, & potius propter illa quæ superius dixi, quomodo Manichæorum non sis adiutor ostende. Ioh. 3. 6.

IVLIANVS DIXIT: Cognoscis nempe, quomodo signatissime Manichæus Traducem confirmet animarum, & quo testimonio vtatur ad vituperationem carnis, illo E videlicet quod in ore vestro versatur, idest quod *nascitur de carne caro est, & quod de spiritu, spiritus est.* CLXXV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam dixi quomodo accipiamus hæc verba euangelica; quoniam non generationem sed regenerationem docent. Tu dic si potes, quomodo non adiuues Manichæi verba sacrilega de concupiscentia carnis, quam propterea tu negas de natura, primi hominis præuaricatione vitiata, in nostram naturam

propagatione descendere, vt eam putetur ille, Deo coæternæ tenebrarum genti rectissime deputare. Insipientissime quippe & impudentissime abs te negatur malum, quo caro concupiscit aduersus spiritum, & contra quod geruntur interiora bella castorum.

CLXXVI. IVLIANVS DIXIT: Ideo non solum eloquendo, sed etiam repetendo inculcat, dogmatis sui esse proprium, traducem animarum putare; quod etiam per similitudinem generantium corporum approbare conatur. *Sicut animæ*, inquit, *gignuntur ab animabus, ita figmentum corporis à corporis natura digeritur, & sicut caro de carne, ita anima de anima.* Sed pergamus ad reliqua, *sicut ergo author animarum Deus est, ita corporum auctor per concupiscentiam diabolus est, vt in visceratorio diaboli per concupiscentiam mulieris, vnde Diabolus aucupatur non animas, sed corpora.*

AVG. RESP. Non corpora sed animas, aucupari Diabolum potuit dicere Manichæus. Corpora enim dicit ad gentis tenebrarum naturam, vnde est diabolus, pertinere. Proinde secundum Manichæum non corpora quæ ipsius sunt, sed animas bonas quæ ipsius non sunt, dicitur Diabolus aucupari. Sed fides nostra bonum Deum creatorem, & animarum & corporum nouit.

CLXXVII. IVLIANVS DIXIT: *Siue per visum, siue, per auditum, siue per odoratum siue per gustum, tolle denique malignæ huius stirpis radicem, & statim te ipsam spiritalem contemplaris; Radix enim ait scriptura, omnium malorum concupiscentia*; Vides quo spiritu & propter quod dogma Manichæus concupiscentiam carnis incessat, hanc dicens esse legem peccati, quæ si à corporibus auferretur, spiritalem se filia eius ad quam scribit, factam videret. Quam opinionem quibus Apostoli nitatur confirmare sententijs audiamus, *Caro enim aduersatur spiritui, quia filia concupiscentiæ est, & spiritus carni, quia filius animæ est.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Duas substantias in verbis Apostoli Manichæus operatur, vnam bonam, & alteram malam; non vnam bonam substantiam, & alteram bonæ substantiæ vitium, ex primi hominis peccato generatione contractum, secundi hominis iustitia, regeneratione sanandum, quod & contra Manichæos, & contra vos tanquam inuictissimum telum, Catholica fides fortiter iacit, & vtrosque prosternit.

CLXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Intelligis retectas esse Manichæi dogmatis medullas, quibus fides vestra concrescit. Iam vero nos, idest, Catholicos pergit arguere, *quare vide quam stulti sunt qui dicunt hoc figmentum à Deo bono conditum, quod certi sunt à spiritu concupiscentiæ gigni.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: In hoc Manichæus simul arguimus, & vos & nos, quoniã figmentum carnis à Deo bono vtrique conditum dicimus; Spiritum vero concupiscentiæ, Manichæi substantiam esse dicunt malam, non vitium substantiæ bonæ, quo caro concupiscit aduersus spiritum, quod ad eos redarguendos dicimus nos, & ad eos adiuuandos negatis vos. Nam quia concupiscentiam, qua caro concupiscit aduersus spiritũ etiam vobis resistentibus malum esse conuincunt, si non est vt putatis bonæ substantiæ vitium, mala substantia deputabitur, quod est dogma Manichæorum, Catholicæ fidei vobis adiutoribus inimicum.

CLXXIX. IVLIANVS DIXIT: *Cum animo nolente coeunt, & secretis pudoribus gerunt, quo tempore odio habent lucem, vti ne manifestentur opera eorũ, cuius rei gratia ait Apostolus, non est volentis, vt subaudiatur, hoc opus, siue enim bonum generamus, non est carnis, quia manifesta sunt opera carnis quæ sunt fornicatio; siue malum generamus, non est animæ, quia fructus spiritus, pax, gaudium est. Denique clamat & ad Romanos, Amplius non bonum quod volo ago, sed malum operor quod exhorreo.* Videtis vocem animæ contumacis, contra concupiscentiam defendentem libertatem animæ, *Dolebat enim quia peccatũ, id est, diabolus operaretur in se omnem concupiscentiam. Legalis authoritas iudicat malum eius, cum omnes vsus eius vituperat, quos caro miratur & laudat, omnis enim amaritudo concupiscentiæ suauis est animæ, per quam nutritur anima & ad vigorem acuitur. Denique coercentis se ab omni vsu concupiscentiæ animus, vigilat, ditatur & crescit. Per vsum autem concupiscentiæ desueuit decrescere.* Intelligisne vel sero deprehendisse nos vnde non solum saperes, sed etiam loquereris? Tanto enim magistrum tuum amore amplecteris, vt non solum itineribus eius, sed etiam vestigiis insistat, quod tu omnibus scriptis asseris, sicut & illi quos ad Marcellini nomen edidisti libri, & isti testantur quos ad Valerium destinasti, item videlicet concupiscentiam carnis, quam etiam pudendam vocas per diabolum admixtam esse humanis corporibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu enim qua impudentia pudenda negas, contra quam nunc quandoquidem illam libenter laudas, miror si fideliter dicimus. Quando autem miscebaris vxori, quamuis nihil timendo vsui concessæ voluptatis inhiabas, secretum tamen erubescendo quærebas. Proinde ista tua suscepta si in paradiso hominum fœlicitas permaneret, aut nulla ibi esset, aut nullos suos motus contra nutum voluntaris exerceret, quibus necesse esset obsistere, vt illi fœlicitati honestas congrua redderetur, sed quoniam in eius laudibus eo vsque progressus es, vt libidinem qualem nunc esse sentimus, talem in paradiso futuram fuisse cõtendas, sibi reluctantium corda castorum, quis

Arguimus.

non videat, quod non sapientia, non eloquentia, sed impudentia mihi resistis, quia te victum confiteri peruerso pudore prohiberis? Nos ergo carnis concupiscentiam, nec substantiam naturæ malæ esse dicimus, quod dicunt Manichæi, nec omnis eius vsus reprobatur à nobis sicut à Manichæis, nec tam rursus bonam dicimus, quod dicunt Pelagiani, nec eius contra spiritum motus laudatur à nobis sicut à Pelagianis; sed dicimus eam esse vitium substantiæ bonæ, quod in nostram naturam per præuaricationem primi hominis versum est, quod dicunt Catholici Christiani: Eiusque mali vsus licitus & honestus, liberorum procreandorum causa approbatur à nobis, sicut à Catholicis Christianis. Ita & Manichæos & Pelagianos superamus, atque vitamus: quorum sic errores vtrorumque diuersi sunt, vt qui videtur minor, ipse illius qui videtur maior, demonstretur adiutor. Quod enim malum esse satis euidenter apparet: dum Pelagiani negant esse vitium bonæ substantiæ, Manichæos adiuuant, qui vitium ipsum malam dicunt esse substantiam, boni Dei substantiæ coæternam.

CLXXIX. IVLIANVS DIXIT: Hanc esse peccati filiam, atque aliorum peccatorum matrem, & de ea conqueri Apostolum Paulum cum dicit, *Scio quia non habitat in carne mea bonum. Et non quod volo bonum hoc ago, sed quod odio illud facio*, quod semper à Catholicis ita expositum est, vt non ad naturæ infamiam, sed ad consuetudinis referretur inuidiam.

Rom. 7.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita vero Catholicus tu es, & Ambrosius Catholicus non est, non vsque adeo excæcauerunt homines vestræ contagio vanitatis, quoscumque decipere potuistis, vt hoc audeant in animum inducere, proinde paulisper attende discordiam carnis & spiritus, de qua scriptum est, *Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum, velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non*, & cætera huiusmodi, atque illud multo manifestius, *Caro concupiscit aduersus spiritum. Hæc enim inuicem aduersantur; Vt non ea quæ vultis faciatis*, esse in hominibus nec nos dubitamus, nec vos, nec Manichæi. Sed vnde fit in homine vno ista discordia, inde dissensio est, & tres proferuntur in hac dissensione sententiæ, vna nostra, vestra altera, tertia Manichæorum. Sed ne arroganter, vel fallaciter vobis dicere videamur nostram esse Catholicam, illeeam proferat *cuius fidem & purissimum in scripturis sensum*, sicut eum prædicat vester ipse Pelagius, *nec inimicus ausus est reprehendere*. Dicit ergo Ambrosius, *Hanc discordiam carnis & spiritus, per præuaricationem primi hominis accidisse nostræ naturæ*, vos autem dicitis ex vi consuetudinis. Manichæi dicunt, ex commixtione duarum naturarum coæternarum, boni scilicet & mali. Poteram iam dicere, vt eligat horum trium quod voluerit, qui vult Catholicus permanere. Neque enim timere debeo, ne Manichæos quisque fugiens vos præponat Ambrosio; Sed vestram sententiam, qua dicitis hoc malum vi consuetudinis molescere, esse vanissimam indicat, qui videt sine hoc malo neminem nasci. Mox vt enim quisque ratione vti cœperit, si concupiuerit castitatem, concupiscentiam carnis quæ fuerat ætate sopita, velut euigilantem, repugnantemque iam sentit, & aut victus abstrahitur, aut ne in eius labatur assensum aduersus eam si pius est, Domino adiuuante confligit. Quod si non vultis accipere, quid in me sæuitis? Manichæos, Ambrosiumque committite, atque in spectaculo huius certaminis, si Catholici estis, cui parti faueatis eligite. Puto quod à vobis victor Ambrosius iudicatur, sed quia non estis Catholici, * & iam sic securi spectamus. Et vos enim & Manichæos sine dubio vincit Ambros.

Rom. 7. Ibidem. Gal. 5. 17.

l. Etiam.

CLXXX. IVLIANVS DIXIT: Tu tamen argumentando, * & testimonia scripturarum vsurpando, de hac illum concupiscentia, quam legem peccati vocas, omnes sanctos tam pollutos quàm conquestos fuisse confirmas.

l. illa.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non polluuntur hoc malo sancti, quos constat esse vel fuisse fortissimos huius mali debellatores, sed ne isto malo inexpiabiliter polluantur, timeant potius eius impudentissimi laudatores.

CLXXXI. IVLIANVS DIXIT: Quid Manichæus dicit? *Per concupiscentiam corporum author Diabolus est, per hanc Diabolus corpora, non animas aucupatur. Tolle inquit, malignæ stirpis radicem, & spiritalis fiet. De hac Apostolus clamat ad Romanos, non bonum quod volo, sed malum operor quod exhorreo.* Nos etiam stultos vocat qui dicamus figmentum hoc corporis ad Deum pertinere, quod per concupiscentiam generatum esse fateamur. Vides ergo, quanta tibi sit & Manichæo in nostri impugnatione concordia, eius dimicas verbis, eius niteris argumentis, & nos mentiri dicis, qui te discipulum illius non solum fuisse, vt ipse scribis, sed etiam esse dicamus, & in hoc tamen ille prudentior, qui cum hanc concupiscentiam carnis à Diabolo credidisset immissam, collegit confitendum esse ad Dei operam non pertinere, quidquid de Diaboli ea concupiscentia appareret prolatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Contra hoc totum valet superior nostra responsio, & hac aliæ superiores.

CLXXXII. IVLIANVS DIXIT: Tu autem hebetior, qui fructum concupiscentiæ Diabolicæ hominem dicens, Dei tamen eum asseris operibus, non quasi de malo bonum factum, sed malum & de mala radice prolatum, habere tamen auctorem bonum, quem fructum radicis suæ Diabolus sibi vindicet.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Bonum aliquid est homo, etiam quisquis maioris est ætatis vo-

lus homo. Non enim quod malus homo est, A aufert & quod bonum aliquod est, quia homo est: cuius naturæ, id est, boni huius author est Deus, quæcumque mala vel originis attrahat, vel voluntatis adiiciat, non enim substantiæ naturæque sunt vitia, ab eo saluatore sananda quo creatore condita est, eisdem vitiis vitiata natura. Hoc est quod & Manichæos euertit & vos, qui non me cum, sed cum Ambrosio certatis, quem Manichæis in hoc certamine opposui, in quo & ipsos vincet, & vos.

CLXXXII IVLIANVS DIXIT: His enim sermonibus omnes de concupiscentia natos, Diabolus quasi B suæ arboris fructus iure decerpit; æque igitur blasphemas vt Manichæus, qui concupiscentiam carnis à Deo conditam vindicemus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si ad causam venire voluisses, cur baptizandi & exsufflentur, & exorcismo mundentur infantes, ibi apertissime non solum eruditis verumetiam idiotis Catholicis Christianis, nouus hæreticus appareres. Sed quia id ex libro meo tibi quidem proposuisti quasi refellendum, sed pertractare ita timuisti, vt fallaci loquacitate vitares & multa dicendo quid tacueris operires. Apostoli tibi replico C velis nolis, & inculco, dicentem de Deo pa-

Col. 1. 13. tre, *qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij Charitatis suæ.* Hinc paruulos si potestis excipite, & audete dicere eos in regnũ quidem Christi regeneratione transferri, sed de tenebrarum potestate non erui. Verumtamen parate vos, in facies vestras easdem exsufflationes dignissime excipere, quæ in Ecclesia Christi maioribus adhibentur & paruulis. Talibus quippe exsufflationibus exsufflandi estis, qualibus apertissime verum esse ostenditur, quod negatis. D

CXXXIII. IVLIANVS DIXIT: Iam vero illud tuum quod priore opere ventilaui, vbi dicis, aliquando non facit libido animo volente, cum aliquando faciat & nolente, atque hanc eius superbiam, quia nolente animo commouetur, accusas. Manichæi, non solum sensibus, sed etiam eloquiis explicatum est. Nam cum nos arguisset, quia diceremus à Deo fieri homines, quos seminari fateremur per coëuntium voluptatem, *stulti*, inquit, *à Deo dicunt esse conditum, quod certi sunt à concupiscentia gigni, cum animo nolente coeunt.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed Manichæus non intelligit, etiam de hominis malo posse E Deum creare quod bonum est, & hominem ipsum malo bene vti per pudicitiam coniugalem; cui malo reluctatur, illicienti ad damnabilem turpitudinem, sed tu qui hoc malum

add. quod. esse negas, malum esse negas, cur ei repugnas ne turpiter viuas, & cur ei si consentias, necesse vt turpiter viuas?

CXXXIV. IVLIANVS DIXIT: Quod tu posuisti, concupiscentiæ malum est, quod vitat vtique conspectum, & quærit pudendo secretum. Ita & Manichæus, *secretis*, inquit *pudoribus agunt, quo tempore odio habent lucem, vti ne manifestentur opera eorum.*

AVGVSTINVS RESP. Sicut Manichæus nescit quid boni agatur per carnalis concupiscentiæ malum, sic & tu nescis cui malo pudor quærat secretum, etiam in bono opere nuptiarum.

IVLIANVS DIXIT: Quid vero ais, quia concupiscentia, qui licite committitur, malo bene vtitur, vt magis credi Apostolo commemores qui dixisset, quia non habitat in carne sua bonum, & hoc non bonum, idest malum in carne Apostoli habitans, vis concupiscentiam carnis videri, Manichæus non aliter quam tu posuit. Nam postquam dixit, *ne manifestentur opera eorũ, propter quod Apostolus inquit, clamat ad Romanos, non bonum quod volo ago, sed malum operor quod exhorreo: dolebat enim* inquit, *quia peccatum, idest Diabolus, operabatur in eo omnem concupiscentiam. Legalis authoritas indicat malum concupiscentiæ cum omnem eius vsum vituperat, quem caro miratur & laudat.* CLXXXVI. Rom. 7.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid Apostolus omnem concupiscentiæ carnalis vsum vituperat, qui dicit, *& si acceperis vxorem non peccasti, & si nupserit virgo non peccat.* Ergo Manichæus quid loquatur ignorat, sed nec tu, quid loquaris intelligis, qui putas aliud significasse Apostolum quam carnis concupiscentiam, de qua alius Apostolus, *quod non sit à Patre, sed ex mundo sit*, dicit. Quia vt caro concupiscat aduersus spiritum, ex primi hominis præuaricatione descendere, Catholicus doctus & doctor, & didicit in Catholica & docuit. 1 Cor. 7. 28.

IVLIANVS DIXIT: Quod autem multum ad distinctionem inter te & Manichæum tenen- CLXXXVII
D dum valere existimasti, vt diceres bonam quidem, sed primorum hominum tantum factam naturam; omnem autem deinceps per concupiscentiam fuisse subuersam, etiam Manichæus ita disseruit. *Operæ,* inquit, *pretium est aduertere, quia prima anima quæ à Deo luminis manauit, accepit fabricam istam corporis, vt eam fræno suo regeret. Venit mandatum, peccatum reuixit quod videbatur captiuum, inuenit articulos suos Diabolus, materiam concupiscentiæ in eam seduxit, & per eam occidit. Lex quidem sancta, sed sancta sancte, & mandatum, & iustum & bonum, sed iuste & bene.* Sic etiam in illa ad Patritium epistola, *quasi de primæ factum florē substantiæ meliorem dicit sequutis.* Non ergo ma- E gnum est, nec aliquid ad defensionem tui promouet, quod à criminatione naturæ humanæ Adam sequestrandum putasti, super cuius statu mox plenius differemus. Hic monstrasse sufficiat nihil ita rude in tuis sensibus inueniri, vt non sit iam Manichæi volutatione detritũ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæus ex commixtione duarum naturarum coæternarũ, boni scilicet & mali, non solum hominem, sed vniuersum mundum constare dicit, & ad eum omnia

omnia pertinentia ita sane, vt ipsam fabricam mundi quamuis ex commixtione boni & mali, Deo bono artifici tribuat, Animalia verò & cuncta, quæ nascuntur ex terra, & ipsum hominem opera esse dicat malignæ mentis, quam genti attribuit tenebrarum. Hinc est quod animam primam dicit à Deo lucis manasse, & accepisse istam fabricam corporis, vt eam fræno suo regeret: non enim hoc de homine, sed de anima bona dicit, quam Dei partem atque naturam vniuerso mundo & omnibus, quæ in eo sunt, opinatur esse permixtam, in homine autem per concupiscentiam decipi. Quam concupiscentiam, quod sæpe inculcandum est, non vitium substantiæ bonæ, sed malam vult esse substantiam. Mala non vacuum fuisse dicit Adam, sed eius minus habuisse, multoque plus lucis. Videsne huic dementiæ, quæ Dei naturam corruptibilem dicit, eamque malæ naturæ commixtione corrumpit, quantum Catholica fides aduersa sit, quæ omnia mala generis humani, quorum non paruam partem paruulos etiam cernimus perpeti, & ipsam concupiscentiam qua caro concupiscit aduersus spiritum, quibus malis omnibus paradisus à vobis, sed vester impletur, non dicit esse nisi ex natura bona & à Deo bono bene instituta, sed propria voluntate & primi hominis præuaricatione vitiata? Quod vos negantes, quid agitis, nisi vt hæc omnia mala, quæ de peccato naturæ bonæ in paruulos venire non vultis, commixtioni malæ naturæ tribuantur, quam Manichæorum furiosus error inducit? Videtis igitur, & si videre non vultis, insanos & perditos Manichæos, ne vobis adiuuantibus vincant, vobiscum esse vincendos, immò adiuuante Domino vobiscum esse iam victos.

CXXCIIX IVLIANVS DIXIT: Persistit sane inuehi in nos, & adiungit; *Hi autem qui concupiscentiam istam contra Euangelicos & Apostolicos libros, quos vacuo lectitant, bonum ausi sunt dicere. Videas*, inquit, *sanctos eorum, nunc cum filiabus docuisse, nunc cum pluribus, & concubinis, & vxoribus miscuisse negotium, nec hoc Apostoli vident, quæ societas lucem tenebris? fideli & infidelibus? Christo & Belial? Errant glomerati nubium concupiscentiæ, cuius veneno ita fruuntur, vt amentus capti, cum hoc gerunt, à Deo id concessum putent, quasi ignorent Apostolum dixisse, quæ geruntur ab eis in tenebris, turpe est etiam dicere.* Vides nempe quomodo negotium vexat pudoris, atque contra nos id valere plurimum putat, qui, non malum dicere audeamus, quod velan-

A dum cum pudore fateamur. Nullum vestimentum ergo texuisti, quo deformitatem tui dogmatis operires præter pannos † quos in parentis tui & magistri hæreditate creuisti. Persistit igitur erigi in nos, faciensque Apostrophen, *Age tu*, inquit, *defensor concupiscentiæ, aperto sermone narra fructus & opera eius. Ecce ego contra eam, non timeo lucem, quam illa trepidat & odit: omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem ne manifestentur opera eius. Videsne concupiscentiam mali esse originem,* † vel quibus.

B *per quam miseræ animæ libidini seruiunt? Non sponte, quia hoc est quod nolente animo gerimus solum.* Hinc est quod & tu. Nam quidem, inquis, quod labia, lingua manus, inflexiones dorsi, ceruicis & laterum, vt ad opera congrua moueantur, positum in potestate est: Cum verò ventum fuerit vt filij seminentur, membra in hoc opus creata non seruiunt; sed spectatur vt ea velut sui iuris libido commoueat, & aliquando non faciat animo volente; cum verba instituta.

C aliquando faciat & nolente. Enumerasti tu nempe omnia officia membrorum, eaque commendans seruire voluptatis imperio, libidinis negotium dicis, quod hoc solum nolente animo faciamus. Quid Manichæus? *Videsne* inquit, *concupiscentiam mali esse originem, per quam miseræ animæ libidini seruiunt, non sponte, quia hoc est quod nolente animo gerimus solum.* Sed videamus quid aliud adiungat: *Denique omne peccatum extra corpus est, quia actuale est: qui autem fornicatur in corpus suum peccat, omne enim peccatum antequam fiat*

D *non est, & post factum, memoria sola operis non ipsa species manet. Malum autem concupiscentiæ, quia naturale est, antequam fiat est, cum fit augetur, post factum & videtur & permanet.* Quid igitur nobiscum iurgas, quia te Manichæum vocemus, cum nec in illius scriptis aliud quàm quod tu dicis nec in tuis aliud quàm quod ille vult persuadere; teneatur? Iam verò illud quod per plebeia, à vobis tamen infusum ora discurrit, in eadem Manichæi Epistola continetur, id est, *Si peccatum naturale non est, quare*

E *baptizantur infantes, quos nihil per se mali egisse constat?* Ideo autem dixi illud per multorum volitare linguas, quia vulgarius argumentum etiam à tardis quibusque comprehensum est. Cæterum tuis libris in eo spem totam reponis. Et hoc ergo ipsum, hoc modo tuus præceptor exequitur, *qui his verbis mihi interrogandi sunt, si omne malum actuale est, antequam malum quispiam agat, quare accipit purificationem aquæ, cum nullum mali egerit per se*

Aut si necdum egit, & purificandus est, licet eos naturaliter malæ stirpis pullulationem offendere, illos ipsos quos amentia non sinit intelligere, neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Audis quomodo conuitiatur nobis. Amentes vocat nec intelligentes, vel quæ dicamus, vel quæ affirmamus, qui malæ stirpis pullulationem negemus, cum baptizemus etiam eos purificante aqua, qui malum nullum egerint, idest, paruulos. Posita sunt nempe de eius multa sententia, sed nisi MENOC filiam, & Manichæum qui se Christi Apostolum nominat titulus indicaret, te omnino suum pollicerentur authorem. Cum ergo nihil aliud dicas quàm quod Mani docente didicisti, putas te in æstimatione Catholicorum aliter habendum, quam illum per quem talium dogmatum sacramenta potasti?

Mani

AVGVSTINVS RESPONDIT: Finisti tandem, quæ de Manichæi Epistola, quam tui collegæ Flori orationibus adiutus, te inuenisse lætaris, contra nos putasti esse dicenda. Vbi certe Manichæus concupiscentiam carnis accusat, qua caro concupiscit aduersus spiritum: hanc autem Catholicis obijciendam sic arbitratur, tanquam eam bonam esse dicant, quia nuptiarum bonum doctrinæ dominicæ atque Apostolicæ sanitate commendant. Quando enim posset Manichæus malum concupiscentiæ carnalis à bono discernere coniugali, cum ad Hebræos Epistola, non nisi eorum dicat esse solidum cibum, qui exercitatos habent sensus, ad separandum bonum à malo, sed plane tu in eius Manichæi morsum ineuitabiliter incidisti, tantus laudator concupiscentiæ carnis, vt eam non qualis ibi esse potuisset si esse debuisset, sed omnino qualis nunc est, etiam in paradiso, id est, in loco tam magnæ beatitudinis collocares; vt scilicet illius loci habitatores ita beata pace fruerentur, vt in seipsis intestino bello, ne in consensus illius illiciti vel inhonesti concubitus laberentur, contra motus concupiscentiæ dimicaretur. Hoc malum in paradiso esse non posset, nisi forte illo picto, de quo superius loquuti sumus, qui haberet titulum suprascriptum, Paradisus Pelagianorum. Vbi & si ipsa concupiscentia occultis motibus corda casta sollicitans non posset vlla exprimi arte pictoris, pingi tamen possent grauidæ fœminæ, cibos vtiles fastidio repellentes, fœda delectatione noxios appetentes, nauseantes, vomentes, pallentes, immaturos fœtus abortu aliquando fundentes, in ipso etiam partu, pœna quam mater Eua suscepit miseriam suam protestantes. Et si non sonante pictura tamen facies tristium, gementium, A plorantium, sicut poterat, imitante, & nati ipsi omnes flentes communi sorte nascentium, & diuersarum varietate pœnarum, & multi etiam postea sub verberibus magistrorum. Hanc picturam nesciens quisquis aspiceret, & titulum legeret, causasque requireret hac ei videlicet, sed à vobis, egregia ratio redderetur, qua diceretis, Talis esset omnino etiam ibi conditio generis humani, quia talis est hic, vbi scilicet à fœtibus hominum nulla trahitur origo peccati; si acquiesceret, fieret Pelagianus. Si verò irrisæ huic insipientiæ acquiescere B nollet argueretur à vobis vt Manichæus, sed huic contentioni, Dei sanctæ Antistes Ambrosi, docte in Ecclesia & doctor Ecclesiæ dic istis, concupiscentiam, qua caro concupiscit aduersus spiritum, & de qua Manichæus nesciens quid loquatur, tendit muscipulas imperitis, non ex alienæ commixtione naturæ sicut ille desipit, sed naturæ nostræ bonæ à bono conditæ, ex præuaricatione primi hominis accidisse: sed vos fortasse impudentissima peruicacia eligitis adiumenta præbere impurissimo Manichæo, C quàm sancto acquiescere Ambrosio. Agite vt placet, sed non gaudebit velut vobis adiutoribus Manichæus, quoniam Catholica fide, in Christi nomine & virtute vtrosque vincit Ambrosius. Si enim talis esset ista concupiscentia, quæ carnali suo motu nec præcederet nec excederet hominis voluntatem, sed eius semper sequeretur arbitrium, profectò nec Manichæus quid in ea iuste reprehenderet, inueniret. Nec eam quispiam nostrûm in paradiso coniugatos habere non potuisse contenderet, nec Ambrosius de præuaricatione primi hominis eam traxisse D nos diceret, quia concupiscere contra spiritum non videret. Nunc verò quia talis est, vt concupiscat aduersus spiritum, etiamsi spiritu resistente non vincat. Et ideo esse non posset, pace illa magna in paradiso fruentium beatorum, nec fas est credere, commixtione malæ naturæ corruptibilem Deum, restat vt vos & Manichæos, fides vincat Ambrosij de primi contagione peccati.

IVLIANVS DIXIT: Superest vt examinemus illam sententiam tuam, quam tu te ad vnum sermonem reuocare pollicitus, breuiter vt E non est negandum, & acutule collegisti natura humana si malum esset, non esset generanda, si malum non haberet non esset regeneranda; atque vt ad vnum verbum vtrumque concludam, natura humana si malum esset, saluanda non esset: si ei mali nihil inesset, saluanda non esset · in hoc loco non es à nobis ingenii tui laude fraudandus, pro tua enim prorsus dici melius ratione non potuit, sed tamen rerum natura CXCIX.

non finit, vt promoueat quidquam exacta calliditas durum tibi est omnino contra stimulum calcitrare, quidquid enim cõpegeris, non minus quam glacies admotæ veritatis igne dissoluitur, denique quid à nobis nunc referatur attende, conclusisti hoc modo: *certe natura humana si malum esset, saluanda non esset*; assentimur prorsus, verum dixisti, si malum esset saluanda non esset, quia res mala & naturaliter mala nec mereretur, nec caperet salutem. Cur non caperet? Quia aliud quam facta erat fieri non posset, non autem mereretur, quia nihil in ea erat, quod Dei dignaretur liberare clementia. Cum autem dicimus si esset, quod certe esse non potest, non illi spem negari conciliamus effectus, sed ad destructionem alterius opinionis, quæ incidit, de rebus impossibilibus dicere solemus si hoc vel illud verbi gratia esset, illud sine dubio sequeretur, vt cum illud esse non potest, etiam hoc propter cuius amolitionem illatum fuerat, multo magis negetur, iam igitur frequenter ostendimus, malum aliquid per naturam esse non posse, sed tamen nunc sine præiudicio istius constituti. sententiæ tuæ partem probamus qua dixisti, natura humana si malum esset, saluanda non esset, salutem in baptismate collocasti, & argumentatus es consequenter, quoniam si verum dicerent Manichæi qui malam dicunt naturam, desiperent Christiani, qui malæ naturæ remedium baptismatis crederent admonendum, & ideo qui malam confirmat hominum naturam, gratiam negare compellitur, quodque ita recurrit, vt qui gratiam confirmat, hominum laudet naturam, cuius saluti eam intelligit fuisse prouisam.

Avgvstinvs respondit: Non est verum quod dicis, fallis, aut falleris, non enim qui malam, sed qui malum confirmat hominum esse naturam, id est, non qui eam malam esse, sed qui eam malum esse confirmat, gratiam negare compellitur. Nam vbi mala est, ibi magis indiget gratia. mala quippe est natura malus homo, quoniam homo sine dubitatione natura est, sic mala est natura, mala mulier, quoniam mulier vtique natura est, quomodo ergo qui hoc dicit gratiam negare compellitur, cum gratia naturis malis, id est, hominibus malis, vt mali esse desinant opituletur? sed aliter dicimus, malus est iste homo, aliter malum est iste homo, illud verum esse potest, hoc non potest. Sicut vitiosus est homo iste, si dicimus, verum esse potest. Si autem dicimus, vitium est iste homo, verum non potest esse. Proinde noli errare, vel mittere homines in errorem, & sic me dixisse intellige, natura humana si malum esset non esset generanda, si malum non haberet non esset regeneranda, ac si dixissem, natura humana si vitium esset non esset generanda, si vitium non haberet, non esset regeneranda: item quod sequitur Vbi me ad vnum verbum dixi vtrumque concludere, ita dixi, Natura humana si malum esset, saluanda non esset, si ei mali nihil inesset saluanda non esset, tanquam dicerem, Natura humana si vitiũ esset saluanda non esset, si ei vitij nihil inesset, saluanda non esset, ecce feci verba mea planiora, non vt inuenires quod contra diceres, sed vt intelligereris, non potuisse inuenire quod diceres.

CXC. Ivlianvs dixit: Quid igitur hinc conficiatur aduerte, non adhærere negationem gratiæ laudi humanæ naturæ quinimo hæc quatuor ita esse coniuncta, vt alterum sine altero teneri nequeat, sed infamia naturæ pariat negationem gratiæ, & laus gratiæ pariat prædicationem naturæ., ista enim in quamuis sibi partem reciprocari possunt; bene ergo dixisti, natura humana si malum esset, saluanda non esset: hoc enim dicunt vtrumque Manichæi, malam videlicet carnis naturam nec posse saluari per gratiam, nec debere.

Avgvstinvs respondit: Sed illi sic dicunt malam carnis naturam, vt eam malum esse dicant, non malum habere, quia ipsum vitium non substantiæ accidens, sed substantiam putant esse.

CXCI. Ivlianvs dixit: Sed post hæc, admones sententiam tibi caram, & dicis, si autem naturæ humanæ mali nihil inesset, saluanda non esset; qui ergo dicit eam bonum non esse, bonum negat conditæ creatorem, qui vero negat ei malum inesse, misericordem vitiatæ inuidet saluatorem. Sic igitur lector intentus, videbit nihil te dixisse aliud quam quod dicendum negaras, pronuntiasti enim ei rei malum inesse naturaliter, quam dixeras malam non esse naturaliter.

Avgvstinvs respondit: Non dixeram malam non esse, sed malum non esse, hoc est vt planius loquar, non dixeram vitiatam non esse, sed vitium non esse, relege & intellige.

CXCII. Ivlianvs dixit: Sed intelligi non potest aliud mala natura, quod id quod malum est habere congenitum.

Avgvstinvs respondit: Siue congenitum sit malum, sicut ingenij fatuitas, siue voluntate assumptum sicut homicidium, potest dici malus homo etiam mala natura, quia & homo natura est, sicut malus equus potest malum animal dici, quia & equus animal est.

CXCIII. Ivlianvs dixit: Et vt fiat breuis ac pura conclusio, si naturæ inesset ita malum vt nascatur ex ea cum ipsis seminibus malum, mala sine dubitatione conuincitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et si mala conuincitur, non tamen malum est, quia etsi vitiata conuincitur, non tamen vitium est.

CXCIV. IVLIANVS DIXIT: Si autem vindicatur à malis & bona defenditur, nec nasci ex ea malum, nec ei inesse potest naturaliter. Euanuit igitur conclusio tua, quia sententia quam secundo loco instituisti, non distinxit, sed geminauit priorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non continuo, si bona defenditur, vindicatur à malis. Eadem quippe natura, & bona est in quantum natura est, & mala, si vitiata est; non est tamen malum vlla omnino natura; non igitur euanuit mea conclusio qua dixi, Natura humana si malum esset, saluanda non esset, si ei mali nihil inesset saluanda non esset, sed si vis verum dicere, dic potius euanuisse argumentationem tuam, qua voluisti refellere conclusionem meam.

CXCV. Aug. de Nup. & conc. lib. 2. c. 22. IVLIANVS DIXIT: *Natura* inquis, *humana si malum esset saluanda non esset, si ei mali nihil inesset saluanda non esset*, quid aliud ostendisti, quàm vnam rem propter id debere saluari, propter quod illam negaueras debere saluari?

C AVGVSTINVS RESPONDIT: Saluanda est quia mala est, non quia malum est; si autem esset malum, saluanda non esset. Non enim quia malum est, sed quia malum habet, mala est sicut non quia vitium est, sed quia vitium habet vitiosa est, quia vitiosa est ergo, saluanda est. Si autem ipsa natura, hoc est ipsa substantia, vitium esset, saluanda non esset, quomodo ergo vnam rem propter hoc dixi debere saluari, propter quod illam negaueram debere saluari, cum aliud sit vitium habere, aliud vitium esse: saluanda est ergo quia vi- D tium habet, non quia vitium est; si autem vitium esset saluanda non esset. Vides quam non hoc sit respondere, quod est non tacere, quandoquidem vides te nihil respondisse, & tamen tacere noluisse.

CXCVI. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, eo reuolutus es, vt Manichæum, quem professione contempseras, argumentatione reparares. Nam dicendo *si mala esset saluanda non esset*, speciem pugnantis indueras, subdendo autem, *sed si in ea nihil mali esset*, saluanda non esset, ipsi te fideliter militare docuisti. Cum ergo apparuerit hoc tua quod Manichæi sententia conti- E neri, id est malam esse hominum naturam, cui ille & tu pariter malum inesse dicitis, tuque pronunciaueris malam naturam non esse saluandam, absolutissime confectum est, fidem vestram iunctis omnino turmis tam naturam impugnare quàm gratiam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid quoniam verba mea mutas, vt aliquid respondisse videaris, ideo difficile, aut impossibile facis legentibus. Vel recole animo, vel certe in hoc A ipso tuo Libro paulo superius * relegere & videre quid dixerim, vbi & ipse illa sicut à me sunt dicta posuisti. Ego enim non dixi, si mala esset saluanda non esset, cum ideo saluanda sit vt non sit mala, sed dixi, si malum esset saluanda non esset, habendo vitium quippe mala est, quo consumpto, sine dubitatione fit salua. Non ipsa vitium est, alioquin ipsa consumeretur, cum consumitur vitium. Cum verò salute, vitium consumatur, quid isto modo nisi natura saluatur? cum itaque dicitur sanari vitium, non ipsum vitium, sed illa B cui hoc inerat natura saluatur, quæ si vitium esset, non saluaretur, sed finiretur potius sanitate immo sanitas hoc modo vlla fieri non posset, quoniam si fieret maneret natura sanata, consumpto vitio quo non erat sana; si autem natura vitium est, non vtique consumpto vitio sanaretur, sed ipsa consumeretur. Ac per hoc natura humana non si mala esset, sed si malum esset, hoc est vitium esset, saluanda non esset. Ecce quod dixi, noli mutatis à te verbis meis velle facere locum, non responsionibus, sed contentionibus tuis.

* f. melius relege & vide.

C IVLIANVS DIXIT: Sequitur quod nemo possit laudare gratiam Christi, nisi qui in natura bonum opus laudauerit conditoris. CXCVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc verum dixisti, & ideo etiam in mala natura opus laudabile est conditoris, quia & natura mala, in quantum natura est, bonum est, atque vt hoc bonum liberetur à malo, gratia necessaria est.

IVLIANVS DIXIT: Certè nulla hic de studijs adultorum hominum quæstio, sed de sola nascentium qualitate versatur, in quibus naturæ examinatur status hanc tu itaque naturam sine aliquo propriæ voluntatis admixtu D ream, damnatam, malis id est criminibus plenam, cum Manichæo tamen asseris, quam nos sine scelere, sine peccati malo innoxiam & capacem virtutis tuemur. CXCVIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Agnoscimus te magnum tutorem, qui paruulis quos tueris, non sinis succurrere saluatorem. Si autem sinis, dic quæso, quando salui corpore baptizantur, ex quo malo, ex quo vitio, ex qua parte saluentur: sed quid dicturus es homo qui facis paradisum tuum, quem non erubescis implere pœnis immeritis paruulorum?

E IVLIANVS DIXIT: Hanc ergo tu in paruulis, criminosam, vitiosam & damnatam sua voluntate arguis, an conditione nascendi? Si propria voluntate, vt videlicet illi paruuli suis studiis peccasse dicantur, monstrum quidem promissionis exoritur, peccati tamen tradux negatur, non enim accepit ab alio quod potuit ipse committere; sin autem tot mala non actione sua sed conditione sortitur, naturaliter iniqua conuincitur. CXCIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec sua voluntate arguo naturam paruulorum, nemo enim quia vult nascitur, nec conditione nascendi, nisi quia miseri nascuntur, non quia nascuntur. Nasceretur etiam natura humana in paradiso, ex Dei benedictione fœcunda, etiamsi nemo peccasset, donec Deo præcognitus sanctorum numerus compleretur. Sed illi paruuli nec flerent in paradiso, nec muti essent, nec aliquando vti ratione non possent, nec sine vsu membrorum infirmi & inertes iacerent, nec morbis affligerentur, nec à bestiis læderentur, nec venenis necarentur, nec aliquo casu vulnerarentur, vel vllo sensu, vel vlla parte corporis priuarentur, nec à dæmonibus vexarentur, nec surgentes in pueritiam domarentur verberibus, aut erudirentur laboribus, nec vni eorum, tam vano & obtonso nascerentur ingenio, vt nec labore, nec dolore vllo emendarentur, sed exceptâ propter incapaces vteros matrum sui corporis quantitate, tales omnino qualis Adam factus est, gignerentur. Nunc autem nec tales essent quales videmus, nec talia paterentur, nisi peccato illo magno natura humana in his miserias mutata atque damnata. Non ergo ita se habent conditione nascendi, sed contagione peccati & conditione supplicij.

CC. IVLIANVS DIXIT: Quo ergo super naturæ iudicio, Manichæus tuque distatis? Quia ille inquis eam malam fatetur, tu ergo si id abnuis, bonam eam esse pronuntia; & sublata contentio est. Capieris statim veritatis retibus in salutem, sed reclamas. Audiamus ergo quid parias, Aristoteles pendeo, *tantum* inquis *malum ei insit vt possideatur à Diabolo, atque æternum mereatur incendium.* (Tuto legentium Pœne)

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu autem qui eam negas à Diabolo possideri, proculdubio negas à potestate erui tenebrarum, cum in Christi regnum regeneratione transfertur, & accusas vniuersam Catholicam Ecclesiam magno crimine maiestatis, non enim legibus huius mundi alio crimine tenetur reus, quisquis imaginem quamuis non viuam, tamen Imperatoris exsufflat. Exsufflantur autem paruuli in exorcismo priusquam baptizentur. Exsufflantur: igitur viuæ imagines, non regis cuiuscumque, sed Dei. Immo verò exsufflatur sed Diabolus, qui contagione peccati tenet paruulorum reum, vt illo foras misso, paruulus transferatur ad Christum. Exsufflentur itaque Iuliani amentia, ne maiestatis rea in paruulorum mundatione & exsufflatione, dicatur Ecclesia. Si autem non eruitur à potestate tenebrarum, & illic remanet paruulus, quid miraris in igne æterno cum Diabolo futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur? An quia Pelagiani nescio quem paruulis non baptizatis, præter Dei regnum, quietis & vitæ æternæ locum præparant, ideo Christi erit falsa sententia, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem non crediderit, condemnabitur?* Quisquis autem negat paruulos credere per ora gestantium, neget eos & accipere baptismum, quia in manibus gestantium reluctantur? (melius &.) (Marc. 16. 16)

IVLIANVS DIXIT: Sed à Deo mala non est, vt nisi vt Manichæus eam accusare non possit. CCI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæus ergo dixit *omnes sub peccato nasci mur, quorum ipse ortus in vitio est?* Sed quia hoc dixit doctus & doctor Catholicus, quid es nisi deceptus & deceptor hæreticus?

IVLIANVS DIXIT: Ego, inquit, tamen non sum Manichæus, qui eam absoluo verbis, & condemno iudiciis. CCII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu eam condemnas iudicio, & hoc iniquo, quam mala tanta vis perpeti, sine merito malo.

IVLIANVS DIXIT: Quid igitur hic primum accusem, impudentiam mentientis, libidinem disputrantis, an profanitatem tam praua credentis? nobis tamen intelligo vtendum Prophetæ esse verbis, *beati sumus Israel, quoniam quæ Deo placent, nobis nata sunt.* CCIII. (Baruch. 4. 4.)

AVGVSTINVS RESPONDIT: Itane quæ Deo placent vobis nota sunt? insulse, vt sine vlla contagione peccati premantur paruuli graui iugo non placere Deo? trahunt ergo contagium de illo primo magnoque peccato, quod vos nolentes fateri, quid nisi iniustum iudicium datis Deo.

IVLIANVS DIXIT: Sed inuectionum officium legentium censura supplebit, nos pergamus ad reliqua. Certè nullum est in rebus aliud malum, quod vere malum sit, nisi quod peccatum vocamus. CCIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si non sunt mala supplicia peccatorum, nunc est quomodo defendas Deum dixisse verum, qui dixit creare se mala, non enim dicendus est creare peccata.

IVLIANVS DIXIT: Ex quo peccato gignitur in vnoquoque, vt dicis, naturale malum, nihil est igitur aliud vere malum, quàm meritum malum. CCV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non tantum meritum malum, verumetiam pœna, quæ malo merito redditur, malum est.

Non enim vere malum est peccatum, & non est vere malum pœna peccati. Si ergo nullum esset in paruulis ex origine malum meritum, quidquid mali patiuntur, esset iniustum. Et ideo ista mala in paradiso esse non possent, quia nullum esset ibi meritum malum, si fœlix obedientia permaneret. Ac per hoc quia hic sunt in paruulis mala quæ ibi non essent, habent etiam meritum malum, quod nisi originaliter non haberent.

CCVI. IVLIANVS DIXIT: Si ergo & Manichæus non ob aliud dicit malam naturam, quam quod eam mali meriti arbitratur, cui putat inferenda supplicia, & tu naturæ humanæ malum inesse confirmas, nec aliud malum quàm quod Manichæus, id est concupiscentiam carnis, quam à diabolo concionaris iniustam, eamque sic mali meriti esse dicis, vt æternis eam persistas adiudicare tormentis, non aliter sine dubio quàm Manichæus, pessimam illam, damnatamque pronuntias.

1 Ioh. 2. AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam erubesce; *Concupiscentia carnis non est à Patre, sed ex mundo est*, id est ex hominibus, quorum fœtibus impletus est mundus, hanc autem Manichæi tribuunt genti tenebrarum, adiuuantibus vobis, qui hoc malum nobis per præuaricationem primi hominis, secundum Ambrosianam hoc est Catholicam fidem, in naturam vertisse non vultis.

CCVII. IVLIANVS DIXIT: Videamus ergo quomodo huc redeat etiam pars secunda sententiæ tuæ, dixisti enim, *Qui dicit naturam humanam bonum non esse, bonum negat conditæ creatorem; qui vero neque ei malum inesse, misericordem vitiatæ inuidet saluatorem.* (Aug de Nupt. & conc. Lib. 2. c. 11.) Si ergo vt tu profiteri coactus es, qui negat eam bonum esse, bonum etiam conditorem eius, id est Deum negat, & nihil aliud est malam esse naturam, quam malum meritum habere naturaliter, veritati nostræ adminiculatur etiam vestra confessio, negare vos videlicet Deum bonum hominum conditorem; quorum malam esse naturam, & vitiis eius iuratis, & pœnis.

PROSPER sent. 302. AVGVSTINVS RESPONDIT: Natura humana, etsi mala est quia vitiata est, non tamen est malum, quia natura est. Nulla enim natura, in quantum natura est malum est, sed prorsus bonum, sine quo bono vllum esse non potest malum; quia nisi in aliqua natura vllum esse non potest vitium, quamuis sine vitio possit esse, vel nunquam vitiata, vel sanata natura, quod Manichæi si intelligerent, Manichæi non essent, duas ex contrariis partibus boni & mali introducendo naturas. Si ergo vides quid inter nos & Manichæos intersit, tace; A si non vides, tace.

IVLIANVS DIXIT: Non ergo inuidemus saluatorem illi, quam conditoris sui dignitate defendimus, sed malum eam negamus esse, ne efficiamur Manichæi, malum ei negamus inesse, ne mutatis nominibus simus totidem Manichæi. CCVIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Prorsus contra Manichæos estis, cum dicitis naturam malam non esse; sed Pelagiani estis, cum ei malum dicitis non inesse, & nescientes suffragamini Manichæis, dicendo malum quod ei manifestum est inesse ex B primi hominis præuaricatione non esse; vt concludant illi aliam substantiam naturamque mali esse.

IVLIANVS DIXIT: Vitiari autem in vnoquoque iam suo arbitratu vel bonum agente vel malum, personæ meritum dicimus, non naturæ. Et ideo per gratiam Christi id sanari asserimus quod vitiari potest: Quoniam nec aliud sauciatum ostenditur, quàm quod sanatum docetur. CCIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: C Certè vos inuidetis paruulis saluatorem: exsufflandi sicut ipsi, si hoc vobis prodesse crederetur, vt eruimini de potestate tenebrarum, & in regnum Christi transferemini.

IVLIANVS DIXIT: In baptizatis autem non concupiscentia carnis, quæ naturalis est, sed concupiscentiæ malæ aufertur reatus. CCX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iohannes Apostolus *Concupiscentiam carnis dixit à patre non esse, sed ex mundo*, hanc modo eam (Ibidem.) D malam faciens intelligi. Tu autem non concupiscentiam carnis quæ naturalis est, sed concupiscentiam malam, reatum habere dicis. Apud te quippe necquando concupiscitur fornicatio, concupiscentia carnis mala est, quia vt dicis, bonoq; male vtitur qui sic vtitur bonum est, ergo semper vt vis ipsa, siue quis ea coniugium, siue adulterium concupiscat, quoniam si coniugium, bono bene vtitur, si adulterium, * homo male vtitur. (I. bono.) Pugna igitur cum Apostolo Iohanne, non mecum, non enim consentis ei dicenti eam malam, quam dicit con- E cupiscentiam carnis à patre non esse, sed ex mundo, quamdiu tu dicis concupiscentiam carnis etiam quando ea malum concupiscitur esse bonam, ac per hoc nunquam malam, sed crede mihi, nemo Christianus est, qui non malit Apostolo Iohanni consentire, quàm tibi.

IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, nec aliquod peccatum esse, tam conditoris humani generis, quàm redemptionis testimonio comprobatur. CCXI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est quod dicis nimis inconsiderate? nec aliquod peccatum inesse naturæ, quasi peccatum possit omnino inesse nisi naturæ, etiamsi non sit origine adtractum, sed voluntate commissum. Siue quippe Angeli, siue hominis peccatum, manifestum est inesse vel Angelo vel homini? Quis autem sic exorbitet à rerum natura, vt hominem vel Angelum neget esse naturam? Quid est item quod clausis oculis loqueris? quid est rogo, quod dicis nec concupiscentiam peccatum esse? itane contra Apostolum te disputare non vides? ille namque peccatum esse concupiscentiam satis omnino monstrauit, vbi ait, peccatum non cognoui nisi per legem, nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces; quid hoc testimonio clarius; quid tua sententia vanius dici potest?

CCXII. IVLIANVS DIXIT: Et vt quæ sunt acta repetamus, inimicam esse iustitiæ Dei opinionem Traducis, tam præceptorum Dei, quam iudiciorum eius attestatione monstraui.

AVGVSTINVS RESPONDIT: inimicos vos potius esse iustitiæ Dei, quem facitis super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum iniuste posuisse graue iugum, dum negatis originale peccatum; Et testimonio scripturarum, & ipsis calamitatibus paruulorum, quæ in paradiso nisi vestro non possent esse, monstratum est.

CCXIII. IVLIANVS DIXIT: Concupiscentiam autem carnis ad conciliandum sexibus fœcunditatis negotium, à Deo inditam creatore corporum, non nisi à Manichæo accusari scriptorum eius insertione perdocui.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Concupiscentiam carnis, quam malam esse docet scriptura diuina, per illam quippe caro concupiscit aduersus spiritum, vos adiuuantes Manichæos, Deo coæternæ genti, tribuere tenebrarum, dum non vultis eam pertinere ad originale peccatum, & in Dei paradiso audetis insuper collocare, euidentissimis documentis, & diuinæ authoritatis & sobriæ rationis ostendimus.

CCXIV. IVLIANVS DIXIT: Nec alia apud vos argumenta esse pro Traduce, quam quæ Manichæus tribuisset ostendi.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec esse Ambrosium Manichæum, qui fidei Catholicæ inuictissimus & Manichæos prostrauit & vos, qui dixit discordiam carnis & spiritus vbi per tuam susceptam caro concupiscit aduersus spiritum, per primi hominis præuaricationem in nostram vertisse naturam, etiam testimonio principis tui eundem laudantis Episcopum, conuictus atque contortus cogeris confiteri.

CCXV. IVLIANVS DIXIT: Te autem liberi arbitrij negatorem, & Dei nascentium conditoris, sententiæ tuæ discussione patefeci.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Me non esse liberi arbitrij, quod te extollendo præcipitas, negatorem, sed potius defensorem Dei gratiam confitendo, quod arbitrium tu *decipis in tua virtute fidendo, innumerabilia sacra testimonia proclamant, nosque non negare Deum nascentium conditorem, sed vos negare Deum nascentium saluatorem, ea quæ vtrique diximus, legentibus indicabunt.

*deijcis.

CCXVI. IVLIANVS DIXIT: Malam autem à nobis pronuntiari naturam, eius sententiæ, quam tu vno verbo conclusurum te promiseras, explicatione conuici.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Naturam humanam non malum esse, sed ei malum inesse monstraui, vnum horum docens per eiusdem naturæ substantiam, & eius substantiæ conditorem Deum, alterum per eiusdem naturæ miseriam & ab eadem miseria saluatorem Deum. Te autem ratiocinationem meam non potuisse dissoluere, etsi non tibi respondissem, lector posset diligens & intelligens inuenire.

CCXVII. IVLIANVS DIXIT: Atque ideo etiam tardissimus ad intelligendum, vel tuo fauore deceptus liquere confido, te Manichæi solum auersari nomen cæterum ex omni fide cum cunctis Traducis sectatoribus, non minus spurcis quàm stolidis eius inhærere dogmatibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aliud & contra est omnino quam putas, quod liquere etiam tardissimus dicis. Illud namque potius etiam tardissimus liquere, si legendis vtrisque nostrum scriptis intentam curam non grauentur impendere, me demonstrasse non solum quod ego sim Manichæorum inimicus errori, eorumque nefaria dogmata Deo veritatis opitulante subuerterim; sed etiam quod vos Manichæorum tantum adiuuetis insaniam, vt se omnino gloriarentur inuictos, nisi Catholica fide, quam Deo miserante defendimus, non per vos, vel à vobis, sed vobiscum potius vincerentur. Te autem ideo me vnum elegisse, cui Manichæorum nomine & crimine, quanto crebrius, tanto conuitiareris odiosus, quia eo modo putasti Catholicam, quæ vos arguit fundatissimam fidem, & clarorum atque sanctorum defensorum eius notissimam multitudinem, qui ea quæ didicimus & docemus didicerunt atque docuerunt, sine inuidia te posse

destruere, horrore nefandi nominis, non A obiecti criminis veritate. *Sed firmum fundamentum stat. Nouit enim Deus qui sunt* 2. ad Tim. cap. 2. 18. *eius.* Verba verò Libri mei, quæ tibi quasi refellenda proposueras, quomodo quibusdam paucissimis quasi ad speciem pugnæ qualiscumque tentaris, multo plura cætera diffusa atque interfusa tua nebulosa loquacitate vitaueris, interim quia longum est hic ostendere, vt per seipsum aduertat & inueniat, dimitto lectori.

Explicit Liber tertius Aurelij Augustini Episcopi Catholici, contra Iulianum hereticum Pelagianum.

SANCTI

AVGVSTINI

EPISCOPI CATHOLICI CONTRA IVLIANVM HÆRETICVM PELAGIANVM, OPERIS PERFECTI

LIBER QVARTVS.

1. IVLIANVS DIXIT: Existimo ego sollicitum lectorem posse mirari, cur cum opusculum meum certo librorum numero, exscribentium solemnitate distinxerim, tamen Libri alterius soluam in altero quæstiones, vnde est illud quod in tertio volumine disputaui, Apostoli sensus, qui per vnum hominem peccatum in mundum intrasse dixit, (quo nuntio opinionem mali originalis oppressit,) illud quod ex vno Abraham generatio Iudæorum descendisse perhibetur, nihil vel exigui intulisse concussus. Id autem putet lector iste, cui nunc satisfacere instituo, in secundo debuisse volumine collocari, Norit igitur hanc responsionis fidem, qua etiam illa, quæ putantur intermissa, vel in Libro sequenti supplentur, nec quidquam incommodare certamini, nec de vlla festinationis perturbatione, sed tam de causarum necessitate, quàm de consilij ratione contingere. Suppetit verò magnorum ingeniorum copia, quorum exemplis talis stili consequentia vindicetur, sed inepta iactatio est ad defensionem simplicis negotij sonantia priscorum nominum aduocare suffragia, & securitatem facti reddere defensione suspectam. Secundum ergo Librum quem asserendis Apostoli sententijs destinaram, ne in nimiam longitudinem leuium quæstionum proferret adiectio, disputatione necessaria terminaui. Verum quia muneere feriæ disputationis impleto, libuit etiam ineptis quæstionibus obuiare & tardissimorum quorumque, qui & frigidis possint obiectionibus permoueri, placuit habere respectum. Tertio Libro qualiter ex vno multi nati dicerentur ostendi, est tamen etiam decentissimum si volumen sequens prioris debitum luat, vt & magna inter Libros videatur esse concordia, & ad cognitionem totius operis inuitentur legentes, cum & si dilata in primis aliqua æstimauerint, intelligant prætermissa non esse. Ostenso igitur fideli & industriæ operis conuenire, c. del. & quod fecimus, congrediamur cum Manichæis pro Dei operibus & legibus, ab illis naturalis mali deformitatem, ab istis iniquitatem iudiciorum feralium repellentes, docentes in istarum præceptis, nihil de bono suo perdidisse iustitiam in illorum seminibus nihil de malo suo Diabolum miscuisse, hæc postremo digna esse Deo rectore, illa Deo dignissima conditore.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Congreſſionem tuam Manichæi, ne in noſtra congreſſione ſuperarentur, pro auxilio magno ſumerent, niſi & vos cum eis fides Catholica ſuperaret, quandoquidem diſcordiam concupiſcentiarum carnis & ſpiritus, & miſerias generis humani, quibus plena eſt natura mortalium, incipientes à fletibus & calamitatibus paruulorum, propterea non ſinuntur, duarum, quas inducunt naturarum, commixtioni tribuere: Quia hæc omnia naturæ peccato vitiatæ, quam Deus bonam condidit, nec vitiatam fœcunditatis munere & bono opificio ſuo deſerit, authoritate diuina & veriſſima ratione tribuuntur, quod vos negantes arma quidem quibus vincuntur conamini infringere, ſed tam ſunt firma & inuicta, vt ſiue illis ad vos, ſiue vobis ad illos transfixit, peremptis perueniant, vtroſque proſternant.

II. IVLIANVS DIXIT: Quibus duobus ſi creditis, id eſt, Dei nec opera mala eſſe nec iniqua iudicia, totum Traducis dogma conteritur, ſicut è regione traducis impietate ſuſcepta, hæc duo, conditio Dei atque iudicatio, per quæ ſolum Deus poteſt intelligi, deſtruuntur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec opera mala ſunt Dei, quando & de malis quibuſcumque bene operatur, & paruulis quos de maſſa per primi hominis præuaricationem perdita, bene operatus eſt, etiam ſanandis benigne opitulatur nec iniqua iudicia, quando graui iugo ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, non niſi peccatorum merita vlciſcitur. Hæc cum creduntur atque intelliguntur, & Manichæorum & Pelagianorum error extinguitur. Manichæorum ſcilicet, quia mala iſta generis humani volunt deputari neſcio cui mali principio æternitati Dei coæterno: Pelagianorum autem, qui ea nolunt imputare peccato.

III. IVLIANVS DIXIT: Iam ergo ea quæ contexuit lacerator naturalium, ponderemus: ſed vt rerum quæ mutua ſunt reſponſione perplexæ, lectori noſtro tam intelligentia, quàm diſcretio ſuggeratur, quo genere obluctetur admoneo. Profitetur ſcriptis obuiare noſtris, quæ ad ſe ait in breui cartula deſtinata, & ponit aliquas ſententiarum mearum particulas atque ſugillat, quæ in meo opere non tenentur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Deo gratias, quod ab ipſis quatuor libris tuis, vnde ille quod voluit ſicut voluit excerpſit cuius ad me cartula miſſa peruenit, ſex libris meis ad cuncta reſpondi: puto quod ibi non es dicturus aliqua me redarguere voluiſſe, quæ in vno opere non tenentur, quod ſi dixeris idque probaueris, etiam gratulari debeo non te dixiſſe, quæ dicere non deberes, atque vtinam quæcumque verba tua rectiſſime reprehenduntur, nulla omnino dixiſſes.

IV. IVLIANVS DIXIT: Loquitur ergo ad Valerium. *Attende quibus ſe exiſtimat aduerſum nos huic præmiſſo titulo conſonare Deus inquit, qui Adam ex limo fuerat fabricatus,* * *etiam conſtruxit & coſta, & dixit hæc vocabitur vita, quoniam mater eſt omnium viuentium; non quidem ita ſcriptum eſt, ſed quid ad nos? ſolet memoria falli in verbis dum tamen ſententia teneatur.* * *Nec Euæ nomen vt appellaretur vita, Deus impoſuit, ſed maritus; ſic enim* † *loquitur, Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ vitam, quoniam mater eſt omnium viuentium.* Stupenda doctoris eruditio, qui ne paululum quidem à ſcripturarum ſinit ſermone deflecti, imperitiam noſtram arguit, ſed obliuioni veniam dare dignatur, qua factum erat vt ego dicerem nomine vitæ à Deo mulierem nuncupatum, ita per occaſionem breuem, & eruditus apparere ſtuduit & benignus. Sed vt non eſt admiranda diligentia nominatorem fœminæ comperiſſe, ita impudentia non ferenda eſt, velle ignoſcere quod culpare non poſſis. Non enim ita in meo opere legitur ſicut in commentis huius tenetur. Ego quippe poſito legis teſtimonio, quo dixiſſe rerum creator oſtenditur, *Non eſt bonum ſolum eſſe hominem, faciamus & adiutorium ſimile ſui:* quid eſt hoc, inquio, non bonum eſt eſſe ſolum hominem? nunquid Deus aliquid fecerat quod non bonum vere dici poſſet, maxime quoniam non ſolum bona, ſed etiam bona valde fecerat? quomodo ergo ait Non eſt bonum ſolum eſſe hominem? quo ſermone non reprehenditur creaturæ ſtatus, ſed oſtenditur humano generi pernicioſam vnionem eſſe potuiſſe, niſi miniſterio diuerſi ſexus ſucceſſio germinaſſet. Nam ſi etiam Adam ſperetur potuiſſe fieri immortalis, niſi deliquiſſet, tamen manifeſtum eſt patrem eum nunquam fieri potuiſſe, niſi reperiſſet vxorem, quæ de latere dormientis aſſumpta, prima compellatione cui operi parata eſſet, audiuit. *Hæc vocabitur vita, quoniam mater eſt omnium viuentium.* Quo ſermone monſtratum eſt, neminem deinceps hominum vel eſſe poſſe, vel viuere, qui non conceptus beneficio ſubſtitiſſet. Cum ergo clareat in re quidem non magni ponderis, tamen nihil à me ita fuiſſe prolatum, vt illud præter impudentiam ſingularem quiſquam poſſit arguere, iuſta eſt nota publicæ falſitatis egeniſſimo omnium, qui cum vult donare quod non tenet, vno tempore pariter delinquit, & penuria iuris, & ambitu largitatis.

Auguſt. de nupt. & côc. lib. 1. c. 4.
* l. Euam.
Gen 3. 20.
* add. in libris.
† l. legitur.
Ibid.
Gen. 2.
Ibid.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si non tu ita poſuiſti libri verba diuini, ſicut ego in illa cartula inueni, non tibi, ſed ei qui ſcripſit, ignoui, cui ambo debemus ignoſcere. Si autem me putas non hoc inueniſſe in cartula, ſed tanquam hoc inuenerim, ideo mendaciter illa verba poſuiſſe, vt eſſet quod tribuerem quaſi errori tuo, nunc tibi certe quod tam male ac falſo de me fueris opinatus, ignoſco.

V. IVLIANVS DIXIT: Poſtquam ergo hoc tali grauitate reprehendit, pergit ad reliqua, ac patronum ſuum commonet, vt his quæ ſequuntur attendat. *Deus igitur maris creator & fœminæ, conuenientia generationibus membra formauit*, ſed hoc tantum de capite dictorum inſerens, prætermiſſis plurimis verſibus, quibus nouitas potiſſimum inculcatur animarum, nihil aut carni aut ſemini debentium, ſubdit illud meum, *ita gigni corpora de corporibus ordinauit. Quorum tamen efficientiæ potentia* * *operationis interuenit, omne quod eſt, ea adminiſtrans virtute qua condidit: ſi igitur non niſi per ſexum fœtus, non niſi per corpus ſexus, non niſi per Deum corpus, quis ambigat fœcunditatem Deo iure reputari?* Poſtquam hæc itaque de meo poſuit, commendat quam Catholice ea dicta etiam ipſe fateatur. Quis non ergo putaret hominem fuiſſe mutatum? Verum non fit immemor ſui, ſed ſimilem conditionem arbitratur praui dogmatis & pudoris, vt etiam illud perſpicuo repareretur exitio, ſicut hic aſſiduo dureſcit attritu. Probat ergo ſententiam meam, & ferrum præiudicij in fidem ſuam ſpontaneo defigit amplexu ſed poſt hæc quaſi integer vitium, autumat ſupereſſe quod dimicet, ſic enim ſequitur. *Poſt hæc quæ veraciter & Catholicè dicta ſunt, immo in diuinis libris veraciter ſcripta, non autem ab ipſo Catholicè dicta ſunt,* * *iam propter quod ea dixit, Pelagiana & Celeſtiana hæreſis, incipit introduci. Namque attendit quid ſequitur* hic denuo noſtra dicta ſubiungit, *Quid ergo ſuum Diabolus cognoſcit in ſexibus, per quod fructum eorum* † *iure poſſideat, Diuerſitatem? ſed hæc in corporibus eſt, quæ Deus fecit. Commixtionem? Sed non minus benedictionis quam inſtitutionis priuilegio vindicatur. Vox enim Dei eſt, relinquet homo patrem, & matrem & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna. Vox Dei eſt, creſcite & multiplicamini & replete terram. An forte ipſam fœcunditatem? ſed ipſa eſt inſtituti cauſa coniugii.* Ad quod reſpondit, quia diuerſitatem ſexuum, nec commixtionem, nec fœcunditatem Diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod fructum eorum iure poſſideat. Sed his omnibus abſolutis inuenit quod Diabolo deputaret, noſtramque honeſtatem nomine timoris inceſſit, qui inter tot corporum, ſexuumque munera veriti ſimus carnis concupiſcentiam nominare: ſic ergo aduerſum me patrono ſuo loquitur, *Sed iſte in his omnibus noluit nominare concupiſcentiam carnis, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt, cuius mundi princeps dictus eſt Diabolus, qui eam in Domino non inuenit, quia Dominus homo non per ipſam ad homines venit. Vnde dicit etiam ipſi, Ecce venit princeps mundi huius, & in me nihil* † *inueniet nihil vtique peccati, nec quod à naſcente trahitur, nec quod à viuente additur. Hanc iſte noluit nominare in his omnibus, quæ commemorauit naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his omnibus* † *gloriantur. Nam quare illud opus coniugatorum ſubſtrahitur & abſconditur etiam oculis filiorum, niſi quia non poſſunt eſſe in laudanda commixtione, ſine pudenda libidine? de hac erubuerunt etiam qui primi pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerant, ſed tanquam Dei opera prædicanda atque glorianda.* Egi quidem beatiſſime pater Flore in primi operis quatuor libellis cauſam nuptiarum, cauſam commixtionis, cauſam corporum, cauſam ſexuum, cauſam operis Dei, cauſam poſtremò æſtimationis Dei, quæ neceſſariò vt operum ſuorum probitate laudatur, ita eorum ſauciatur infamia. Ac per totum ſcriptorum opus, nec formationi corporis aliquid Diabolum addidiſſe nec ſenſui, inobumbrabilis omnino veritas approbauit, & ideo opinionem Traducis de Manichæi luto hauſtam eſſe, perdoctum eſt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo egeris in illis quatuor libris tuis, & quomodo noſtra reſponſione fueris confutatus, vt te nihil egiſſe clareret, qui & meos & tuos legunt, non difficulter intelligunt. Quanquam & cum tui non leguntur, ſed tantummodo mei apparet in eis veſtrum hæreticum dogma deſtructum. Sed in eo vni, quatuor illis tuis ſic reſponderis, vt eius vix partem attingeres tertiam, nullamque refelleres, tantum de illis præſumpſiſti, vt contra vnum alterum meum in eadem cauſa, iſtos tuos octo cōſcripſeris, quaſi non vincendum firmamento diſputationum, ſed numero voluminum putaueris eſſe ferendum; vſque adeo quippe quadrupla illa reſponſione nihil te profeciſſe ſenſiſti, vt hæc tibi octupla neceſſaria videretur. Si ergo talibus incrementis loquacitas tua promouetur, quem non terreat non veritas, ſed numeroſitas librorum tuorum, quam computare me piget? homo enim ſtupenda vbertate facundus, qui prius vni meo tuos quatuor, & alteri meo tuos octo putaſti eſſe reddendos. Quis non timeat ne forte ſex libris meis amplius quam mille tuos reddere mediteris, ſi vni eorum qui prior eſt, iam ſedecim reddas, atque ita ſingulos quoſque ſequentium duplicato præcedente numero perſequaris, oſtendens

Verba ſunt Iuliani apud Auguſt. de Nupt. & conc. lib. 2. c. 4.

add. Dei

Ibidem.

Verba Auguſtini Ibidem.

add. quia non intentione Catholici pectoris dicta ſunt.

Verba Iuliani.

Ibidem add. vt dicto ſexuum adde.

Gen. 2. & Math. 19. ſ.

Gen. 1.

Verba Auguſt. Ibidem c 5.

Ioan. 14. ſed l. inueniet

add. bonis

nobis quam multum loqueris non intelligendo quæ loqueris?

VI. IVLIANVS DIXIT: Talem cum hoc ibi satiatissimè constet effectum, breuiter licet, in præsenti quoque disputatione repetetur. Conuertamur ergo ad ipsum, cuius cum eruditione decertamus. Annuis nempe à nobis rectè fuisse collectum, quia si fœtus non nisi per sexum, si sexus non nisi per corpus, si corpus non nisi per Deum exstitisset, ambigi non posset fœcunditatem ad Dei opera pertinere, nihilque suum in sexibus agnoscere principem tenebrarum, propter quod fructus eorum iuris sui assertione retineret, quia & diuersitas pertinebat ad sexum; & commixtio ad membrorum diuersitatem, & fructus fœcunditatis ad Deum, qui etiam generantium fuerit institutor: Ac per hoc nihil remanserat propter quod Diabolo esset commixtionis adiudicanda fertilitas. Quid ergo tibi putas vel solatium vel præsidium à sermonis mei honestate conferri, quia nolui in hoc loco carnis concupiscentiam nominare, quod etsi in omni opere silentio præterissem, nihil tamen vituperationis aut iniuriæ res illa susciperet, quæ *honestioris signata nominibus vindicabatur, & clarissimis quidem intelligentiæ vocibus: fac igitur me pudentius quam suscepti negotij ratio petebat, tegere voluisse silentio, nomen eius rei quam tegimus amictu. Num ideo totius rationis & totius veritatis iactura facienda est? num ideo negotiorum arbiter intellectus iacebit, quia est aliquid, quod vt ante oculos ita ad aures non semper decore possit adduci? Verumtamen quid deformitatis habet carnis concupiscentiam nominare, quam & ego appellaui cum poposcit locus, & tu licet id indomabilem te eam sentire confirmes, tamen crebro commemoras?

l. honestioribus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Domabilem dico id est, carnem, sed expugnatoribus, non laudatoribus eius.

VII. IVLIANVS DIXIT: Porrò hinc post modicum; *Per quid igitur sunt sub Diabolo paruuli, qui de corporibus nascuntur quæ fecit Deus, de commixtione sexus quem distinxit formando, sed benedicendo coniunxit*, & fœcunditatem inferendo multiplicauit Deus, & ipsos paruulos de materia seminis fecit Deus? si per Deum materiam corporum, per Deum genitalia corporum, per Deum commixtionem genitalium, per Deum etiam vim seminum, per Deum quoque omnium nascentium formam atque vitam existere confiteris, quid putas remansisse propter quod Diabolo tot Dei opera transcribas? Ergo hæresim vocas alterius disputationis corpus, cuius membra omnia recta atque Catholica confiteris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nouatianos, Arrianos, Eunomianos aliosque nonnullos, nonne etiam cum totum symbolum confessi fuerint, vocamus hæreticos? Vt ergo alia taceam pertinentia ad hæresim vestram, quomodo vos non vis vocemus hæreticos, qui negatis paruulos erui de potestate tenebrarum quando transferuntur ad Christum, in quibus accepturis Spiritum sanctum tota antiquitus Ecclesia, quæ laudat nomen Domini à solis ortu vsque ad occasum, exsufflat & exorcizat spiritum immundum.

IVLIANVS DIXIT: Nam postquam collectionem nostram, quæ tanta est veritate munita, vt in te tota ferretur, nec conuitio eam temerare quiueris, Deo adigente laudasti, effectum tamen eius accusas. VIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quem dicis eius effectum, non intelligis esse vestrum defectum. Ex his enim veri † quem dicitis quasi Catholici, non efficitur illud quo estis hæretici. Nam quæ vt Catholici dicitis, quod per sexum fit fœtus, per corpus sexus, per Deum corpus, vnde fœcunditas Deo iure deputatur. Sed numquid ideo non inde talis nascitur homo qui non sit sine sorde peccati, etiamsi vnius diei sit vita eius super terram? Non igitur illa vera dicendo, sed hoc quod itidem verum est negando estis hæretici. Quia vtrique Deus non est author fatuitatis, & tamen author est fœtus, & quando nascitur fatuus sic intellige si potes innasci homini ex origine vitium, cuius non sit author Deus, cum creator ipsius hominis non sit nisi Deus. Memento sane exorbitasse te à tuo dogmate, quo negatis operari Deum in hominum mentibus voluntatem. Nam ego verba tua, quæ confiteor & à Catholicis dici, voluntate laudaui, quæ me tamen dicis Deo adigente laudasse. Ecce quomodo Deus in nobis operatur & velle, quod soletis & contra Apostolum vos negare.

f. quod.

IVLIANVS DIXIT: Si igitur, inquio, non nisi per sexum fœtus, non nisi per corpus sexus, non nisi per Deum corpus, quis ambigat fœcunditatem Deo iure reputari? hoc tamen certum est, vt etiam tua in suam laudem ora † concusserit. Verum post præconium huic à te loco redditum hæresim admones introduci, cum ea quæ subdidi, nihil aliud quàm quæ præmissa fuerant admota explanatione geminauerunt. IX.

g. vel concusserint.

* AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid in his, quæ vera te dixisse concesseram dixeras, *Quid ergo suum Diabolus cognoscit in sexibus?* hic enim incepisti introducere sensum hæresis vestræ, quasi propterea non possit Diabolus aliquid suum cognoscere in sexibus, quia per creatorem Deum, est corpus & sexus, cum Diabolus & bonum Dei & malum Diaboli etiam in se ipse cognoscat, illud

Iulianus ibidem.

illud scilicet in sua natura, illud in vitio. Sic A & in sexibus agnoscit ille quæ Dei sunt, sicut & ipsum sexum & corpus & spiritum, sed agnoscit & suum, quod caro concupiscit aduersus spiritum, illa enim sunt à creatore, cuius vindictam vitare non potuit, hoc vulnere quod inflixit.

X. IVLIANVS DIXIT: Aio enim, quid ergo suum agnoscit Diabolus in sexibus, vt fructum eorum sicut dicis iure possideat, diuersitatem? sed hæc in corporibus est quæ Deus fecit; commixtionem? sed non minus B benedictionis, quam institutionis priuilegio vindicatur; An forte ipsam fœcunditatem? sed ipsa est instituti causa coniugij, quid hic ergo nouum fuit? quid à superiore quam probaueras conclusione dissentiens, quod post laudem vituperandum putares? Certè nihil, ac per hoc quid de tam fœda varietate colligitur, cum à me videlicet disputatio innouata sit, à te verò sit æstimatio meorum dictorum permutata, teterrimam esse intentionem tuam, & rationem imbecillam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Miraris C quod post laudem operum Dei, vituperaui insidiosam interrogationem tuam, interrogans quippe dixisti, *Quid igitur suum Diabolus cognoscit in sexibus?* Et volens persuadere quod nihil suum cognoscat in sexibus, ea commemorasti, quæ vere ad Diabolum non pertineant diuersitatem scilicet, qua fœmininus à masculo diuersus est sexus, & commixtionem, qua vt filij generentur, sexus vterque miscetur, & fœcunditatem, qua ipsi filij generantur. Hæc omnia fatemur futura fuisse in paradiso, etiamsi nemo D peccasset. Sed illa ibi futura non erat quam senserunt, quando pudenda texerunt, qui prius quam peccarent nudi erant, & non confundebantur. Hanc tu concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, sine qua nullus hominum nascitur, & hanc discordiam carnis, & spiritus quam dicit Catholicus doctor, Pelagij vestri tam excellenter ore laudatus, per præuaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam, hanc ergo tu quare tacuisti? quid interrogans quid suum Diabolus cognoscat in sexibus, alia nominasti quæ Diaboli E non sunt, & hoc quod eius est tuæ interrogationi reddere noluisti; hanc interrogationem tuam dolosam reprehendi, non diuina opera quæ iure laudaui.

XI. IVLIANVS DIXIT: Et quod laudas Catholica, pauoris tui est non fidei.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ille in laude Catholica nouit nostram fidem, qui per illam vestrum demonstrat & expugnat errorem.

IVLIANVS DIXIT: Quid ergo laudata vituperas, non esse iudicij sed furoris. XII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non laudata vitupero, sed laudaui quæ vera dixisti; vituperaui autem quod insidiosa interrogasti, videris quid tibi respondendum esset, atque ita hoc tacens quasi non esset. Hoc vtrum iudicij sit an furoris, videbis, si à furore conquieueris.

IVLIANVS DIXIT: Furore quo quidem nunquam cariturus es, nisi prius obscenum dogma reieceris, quia inter pœnitentiæ pudorem, nunquam tamen à Christianis auersatum, & argumentationis inopiam, graues perferens simplegadas, necesse est vt bona dicta quibus obrueris, aut sequaris, aut laceres. XIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non sunt bona dicta Iuliane, negare Christum paruulis esse Iesum, aut Iesum, id est, saluatorem ita esse paruulis confiteri, sicut vniuersæ creaturæ. Vnde dictum est, *homines & iumenta saluabis Domine.* Non propterea Psal 35.7. ille veniens in similitudine carnis peccatitale nomen accepit, *sed vocabis*, ait Angelus, *nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum à peccatis eorum.* Non sunt bona dicta ab hoc populo paruulos separare, & ideo Christum dicere etiam illis esse Iesum, quia saluos eos facit, non à peccatis, sed à scabiolis eorum. Resipisce obsecro, puto quod non ex parentibus ista credentibus natus es, & certe in Ecclesia non ista credenter renatus es. Matth. 1.

IVLIANVS DIXIT: Videamus tamen quid sententiarum mearum arripueris, quo nomine erroris incessas, *sed iste*, inquit, *in his omnibus nominare noluit concupiscentiam carnis, quæ non est à patre, sed ex mundo est, cuius mundi princeps dictus est Diabolus, qui eam in Domino non inuenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit.* Dixisti certe me hæresim introducere, ad quod probandum nulla mea dicta subiungis. XIV. Apud Augustin. Ibidem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Illa dicta tua subiungo, quibus interrogasti *quid suum Diabolus cognoscat in sexibus.* Dolose quippe ista dicebas, quando concupiscentiam carnis, cuius plærumque motibus necesse est resistere etiam casta coniugia, videbas, & tacebas, & me interrogatione fraudulentissima, quasi nihil esset quod responderi posset vrgebas. Aut si non videbas, profecto hæresim vestram ipsa cæcitate introducebas.

IVLIANVS DIXIT: Sed ais me noluisse concupiscentiam nominare. Qui nolui nominare tacui, & si non tacui nihil quod reprehenderes sum loquutus, quis ergo er- XV.

rorem persuadet tacendo. O noua criminum, & adhuc inaudita portenta! silentio meo, ais, peruersum dogma componi!

Avgvstinvs Respondit: Non silentio, sed dolosa interrogatione, sicut superius demonstraui. Quamquam & silentium merito reprehenditur, quando id quod dicendum fuit, ideo non dicitur, ne interrogationi respondere potuisse cernatur.

XVI. Ivlianvs dixit: Expendat hoc prudentia omnis, & videat orationis inuidiam, nomine taciturnitatis ostensam, confiteris igitur me nihil dixisse quod possis arguere.

Avgvstinvs respondit: Immo verò rectissimè arguitur, quod interrogando dixisti, vt enim nihil esse putaretur quod tibi responderi posset, illud quod posset, tu dicere noluisti, aut certe ipsam cur non arguo cœcitatem, qua id nec videre potuisti.

XVII. Ivlianvs dixit: Tu sane nostrum vexando silentium, protulisti quod olim quidem defendi non potuit: Nunc vero postquam Manichæi epistola, cuius in libro tertio sententias posui, venit ad publicum, nec celari potest.

Avgvstinvs respondit: Concupiscentiam carnis nec Manichæus veraciter & inuictissimè contra Manichæi & Pelagij sectatores vituperat; nec tu veraciter laudas. Ille, quia nescit vnde hoc sit malum, tu, quia negas malum; ille, quia eam permixtam nobis naturæ tribuit alienæ; tu, quia per illam dehonestare conaris etiam paradisi fœlicitatem.

XVIII. Ivlianvs dixit: Noluit, inquit, nominare concupiscentiam carnis, quæ non est à patre, sed ex mundo est, cuius mundi princeps dictus est Diabolus, qui eam in Domino non inuenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit. Verbis ergo ipsius Manichæi, concupiscentiam carnis non à Deo factam, sed à mundo, cuius tamen mundi principem Diabolum dicis, conditam profiteris.

Avgvstinvs respondit: Numquid ego dico Diabolum principem mundi? & hoc Dominus ipse non dicit? Numquid hoc ego dixissem, nisi ipsum dixisse legissem? quid cum & ipse legeris, cur obiiciendum mihi putasti? Nec tamen ideo Diabolus princeps est cœli & terræ, & omnis cœlestis terrestrisque creaturæ, secundum quod dictum est mundus per eum factus * esse, sed quia mundi nomine appellatus est orbis terræ in hominibus, qualibus plenus est secundùm quod dictum est, *& mundus eum non cognouit*, Secundum quod dictus est & Diabolus *princeps*

I. est.

Ioan. I.

A *mundi huius.* Secundum quod dictum est, *mundus in maligno positus est*; Secundum quod dictum est, *quia vero de mundo non estis, propterea odit vos mundus*, & innumerabilia talia. Ac per hoc mundum scripturis sanctis docentibus, pro differentia sententiarum, nunc in bono accipimus nunc in malo. Ad bona eius pertinent cœlum & terra, & omnis in eis Dei creatura. Ad mala eius pertinent concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi, vel sicut ipse posuisti, *superbia vitæ.* Ioan. 12. 1. Ioan. 5. 19. Ioan. 15. 19.

B Sicut ergo nunc in bono, nunc in malo legitur mundus, sic lege, si potest aliquando, aliquando in bono positam concupiscentiam carnis, vel concupiscentiam oculorum: Sed sic non inuenies, sicut nec superbiam vitæ, quod illis duobus additum est tertium.

Ivlianvs dixit: Ideo autem dixi eloquiis te vsum omnino Manichæi, quia & si in Apostoli Ioannis epistola, nonnulla ex his verbis teneantur, tamen quia certum est, non ibi illum Ecclesiæ magistrum aut de carne, aut de sensu carnis, aut de concupiscentia nuptiali, quidquam tale sensisse, quale Manichæus verborum eius vsurpatione componit. Non iniuria, eius verba esse dixi, cuius sensui seruiebant, vt eloquia intentionis suæ merito censeantur, & sicut apud sanctum Ioannem Apostolica sunt dignitate reuerenda, quia insinuant veritatem. Ita apud Manichæum, obumbrata illorum signa, non expressa videantur. XIX.

C

D Avgvstinvs respondit: Quid addis nuptiali? & dicis de concupiscentia nuptiali, vt vestias pudendam susceptam tuam, nomine honesto nuptiarum: Concupiscentiam carnis dixit Apostolus Ioannes, non concupiscentiam nuptialem, quæ posset esse in paradiso, etiamsi nemo peccasset; In appetitu fœcunditatis, non in pruritu voluptatis. Aut certe spiritui semper subiacens, vt non nisi spiritu volente moueretur, nunquam aduersus spiritum concupiscens vt spiritus aduersus eam concupiscere cogeretur. Absit enim vt in loco tantæ fœlicitatis, & in hominibus illic tanta pace fœlicibus esset vlla discordia carnis & spiritus.

E

Ivlianvs dixit: Apostolus quippe Ioannes cum ad virtutum omnium fastigium prouocaret fideles, & studium sanctitatis ad altitudinem dominicæ conuersationis extenderet, ad compendium, mundi totius nomine, vniuersa præsentium bonorum & iocunditatum irritamento concludens, *Nolite diligere inquit mundum neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo, quia omne quod* XX. 1 Ioan. 2. 15

est in mundo concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum est, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est, & mundus transit; & concupiscentia eius, qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Quantum ad superficiem verborum respicit, odium omnibus indicit elementis, & mundum & cuncta quæ in mundo sunt, non esse ex patre, nec diligi debere denuntiat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Inaniter ista dicis, nullus vel idiota Catholicus sic isto loco accipit mundum, vt de elementis aliquid cogitet. Neque enim vt vbi dicit de Domino christo: *Ipse est propi-*
1. Ioan. 2. 2. *tiatio peccatorum nostrorum, non solum nostrorum, sed & totius mundi*, ita quisquam desipit, vt etiam elementorum hic existimet, intelligenda esse peccata. Totum hoc ergo quod isto modo dicitur mundus, non nisi in hominibus intelligitur, qui sunt per totum mundum, id est, toto quaquauersum incolitur orbe terrarum. Ipsam denique humanam vitam, * quia non secundum
l. qua. Deum, sed secundum hominem viuitur mundum hoc loco appellauit Apostolus. Ideo diligi vetat, & dicit omnia quę in
1. Ioan. 2. 15 mundo sunt, *concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum & ambitio sæculi, vel superbia vitæ, quæ non est à patre, sed ex mundo est.* Tu si quid potes in bono aliquando nominatam, scripturarum suarum loco vllo concupiscentiam carnis ostende; & noli apertis rebus nebulas loquacitatis offundere.

XXI. IVLIANVS DIXIT: Certè Apostolus est, & præcipua Domino Iesu charitate dilectus; tamen nisi intentionem eius, vel Euangelium quod scripsit, vel epistolarum grauitas indicaret, verba ista quæ posuimus, ita nullum possent rebus afferre præiudicium, vt scripturis omnibus quæ mundum à Deo factum asserunt, credere cogerentur. Verum ipse Euangelium quod conscripsit, reuerendo se communiuit exor-
Ioan. 1. dio. *Deus* inquit, *erat verbum, per ipsum facta sunt omnia, & sine ipso factum est nihil*, ac deinceps, *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est.* Quibus testimonijs nihil in sensibus suis obscuritatis reliquit, sed ostendit Deum se nosse & asserere totius mundi, atque eorum quæ in mundo sunt, omnium creditorem; Manichæisque nullum ad sententias suas accessum patere perdocuit. Quoniam qui omnium naturarum Deum asserit creatorem, abutitur, sine fidei dispendio substantiarum nominibus, ad significationem cupiditatis immodicæ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed tu concupiscentiam carnis, nec quando modica est, vis intelligi malum esse, sed bonum; eosque potius bono male vti qui ea vtuntur modicè. Ac per hoc si concupiscentia carnis bonum est, profecto & modica bonum est modicum, & immodica bonum est immodicum; sed modica vti, hoc est vt dicis bono bene vti: immodica vero vti, hoc est vt dicis bono male vti. Sicut vinum procul dubio bonum est, omnis enim creatura Dei bona est, & qui modico vino vtitur, bono bene vtitur, qui vero immodico vino vtitur, bono male vtitur: sed Ioannes nunquam diceret vinum à patre non esse, sicut concupiscentiam carnis dixit à patre non esse. Non igitur inuenis, quę concupiscentia carnis non sit à patre, quia & immodica bonum est apud te. & ille potius non est bonus qui bono immodico vtitur, id est qui bono male vtitur. Quid ergo dubitas breue, & aperte dicere quod obscure longis anfractibus dicis, quod dixit Ioannes falsum esse, & te verum dicere? falsum est enim quod ille ait concupiscentia carnis non est à patre, à quo sunt omnia naturalia bona, sed concupiscentia carnis vt dicitis, & tunc bona est cum ea quisque immodice vtitur; si ille malus est qui bona malè vtitur.

IVLIANVS DIXIT: Præcipit ergo XXII
non diligi mundum, neque ea quæ in mundo sunt, 1. Ioan. 2. 15.
& dicit quod *dilectoribus sæculi Dei charitas inesse non possit*; sed non vt hoc nomine dilectionis à sæculo submonendæ, alterum eius quam Deum verum intelligi faciat conditorem. Verum vt agnoscant fideles nullas præsentis vitæ cupiditates præferendas esse virtutibus, ne mens eorum aut comparandis
* operibus, aut conquirendis voluptatibus l. opibus.
occupata à Christianæ, quę vera est, Philosophię, deducatur vigore, quoniam *omne quod est in mundo, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum est, & superbia vitæ, quæ non est à patre sed ex mundo est, & mundus transit, & concupiscentia eius, qui autem facit voluntatem Dei manet in æternum.* Mundi ergo nomine, mores hominum nihil post hanc vitam esse autumantium, diuersasque mortalium tam pompas, quam luxurias indicauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo si mundi nomine mores hominum, nihil post hanc vitam esse autumantium, diuersasque mortalium tam pompas, quam luxurias indicauit, in his sunt illa quæ esse dixit in mundo, & à patre non esse, in quibus primum locum tenet tua illa pulchra suscepta concupiscentia scilicet carnis. Sed tu videris in moribus hominum nihil post hanc vitam esse opinantium voluisse intelligi oculorum concupiscentiam: quo-

niam his rebus quas vident inhærendo, nolunt ea quæ non vident credere in pompis autem mortalium ambitionem sæculi vel superbiam vitæ, in luxuriis vero concupiscentiam carnis vt omnia tria quæ Ioannes posuit complexus esse videaris: quasi possit esse luxuria quam vituperas, nisi consentiatur concupiscentiæ carnis quam vituperandam esse non putas, & bonum appellando insuper laudas. Quid est autē insanius quam luxuriam malum, & concupiscentiam luxuriæ bonum dicere? Et putare Apostolum Christi nomine concupiscentiæ carnis, non ipsam concupiscentiam carnis, sed potius accusasse luxuriam, quæ omnino nulla est, nisi cum quisque concupiscentia carnis illicitur trahitur, possidetur? Quasi non inuenerit tantus doctor vnde illam, sed vnde luxuriosum nomine eius argueret, cum luxuriosus non esset arguendus, nisi eius desideriis obediret. Desine multum dicere, & parum sapere. Nunquam efficies quantolibet loquacitatis tuæ flumine quo in profunda raptaris, prorsus nunquam efficies, vt luxuria sit malum, & concupiscere quæ ad luxuriam pertinent non sit malum, etiamsi concupiscentiæ non consentiatur ne malum perpetretur.

XXIII. IVLIANVS DIXIT: sic enim & in Euangelio suo dixerat, *mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit*, non
Ioan. 1. vtique vt elementa Christum ratione carentia potuisse viderentur, vel cognoscere vel negare; sed vt mundi appellatione turba infidelium signaretur. Eodem ergo more in præsenti quoque, omne quod in mundo est, idque omnia genera hominum ita voluptatibus inhærentia, vt bona cuncta rationabilis animantis aut potestatum falæris, aut opum sarcinis, sensibus mentiantur, exosa ait superbia turgusse, quæ ex Deo non est, idest Deo non placet, sed ex mundo est, voluntatis humanæ scilicet prauitate concepta. Et ideo vos, inquit, sua non debet æmulatione corrumpere, quia qui facit voluntatem Dei, æternæ beatitudinis, sit compos, nec cum præsentium fragilitate prætervolat. Ergo Ioannes Apostolus odio haberi mundum præcepit, quomodo & Dominus in Euangelio, non solum corpus sed etiam animam ipsam nostram, odio habendam esse monstrauit: *Qui inquit non odit pa-*
Luc. 14. 26. *trem & fratrem, insuper & animam suam, non est me dignus.* Cum certe fidelium animus se, odisse non possit, quia more consultissimo fœlicitatem suam doloribus etiam, & periculis mereatur, quid igitur egimus? Apostolum videlicet Ioannem, ex more scripturarum mundi vocabulo non naturam perculisse rerum, sed vitia voluntatum: atque ita concupiscentiam carnis negasse ex Deo esse, sicut omnia quæ in mundo sunt. Quod Manichæus non secundum Apostoli sensum, sed secundum perfidiam suam velut consequenter arripiens, nec concupiscentiam carnis, nec ipsam carnem, nec totum postremo mundum à Deo confirmat effectum, quem tu sequutus, concupiscentiam carnis, non à Deo sed à Diabolo conditam credis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hanc ego concupiscentiam carnis malum dico esse, quam dicit Ioannes à patre non esse, & quam dicit Ambrosius in naturam nostram ex primi hominis præuaricatione vertisse, vnde Ioannes volens homines intelligi, eam dicit ex mundo esse. Hanc concupiscentiam carnis & Manichæus malum dicit, sed vnde sit nescit. Tu autem bonum dicis, quia & tu vnde sit, nescis, & eam negando esse vnde illam esse dicit Ambrosius, facis vt naturæ mali quam Deo coæternam desipit, recte sibi eam videatur tribuere Manichæus. Ergo vt & tu redarguaris & Manichæus, illud quod dicit Ioannes Apostolus, episcopus exponit Ambrosius. Quod enim per præuaricationem primi hominis in naturam vertit, non vtique Deo coæternum malum est. Taceat ergo Manichæus, & tamen malum est, taceat ergo etiam Iulianus.

IVLIANVS DIXIT: Constat itaque beatum Ioannem nullam tui erroris occasionem dedisse. Te porro id quod Manichæus protulit imbibisse; atque vt Apostoli iam æstimatione defensa, manum super hoc vel breuiter construamus, quid hic sanctum Ioannem existimas intimare, cum concupiscentiam carnis & concupiscentiam oculorum ex Deo non esse pronuntiat? Genusue ipsum concupiscentiæ. Quæ non mediocritate concessa, sed nimietate prohibita in vitium cadit, an solum excessum qui non naturalis, sed voluntarius deprehenditur. XXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si in vitium cadit, tunc eam saltem malum esse concede: sed cur eam tunc quoque bonum esse contendis, & cum bono male vti dicis, qui concessum eius modum excedit? Sic enim non ipsa, sed ille cadit in vitium, qui ea male vtitur. Videsne quam nescias quid loquaris, quando nec in tua deffinitione consistis.

IVLIANVS DIXIT: Si dixeris nomine concupiscentiæ, etiam illum ipsum modum quo licita rerum naturalium efficitur voluptate, vt concupiscentia carnis in vniuersum reprobata videatur. Ergo & sensum oculorum, & mundum ipsum, & quidquid in mundo est, à Diabolo conditum profitere; quia omnia pariter ex Deo non XXV.

esse dicuntur. Quod certe si annueris, non efficieris Manichæus, es enim etiam nunc, sed hoc te esse, vt argumentis tuis olim, ita quoque professione monstrabis. Si autem nudatum errorem pauescens, dixeris Apostolum nomine concupiscentiæ carnis, & oculorum concupiscentiæ, & nomine mundi, non res ipsas, quæ cum intra concessos fines tenentur innocuæ sunt, cum autem in illicita procurrunt, fiunt reprehensibiles, adnotasse; clarebit quod in primo opere, concupiscentiæ naturalis non genus, non speciem, non modum, sed excessum tantum in culpam venire, atque ideo hoc testimonium Apostoli in reliquum pudenter caueto, ne illud si vel leui commemoratione pollueris, defensus quidem nihil, perpalam vero perditus appareberis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed homo contentiose, modum concupiscentiæ quem dicis esse concessum tunc non seuiatur, quando illi impellenti consentitur aut creditur, & itur in eius excessum, quo vt non eatur, resistitur malo, quis enim dubitat esse, cui si obedias malum facis, si repugnes bonum? Qui ergo vult temperanter viuere, non consentiat malo quod laudas, & qui vult fideliter viuere, non tibi consentiat cum malum laudas, proinde vt vos caueat, concupiscentiam carnis malum esse sciat, vt autem & vos & Manichæos, vnde sit sciat.

XXVI. IVLIANVS DIXIT: Exercui, hunc locum in secundo prioris operis libello, atque ostendi, prius in homine concupiscentiam carnis, quæ speciem irritat saporis & oculorum fuisse, quàm culpam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Huic libro tuo secundo, satis respondi quarto meo. Nam sicut ibi, ita & hic garris inania; Nullo enim modo ostendisti concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, prius in homine esse cœpisse, quam culpam, quidquid illud est, quod duo illi homines post peccatum in membris suis senserunt nouum, vnde pudor eorum pudenda contexit, proculdubio culpa contraxit.

XXVII. IVLIANVS DIXIT: Hic tamen necessaria exigo, quibus tibi somniis reuelatum sit vt nomine concupiscentiæ, coeuntium libidinem iudicatam putares? saluis enim operibus veritatis, quas disputatio longa patefecit, putemus nec dum claruisse ad eundem authorem attinere sensus carnis, ad quem eius forma pertineat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Alij sunt carnis sensus, quibus caro præsentia corporalia spiritui quodammodo nuntiat, & alij sunt carnalis concupiscentiæ motus, quibus caro aduersus spiritum concupiscens in quæque illicita atque inhonesta præcipitat, nisi aduersus eam etiam ipse spiritus concupiscat, quæ discordia carnis & spiritus non creatori carnis aut sensus, sed malo suasori & homini præuaricatori tribuitur ab eis, quorum fide sana error insanus Pelagianorum & Manichæorum damnatur.

XXVIII. IVLIANVS DIXIT: Sed si hoc fingatur ambiguum, te continuo crassissima dubij nubes inuoluet. Hac quippe concupiscentia carnis nullum absolute genitalium tenetur iudicium. Dicam ergo aures hoc vocabulo variorum sitientes carminum verberari, dicam castigari à S. Ioanne helluonum palatium, dicam culpari * immorientes odoribus nares, totum postremò præter id quod tu arbitraris libera est electio, vbi specialis verbi nulla pressura est, aut ergo nega illa quæ diximus concupisci, & inficiare vt soles omnium conscientiæ. Aut si necdum eousque impudentia incalluit vt his conetur obniti, assentire damnationem genitalis iocunditatis, nec in sermonibus inuenire.

*f. Immorantes.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita hoc dicis, quasi nos concupiscentiam carnis in solam voluptatem genitalium dicamus æstuare. Prorsus in quocumque corporis sensu caro contra spiritum concupiscit, ipsa cognoscitur. Et quoniam si non aduersus eam spiritus fortius concupiscat, ad mala pertrahit, malum esse conuincitur; Propter ipsam scriptura dicit, *Nequius oculo quid creatum est?* & vtique oculum non nequitiam creauit omnium creator Deus & corporum & sensuum. Ecce vnde intelligas (si veritati non resistas) inesse malum naturę nostræ etiam cum creatur, quamuis creatur à bono bene bonum. Sed vnde sit hoc malum, disce ab Ambrosio, ne ad aliam, id est, mali naturam introducendam Deo coæternam suffragium præbeas Manichæo.

XXIX. IVLIANVS DIXIT: Quid ergo tibi opitulari potest, quod ego inter commixtionem sexuum fœcunditatū, coeuntium nolui concupiscentiæ nomine lacerare, cum eam nec tu cum Manichæo Diabolicam potueris approbare? Et iam ipsa præmissæ disputationis consequentia claruisset, ad eiusdem operam recurrere sensum illum, quo commixtorum corpus afficitur, ad cuius institutionem, corpora, coniugia, & femina referrentur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Alia est vis sentiendi, aliud vitium concupiscendi, discerne duo ista diligenter, noli errare deformiter, alia est inquam vis sentiendi, a-

liud vitium concupiſcendi, lege Euange- A
Matt 5. 28. lium, *Qui viderit*, inquit, *mulierem ad concupiſcendum eam iam mæchatus eſt in corde ſuo*, non dixit, qui viderit, quod eſt ſentire per eum
Ibidem. ſenſum corporis qui dicitur viſus, ſed *qui viderit* inquit, *ad concupiſcendum eam*, quod eſt videre ad malum, viſus ergo ſenſus carnis eſt bonus, concupiſcentia carnis vero motus eſt malus. Quo malo ſi bene vtitur coniugatus, non cum bonum facit, ſed operi bono ſeruire compellit. Facit enim non niſi boni aliquid, & per ipſum, ſi nihil faciat propter ipſum; ſi autem faciat aliquid, ſed tamen in coniuge propter ipſum, non ei veniam daret Apoſtolus gratia nuptiarum, ſi non agnoſceret eſſe peccatum.

XXX. IVLIANVS DIXIT: Oporteret quidem nihil poſt primum opus quod ad ſanctum Turbantium edidi, ſuper neceſſario naturalium pudore differere, quia ibi ita plene actum eſt, vt niſi depoſitis mentibus, nihil hinc puſſit ambiguitatis oboriri.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sanctus forte Turbantius ipſo opere tuo lecto, quod ad eum te ſcripſiſſe commemoras, etiam propterea in Catholicam fidem reſpirauit, quoniam te in tali cauſa defeciſſe cognouit.

XXXI. IVLIANVS DIXIT: Tamen cum defenſor Traducis ne tenui quidem poſſit ab eo vngue deflectere, meumque rhetorica elegantia, fatiget pudorem, cur diuerſis hominibus negotium ipſum commixtionis iuuat hinc ea quæ rebus actis conuenit patcitate decernere. Et in hoc ergo lo-
Geneſ 2. & Matth. 19. 5. co, & in inferioribus vbi ego dixi; *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carne vna*, vt exprimeret fidem operum, propheta prope periculum pudoris acceſſit, quaſi prædam inueniens geſtit, exultat & cla-
Verba aug. mat, *O aperta prorſus, & vi veritatis*, in-
Ibidem. c. 9. quit, *extorta confeſſio; dicatur cauſa cur in exprimendis operibus Dei, Propheta prope periculum pudoris acceſſit. Itane vero humana opera pudenda eſſe non debent, ſed plane glorianda, & diuina pudenda ſunt? itane vero in eloquendis, & exprimendis operibus Dei, non honoratur Prophetæ vel amor vel labor, ſed periclitatur pudor? Quid enim potuit Deus facere, quod eius prædicatorem pudeat dicere, & quod eſt grauius pudeat hominem alicuius operis, quod non homo ſed Deus fecit in homine, cum omnes opifices quantum poſſunt labore & induſtria id agant, ne de ſuis operibus erubeſcant? Sed profecto illud nos pudet, quod puduit primos illos homines, quando pudenda texerunt, illa eſt pœna peccati, illa plaga veſtigiumque peccati, illa illece-*
Fomeſque. *bra* * *foreſque peccati, illa lex in membris repugnans legi mentis. Huius pudet & merito pudet. Nam ſi hoc non eſſet, quid nobis eſſet ingratius, quid irreligioſius, ſi in membris noſtris non de vitio vel de pœnis noſtra, ſed de Dei confunderemur operibus?* Claruit certe qualiter geſtiat, gaudio * noſtro non poteſt adhibere fre- ſi ſuo.
nos; tenet meam ſententiam qua concupiſcentiam naturalem malam poſſit oſtendere, & Diaboli operibus deputare. Quam ſententiam de ore meo dicit vi veritatis extortam, concionaturque ſceleſtiſſimum atque profaniſſimum eſſe, ſi ea quæ a Deo facta dicamus, pudore operienda fateamur, ſed alacritate commotior non potuit ponderare quid diceret. Aſſerens enim in
B operibus Dei pudendum nihil eſſe, operam autem genitalium pudendam eſſe, & ideo non poſſe eam conditoris operibus aſcribi, ſubito confeſſus eſt illam non ſolum honeſtam, ſed etiam iuſtam, non ſolum creante Deo, verumetiam iudicante noſtris operibus attributam, oſtendi in tertio prioris operis libro, non poſſe idem, pœnam eſſe quod culpam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non oſtendiſti, quod te oſtendiſſe inaniter iactas. Immo etiam ipſe quodam loco obli-
C tus quod ante dixiſſes, confeſſus es culpam etiam pœnam eſſe peccantis. Quod ego cum tibi ſuperius reſponderem, ſatis euidenter oſtenderam, etiam per Apoſtolum probans puniri peccata peccatis. Qui cum de quibuſdam dixiſſet quod *immutaue-* Roma. 1. 23.
runt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum & quadrupedum, & ſerpentium, protinus hoc peccatum aliis peccatis oſtendens eſſe punitum, *Propterea* inquit, *tradidit illos Deus in deſideria cordis illorum in immunditiam, vt con-*
D *tumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis*, & cetera quæ ibi contexuit. Nec in Pſalmo Pſal. 68. 28.
diceretur *appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, non intrent in tuam iuſtitiam*, niſi iuſto iudicio Dei punirentur additis præcedentia peccata peccatis.

IVLIANVS DIXIT: Et ideo ſuper XXXII.
hoc laborandum non eſt, commendo tamen diſputatoris * acrimoniam, qui quam di- Vel ironiam.
cit à Deo redditam, non vult à Deo conditam, pronuntians Dei non conuenire operibus, quod vult eius conuenire iudiciis.

E AVGVSTINVS RESPONDIT: Apparet te non intelligere quomodo dictum ſit, *Deus mortem non fecit*, cuius tamen iu- Sap. 1. 13.
dicio qui peccat moritur, conuenit ergo iudicio eius vt moriatur peccator, nec tamen operi eius conuenit mors, quia Deus mortem non fecit. * Eius quippe iuſtum eſt iu- PROSPER
dicium, vt peccato ſuo quiſque pereat, cum Sent. 301.
peccatum Deus non faciat, ſicut mortem

non fecit, & tamen quem morte dignum censet, occidit. Vnde legitur Deus mortem non fecit) legitur, mors & vita a Domino Deo est, quæ duo inter se non esse contraria profecto videt, quisquis ab operibus diuinis, iudicia diuina discernit [quia aliud est creando non instituisse mortalem, aliud iudicando plectere peccatorem.] Quod tu si potuisses, non vtique ista vana dixisses.

Parenthesi clausa non sunt apud Prosperum hæc ad iunguntur ex Prosper.

XXXIII. IVLIANVS DIXIT: Ergo in operibus eius nullus pudor est, in sententiis autem summa deformitas, certum est nempe quod pœnam mereatur reatus. Num idco tamen confusio culpæ debita. In vindicta recurrit, vt appelletur siue pudore quod fecit reus, sed non possit siue ignominia dici quod iudicando fecit Deus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid explicata implicas, & euoluta conuoluis, vt ingeniis tardioribus, qualia in hominibus plura sunt, videaris dicere aliquid, cum dicas nihil? homo es enim qui potius inuerecundia quam facundia persuadere conaris, quod deformitas vel nulla, vel parua sit, vt cum subiecta esse caro spiritui debeat, aduersus spiritum concupiscat; aut quod non sit iustum Dei iudicium relinquere delinquentem, vt ipse sibi sit pœna, cui Deus fuerat vera fœlicitas; aut quod de peccato debeat, non de pœna sua quisque confundi, cum plærique de peccatis suis non erubescant, si nulla pœna fuerit subsequuta quam sentiant; & eos faciat pœna confundi, quod non fecisset impunitas. Sed contra res apertissimas quem liberet esse disertum nisi à veritate desertum? Vtcumque autem nos libere dicimus, & quod fecit homo volens, & quod passus est nolens, id est spiritus inobedientiam, & carnis contra spiritum concupiscentiam, sed vnum horum dicere tu erubescebas, ne nos admoneres vnde tuum conuinceremus errorem. Et nunc quando iam concupiscentiam carnis & libidinem nominas ne de tuæ susceptæ nomine erubescere dicaris, plus erubescere times, & errare non times.

XXXIV. IVLIANVS DIXIT: Constat tamen accusatorem nostrum in eodem quem auersatur luto volui cum enim confinxerit iuste redditam libidinis pœnam & hanc iustitiam diuinæ inculcat conuenire sententiæ in prolatione autem sententiæ opus Dei esse non denegat, ex qua libidinem euenisse dicit, quam erubescendam fatetur; in operam nimirum Dei, illum, quem propulsauerat, reduxit pudorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam tibi dictum est, Deus mortem non fecit, in prolatione autem sententiæ Dei est, *morte morieris*. Ecce Deus hoc retribui peccatori fecit quod Deus ipse non fecit. Et tamen quia *Deus vltionum est* dicit etiam creare se mala, & *quædam* in libro Ecclesiastico, *ad vindictam creata dicuntur*, sed cum peccatum etiam pœna peccati est, non Deus peccatum facit opere iniquo, sed vt peccatum sit pœna peccantis facit opere iusto, quis enim neget esse peccatum prophetis mendacibus credere? & tamen hæc fuit pœna regis Achab diuino inflicta iudicio, sicut regnorum testatur historia? Nec ideo quisquam ita desipit vt pseudoprophetarum putet laudanda esse mendacia, aut mendacij Deum dicat authorem, cum iudicio iusto vbi tali pœna perspicit dignum facit decipi quemque mendacio. Lege & intellige, & noli tibi, ne intelligas, tumultu loquacitatis obstrepere.

Gen. 2. 39. 33.

XXXV. IVLIANVS DIXIT: Ad quod tamen quasi corollarium peculiaris sceleris adiunxit, vt talem pœnam à Deo illatam diceret, quæ esset illecebra & fomes peccati, quæ lex in membris inuicta repugnaret legi mentis nostræ, quo genere vltionis multiplicaret Deus flagitia, non puniret, & qui iratus erat malæ voluntati qua fuerat erratum, reliquum faceret peccandi necessitatem. Quale sit tamen hoc iudicium Manichæi furor viderit, dum constet, quia hic iudex qui ab Augustino fingitur, simularit se horrere peccatum. Cæterum tanto eis adhæret affectu, vt diligentiorem nutricium inuenire non possint.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Lege quod scriptum est, *quia non probauerunt Deum habere in notitiam, tradidit illos Deus in reprobam mentem vt faciant quæ non conueniunt*: & vide quædam peccata esse pœnas peccantium. Quomodo autem id faciat Deus vt intelligas, relege quod te admonui superius de Rege Achab, cuius vtique peccatum fuit credere pseudoprophetis, & tamen hoc peccatum Deo vindicante, fuit etiam pœna peccantis. Ista considera & noli oblatrare veritati, ne in te quoque agnoscatur hæc pœna.

Rom. 1.

XXXVI. IVLIANVS DIXIT: Quid ergo vis subtilissime disputator? sacrilegam esse in Dei operibus verecundiam, quia omnia quæ Deus fecerit passim agi debeant, ne nostra trepidatio opificem videatur arguere. Errauit ergo Apostolus Paulus qui Dei opera describens ait, *verecunda nostra maiorem honestatem habent, & Deus temperauit corpus ei cui deerat abundantiore dato honore vt non sit scissura in corpore.*

1. Cor. 12, 23.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Relege diligenter, & inspice codicem Græcum & inuenies Apostolum inhonesta sint, quæ

verecundiora tu dicis: & quærens cur inhonesta sint, quæ prius vsque ad honesta fuerant, vt nudi essent duo illi, & non confunderentur, reperies si non te animositas contentionis excœcet, vt hoc sequeretur, præcessisse peccatum. Neque in hominibus primis Deum aliquid fecisse inhonestum, sicut nec mortem fecit Deus, cum corpus non faciat nisi Deus, *& tamen corpus quidem mortuum esse propter peccatum*, verax dicit Apostolus.

XXXVII. IVLIANVS DIXIT: Errat etiam honestorum cantio, quæ naturalibus rebus verecundiæ prætendit vmbracula. Tu ergo ipse reliquias ciborum, quæ certe confiteris non pertinere ad libidinem, sub oculis depelle populorum, immo vt dogmati tuo authoritatem concilies exemplo, in Ecclesia facito omnia quæ ad nutum dicis fieri voluntatis, commentusque operam solius commixtionis occuleret à qua, & olim proposito, forsitan, & nunc senio destitisti, dicito ad grande sacrilegium pertinere, si res quæ Deum conditorem habet publicum vitet aspectum. Comede ergo in foro aut in synagogis, in quibus disputationes tuæ personant, & cum vestimenta sub sole torrido fuerint oneri, tegens illam tantummodo corporis tui partem quam diabolus mouit, reliqua nudus incedito, quia pronuntias ingratum esse, & profanum, si quid tegatur quod Deo operibus ascribitur. Quod cum horum nihil facis, si tamen non perficiendo feceris, ipsis operibus confirmas alterum de duobus, aut omnia ista ad diabolum pertinere, quæ non exequeris sub conspectu publico; aut dogma vestrum si non corde, vel ventre tuo teste cecidisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Eorum quæ occultat pudor alia sunt horribilia, alia concupiscibilia, illa occuluntur ne horreantur, sicut egestiones reliquiarum ex alimentis, ista vero ne concupiscantur, vel ne id quod per ea fieri solet, admoneant concupisci, sicut sunt ea membra quæ ab ipso pudore proprie pudenda dicuntur; vel si eis ipsum concupiscentiæ opus agitur. Nam & cætera corporis ab his remotura, cùm pudet nuda relinquere vel nudare, adhuc pertinet quoniam concupiscentia carnis latius per oculos pascitur. Vnde illi impudici pudicam Susannam, quantum potuerunt nudare voluerunt. Potest ergo bene intelligi etiam Deus, eiusdem quoque pudoris commendasse curam, quando illos qui sibi subcinctoria fecerant de sua nuditate confusi, etiam tunicis induit, propterea quidem pelliciis vt corruptibilibus tam corporibus mors signaretur adiuncta. In publico autem vesci mos prohibet, quos-

A cumque prohibet, & facere contra morem merito pudet. Nam Romani antiqui quod etiam ipse legisti, in propatulo cœnitabant atque prandabant. Quid est ergo quod non ratiocinando sed conuitiando spatiaris in vacuum? Respice illos primos parentes qui nudi erant, & non confundebantur, attende quid texerint, & confitere quid senserint; à succinctoriis ad tunicas ventum est. inde cœpit, & creuit humani corporis tegimen, vbi humanis membris pudendorum est * indutum nomen. Ibi pudoris maior est cura, vbi resistit concupiscentiæ pudi- B cina. Pudet enim naturam rationalem aliquid habere in carne sua, vbi si non vult per impudicitiam dehonestari necesse sit reluctari, tam coniugatis ne illicito, quam continentibus ne vllo concubitu sordidentur. Hæc discordia carnis, & spiritus in paradiso si nemo peccasset, absit vt esse potuerit, non autem nos ex alienæ naturæ commixtione possedit, vnde ergo ad nos nisi ex primi hominis præuaricatione descendit?

ƚ inditum.

XXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Res ineptæ sunt, C & quæ stilo nostro conuitium magis faciant quàm laborem, sed fidem etiam necessario consequuntur. Verumtamen adhuc, vt sit intentus lector admoneo; Conatus es nempe asserere quod Dei opus probetur pudendum non esse, sed vt hoc efficere nequisti, ita spopondisti illud absolutissimè, demere te à libidine verecundiam, si opus Dei esse doceatur, quod in primo opere ita approbaui, vt nec te inde putem dubitaturum cùm legeris: tamen quoniam hoc commentum tuum significat, nec dum ad ma- D nus tuas illos venisse libros, id ipsum in præsenti quoque ostendere non pigebit. Irrationabiles igitur animantes, à quo conditas putas, quæ certis temporibus ardentissimâ libidine commouentur, ita vt etiam feritates accuat singularum? *tunc sæuus aper, tunc pessima tygris ante omnes, furor est insignis equarum. Vere timent herbæ*, Vere abundantia teneri humanis exuberat, *& coitum certis repetunt armenta diebus*. Longum est ire per singula omnia genera, quæ suspendit volatus, quæ E demersit natatus, quæ sparsit vagatus, per aera, per freta, per nemora; Nec tamen aut sublimauit ratio, aut culpa depressit, nota commiscendorum corporum voluptate flammantur: illum ergo sexum quem patiuntur ardorem, Dei an diaboli opere susceperunt? Clamabis sine dubio, Dei; Deus ergo sexum naturali voluptate succendit, quod certe consequentius quam tu Manichæus negat. Ille enim à quo concupiscentiam carnis damnare didicisti, quid sibi dicendum esset expendens, rem quam

Virgil. Georg.

diabolicam diffiniuerat, atque à Dei operibus remouerat, quaqua versum eam potuit inuenire prosequitur: & ideo vt per concupiscentiam corpora hominum, ita per homines, omnes animantes diabolico deputauit authori. Tu autem eum Manichæi castris hactenus manens, maximum eius feras Draconem, de quo infelicibus mentibus per naturæ malum, & crimina nuptiarum lethale inspiras venenum, non vis tamen in omnes naturas, suggesta à magistro tela iaculari. Et brutis familiarior, quibus tamen ob hoc parcis, vt rationabilium statum authoratius crimineris, consentis in illorum corporibus Deum fecisse, quod in multis diabolum; Cum tamen idipsum, sed minus in hominibus, quàm in pecoribus esse fateare. Vt ergo quid sit effectum, prudens lector accipiat, libidinem corporum in animalibus factam à Deo non negas. Non est ergo Dei operibus indigna illa affectio, quæ in his substantiis acrior inuenitur, quæ nihil de diaboli malo, vel tenui voluntate rapuerunt. Ergo quia concupiscentia defensa est exemplo animalium, defensa etiam dignitate sui authoris, nec mala, nec diabolica est, quam fecit Deus formator corporum, & quam tenet ea quæ est expers natura peccati. Cum ergo claruit, inquiro vtrum istam libidinem quam corpora humana persentiunt, Deum fecisse consentias? Si annueris, sublara contentio est, tu emendatus, & Manichæus permanebit attritus; si autem dixeris. In corporibus hominum à Deo non potuit fieri; refero, illam voluptatem, & concupiscentiam carnis, hominis te non Dei operibus indignam putare. Ambigi quippe non potest quoniam si quid confiteris à Deo vbicumque factum, hoc dicas, in homines fieri nequiuisse, non concupiscentiæ testimonia aufers debita, sed humano corpori conquiris indebita. Vide ergo cuius profanitatis sit sectæ tuæ fimus. Dicis esse indignum carne mortali, quod indignum non fuit opere conditoris. Igitur hoc sensu non libidinem vituperasti, sed hominem quem accusare volueras extulisti, talem habet constantiam talemque mercedem, qui veritati indicit bellum, vt contrariis semper conatui suo feriatur effectibus. Ego ergo nunc tuis verbis consequentius, sicut omnis prudentia cognoscit, insurgo. Itane in taxandis & exprimendis operibus Dei, non auditur ratio? non ominum naturarum considerantur exempla? sed in tantum hominis effertur insania, vt putet inconueniens suis esse visceribus, quod per Dei operam in naturæ suæ cernit vigere consortibus? Neque enim alia nostrorum corporum est, vel

A origo vel ratio quam * mutorum. f brutorum.

Avgvstinvs respondit: Dic ergo resurrectionem atque incorruptionem sempiternam humanis corporibus non deberi, quia sicut belluina, etiam terrena ipsa sunt, dic finem non esse posse diuersum, vbi non est origo diuersa; dic ista si placet, & contra Euangelicas litteras, quantum secularibus litteris profeceris, impetu vanæ loquacitatis ostenta. Si autem hoc dicere non audebis, fatere secundum Christianam fidem etiam istam esse hominis pœnam; quod comparatus est pecoribus insen-
B satis, & similis factus est eis. Huic ergo ista miseria est, cum misera esse pecora non possint, sic & carnis concupiscentia, homini est pœna non bestiæ, in qua nunquam caro aduersus spiritum concupiscit. An placet tibi sic æquare mortales naturas, vt in bestiis quoque asseras carnem contra spiritum concupiscere? Quod si non facis, nec sicut equus & mulus non habeas intellectum, agnosce libidinem, qualem dicimus, in paradiso futuram non fuisse, si
C nemo peccasset, qua caro concupiscit aduersus spiritum. Talis quippe in pecoribus non est, ex quibus tuæ susceptæ tale patrocinium prouidisti; vbi multis illis tu posses esse verbosus. Nam si humana libidine caro non concupisceret aduersus spiritum, sed libido talis in hominibus esset, vt ad nutum voluntatis cum opus esset exurgeret, cum autem non opus esset nulla incitamenta suggereret, cum quibus cohibendis atque frænandis voluntas nostra
D pugnaret nihil vos argueremus, quod in paradiso eam, hoc est in habitatione tantæ fœlicitatis, tam infœliciter locare velletis.

Ivlianvs dixit: Vt enim Imaginem Dei mentis ratione suscepimus; ita communionem pecudum carnis affinitate sentimus, cuius licet sit forma diuersa, est tamen de materia elementorum vna substantia. Pro rationabilis sane animi meritis æternitatem visura, vel ærumnis miseram, vel præmiis gloriosam. XXXIX.

Avgvstinvs respondit: Si pro
E rationalis animi meritis vt fateris, caro terrena, & sicut pecoris corruptibilis, tamen æternitatem longe diuerso fine visura est; cur non accipis pro imaginis Dei meritis, quæ nullo fuerat deformata peccato, sic prius fuisse conditam carnem, quamuis de materie terrena, vt si nemo peccasset, esset æternitate atque incorruptione mansura? Nec esset corruptibile corpus aggrauans animam, hoc est imaginem Dei, sed ita illi subditum, vt propter filios generandos, sicut cætera quibus aliquid operamur, ad

nutum voluntatis etiam membra genitalia mouerentur, aut talis esset carnis concupiscentia, quæ nisi anima, hoc est Dei imagine volente non surgeret, nec demergeret cogitationem mentis exundantia voluptatis. Si enim etiam talis nunc esset, non de illa diceretur, quod à patre non esset, sed ex mundo esset, id est, ex hominibus, qui per illam, & cum illa nascuntur mundo, & proculdubio perituri sunt vbi *add. non. * renascantur Domino. Materiei ergo corporalis, nobis pecoribusque communis conuenienter creditur, merito imaginis Dei nondum peccato cepto, diuersum fuisse meritum; sicut peccato assumpto diuersus est finis.

XL. IVLIANVS DIXIT: Qua ergo ratione, indignum esset, non imagine Dei, quia animæ quàm carnis diuersa substantia est, sed mancipio dissolubili imaginis Dei, quod indignum non fuerat conditu ipsius Dei? fecit ergo corpora Deus, distinxit sexum corporum Deus, fecit membra genitalia Deus, indidit affectum quo sibi hæc corpora miscerentur Deus, dedit etiam vim seminum Deus operatur in secretis naturæ de materia seminum Deus nihil autem malum, nihil reum facit Deus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nihil malum, nihil reum facit Deus, sed in quantum Deus facit, non in quantum massa viciata atque damnata est, de qua facit.

XLI. IVLIANVS DIXIT: Libidinem vt pecorum, ita hominum fecit Deus, sed in pecoribus incoërcitos diuisit affectus, in homine autem rationabili modum Deus instituit. Amictum ei prudentia, & honestas comparat, quam dedit Deus. Igitur non modum, non genus, sed excessum eius culpat Deus, qui de insolentia liberæ voluntatis exoriens, haud tantum naturæ, sed meritum agentis accusat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ergo libido spiritui resistit in homine, quod non facit in pecore, nisi quia pertinet ad naturam pecoris, ad pœnam vero hominis, siue quia est, quæ nulla esset, siue quia resistit, quæ subiecta esset, si peccato facto vel viciata non esset? Nam si in pecoribus Deus incoërcitos dimisit affectus profecto libidines, quandoquidem hos dicis affectus, fateris ab homine coërceri, nulla autem ratione coërcerentur, nisi vitiose mouerentur. Ecce enim Deum dicis in homine modum instituisse libidini: Cur in eo modo non stat, in quo est diuinitus instituta? Sed cum nisi coërceatur, egreditur, quomodo ergo bonum dicitur, quæ vrget & compellit hominem facere malum, si ei non resistat? Videsne eximiam susceptam tuam in natura hominis aut ex peccato natam, aut peccato esse viciatam? & hinc esse illud quod primi homines post peccatum pudenda texerunt, qui nudi erant ante peccatum, & non confundebantur. Quid est enim quod dicis, amictum homini prudentia, & honestas comparat, quam dedit Deus, stulti ergo erant, & inhonesti & imprudentes atque impudentes homines ante peccatum, quando eos nuditas non pudebat? Gratias peccato, nam sic remansissent: quod si absurdissime dicitur, profecto prudentia naturalis & honestas pudenda texerunt, sed quæ ante peccatum pudenda non fuerunt, excessus proinde libidinis in peccato est, sed etiam impulsus in vitio. De quo impulsu erubuerunt illi qui membra quæ contra eorum voluntatem suscepta tua sollicitabat, nuda relinquere noluerunt.

IVLIANVS DIXIT: Attende sane nunc quale sit, quod de tua opinione colligitur, videlicet operiendum pudorem non esse quidquid bonum creditur. Nos autem Dominus voluntatem illam naturaliter sexibus inditam, tam malam non esse ad Dei operam pertinentem. Ac per hoc tu aut impietatem tuam deseres, aut pudorem; sed quid nos hæc * autem? si mutauerit Æthyops pellem suam. aut Pardus varietatem, ita & tu à Manichæorum mysteriis elueris. XLII. [* al. te.]

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo tu Manichæos adiuuare non desines, nisi istam susceptam tuam, quam etiam Manichæi malam esse conuincunt cùm Ambrosio, & cum omnibus Catholicis dixeris, & præuaricatione primi hominis in nostram vertisse naturam; ne secundum illos quos nesciens adiuuas nefandos hæreticos, Deo coæternum credatur habere principium, tam manifestum hominis vitium.

IVLIANVS DIXIT: Sequitur ergo vt verecundiam deponas, ac manente amicitia cùm magistro, Cynicis fœdereris, quos tamen aliquorum, vt Cicero in officiis refert, etiam, Stoïcorum argumenta comitantur. Arguunt quippe communem honestatem, quod ea quæ re turpia non sint, verbo flagitiosa ducamus. Illa autem quæ re turpia sunt, nominibus appellemus. Vis latrocinium perpetrare, fraudem facere, adulterium committere? turpe est, sed dicitur non obscenè. Liberis operam dare, honestum est re, nomine obscœnum. Pluraque in eam sententiam, ab eisdem inquit, contra verecundiam disputantur, Nos autem naturam sequamur, & omne quod abhorret ab oculorum auriumque approbatione fugiamus. Et tu ergo cui displicet ita ratio naturalis germana honestatis, aut dic, & latrocinio, XLIII.

& sacrilegio & parricidio, quæ omnia iure habent turpitudinem maximam, in omnibus nullam obscenitatem, tetrius esse & profanius operam dare liberis, quam verecundiæ reposcit officium: aut si erubescis eousque nuptias accusare, vt etiam sceleribus collatæ præponderent, adhortare coniuges tam secure appellare, illam commixtionem, tamque libere, quam solemus parricidium, & latrocinium nominare. Iam vero si addideris coniunctionem corporum fœtibus destinatum, ob illudendum vt solesauribus Christianis, nulla iniquitate maculari, sed pro suo modo bonam posse censeri, amplexare factum illud Thebani hominis locupletis, & nobilis, cui adeo fit cordi secta Cynicorum, vt relinquens paternas opes, Athenas cum vxore migrauerit, Hyparcide, pari animo istius Philosophiæ sectatrice, cum qua cum concumbere in publico vellet, vt refert Cornelius Nepos, & illa occultandi gratia, pallij velamen obduceret, verberata est à marito. Tuis sensibus nimirum, inquit, parum docta es, quæ quod te recte facere noueris, id aliis præsentibus exercere non audeas. Debetur omnino talis habitus vestris gregibus, vt naturalia, quia pro hoc bono quod à Deo condita in multiplicationem corporum comprobantur, sine vllo pudoris vsurpentur obiectu. Restituite igitur, quadrupedibus gratiam, vt quia illa sensum corporum vestrorum à possessione diaboli, & ore Manichæi suis tuentur exemplis, vos quoque illorum in coeundo libertatem pro rei bonæ attestatione sectemini. Congruit quippe vt præstent morum magisterium, quibus patrocinium præstiterunt membrorum. Et vt quod egimus repetitione assignetur, dixisti libidinem si eam Deus fecisset, nullo amiciendam pudore. Nos licet in quatuor prioris operis libris id plene egerimus, tamen in præsenti quoque omnium animalium testimonio, quæ à Deo condita interim confiteris, libidinem sexuum à Deo creatam esse monstrauimus, quam tamen in hominibus pudore adumbrandam fatemur. Tuum ergo dogma consequitur vt longo postliminio Cynicorum nobis repræsentes decorem, & ea quæ naturalia sunt, quia à Deo facta sunt, in oculis ciuitatis exerceas. Sentisne quam inuolutis luminibus insilueris in sententiam meam quam dixi, *vt exprimeret fidem operum propheta, propter periculum pudoris accessit?* Hæc enim vt consequenter iuxta suas fabulas præceptor tuus arguit, cuius in libro posui superiore commenta, qui omnia corpora facta à Deo pernegat, ita tu impudenter contrectare ausus es, qui creatorem Deum fateris, ti-

A mendo licet, & corporum, quorum sensum ascribis principi tenebrarum, quod certe tanta veritatis potestate detritum est, quanta fide dictum ab Euangelista, *quia per Deum facta sunt omnia, & sine ipso factum est nihil.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid posset in carnis concupiscentia vel libidine bestias hominibus comparare, nisi etiam illos primos parentes generis humani tanquam corruptibilia gerentes corpora, etiamsi non peccassent, crederes fuisse morituros? At hoc in hæresis vestræ no- B uitio sic Catholica damnat Ecclesia, vt Pelagius princeps vester id sibi inter cætera obiectum apud quatuordecim Episcopos Orientales, à quibus iudicibus audiebatur, damnationis suæ timore damnaret. In quo iudicio profecto etiam tu ipse damnatus es, qui dicis Adam ita factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset, contradicens Apostolo dicenti, corpus mortuum esse propter peccatum. Porrò si C non præcedente peccato moritura illa non erant corpora, vtique nec corruptibilia erant, ne beatas animas illas aggrauarent, *Corpus enim corruptibile*, sicut scriptum est, *aggrauat animam*; Ac per hoc quemadmodum mors atque corruptio belluinis humanisque corporibus potuit non esse communis; quamuis eis esset terrena materies: ita potuit nec in propagandis filiis eis esse libido communis, sed aut nulla in hominibus, vt quemadmodum aliis membris ad opera congrua, sic ad opus generandi vo- D luntate motis etiam genitalibus vterentur: aut non talis qualis in bestiis, sed ad nutum seruiens; & nunquam mentem à cogitationis vigilia, nec ipsa postrema voluptate deponens. Nunc autem præcedente peccato, quæ humana in deterius natura mutata est, facta sunt ei pœnalia, quæ sunt naturæ pecoris congrua, sed in hoc malo quo caro concupiscit aduersus spiritum, maior pudoris est causa quod inter duo, quorum ad nostram pertinet vtrumque naturam, & quorum imperare vnum, seruire alterum debet; exorta est non dolenda tantum, E verumetiam multum erubescenda discordia. Quid igitur tibi profuerunt ad rem non pertinentia conuocata auxilia Cynicorum, quandoquidem te in hac tui erroris via de via deficientem, nec ea quæ hominibus comparasti iumenta iuuare potuerunt?

IVLIANVS DIXIT: Tempus admonet vt ad talia transeamus, sed quoniam certum est nihil te habere quod vendites imperitis auribus * propter verecundiam naturalium, quam breuissimè potero, quod XLIV. l. prauas.

putatur superesse contingam. Quis ergo negget, honestatem hanc qua genitalia nostra contegimus, pro personis, locis, officiis moribusque variari? sic in conuenticulis publicis obscenior nuditas, nihil habet turpitudinis in lauacris. Sic alter est cubicularis habitus seminudus, & securus, alter vero forensis sollicitior & profusior. Quid quod ad testimonium crebrò familiaritatis, respicit negligentia cautionis, & quanto persona aut ignotior aut honoratior affuerit, tanto diligentior habitus comparatur. Quid quod nautis, & opificibus plærisque nemo vitio nuditatem dedit? at ne ista simplicitas personis magis quàm negotiis imputetur, more omnium etiam Petrus Apostolus, & post resurrectionem Domini nudus piscabatur, dirige hinc oculos ad medicantum munera. Ducunt * artem studio salutis in locos pudoris? athletis nuditas etiam decora est. Iam vero non solum adolescentulis, & petulanti sibi societare coniunctis, sed etiam totis quibusdam gentibus vterque sexus rerectus, & sine secreti est electione, commixtio. Quid tamen mirum si id Scotus, vicinarumque gentium barbaries agat, cum & Philosophia cuius supra commemorationem fecimus, idem censuerit, & Traducianorum huc dogma peruenerit? Quæ ergo pudoris tenebitur quantitas quiue limes inter tot eius diuersitates, atque inter ceptus partim necessarios, partim societare defensos, per quem possit doceri diabolum naturalem ardorem sexibus miscuisse? Ac per hoc vt præsidium opinionis tuæ constat, officiis, locis, moribus, artibus, & totis simul gentibus dissolutum, ita remansit inuictum, quod nos ipsa ratione, & Apostolo Paulo docente defendimus, omnia corpora, omnia membra corporum, omnesque sensus corporum. Deum authorem vniuersorum creasse, sed ita ordinasse, vt quædam in membris nostris pro opportunitatibus temporum amiciret pudor, quædam honestas naturalis offerret, quibus tam indecorum esset tegimen adhiberi, quam importune genitalium vulgare secretum.

g. vel ar. cem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu potius, importune, culpa importunitatis aspergis eos, de quibus ait scriptura diuina, *Nudi erant, & non confundebantur*: Et certè tunc ita recti erant, vt recti facti erant, *fecit enim Deus* sicut legimus *hominem rectum*. Illo ergo tempore tantæ rectitudinis suæ, numquid tam praui erant, vt imprudenter, impudenter, inhoneste, importune, genitalium secreta vulgarent? Agnosce igitur nondum fuisse causam pudendi, quando nondum pudenda erant illa membra, quæ nunc propriè pudenda dicuntur. Non enim habitabat in membris lex repugnans legi mentis, sine qua nunc nascitur nemo. Nondum fuerat iusto iudicio Dei quimerito deseruit desertorem inobedienti homini suæ carnis inobedientia retributa. Neque enim * non est carnis inobedientia contra spiritum concupiscere, quamuis etiam spiritu contra eum concupiscente non finatur, quod conatur implere. Hoc ergo nondum erat quando nudi erant, & non confundebantur. Non itaque illi vera nuditate importune genitalium secreta vulgabant, sed adhuc importunum nihil in genitalibus senserant. Quid colligis verba inania tanquam folia leuia, quibus & tu contegas carnalem contentionem tuam contra spiritalem authoritatem, quasi concupiscentem contra spiritum carnem? Quid quæris quæ pudoris tenenda sit quantitas siue limes, inter tot diuersitates, quæ fiunt, diuersis necessitatibus, artibus, opinionibus, moribus siue rectis siue peruersis? Ecce habes homines non alicuius gentis sicut Scotos, sed parentes omnium gentium, non aliqua praua opinione deprauatos sicut Cynicos, & quoslibet alios similis irreuerentiæ deformitate fœdatos, sed à Deo conditos rectos, non opere alicuius necessitatis obstrictos, sicut Petri nuditas fuit qua te putasti esse velandum, sed in deliciarum paradiso liberos ipsos aspice ante peccatum ostentatores libertatis; post peccatum doctores pudoris. Ante peccatum nudi erant, & non confundebantur: post peccatum de nuditate confusi sunt. Antè peccatum genitalia nondum pudenda sine regimine reliquerunt; post peccatum genitalia iam pudenda texerunt. Hi ergo testes satis idonei, & Pelagianorum peruicaciam, & quarumdam gentium, Cynicorumque impudentiam; prius non pudenda & postea pudenda, nuditate sua conuincunt.

g. vel nunc.

IVLIANVS DIXIT: Hoc igitur in præsenti opere quarum res acta protulit absoluto, venio ad illud quod dixisti, *in Christo hanc naturalem concupiscentiam non fuisse*, sic enim obloqueris mihi, *sed ipse in his omnibus noluit nominare concupiscentiam carnis, quæ non est à patre, sed ex mundo est, cuius mundi princeps dictus est diabolus, qui eum in Domino non inuenit, quia Dominus homo non per ipsum ad homines venit*. Pronuntiasti ergo Christum, quem verum per omnia hominem fides Catholica confitetur, hanc concupiscentiam quam dicit Ioannes Apostolus, in sua non habuisse carne; sed Ioannes vt eius dicta docuerunt, concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, cum omni mundo XLV.

ang. de nup. & conc. lib. 1. c. 5.

mundo ex patre non esse pronunciat, quod nos quemadmodum intelligi deberet, ostendimus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ostendisti quidem, sed quemadmodum tu intelligeres, vel potius non intelligeres, non quemadmodum deberet intelligi: de qua re tibi in ipsa tua non veraci sed loquaci disputatione, pro veritate respondi.

XLVI. IVLIANVS DIXIT: Tu vero nomen ipsum concupiscentiæ amplexatus, vis à Christi corpore, tam oculorum sensum abfuisse, quam viscerum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita non diceres, si tu sanum sensum non corporis sed animi haberes.

XLVII. IVLIANVS DIXIT: Hic igitur vt adsit toto animo lector, admoneo. Videbit enim Appollinaristarum hæresim, sed cum Manichæi per te adiectione reparari. Appollinaris quippe talem incarnationem Christi induxisse fertur, vt diceret solum corpus de humana substantia assumptum videri. Pro anima vero ipsam fuisse deitatem Christusque non hominem, sed cadauer videretur hominis suscepisse. Quod postea quam cœpit tam rationis quàm Euangelij attestatione conuelli, videlicet quia hoc ipso necesse erat totum illud falsitatis argui, quod hominem se Christus dixerat, quem veritatem loquutum persequebantur Iudæi, si erat ab eo caro sola suscepta, cum homo, nisi anima simul & corpus esse non posset, vel quod in Euangelio dixerat, *in potestate habeo ponere animam meam, & in potestate habeo sumere eam.* Quæ enim anima poneretur si assumpta non fuerat. Cum ergo authoritate talium testimoniorum, & perspicuæ rationis euersus fuisset, excogitauit aliud vnde eius hæresis quæ perdurat hactenus, nasceretur, & dixit, animam quidem humanam in Christo fuisse, sed sensus in eo corporis non fuisse, atque impassibilem eum esse pronunciauit, vniuersis extitisse peccatis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sanctæ memoriæ Cyprius Episcopus Epiphanius in opusculo quod de hæresibus edidit, dixit Appollinaristarum quosdam in Domino Iesu Christo diuinitati corpus consubstantiale dixisse, alios autem negasse quod animam sumpserit, alios propter quod dictum est, *Verbum caro factum est*, contendisse, non eum carnem sumpsisse de creata carne, id est Mariæ, sed verbum carnem factum. Postea vero nescio quid cogitantes dixisse, quod non sumpserit mentem. Quid ergo affirmas Appollinaristas asseuerasse, eumque illos pronuntiasse impassibilem?

A nec vspiam legi, nisi in hoc libro tuo, nec aliquando ab aliquo audiui: sed quoniam video te quærere vbi expandas vaniloquia tua, vt cum sis verbosus videaris esse copiosus, cito respondeo, Quisquis credit vel illa quæ Appollinaristas dicere supra commemoraui, vel non habuisse Christum corporis sensus, atque impassibilem fuisse, anathema sit. Vt vero te quoque possis agnoscere, quisquis carnem Christi contra spiritum concupisse, anathema sit.

B IVLIANVS DIXIT: Non qui virtute Iudicii delicta vitasset, sed qui felicitate carnis à nostris sensibus sequestratæ, cupiditatem vitiorum sentire nequiuisset. XLVIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non dicimus nos Christum fœlicitate carnis à nostris sensibus sequestratæ, cupiditatem vitiorum sentire non potuisse, sed dicimus eum perfectione virtutis, & non per carnis concupiscentiam procreata carne, cupiditatem non habuisse vitiorum. Aliud est enim non habuisse cupiditatem malam, C aliud non potuisse sentire; sensisset, enim si habuisset, non enim sensus ei defuit quo eam sentiret; sed voluntas affuit qua non haberet. Nec mireris Christum quamuis hominem verum, tamen per omnia bonum, noluisse habere cupiditatem malam? Nam quis præter vos cupiditatem negat esse malam qua cupiuntur mala? Quis inquam præter vos persuadere conatur non esse vitium, quam cupiditatem confitetur esse vitiorum; & non esse malum, cui suadenti si consentiatur, fit opus malum? Hanc cupiditatem Christus sentire posset si haberet, & D haberet si vellet, sed absit vt vellet. Verumtamen si habet cupiditatem malam, atque vt tuo verbo vt, cupiditatem vitiorum, ab ipsius voluntate in illo esse cepisset, quia non cum illa est natus vt nos. Ac per hoc illius virtus hæc erat eam non habere, nostra virtus est ei non consentire, & in hoc illum imitari vt quemadmodum ipse peccatum non fecit eam non habendo, ita nec nos faciamus non ei consentiendo, & quemadmodum, ipse eam E voluit, & potuit non habere, sic ea nos velimus * quia poterimus carere, [* quibus ea.] eius quippe gratia nos liberabit de corpore mortis huius, hoc est de carne peccati, qui venit ad nos in similitudinem carnis peccati, non in carne peccati.

IVLIANVS DIXIT: Tam grauiter vt res indicat in fidem Catholicorum adulatione non solum nihil neces- XLIX.

ſaria, verumetiam profana. Cum vult enim oſtendere plns aliquid fuiſſe in Chriſti corpore, ne carnis noſtræ communione vileſceret, naturalium eum ſenſuum integritate fraudanit, non videns in quantum iret exitium, damnum veritatis vel adulatione corruptæ. Infremuit quippe à Catholicis excitata præſcriptio, quia apud talem fidem maius damnum myſteria Chriſti, quam membra perferrent; ſi enim propter hoc, inquiunt, *factus eſt Chriſtus ex ſemine Dauid, factus ex muliere, factus ſub lege, vt nobis daret exemplum, & ſequeremur veſtigia eius qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius*, nec tamen per omnia ſubſtantiæ noſtræ induit proprietatem, ſi vel carnem ſine anima, vel hominem ſine ſenſibus quibus nos imbuit natura geſtauit, exempli formam, & legis, non docetur impleſſe. Quid enim fuit laude dignum, contemnere illecebras ſenſuum, quarum incapax erat beneficio naturæ? Quid mirum cohibere oculos carnis ſuæ auxilio, non vagantes? Quid magnum abducere ab illecebroſis, odoribus nares, quibus neſcirent pati? Quid ſtupendum, tenere arduam quotidie in epulis parcitatem, quarum nequibat irritamenta ſentire? Quid poſtremo ardui haberent in quadrageſimum diem prolata ieiunia, ſi eſuries moleſta eſſe non poterat? Quid venerationis, diſciplina aurium meretur, numquam niſi honeſtarum vocum receptrix, ſi natiuam patiebatur indebita ſurditatem? Quæ autem gloria caſtitatis, ſi virilitas magis aberat quam voluntas, & quod putabatur fieri de vigore animi, veniebat de debilitate membrorum?

Rom 1. 3.
1. Pet. 2. 21.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Merito dicuntur hæc, non contra Appollinarem, vel Appollinariſtarum aliquem, quos dixiſſe non arbitror Chriſti carnem non habuiſſe humani corporis ſenſus, ſed contra quemlibet quiſquis hoc dicit; nos autem illum & pulchra, & deformia per oculos ſenſiſſe dicimus, & ſuaueolentia & graueolentia ſenſiſſe, per nares, & ſenſu aurium percepiſſe canora & abſurda, & à dulcibus amara diſcreuiſſe guſtando, & aſpera ac leuia, dura ac mollia, frigida & calida diiudicaſſe tangendo, & quidquid aliud corporis ſenſu ſentiri & percipi poteſt, ſentire & percipere potuiſſe. Nec ei poſſibilitatem ſi voluiſſet, defuiſſe generandi, & tamen eius carnem nunquam contra ſpiritum concupiſſe. Quod ſi propterea magnum bonum eſt, vt putas abſtinere à delictis, quia non deſunt libidines quæ vincantur, non autem magnum eſſet ſi defuiſſent, tanto quiſque erit in virtute laudabilior, quanto fuerit in carne libidinoſior. Ac per hoc Chriſtus ſecnndum veſtram horribilem & deteſtabilem prauitatem, ſicut in virtute omnium maximus, ita eſſe in carne libidinoſiſſimus debuit. Quod quanta ſentiatur impietate ſi ſentis, ſententiam mutare non differas, & libidines diſcernere à ſenſibus, quæ ſentiuntur potius in quibuſque quam ſentiunt; ne tanto quiſque videatur eſſe viuacior, quanto fuit libidine ardentior, & tanto Chriſtus arſiſſe credatur libidinibus acrioribus, quanto viguit purioribus ſenſibus.

IVLIANVS DIXIT: Quæ poſtremo palma tolerantiæ, ſi dolor vulnerum, & verberum intercepto itinere ſenſuum, pertingere ad animam non valebat, quo ergo profecit Apollinaris adulatio? videlicet vt omnis virtutum pulchritudo, quam in ſe Chriſtus expreſſerat, indebitis naturæ eius laudibus vacuata flacceſſeret, cunctoque veritatis ſuæ ſplendore nudata, ſacrum magiſterium mediatoris offerret irriſui. Huc accedebat quod non ſolum operum ſuorum perdebat inſignia, natiuitate non virtute felicior, ſed etiam fraudis criminibus vrgebatur ſi indiceret mortalibus extendimini ad patientiam hominis nihil ſentientis, & venite per veras cruces ad virtutes corporis falſi nihil dolentis; vel imitamini caſtitatem, certa naturæ veſtræ irritamenta vincentes, illius quem debilitas fecit pudicum videri. Certè nihil profanius, nihil ſceleſtius talibus commentis excogitari poteſt, & Apollinaris omnia iſta non dixerat, ſed per illud vnum quod pronuntiarat homini Chriſto deffuiſſe eos ſenſus, qui à natura inditi, non vſu ſed exceſſu ad vitia labuntur. Hæc omnia quæ à Catholicis relata ſunt, præiudicio opinionis ſuæ mutus excepit. Horum quippe cunctorum affirmatione conſtruitur Catholica fides, quorum negatione vel conſequutione Appollinaris hæreſis compacta eſt atque damnata. Tu igitur coniice quid de te debeat iudicari, qui commixtionem ſexuum damnas, vt Manichæus; naturam carnis Chriſti communione hominum ſequeſtrans ſecundum Manichæos, concupiſcentiam carnis accuſas iuxta præceptoris tui dicta Manichæi, dicis concupiſcentiam ſenſuum in Chriſti corpore non fuiſſe, vel ſecundum Manichæos, vel ſecundum Appollinariſtas; Et tamen vis à nobis nec Appollinariſta, nec Manichæus vocari, quamquam do manus præſtoque beneficium, nec nos liberalitatis pœnitet, per me vt Appollinaris ſectator non videaris licebit, minoris

quippe est ille impietatis inuentor, per te autem non licet, vt voceris aliud quàm Manichæus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec Appollinarista, nec Manichæus fuit, sed hæreticorum expugnator Ambrosius, qui per tuam susceptam, quidquid hominum sine delicto dixit esse non posse, Apostolum Paulum sicut oportuit, & intelligens & exponens, ait enim [*Omnes homines sub] peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum, dicente Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Christi autem caro damnauit peccatum, quod nascendo non sensit, quod moriendo crucifixit, vt in carne nostra esset iustificatio per gratiam, vbi erat antè colluuio per culpam*] Tu autem tanto magis adiuuas Manichæos, quod sæpissimè ostendi, quanto magis ab eis te esse arbitraris alienum, es autem nouus hæreticus Pelagianus, in disputatione loquacissimus, in contentione calumniosissimus, & in professione fallacissimus. Nibil enim quod * dicans inueniens inania multa dicis, falsum crimen Catholicis obiicis; Catholicum te esse mentiris.

* quæ sunt inclusa parenthesi supplcuimus ex August. lib. 2. de. peccato originali, cap. 40. deerant enim in MS.

l. dicas.

LI. IVLIANVS DIXIT: Ostendi quidem in tertio libello primi operis mei irrefutabiliter necesse dici etiam Christum reatum de Mariæ carne traxisse, si crederetur naturale peccatum, eumque à te sub potestate diaboli collocari, qui affirmares ad ius diaboli hominum vniuersam pertinere substantiam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quod in tertio libro te ostendisse commemoras quinto meo te non ostendisse conuici.

LII. IVLIANVS DIXIT: Et ideo hoc inpræsentiarum relicto, illud efflagito, vbi tu legeris Christum Eunuchum fuisse naturaliter.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu enim vbi me hoc dixisse legisti, nisi quia calumniaris vt assoles. Aliud est possibilitas seminandorum filiorum, quam Christi carni defuisse non dicimus, sicut deesse carni nouimus eunuchorum. Et aliud est, cupiditas vitiorum, quam tu persuadere conaris habuisse Christum, & iactas te esse Christianum, quia videlicet sicut paulo ante dixisti, Christus etiam fraudis criminibus vrgeretur, si diceret mortalibus, * extendimi ad patientiam hominis nihil sentientis, quasi sequatur, vt non sentiat inflictos dolores, qui vult & potest non habere malas cupiditates; Vel si diceret

l. imitamini.

vt tua verba ipse componis, imitamini castitatem, certa naturæ nostræ irritamenta vincentes, illius quem debilitas fecit pudicum videri: Sic enim es amator egregius castitatis, vt tibi castior videatur qui concubitus illicitos cupit, sed vt non perpetret, suæ cupiditati resistit; quam qui talia mala, nec saltem cupit nec per impossibilitatem carnis, sed per summitatem perfectionemque virtutis. Immo ille sit castus, iste autem omnino nec sit, sed esse tantummodo videatur, quoniam secundum te si castus esset, mala ista cuperet per naturam, sed eandem naturalem cupiditatem virtute animi coërceret. Ita fit vt illa horribilis, sicut iam superius ostendi, sequatur absurditas, tanto esse quemque voluntate castiorem, quanto maiorem naturæ suæ libidinem vicerit, nec in aliquos excessus luxuriæ, quamlibet illa magna sit, exire permiserit. Qui autem minorem flagitiorum libidinem cohibet, minus esse castum, quoniam quem non libet quod non licet, secundum tuam sapientiam, vel potius amentiam omnino nec castus est. Ecce quod Christo importare conaris insane; vt natura fuerit omnium libidinosissimus, quia ita posset voluntatis virtute omnium esse castissimus. Tanto quippe in eo sicut disputas continentiæ species maior est, quanto maiorem carnis concupiscentiam, coërceret. Ad hunc te interitum tua suscepta nimium dilecta perduxit.

IVLIANVS DIXIT: Qui & si propter signum natus ex Virgine est, tamen ita auersatus non est sexum virilem, vt eius susciperet veritatem integer per omnia viscerum, integer corporis, homo verus vir perfectus, si Petro Apostolo creditur in Actibus differenti, intacta castitate conspicuus, & animum & oculos nunquam remisso cordis vigore custodiens, sed quod hoc totum virtute mentis, non carnis infirmitate perfecerit, concupiscentiam carnis, totius corporis immixtam sensibus, & veritatem ac sanitatem, conditionem membrorum fuisse in eo, & somnus eius & cibus, & barba, & sudor & labor, & crux testatur & lancea. Non ergo sensus corporis non habuit ille, sed rexit. Hoc est vnde gentibus, vnde Manichæis insultat Catholicorum fides, quia verbum vt crucis, ita carnis eius, pereuntibus stultitia est, saluis autem futuris virtus Dei. Hoc est quo commendauit carnem suam in nobis, quoniam quæ lacerat impietas Manichæi, ea omnia pietas mediatoris assumpsit. Nihil ergo me pudet in Domino meo, in quæ, propter salutem LIII.

meam venit, teneo veritatem membrorum, vt exempli eius soliditatem arcemque suscipiam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aliud est veritas membrorum, quam Christianus omnis agnoscit, aliud cupiditas peccatorum quam tu importare vis Christo. Dicis enim concupiscentiam carnis, hoc est, libidinem, quam libentius vocas concupiscentiam naturalem, bonum esse; & sic arguis eius excessum, vt quisquis eum concessos fines transgredi fuerit, tanquam male vtens bono, culpam contrahat. Quosque autem illam vsque ad licita, & concessa ingredi, nec vltra erit progredi, tanquam bono bene vtens laude sit dignus. Proinde quoniam videmus alios ita esse natos, vt maiore libidine vrgeantur, alios vt minore, si ei resistentes vtique sint casti, cogeris dicere illos maiore, istos minore bono bene vti. Erit igitur te doctore bono isto tuo quantò quisque copiosior, quanto libidinosior, & tanto laboriosior contra suam libidinem pro castitate certando, quantò abundantior naturali isto bono, & ideo etiam tanto laudabilior in hac virtute, quanto fortius reluctatur maiori bono, quam si minori reluctaretur. Quia ergo Christus in carne mortali omnium proculdubio castissimus vixit, tanto ei maiorem libidinem dabis naturalem, quanto in libidine cohibenda non potes inuenire fortiorem, sic enim sine fraudis crimine suis dicet, Imitamini castitatem meam certa naturæ vestræ irritamenta vincentes, hæc quippe irritamenta bona sunt, sed tamen cohibenda & vincenda sicut ego habui, sed cohibui, vicique maiora, ne diceretis mihi, ideo vicisti, ideo castissimus in tua mortali carne vixisti, quoniam naturæ fœlicitate minimas libidines, quas facillimas vinceres habuisti. Estote ergo casti, quia vt vobis ad me imitandum obstacula excusationis auferrem, libidinosior vobis nasci volui, & tamen maximam libidinem meam, concessos fines nunquam transire permisi. Hæc horribilia monstra peperit hæresis vestra.

LIV. IVLIANVS DIXIT: Prædico omnem in eo sanctitatem beneficio animi, non carnis stetisse præiudicio. Sic enim & natura tam conditione eius, quam susceptione defenditur, & vita hominum, virtutum illius imitatione dirigitur. De his duobus non potest alterum sine alterius veritate laudari. Tantum aderit dignitatis operi sacro, quantum humani corporis affuerit veritati, & tantum aderit defensioni carnis, quantum sanctitas conuersationis exegerit: Atque è regione, vituperatio vnius vtrique participat, quoniam tantum de virtutibus eius quantum de actibus auferetur, ac si quid de substantiæ solido radatur, vniuersa morum ornamenta depereunt, atque ad tolerantis iniuriam recurrunt damna nascentis. Postremò si carnis eius substantia aliqua naturalium ereptione tenuetur, vniuersa euanescit pompa virtutum. Nihil ergo in membris mediatoris facti ex muliere, quod naturale constat negabo, & vide quam diuersi sint rationis termini, quam pudoris non erubescit fides Christianorum dicere Christum habuisse genitalia, cum tamen ea in nobis quam honestissimè possumus occulamus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non quidem erubescit fides Christianorum dicere Christum habuisse genitalia, sed tu erubescere debuisti, vel potius contremiscere, ne disceres Christi genitalia aliquando, & nolente ipso, non enim hoc vnquam velle debuisse, qui vitam cælibem duxit, tamen libidine fuisse commota, & in nonnullos illicitos vsus contra eius sanctum propositum se illam partem sancti eius corporis erexisse. Talem quippe libidinem patitur etiam omne genus sanctorum, qualem sancto sanctorum conaris inferre. Si verò genitalia Christi ipso inuito commoueri solere libidine non audes dicere, cur audes credere infelix, cur audes talem libidinem naturæ Christi tribuere, vt quod non audes dicere, compellas homines cogitare?

LV. IVLIANVS DIXIT: Ita natura præscripsit esse quædam, quæ vt ratio ita fides cum religione pronuntiet, & tamen pudor & decentia conuersationis oculis non permittat exponi. Hoc modo Magister gentium veritatem carni eius assignat, & spiritui sanctitatem. *Magnum*, inquit, *pietatis Sacramentum quod manifestatum est carne, iustificatum est spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, assumptum est in gloria.* Quod sicut commendauit cum veritate credendum, ita impugnatores eius in fine denuntiauit sæculi futuros, nam statim sequitur, *In nouissimis autem temporibus recedent quidam à fide, attendentes spiritibus seductoribus, doctrinis dæmoniorum in hypocrisi mendacia loquentium, cauteriatam habentes conscientiam, prohibentium nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem; quoniam omnis creatura Dei bona.*

(margin: 1. Tim. 3. 16.; 1. Timoth. 4. 1.)

Hanc ergo Ecclesiarum contaminationem quam de Manichæi consectatione vomuisti, & hanc à fide recedentium præuaricationem, quæ in naturalis mali prædicatione, & in commixtionis coniugalis damnatione consistit, & Apostolus præuidit & puniuit, non solum quid diceretur, sed etiam quid consequeretur ostendens.

Avgvstinvs respondit: Et tamen tu, qui non potes nisi ructare calumnias, & vomere contumelias, verbis Catholici hominis Dei, quem Manichæum non potes dicere, non ausus es contradicere, suffocantis te atque dicentis, ex commixtione maris, & fœminæ nasci, expertem delicti neminem posse. Namque ista verba eius, & in primo ad Valerium libro commemoraui, quem libris quatuor redarguere conatus, quidquam inde attingere timuisti, & in isto cui nunc respondes, eadem ipsa non tacui, & aduersus illa adhuc mutus, quamuis eius nomine tacito, cui aduersari palam non audes, hunc in me non metuis criminari.

LVI. Ivlianvs dixit: Nam quod ait à cibis abstinere, docendum fore, non vtique apud prudentem, arguit Christianorum parcitatem, aut denuntiat posse existere homines qui inediæ discrimen indicant, sed ostendit quoniam cum exorirentur, qui dicerent animalia omnia * victibus à Deo creata mortalium, quia de concupiscentia & commixtione sexus nascerentur, diabolico malo esse polluta, quid consequeretur expressit, videlicet renuntiandum esse alimentis, si eorum propagatio diabolica crederetur. Vnde & tu hanc infamationem commixtionis corporum ab animalibus remoues, vt subsistat ratio simulandi. Homines tamen qui ad imaginem Dei facti sunt, propter hanc ipsam concupiscentiam generantium, dicis ad ius dæmonis pertinere. Ambo igitur tu, & Manichæus vnam habetis causam substantiarum vituperandarum, & transcribendarum diabolo, sed ille propter hanc affectionem quæ sentitur in naturali opere, vniuersos damnat animantes; Tu autem non omnes, sed quod est fœdius, meliores. Absoluis enim Sues, Canes & Asinos, vt Manichæos vitare videaris, sed damnas, propter hoc idem quod Manichæus, omnes homines qui ad imaginem Dei facti sunt. Ac nusquam malum naturale constituens nisi in imagine Dei, concionaris contra nos accusator sanctorum, & patronus Asinorum.

* f. vsibus.

Avgvstinvs respondit: Quid

A est quod dicis, calumniator Catholicorum & adiutor Manichæorum? Quid est quod dicis? quem tantæ stoliditatis pudere deberet, etiamsi tibi asinina frons esset? Nonne accusator sanctorum, & patronus asinorum ab homine huius cordis, cuius & ipse es, appellari posset, qui diceret, ignorantia veritatis homines fieri miseros posse, asinos vero nesciendo veritatem miseros esse non posse? Et tamen verissimè diceret. Cur ergo non intelligis

B Asine, similiter esse verum ex commixtione maris & fœminæ expertes delicti homines nasci non posse, & asinos posse? An ideo te arbitraris effugere insequentes plagas authoritatis atque rationis, quia in societate libidinis, ad currum erroris tui, homines & asinos iungis? Non de pecoribus, sed de hominibus loquebatur Ambrosius, vbi ait * *seruatum est igitur vt ex viro, & muliere, id est per illam corporum commixtionem. nemo videatur expers delicti.* Itane doctor iste Ecclesiæ accusator erat sanctorum, & patronus Asinorum, nempe corruptibile corpus est, & Asini & ho-

C minis, & tamen non Asini aggrauat, sed hominis animam, de homine quippe scriptura dicit, *Corpus corruptibile aggrauat animam.* Sic ergo, & in libidine agnosce, & pecoris naturam, & hominis pœnam si animam non habes Asininam.

* Ambros. in illa sed nõ erat amplius opus illud.

LVII. Ivlianvs dixit: Christus igitur non minus homo verus quàm verus Deus nihil de naturalibus minus habuit: sed iustum erat, vt qui dabat perfectionis exemplum, omnibus virtutum studiis antecelleret, castitasque eius continua integritate celsa, nullo permota libidinis appetitu,

D quæ virgo sanctæ mentis extiterat, & omnium sensuum domitrix animi magnitudo, & superatrix dolorum, cunctis fidelibus, & humanitate * mirabilis fieret, & sublimitate mirabilis.

* f. imitabilis.

Avgvstinvs respondit: Dicis castitatem Christi continua integritate celsam, sed homo es cui non videtur castitas integra, vbi magnitudine, & perfectione voluntatis bonę non solum committuntur, sed nec cupiuntur illicita. Nam qui concupiscit mala, & non resistens concupiscentiæ suæ

E non ea perpetrat, implet quidem quod scriptum est, *Post concupiscentias tuas non eas:* sed non implet quod ait lex, *non concupisces.* Christus ergo qui legem perfectissimè impleuit, nulla illicita concupuit, quia discordiam carnis, & spiritus, quæ in hominum naturam ex præuaricatione primi hominis vertit, prorsus ille non habuit, qui de spiritu, & Virgine non per concupiscentiam carnis est natus. In nobis autem caro con-

cupiscit aduersus spiritum illicita, ita vt omnino perficiat, nisi & contra carnem, spiritus, ita concupiscat vt vincat. Dicis mentem Christi omnium sensuum domitricem; sed domandum est quod resistit, caro autem Christi nihil habebat indomitum, nec in aliquo spiritui resistebat, vt ab illo eam domari oporteret. Quo proposito perfectionis exemplo, ad hoc se debet omnis imitator extendere, vt concupiscentias carnis quas vetat Apostolus perfici nitatur, atque optet penitus non habere, sic enim eas potest prouectu quotidiano minuere, quas nullas habeat salute perfecta.

LVIII. IVLIANVS DIXIT: Tu igitur, vt omnia profanissime, effectus es in Christi carne non fuisse quod humanæ naturæ est, quod certè de nulla scripturæ rationabilis vena, sed de solo Manichæorum cœno deceptus hausisti. Verum vt maior copia defendendæ veritatis appareat, concedamus te somniasse, in Christo carnis quam dicis concupiscentiam non fuisse, quod certè in Manichæi prius postea in Apollinaris furore damnatum est, tuo tamen quid possit dogmati suffragari, cum non continuo sequeretur malum, esse si quid ille assumere voluisset? Quoniam gradatim crescentibus meritis bonorum discerentur isse per optima, nec bona tamen infra se locata superiorum electione damnasse. Quomodo enim nuptias non infamatur, integritatem sequutus, ita nec sensum carnis genitalis damnasset, si eius possibilitatem, nec in substantia sua habere voluisset.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam superius dixi, quod Christus non solum perpetrauit, sed nec concupiuit illicita, vt impleret legem dicentem, *non concupisces*. Hoc certè de sanctæ scripturæ vena, non de cœno Manichæorum manat in corda fidelium, quod vestrum dogma extinguit hæreticum, somniasse me dicis non fuisse in Christo carnis concupiscentiam spiritui resistentem, cuius tu etiam ipsis somniis non pepercisti. Dormisse quippe nouimus Christum, in quo si erat ista tua suscepta, profecto sopitos eius sensus aliquando per talia somnia deludebat, vt si etiam concumbere videretur, atque ita caro eius isto tuo bono stimulante commota, & in irritum extenderet genitalia, & irrita effunderet semina. Si autem hoc de Christi carne dicere contremiscis, non enim sic es lapideus vt non contremiscas, quod ego quamuis, vt te redarguerem, sine cordis tamen tremore non dixi, profecto fateri debes, naturæ Christi non solum sine dispendio defuisse talem carnis concupiscentiam, verum etiam cum perfectarum A laude virtutum, qualem concupiscentiam nouimus carni cæterorum hominum, & ipsorum non deesse sanctorum. Quod autem dicis non esse consequens, vt hoc malum sit, etiamsi concedas id Christum noluisse suscipere, sicut non ideo damnauit nuptias, quia noluit habere coniugium, hoc de libidine pecorum dici potest, quibus ideo non est malum, quia non habent rationis bonum, vnde caro eorum non concupiscat aduersus spiritum. Quod vero resistit spiritui volentis facere bonum, quantumlibet loquacitate abs te defendatur, non est B bonum. Sic igitur Christus abstinuit à peccato, vt abstineret etiam ab omni cupiditate peccati: non enim vt existenti resisteret, sed vt illa nunquam prorsus existeret, non quod eam non posset habere si vellet, sed non recte vellet, quod eum, caro peccati quam non gerebat, etiam inuitum habere non cogeret. Proinde ille vir perfectus non per concupiscentiam natus, quæ indifferenter appetit, C & illicita & licita, sed de Spiritu sancto, & Virgine Maria, quidquid concupiuit licuit, quidquid non licuit non concupiuit. Natus enim de carne per sanctum concipiente Spiritum, absit vt in se haberet discordiam carnis, & spiritus.

IVLIANVS DIXIT: Et vt res plana aliquo confirmetur exemplo, melius est habere rationem, quàm non habere. Homines autem rationabiles facti sunt, pecora vero irrationabilia. Non tamen ideo quia humana natura quadrupedibus anti- LIX.
D stat, quadrupedia, aut malum aliquod, aut diaboli opus esse dicenda sunt; fac ergo quoniam cum Christus sua membra formaret, noluerit eis sensum admiscere genitalium quo vsurus non erat, Num ideo cum Isaac, Iacob & omnium membra fingebat, eis quoque & sexum dabat, & sensum, malum aliquid faciebat? Aut ad hæc veniens, in adiutorium aduocabat diabolum, vt membris quæ ipse compegerat, necessaria oblectamenta misceret? Nec exiguum quidquam igitur omnino, sicut & in hoc, & in priore opere, Deo adiuuan- E te monstrauimus, per Christi personam contra diuina opera obtinere potuisti. Claruit enim nihil minus de natura hominum, saluatoris corpus habuisse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo claruit hominum naturam, ad illam integritatem rectitudinem, salutem, in qua primitus condita est, minus hæc habere nunc omnia. Hanc venit Christus redintegrare, corrigere atque sanare integer sine vlla corruptione, rectus sine vlla prauitate, & saluus sine vlla cupiditate peccati.

LX. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc in ea natura non potest esse peccatum, cum in *illo in quo* tota est, nihil iniquitatis inuentum est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immaniter, Iuliane, blasphemas, coæquans carnem Christi cæterorum hominum carni, nec videns illum venisse non in carne peccati, sed *in similitudine carnis peccati*. Quod nullo modo verum esset, nisi cęterorum esset caro peccati.

LXI. IVLIANVS DIXIT: Concupiscentia itaque sexuum, siue in Christi carne fuit, siue non fuit, mala & Diabolica non docetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Concupiscentia carnis mala est, & quando ei non consentitur ad malum; ipsa est enim qua caro concupiscit aduersus spiritum etiamsi aduersus eam concupiscente spiritu non perficiat quod conatur, id est opus malum.

LXII. IVLIANVS DIXIT: Ad alia ire festino; sed multum hic rerum admiratione defigor. Cui malum tantus furor est, vt si scripturas non intelligas, vel tua dicta non ponderes, sed ita argumentaris iugiter, vt quidquid ieceris recurrat in te impetu grandiore. Dixisti nempe nullam esse causam pudoris, præter concupiscentiam carnis, in * genitalibus motibus apparentem.

* l. Genitalium.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non hoc dixi. Sunt enim & aliæ causæ pudoris, siue ne fiat aliquid quod non decet, siue quia factum est. Sed huius de qua agimus cum quæritur causa, illa verissima reperitur, qua factum est, vt hæc membra pudenda proprie vocarentur quæ prius pudenda non fuerunt, quando illi homines recti atque perfecti nudi erant, & non pudebat eos. Quod si prudenter cogitare voluisses, non ipse impudenter veritati manifestę restitisses.

LXIII. IVLIANVS DIXIT: Esse autem sacrilegum, pudendum aliquid quod Deus fecisset, credatur, præter hanc carnis concupiscentiam indicare. Christum vero non habuisse hanc concupiscentiam carnis, quæ mortalibus facit causam pudoris. Quid igitur ad hoc occurreret, non vidisti, videlicet nudum eum, id est Christum, conuenticulis debuisse misceri: nec aliquem inuerecundiæ habere respectum, ne sacrilegium quod commentaris incurreret, in carne videlicet sua, quæ concupiscentiam non habebat, de suis & patris operibus erubescens. Si autem & concupiscentia non fuit, & tamen ille pudoris functus officio, irrefutabiliter secundum te approbatur, verecundiam corpori humano debitam non calori.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ista tua ratione, tam acuta & exquisita debet negari baptismus Ioannis doctus fuisse in pœnitentiam peccatorum, quia eo baptizatus est Christus, qui nullum habebat omnino peccatum. Si autem potuit alia causa, non ea qua cæteri, baptizari, id est non propter carnem peccati quam non habebat, sed propter similitudinem carnis peccati, quam pro liberanda peccati carne susceperat; potuit etiam tegere ea membra, non ea causa qua cæteri, sed vt sic congruere pudenda tegentibus, nihil habens pudendum; quemadmodum baptizatus congruit pœnitentibus, nihil abluens pœnitendum. Decebant quidem similitudinem carnis peccati, ea quibus indigebat caro peccati. Quanquam & ipsa species humani corporis nudi, vbicumque insolita est, humanum ostendit aspectum. Vnde & Angeli qui hominum similes hominibus apparuerunt, vestiti apparere voluerunt, sicut humana consuetudo poscebat; sed hæc consuetudo si vnde originem sumpserit recordemur, occurrit primi causa peccati, in illis hominibus quo prius quam peccarent; decenter & honeste erant in loco tantæ beatitudinis nudi nondum scilicet de sua carne quæ inobediens inobedientibus reddita est, contra spiritum, concupiscentiæ confusi. Nihil ergo te adiuuat Christi vestis, vt concupiscentiæ carnis defensor impudens non sis.

IVLIANVS DIXIT: Vides igitur frustra te peccatum vocasse in his operibus quę Deus fecit. Velamen fateamur adhibendum, quod Dominus noster & hominis formator instituit, & homo factus exercuit, vel sane veniam reuerentia redemptoris, quia ad asserendam veritatem mysterij, Manichæorumque vestigia destruenda, loquimur de carne eius audacter; quod nisi fides exigeret, reuerentia modesta non tangeret. LXIV.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non audacter de carne Christi loqueris vera, sed infeliciter falsa, non ad Manichæorum, vetibi blandiris, flagitia destruenda, sed potius adiuuanda. Si Manichæum cogitas vincere, noli dicere bonum esse, quod est malum; sed dic vnde sit malum, quod ostendere non potes bonum. Hoc enim esse de præuaricatione primi hominis dum non vis cum Ambrosio dicere, profecto efficis, vt de aliena natura Manichæus verum se iactet dicere.

IVLIANVS DIXIT: Sed iste, inquis, noluit nominare concupiscentiam carnis, tacet quia pudet, ac mira si dici potest pudoris impudentia nominare pudet, quod laudare non pudet. Displicet igitur tibi, quia noluimus verecundiora nostra secundum Apostolum necessaria honestate velanda, quia in hoc consilium sequitur conditoris, LXV.

vt quod ille in secreta corporis parte constituit, nos totidem verecundo operiamus obtectu.

Avgvstinvs respondit: Res dicis mirabiles, tunc Adam & Euam conditoris esse sequutos consilium, quando eius deseruere præceptum, sequendo consilium deceptoris. Prius enim quam hoc malum perpetrassent, cum adhuc essent recti atque perfecti, non sequebantur consilium conditoris, vt quod ille in secreta partis corpore constituit, nudum relinquerent, nec verecundo obtectu operire curarent, homo impudentissime, quid senserunt quando erubuerunt? laudare peius est quàm nudare.

LXVI. Ivlianvs dixit: Has tamen eloquutionum diuersitates, quas tu non solum non imitaris, verumetiam criminaris, quarum nos adiumentis officiis, non linguarum omnium, sed Grçcæ & Latinæ cultas inuenit: cæterum linguę aliæ quæ naturales vocantur, ob hoc quod nihil eis aut opum, aut nitoris studia sequuta contulerunt, simplicibus omnino nominibus membrorum abutuntur, vnde & apud Hebræos, quorum sermone scripturarum puritas continetur, proprijs omnia vocabulis indicant.

Avgvstinvs respondit: Multum falleris, quasi in Hebręo eloquio non sit tropica locutio, in qua * vtrique non propria sed translata sunt verba. In Hebræis certè sacris litteris legitur, & quando illi primi homines nudi fuerint, nec puduerit eos, & quando de sua nuditate confusi sunt, & quæ membra texerint, vt possemus nosse quid senserint & vnde confusi sint. Tu si vis in hac causa te vnde confunderis tegere, tandem tace.

l. vtique.

LXVII. Ivlianvs dixit: Eademque securitate, qua pedes & genua, etiam genitalia vtriusque sexus vocantur, Nos sane nec cum ista suffragetur auctoritas, pudentioris eloquij adminicula neglecimus, quia reprehensioni iustissime patet, sine vllo negotiorum coactu neglectu decoris, qui non minus in verbis quam in operibus, quantum pertulerit causæ ratio, retinendus est. Igitur quia concupiscentia naturalis nec pudoris opprobrio potuit coargui, & conditoris sui dignitate defensa est, ad hoc solum, vt non quasi magnum bonum, quippe quod * absit hominibus, pecoribusque commune, sed quasi necessarium sexibus instrumentum, à iure dæmonum vindicata inter eius opera locaretur, qui mundum fecit & corpora. A nullo autem accusatur nisi à Manichæo, & Traduciano eius hærede. Apparet autem naturalis peccati, cuius omne præsidium in naturę criminationibus hærebat, totum euanuisse figmentum.

l. adsit.

A Avgvstinvs respondit: Ecce adhuc dicis concupiscentiam naturalem, ecce adhuc quantum potes, susceptam tuam, ne possit quæ sit intelligi, contegis ambigua veste verborum. Cur enim non dicis concupiscentia carnis, sed dicis concupiscentia naturalis? Nonne concupiscentia beatitudinis est concupiscentia naturalis? Cur ambiguè loqueris? Quam tuendam suscepisti, * appella suo nomine quid vereris? An in mala causa eius forte turbatus oblitus es quid vocetur? Immo vero vigilante memoria, non vis eam carnis concupiscentiam nominare: Nosti enim laude eius offendi eos, qui hoc nomen in scripturis sanctis, non nisi in rei malæ significatione legerunt. Isto autem nomine vtens, & appellans eam concupiscentiam naturalem inter eius opera locare conaris, qui vt dicis & verum est, mundum fecit & corpora, cum dicat eam Ioannes à patre non esse. [Deus quidem mundum fecit & corpora prorsus omnia, sed vt *corpus corruptibile aggrauet animam, & caro concupiscat aduersus spiritum*, non est præcedens natura hominis instituti, sed consequens pœna damnati.] A nullo, inquis, accusatur, nisi à Manichæo, & Traduciano eius hærede; contumelias tuas cum his me accipere gaudeo, quos in me culpare audes, & nominare non audes. Itane non accusat susceptam tuam, qui dicit *concupiscentiam carnis aduersus spiritum ex præuaricatione primi hominis, in nostram vertisse naturam*? Et quis est hic, *Ille scilicet, cuius fidem & purissimum in scripturis sensum*, sicut eum Pelagius author tuus prædicat, *ne inimicus quidem ausus est reprehendere*. Aduersus hunc accusatorem tuam defende susceptam. Huic doctori meo, & illi laudatori eius doctori tuo, pro illa conuitiare quantum potes, vt patrocinium tuum liberum satis & fidele demonstres, ne te defensorem suum tanquam timidum libido deserat, quamuis alterum non inueniat qui pro illa minus erubescat.

l. Appellare.

B

PROSPER Sent. 304.

C

Ambrof. lib. 11. in Lucam c. 22. 12.

D

Ivlianvs dixit: Ac per hoc necessariè interrogaui, quid suum cognosceret Diabolus in sexibus, per quod fructum eorum iure decerperet? qui nec carnem compegerat, nec membra formauerat, nec genitalia dederat, nec distinxerat sexum, nec coniugium ordinauerat, nec commixtionem sine qua coniugium esse non potest, aut fœcunditate honorauerat, aut voluptate respeerserat. LXVIII.

E

Avgvstinvs respondit: Nihil horum quidem fecerat Diabolus, sed inobedientiam persuaserat animo humano, quam pœnalis & pudenda carnis inobedientia sequeretur, vnde peccatum origi-

nale traheretur, per quod Diabolo subderetur qui nasceretur, cum eodem periturus Diabolo, nisi renasceretur.

LIX. IVLIANVS DIXIT: His itaque dissertionibus ceruino metu, & vulpino dolo obuiam ire conatus, ira imposuisti patrono tuo ad quem scribis, vt referres propter sensum corporis naturalem, id est concupiscentiam carnis, dominari operibus & imagini Dei principem tenebrarum; cum necesse esset ad eundem spectare authorem sensum carnis, ad quem etiam carnis natura respiceret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid loquaris ignoras. Aliud est sensus carnis, aliud concupiscentia carnis, quæ sentitur sensu & mentis & carnis: sicut dolor carnis non ipse sensus est, sed nisi sensus adsit, sentiri non potest. Sensu itaque carnis qui tactus vocatur, aspera & leuia differenter vt cætera sentiuntur; concupiscentia verò carnis indifferenter illicita & licita cupiuntur, quæ non concupiscendo, sed intelligendo diiudicantur; nec ab illicitis abstinetur, nisi concupiscentiæ resistatur. Non igitur cauentur opera mala, nisi frænetur concupiscentia mala, quæ à te, horrenda impudentia vel potius amentia, dicitur bona. Nec erubescis, nec horrescis te ad tantum dedecus peruenisse, vt nemo liberetur à suo malo, nisi non consentiat tuo bono. Concupiscentia igitur carnis, qua cupiuntur quæ prohibentur, non est à patre. Frustra putas, vel potius vis putari, vbi hoc Ioannes Apostolus dixit, concupiscentiam carnis positam pro luxuria. Prorsus si non est à patre luxuria, nec illa est à patre, cui si consentiatur, concipit, paritque luxuriam. Nam motibus suis quibus* obsistere quid conatur quæso nisi ad luxuriam peruenire? quomodo est ergo bonum quæ peruenire conatur ad malum? Quomodo est nostrum bonum, quæ nos ad malum compellit? Sanandum est igitur hoc malum Iuliane, diuina bonitate, non humana natiuitate, iniquitate & impietate laudandum.

l. Locus deprauatus.

LXX. IVLIANVS DIXIT: Te ergo apparet non studuisse vt obiecta refelleres, sed vt patrono tuo ad quem scribebas miserabiliter illuderes, putaretque te rude quidpiam detulisse quod iure morderes, cum id iam illustriorum concessione & corporum institutione laudasses.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Institutionem laudaui corporum quæ bona est etiam in malo homine, non malum, sine quo nascitur nemo; Quod tu nolens cum Ambrosio dicere vnde sit, adiuuas Manichæum dicentem quod ex aliena natura sit.

LXXI. IVLIANVS DIXIT: Fateor tamen nimis te cogitasse quod diceres; & ingenium apparet & studium. Solertissimè prorsus quid asserendum esset pro peccati traduce ponderasti. Nemo alter callidius scribere potuisset pro naturali malo: quod quidem nec tu ipse tam vrbane implere potuisses, nisi ingenium tuum magistri veteris commenta iuuissent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Magistrum plane meum & contra te & contra Manichæum glorior esse Iesum quem confiteor, quod tu negas, etiam paruulorum esse Iesum. *Quia perijt Adam, & in illo omnes perierunt*, nec nisi ab illo *qui venit quærere quod perierat*, à perditione saluantur. Ambr l.7. in Lucam, c.15. 32.

IVLIANVS DIXIT: Intellexisti quippe, paruulis nihil de suo merentibus, nequaquam posse sine damnatione corporum, crimen affigi, & ideo opus esse auxilio Manichæi, qui concupiscentiam carnis à Dei operibus excluderet, & tam nuptias quam ipsa corpora Diabolo deputaret authori. LXXII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego non opus habeo auxilio Manichæi, sed potius contra eum pugnans, auxilium quod tu ei præstas, expugno auxilio Dei. Quod mihi præstat etiam per suos clarissimos comites, non solum prophetas & Apostolos, quorum conaris prorsus dicta peruertere; verumetiam posteriores Ecclesiæ suæ doctores, Ireneum, Cyprianum Hilarium, Ambrosium, Gregorium, Basilium, Ioannem aliosque plurimos fide integerrimos, ingenio acerrimos, doctrina vberrimos & fama celeberrimos. Qui omnes salua laude corporum & nuptiarum, confessi sunt originale peccatum, scientes Christum, quod impie vos negatis, etiam paruulorum esse Iesum. *Ipse enim saluum faciet populum suum*, in quo & illi paruuli sunt, non à febribus aliisque huiusmodi pestibus atque casibus, quod & non Christianis, abundanti super omnem carnem bonitate largitur, sed sicut Christianos *à peccatis eorum*. Hos tot & tantos Catholicæ Ecclesiæ filios & Patres, qui hoc eam in eius posiri culmine docuerunt, quod in eius vbere didicerunt, Manichæos dicere non formidas, & cum me vnum quasi aperte appetis, illos quanto obliquius, tanto insidiosius, & quanto insidiosius tanto scelestius criminaris. In hoc tanto scelere, tua te omnino verba conuincunt. Non enim mihi ob aliud tam nefario nomine calumniaris, nisi quia de peccato originali dico quod dicunt. Matth. 1.

IVLIANVS DIXIT: Quid ergo à veritate* defunderis, quod fugaris, causæ fecit deformitas quam tueris. Cæterum si ad Catholicos transire velles quanto tu. Id quod nos asserimus, elegantius exequereris & plenius. f. Destrueris. LXXIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O frontem linguatam, mentemque cœcatam! Ita ne vero Catholici non sunt, quibus inhæreo in huius fidei societate, quam contra tua vana dicta & maledicta defendo? Catholici non sunt vt alios taceam, eosdemque repetam, Irenæus, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Basilius, Ioannes Constantinopolitanus, & Catholici sunt Pelagius, Celestius & Iulianus? Aude dicere ista si potes: quod si non audes, cur non potius ad hos, à quibus ego non recedo tu redis? Cur me admones vt ad Catholicos transeam? Ecce Catholica lumina, oculos aperi tu, ad istos transi quibus calumniaris in me; & continuo te compesces atque obmutesces à me.

LXXIV. l. In. IVLIANVS DIXIT: Quamuis non audeam pronuntiare ingenio te affectum acri & vigili, cuius* me lectione, suscipiendi negotij video tam tardum ac deforme iudicium. Si enim incolumissima fide, scholari more ad ostendendas tantummodo eruditionis tuæ vires, ea tentares quæ sunt inuicta concutere, finito tamen certaminis ludicro, his quibus obloquebaris palmam daturus, probaremus litterarum studium, sed irreligiosum castigaremus exemplum. Porro cum dogma nec verisimilitudinis corrupto saltem colore perfusum, quod nullis legis testimonijs, quippe nunquam rationi præiudicantibus, potestis tueri, & hoc tamen impietate sua horrens, stultitia iacens, nusquam nisi inter inquina volutatum, honestate, disputatione, sacraque lege confossum, turpissima obstinatione secteris, consequitur ex tribus vnum, vt aut plumbei ad intelligendum acuminis, aut maleficij illius quod Manichæorum mysterijs teneri, fando accepimus, catenas, aut vtrumque simul perpeti iudiceris.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quantolibet & rationis nomine contra testimonia diuina quæ proferantur tibi pugnare videaris, non illa subuertis, sed te vexant, contra stimulum * calces. (Calcitres.) Dic quantum potes inter inquina volutatum, qui tibi dixit expertem non esse delicti, vtriusque sexus commixtione conceptum. Ambrosius est iste, Iuliane. Ipse te vincit quem non audes negare Catholicum, nunquam certe dicturus es Manichæum. Quin etiam me aut plumbei esse acuminis ad intelligendum, aut teneri maleficio Manichæi, aut vtrumque simul perpeti affirmas. De Manichæi maleficio vel tuo conuitio, iam tibi sæpe respondimus, & oportunius cum opus esse videbitur adhuc forsitan respondebimus. Nunc de plumbeo ad intelligendum acumine, hæretice verbose responde. Nemo est certe qui nollet si id esset in hominis potestate ingenio viuidus, atque ad intelligendum acutissimus nasci, & quam rari sint quis ignorat? Qui tamen omnes ipsi paucissimi, si hominis qui primus est factus, comparentur ingenio, plumbei iudicantur. Non enim tunc, sicut nunc, corpus corruptibile aggrauabat animam. Aut enim corruptibile non erat, quia non erat moriturus Adam si non peccasset, aut si vt vos noui hæretici dicitis, & si non peccasset moriturus esset, non tamen ita est institutus, quem primò Deus fecerat, vt eius anima corpore grauaretur. Quis enim hanc esse pœnam neget, nisi qui amplius cæteris aggrauatur? Si autem Manichæus interroget vnde sit hoc tarditatis malum, non in corporibus, sed in ipsis vbi Dei est imago ingenijs humanis, quæ tarditas peruenit gradatim vsque ad ridendam, vel potius sicut scriptura commonet, ad lugendam fatuitatem. Respondemus & nos, hæc & omnia cætera mala, cum quibus nasci, negare vel dubitare non possumus, primorum duorum & aliorum deinde parentum peccatis esse tribuenda, quoniam non possunt tribui nascentium voluntati. Alia quippe animalia vt cum sui generis vitiis nonnulla nascantur, quid mirum si accipiunt hæc noxij spiritus in potestatem, quemadmodum porcos vt nouimus acceperunt? Qui maligni spiritus possunt, sicut homines irrationabilium membra animalium, ita illi etiam ipsa semina vitiare. De hominibus quæstio est, in quibus Dei Imago, nunquam diuersorum vitiorum, cum quibus eos nasci videmus pœnas pateretur, quas pati non posset iniustas, nisi peccatis gignentium præcedentibus, quod vos negantes, & fidem Catholicam deserentis, & Manichæi dogma nefarium quantum optare non ausus* es, (l. Est.) adiuuatis, vt sibi certus securusque videatur, hominum opificem non confiteri verum Deum, sed mentem introduceret tenebrarum.

LXXV. IVLIANVS DIXIT: Nos vero nihil habemus quod in nostro admirandum credamus ingenio, quia intelligimus nec peccatum sine voluntate, nec sine Deo corpora, nec sine corporibus sensum corporum, nec sine commixtione coniugia, nec sine Deo operatore existere posse nascentes. Et indubitatum tenemus, neque diuinum esse, quod doceatur iniustum; neque quod diuinum sit posse iniustum doceri. Non minus autem quam ea quæ diximus relucet esse iniquum, si aliorum peccata aliis, qui ibi nec fuerint ne dum consenserint imputentur. Proinde his il-

luminati solibus iure optimo Manichæi antra despicimus, qui putant vel esse posse sine voluntate peccatum, vel non à Deo homines fieri, vel ad alium authorem sensum corporum, & ad alium corpora pertinere; vel Deum esse, qui iniquitatum criminibus opprimatur, aut scelere iniquitatis vrgeri eum, qui æternus omnium conditor æstimetur, aut vmbram aliquam tenere iustitiæ, si aliorum voluntates aliorum applicentur exortibus. Ac per hoc merita partium negotiis non ingeniis imputamus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam tibi ad omnia respondi. Nec ideo firmantur aduersus me, quia tam sæpe & odiose repetuntur à te. Dic potius, si potes, vnde humana ingenia cum tanta plærumque vitiositate nascantur, cum inter nos conueniat totius hominis esse opificem Deum iustum, & vos negatis vllum originale peccatum? Non autem diceres aliorum peccata nos aliis imputare, qui ibi quando commissa sunt non fuerunt, si recoleres, quod scriptum est *in lumbis Abrahæ fuisse Leui*, quando eundem Abraham Melchisedec Dei excelsi decimauit antistes. Ibi enim videres si te pernicacia non cæcutiret. In lumbis Adæ fuisse genus humanum, quando perpetrauit illud grande peccatum.

LXXVI. IVLIANVS DIXIT: Sed vt reuertamur ad causam, postquam dixisti *me ideo noluisse concupiscentiam nominare, quia non esset ex Patre, sed ex mundo, cuius mundi princeps dictus est Diabolus, qui eam in Domino non inuenit, quia Dominus homo non per ipsam ad homines venit.* Vbi notandum est quia cum de re naturali loquereris, eamque ex mundo esse dixisses, subdidisti mundi totius principem Diabolum credi oportere, vt non actuum voluntariorum, sed naturalium rerum, vtique naturarum fatereris eum authorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vbi posui *concupiscentiam carnis*, tu abstulisti inde, *carnis*, quod ego dixi: Et vbi dixi, *cuius mundi dictus est princeps Diabolus*, tu addidisti *totius*, & dixisti totius mundi, quod ego non dixi. Age vt placet, dic quid tibi placet, vel illis etiam quibus places. Ego concupiscentiam carnis dixi, quam dicit Ioannes non esse à Patre, sed ex mundo, id est, ex hominibus qui nascuntur in mundo, perituri nisi renascantur in Christo. Hæc concupiscentia carnis non est luxuria quando ei resistitur, sed quando perficitur, id est quando peruenit quo impellit. Vnde & Apostolus Paulus *Spiritu inquit, ambulate, & desideria carnis ne perfeceritis.* Non ait, ne habueritis. Non erat quippe hoc munus futurum quidem esse nobis, sed vitæ non esse præsentis. Ego principem mundi Diabolum dixi, sicut eum appellat scriptura diuina, non sicut suspicatur vel calumniatur vanitas tua. Non itaque naturarum authorem Diabolum dixi, sed principem mundi, id est hominum, quibus in orbe terrarum plenus est mundus, qui nascuntur in mundo, nec renascuntur in Christo. Ab eis quippe qui renascuntur in Christo princeps mundi mittitur foras: quod mysteria significant quando etiam paruuli baptizandi exorcizantur & exsufflantur. Ad hæc responde si potes. Noli velle lectorem tua loquacissima vanitate vanescere; & ab eo quod agitur auerti & seduci: dic; si audes, bonum esse concupiscere malum: Dic mala quidem opera à patre non esse; sed concupiscentiam malorum operum à patre esse. Dic Diabolum non appellatum principem mundi. Dic mundum non dici homines in mundo constitutos. Dic mundum in malo non posse intelligi homines infideles, quibus in orbe terrarum plenus est mundus; & rursus in bono homines fideles, quibus licet paucioribus, tamen etiam ipsis in orbe terrarum plenus est mundus, nomine mundi similiter appellari; Sicut absurdum non est, vt arbor plena pomis dicatur plena & foliis. Dic paruulos cum baptizantur non erui de potestate tenebrarum, & cum magna iniuria Dei per vniuersam Catholicam Ecclesiam exorcizari & exsufflari imagines Dei. Aut dic eos à Diabolo possideri sine vlla obligatione peccati. hæc si audebis dicere, mox apparebis. Si non audebis, nec sic latebis.

IVLIANVS DIXIT: Postquam ergo hoc effectus es intulisti, *Vnde dicit etiam ipse Dominus, Ecce venit princeps mundi huius, & in me nihil inuenit*, addisque de tuo, *nihil vtique peccati, nec quod à nascente trahitur, nec quod à viuente additur.* Ostende igitur dixisse Dominum in Euangelio, non se habere peccatum quod à nascente traheretur. LXXVII. Ioan. 14. 30.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu ostende dixisse Dominum, *non se habere sordem, sine qua* Iob dicit, *nec infantem vllum esse, cuius est vnius diei vita super terram.* Et tamen vbi ait, *Ecce venit princeps mundi huius, & in me inueniet nihil*, nec ipsam sordem intelligimus, si recte intelligimus. Nam si eo quod dixit non est intelligendum quod non dixit, nec Diabolum nominauit, sed principem mundi, *& in me*, inquit, *nihil inueniet.* Non ait in me non inueniet peccatum, & tamen nos ea dicimus

quæ non dixit, sed ex his intellecta quæ A dixit.

LXXVIII. IVLIANVS DIXIT: Quid circunscribis infelices animas, vt mentiaris, iudicatum esse quod non est? Dominus dicet in Euangelio, *Ecce venit princeps mundi huius, & in me inuenit nihil.* Certum est nihil peccati in eo Diabolum inuenisse, quoniam in omni, vel quam esurienti, vel quam postea prædicanti, tanquam persequutores suos admouerat, tentatione superatus est, profitetur ergo saluator nihil in se Diabolum B deprehendisse peccati. In quo certe inuenisset si quid de carnis conditione traheretur, quoniam & ipse factus fuerat ex muliere, de semine Dauid & de Adam stirpe prognata.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sed non eum per concupiscentiam carnis virgo conceperat, & ideo in eo sine propagine peccati carnis propago pertransiit vt esset in eo non caro peccati, sed similitudo carnis peccati, carnem saluatura peccati. Proinde Adam priusquam peccaret nec carnem peccati habuit, nec similitudi- C nem carnis peccati, quia non erat moriturus nisi peccasset, sed postquam peccauit. Iam caro peccati genuit carnem peccati, quia per illam concupiscentiam carnis eam genuit, quæ ante peccatum vel nulla in eo erat, vel spiritui non resistebat, propter quod eum nudum esse nihil pudebat. Christus autem qui non per illam concupiscentiam carnis est natus, sine peccato natus est quod trahit omnis caro peccati, proculdubio propter quam moriuntur omnes carnem non habens ipse pec- D cati. Sed tamen & ipse mortuus est propter similitudinem carnis peccati. Nam si nec moreretur, non solum carnem peccati non haberet sicut non habebat, sed nec eius ostenderet similitudinem quam pro nostra salute susceperat. Tu igitur qui negare non potes Christum non in carne venisse peccati, sed in carne quidem vera, tamen in similitudine carnis peccati debes demonstrare carnem peccati. Quoniam si nulla est, profecto nec similitudo eius vlla est: porro quia solus Christus habuit E similitudinem carnis peccati, quæ non esset caro peccati, quia non ex commixtione sexuum natus est, quid restat nisi vt peccati caro sit omnium, qui de tali commixtione nascuntur pertinentes ad mundum, cuius est Diabolus princeps, à quo malo non liberantur si non in Christo renascuntur?

LXXIX. IVLIANVS DIXIT: Inuenisset ergo in eo Diabolus naturale crimen, si vllum esset. Teneret corpus obnoxium, si illud vel in primo parente vel in ipsa pariente venenasset: nec referret vtrum conditionibus materiæ suæ, fera & inefficax resultaret voluntatis intentio contra naturam nitens, non expiaret natum sed exasperaret tyrannum, saluo eo quod non posset esse voluntas libera si fuisset natura captiua. Si ergo esset in ipsius carnis sensu & conditione peccatum, si ipsa natura hominum ad dominium dæmonis pertineret, Christum autem reus erat futurus aut homo non futurus, ergo si ascribitur maledictum naturæ immanitatis, illi quoque qui caro factus est vt habitaret in nobis, aut crimen dabitur, aut humanitas auferetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nec crimen ei dabitur, in quo princeps mundi nullum potuit inuenire peccatum, nec humanitas auferetur, in quo & anima & caro humana erat, quamuis non erat caro peccati, sed similitudo carnis peccati.

IVLIANVS DIXIT: Quod vtrumque fecit Manichæus, qui commentatus in carne malum esse naturaliter, dixit in Christo non fuisse carnem, ne confiteretur in eo fuisse iniquitatem. LXXX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæus hæreticus carnem negat Christi. Pelagianus hæreticus carnem peccati coæquare vult Christi; Christianus Catholicus similitudinem carnis peccati discernit à carne peccati ne blasphemet carnem Christi.

IVLIANVS DIXIT: At hunc fides Catholica in vtroque contriuit. Malum scilicet in carne non esse naturaliter, atque ob hoc Christo nec aliquid deesse humanitatis, nec quidquam iniquitatis affuisse pronuntians. Clamat ergo dispensationis suæ conscius, *Ecce venit princeps huius mundi, & inuenit in me nihil*; nihil profecto quod possit arguere, quia non poterat infamare naturam, cuius ad peccata non inflexerat voluntatem. LXXXI. Ibidem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo vero nihil peccati, nec quod à nascente trahitur, quia in nulla iniquitate conceptus est; nec quod à viuente additur, quia nulla tentatione deceptus est, quorum duorum vnum est propter quod legimus, *in iniquitatibus conceptus sum*; alterum propter quod dicimus, *Ne nos inducas in tentationem.* Psal. 50. 7

IVLIANVS DIXIT: Ipsa etiam ei causa tentandi fuit Christum, quoniam more artis suæ volebat capere persuadendo, cum neminem posset vitiare condendo. LXXXII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non condendo vitiat qui neminem condit, sed male suadendo vitiauit quod bonum conditum inuenit. Non enim naturæ authorem

rem, quæ Dei bonitate in homine conditur sed culpæ, cum qua homo ex propagine viciatorum primorum hominum de parentibus nascitur: quid autem mirum, si tentauit eum in quo non erat caro peccati, quæ nec in illis, quos primo tentando decepit, per quorum concupiscentiam carnis de qua confusi sunt, caro est propagata peccati, quam sanaret ab hoc malo, nullum habens malum similitudo carnis peccati.

LXXXIII. IVLIANVS DIXIT: Proinde Incarnatio Christi opus suæ diuinitatis tuetur, qui afferens ad me naturam meam & voluntatem suam, cuius mihi speculum offerebat & regulam, pronuntiansque nihil in se Diabolum inuenisse peccati, ostendit culpam non de carnis conditu, sed de sola suscepti voluntate. Denique vt nusquam in scripturis legitur Christum fugisse peccatum, quod à nascentibus contrahi posset, ita etiam illud claro testimonio docetur, quod suscepti hominis iustitia, non de naturæ diuersitate, sed de voluntaria actione substiterit.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Nusquam scriptum esse dicis, Christum fugisse peccatum, quod nascentibus trahi posset; quid enim fugeret, quod ipse non traxerat, sed eos venerat saluare qui traherent? Quid, inquam, ipse fugeret quod à nemine fugitur, nisi cum ad ipsum confugitur. Dicis etiam claro testimonio perdoceri, quod suscepti hominis iustitia Filio Dei non de naturæ diuersitate, sed voluntaria actione substiterit, [illegible] verò ne hoc quidem Christus diuersum habuit in natura, quod ita ex virgine natus est, vt same esset non solum hominis, sed etiam Dei Filius? Ergone ista susceptio, quæ Deum & hominem vnam fecit esse personam, nihil illi homini valuit ad excellentiam iustitiæ, quam dicis ei de voluntaria actione substitisse? Siccine vos contra Dei gratiam defensio liberi arbitrij præcipites agit, vt etiam ipsum mediatorem, vt esset Dei Filius vnicus, voluntate sua meruisse dicatis? & falsum esse quod tota confitetur Ecclesia credere se in Iesum Christum Filium Dei Patris omnipotentis vnicum Dominum nostrum, natum de Spiritu sancto & Virgine Maria? Secundum vos enim non à Verbo Dei homo susceptus est vt ex Virgine nasceretur, sed natus ex Virgine, suæ postea voluntatis virtute profecit, & fecit vt à Verbo Dei susciperetur, non talem ac tantam voluntatem illa susceptione habens, sed ad illam susceptionem tali & tanta voluntate perueniens. Nec Verbum caro factum est in vtero Virginis, sed postea merito ipsius hominis, & eius humanæ voluntariæque virtutis, ex quo vos sequitur etiam illud, vt quomodo illum creditis à verbo Dei propterea susceptum esse quia voluit, sic multos credatis ita suscipi potuisse, si etiam ipsi similiter voluissent, vel posse si velint. Ac per hoc segnitia humanæ voluntatis fieri, vt ille vnicus sit, cum plures esse possent si homines vellent. Hæc si dicitis, vbi est vestra frons? si non dicitis, vbi est hæresis vestra?

£ ex

LXXXIV. IVLIANVS DIXIT: Petrus namque Apostolus ait, *Christus pro nobis mortuus est nobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Certè Apostoli sententia cum Dominica voce concordat, dicit ille in Euangelio, *Venit princeps mundi huius, & in me nihil inuenit.* Hoc Deum commendat Magister Ecclesiæ [illegible] in Christo nullum fuisse delictum, sed per quid non habuerit peccatum veraci attestatione commendat, *qui*, inquit, *peccatum non fecit.* Non dixit quia peccatum non suscepit, sed *quia peccatum non fecit.* 1. Pet. 2. Ibidem.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Vtique ille qui peccatum originale non traxit, nullum peccatum habuit, quia non fecit, sicut ipse Adam quia originale non habuit, nullum haberet si non fecisset.

LXXXV. IVLIANVS DIXIT: At si esset in natura crimen, Petri erat † imperita sententia, qui censuerit videlicet ad immaculatæ sanctitatis testimonium posse sufficere, si actus eius à criminibus vindicaret, cum crederetur in eo habitare peccatum per naturale virus. Igitur si de naturali malo aliquid ille sensisset, * sollicitus partem hanc commemorasset, & pressius vt scriberet *Christus nobis reliquit exemplum qui peccatum non fecit*, nec quod nos trahimus nascendo collegit, sicque [illegible] sequeretur inuentum in ore eius dolum non esse. Porrò si hoc putasset, nunquam commemorationem fecisset exempli, quem enim hominibus esse ostenderet imitandum, si illum externa carnis natura discreuisset, & censura magisterij substantiæ diuersitas arguisset. £ sollicitius Ibidem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quamuis nihil dicas, alij certè intelligunt, si tu non intelligis, exemplum quippe Apostolus Petrus in Christo proponens hominibus imitandum, quid opus erat vt aliquid de originali peccato diceret, quasi quisquam imitando Christum possit efficere, vt sine illo, sicut ille potuit, nasceretur, sicut non posset efficere imitando Christum, vt quemadmodum ille de Spiritu sancto & Virgine Maria nasceretur. Proinde vt imitemur Christum, voluntas nostra formatur; vt autem liberemur ab originali malo, natura regeneratur.

LXXXVI. IVLIANVS DIXIT: Huc accedebat, quoniam opinio peccati naturalis, non solum vim emulationis absumeret, sed ipsius præconij fraudem quod ei deferebatur, vrgeret. Qua enim diceretur grauitate, qua fronte, *dolus in ore eius non fuisse*. (Ibidem.) Cum si in alia conditione carnis, quam, quæ est nostra venisset, non solum docendo, quod leuius est, sed etiam nascendo, quod est grauius dolum malum conuinceretur egisse? quale quippe erat vt homines in naturali malo, regnoque Diaboli constitutos, & sub pestifera tabis ingenitæ necessitate peccantes, vel legi peccatis, quæ in membris eorum regnabat naturaliter seruientes, ille ad æmulationem suam, sub pœnæ interminatione compelleret, iustitiamque suam eius carnis hominibus imputaret. Cuius malo sic fuerat perterritus, vt ipse qui sub specie eius formam voluerat honestatis exprimere, tamen naturæ eius veritatem caueret. Quanto ei rectius diceret ægritudo peccantium & securitas coactorum. Cum valemus omnes, recta consilia præbemus ægrotis, tu tibi si sic esses, aliter longe longeque sentires. Quo igitur vestra profecit impietas. Necessario videlicet consequi, vt si creditur naturaliter carni nostræ inesse peccatum, Christus quoque aut susceperit carnem istam, & hoc malo teneatur obnoxius; aut non susceperit, & non quidem natiuitatis, quæ in eo mendax videtur, sed tamen voluntariæ fraudis iniquitate insolubili vincitur. Quod quia totum tantis blasphemiarum sordibus squalet, vt vix sine horrore possit vel cum † diliniatur (l. deliniatur.) exponi, adsit dignitas mediatoris exemplo suo & operi, ac nostræ fidei, quæ veritatem tam ipsius, quàm Apostoli eius sermonibus † vindicaris (l. vindicare), nunquam desinit prædicare Christum verum hominem eiusdem naturæ, cuius & nos, carnem de Mariæ suscepisse visceribus, verum per omnia hominem, nullum habuisse peccatum, ad quod indicandum, sufficit Apostolo Petro dicere, *nullum eum fecisse peccatum*, (Ibidem.) docens quia qui non fecerat habere non poterat, *Nullus est dolus inuentus in ore eius*, sanctum consortibus naturæ suæ, quàm in cunctis ipse fecerat præbuit exemplum. Et ideo constat innatum non esse peccatum, quando illud Christus non habuerit, qui saluo quoque honore deitatis suæ, ob hoc factus est carnalis, vt nobis esset imitabilis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid enim homo multum loquens & parum sapiens, si dicerent homines Christo, quare nobis iubetur vt imitemur te? Numquid nos de Spiritu sancto & Maria Virgine nati sumus? postremo, numquid tanta nobis esse virtus potest, quanta tibi est, qui ita homo es, vt etiam Deus sis, & hoc atri coæternus, A & omnipotenti æqualis omnipotens? Ideo ne non debuit sic nasci, vel sic in vnitatem personæ a Verbo Dei suscipi, vt hominibus eum nolentibus imitari, talis excusatio non daretur? Sicut autem nobis ipse Patrem proposuit imitandum, qui certe homo nunquam fuit, eumque sine dispendio vel infirmatione diuinitatis eius imitantur, quicunque per eius gratiam & volunt & possunt vt diligant inimicos suos, benefaciant eis qui oderunt eos. Nec dicunt tu propterea hoc potes quia Deus es, & quia inimici tui nihil tibi possunt B nocere. Nos autem homines sumus infirmi, & eos iubemur diligere, qui nobis tot & tanta mala ingerunt suis persequutionibus, ita Christo non dicunt imitatores eius. Non possumus ea facere, quæ vt faciamus tuo nos exhortaris exemplo: quia longe potentior est excellentia tua, quàm infirmitas nostra. Non itaque ideo debuit natus de Spiritu sancto & Virgine Maria habere concupiscentiam, qua concuperet mala, & sic ei resistendo non faceret, ne dicerent ei homines, habeto prius cupiditates malas & eas vince si potes, vt te imitari nostras vincendo possi- C mus. Deinde quid dicis Iuliane, de illo qui dicit, *Non quod volo ago, sed quod odi facio*, quem vos asseritis non concupiscentia cum qua natus est, sed mala consuetudine vsque ad istam necessitatem premi? Numquid huiusmodi hominibus Christus non præbuit vt se imitarentur exemplum? Numquid eos contempsit, eosque esse voluit à suis sectandis virtutibus alienos? Si ergo dicerent ei nescis quid patimur, mole consuetudinis qua premimur, tu non premeris, propterea loqueris facillime, omnes cum valemus recta consilia ægris D damus, placeretne tibi vt etiam Christus tali consuetudine premeretur, eamque superaret, vt esset remota eorum excusatione talibus imitandus? an tua vaniloquia iam ridebis, & à nobis tacebis?

IVLIANVS DIXIT: Verum his vt res postulabat impletis iuuat te vel mediocriter conuenire, qua fiducia tu cum Hieronymi scripta collaudes, dicas in Christo non fuisse peccatum, cum ille in Dialogo illo, quem sub nomine Attici & Critoboli mira, & vt talem fidem decebat venustate composuit? E Etiam quinti Euangelij, quod se translatum dicit testimonio nitatur ostendere, Christum non solum naturale, verumetiam voluntarium habuisse peccatum, propter quod se cognouerit Iohannis baptismate diluendum. De alio etiam testimonio Iohannis Euangelistæ, flagitium ei affuit falsitatis. De quo opere tu in illa Epistola quam Alexandriam destinasti ita gloriaris, vt dicas Pelagium, scripturarum ab eo oppressum molibus, arbitrium liberum vindicare non posse. LXXXVII

Verum illi operi à Catholico viro qui pulsatus fuerat, obuiatum est. Nunc verò ad hoc, commemorationem eius tantummodo feci, vt te cognosceres non solum scripturis sanctis, sed nec ipsis tui dogmatis adiutoribus consonare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si posuisses verba Hieronymi, fortassis ostenderem quomodo accipienda essent sine blasphemia, quam tu illi importare conaris; quod si non possem, non tamen eius fidem, quam cum aliis præclarissimis Ecclesiæ doctoribus tenuit, ideo repudiandam putarem, quia dixisse aliquid inueniretur, si tamen inueniretur, in quo illis non consonaret. Illud autem mihi ex huius hominis persona contra te satis est, quod cum sentiat de peccato originali, quod sic auersaris vt idem appelles Manichæum, ipsum tamen hoc appellare non audes. Vbi te apparet imprudentia falli, sed contra pudentiam tuam mihi calumniari. Ego sane non Hieronymi, sed Ambrosii, nec meis commemoratam, sed verbis eius expressam sententiam tibi opposui, qua Christum dicit non aliter expertem delicti esse potuisse, nisi expers fuisset illius conceptionis, quam commixtio viri & mulieris operatur. Vbi cernis esse consequens, vt si ego propter hanc sententiam sum Manichæus, sit & Ambrosius. Quia verò ille non est, neminem faciat vel ostendat ista sententia Manichæum hoc eum videas, non enim tale est vt non possis hoc videre, vel possis hoc non videre, tantum tamen causæ bonitate deseris, vt calumnieris mihi nomine Manichæi, non impudente ignorantia, sed impudente fallacia.

XXCVIII. IVLIANVS DIXIT: Nam Manichæos, deseris in vituperatione suum & caprarum quos in humanæ naturæ criminatione comitaris, cum quibus etiam in Christo non speciem carnis, sed rationem euertis exempli, subinoues etiam à Christo verbis interim naturale peccatum, ne & ipsum sub potestate Diaboli collocare videaris, quod non fecit vel ipse Manichæus. Sed laudas Hieronymum, quia ita eum non metuit blasphemare, vt dicat illum familiaritatem cum voluntarijs quoque inisse criminibus. Ita inter diuersas amicorum sordes & commenta volutatus, sine deflexu in Catholicorum solum efferaris iniurias, quia dicunt Deum mali authorem non esse, homines qui ab eo fiunt, malos non esse naturaliter leges Dei iustas esse, imaginem eius posse declinare à malo & facere bonum. Christum nec in membris, nec in præceptis, nec in iudicijs † illum perpetrasse peccatum; atque ideo si tu assertione veritatis ægrescas, credimus tamen prudenter instrui, nonnullosque etiam de his

l. vitium.

A quis mendacia tua sauciarunt posse sanari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: De Christi exemplo superius tibi respondi, quod neque debemus negare excellentiam, quæ licet homo integerrimus, tamen de spiritu natus, nec carne concupiscentiæ conceptus, super omnes homines hic vitam iustissimam duxit, nec propter hanc excellentiam nos excusare, vt non eum pro modo nostro studeamus imitari. Non enim coniuges fideles cœlibatum eius imitantur; & tamen, vt adulteria omnesque concubitus illicitos non perpetrent imitantur illum: nec si eum amplius

B imitantur qui sanctè ducunt cœlibem vitam. Ideo in hoc quoque imitari eum possunt, quod ille non solum non fecit, verum nec concupiuit illicita. Cælibi autem sanctæ vitæ, concubitus est omnis illicitus, cui nec coniugalis est licitus Quid ergo mirum si natus de Spiritu sancto & Virgine non in se habuit * illum malum? quis verò nisi grauioribus depressus malis neget malum esse, contra quod etiam sancti quotidie rogant Patrem ex ipsius Domini magisterio? Cum

l. vitium.

C enim dicimus *ne nos inducas in tentationem*, contra concupiscentiam nostram rogamus Deum. *Vnusquisque enim tentatur*, vt scriptum est, *a concupiscentia sua abstractus & illectus*. Auertat ergo à nobis iste quem rogamus Patrem, vt dicere audeamus quod à patre quidem non sit ad quod nos concupiscentia carnis trahit, sed à Patre sit ipsa quæ trahit, vel malum sit ad quod trahit, & malum non sit ipsa, quæ trahit. Porrò si eam malum esse veritas clamat, profecto eam qui sine vllo malo natus est, non habebat, ac peccatum

Math. 6.13 Iacob. 1.13.

D sicut non fecit, ita nec concupiuit. Nos itaque imitamur eum cum peccatum non facimus, non peccati concupiscentiam non habendo, sed non ei consentiendo, quamuis ita imitemur illum sanctum sanctorum cum bene viuimus; vt tamen non desit vnde dicamus in oratione nostra, *dimitte nobis debita nostra*, Ego autem non sic laudaui Hieronymum, quomodo Pelagius laudauit Ambrosium, quod *eius fidem & purissimum in scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est repre-*

Math. 6.

E *hendere*. Ac per hoc si quid mihi displicet in inimici scriptis, sicut in meis, reprehendo. Sed aliud est alicubi Catholicum errare, magni erroris etiam hæresim condere vel tenere.

IVLIANVS DIXIT: Sed hinc ista sufficiant. Veniamus nunc ad illud in quo pars negotij magna versatur. Cuius potentia examinatus, & exanimatus Manichæorum legatus, tam fidelis responsionis documenta protulit, quam elegantis ingenij. Non postquam dicta mea, quæ supra posui, nulla re XXCIX.

noua intercedente, laudauit & probauit, ad eam partem qua disputatio à nobis promissa supplebatur accessit? Quærente me quippe per quid sub diabolo essent, quos Deus fecit; ad quod respondi ipsius nomine, per peccatum non per naturam, & retuli de meo. Sed, sicut ipse annuis, vt non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum. Habent igitur tempore conceptus sui, paruuli voluntatem, qui adhuc animam non habent, aut habent tempore exortus sui, qui adhuc rationis vsum non habent. Cum ad hunc igitur venisset locum, hoc solum de nostris B propositis obiectis, id est, sed vt non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum, respondit que. Ita verò, ita est, sicut enim per *vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt*; per vnius illius voluntatem malam, omnes in ea peccauerunt. Quando omnes ille vnus fuerint, de quo propterea singuli peccatum originale contraxerunt. Lectorem igitur adhortor, vt conflictum nostrum vigilanter inspiciat. Quid tibi profuit eruditissime bipedum, C meam non supplere sententiam, cum & si in ea parte, quam suppressisti prioris dicti expositio teneretur, tamen etiam in illo quod tibi obiecisti, vis æque tota consistat? Proposui quippe fideliter, vt tua quoque manifestatura assensio, quod à te solet referri, & interrogans per quid sub Diaboli† essent paruuli quos fecisset Deus, respondi vice tua, per peccatum, non per naturam. Certè, vides me hinc nullam fecisse fraudem. Dixi quod in ore Traduciani est, licet hoc non sit in dogmate, ad quod retuli, sed vt non potest D esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum. Tu hoc impudenti fraude fecisti diuiduum: Nam commemorans quod nos dixeramus, quia vt non esset absque sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum, illud quod sequebatur de paruulorum voluntate tacuisti, & respondes, *Ita verò, ita est, sic enim per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, per vnius illius voluntatem malam omnes in eo peccauerunt.* Hoccine est respondere? Hoccine disputare est? Hoccine postremò vel sobrietatis habere respectum? Ridetur certè ab eruditis calliditas sophismatum, vbi per E communionem nominum, simplicitati respondentis illiditur: Sed illa ipsa sophismata licet non sint veritate solida, vrbana tamen superficie colorantur: hoc autem, quod monstrum disputationis est, quod nec veritate solidum est, nec sophismate leuigatum, dixi certè non posse esse sine libera voluntate peccatum: quo concesso, vestrum dogma consumitur, qui putatis esse in natura hominum sine vlla voluntate reorum de-

Rom. 5.

ad potestatē aut le e, Diabolo.

Aug. de Nupt. & conc. lib. 2. c. 1.

A lictum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego id solum de opere tuo legeram, quod cartula, quæ mihi missa est, continebat. Nam postea quam libros tuos, de quibus illud nescio quis excerpsit, inueni, ad cuncta respondi. Dicimus & nos non posse esse sine libera voluntate peccatum, nec ideo tamen vt dicis nostrum dogma consumitur, cum asserimus esse originale peccatum; quia ad hoc peccati genus ex libera voluntate peruentum est, non eius propria qui nascitur, sed in quo omnes originaliter fuerunt, quando communem naturam mala voluntate vitiauit. Non habent ergo paruuli tempore conceptus vel ortus sui liberam peccandi voluntatem, sed ille tempore præuaricationis suæ magnum illud peccatum libera voluntate commisit, à qua originalis peccati contagium sic humana natura contraxit, vt verissimè diceret sanctus, *in iniquitatibus conceptus sum*, & alius idem sanctus, *Quis enim mundus est à sorde, nec infans cuius est vnius diei vita super terram.* Hæc eloquia veritatis subsannant vanitatem loquacitatis tuæ. Psa. 50.

IVLIANVS DIXIT: Qua ergo impudentia & tu approbas sententiam meam, & tuum dogma non deseris, cum sententiæ vtriusque partis, ita nullo possint fœdere copulari, vt enuntiatorum opposita, pariter non participant veritati? quomodo ergo ego si consentirem naturale esse peccatum, necesse erat vt deciderem de iure sententiæ, quæ præscribit nisi in voluntate libera, peccatum esse non posse: Ita tu è regione consentiens me bene dixisse, qui pronuntiaui nullum esse sine voluntate peccatum, reijcere statim debuisti illam opinionem, qua peccatum naturale credebas. XX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aliud est sine voluntate libera peccatum esse non posse, quod & nos dicimus, quia nec originale esse potuisset sine primi hominis libera voluntate, & aliud est quomodo ipse dixisti, *Nisi in voluntate libera peccatum esse non posse*; quod non concedimus. Originale namque peccatum non est in voluntate nascentis, sed neque in ipsa voluntate primi hominis, quamuis sine ipsa esse non posset. Aliud est ergo non potest esse sine voluntate peccatum, & aliud est, non potest esse nisi in voluntate peccatum: neque enim si rectè dicimus, sine conceptu partus non potest esse; ideo etiam rectè dicitur nisi in conceptu partus non potest esse: sed hoc ita est diuersum, vt neque in conceptu partus, neque in partu possit esse conceptus. Peccatum verò in voluntate potest esse, sicut fuit primi hominis potest etiam non in voluntate sicut originale

cuiuscumque nascentis, quod omnino est in voluntate nullius, sed non sine voluntate primi illius, ille namque sanctus qui dicit Deo,
Iob. 14.17. *Signasti peccata mea in sacculo, & annotasti si quid inuitus admisi.* Non vtique habuit in voluntate peccatum, quod commisit inuitus. Quid ille qui dicit, *Non quod volo facio bonum*, moxque subiungit, *sed quod nolo malum hoc ago?* Numquid in voluntate dicendus est habere peccatum secundum vos ipsos, qui eum vultis intelligi vi consuetudinis cogi peccare nolentem? Desine igitur de vicinitate subrepere, & sensim limitem transgredi, vt quoniam dicimus sine voluntate libera, tu nos dicere affirmes, nisi in voluntate libera, esse non posse peccatum. Tanquam si diceremus sine igne carbones esse non posse, & tu nos affirmares dicere nisi in igne carbones esse non posse. Hæc si nesciebas, confitere te non fuisse intelligentem disputatorem: Si autem sciebas, non intelligentem sperasse habiturum te esse lectorem.

XCI. IVLIANVS DIXIT: Quidquid enim naturale est, voluntarium non esse manifestum est.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si quidquid est naturale, voluntarium non esse manifestum est, non est ergo naturale, quod salui, quod beati esse volumus. Quod dicere quis audeat nisi tu, Aut admonitus fortasse nec tu?

XCII. IVLIANVS DIXIT: Si ergo est naturale peccatum, non est voluntarium; Si est voluntarium, non est ingenitum. Istæ duæ diffinitiones tam contrariæ sibi sunt, quam contrarium est necessitas & voluntas; quarum confirmatio ex mutua negatione generatur. Nam sicut nihil est aliud voluntarium quam non coactum; ita nihil est aliud coactum, quam non voluntarium. Simul ergo exstare, & velut vinere dno ista non possunt, quia talis eorum natura est, vt tunc aliud viuat cum aliud exstinguitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum non attendis esse peccatum etiam non voluntarium, certe in illo qui dicit, quacumque
Rom. 7.16. causa hoc dicat, *Si autem, quod nolo ego hoc facio; iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum* Cum non attendis esse etiam necessitatem, qua necesse est, velimus beate viuere, & clausis oculis sic alteram opponis, quasi voluntas necessitatis, aut necessitas voluntatis esse non possit.

XCIII. IVLIANVS DIXIT: Cum ergo hoc ita inconcussum sit, vt nulla queat argumentatione conuelli, tu elige vtrum mauis; & vel nostram, vel tuam constanter affirma sententiam; vt aut necessitati, aut voluntati imputes culpam. Cum autem dico vtrum mauis, non sic admoneo, quasi tua adhuc lateat opinio, qui crimina naturæ per Manichæum importare didicisti, sed ideo hoc commoneo, vt disputationis veritas denotetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Velis nolis, quoniam sæpe hoc dicis, sæpe oportet vt audias, non fuisse Manichæum, qui dixit *dissensionem carnis, & spiritus per præuaricationem primi hominis in naturam vertisse:* Quam tu causam mali huius negans, cum quo mali nasci omnem hominem negare non sineris, facis vt Manichæus aliæ naturæ commixtionem nobis inesse dicat, & vincat nisi tecum victus intereat.

XCIV. IVLIANVS DIXIT: Quod igitur mihi responderis, prudens & sollicitas auditor expendat. De paruulis certe agimus, quibus nulla propriæ mentis adest voluntas, de quibus quæritur, per quid sint sub Diabolo quos Deus fecit, cum nihil mali ipsos egisse consentias. Tu eos concionatus es ad ius dæmonis propter peccatum non propter naturam pertinere. Ad hoc insurrexit nostra responsio, sed vt non potest esse sine sexibus fœtus, ita nec sine voluntate delictum. Ad quod tu retulisti, *Ita veri ita est*, id est, non potest esse sine voluntate delictnm. Verum qui hoc confirmaueras, quam pudentia subdidisti! *Sed per vnum hominem peccatum intrauit in mundum*, per vnius illius voluntatem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid quoniam de paruulis agebatur, ideo quod verum dixisti non debui ostendere etiam meam non impedire sententiam, id est non esse posse sine voluntate delictum, quandoquidem etiam originale delictum non habet causam nisi ex illius voluntate, à quo ipsa origo deducitur? Illud ergo cum aduersa intentione dixisses, non mihi tamen aduersum esse respondi, & verum esse concessi, & quod tu non videras, quomodo mihi non aduersetur ostendi. Potuisti enim dicere secundum intentionem tuam non esse posse delictum, sine illius cuius delictum est, propria voluntate. Quod si dixisses, nequaquam concederem; sine propria *eadem nascentis voluntate (*enim) trahitur originale peccatum. Sed tamen verum dixisti, non posse esse sine voluntate peccatum, quia & ipsum originale voluntas eius effecit, qui primus ea qua natura humana viciata est, voluntate peccauit, ita vt quidquid hominum nasceretur per carnis concupiscentiam, quæ reorum confusione velata est, liberum non fieret à reatu, nisi renasceretur per spiritus gratiam.

XCV. IVLIANVS DIXIT: Numquid de Adam operibus interrogatus eras, aut quæsitum fuerat, vtrum ille voluntate peccasset, quod quidem contra te mox quæretur? Esto alius te delectet illudere. Cuius deformitatis est, vt tu tibimet imponas? Quippe haud mihi valeo persuadere

non enim maneret nisi esset vtique, quod
maneret, sed vt esset quod maneret sine vo-
luntate, non est factum sine voluntate; si ta-
men peccatum tantummodo peccatum sit,
non etiam pœna, hac enim quisque peccat
inuitus. Si ergo vtrumque verum est, & esse
non posse sine voluntate peccatum, & esse
posse sine voluntate peccatum, quomodo
vtrumque verum est, & esse non posse sine
parentum sexibus fœtum, & esse posse sine
parentum sexibus fœtum? Illud enim dictum
est, quia sine his non potest existere. Hoc
vel quidem. autem quia sine his potest manere, bene †
quod ipse vno loco, & de peccato & de fœ-
tu loquutus es dicens, vt non potest esse sine
sexibus fœtus, ita nec sine voluntate deli-
ctum. Sicut ergo intelligimus fœtum ideo si-
ne parentum sexibus esse non posse, quia si-
ne his non potest existere vt sit; & ideo sine
parentum esse sexibus posse, quia sine his po-
test manere cum iam sit. Cur non intelligi-
mus etiam peccatum & sine voluntate esse
non posse, quia sine illa non potest existere
vt sit, & sine voluntate esse posse, quia sine
illa potest manere cum iam sit.

C. IVLIANVS DIXIT: Vide ergo quo tua
acumina peruehantur; persuadere conaris
rem aliquam per hoc non esse, per quod
potest esse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid
enim tu ô magne ille, etiam contra gratiam
Dei, defensor liberi arbitrij; negabis ne pec-
catum aliquod per liberum arbitrium non
esse, per quod liberum arbitrium potest esse?
fit enim vt sit peccatum per liberum arbi-
trium, cum homo peccat si velit, & fit vt
non sit peccatum per liberum arbitrium,
cum homo non peccat si nolit. Ecce inueni-
mus aliquid, & hoc ipsum de quo disputa-
mus; Id est peccatum per hoc non esse, per
quod potest esse, id est per liberum arbitrium
Quid est contentiose? huccine mea acumi-
na prouehentur? An hic tua lumina aciem
l. esse perdiderunt? Noli † est præceps. Melius est
attendere quod dicas, quam contendere vt
contradicas.

CI. IVLIANVS DIXIT: Id est peccatum
per hoc esse sine voluntate, per quod non
potest esse sine voluntate.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non
sane peccatum per hoc est sine voluntate,
per quod non potest esse sine voluntate. Sed
diuersis quidem causis tamen potest vtrum-
que, nam sine voluntate non potest esse, quia
sine voluntate non potest existere vt sit. Sine
autem voluntate potest esse quia sine volun-
tate potest manere quod existit

IVLIANVS DIXIT: Vt conditionem
suam conditione sua perdat, & sit absque
hoc sine quo non posse esse, diffinitum est.

A Hoc est inficiari rebus: Quid tale Anaxago-
ras, qui niuem nigram esse dicebat? Commen-
taris rei alicuius naturam, suis fructibus ne-
gari. Cumque sit contrarium necessitas &
voluntas, ita vt sicut supra ostendimus, mu-
tua se impugnatione consumant, tu nouo
impossibilique fœdere hac necessitudine
monstruosa alterum alterius subdis effectui,
& dicis necessitatem de fructibus voluntatis
exortam, vt voluntas sua se multiplicatione
deleuerit & statum proprium operata muta-
uerit; Atque vt rem ipsam suis vocabulis ex-
B primamus propter quod voluntas cœpit esse,
voluntas esse desierit. Quo quid potest non
dico obtunsius, sed furiosius cogitari? Cum
ergo hæc duo simul esse non possint, id est
necessitas & voluntas tuque confirmaueris
quod diximus, non posse esse sine voluntate
delictum, assentiaris quoque non esse in par-
uulis voluntatem, contorto gutture cogeris
annuere nullum in his esse peccatum, quod
sine voluntate non posse esse professus es.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Neces-
sitatem & voluntatem simul esse non posse
C non diceres, si tibi daretur nosse quod dice-
res. Cùm enim sit moriendi necessitas, quis
neget quod possit esse & voluntas? vnde ait
Apostolus, *concupiscentiam se habere dissolui & esse
cum Christo*. Cum ergo vult mori quem necesse
est mori, simul sunt necessitas & voluntas.
Quod tu fieri posse vana voluntate, nulla ne-
cessitate negaueras. Quod autem fiat etiam
ex voluntate necessitas plærumque contraria
voluntati, prorsus insipienter abnuitur, qui
enim se volens mori letaliter percutit, mo-
ritur etsi nolit. Item qui volens fecisse pecca-
D tum, nolens habet peccatum, volens impu-
dicus, nolens reus, eo quippe nolente pecca-
tum manet, quo nolente non fieret. Ac &
per hoc & non potest esse sine voluntate
peccatum, quia non fit sine voluntate: Et po-
test esse sine voluntate peccatum, quia ma-
net etiam sine voluntate, quod factum est vo-
luntate. Et est iam necessitas etiam sine vo-
luntate, quam fecit voluntas sine necessita-
te. Nam & ille qui dicit, *Non quod volo ago*,
certe secundum vos necessitate premitur.
Hanc enim necessitatem ne liberum aufera-
tis arbitrium, eum sibi voluntate fecisse con-
E tenditis. Et tale aliquid in natura humana fa-
ctum esse non creditis, vt ex voluntate primi
hominis, de quo est origo humani generis,
fieret necessitas peccati originalis in posteris.
Ecce illa quæ impossibilia proponebas, in vi
consuetudinis facta sunt possibilia, quæ non
frustra dicta est à quibusdam secunda natura.
Dixeras nos absurdius aliquid dicere quam
qui niuem nigram esse dicebat, vt peccatum
conditionem suam sua conditione perdat, &
sit absque hoc, sine quo non posse esse, diffi-

nitum est. Nonne conditionem suam condi-
tione perdit, vt per vim consuetudinis fiat si-
ne voluntate, cum consuetudo non facta sit
nisi voluntate? Nonne rei huius natura fru-
ctibus suis negatur, quandoquidem consue-
tudo fructus est voluntatis, quoniam ex vo-
luntate gignitur, quæ tamen id quod agit ne-
gat se agere voluntate. Dicis quod contra-
rium sit necessitas & voluntas, ita vt se mu-
tua impugnatione consumant, inde nos ar-
guens quod alterum alterius subdamus effe-
ctui, dicentes necessitatem de fructibus vo-
luntatis exortam; cum videas necessitatem
consuetudinis, fructum esse manifestum vo-
luntatis, nonne quod tibi impossibile visum
est, sua se voluntas multiplicatione deleuit,
& statum proprium operata mutauit? quæ
multiplicata necessitatem suæ consuetudinis
fecit, si voluntatem necessitas te authore
consumit. Si autem non consumit profecto
in homine mole consuetudinis presso, simul
esse possunt & iustitiæ voluntas, & peccati
necessitas, *Quoniam velle adiacet mihi*, professio
est voluntatis. *Perficere autem bonum non inuenio*,
cõfessio est necessitatis, ita verò dixisti volun-
tatem & necessitatem simul esse non posse, cũ
cernas simul eas esse cum concordant, simul
esse cùm pugnant. Illud verò ridiculum est,
quod pro impossibili posuisti, nihil dicens
obtunsius, immo furiosius cogitari, vt post-
quàm cœpit voluntas esse, voluntas esse de-
fierit, quasi non hoc fiat cum homo quando
cœperit male aliquid velle, mox eum pœni-
tet & desinit velle. Veruntamen talia lo-
quens contorto, vt dicis, gutture me cogis an-
nuere nullum in paruulis esse peccatum, cum
tu nec contorto gutture abrumpas vincu-
lum Catholicæ veritatis, quo nisi ei consen-
tias miserrime strangularis.

CIII. IVLIANVS DIXIT: Quod verò addi-
disti, Per vnum hominem peccatum intrauit
in mundum, vt hic ostensum est inconue-
nientissimè collocatum, ita in secundo Libro
quemadmodum intelligatur expositum est.
Sed iam præsenti disputatione suppleta, li-
bet acutissimam retractare sententiam, sic
Rom. 5. 12. enim inquis, *Per vnum hominem peccatum intra-
uit in mundum & per peccatum mors, & ita in om-
nes homines pertransijt in quo omnes peccauerunt.
Per vnius illius voluntatem malam omnes in eo* E
*peccauerunt, quando omnes ille vnus fuerunt, de
quo propterea singuli originale peccatum traxerunt.
Tunc* inquis: *peccauerunt quando omnes ille vnus
fuerunt:* Hoc autem iam ad Marcellinum te
scripsisse signaueram: quo testimonio con-
uinceris, animarum traducem de Manichæi
specialiter visceribus acceptum, (cuius in
tertio Libro sententias inserui) credere at-
que complecti. Quod certe tam deforme est,
vt tu illud cùm significes, nequaquam tamen

A audeas profiteri. Sed hoc in præsenti interim
differamus, quod & prioris sui assertoris obs-
cenitate, & sequentis, id est, tuo pauore iu-
gulàtur. Illud autem in præsenti dispicere iu-
uat, quanta in disputando perturbatione ia-
cteris. Ais quippe, *per vnius illius voluntatem
malam omnes in eo peccauerunt, quando omnes ille
vnus fuerunt*. Si omnes ille vnus fuerunt, quo-
modo per voluntatem illius malam omnes
peccauerunt, cum isti omnes quos in illo fuis-
se dicis sua potuerunt voluntate peccàre?
immo vt retorqueamus, ille infœlicior cunctis
qui solus portat inuidiam, cum omnes in illo
B secundum tuum dogma deliquerint. Habue-
runt ergo paruuli voluntatem, non solum an-
tequam nascerentur, verum antequam proa-
ui eorum generarentur, & vsi sunt electionis
arbitrio, priusquam substantiæ eorum semina
conderentur. Cur itaque metuis dicere, in
eis tempore conceptuum suorum esse libe-
ram voluntatem, qua peccatum non trahant
naturaliter, sed sponte committant? si cre-
dis eos hodie conceptos ante tot sæcula ha-
buisse sensum, iudicium, efficientiam volun-
tatis, quod quidem in Libris quos ad Mar-
C cellini nomen edidisti, non dubitasti ponere
plane ad ostendendum qua amentia tenean-
tur inimici Dei, ibi enim ita ais, *qui paruuli
peccauerunt in Adam, vt ei similes crearentur.*
Quod quid amentius, mendacius & spurius
potuit insonare, quam ante peccauerunt vt
crearentur? id est faciendo meruerunt vt
possint esse qui aliquid operarentur, & anti-
quior eorum fuit actio, quàm substantia.
Quæ commenta Orgiis & Thyrsis aptiora,
quam litteris indicasse sufficiat. Inde ergo
manauit ista responsio, qua dicis, *Omnes in eo
D peccauerunt, quando ille vnus omnes fuerunt, de quo
singuli peccatum originale traxerunt.* Hic enim la-
borandum non est vt doceamus, cum volun-
tas opus personæ sit, voluntatem ante perso-
nam cuius voluntas est, esse non posse: sed
illud potissimum intelligi volo, quia nec se-
cundum hanc opinionem est originale pec-
catum. Nam si omnes ibi fuerunt qui pecca-
uerunt, nihil traxerunt de originali malo,
quia id vniuersis suis studijs perpetrane-
runt. Tradux ergo peccati non solum Ca-
tholica veritate destruitur; verum etiam pa-
E troni sui argumentis omnibus, quod quidem
habet mendaciorum natura, vt non seruet si-
mulandi concinentiam, sed verecundiæ pro-
diga, & alieni appetens, in vniuersis, quæ
vsurpauerit detegàtur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Per
vnum hominem, in quo omnes peccauerunt
in mundum intrasse peccatum, dixit Apo-
stolus, intellexit Ambrosius. Sed eadem ver-
ba Apostolica in suum peruersum sensum
conatur peruertere Iulianus, Cum ei non

f. Ambrosio. 1. Cor. 15. 22. ipse potius respondit † Ambrosius, Audi ergo Iuliane, *Omnes* inquit, *in Adam moriuntur, quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo omnes peccauerunt; illius ergo culpa mors omnium est.* Audi adhuc aliud, *fuit* inquit, *Adam, & in illo fuimus omnes; perijt Adam, & omnes in illo perierunt.* Huic dic si audes, quod vna anima propria voluntate peccante, non potuerint perire tot animæ nondum habentes proprias voluntates. Atque de origine animarum cunctationem meam, quia non audeo docere, vel affirmare quod nescio. Profer tu de huius rei tam profunda obscuritate quod placet; dum tamen fixa & inconcussa sit ista sententia, quia illius vnius culpa mors omnium est, & in illo omnes perierunt, vnde venit nouissimus Adam, Luc. 19. 10. *quærere & saluare quod perierat.* Huic dic, Et isti ergo sua voluntate peccauerunt quos in illo periisse dicis, qui sua voluntate peccauit. Sed poterat Ambrosius intelligere quod tu non potes, non hoc dici propter liberum arbitrium singulorum, sed propter originem seminis, vnde omnes futuri erant: Secundum quam originem omnes in illo vno erant, & hi omnes vnus ille erant, qui in seipsis nulli adhuc erant: Secundum hanc originem seminalem, & iam Leui in lumbis patris sui Abraham fuisse dicitur, ad Hebr. c. 7. quando à Melchisedec decimatus est Abraham, vnde & ipse Leui tunc decimatus ostenditur, non in seipso, sed in illo in cuius fuit lumbis. nec voluit, nec noluit decimari, quoniam nulla eius voluntas erat, quando secundum substantiam suam nec ipse adhuc erat, & tamen secundum rationem seminis, non mendaciter nec inaniter dictum est, quod ibi fuit, & decimatus est. Vnde ab hac decimatione filiorum Abrahæ, qui erant in lumbis eius quando Melchisedec sacerdoti decimas dedit, ille solus sacerdos exceptus est, cui dictum est, *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Qui licet sit etiam ipse secundum carnem semen Abrahæ, eo quod Virgo Maria de qua carnem sumpsit ex ipso semine; propagata est. Non tamen est obnoxius eidem semini, qui virili non est conceptus semine, liber à nexu seminatricis concupiscentiæ. Non iam ergo Ambrosio sicut dicebam, sed illi dic qui scripsit ad Hebræos, atque ait, & sicut oportet Hebr. 7. 9. dicere, *propter Abraham Leui accipiens decimam decimatus est, adhuc enim in lumbis patris sui fuit, cum ei occurrit Melchisedec:* hinc calumniare cæca loquacitate, & dic si audes, cum pater Abraham voluntate sua fuerit decimatus, quomodo potuit per illius voluntatem decimari hoc est † decimus dari Leui, melius decimas dare. cuius voluntas nulla erat, quia omnino ipse nondum erat, & ea ratione quippe, vel potius hoc errore dicis & nobis, cum primus homo voluntate peccauerit, quomodo potuerunt per eius voluntatem simul in illo peccare, qui suam nondum habebant, quia per substantiam suam nulli adhuc erant? Immo desine vana garrire, & omnes qui nondum nati nihil per proprias voluntates agere poterant boni vel mali, in vno potuisse peccare, in quo per rationem seminis erant, quando ille propria voluntate peccatum illud grande peccauit, naturamque in se vitiauit, mutauit & obnoxiauit humanam; excepto vno homine, qui ex ipso quidem semine, non tamen seminali ratione procreatus est: si potes intellige; si non potes crede.

Ivlianvs dixit: Post hanc verò responsionem aliud vbi à me pulsatus fuerat, diluere conatur. Ego quippe postquam de paruulorum voluntate requisiueram, sequutus sum. Sed negas hoc, id est voluntatem peccatricem inesse nascentibus, & dicis tamen esse sub Diabolo paruulos, nec dissimulas per quid eos degere sub potestate illius arbitreris; Ais quippe *quia de sexus vtriusque commixtione nascuntur, sub aduersaria sunt potestate.* Dictorum eius itaque testimonio patuit, ob hoc illum paruulos dæmoni vindicare, quia de sexus vtriusque fuerant commixtione prognati, per quod docui, illum nuptias, quæ à Deo institutæ sunt, quæ sine commixtione esse non possunt, Diabolo mancipasse. CIV.

Avgvstinvs respondit: Hoc nulla ratione docere potuisti; quamuis fueris multa contentione conatus, quod possunt videre qui legunt, & tuas calumnias, & refutationes meas.

Ivlianvs dixit: Hoc ergo nunc sibi proposuit, & præmittit interrogationem meam. CVI. *Dicis ergo,* inquit, *ideo illos esse sub Diabolo, quia de sexus vtriusque commixtione nascuntur.* August. lib. 2. de Nup. & conc. c. 5. Ad quod qualem satisfactionem referat, audiamus. *Dico,* inquit, *plane propter delictum illos esse sub Diabolo. Ideo autem expertes non esse delicti, quia de illa commixtione sunt nati, quæ sine pudenda libidine, non potest etiam quod honestum est operari, dixit hoc etiam beatissimæ memoriæ Ambrosius.* O calamitosam hominis prauitatem! ô intentionem nefandam! ô falsitatem erubescendam!

Avgvstinvs respondit: Exclama exclama quantum potes, adde exclamationibus tuis * obia. Homo quippe innocens * ò Ciu. vim pateris, vt Manichæum dicere cogaris Ambrosium. *Absit,* inquis, *vt dicam;* cur quæso? An hic ostendis quanta sit fortitudo liberi arbitrij, quando tantam vim pateris vt dicas, nec tamen dicis. Cur ergo me dicis, quod illum esse non dicis, cum hoc illa tantò ante dixerit quod ego nunc dico, atque in

hac sententia propter quam Manichæum me dicis, mihi & illi sit causa communis? An quoniam non inuenis qua exeas? iram quidem simulas, non tamen iratus, sed turbatus exclamas. Verum in ipsis exclamationibus tuis audio, O calamitosam hominis prauitatem: quia videlicet homo sum calamitosus & prauus, qui consentire eligo Ambrosio, essem verò beatus & rectus, si eligerem consentire Iuliano. Audio, ô intentionem nefandam, intentio quippe nostra nefanda est, quia opponimus Ambrosium Iuliano: esset autem fanda, si Iulianum præponeremus Ambrosio; sed quid est quod audio tertiam exclamationem tuam, ô falsitatem erubescendam: falsamne dicis esse Ambrosij sententiam? id est quod falsum ipse senserit, an etiam nos illi falso tribuere cum hoc ipse non senserit, neque id omnino quod eum nos dixisse diximus dixerit an eam nos non intelligendo falsum opinari cum illa falsa sit? Sed non tam calumniose de Ambrosio loqueris, vt illi viro erubescendam tribuas falsitatem. Nos verò eam composuisse, & quod ab illo prolata fuerit finxisse, non ausus es dicere tam multis enim doctoris illius nota sunt scripta, vt in hoc abruptum te præcipitare timueris. Tam verò aperta est ista sententia, vt non acutus qui eam intellexit, sed superfluus videri possit, qui exponendam putauerit. Denique vt quod dico possit attendi, verba ipsa beatissimi Catholici antistitis & hic ponam. Ait ergo ille, *Cuius fidem & purissimum in scripturis sensum. Pelagius vt dicit, ne inimicum quidem ausum fuisse reprehendere*, Cum de Natiuitate Domini loqueretur, *Ideo & quasi homo per vniuersa tentatus est, & in similitudine hominum cuncta sustinuit, sed quasi de spiritu natus abstinuit à peccato, omnis enim homo mendax, & nemo sine peccato nisi vnus Deus*. Seruatum est igitur inquit, vt ex viro atque muliere, id est, per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti; qui autem expers delicti, expers etiam huius conceptionis. Cum igitur hoc & Ambrosium dixisse non neges, & planum atque apertum esse perspicias, quid est quod clamas ô falsitatem erubescendam? Cui quæso erubescendam, illi ne an mihi? Si illi, vide cui sis contumeliosus; si mihi, vide quam sis calumniosus. Sed hoc inquis, etiam tu dicis dico plane quia verum est, quod si tu verum esse non putas, cur in vna eademque sententia, quam dicit ille, dico ego, non est Manichæus ille, sed ego. Quanto iustius hic nos exclamamus, O erubescendam personarum acceptionem, quæ te proculdubio erubescere cogeret nisi in tua persona frons ori tuo similis esset.

Ambros. in Esaiam.

IVLIANVS DIXIT: Huncceine audere dicere se damnatorem non esse coniugij, & tanto scelere illudere auribus imperitis, vt à Manichæi se dicat recessisse consortio, qui commixtionem sexuum, qui operam nuptiarum, qui affectionem & sensum parentum in regno Diaboli multiplici professione constituit; atque ad hæc inuenta Manichæi adiutorium sui acuminis iungens, pronuntiat quidem Diabolicam commixtionem, eamque esse & opere & carne coniugem, ac propter eam deputat regno Diaboli, absolutis tamen operatoribus innocentes. Ita vtique Deo semper infestus, Diabolo sicut dicit per libidinem seruientes tuetur. CVI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Erras, & tibi consentientes mittis alios in errorem: non seruiunt Diabolo per libidinem, qui filiorum procreandorum causa vtuntur coniugum corpore vt generentur regenerandi. Nec ideo tamen defenditur libidinis malum, sed defenduntur qui bene vtuntur malo. Est enim & mali vsus bonus. Nam & ipsius Sathanæ in scripturis sanctis reperiuntur vtilitates, manente eius scilicet vituperatione, laude verò vtentis malo bene.

IVLIANVS DIXIT: Paruulos verò quos à Deo fieri dicit, dominio addicit inimici, sicque non opus dæmonis arguit, cuius ministros absoluit à culpa, sed opus Dei, ad quos Diaboli muneris conscia voluptas non potuit peruenire. Coniugalis ergo operis criminator, sed libidinum expiator, impugnator innocentiæ & diuinæ agnitatis infamator non metuit scribere *duco plane ideo illos esse sub Diabolo, quia de illa commixtione sunt nati*. Quod sententiæ facinus cum nudatum videret, conatus illud aliqua authoritate defendere, quam scripturis præferre non poterat: subdidit etiam Ambrosium sensisse similiter, non quidem mirum est quod criminatur & mortuos, cum criminatur innocuos. CVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quisquis hæc audit, quid te putat obijcere nobis, nisi quod hæc sententia beatissimi Ambrosij quam posuimus non sit ipsius; sed eam nos tanquam sit ipsius finxerimus. Nam & ego cum hæc legerem nihil te agere existimaui, sed posteaquam veni ad illa, quæ adiungis, & hoc Ambrosium dixisse non abnuis, te potius horrendum criminatorem tanti illius doctoris inueni. Nam quidquid dicis in me, quoniam per commixtionem † virilem mulieris * quæ conceptum, dico neminem expertem esse delicti, profecto etiam in illum dicis, qui hoc ante me dixit & scripsit. Ego autem cum te refellens & tibi resistens, assero paruulos

† viri. * mulierisque

propter originale delictum esse sub Diabolo nisi renascantur in Christo, non vtique me solùm, verùm & Ambrosium & alios socios eius, ac fidei huius participes, atque doctores, vniuersamque Christi Ecclesiam, quæ se hoc accepisse, hoc tenere, hoc fideliter credere, paruulorum baptizatorum exorcismo & exsufflatione testatur, à tua nefaria criminatione defendi.

CVIII. Patricium. IVLIANVS DIXIT. Quanto rectius diceres, dixit hoc idem & Manichæus in Epistola ad Patricium. Dixit & in epistola quam descripsit ad filiam Menoch, dixit & in alijs multis scriptis, quæ tu penitus imbibisti. Sed in consortium tuum Episcopum Mediolanensem conaris attrahere, & quia non potes habere præsidium, vis inuenire solatium.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Valde contra Manichæum est quod dixit Ambrosius, nam Manichæus alienam mali naturam nobis dicit esse commixtam. Ambrosius autem præuaricatione primi hominis nostram dicit esse vitiatam. In hac verò sententia de qua nunc agimus, Natiuitatem carnis Christi à cæterorum peccati carne discernens defendit Ambrosius, quam negat penitus Manichæus. Quod ergo credit & Ambrosius, hoc & ego; quod autem Manichæus, nec ille, nec ego. Quid est quod tu niteris me separare ab Ambrosio, & coniungere Manichæo? nam si originale peccatum, non ex alienæ commixtione, sed ex nostræ deprauatione naturæ, dicere à nascentibus trahi, dogma est Manichæorum, hoc mecum dicit Ambrosius, cur nos ambos Manichæis conaris adiungere? Si autem hoc Manichæorum dogma non est sicut non est, hoc dico cum Ambrosio, cur ambos à Manichæis dignaris abiungere? Cur ergo vt dicis Episcopum Mediolanensem in consortium meum conor attrahere, cum me ab eius consortio tu frustra coneris abstrahere? Quid est quod dicis, quia non possum habere præsidium velle me inuenire solatium? Mihi cum Ambrosio velis nolis, in fide Catholica Christus commune præsidium est. Ideo plane est Ambrosium solatium meum, quia cum illo accipio conuitium tuum, nec solum ipse me in hac causa plurimum consolatur, sed & Ciprianus & Hilarius, aliique consimiles, quorum in me laceras Catholicam fidem. Noli ergo inuidere, quod Ambrosius, Ciprianus & Hilarius solatia sint iniuriæ meę, inuitus enim videre compelleris, quantum intersit, quod Pelagius & Celestius, & si quis est alius, solatia sunt damnationis tuę. Quid? quod ostendo debellantem Manichæos pro Catholica fide Ambrosium, & te in hoc certamine contra Ambrosium præbere Manichæis vel victis solatium, vel etiam resistentibus, quod est peius, auxilium. Manichæi enim dicunt, propriam mali esse substantiam atque naturam, bonæ Dei substantiæ naturæque coæternam impossibile enim est, aiunt, vt oriri possint mala de bonis. Ambrosius contra dicit, & dicit, *Ex bonis mala orta sunt, non enim sunt mala, nisi quæ priuantur bonis, per mala tamen factum est vt bona eminerent.* Ergo indigentia boni, radix malitiæ est: Tu inter hæc quid dicis? *Rerum ratio non finit*, inquis, *vt de bono malum, & de iusto iniquum aliquid proferatur.* Hæc verba tua pro Manichæi aduersus Ambrosium, ex illo præclaro opere in quo libris quatuor vni meo voluisti respondere, posuimus. Si in hac controuersia iudex esses, profecto tua sententia victus à Manichæis diceretur Ambrosius. Et non erubescis cum calumniator sis eorum quos apertissimè criminaris? adulator eorum quos ex obliquo pariter criminaris adiutor eorum, de quibus criminaris alios?

IVLIANVS DIXIT: Numquid legi Dei, aut operi Dei scripta disputatorum præiudicant? CIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hic iam incipis confiteri, hanc à nobis non esse confictam velut Ambrosij, sed vere esse sententiam, quandoquidem sic te ab illo liberare conaris vt dicas, Numquid legi Dei aut operi Dei, disputatorum scripta præiudicant? sed perge; dic cætera quibus impudentior inimicus fidei Catholicæ iudiceris.

IVLIANVS DIXIT: Mihi interim abunde sufficit, etiam per hoc ipsum probare nusquam te in sacris litteris legisse quod credis, quod tu in tali causa nihil præter Episcopi, quas dicis dictiunculas protulisti; quibus si aliquid authoratius potuisses offendere, ab his proculdubio temperasses. CX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Qui legunt, videant, vtrum ego diuina testimonia non protulerim, an à me prolata deprauare, frustra ipse conatus sis.

IVLIANVS DIXIT: Sed bene quod nos onere talium personarum prior leuasti. Nam in libro quem ad Timasium contra liberum arbitrium contexuisti, cum sanctus Pelagius venerabilium virorum tam Ambrosij quam Cipriani recordatus fuisset, qui liberum arbitrium in libris suis commendauerant, respondisti nulla te grauari anchoritate talium, ita vt diceres eos processu vitæ melioris, si quid male senserant expiasse tua tibi ad hoc relata sint, vt excitare de solis nominibus erubescas inuidiam. Cæterum vel Ambrosij dicta, vel aliorum, quorum famam, vestrorum nimium maculare consortio, clara benignaque possunt ratione defendi. CXI.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tantam cæcitatem cordis tibi contingere po-

tuisse, quis credit nisi, qui hæc legit? Tu dicis quod si aliquid authoratius offendere id est inuenire potuissem, à disputatorum dictis, vel sicut tu loqueris, dictiunculis, temperassem & continuo tu ipse dicis, Pelagium quem vocas sanctum, in defensione liberi arbitrij venerabiles viros Cyprianum & Ambrosium testes adhibuisse: nec attendis quemadmodum hoc dicendo redarguis magistrum tuum ipsamque hæresim vestram. Secundum tuam quippe sententiam, si aliquid Pelagius pro eo quod offendebat anthoratius in scripturis canonicis inuenisset, à disputatorum testimonijs temperasset; quando ista diceres, nisi te ita perturbaret Ambrosius, vt aduersarium subito Pelagius inueniret. *Sed prior vos leuaui*, vt dicis, *onere talium personarum*, Ambrosij videlicet, eiusque sociorum plane hoc onere ita premeris, vt non solum opprimaris, vel etiam conteratis, & fias *puluis quem proijcit ventus à facie terræ*. Neque illi tot ac tanti & tam sancti clarique Antistites Dei, Ecclesiæ Catholicæ filij discendo, & patres docendo, de peccato primi hominis, eique obnoxia successione mortalium ita loquuti sunt, vt alij ab alijs discreparent, aut eorum quisque à semetipso, sed ita prorsus vt eorum consensione atque constantia, nec aliter esse de hac re sacram scripturam intelligendam, nec aliam putandam Chatholicam fidem, quisquis eos non hæretico animo legit dubitare non possit. Quorum pondere iam ipse sic frangeris, vt eorum dicta quibus contradicis, clara benignaque ratione defendenda susceperis. Audiamus ergo claram benignamque rationem, qua tua ratione si defenduntur ea dicta, cur mihi ex eis ingeruntur tua maledicta? Nam omnino, quæ in me detestaris & arguis, ipsa sunt, quæ in illorum disputatione defendis. Si autem non defenduntur, sed sub nomine defensionis astutius arguuntur, absit vt ista clara & benigna sit ratio, sed irrisoria prorsus adulatio, quæ ideo defensio vocatur, ne populorum Catholicorum à quibus iidem viri venerantur, tolerari non possit offensio.

CXII. IVLIANVS DIXIT: Qua videlicet & simplicius quæpiam dixerint, & quodcumque aliud speculantes, non habuerunt necessitatem à latere surgentibus quæstionibus obuiandi. Cum enim crebro laudauerint coniugia, & nullam in corporibus affectionem à Diabolo insertam putarint, nec regno Diaboli diuina opera, id est naturæ membra subiecerint, sed & à Deo instituta coniugia ac benedictione donata, liberumque arbitrium prout opportunitas attulerit, explicarint; humanum est vt non stare in societate vestri sceleris iudicentur. Si in scripturis illorum aut ambigue, aut negligenter quæpiam locuta deprehenditis, quomodo enim non præiudicat scripturis sanctis, quod omnes hæ-

A resesaliquibus se earum testimonijs, occulunt ac nituntur tueri; ita etiam Catholicorum virorum famam propter quæpiam incautius fusa, non patiemur addici. Neque enim habuerunt intentionem illi, aut damnandi nuptias, aut liberum arbitrium denegandi, vel innocentiam sauciandi: quam si habuissent, non vestrum dogma firmassent, sed honorem officii perdidissent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: O clara & benigna ratio defensionis; simplicius videlicet dixit Ambrosius, *ex commixtione maris & fœminæ expertem neminem esse delicti*, &

B quodcumque aliud speculando, nec habendo necessitatem à latere surgentibus quæstionibus obuiandi, negligenter & incaute scriptis & disputationibus suis, Manichæum quod dicis virus infudit. Homo loquacissime, homines timens parcis homini, non illa dicta defendis. Nam si vera ratione defenduntur hæc dicta, proculdubio veraciter defenduntur, & vera sunt; & si hoc ita est, recte asseritur originale peccatum. & dogma interimitur vestrum. Si autem falsa ratione defenduntur hæc dicta, clara tua illa & benigna

C ratio non est ratio, sed deceptio. At enim coniugia crebro laudauit Ambrosius, hoc & nos facimus. *Nullam*, inquit, *in corporibus affectionem à Diabolo ille putauit insertam*. Si affectionem bonam, nec nos; si malam, sicut ille ita & nos. *Nec regno*, inquis, *Diaboli, diuina opera, hoc est naturæ membra, ille subijcit*, quasi adulterorum membra non sint diuina opera & membra naturæ, quæ tamen vitio, & per hoc Diabolo constat esse subiecta. *Illi*, inquis, *à Deo instituta coniugia ac benedictione donata, liberumque arbitrium prout opportunitas attulit explicarunt*, sic & nos. *Humanum*

D *est*, inquis, *vt non stare, in societate nostri sceleris iudicentur*, Immo insanum est vt non stare in societate illorum vestro scelere iudicemur. f. vestri.

Dicis *non præiudicare scripturis sanctis, quod omnes hæreses aliquibus earum testimonijs se occulant ac nituntur tueri*; & sic vis disputatoribus non præiudicare Catholicis, *nonnulla, quæ ab eis*, sicut putas, *incautius fusa* vobis obijcimus: quid est hoc, nisi dicere etiam in scripturis sanctis, ea, quæ pro se vsurpant hæretici, in-

E cautius fusa esse, & ideo vera non esse? Quo sceleratius quid potest dici? Aut si illa vera sunt, sed ab hæreticis non ita intelliguntur vt sunt; nihil simile habet comparatio, quoniam dicta vel Ambrosij, vel Cypriani, vel aliorum Catholicorum, quæ contra vos ponimus, si vera esse concesseris, peccatum originale firmabis. Proinde quemadmodum nos cum illis & laudamus nuptias, & liberum confitemur arbitrium, & defendimus innocentiam; Sic tu cum illis dic paruulos non esse expertes delictis, alioquin nos sumus cum eis, tu aduersus eos. Illorum enim dicta non defen-

dis vt

dis vt promiseras, sed reprehendis: Tuo quippe dogmate, cum cogaris illa culpare & falsa esse ostendere, nullo modo superis auctoribus eorum defensionē quā spoponderas exhibere; quia & in accusatione adulator esse conaris, & in adulatione deprehēderis accusator.

CXIII. IVL. DIX. Libere itaque coniecto & pronuntio, quoniam si eorum aliquis his superesset diebus, videretque exstinctū disciplinę Christianæ decus oriantem in omnibus liberā voluntatē, atq; affectantē imputare necessitati quidquid sponte committit, vituperationem quoque operum Dei, euersionemque legis eius sub nomine inefficacis gratiæ populorū auribus intimari; toto contra vos felle mouerētur perpendens etiam peccatum naturale, à Manichæa non posse impietate discerni, fidem Catholicam aut emendatis aut condemnatis vobis, & planius tueretur & cautius.

AVG. RESP. Cur ergo emendatis nobis, & nō etiam seipsis? Vbi est quod te libere coniectare & pronunciare promiseras? ecce nec libera est tua vanitas, & falsa libertas, timuisti enim dicere quod si his diebus superesset Ambrosius, vobis auditis, primū seipsum, deinde* vos [f. nos.] emendaret. Sed quasi homo liber hoc mutire formidans tamen intelligi voluisti: En quo deuenerunt hi dies, vt in eis Ambrosius si hic viueret disceret se fuisse Manichæum, & audito Iuliano, vel Celestio, vel ipso Pelagio, esse vlterius non debere. Sed ex illa nefaria pestilentia vobis præcipientibus, curantibusque sanari, qualē spectaculum animo cogitātis occurrit? quale esset videre Ambrosium stantem, vel si ille permitteret sedentem ante Pelagium, atque discentem paradisum nouum sæculi huius calamitatibus plenum, quas videmus paruulos perpeti, vbi necesse esset etiamsi nemo peccasset, carnem concupiscere aduersus spiritum: & ne ad illicita ac flagitiosa pertraheret, concupiscere etiam spiritum aduersus carnem, quam dissensionem dicere soleret Ambrosius, *per præuaricationem primi hominis in hominum vertisse naturam*, sed iam sub vobis magistris dicere non auderet? Necesse quoque esset in tali paradiso pallere prægnantes, tolerare longa fastidia, gemere atque vlulare parientes, cum diuersis vitiis ingeniorum & corporū homines nasci, paucosque cordatos, minore quidem, nec tamē sine labore litteras discere, cæteros tardiusculos siue tardos, & tanto magis quanto quisque esset tardior, aut concidi ferulis magistrorum, aut indoctos imperitosque manere, fatuos vero nec magistris dari, sed dolendos, ridendosue nutriri. Infantes antequam quidquam mali possent velle vel agere, agitari morbis, torqueri doloribus, medicamentis curari, cruciatibus à dæmonibus vexari & expirare superantibus cladibus. Si vero hæc exhorrens credere nollet Ambro- A sius, & responderet hæc omnia si nemo peccasset nullo modo futura fuisset in tante beatitudinis loco, vbi nec post peccatū esse potuerunt, eiectis inde illis, quorum præuaricatione mala ista sequuta sunt; ac per hoc de miseria venire mortalium, quę nulla esset nisi grauissimo peccato primi hominis natura humana vitiata atque mutata, hoc sæculū tot tantisque calamitatibus plenum propagare meruisset, vbi nec redempti iam sempiternæ salutis pignore accepto malis huiusmodi carent, sed cum de hoc sęculo exierint, tunc carebunt. Si ergo talia responderet Am- B brosius. pręclaris syllogismis vestris prohiberetur hæc dicere, ne scilicet concupiscentia carnis vituperata, & originali peccato credito, nuptiæ damnarentur, liberum auferretur arbitrium, opera Dei vituperarentur, & sub nomine gratiæ, legis euersio sequeretur. Nō sic plane, non sic. Erubescite vel potius expauescite talia cogitare. Iuro verò si vir ille superesset, vehementius quàm nos & acrius vobis pro Catholica fide & pro Dei C gratia, vel æquitate resisteret, quia non sine cōsequentia quę consequentia putaris ostēdens, quia & recte viui potest, non pulsa nec laudata mala cōcupiscentia, sed frenata: Nec culpatur naturæ conditor, quando ab illo sananda monstratur, quę ab inimico vitiari potuit, non creari. Nec damnantur nuptiæ, quę bene vtuntur pudenda libidine, nec liberum aufertur arbitrium, sed cuius beneficio sit in bono liberum ostenditur. Nec lex euacuatur per gratiam, sed impletur. Hæc ille doctor egregius egregie disputaret, & in vestras D facies impudentes, illa quæ superius de paradiso vestro diximus, & vestrum errorem vere consequuntur, & ab omnibus hominibus tanquam vesana atque furiosa, vel ridentur, vel exhorrentur, illideret.

IVL. DIX. Neque enim in iure cuiusquā est diffinita suscipere, & quæ consequuntur excludere: qui ergo dicit propter hoc paruulos ad ius diaboli pertinere, quoniam de sexūs commixtione generantur, sine dubio istam commixtionem in qua naturæ opus est, cum naturę ipsius institutione, condēnat. CXIV.

AVG. RESP. Tibi quidē hoc videtur; sed ve- E rum* non esse quod tu non vides, vidit Ambrosius, qui dicit *expertes nō esse delicti ex viro & muliere*, id est, per illam commixtionem corporum natos, nec tamen ipsam commixtionē cum ipsius naturę institutione condēnat, commixtio quippe coniugum procreandi causa, bonum est nuptiarum, sed ita fiunt nōnulla opera bona non sine malo vitiorū, sicut opera mala non sine bono membrorum. [dele, non.] Quantislibet autem vitiis turpetur quæcumque natura, institutio eius semper est bona. Nam sicut institutio corporis bona est etiam quando nascitur morbidus, & in-

PROSPER. Sent. 305. stitutio animi bona est etiam quando nascitur fatuus: sic institutio hominis ipsius bona est, quando nascitur contagioni peccati originalis obnoxius]

CXV. IVLIANVS DIXIT: Quod autem simul vtrumque negatur, aut simul vtrumque suscipitur, & cum sit in potestate vtriusque reiectio, non est tamen in arbitrio alterius electionis; id quod facilius potest illicita commixtione grauari vitio voluntatis, feminum tamen fructificatione defensa, quam fructibus eius accusatis, sexuum negotium vindicare. Non ergo fluctatio tua quam inter formidinem impietatemque perpeteris, nouas disputandi regulas condere valebit, vt de duobus connexis vnum suscipias, & quod ei adhæret excludas. *Ante leues pascentur in æthere cerui*, quam post præiudicium sumpti, negetur effectio. Exercet hoc genus Apostolus Paulus cum dicit, *Si mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit. Si Christus non resurrexit, vana est fides vestra.* Nunc autem Christus resurrexit, constat ergo sanctorum diem resurrectionem futuram. Et vt hoc ipsum breuiter propter legentem inculcemus exemplo, dubitetur vtrum iustum bonum sit. Peto, an omne iustum, honestum esse fatearis? quo concesso, addo aliud, vtrũ omne honestum bonum, quoque esse pronunties? Hoc quoque dato te volente, nolente concludo, si omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum est. Huic effecto quicumque post prima sumpta voluerit obniti, non ædificium rationis quatit, sed ipse se exponit irrisui. Vt ergo ad causam comparatio recurrat, quæritur vtrum sit in natura peccatum: petiui, concederes ne, nullum esse sine voluntate peccatum? assensus es, sicut tua dicta testantur. Addidi, an in paruulo putares esse voluntatem, hoc etiam denegasti; quod sequitur tertium, si non est sine voluntate peccatum? Hoc tam certum est vt non ab Academicis venire possit in dubium, quorum diuitiæ sunt nihil certum tenere. Tu ergo cum post duo prima sumpta, tertium negas, in quo est effectus duorum, non rationis fundamenta conuellis, sed tuum perdis furorem.

Virgil.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Itane es insipiens vt putes in natura non esse peccatum, cum omnino peccatũ nisi in natura esse non possit? Nam vel in Angelo est, vel in homine, quæ sine dubitatione naturæ sunt: si ergo peccatum in nulla istarum naturarum esset, profecto nusquam esset. Ac per hoc proposita quæstione vtrum sit in natura peccatum docere intenderas in natura non esse peccatum. Vanam ergo fuisse intentionem tuam, & in vanum te istam proposuisse quæstionem, si non es nimium vanus intelligis.

A Ecce rationis tuæ, quoniam ratio vera non est, fundamenta conuello, nec tamen sicut tu conuitiaris perdo meum furorem; sed tuum errorem. Concessis enim duobus quæ sumis, tertium nego, quia non est in eo, sicut esse putas, duorum effectus illorum. Ideo quippe concedo non esse sine voluntate peccatum, quia sine voluntate non potest fieri. Sed alia ratione rursus rectè dicitur, esse sine voluntate peccatum, quia manet quamdiu non remittitur, etiam desistente voluntate qua factum est. Item concedo

B non esse sine voluntate peccatum, quia & originale peccatum sine voluntate non factum est, eius à quo ipsa origo sumpsit exordium, proinde cum etiam illud concedo quod peccandi voluntas non sit in paruulo, non ex his duobus conficitur tertium, quod peccatum non sit in paruulo. Conficeretur autem, si quemadmodum concedo non esse peccatum sine voluntate, ita concederem non esse cuiusque peccatum sine ipsius propria voluntate. Proinde peccati quidem paruulus non habet voluntatem, sed peccatum non haberet, nisi ille, de quo id at-

C traxit, voluntate peccasset. Nam de ipsa hominis quoque natiuitate tale aliquid dici potest: Si enim diceres, nemo nascitur nisi ex voluntate, non sine ratione concederem; si autem diceres nemo nascitur nisi ex propria sua voluntate, non concederem. Isto itaque modo quia de peccato agimus paruuli, ita originale peccatum eius sicut ipse ortus eius, sine voluntate esse non potuit, sed non eius.

IVLIANVS DIXIT: Ergo si audirent illi sacerdotes, quorum nunc dicta deluimus dubitari vtrum commixtio coniugalis bona esset, atque ab eis peterem corpora ne à CXVI.

D Deo informata, paterentur? hocque concesso adderem vtrum * coniugio à Deo annuerent ordinata. Quo similiter confirmato, peterem denuo, vtrum esset sine commixtione fœtura? hocque denegato, quid sequebatur, videlicet si non nisi per Deum corpus non nisi per corpus commixtio, non nisi per commixtionem fœtus, ad eundem authorem pertinere & fœtum & commixtionem, ad quem corpora pertinerent. l. coniugia.

E AVG. RES. Numquid hæc inter nos vertitur quæstio, vtrum bona sit commixtio coniugalis, cum eam bonam vtrique dicamus: quid est ergo quod tã male sentis de illis sacerdotibus, quorum non vt mentiris deluis dicta, sed polluis, vt eis quasi dubitantibus velis persuadere, vnde nec illos, nec nos dubitare conuincis? Bona est commixtio coniugalis, quæ fit causa procreandi. Sed Ambrosius, qui dixit ex commixtione vtriusque sexus neminem esse expertem delicti, non commixtionem redarguit coniugalem, sed

vidit malum, cuius bonio vſu fit illud, quod nemo Catholicus dubitat eſſe opus bonum. Inania loqueris, ſuperfluis tempus impendis, quod agitur deſeris. & vnde non dubitatur, tanquam dubitetur vel etiam negetur docere moliris. Quid ergo mirum eſt, quod tam multos libros tanquam vanos facis?

CXVII. IVL. DIX. Huic effecto, ſine dubio prudẽtes viri Catholici annuerent ſacerdotes, videntesque nihil in carnis, nihil in fœtibus ſexuũ, alterum quempiam præter Deum verum feciſſe; nihil autem Deum feciſſe quod malum eſſet, malumq; nihil eſſe aliud quàm voluntatem malam, ſine aliquo coactu naturalium delinquentem, pronuntiarent profecto Manichæos, & Traducianos ſplendentibus Catholicæ rationis diſſiluiſſe fulminibus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ergo eorum, quos prudentes viros dicis & Catholicos ſacerdotes te dicta defendere atque deluere ſine vllo pudore mentiris, & ſi ipſa diſſiliunt fulminibus tuis, ſi autem defenduntur atque deluuntur, & ob hoc manent integra, ipſis tu potius fulminaris. Nam quod ait Ambroſius, *ex commixtione ſexus vtriuſque conceptum expertem neminem eſſe delicti*, aut falſum eſt, aut verum. Si falſum eſſe dicis, oppugnas ergo prudentium virorum, & Catholicorum, ſicut tu fateris, ſacerdotum dicta, non defendis ac deluis. Si autem vt merito defendantur atque deluantur, hoc verum eſſe concedis, tu potius dictis Catholicorum Antiſtitum fulminaris. Quid eſt ergo quod te iactas & dicis illos beatiſſimos & doctiſſimos viros, ſi audiſſent ſyllogiſmos tuos pronuntiaturos fuiſſe, nos quos appellas Manichæos & Traducianos ſplendentibus Catholicæ rationis diſſiluiſſe fulminibus? Pronuntiarent igitur contra ſeipſos, & ſeipſos nobiſcum diſſiluiſſe te fulminante monſtrarent. Cur directè non audes dicere, quid oblique conuinceris dicere? Originale peccatum cum Ambroſio confitemur, & tu tanta fulmina potentia iaularis, vt propter hæc dictã nobis illique communia, nos eis diſſiliamus, ille deluatur. Vanus es, non eum diſtinguis à nobis, & nos prorſus accuſas, & ipſum: nec tamen fulminas aut nos, aut ipſum, ſi violare non vis teſtimonium Pelagij doctoris tui qui dixit Ambroſii *fidem & puriſſimum in ſcripturis ſenſum ne inimicum quidem auſum fuiſſe reprehendere*. Vnde & tu cum fidei eius, & puriſſimo in ſcripturis ſenſui ſatis intelligaris inimicus, non eum tamen audes reprehendere, ſed quid mali dicat, me reprehendendo, te arbitraris oſtendere. Homo confoſſe, & non confeſſe; magna vi cogeris caliginoſas anhelare fallacias; fruſtra fingis impetus fulminantis, cum ſpires fumum potius ful-

A minari. Iſta ſunt certe per quæ docere conaris, Ambroſium, alioſque doctores ſocios eius, non eſſe originale peccatum, quod Deus formauerit corpora, atque ordinauerit coniugia, quod non eſſet ſine commixtione* fœtam conceduntur hæc, conceduntur etiam illa quæ adiungis, fœtum ſcilicet & commixtionem ad eum pertinere authorem ad quem pertinent corpora; ſi tamen commixtionem coniugalem voluiſti intelligi cum hoc diceres, quamuis id per ſeipſum verum eſſe noſcatur, non tua rationatione fit conſequens. Alioquin *fœtum

B te dicente ſi non non niſi per Deum corpus, non niſi per corpus commixtio, & ex hoc volente conficere ad eum authorem pertinere ad quem corpora pertinent, poteſt alius dicere, ſi non niſi per Deum corpus, non niſi per corpus adulterium, ad eum authorem pertinet adulterium ad quem pertinet corpus. Quod vides quanta dicatur iniuria Dei, & quantum mali doceant ſyllogiſmi tui: ſicut ergo non ſequitur vt ideo tribuatur adulterium Deo, quia non fit niſi per corpus, cuius author eſt Deus,

C ſed tamen concedimus commixtionem dumtaxat coniugalem quæ fit cauſa procreandi, Deo authori eſſe tribuendam, non quia hoc tua ſumpta ſequitur, ſed quia ratione alia conſideratum, verum eſſe perſpicitur, quod vero ex hoc quæris efficere, nec ſequitur illa ſuperiora, nec verbum eſt. Neque enim quia Deus fecit corpus, Deus inſtituit coniugia, quorum commixtione fœtus oriatur, Deus creat ipſos fœtus animantium; ideo verum eſt quod adiungis, nihil in ſenſibus carnis, nihil in fœtibus ſexuum, alterum quempiam præter Deum verbum

D feciſſe. Vbi enim fecit diabolus? Quid mali fecit cum hominibus primis, niſi & in ſenſibus carnis illorum? mala quippe ſuaſione corruptus eſt ſenſus, quando eſt ad peccandum factus aſſenſus: Et vbi fecit quidquid mali poſtmodum generi humano fecit, niſi in fœtibus ſexuum, id eſt filiis hominum? quomodo autem dicis Deum nihil feciſſe quod malum eſt? an non eſt malum gehenna damnatis? Iam vero qui tibi dicenti credit, malum nihil eſſe aliud quam voluntatem malam ſine aliquo coactu naturalium delinquentem; vt innumerabilia mala taceam, quæ mali Angeli & homines patiũtur inuiti, ipſum æternum ſupplicium non timebitur, quod & maximum malum eſt, & non eſt voluntas mala, ſed pœna voluntatis malæ. Hæ ſunt ratiocinationes tuę quibus putas fulmẽ eſſe verbum tuum, cum ſit cinis cor tuum.

IVLIANVS DIXIT: Define itaque viros ſani capitis & Eccleſiarum antiſtites criminari: non ſubiiciantur iudicio negli- CXVIII.

gentiora commenta, neque enim iram cunctatio breuis, sed pertinax meretur intentio. Imitemur sane eorum illud studium, quo populos ædificauerunt exhortando, obsecrando, coarguendo, quorum num quidquam fecissent, si vestro more peccata non voluntaria sed naturalia credidissent?

AVGVSTINVS RESPONDIT: Et nos pro modulo nostro populos ædificamus, hortando, obsecrando, arguendo, quod fecit Ambrosius, & tamen hoc de originali peccato hoc sentimus & dicimus, quod sensit & dixit Ambrosius, nec solus, sed & cum aliis magnis consortibus suis. Quos Antistites Ecclesiarum, cum viros sani capitis dicas, tu quali capite ista quæ illi notissima consensione didicerunt atque docuerunt, reprehendis atrociter, defendisque fallaciter; & me arguis dicens eorum criminatorem cum videas eorum contra tua crimina, quæ ex obliquo illis obiicis defensorem. Dicis eorum negligentiora commenta non esse subiicienda iudicio, siccine illorum dicta defendis ac diluis? an potius nomine negligentiæ reprobas & accusas, & nullo dubitante condemnas, quæ negligenter effusa, & ideo falsa esse pronuntias? rogamus te, si falsa esse asseris dictaque defendis, vera esse assere quæ reprehendis. * Iam non cunctatio breuis, inquis, sed pertinax meretur intentio, quasi aliquid proferas, vnde possis ostendere illos, non dico post breuem, sed saltem post longam intentionem, vel in fine vitæ suæ de peccato originali mutasse sententiam. Vana loqueris, insana loqueris, peruersa, & tuæ saluti aduersa loqueris quiesce obsecro; quid tantum loqueris?

1. iram.

CXIX. IVLIANVS DIXIT: Verum pergamus ad reliqua nihil prorsus valet, quod tu ais diabolo reputare non corpora sed delicta; inficiaris omnino sicut frequenter ostendimus, nullo alio studio nisi vt Manichæi vites inuidiam, cuius inspiras venenum. Corpora enim prorsus reputas principi tenebrarum, quorum commixtionem diabolicam profiteris, quorum genitalia, quorum motus, quorum fructus accusas. Arguis palam ex primo magisterio membra non vitia, illud enim dicis diabolicum quod etiam Manichæus sicut in scripturis eius docui, in sexibus indignatur vigere. Et vt repetitione breui lector noster quod tenere possit accipiat, aut ostende esse in paruulis voluntatem, aut ab eis crimen amoueto. Quod cum non facis, sed asseris eos propter hoc à diabolo possideri, quia de corporum sunt commixtione generali, ostendis te non peccata quæ sine voluntate non sunt, sed ipsa corpora aduersariæ potestati deputare. Vt ergo ea libido quæ & in hominibus, & in pecoribus inuenitur naturalis, & à Deo instituta est ita ista libido, quam in disputationis tuæ varietate perpeteris, per quam inter varia dogmata contrariaque versaris, non minus à stultitia quam à profanitate est: Haud iniuria ergo Ambrosium à vestra cohorte distinguimus, nec illum sicut * petis Manichæum vocamus.

g. vel putas.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Inaniter omnino laborasti, vt ad istam conclusionem falsam atque ridiculam, longis & tortuosis, fallacibus & fugacibus anfractibus peruenires, vbi diceres non iniuria vos Ambrosium à nostra cohorte distinguere, nec eum dicere Manichæum. Prorsus si illum non dicis, nec me debes dicere. Si autem me dicendum putas, & illum cogeris dicere, & illos omnes magnos Ecclesiæ, clarosque doctores, qui de peccato originali propter quod me Manichæum dicis, ea dicunt sine vlla obscuritate vel ambiguitate quæ dico, vt in primo & secundo ex librorum meorum, quos contra quatuor tuos edidi, satis euidenter ostendi. Sed per tuam scilicet dialecticam tereretur, si his diebus superesset Ambrosius, vt ex consequentibus falsis inueniens falsum esse quod senserat, dicere non auderet vlterius, *de sexuum commixtione paruulos natos expertes non esse delicti*, ne per hos, eos sub potestate diaboli constitueret, tunc ergo te doctore Manichæus esse desisteret. O quid perdidit qui te audire non potuit! proinde quia propter hunc sensum Manichæum me esse dicis, profecto in hoc sensu perseuerans, Manichæus te authore Ambrosius hac excessit è vita. Non ergo illum defende quod nullo modo potes, sed dolere debes quia docere iam non potes: quod si facere potuisses magisterio tuo ille correptus atque correctus, prohiberet vtique in Ecclesia quam regebat exorcizari & exsufflari baptizandos paruulos, ne in tot innocentibus, neque vlla ratione vt asseris sub potestate diaboli constitutis imaginibus Dei ipsi Deo fieret tam grauis atque insignis iniuria, quod tamen si fieri prohiberet Ambrosius, vobiscum de Ecclesia Catholica pelleretur. Absit enim vt hæc correctio, potius quam deceptio nominetur; absit ergo vt ille vir, vobiscum contra matrem Catholicam consisteret, sed vobis inuictus pro illa resisteret. Quid est ergo quo me ab illo in hac causa separandum putas? per commixtionem corporum maris & fœminæ, *delicti expertem nasci dico neminẽ*, sicut ille, nec tamen corpora diabolo conditori tribuo, quia nec ille. Quemadmodũ naturæ vitium ambo culpamus, ita naturæ authorem ambo veneramur. Si quoniã cõcupiscentiam carnis qua caro concupiscit

aduersus spiritum, *per prævaricationem primi hominis in naturam vertisse dico*, ideo arguo membra non vitia, hoc fecit & ille; Si vero aliunde est origo vitiorum, aliunde membrorum, nec ego nec ille. Voluntatem propriam inesse nascentibus, nec Ambrosius dicit, nec ego. Per primi hominis tamen prævaricatricem voluntatem, factum est concupiscentiæ vitium; vnde per commixtionem sexuum nascentes, trahunt originale peccatum, & Ambrosius dicit & ego, Ambo igitur natos homines antequam renascantur, non propter eorum substantiam cuius creator est Deus, sed propter peccatum quod per vnum intrauit, & per omnes homines pertransiit, cuius peccati author est diabolus, potestate aduersariæ deputamus. Quid quod te impudentissima fronte mentiris, Ambrosii & aliorum similium dicta defendere atque deluere? Quis ita cœcus est, vt non videat quod ea tu reprehendas, ego defendam, tu polluas, ego deleam? Ambrosii dicta sunt de Christo loquentis, *ideo* inquit, *& quasi homo per vniuersa tentatus est, & in similitudine hominum contra sustinuit, sed quasi de spiritu natus, abstinuit à peccato; omnis enim homo mendax est, & nemo sine peccato nisi vnus Deus: seruatum est igitur*, inquit, *vt ex viro & muliere, id est per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti, qui autem expers delicti, expers etiam huiusmodi conceptionis*. Ista dicta dicis esse falsissima; eisque Manichæum dogma nefarium contineri. Ac per hoc Ambrosii dicta tu reprehendis & polluis, ego vero illa & verissima prædico, & Manichæo non solum non amica, verum & inimica sicut iam feci, esse demonstro. Ego igitur ea potius defendo, & à tuis nefandis criminationibus deluo, verum ergo ille noster an vester sit, & vos videtis; sed quia homines à quibus diligitur formidatis, profecto eum quem atrociter accusare conuincimini, fallacia excusare conamini.

Ambros. in Esaiam. Heb. 4. 15.

CXX. IVLIANVS DIXIT: Quod dicis ei conuitium à Iouiniano factum, in quo mentiri te tamen arbitror, sed annuamus vel Iouiniani te criminatorem verum esse posse, Ambrosiumque ab illo Manichæum vocatum: At id constat insanum fuisse, non enim sane poterat Manichæus vocari, qui bonam naturam, qui peccata voluntaria, qui à Deo institutas nuptias, qui à Deo fieri paruulos prædicabat. Si ergo ille prolationem Virginitatis nuptiarum accusationem putauit, nesciit omnino quid diceret, aliud est enim contrarium, aliud ordinatum, boni quippe laudatio ad meliora gradus est, infamatio autem naturæ ad Manichæum via est, Cum ergo non damnaret Ambrosius nuptias, nec commixtionem coniugum, vel opus diaboli, vel necessitatem diceret esse peccati, improbe fecit Iouinianus, vt eum conferret Manichæo, putaretque nihil interesse inter nuptiarum accusatorem & laudatorem Nam si de legitima & à Deo instituta corporum coniunctione generatos posteaquam vsum cœperunt habere rationis, sponte propria, proborum imitatione mentitos dixit Ambrosius, non tamen hanc * coniunctionem mendacii, voluit necessitatem videri, sed vniuersitatis iudicium, tale est enim quod dixit, *nati ex parentibus mentiuntur*, quale si dixisset omnis homo dumtaxat sui rector arbitrii, aliquando mentitus est, sciebat quippe neminem, sine commixtione parentum præter Christum extitisse. Igitur opere coniugali non iniquitatem, sed generalitatem voluit indicari. Christum vero pronuntiauit omne cauisse mendacium, quem miraculo parientis ostendit, quod quidem vehementer contra Hieronymum, cuius tu assecla es, fremit, qui mendacium signatissimè Christo est conatus affigere. Non ergo iure vocatus est Manichæus, si tamen vocatus, qui contra errorem vestrum frequentauit laudationem creaturarum.

f. conuictionem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Laudationem creaturarum frequentamus & nos; quid est ergo quod dicis hoc facere Ambrosium contra errorem nostrum, cum hoc faciat secundum fidem nostram? Quomodo autem illa verba posuerit, quæ à me tibi obiecta tu commemorare timuisti, ne tenebræ tuæ clarissima luce illorum redarguerentur, aliis etiam scriptorum suorum locis sic ostendit Ambrosius, vt non ei sicut negligentiori quomodo loqueris, & incautiori sententia ista semel subrepsisse videatur, sed de peccato originali dogma eius, quoniam dogma Catholicum est satis liquida manifestatione declaret. Cur ergo & qua ratione dixerit, *seruatum igitur vt ex viro & muliere*, id est per illam corporum commixtionem, *nemo videatur expers esse delicti, qui autem expers delicti, expers est etiam huiusmodi conceptionis*, quia non hic peccata hominum posteaquam vsum ceperint habere rationis vt tu * alienaris, sed originale peccatum intelligi voluit. Quod alibi dicat attende, *Iordanis*, inquit, *conuersus est retrorsum significauit salutaris lauacri futura mysteria, per quæ in primordio naturæ suæ, qui baptizati fuerint paruuli à malitia reformantur*, dic, Iuliane, à qua malitia, si non trahunt originale peccatum. Audi adhuc alio loco, *non enim virilis coitus*, inquit, *vuluæ Virginalis secreta reserauit, sed immaculatum semen inuiolabili vtero Spiritus sanctus infudit; solus enim per omnia*

Ibidem.

f. hallucinaris.

Psal. 113. 3.

In illud Luc. c. 2. omne masculinum &c.

A *ex natis de fœmina sanctus Dominus Iesus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati nouitate partus non sensit, & cælesti maiestate depulerit.* Responde Iuliane, quæ sint terrenæ contagia corruptelæ, quæ solus ex natis de fœmina Dominus Iesus immaculati nouitate partus non sensit? Adhuc audi, *Antequam nascimur*, inquit, *maculamur contagio:* & paulo post, *& si nec vnius*, inquit, *diei infans sine peccato, multo magis nec illi materni conceptus dies, sine peccato sunt:* Multa huius viri, quem sani capitis fuisse confessus es, talia commemorare possum, sed cui non sufficiunt ista, quid sufficit? Ex his ergo B. intellige, quam non sinaris etiam illa sicut es conatus in alium sensum detorquere atque peruertere, quæ dixit Ambrosius de his qui nascuntur per commixtionem corporum, non arguens Dei creaturam, sed originale peccatum. Quid mihi obtendis Hieronymum, cuius me conuiciaris asseclam, de cuius verbis nulla nunc quæstio est, quæ tamen verba si posuisses, aut ea non habere quod displicere debet ostenderem, aut intelligentioribus exponenda relinquerem? Aut si essent proculdubio C contraria veritati, libertate qua dignum est improbarem. Ambrosium respice quem Manichæum non audes dicere, cum me propterea dicas quia de originali peccato ea dico quæ dicit, nam si propterea non diceres Ambrosium Manichæum, quia bonam naturam, quia peccata voluntaria, quia nuptias à Deo institutas, & à Deo factos paruulos prædicabat, nec me diceres qui eadem fideliter prædico. Si autem me propterea Manichæum dicendum putas, quia esse confiteor originale peccatum, hoc etiam ille confitetur. Cur non ambos pu- D tas? sed me petulanter dicis, illum lateuter opinaris, non veritate distincta, sed exstincta potius libertate. Hoc enim de illo non audes dicere, quod audes credere; aut si de illo ista non credis, profecto nec de me credis, quia & si errare nos existimas, facile est vt videas non esse Manichæos, qui peccantis propriam substantiam, quam Deus non creauerit non asserimus, sed originale peccatum de vitio voluntario naturæ quam Deus bonam condidit, propaga- E tum esse firmamus, facile est ergo vt hoc videas, & simul videas nos esse contrarios Manichæis. Sed eorum nomen ab Ambrosio abigis adulando, & mihi obiicis calumniando.

CXXI. IVLIANVS DIXIT: Verum vt illi infensus Iouinianus arguitur, ita vobis comparatus absoluitur, quando enim tibi tantum prudentium censura donauit, vt te cum Iouiniani merito componat. Ille quippe dixit boni esse necessitatem; tu mali. Ille ait per mysteria homines ab errore cohiberi; tu vero nec per gratiam liberari. Ille virginitatem mariæ partus conditione dissoluit; tu ipsam mariam Diabolo nascendi conditione transcribis. Ille meliora bonis æquat, id est integritatem connubio; tu vero commixtionem coniugij morbidam vocas, & castitatem fœdissimæ rei collatione depretias: Nec gradum inter hæc addis, sed genus omne commutas non vtique bono virginitatem, sed malo præferens, est autem vilitatis extremæ nisi teterrimo comparatum, placere non posse. Iam vero quid ille? tale de Dei iniuriis, quale tu. Ille eius iudicij vigorem à benignitatis voluit parte confundere, tu à malignitatis. Ille dicit apud eum bonos & optimos æquo honore fruituros, tu vero bonos & impios, id est, innocentes & Diabolum vno supplicio cruciandos. Ille ergo Deum clementissimum vult videri, tu iniquissimum. Ille dicit apud eum mysteriis eius imbutos homines non posse peccare, tu vero ipsum Deum, & in * ministeriis imbecillitate, & in præceptis immoderatione, & in iudiciis immanitate peccare contendis. Cum itaque tanta disparatio sit inter te & Iouinianum, quanta coniunctio inter te & Manichæum, tanto te tolerabilior Iouinianus probatur, quanto Iouiniano horridior Manichæus. *l. mysteriis.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quam bellus tibi videris, tu me Iouiniano comparans, peiorem conaris ostendere. Verum hanc quoque contumeliam mendacissimam cum Ambrosio me à te accipere gaudeo, sed te sic insanire contristor, ea quippe causa me Iouiniano dicis esse peiorem, qua me dicis etiam Manichæum, & quid est hoc, illud scilicet originale peccatum, quod vos negatis cum Pelagio, nos vero cum Ambrosio confitemur? Cum illo igitur, secundum vos, sumus Manichæi, & peiores Iouiniano, & quidquid nos aliud ore proteruo, nec sane veridico, sed maledico dixeritis, docuit nos Deus gaudere & exultare, quando qualiacumque maledicta non ex veritate audiamus, sed quia pro veritate certamus. Ecce ego non dico mali esse necessitatem quia nec Ambrosius, & tamen dicis paruulos à malitia reformari, quod & Ambrosius, & ideo mali nulla est necessitas; quia & illud Deo sanabile est quod trahit natiuitas, quanto magis quod addit voluntas. Non dico, nec per gratiam hominis liberari, quod absit vt dicat Ambrosius, sed quod non vis dicimus, non nisi per gratiam liberari, non solum vt eis debita dimittantur, verumetiam ne in tentationem inferantur. Non transcribunus Mariam Diabolo, conditione nascen-

di, sed ideo quia ipsa conditio soluitur gratia renascendi. Non tanquam malo bonum, sed tanquam bono melius virginitatem nuptiis anteponimus. Non vt calomniaris bonos & impios vno supplicio, sed bonos nullo, impios autem non vno, sed pro diuersitate ipsius impietatis diuersis suppliciis dicimus esse cruciandos. Non dicimus Deum in mysteriis imbecillitate, in praeceptis immoderatione, in iudiciis immanitate peccare, cuius & gratia regeneratis mysteria sunt vtilia & gratia liberatis praecepta salubria, & bonis malisque conuenienter distributa iudicia. Ecce nos ea in quibus nos dicitis Iouiniano esse peiores amolimur à nobis, vos à vobis amolimini si potestis, in quibus vos peiores eodem ipso Iouiniano esse monstrabo. Ille dixit boni esse necessitatem, vos dicitis esse bonam mali cupiditatem; ille ait per mysteria homines ab errore cohiberi, vos viam rectam gradiendi cupiditatem, non inspirari à Deo, sed arbitrio libero acquiri. Ille Virginitatem Mariae, partus conditione dissoluit, vos ipsam carnem sanctam de virgine procreatam caeterae carni hominum coaequatis, similitudinem carnis peccati non distinguentes à carne peccati. Ille meliora bonis aequat, id est, integritatem connubio, vos mala bonis, nam discordiam carnis & spiritus tam dicitis esse bonum, quam concordiam nuptiarum. Ille dicit apud Deum aequalem honorem bonos & optimos habituros, vos autem quosdam bonos non solum in regno Dei honorem nullum habituros, sed nec ipsum regnum esse visuros. Ille dicit Dei mysteriis homines imbutos non posse peccare, vos dicitis facilius quidem per Dei gratiam, sed & sine illa per liberum arbitrium posse homines non peccare; audacia gigantea repugnantes Deo cum de bonis fructibus loqueretur, dicenti *sine me nihil potestis facere*. Cum igitur in deterius tantum à Iouiniani errore distetis, nos tamen ei subiicitis, & Manichaeo potius adaequaris, magno scilicet praesidio communiti, quasi propterea condiderit haeresim nouam, vt quando vos redarguimus, nullis haereticis adaequare possimus. Ego tamen in hac causa, in qua tibi de originali peccato multum videor detestandus, & Manichaeo potius coequandus, cum Ambrosio sum velis nolis, quem Iouinianus Manichaeum dicebat, & tu, sed liberè ille, tu subdole. Denique semel ille vincitur, cum Manichęus non esse demonstratur Ambrosius, tu vero quia noluisti cor duplex habere, bis vinceris. Arguis Ambrosium Manichaeum esse, ostendo non esse: Negas te arguere, ostendo te arguere; vtrumque autem clarebit ei qui superius quae dixerit, legerit.

A IVLIANVS DIXIT: Verum videamus & caetera; De his quae agimus satis superque lectorem instructum puto, qua virtute vel meorum dictorum aliquid oppugnet, vel opinionem tueatur suam; & ideo non erit necesse scriptorum, id omnium repetitione monstrare. Quoniam vix singulos & sparsos versiculos de libro meo proponens sibi, eosque laudans frequenter, nonnumquam etiam titillat suggillatione breuissima, cum tamen hoc quod mordendum putat, à me non sit ita vt suspicatur prolatū; quamobrem ad illud opus meum lectorem dirigo, videbit assertionem concinere veritati. Hic sane qui sibi quaerebatur obiectum, CXXIII

B quod naturam criminaretur & semina, continuam simulandi non potuit tenere patientiam, sed postquam patroni sui serenauit auditum velut testudo caput aperit. Nam cum dixisset, *quia nisi Adam peccasset, ita homines generare potuissent, vt solemus aut articulos commouere aut vngulas exsecare*, addidit, *sed si semen ipsum nullum maledictum habet, quid est quod scriptum est in libro Sapientiae, Non ignoratis, quoniam nequam erat natio illorum, & naturalis malitia ipsorum, & quia non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, semen*

C *enim erat maledictum ab initio.* Atque ipsum testimonium quod protulit subdita argumentatione prosequitur, *nempe de quibuscumque ista dicat, de hominibus*, inquit, *dicit*. En qui se profitebatur à Manichaeorum studiis destitisse, qui sub occasione sententiae quam non intelligit, maledictum semen, malitiam naturalem, & inconuertibilem cogitationem pronuntiat iniquorum. Fama est apud Catadyta Nili aquarum prouentium strepitu, vsu aurium accolas destitutos: fin-

D xerit illud opinio quae de magnis maiora dispergit, valet tamen exemplum ad castigandam insipientium surditatem, qui fragore terroris mutui, sicut aspidis surdae rerum vocibus obnituntur, Clamet Augustinus. Nequam est hominum natio, naturalis malitia, immutabilis cogitatio in perpetuum, semen maledictum ab initio. Et inueniuntur adhuc qui illum non vsquequaque Manichaei autument charactere percussum? Interrogentur hodie quicumque sunt ipsarum sordium sectatores publici, si aliud

E dixerint, nos putemur fuisse mentiti. Ergo si est malitia naturalis quomodo te fingis; malam non pronuntiare naturam, si est semen maledictum ab initio, quomodo te dicis vitia voluntatum accusare non seminum? Si immutabilis cogitatio malignantium, est quomodo te peieras liberum arbitrium confiteri? Nunc superest vt illos Hebraeos Sirach, vel Philonem, qui libri ipsius qui Sapientia dicitur, authores incerta opi-

nione creduntur, dicas fuisse Manichæos.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quilibet author fuerit libri huius, bene; quia authoritatem eius non respuis. Idoneus est igitur ex quo aduersus vos quæ possumus inuenire testimonia, proferamus. Nam & Pelagius vester in libro quem testimoniorum vel capitulorum edidit, posuit ex isto libro quæ intentioni suę credidit conuenire. Cuius libri author magis. quia Manichæus non fuit, satis aperteque demonstrat, etiam ab eis qui Manichæi non sunt, & in Ecclesia Christi, legi accipique meruerunt, potuisse dici malitiam naturalem, sine vlla reprehensione institutionis & conditionis Dei, naturarum omnium sapientissimi atque optimi conditoris. Vnde & Apostolus non alio sensu dixisse intellectus est, *fuimus enim & nos aliquando natura filij iræ, sicut & cæteri*, quod quidam non ad verbum sed ad sententiam sunt interpretati dicentes, fuimus nos aliquando naturaliter filij iræ. Quod autem ait *sicut & cæteri*, ostendit omnes iræ filios esse natura, nisi quosdam eorum à massa perditionis gratia diuina discernat. De alienis ergo ab hac gratia etiam, Petrus Apostolus loquens, hi vero inquit *velut cruenta animalia procreata naturaliter in captiuitatem & interitum*; non se quippe exuebant veterem hominem. Nisi autem vetus omnis homo nasceretur, nullus paruulus renascendo renouaretur. Absit ergo, vt cum creatoris dicatur iniuria, naturaliter esse hominis iræ filios, sicut sine vlla eius iniuria quisque dicitur naturaliter surdus; aut naturaliter cæcus, aut naturaliter morbidus, aut naturaliter fatuus, aut naturaliter obliuiosus, & cætera innumerabilia vitia, siue corporum, siue quod est grauius animorum, Dei opificio creatorum, eiusdemque Dei occulto sed iusto iudicio vitiatorum: Idem quippe ipse totius hominis creator, & tamen quamuis cum eius laude, natura sit homo, nullo modo tamen cum eius vituperatione, natura vitiosus est homo. Scimus, itaque non vitia sed naturas esse tribuendas conditori Deo. Sed vnde sint vitia debet dicere qui vult resistere Manichæo, & de aliarum quidem rerum vitiis, quas à Deo creatas fatemur, sed eius sapientissima ordinatione, siue bonis, siue etiam malis Angelis subditas respondere facillimum est ab eis quibus subiacent, earum quoque semina posse vitiari, vt non solum fiant, verum etiam concipiantur, nascanturque vitiose; De homine agitur, de rationali animante, de imagine Dei agitur, cuius natura nullo modo Diaboli ludibrium fieret, quem recte credimus authorem esse vitiorum; nisi per iustum Dei iudicium propter originale peccatum. Denique nec vos ipsi quantum existimo dicere audetis, quamuis dogma vestrum hæc tam dira sequatur absurditas, in paradiso exortura fuisse tot ac tanta vitia naturalia, si peccante nemine illa in qua est condita naturæ fœlicitas permaneret. Vos autem negantes originale peccatum, profecto naturam quam Deus non creauit, ex cuius commixtione sint hominum cum quibus nascuntur, vitia, facitis introduci. O peruersi hæretici Manichæorum adiutores, de Manichæis calumniatores, & Catholicorum eadem concorditer contra vos dicentium, aliorum contentiosi criminatores, aliorum subdoli adulatores.

IVLIANVS DIXIT: Expectet nunc forsitan lector, quomodo hoc testimonium debeat intelligi, quod certe non pertinere ad traducem peccati, nec ad Manichæorum opinionem, iste ipse qui fuetat eius vsurpator ostendit, Ait enim, *De quibuscumque hoc dicat, de hominibus dicit*, cum certe si de naturali peccato diceret, non de quibuscumque, sed de omnibus loqueretur, opinioquippe Manichæorum generaliter cunctorum mortalium infamat naturam, sententia vero de qua quærimus, etiam ab ipso plagiatore suo recipit testimonium; quod non in omnes, sed in aliquos prolata sit. Ex quo constat nullum ei negotium fuisse cum Traduce, quę nequaquem vniuersos sed plærosque percellit. Igitur ostenso nihil de ea spectare ad profanam opinionem, ipsius libri suffragio, scriptoris eius sanitas asseratur. Loquitur ad Deum, *Misereris omnium, quoniam omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam, diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti horum quæ fecisti, quomodo enim aliquod posset permanere, nisi tu voluisses? parcis autem omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui animas diligis, bonus enim spiritus tuus est in omnibus, propter quod hos qui errant partibus, corripis, & de quibus peccant admonens alloqueris, vt relicta malitia credant in te Domine.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo miseretur omnium Deus, cum alia scriptura dicat; *Non miserearis omnium qui operantur iniquitatem*, nisi quia & in illis quorum non miseretur, omnes homines ita sunt vt omnia genera hominum intelligantur, sicut dictum est, *decimatis omne olus*, id est omnis oleris genus. Quid autem te adiuuat quod scriptura libri sapientis non de omnibus hominibus loquebatur vbi ait quod naturalis esset malitia illorum. Neque enim quia de quibusdam non de omnibus hominibus agebat, ideo etiam fecit intelligi nullos alios esse tales, cum Apostolus, dicat, *fuimus & nos aliquando natura filij iræ sicut &*

teri. Iſraëlitas autem hoc tempore, non qui-
dem etiam ipſos omnes, ſed pios ab his de
quibus dictum eſt, naturalis malitia illorum,
non diſcernebat natura, ſed gratia, propter
quod etiã Dei filij ſunt nuncupati. Videndũ
eſt etiam quomodo dictum ſit, *Diligis omnia*
Psal. 5.6. *quæ ſunt*, quoniam ſunt etiam iniqui: Et ali-
bi ſcriptum eſt, *odiſti omnes qui operantur ini-*
quitatem. Diligit ergo & ipſos in quantum
homines ſunt, odit in quantum iniqui ſunt,
& damnat eos quia iniqui ſunt, & facit eſſe
quia homines ſunt, *quia nihil* inquit, *odiſti ho-*
rum quæ feciſti. Amat ergo Deus homines
vſque adeo, vt etiam cum iniqui ſint, amet
vt homines ſunt, quamuis oderit quod ini-
qui ſint. Ac per hoc iniqui quos Deus odit,
& ſunt homines, quoniam Deus ſuum amat
opificium, & miſeri ſunt quoniam Deus
amat iudicium.

CXXIV. IVLIANVS DIXIT: Cernis ne quam
infeſta ſit opinioni veſtræ gratificatio Dei
laudatoris? Dicit eum condere animas & a-
mare, quod à vobis negatur. Qui iuraris in-
nocentiam animas eſſe ſub Diabolo, & exo-
ſas Deo, cum nihil habeant aliud quam
quod ab authore ſortitæ ſunt.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ergo
ſecundum te & fatuitatem à Deo authore
ſortiuntur quicumque fatui naſcuntur, quos
magis quam mortuos dicit ſacra ſcriptura
eſſe lugendos. Sed iſtorum quoque animas
ſecundum quendam modum, id eſt vt ſint,
vt viuant, vt ſentiant, vt quamuis obtuſa
mentis acie, tamen pecoribus antecellant,
amat vtique Deus. Alia autem eſt illa dile-
Sap. 7. 28. ctio, de qua ſcriptum eſt, *neminem diligit*
Deus, niſi eum qui cum ſapientia habitat. Sed
vos dicitis vnde plus amet Deus animas
paruulorum quibus prouidet lauacrum re-
generationis vt eos mittat in regnum. Et vn-
de aliis non præſtet hoc beneficium, cum
eos non diſcernant vlla merita voluntatum,
nec ſit apud Deum, quam nobis inſulſiſſimè
ſoletis obiicere, acceptio perſonarum.
Quamquam vbi dictum eſt, Amat animas,
nec dictum eſt omnes animas, nulla ſit quæ-
ſtio: fortaſſis quippe ſic poſitum eſt, vt om-
nes Deus animas condat, nec omnes tamen
diligat, ſed quas à cæteris non meritis earum,
ſed ſuæ gratiæ largitate diſcernit, vt habi-
Ibidem. tent cum ſapientia, *quia neminem diligit Deus*
niſi eum qui cum ſapientia habitat, Dominus
autem dat ſapientiam.

CXXV. IVLIANVS DIXIT: Pœnitentiam quo-
que quam Deum affirmat dare, veſtrum
dogma non recipit, in quo malum naturale
& nequitia mutari neſcia, continetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Im-
mo nos potius contra vos dicimus, & ipſam
pœnitentiam Deum dare, quia licet volun-
A tate quiſque agat pœnitentiam præpara-
tur etiam voluntas à Domino, & hæc eſt
immutatio dexteræ excelſi quam ſacer inſo-
nat Pſalmus, quia vt fleret Petrus eum reſ-
pexit Dominus, vnde ait de quibuſdam coa-
poſtolus eius, *Ne forte det illis Deus pœniten-* 2. Timoth.
tiam. ET QVOD IMMVTABILIS MA- 2. 25.
LITIA DICITVR, HOMINI EST IM-
MVTABILIS, QVI EAM MVTARE NON PO-
TEST, NON DEO QVI OMNIA POTEST.

IVLIANVS DIXIT: Quid au- CXXVI.
B tem commendauit admonere Deum, vt re-
licta malitia peccatores credant in eum,
euertit omnino opinionem naturalis mali,
quia certum eſt relinqui non poſſe conge-
nita.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Poſ-
ſunt etiam congenita relinqui, ſed quando
id operatur in homine omnipotens, nam &
corruptio congenita eſt corpori, quod ta-
men erit corruptibile.

IVLIANVS DIXIT: Hinc explicita CXXVII.
patientia Dei, & diſpenſatione mitiſſima
qua non vult mortem morientis, niſi vt re-
C uertatur & viuat, approbare quod dixerat
etiam per exempla perſiſtit; facitque men-
tionem eorum qui in terra Chanaam viuen-
tes potiſſime irã omnipotentis accenderant,
vt impenderetur vltione iuſtiſſima Iſraëli-
tarum triumphus ſub Dei iam lege viuen-
tium. *Illos enim habitatores ſanctæ tuæ terræ*
odiens quoniam odibilia opera vel ibi tibi facie-
bant, per medicamina & ſacrificia iniuſta, & ne-
catores filiorum ſine miſericordia, voluiſti perdere
per manus parentum noſtrorum, vt dignam perci-
piant peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi
D *omnium carior eſt terra*; Septem gentes qui-
bus ex maxima parte deletis Iſraëlitis ter-
ra repromiſſionis data eſt, propter quod
Deus voluerit perire, teſtatur. Nec enim in
vna hominum natura per aliquam perſona-
rum acceptionem apud Deum videretur
eſſe diſcretio propter * Chananei meruerint * ad quam.
interfici, commendat. *Illos* ergo *antiquos ha-*
bitatores ſanctæ tuæ terræ, inquit, *odio habui-*
ſti. Quamobrem certe ſecundum te debuit
ſubdere, quia de Diabolica erant commix-
tione generari, quia à tenebrarum principe
E poſſidebantur, quia tabificauit Adam om-
nes de ſua ſtirpe venturos. Verum nihil ho-
rum, ſed quam cauſam reddit odiorum, ſo-
la opera commiſſa per voluntatem liberam.
Oderas inquit *eos, quia exoſa tibi opera faciebat*.
Verum ne neſciremus quæ eſſent opera,
tuque hæc gentium facta, concupiſcentiam
genitalem vocares, ipſas ſpecies operatio-
nis exequitur. *Per medicamina*, inquit, *& ſa-*
crificia iniuſta, & necatores erant filiorum ſine
miſericordia, id eſt maleficiis & ſacrificiis ni-
hil deeſt ſeruiebant, quæ iniuſta erant cum

idolis offerebantur cultu creatoris abiecto, quibus sacrificiis ipsas necessitudines deputabant, dæmonas videlicet etiam parricidiorum immanitate placantes. Vide itaque quam non de eo loquarur crimine quod confingit Manichæus, id est, cunctis per naturam adhærente mortalibus, qui hinc illos potissimum ostendisse commemorat, quod nec à paruulorum suorum exitiis temperabant. Quorum certe mors non recurreret ad interfectorum inuidiam, si propter vnum peccatum, & parricida Deo displiceret, & filius.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sic ista loqueris, quasi propter vnum aliquod peccati genus omnes homines puniantur, aut nos dicamus propter solum originale peccatum esse iræ filios eos, qui iam grandes ætates agunt. *Quisquis non credit in filium*, sicut ait ipse filius, *non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum*, sed iis alijs alij peiores, super quos Dei vtique ira maior manet, nec tamen omnes sic euertuntur atque delentur, vt isti de quibus agitur, qui terram, quæ Israëlitis data est, possidebant. Quid est ergo quod dicis? Vide itaque quam non de eo loquatur crimine quod confingit Manichæus, vbi vis intelligi originale peccatum, quod non confingit Manichæus. Sed vt cæteri Catholici, & contra vos, & contra Manichæum confitetur Ambrosius, quia non est alienæ naturæ commixtio quam Manichæus inducit, sed nostræ deprauatio de peccato, quod in mundum per vnum hominem intrauit, & per omnes pertransiit; quod contra fidem Catholicam vos negatis. Vsque adeo ne cœcus es, vt non videas, quia si propterea peccatum originale non est, quia hic commemoratum non est, nec alia peccata peccata erunt quæ hic commemorata non sunt, siue istis minora, siue maiora? Numquid ideo Sodomitæ deleti non sunt, quia non de illis dictum est, quod malefícia & parricidialia sacrificia faciebant? Aut ideo isti Chananæi deleti non sunt, quia non de illis dictum est, quod masculi in masculos turpitudinem operabantur? Verumtamen tacitum non est quod erat eorum malitia naturalis; quæ quidem omnium hominum, sed in aliis minor, in aliis maior est, sicut corpora corruptibilia sunt omnium, sed alias animas minus, alias plus grauant, pro diuersitate iudiciorum Dei, occultorum quidem, sed sine vlla dubitatione iustorum. Quid ergo mirum, si cum causa exponeretur, cur in eos talis vindicta processerit, non voluntaria tantum eorum malitia commemorata est, verumetiam naturalis cui propter generis humani commune contagium, accesserat aliquid amplius ex maledictione Prophetica. Sanctus enim Noë suum nepotem Chanaam progenitorem, maledixit, illorum, non vtique iniuste, * cui tantum esset in prole, obligatione successionis obnoxia. Quod apparet etiam in paruulis eorum, qui cum suis parentibus, & hoc iubente Deo, sine vllius ætatis exceptione deleti sunt. Cum maiores propterea maxime Deo displicuerint, quod dæmonibus fundere solerent suorum sanguinem paruulorum. Nec Deus præcepit eisdem paruulis parci, immo præcepit omnino non parci. Hinc intellige *semen ab initio maledictum*. Neque enim eum qui hoc præcepit, dicere audebis iniustum. Quod si tibi venisset in mentem, non ideo seiungeres à parentibus impiis innocentiam filiorum, quod inde potissimum offenderint parentes Deũ, quia necà paruulorum suorum exitiis temperabant. Quorum certe mors inquis, non recurreret ad interfectoris inuidiam, si propter vnum peccatum & parricida Deo displiceret & filius. Nec vides ita displicuisse Deo necatores filiorum, vt tamen eosdem quoque filios, cum his iuberet occidi. Neque enim quia illi impiissime etiam filios dæmoniis immolabant, ideo non debuerunt etiam idem filij, non humano scelere, sed iudicio diuino vtique iusto quamuis occulto tanquam semen maledictum, sicut factum est pariter interire. Hæc non attendis dum eloquentia sine sapientia raperis, & flumine vanitatis vis esse desertus lumine veritatis.

IVLIANVS DIXIT: *Verum & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti præcedentes exercitum vespas, non quia impotens eras in pugna impios iustis subicere, sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ aculeis* inquit *muscarum, etiam illos ipsos sacrilegos stimulabas, vt potentiam vindicantis de ludicro suæ afflictionis aduerterent.* Sed postquam & * consilia Dei vitionis genere, & voluntaria peccata patuerunt, quorum reiectio exspectabatur & petebatur, tunc demum in obstipam punitorum profanitatem, scriptoris assurgit inuectio, dicitque illos tantam iniisse cum criminibus familiaritatem, vt innata quodammodo viderentur. *Non ignoratis*, inquit, *quoniam nequissima fuerit natio illorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat commutari cogitatio eorum in perpetuum, semen enim erat maledictum ab initio, nec timens aliquem, veniam dabas peccatis eorum, cum itaque tu tam benigne tamque patienter & pœnitentiæ tempus indulseris, & speculam admonitionis infixeris, vt iustitiam ac misericordiam ab omni infamia, ab omni crudelitatis suspectione assereres, tamen illi spreuerunt commonitiones tuas qui beneficia præmissa despexerant, velut qui velint probare de il-

Margin notes: Ioan 3. 36. — vel quæ. — CXXVIII. Sap. 13. 10. — g Vel et consilio diuinæ. — Ibidem. — l. Speculum

lius esse semine Cham, in quem Noe beatus nuditate derisa, censura patria fuerat maledicta iaculatus. Quid ergo mirum, si maioris eorum proteruiæ merito, sententiæ erat austeritate perculsus? Recordatus est scriptor in macu-lam posterorum non desisteotium ab æmulatione, cum frequenter in lege mutario posterorum, quoque oecessitudinis vocabulis arguatur: Sie quippe Dominus in Euangelio ad Iudæos, *vos*, inquit, *ex patre Diabolo estis.* Ioh. 8. 44 Et Daniel contra spurcos presbiteros, de Israël tamen stirpe venientes, eodem geoere legitur inuectus, Dan. 13. 56. *Semen inquit, Chanaam & non Iuda.* Ezechiel quoque Propheta exprobrat plebi Hierusalem, *mater tua inquit,* Ethea, & *pater tuus Amorræus*, Ezechiel 16. Est ergo hic vsus, vt ad voluntatis iouidiam infamatio stirpis accedat, nimiumque crimini videatur adhęrere, per cuius meritum conuitium patiuntur & semiua. Seruatur autem hic idem mos etiam io bonorum parte, vt cum videtur bomo per omoia probus, congenitis dicatur florere virtutibus. Vnde & beatus Iob misericordię affectum quo subueniebat egentibus de vberibus se traxisse, immo de vtero matris suæ, secum coofirmat egressum. Nibil ergo rebus perspicuis, aut similitudo, aut exageratio, aut ambiguitas præiudicare potest, quooiam cum certum sit nunquam naturalium rerum correctionem à mortalibus reposci, præcipiat autem Deus vt desistant homioes à malo, omoi vero verius approbatur peccatum non esse posse. ad naturale

Avgvstinvs respondit: Putasti quidem te exposuisse verba Sapientiæ, sed non ea sineris eludere verbis insipientiæ: satis eoim apparet & clarum est, quomodo illa natio nequissima dicta sit, eiusque malitia oaturalis quomodo etiam sit appellata *semen maledictum ab initio.* Sap. 12. Si enim vt tu putas propter æmulatiooem, id est, imitationem dictum fuisset, qua imitari sunt maiorem suum Cham, quem sui peccati merito maledixit pater eius Noë, profecto Deus quando in istam natiooem vindictam iustissimam protulit, iuberet eius paruulis parci, quos dicere noo potes suorum maiorum imitatione meruisse supplicium. Cum ergo eis non solum non iussit præberi misericordiam, sed vt parem vindictam cum parentibus sumerent. Ipse insuper iussit, qui vtique aliquid iniustum iubere non potuit, satis euidenter lucet, qood noo propter exagerationem, neque propter imitationem, sed propter generationem dicta est malitia oaturalis, & ipsi *semen maledictum ab initio.* Nam contra errorem vestrum, in hoc ipso semine de quo agitur, prophetica vigilauit authoritas, vt Noë iustus peccantem Cham filium in eius malediceret filio, id est Chanaam, vt hinc iotelligeremus * vinctos esse filios meritis patrum, nisi boc vinculum generatione tractum, regeneratiooe soluatur. * vel iunctos. De isto ergo Chaoaam ducunt originem Chananæi, qui dicti sunt semen maledictum ab initio. Quorum etiam paruuli, quia & ipsi hoc erant, non imitatione sed stirpe, interfici cum parentibus diuinitus iussi sunt. His Chaoanæis fuisse similes impudicos seniores Daniel Propheta intelligi voluit, quaodo eis dixit, *Semen Chanaam non Iuda*, tanquam diceret, similes filiis Chanaam & ooo filiis Iuda. Sic dictum est, generatio viperarum propter quandam similitudinem viperinæ. Vbi aotem Domious ait, *Vos à patre Diabolo estis* reuera imitationem voluit, oon semen intelligi, sed oec ipse dixit vos semeo Diaboli estis. Ibid. Et vbi scriptum est, *pater eius Amorreus, & mater tua Ethea,* apparet ideo dictum quod eos fuerant imitati quibus dicebatur. Denique nec ibi dictum est semen Amorræorum, vel Etheorum. Noo ergo vt dixisti propter meritum voluntatis nimium criminibus adhærentis, conuitium patiuntur & semina; Absit enim vel sancta scriptura seminibus, sicut tu hominibus, cooulitietur immeritis. Vbi autem sanctus Iob affectum misericordiæ, de vtero matris suorum, sicut commemoras egressum confirmat, & eum putas vt eundem affectum multum commendaret, hoc dixisse, non quod ita esset, cur non, quæso te, annuimus esse quosdam natora misericordes, si natura quosdam noo negamus excordes? Sunt enim nonnulla congenita, quæ in ætate qua vsus incipit esse rationis, sicut ipsa ratio incipiant apparere. Proinde hominibvs natvra filiis præ, propterea dantvr præcepta vivendi, qvia oatvr et gratia, vt qvi ivbet ivvet ac si mala non solvm qvæ volvntate addita, vervmetiam qvæ svnt congenerata vincantvr: *Quod enim hominibus impossibile est, Deo facile est.* Quibus autem non datur gratia propter quam dictum est, *quis enim te discernit, quid autem habes quod non accepisti*, præuaricatores fiunt accedente lege, noo iusti. Sed si quam ad vtilitatem viuuot filiorum misericordiæ, vt eos videntes, & quid sibi non merito, sed gratia donetur intelligentes; non extollantur: sed *qui gloriatur in Domino glorietur.*

Ivlianvs dixit: Sequitur vero CXXIX. sapientia, Sap. 12. 12. *Quis tibi imputabit si perierint nationes quas tu fecisti, cum non sit alius Deus, quam tu cui cura est de omnibus? Sed cum sis iustus, iuste omnia disponis, ipsum quoque qui non debet puniri, condemnare exterum æstimas à tua virtute virtus enim tua iustitiæ initium est.* Ad-

ſtipulatur certe communi prudentum rationi, quia maximum in Deo ſignum iuſtitia ſit, quam Manichæus & Traducianus omni conatu fabularum ſuarum pernegant.

Avgvstinvs respondit: In conuitiando cui te dicam ſimilem, niſi tibi? Si autem ſaperetis Deum eſſe iuſtum, nunquam congenita vitia, vel corporis humani, vel animi, quæ negare non poteſtis, tribueretis opificio eius, ſed iudicio; & hinc originale peccatum, ſiue peccata, * intelligeretis, non negaretis. (add. puto naturalia.)

CXXX. Ibidem. Ivlianvs dixit: Denique poſtpaulum ſequitur, *illos enim caſtigando, bonæ ſpei feciſti filios tuos, quoniam iudicans eos das in peccatis locum pœnitentiæ. Si enim inimicos ſeruorum tuorum & morti debitos, cum tanto cruciatu admonitionis liberaſti, dans tempus & locum per quem poſſit mutari malitia cum quanta diligentia iudicas filios tuos, quorum parentibus & iuramenta, & pacta dediſti bonarum promiſſionum? Cum ergo nobis diſciplinam das inimicos noſtros multipliciter flagellas, vt bonitatem tuam cogitemus iudicantis.*

Avgvstinvs respondit: Quare Deus cum ſit præſcius omnium futurorum, tempus & locum per quem poſſit mutari malitia dederit etiam eis de quibus dictum erat, quod *eorum cogitatio non poterat mutari in perpetuum*, ſatis oſtendit vbi ait, *bonæ ſpei feciſti filios tuos, quoniam iudicans das in peccatis locum pœnitentiæ*. (Ibidem.) Ad hoc ergo datur, Tempvs et locvs poenitentiæ etiam filiis iræ deditis morti, et poenitentiam non actvris, quia ſunt inter illos, vel exorturi ſunt de illis filii miſericordiæ, quibus hoc proſit, quod illis non profuit. Itaque etiam ſuper filios perditionis non eſt manus Dei nec infructuoſa patientia, neceſſe eſt enim proſit eis, quos ex maſſa perditionis non humana merita, ſed gratia diuina diſcernit cum gratias agunt, quod ab eis Dei miſericordia diſcernuntur, vel ex perituris non perituri, Dei diſpoſitione naſcantur.

CXXXI. Ivlianvs dixit: Aduertis ergo quantam diſtinctionem ſuperficies verborum fecerit de natura duarum * plebeium, Iſraëlitas filios Dei vocat, & Chananæos ſemen maledictum. Si hoc quod ſonat ad generationes referretur & partus, dicendum erat, aliam eſſe religioſorum generationem, aliam profanorum. (l. plebium.)

Avgvstinvs respondit: Numquid quoniam cum audimus filios Dei intelligimus gratiam, ideo cum audimus filios hominum, non debemus agnoſcere confitenque naturam? quid ergo quod dicis, non inueniendo quid dicas homo contentioſe? Cognoſce quod verum eſt, attende quod clarum eſt Semen maledictum Chananæi dicti ſunt propter tam malam progeniem vt Deo iuſtiſſimo vindicante atque imperante, nec eius paruulis parceretur, qui parentes ſuos nulla voluntatis imitatione ſectati ſunt. Filij vero dicti ſunt Iſraelitæ, non propter progeniem naturæ, ſed propter adoptionem gratiæ. Siue ergo dicantur filij & filij, ſiue ſemen & ſemen, quid te iuuat iſta conſonantia nominum vbi rerum eſt tanta diſtantia?

CXXXII. Ivlianvs dixit: Dum conſtaret tamen ſecundum etiam hanc vanitatem, Traducem primi non eſſe peccati, quid interruptum multarum ſimul ſemina gentium perdocebant. (locus mendoſus.)

Avgvstinvs respondit: Aliud eſt illius vnius hominis ſemen, quod ſunt omnes homines, aliud diuerſa diuerſarum gentium ſemina, quæ illud non interrumpunt, quia ex illo cuncta deſcendunt. Neque agunt ſua varietate, vt illud peccatum primi hominis, quo mutari meruit humana natura, quibuſlibet longe poſt natis ſit poſteris eius innoxium: Sed vt maius minuſue ſit noxium. [Sicut enim quidam parentes aggrauant peccatum originale, ita quidam releuant, ſed nemo tollit niſi ille de quo dictum eſt, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, cui nullum bonum hominis impoſſibile, nullum malum eſt inſanabile.] (PROSPER Sent 306.)

CXXXIII Ivlianvs dixit: Porro ſicut illud quod de laude dicitur Iudæorum, non ad hoc valet vt quiſquam genuina credatur ſanctitate fulgere: ita etiam quod naturalis malitia vocatur, non ad hoc valet vt ſemina vitioſa commendet, ſed ſine præiudicio naturæ cuius imperturbabilis ratio eſt, quæ quidquid habet à Deo ſuo authore ſortitur, varietas iſta verborum, aut inuectionis impetum ſignat, aut laudationis officium.

Avgvstinvs respondit: Si non eſt cuiuſquam ſanctitas genuina quomodo dictum eſt Hieremiæ, *Priuſquam de vulua exires ſanctificaui te?* (Hierem. 1.) quomodo etiam dictum eſt de Ioanne Baptiſta, *Spiritu ſancto replebitur iam inde ab vtero matris ſuæ*; Quod exultatio eius quoque oſtendit, quando Elizabet prægnantem coniugatam prægnans virgo Maria ſalutauit. An & hæc dicta non proprietatis ſunt dicta præconio, ſed laudationis officio? Sic agite, ſic vaneſcite, hoc vt dicatis veſtræ reſtat inſaniæ. Quid enim Hieremiam? quid Ioannem, cum oti veſtræ frontis apponimus; quando ipſum Chriſtum non diſcernitis à carne peccati, nullamque carnem dicentes originaliter eſſe peccati? Sic illum cæteris coæquatis, vt etiam ipſum habuiſſe genuinam negare conamini

namini sanctitatem, qui natus est de Spiritu sancto & Virgine Maria, expers omnino delicti, quia expers illius conceptionis quæ commixtione fit sexuum. Quia & Hieremias & Ioannes quamuis sanctificati in vteris matrum, traxerunt tamen originale peccatum. Nam quo alio merito interirent eorum animæ de populo suo, nisi die octauo circumciderentur; nisi ad Christi gratiam * peruenirent, quem die octauo, id est post septimum Sabati, * resurrecturum propter iustificationem nostram, carnis illa circumcisio figurabat? Erant ergo illi & natura filij iræ ab vteris matrum, & gratia filij misericordiæ ab vteris matrum, quia nec illa eis adhuc inerat sanctitas, quæ vinculum solueret successionis obnoxiæ quod suo tempore solui oportebat, * & inerat tamen quæ præconem Christi à maternis visceribus designabat: sed nouus hæreticus, religiosus physicus vis putari cum dicis naturalem malitiam & semen maledictum, sine præiudicio naturæ dici, *cuius* inquis, *imperturbabilis ratio quidquid habet à Deo suo authore sortitur.* Nonne te admonent vt cor habeas, saltem qui fatui nascuntur, nec tamen vel ipsi fatui, Deum dicere audent fatuitatis authorem? Nec vtique vt Manichæus desipit vel insanit alienæ naturæ commixtio, sed nostræ deprauatio inuexit hoc vitium. Huius ergo vitij meritum, & aliorum naturalium quorumque vitiorum non inueniunt qui sani sunt in fide, nisi originale peccatum.

. pertinerent.

simile quid apud Bedam in 4 c. ad Rom.

f. præierat

CXXXIV. IVLIANVS DIXIT: Sicut autem hic semen maledictum; sic alibi equidem vbi maior est lectionis authoritas, semen dicitur benedictum, loquens enim de Israëlitis Isaias propheta, *Ædificabunt*, inquit, *domus, & ipsi inhabitabunt, pastinabunt vineas, & ipsi manducabunt fructus earum. Non ædificabunt & alij habitabunt, & non pastinabunt & alij manducabunt, secundum enim dies ligni vitæ, erunt dies populi mei, opera laborum eorum perseuerant, electi mei non laborabunt in vacuum, nec filios procreabunt in maledicto, quia semen benedictum à Deo est.*

Isa. 65. 22.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hanc Isaiæ prophetiam si intelligeres, non eam nobis vt elaboreris, sed tibi potius vt corrigereris opponeres; Aliud enim non mortale sed immortale, nec carnale, sed spiritale semen videres, quod videbat Ioannes Euangelista quando dicebat, *Omnis qui natus est ex Deo non peccat, quia semen eius in ipso manet.* Secundum hoc semen quisque non peccat, quia & si peccat vt homo, habet tamen alterum semen, secundum quod semen, non potest peccare, quia ex Deo natus est. Secundum hoc semen filij non procreantur in maledicto. In quibus prophetæ verbis euigilare debuisti, & aduertere, quod non pro magno munere hoc promitteretur populo Dei, nisi quia procreantur filij in maledicto, secundum alterum semen quod est ex Adam. Non autem procreantur in maledicto secundum Christum, quod est semen benedictum ab initio. Ipse est enim & Sapientia Dei, de qua dictum est, *Lignum vitæ est omnibus amplectentibus eam*, vnde iste propheta, vel Deus potius per prophetam, *secundum dies ligni vitæ*, inquit, *erunt dies mei populi.* Vita æterna & immortalis promittebatur his verbis, non carnalibus sed spiritalibus Israëlitis. Ibi vineæ spiritales & domus non quandoque morientibus pastinatoribus & ædificatoribus suis possidebuntur ab alijs, sed ab ipsis sine fine viuentibus. Ergo agnosce duo genera seminum, vnum generationis, & alterum regenerationis, *& noli esse incredulus, sed fidelis.*

Ioan. 3. 9

Ioan 10. 27

CXXXV. IVLIANVS DIXIT: Patientur ergo pueruli de istis verborum contrarietatibus quæstionem, vt nullius maioris rei quàm sonorum capaces, pro alludentibus sibi populis prælientur. Catholica vero fides neque iurgare aduersum se legem Dei credit, neque vllam authoritatem in exitium rationis admittit. Nec cuiquam opinioni atque adulationi in maculam diuinæ æquitatis auscultat, sed vt Deum non solum credit, verumetiam nouit omnium naturarum creatorem, ibi peccatum nulli alij quam liberæ * imputat voluntati, per quæ omnia traducem peccati falsam esse non dubitat. f. imputatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Catholica potius fides peccatum esse originale non dubitat, quam fidem non pueruli, sed graues atque constantes viri docti in Ecclesia, & dicentes ecclesiam, vsque ad diem sui obitus defenderunt: Vos autem legem Dei aduersum se sicut dicis, iurgare non creditis, & ipsi aduersus eam cœca impietate, vel impia cœcitate iurgatis. Ideo enim authoritatem nullam in exitium rationis vos iactatis admittere; vt rationibus vestris, quæ non rationes sed deceptiones sunt, etiam diuina deponatur potius, quàm exponatur authoritas. Quamuis nemo ita esse debeat grauis corde, vt decipiatur ratione Pelagij, quam vel vt exponens Apostolum protulit, & ait *corpus mortuum propter peccatum ita dictum, quia corpus moritur peccatis quando auertitur à peccatis.* Contra quam vanitatem non * sed Apostolus ipse legendus est dicens, *si autem Christus in vobis corpus quidem mortuum est pro pter peccatum, Christus autem vita est propter* ad. illa.

Rom. 8. 10.

iustitiam, si autem spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Quid apertius? Quid lucidius? Quis rogo contra istam manifestationem, nisi hæretica insania, negaret originale peccatum? Propter quod peccatum etiam nunc vtique adhuc corpus est mortuum, quamuis iam propter iustitiam, vita sit spiritus. *Sed viuificabit,* inquit, *Deus & mortalia corpora vestra.* Quis oblatraret huic veritati, nisi rabies vanitatis, quæ se iactat nulli opinioni atque adulationi auscultare in maculam æquitatis diuinæ; cum potius æquitatem diuinam negare conatur, quisquis deceptus fuerit à vobis? Quoniam tot vitia vel corporum, vel ingeniorum cum quibus nascuntur homines, si nullius peccati dicuntur trahere meritum, proculdubio negatur Dei esse iustum iudicium. Itaque cum voluntati peccata sic imputatis, vt voluntati primi hominis originale peccatum imputare nolitis, omnia mala quæ trahunt vel patiuntur infantes, iniquo Dei iudicio eos qui vobis credunt imputare compellitis.

Explicit Liber quartus Aurelij Augustini Episcopi Catholici, contra Iulianum hæreticum Pelagianum.

SANCTI AVGVSTINI EPISCOPI CATHOLICI CONTRA IVLIANVM HÆRETICVM PELAGIANVM, OPERIS PERFECTI

LIBER QVINTVS.

1. VLIANVS DIXIT: Compertum est omnis æui periculis, apud paucos incorrupti reuerentiam vigere iudicij, qui & scientiæ studiis dediti, & virtutum appetentes, vel possunt indagare verum, vel repertum audent tueri. Ac sicur ait Apostolus *exercitatos habent sensus* ad discretionem boni malique, nec vllis aduersorum franguntur procellis, qui de eodem audiunt præceptore, vsque ad sanguinem resistendum esse peccatis. Hi ergo prudentes, quos stolidorum populi faciunt paucos videri, scientiæ & fortitudini iuxta prorsus student: Neutra enim absque altera, aut fructum assequitur, aut honorem, quoniam & fortitudo nisi optimis per scientiam admota rebus est, in despicabilem erumpit insaniam: Et è regione examinatæ leges nisi magnanimitatis murus inclu-C serit, prædæ confertim patebunt ac seruitum criminibus * abduceretur. Has ergo bigas, sine quibus triumphari de mundi erroribus nequitur, diuersis ætatibus rarissimi quique qui colerent & iugarent, atque regerent exstiterunt. Quoniam & scien-A tiæ studium tam fuga laboris quàm sæcularium curarum diuersitas impediret, & constantiam ærumnarum, quæ ab improbis excitantur formido * percellit. Quæ oppugnatione genera viucunt quidem fideles animi & sapientes, veruntamen rari sunt, vt inter insanorum populos quia non furiunt, insanire videantur.

Hebr. 5. 14.

l. abducentur.

l. percelleret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nonne te admonet raritas ista hominum quam B tu ipse commemoras, in quibus & scientia & formido est, quid de humano genere sentire debeas, & de vniuersa ista massa rationabilium mortaliumque animantium? Cur enim non genus mortalium ad studium scientiæ, roburque fortitudinis, naturali appetitu, vel vniuersum, vel certè ex maxima parte consurgit, vt rarissimos quosque potius miremur, ab eo quod appetit, naturæ institutio deuiare C atque desciscere? Cur in profunda imperitiæ, ac mollitudinem ignauiæ, quasi per procliuia, nescio quo velut onere vrgente delabitur? Fugam laboris certe dicis esse causam, qua fit vt nesciant homines quæ scire debuerunt. Sed vellem diceres quid causæ sit homini tam bene na-

turaliter instituto vtilia naturæ atque salubria sit laboriosissimum discere, atque ita laborem fugiens, in tenebris ignorantiæ familiarius, libentiusque requiescat? Nempe tanta raritas ingeniosorum & studiosorum, per quæ duo ad humanarum diuinarumque rerum scientiam peruenitur, & tanta multitudo tardorum & desidiosorum, satis indicat in quam partem suo tanquam pondere feratur ipsa natura, quam negatis esse vitiatam. Neque secundum Christianam cogitatis fidem, qualis sit factus Adam, qui vniuersis generibus animarum viuarum nomina imposuit, quod excellentissimæ fuisse indicium sapientiæ, in sæcularibus etiam litteris, legimus. Nam ipse Pythagoras, à quo Philosophiæ nomen exortum est, dixisse ferunt, illum fuisse omnium sapientissimum qui vocabula primus indidit rebus. Verum & si nihil tale de Adam didicissemus, nostrum erat vtique vera ratione coniicere qualis in illo homine natura sit condita, in quo vitium omnino nullum fuit. Quis autem adeo sit tardus ingenio, vt ad naturam neget obtunsa vel acuta ingenia pertinere? Aut existimet non esse animi vitia vel memoriæ vel intelligentiæ tarditatem? & quis dubitet Christianus, eos qui in hoc sæculo erroribus ærumnisque plenissimo, ingeniosissime apparent, quorum tamen corruptibilia corpora aggrauant animas, si illius ingenio comparentur distare longe amplius quam celeritate à volucribus testudines distant? Ingeniis ergo tam excellentibus paradisi fœlicitas impleretur, si nemo peccasset: tales quippe Deus de parentibus fuerat creaturus, qualem illum sine parentibus creauerat, vtique ad imaginem suam. Nondum enim homo vanitati similis factus erat, vt dies eius sicut vmbra in hoc sæculo ærumnoso præterirent. Quod si ita esset, numquid ista tua querela vllum haberet locum? Numquid assequutio scientiæ laboriosa esset, vt fuga laboris imperiti esse homines mallent? Numquid ipsa fortitudine, quam verum dicis vix in paucissimis inueniri opus haberemus, vbi nulla esset ærumna quam deberemus pro veritate firmiter sustinere? Cum ergo ista in contrarium versa sint omnia, ad hoc naturam nostram negas esse vitiatam, vt te adiuuante Manichæus commixtam nobis introducat alienam: ac sic dum oppugnator eius prosilis imperitus, fis auxiliator ignarus.

II. IVLIANVS DIXIT: Ostendit hoc etiam liber ille qui Sapientia dicitur, cum verba exprimens impiorum, qui post vmbram præsentium retecta beatorum merita conuentur, *vitam*, inquit, *illorum æstimabamus insaniam, & quomodo reputati sunt* (Sap. 5. 4.) *inter filios Dei.* Inde est ergo quod fidelium perseuerantia temporum iniquitatibus contumax, & *eligens affligi cum populo Dei magis, quàm temporalis peccati habere iocunditatem*, ab his qui dicunt, *manducemus & bibamus, cras enim moriemur*, (Ibid. v. 12.) nomine pertinatiæ & contentionis arguitur. Nihilque magis putatur cautis conuenire consilus, quam degeneris animi famulatum emere; vel infidam momentorum quietem. De hac quippe potissimum ignauorum pectorum vtilitate factum est, vt per Ecclesiarum naufragia spurcum Manichæorum dogma velificet: Quia si in his qui sacerdotij munere fungebantur libera stetisset, & virilis authoritas, Traducianorum commenta vt inuicta ratio proruit, ita publica contriuisset assentio. * Verum cum ab hominibus præsentium amantibus, religione vilius æstimatur, itum est in criminationes Dei, vt nobis necessitas immineret, tam longis disputationibus Deum nostrum qui est Deus verus, fidelem in verbis suis, iustum in iudiciis, sanctum in operibus approbare. (add. nihil.)

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si fidelis est Deus in verbis suis, cur ei contradicitis dicenti, *Reddam peccata patrum in filios*, (Genes. 20. 5.) & hoc verum non esse contenditis? Si iustus in iudicijs, cur hoc ipsum quod peccata patrum redduntur in filios iustum esse non vultis, & quod filij Adam à die exitus de ventre matris eorum graui iugo premuntur, dicere sine vllius originalis peccati merito fieri, non timetis? Si sanctus est in operibus, cur immunditiam nascentium quæ hominem Dei dicere compulit, *non esse mundum à sorde peccati nec infantem, cuius est dies vnius vita super terram*, ab eius sancto opificio quo naturam format, quamuis originis contagione pollutam discernere recusatis? atque ita vitia ingeniorum & corporum, tam multa, & aliquando tam magna, sancto eius opifico cuncta tribuitis, quæ nolentes tribuere venientibus de natura peccato deprauata, originalibus meritis: profecto aditum amplissimum ad alienam mali naturam introducendam Manichæis execrabilibus apertis, quorum dogma nefarium quasi accusatis horrentes, cum adiuuetis errantes.

III. IVLIANVS DIXIT: His ita negotiis librorum meorum operam destinatam, mali naturalis assertor oppugnat, quibus sane viribus, & quam consequenti responsione satis superque præcedentium voluminum disputatione perdocui. Quorum lectione non dubito prudenti cuique constare (quem rarum esse hac præfatione testatus sum) nihil studere aliud veritatis inimicum, quàm

l. auita. vt simpliciorum ludificentur* artes, & euasisse, si vtcumque se respondisse videatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Raros esse prudentes præfatione testatus, & quæ causa sit raritatis huius, vel cur nec ipsi qui rara ingeniorum capacitate ad prudentiam peruenerunt, sine labore magno potuerunt consequi vtilem scientiam, nec dicis, nec discis; qui fateri non vis humanam per primi hominis præuaricationem deprauatam esse naturam. Et tamen ad tuorum librorum lectionem, non nisi eosdem prudentes mittis, quos testaris esse rarissimos; De quorum ingenio tam bene sentis, vt apud eos vnum librum meum tuis octo refutare coneris multiplicans eis laborem filiorum Adam; quo labore discant etiamsi nemo peccasset, in ipso paradiso se fuisse laboraturos, vt litterarum libros, & prius ipsas litteras discerent. Hæc est enim vestra præclara sententia, nulli hominum comprehensibilis, nisi prudentibus raris, nec ipsis nisi laborantibus miseris.

IV. IVLIANVS DIXIT: Cum igitur id à nobis abunde constet esse effectum, tamen quia operi nostro nascitur longitudo, sapiens lector intelligat nobis quidem optabilem fuisse breuitatem, sed exegisse causæ necessitatem vt error, sæculi fauore diffusior, latiore veritatis acie vinceretur. Haud igitur de nihilo est quod sermo noster extenditur. Adiutu enim Christi præsumo consore, vt nulla pars impietatis, contra quam nobis certamen est, aut negligenter quæsita, aut minus inuenta, aut attrita mediocriter censeatur. Necillud ergo desperare vel possumus, vel debemus, quoniam processu temporum tempestas excitata concidat & authoritate sapientum, vulgus ignauum quod nunc perstrepit, corrigatur, sed voti quam sententiæ minor causa est; quamuis enim status rerum exitium sortiatur, constabit nobis

& redundat. ratio & benignitas * & fidei. Neque enim pendemus ad prosperitatis popularis euentum. Scitum est quidem illud trium in Babylone puerorum, qui cum à rege superbissimo ad adorandam statuam cogerentur, fidelissime restiterunt, neque anhela

g. Melius accensa erat. sunt fornace conterriti, quæ * accesserat in religiosorum votatum, responderuntque vt & fidei & constantiæ congruebat,

Dan 3 18. *Potens est* inquit, *Deus O ò Rex liberare nos de fornace hac, sed etiam si non liberet, scito quoniam Deos tuos non colimus, nec statuam quam erexisti adoramus.* Quam sanctum votum iudicio miscuerunt, nec tamen consilii gratitatem desiderio leuarunt, fortitudinem fidei nec desperatione præcipitant, nec cu-

A piditate suspendunt: miscent quidem vota cœterum ordinem non relinquunt; consolantur tolerantia, sed iustis mitiora submittunt; *Certum est*, inquit, *quoniam nos possit liberare Deus noster*, sed vtrum velit est incertum, & ideo sub ambiguo rerum euentu stat piorum certa sententia, idola respuendi, supplicia perferendi. Viderit quid boni nostra liberatio etiam cœteris conferat, nobis interim veram fœlicitatem fides, inquiunt, inuicta custodiat. Non habet ergo mollioribus gratificandi nimiam necessitatem, cuius gloriæ

B negotiantur aduersa. De hac & nos disciplina, quam reliquerunt Illustres magistri; intelligimus tenendam in prosperis votorum mediocritatem, in dogmatibus vero fidei, consiliorum perennitatem. Optamusque persequutionum tumore compresso, etiam populis subuenire. At si id non accidat, stat quicquid acerbum est contumeliis & periculis perpeti, quam non auersari illuuiem sordesque Manichæas.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quantum Manichæos adiuuetis, cum graue iugum super filios Adam à die exitus de ventre

C matris eorum non tribuitis iusto iudicio Dei propter originale peccatum, ac sic locum facitis alienæ naturæ mali, quam tradit insanus error illorum, & sæpe admonuimus, & vbi oportunum visum fuerit, non cessabimus admonere. Nunc quoniam vos ita fortes esse iactatis, vt tamen pro multis etiam vestra, quamuis mediocria vota commendes, quibus vt dicis, optatis, persequutionum tumore compresso populis subuenire, quæro abs te vtrum id à Domino optetis? Quod

D si, non facitis non sunt ista vota Christiana; si autem facitis, quomodo speratis, exauditis votis vestris hoc Dominum largiturum, nempe, vt corda hominum quæ aduersa sunt vobis, in vestrum fauorem & amorem conuertat. Si hoc creditis, profecistis; vos ipsos conuertere, vos ipsos in melius mutare iam cœpit. Cogitate quæso istud, atque retinete, tandemque fatemini operari omnipotentem Deum in cordibus hominum voluntates, auersosque conuertere. Ita eius misericordiam, gratiamque sapietis, & vbi hoc

E non aget * iudicia occulta sed iusta, sic vota nostra potius fortassis exaudiet, vt vos ad fidem Catholicam sicut Turbantium paulo ante vestrum, nunc vero ecce iam nostrum, simili sua operatione atque miseratione conuertat.

IVLIANVS DIXIT: Sed iam aggrediamur ad causam. Claruit tam priore quàm præsenti opere concupiscentiam naturalem, sine qua sexuum non potest esse commixtio, à Deo qui est & hominum & pecudum conditor institutam. Quod V.

tantum valet confessione quoque aduersarij mei, vt sine eius vituperatione, id est carnalis concupiscentiæ, & sine infamatione commixtionis, asseri penitus non possit naturale peccatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Concupiscentiam, siue naturalem, siue carnalem tibi placeat appellare, eam nos concupiscentiam vituperamus, qua caro concupiscit aduersus spiritum, & trahit ad illicita, nisi & spiritus aduersus eam fortius concupiscat. Hanc dissentionem in paradiso dicimus non fuisse, quando qui ibi erant, *nudi erant, & non confundebantur.* Hanc post peccatum esse cœpisse ipsa res clamat, quandoquidem post peccatum pudenda texerunt quæ prius pudenda non fuerant, neque vt nuda prius essent impudentia sed innocentia faciebat, quia & impudentia vitium est. Illi autem quando eos nudos esse non pudebat vtique vitium non habebant. Hoc ergo malum, qua caro concupiscit aduersus spiritum, hæreticus Iulianus dicit esse bonum. Hoc malum & aliena mali natura nobis esse commixtum dicit alius hæreticus Manichæus. Hoc malum per præuaricationem primi hominis in nostram iudicem vertisse naturam. Catholicus ambos vincit Ambrosius.

VI. IVLIANVS DIXIT: Quod quoniam à nobis ea facultate, quam veritas suppeditauit ostensum est, prudens lector super hoc vlterius dubitare non debet, vbicumque hoc in Traduciani scriptis occurrerit sine quo tamen hiare non potest, nihil moueat audientes, sed in verecundiam protestetur authoris. Nos autem id deinceps si res compulerit, necessaria breuitate tangemus. Arguit ergo quod dixi *ista corporum commixtio, cum calore, cum voluptate, cum semine à Deo facta, & pro suo modo laudabilis approbatur.* Sed præteriit illud quod subdidi, de re autem, quæ instituta naturaliter sit, aliquando etiam amplum munus piorum, Diabolus sibi nec tua fronte audet aliquid vindicare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ille hoc prætermisit, qui eam cui respondebam cartulam misit fortasse intelligens quod tu non intelligis, qui tam incaute loquutus es vt diceres; de re instituta naturaliter quæ sit aliquando etiam amplum munus piorum, non audere Diabolum aliquid sibi vindicare; cum videamus quod ipsos homines Diabolus sibi vindicet, qui vtique naturaliter instituti sunt. An forte homines non sunt qui eruantur de potestate tenebrarum, quarum tenet Diabolus principatum? Aut vero ita desipis, vt affirmes eos sibi Diabolum

A non vindicare quos possidet, & suæ potestati subditos tenet? Sed vt taceam de his quos potestis dicere, per suam malam voluntatem à Diabolo possideri: Quid dicturus es de illo de quo pater ipsius, Domino interrogante, respondit, quod ex infantia sua ab immundo spiritu vexaretur? Nonne membra eius & sensus, quæ omnia Deo authore naturaliter instituta sunt, & impiorum communia piorumque sunt munera, Diabolus sibi vt affligeret vindicabat? Quod licet facere non posset, nisi à creatore hominis Deo bono & iusto acciperet potestatem, factum tamen, & tua verba vanissima esse, ostendit, qui dicis de re naturaliter instituta quæ sit fit, aliB quando amplum etiam munus piorum, nihil sibi audere Diabolum vindicare. Debuisti enim dicere eorum bonorum quæ, naturaliter instituta sunt non Diabolum sibi nihil vindicare, sed ipsum nihil creare. Hæc ille forsitan vidit, qui de tuis libris quæ amico suo mitteret nonnulla decerpsit. Atque vt hæc tua verba prætermitteret tibi pepercit. Ego vero gratulor quia me admones, quid debeam contra errorem tuum dicere. Paruulorum ergo quos vexandos Diabolus vindicat sibi, merita inquire, quæ cum C propria non inueneris, originalia confitere. Si enim etiam ista negare, perstiteris, Dei profecto iudicium qui hæc imaginem suam à Diabolo, immeritam siuit perpeti? accusare conuinceris.

IVLIANVS DIXIT: Istis ergo prætermissis, accusat cur non dixerim *cum libidine,* VII. subditque vt dogmatis eius acumen decebat, *munus piorum, propagatio est fœcunda filiorum, non commixtio pudenda membrorum; quam non haberet in generandis filijs natura sana, nunc* D *autem habet ea natura vitiata, ac per hoc qui inde nascitur, indigere nasci.* Quam consequenter omnia! Munus dicit piorum existentiam filiorum. Sed hoc constituit sub Diabolo, quod Deum dare confirmat, id est filios. Libidinem autem quę est in pudenda commixtione membrorum, Diabolicam vocat, quam in parentibus esse non abnuit, quos tamen absoluit à culpa. Ex homine non hunc natum dicas. *Quod agunt inquit parentes Diabolicum est, sed rei non sunt; quod nascuntur filij diuinum opus est; sed rei sunt.* Et adhuc se non E Deo, sed dæmoni æstimat obluctatum? meritissime patiuntur istum furorem qui putant esse naturale peccatum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu furis potius aduersus Deum, quem proculdubio criminaris iniustum, si filios Adam nulla ex illo vt asseueras mala merita trahentes, tamen ex die exitus de ventre matris eorum graui iugo premit, quod negare non fineris, & obtusos credens mea tuaque esse le- g. turba medius scripta.

ςturos, quod non dixi, dixisse me dicis. *Quando enim ego dicerem, quod agunt parentes diabolicum est, cum quod procreandi intentione miscentur, casta coniugia, bonum opus esse, proclamemus? Sed hanc commixtionem non fuisse futuram pudendam, si peccatum hominis quo natura vitiata est, non præcessisset. Vnde carnis concupiscentia talis effecta est, vt eo malo nemo bene vtatur, nisi eius motibus ad illicita pertrahere molientibus, è contrario concupiscente spiritu reluctetur. Non itaque dicimus, quod agunt parentes diabolicum est, malo quippe bene vti vsque adeo diabolicum non est, vt ipso quoque diabolo bene vtatur Deus. Illud autem nos dicere non negamus quod nascuntur filij, Dei opus est, sed rei sunt, non Dei opere quo creantur vt nascantur: sed peccati origine qua obligantur, si non renascantur.

VIII. IVLIANVS DIXIT: Quod autem non fuerit aliter commiscendus Adam mulieri suæ, quam eo genere quod iuoleuit, & forma membrorum, & Dei benedictio haud aliter in pecora quàm in homines prolata, & ipsa historia testatur, quæ vt ostendit formatam naturam corporum ita non asserit immutatam. Contra quod vniuersitatis testimonium nihil inuenitur in lege Dei, nisi in Manichæi libris, qui hanc concupiscentiam à principe tenebrarum commentatur infusam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non forma membrorum, quia peccato primi hominis mutata non est, concupiscentiam carnis asserit talem fuisse ante peccatum, qualis apparuit quando pudenda contexerunt, & vnde tu non erubescis, erubuerunt, ostendentes etiam manente forma in se aliquid esse mutatum, quamuis & ipsa membra quando deformia, & monstruosa nascuntur, pudor vos fateri cogit, quod nullo modo si nemo peccasset, in paradiso talia nascerentur. Benedictionem verò Dei qua dictum

Gen. 1 22. est, *Crescite & multiplicamini*, quid mirum, si etiam peccato natura vitiata non perdidit? Non enim erat consequens, vt quia immortalitatem fœlicitatemque perdiderat perderet etiam fœcunditatem, quæ irrationabilibus quoque animantibus est tributa, in quibus & caro etsi concupiscit, aduersus spiritum non concupiscit, quod tuæ susceptæ miserrimum bellum aut turpissimum regnum introducere conaris in illius beatissimæ pacis & libertatis locum, quandoquidem in paradiso etiamsi nemo peccasset, tale futurum fuisse contendis humanum genus vt contra libidinem pugnaremus, aut libidini seruiremus si pugnare nollemus.

IX. IVLIANVS DIXIT: Nos vero renasci omnes baptismate debere, & opere nostro & sermone testamur, sed non vt huius impertione beneficij, de iure videantur diaboli, plagiati, verum vt qui sunt opera Dei, fiant pignora Dei, & qui nascuntur viliter, non tamen noxie, renascantur pretiosè, non tamen calumniose, quique prodeunt ex Dei institutis, pronehantur mysteriis Dei; & qui efferunt opera naturæ dona gratiæ consequantur; ac Dominus suus qui eos fecit condendo bonos, faciat innouando adoptandoque meliores. Ergo iure dicitur, confitearis necesse est naturale quod Manichæus finxerat, sed tu nomine commutato, originale vocas interiisse peccatum; nec hoc ea Catholica fides credit antiquitus, quæ non dubitat & paruulos à Deo fieri, & malum ab eo nihil fieri: ac per hoc opera Dei ante liberæ voluntatis vsum, naturæ præiudicio nec rea nec sub diaboli iure constituit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Originale peccatum propterea significatius quam naturale dicimus, vt non diuini operis, sed humanæ originis intelligatur, quod non interit disputatione Pelagiana, sed regeneratione Christiana. Quare autem vos dicatis renasci omnes paruulos debere baptismare; satis nouimus, inde quippe estis hæretici: hac peste nouitia contra antiquitatem Catholicæ Ecclesiæ disputatis, dicentes non eruí paruulos de potestate tenebrarum gratia redemptoris: cum Catholica in eis exsufflet & exorciset, vtique potestatem diaboli, neque enim imaginem Dei. Quid est ergo quod dicis, vt qui nascuntur viliter non tamen noxiè; renascantur pretiosè non tamen calumniose; nec ipsum eorum pretium quo fit vt pretiose renascantur attendi. Quid est enim nisi sanguis agni immaculati, qui cùm sit effusus clamat ipse agnus; An non ipse, ait *hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum?* Matth. 26. 28. Tu vero magnus mirabilius & dicis illum sanguinem etiam pro paruulis fundi, & negas eis per illum peccata vlla dimitti; dicis lauandos, & negas abluendos; dicis innouandos, & negas à vetustate mundandos dicis per saluatorem adoptandos, & negas esse saluandos. Sed non eis videlicet calumniamur, quia dicimus eos mortuos esse in delictis, & præputio carnis suæ, & ideo in morte Christi baptizari vt moriantur peccato, qui mortui fuerant in peccato. Et tu eos defendis qui negando illos mortuos, id agis ne ab eis foras mittatur, qui mortis potestatem habet, ac sic de morte Christi nullum beneficium consequantur.

tur, qui vous pro omnibus mortuus est, A vnde qui ita defendit, paruulos vt neget mortuos, non eos à morte defendit, sed in mortem secundam premit, quos ab eius beneficio, qui non nisi pro mortuis mortuus prædicatur, excludit.

X. IVLIANVS DIXIT: Post hæc omnem illum contextum de Abraham & Sara, qui emortuis iam corporibus filium pro munere acceperunt, quorum exemplum, quantum veritati suffragetur, non solum sapiens sed etiam mediocris lector intelligit, sic præteriit, vt diceret contra se non multum B valere? (l. cum.) A qua impudentia vel illa* cum debuit reuocare sententia, quæ ita constructa est, & vt breuiter inquio disputationis huius summa claudatur. Si per concupiscentiam redditus est quem Deus promisit, bona sine dubio quæ absoluit Dei fidem, sed sine concupiscentia noxia non potest esse* progenito, (l. progenitus.) quæ nec, cum conciperetur, nec quæ cum pareretur interfuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sine concupiscentia carnis, Abrahæ filium seminatum fuisse quis dicat? Neque enim hoc opus aliter fieret in corpore mortis C huius, de quo dicit Apostolus, corpus quidem mortuum est propter peccatum. Hoc autem malo bene vsus est Abraham in concubitu coniugali, quod malum non erat in corpore vitæ illius, quæ in paradiso fuit ante peccatum. Sed si propterea bona tibi videtur carnis concupiscentia, quia per illam reddita est proles quam promiserat Deus, bonus tibi videatur & diabolus, quia per illum sanguis Christi, quo redimeremur, effusus est, quem Deus promiserat. Aut fatere etiam per aliquod malum reddi posse aliquod bonum.

XI. IVLIANVS DIXIT: Illis ergo prætermissis physicus iste nouus falsum esse pro- D nuntiat, quod nos diximus; sicut tunc limus qui assumptus est materiæ, non author hominis fuit, ita nunc vis illa voluptatis confectrix, commixtrixque seminum, non explet diuinæ operationis vicem: sed de thesauris natura offert Deo, vnde ille hominem dignetur operari. Quæ tamen recte à me prolata testatur, sed excepto eo quod dixi, *semina vi voluptatis confici*, Philosophatus hoc modo, (Ibidem, c. 13.) *voluptas*, inquit, *illa concu-* E *piscentiæ carnalis non conficit semina, sed ea quæ iam sunt in corporibus à vero Deo condita* * (ad à quo ipsa condantur & corpora.) *non fiunt voluptate, sed excitantur, & immittuntur cum voluptate.* Hoc sane apparet, eum non fraude, sed defectu intelligentiæ protulisse. Vim quippe ego voluptatis, ipsam virilis corporis rationem pronuntiaui, cui necesse habui virilitatis nomen imponere. Ipsa ergo, quia triuimus iam hoc verbum, virilitas, in genitalium, & viscerum compage, ac sanitate consistens, quæ & appetentiæ, & efficientiæ vires ministrat, vis à me voluptatis, & concupiscentiæ nominata est, ideo enim, non voluptatem simpliciter, sed vim voluptatis appellare malui, vt vniuersum illum ardorem qui & ante opus, & in opere sentitur ostenderem. Neque enim debilitati genitalibus membris, idest spadones semen habent, cum certe quibusdam fauillis moueantur igges extincti. At vero quoniam virtute partium quarum ministerio conficiuntur de internis humoribus semina, speciali debilitate caruerunt, generationum non fiunt potentes. Sic ergo instituit Deus, vt esset vis in corpore, quæ legitimis explicata temporibus, si affuisset sanitas ad fœcunditatis valentiam perueniret. Conficiuntur itaque in corporibus semina naturæ pubertatis adiutu. Inde est quod impuberes stimulat quidem præco & qua voluptas, sed fine annorum legibus sterilis scintillat accensio. Quod autem cum voluptate semina misceantur, verum quod alia sit voluptas quæ sensibus supernata, alia viscerum interior & effectui propior, apud medicorum authores latius disputatur, vnde ille etiam Mantuanus poëta naturalium gnarior quam Philosophaster Pœnorum, macie signat ar- (9. cor. 3.) menta tenuari, vt vbi concubitus primos voluptas nota sollicitat, & frondibus arceantur & fontibus.

Sæpe etiam cursu quatiunt, & Sole fatigant,
Cum grauiter tunsis gemit area frugibus, & cum,
Surgentem ad Zephyrum paleæ iactantur inanes. Georg. 3.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior vsus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens venerem, interius que recondat.

Verum in his quoque non multum causæ necessariis, acumen hominis notasse sufficiat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Verba tua quæ me prætermisisse dicis, quam vana sint satis superius demonstraui, quod fortasse vidit etiam ille qui cartulam misit, & tibi parcendo eadem prætermisit. Quod autem de voluptate, quam confectricem seminum esse dixisti, homo loquacissimus inuenta occasione loquaciter disputas, non opus habeo resistere tibi. Hæc enim non multum esse causæ necessaria etiam ipse commemoras. Ego quippe vim voluptatis acceperam te intelligi voluisse, qua voluptas aliquid facere posset, non qua ipsa fieret. Sic enim solemus loqui vt vim rei cuiusque dicamus, qua valet vt aliquid faciat, non qua valet alia res quæ ipsam facit.

Tu autem, vt nunc tua verba exposuisti, vim voluptatis te dixisse, asseris qua voluptas effici potest, non qua efficit ipsa quæ potest: tanquam si vim diceres esse ignis, qua ipse accenditur vt sit, cum omnes homines vim dicant esse ignis qua vrit, vel calefacit quæcumque potuerit: insolito igitur more loquutus es. Sed quid ad nos? Vtcumque didicimus vbi de re constat, non certare de verbis. Conuenit enim nobis non solum homines de seminibus, sed ipsa etiam semina opera Dei esse, quocumque efficiantur modo, ne physicos vel medicos, vel etiam poëtas vbi nihil opus est, testes adhibeamus, aut contendamus quomodo sit loquendum, cum id propter quod loquimur, ambo verum esse sentiamus, id est, Dei opera esse semina omnium naturarum. Sed falsum est quod hinc conaris ostendere, ideo nulla esse vitia seminum, quia Deus summè bonus est conditor seminum, quod non diceres, si * eo moderationem seminum nosses, quomodo eum nouerat qui dicebat, *homo vanitati similis factus est*, atque vt hoc ipsam naturam quæ in ipsam mortalitatem lapsa est, meruisse doceret, addebat, *dies eius sicut vmbra prætereunt*, cum sciret hominem ad Dei similitudinem factum, & tamen discerneret ab institutione diuina deprauatæ humanæ originis vitium. Quod in ipsis quoque tuis verbis quibus me momordisti, videre debuisti; dixisti enim, *verum in his quoque non multum causæ necessarius acumen hominis notasse suffecerit.* Obtunsum me scilicet esse significans, quia intelligere non potui loquutionem tuam in rebus non multum causæ necessariis, vt fateris. Ego autem requiro à te, vnde homines nascantur obtunsi, vt pertinere ad naturam neges vel obtunsa ingenia, vel acuta, quamuis & acuta ipsa, sicut iam in superioribus diximus, propter hoc corruptibile corpus quod aggrauat animam, si primi hominis ingenio comparentur, obtunsa sunt, qui vtique non tale corpus acceperat, vt illo eius anima grauaretur. Ac sic & ego distinguerem in natura hominis qualis nunc est, quid distet ingenii vitium & tanti artificis opificium, cui proculdubio non rectè vita tribuuntur, quantacumque sint humanorum ingeniorum, vt per hanc regulam distas ab eius institutione discernere; quamuis congenitum homini originale peccatum nec ideo neges esse, quia Deus homines facit, qui peccatum non facit; sicut non ideo neganda sunt ingeniis hominum congenita vitia, quia Deus homines facit, à cuius arce diuina vitiositas est omnis aliena, sic autem nouit Deus bene operari homines de substantia peccato vitiata, quemadmodum nouit bene operari de ipsis peccatis hominum, quorum sunt vitia voluntaria. Videmus enim quanta bona operatus sit de peccato fratrum, qui fratrem per inuidiam vendiderunt, & alia multa quibus sacræ litteræ plenæ sunt.

f. cum moderatorem.

Psal. 143. 4.

Ibidem.

A

B

C

D

E

XII. IVLIANVS DIXIT: Verum demiror vbique constantiam disputantis, qui pronuntiat semina à Deo vero condita, esse à quo conduntur & corpora; licet cum voluptate mittantur. Semina ergo à Deo fieri confitetur, in quibus esse dicit diabolicum malum, & non erubescit credere à Deo fieri malum quod innocentibus imputetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: A Deo non fit malum, quando fit de malo bonum. Malum est enim de peccato veniens originis, vitium cum quo nascitur homo: Bonum est opus Dei non sine malo, cuius mali reatus non innocentibus vt dicis, sed reis imputatur, vt quoniam nascendo tractum est renascendo soluatur. Sic enim fuerunt omnes ratione seminis in lumbis Adam quando damnatus est, & ideo sine illis damnatus non est; quemadmodum fuerunt Israëlitæ in lumbis Abrahæ quando decimatus est, & ideo sine illis decimatus non est: melius enim quam tu nouerant rationem seminis qui ista dixerunt, & litteris mandare curarunt, quæ in Christi Ecclesia legerentur, in quo renascantur & Adam nati, ne remaneant in illa stirpe damnati.

XIII. IVLIANVS DIXIT: Libido nihil attinet, inquit, ad semina, quia facta est à diabolo, huic autem libidini seruiunt coniuges; semina autem & paruulos de seminibus facit Deus: sed nec rei sunt, inquit, nec puniuntur parentes qui agunt opus diaboli, sceleri autem & suppliciis destinantur paruuli quos condidit Deus, impunitumque est quod fecit diabolus; id est libido: per quod docetur bona quæ nec supplicium meretur: sed accusatur damnaturque quod facit Deus, per quod docetur esse scelestum, quippe quod à supplicio, nec authoris sui potest pudore defendi, credaturque hoc diuinitas facere quod nec extrema possit sustinere captiuitas. Hunc habent exitum qui inferunt veritati bellum, vt nihil non impium, non insanum loquantur, dum constet quia nulla oratione innocentium status, ita vt accusatorum suorum profanitate defenditur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid ideo falsum facis esse quod dico, quia dicis me dicere quod non dico. Ego enim

non dico ad semina nihil attinere libidinem, quandoquidem non nascuntur sine libidine, qui vtique nascuntur ex semine. Sed dico Deum operari sine vllo suo vitio, etiam de semine vitiato. Nec dico reos non esse, & non puniri parentes qui agunt opus diaboli, sed dico non eos agere opus diaboli, quando vtuntur libidine non propter libidinem, sed propter propaginem. Ita quippe bonum opus est bene vti libidinis malo quod faciunt coniugati, sicut è contrario malum opus est, male vti corporis bono quod faciunt impudici. Nec impunitam dico esse libidinem, quæ cum morte destruetur, quando mortale hoc induetur immortalitate. Non enim est nisi in corpore mortis huius, de quo liberari cupiebat Apostolus, nec erat, aut non talis erat in corpore vitæ illius, quam peccando perdidit homo qui factus est rectus: nec sicut aliqua substantia, liberatis, separatisque nobis, libido malum locum est migratura: Sed sicut infirmitas in nostræ salutis perfectione peritura, quamuis iam nunc esse desinat post corporis mortem. Neque enim in corpore mortuo adhuc potest esse, quæ nisi in corpore mortis non potest esse. Sed quæ peritura est in corporis morte, non est resurrectura resurgente corpore sine morte. Quomodo ergo punita vel impunita erit quæ pereundo non erit? Erant autem impuniti qui eius reatu congenito, regeneratione caruerunt, eiusque surgentibus & vrgentibus motibus ad illicita perficienda non cedunt, & si quid non propter prolem de ipsa, sed propter ipsam cum coniugibus faciunt, venia subsequente sanantur. Quod vero Deus de origine meritò & iustè damnata paruulos creat, bonum est ipsa quod creat, quia homines creat, & homines etiam mali bonum aliquid sunt in quantum homines sunt, nec cohibet ab eis bonitatem creandi quos præsciuit esse damnandos, imo scit originaliter iam esse damnatos. Vnde gratulandum est tam multos eorum à debita pœna, per indebitam gratiã liberari. Si autem crudele esse arbitramini, damnari paruulos, quos originale peccatum trahere non putatis, crudele vobis videatur non rapi ex hac vita paruulos, secundum vos, nullum habentes omnino peccatum, quos Deus vtique nouit in multis magnisque peccatis sine vlla in melius mutatione morituros: nam secundum ratiocinationes humanas crudelius videtur non liberare cum possit, nullis inquinatum paruis magnisque peccatis, quam damnare progeniem peccatoris. Porro cum illud iustum esse, qua potestis, voce clamaris, & hoc esse iniustum qua fronte contenditis?

A IVLIANVS DIXIT: Post hæc illud conatur incessere quod nos Apostoli Pauli testimonio comprobauimus, quia Deus hominem de seminibus operetur. Argumentaturque me fecisse fraudem, qui huic loco illa dicta nouerim coaptare quæ de frumentis prolata constabat; quasi ego aut ibi Apostoli sententiam vt hic æstimat diuiduam fecerim, aut propter aliud testimonij recordatus sim, quam vt eius finem monstrarem, formatorem seminum omnium Deum credi oportere. Beatus enim Pau- XIV.

B lus postquam fidem resurrectionis, multiplicationis diurnæ confirmauit exemplis, intulit, quod vniuersam naturam possit attingere, dicens; *Deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique seminum proprium corpus*, id est omni semini corpus quod proprietas eius reposcit, attribuit: non ergo quod de frumentis dictum est, de homine voluit intelligi, sed hoc quod dictum est vnicuique seminum proprium corpus à Deo authore confiteri, in destructionem vestram, quorum dogmate id negatur, arripui. Nequaquam igitur sicut tu putas, superuacuò 1. Corint. 15, 38.

C feci illius sententiæ * intentionem, nec ea fraudulenter, vt mentiris, sum abusus, nec tu de humanis seminibus hominem à Deo fieri sicut peieras, credis, quod non opinando sed fidem tuam intelligendo confirmo. l. mentionem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo posueris Apostolicum testimonium, quo ille vsus est de seminibus, quæ seminantur in terra, quia non viuificantur nisi moriantur. Hoc enim de resurrectione corporum in qua versabatur, disputatio postulabat, qui tua illa legit, intelligenter aduertat, & quæ nos in eodem libro quem nunc refutare conaris tibi ad illa respondimus, &

D inueniet te quod ad rem pertineat nec ibi aliquid dixisse, & hic nihil dicere. Sic enim magno nisu moliris ostendere, quod homines Deus de seminibus operetur, quasi hoc negetur à nobis, & adhibes Apostolum testem vbi abs te nulla necessitas causę flagitat probationem: & quidem insulsius vis accipi de seminibus hominum, quod ille dixit de seminibus frumentorum, quoniam id causa poscebat, & dicis verba eius. *Tu quod seminas non viuificatur*, & taces quod ille conne-

E ctit, *nisi moriatur*. Taces etiam illud quod adiungit & dicit, *& quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum fere tritici aut alicuius cæterorum*. Vbi satis aperit vnde dicat, quibus taceris, quod sequitur ingeris, *Deus autem illi dat corpus quomodo voluerit, & vnicuique seminum proprium corpus*, & non vis intelligi quorum seminum, id est, fere tritici, aut alicuius cæterorum, deorum scilicet quæ cum seminantur, non viuifican-

tur nisi moriantur. Et quæris hoc dictum etiam ad semina humana transferre. De quibus quamuis veraciter dici possit, quod illis Deus det corpus quomodo voluerit, & vnicuique eorum proprium corpus, non tamen dici potest, quod semen hominis quando gremio fœminæ infunditur, non viuificatur nisi moriatur. Sed plane de corpore hominis dici potest, non enim resurget nisi moriatur, propter quod totum illud de seminibus frumentorum dixit Apostolus. Non itaque immerito mihi visum est, ideo te in hoc testimonio ea verba tacuisse, per quæ apparet de quibus seminibus loqueretur, quem testem adhibuisti, ne mente vigili lector admoneretur, si tamen hoc prævidere potuisti, ita in paradiso potuisse seminari homines in aruis genitalibus fœminarum per membra genitalia masculorum, sicut frumenta in terris, agricolarum manibus seminantur, vt sic ad hominem serendum stimulus nullus libidinis incitaret, quemadmodum ad hominem pariendum nullus dolor vrgeret. Quibus hæc tranquillitas displicet, rogo quid eis in carne, nisi quod pudet placet? Nec sane concupiscentiæ carnalis puderet, si hoc solum carnem liberet quod mens iuberet, & quando liberet & quantum iuberet. Nunc ergo quoniam talis non est, cur ei contra nos suffragamini, & non eam potius nobiscum fatemini aut de peccato natam, aut peccato esse vitiatam?

XV. IVLIANVS DIXIT: Iam vero qui risum teneat prudentium, cum ad hæc quæ subdidisti exempla peruenerit? Ais enim de ipsis verbis Apostoli, refutaretur non religiosæ voluntatis, sed libidinosæ voluptatis pudens nominator, & impudens prædicator. De ipsis quippe seminibus quæ in agris agricolæ seminant, possunt ista redargui, cur enim non credamus Deum potuisse in paradiso concedere homini beato, de suo semine, quod concessum videmus agricolis de tritici semine, vt eo modo illud sereretur sicut hoc seritur, sine vlla pudenda libidine? Quam venustè pudens nominator & impudens prædicator dat omnino incompositos motus, & circulatorum carmina dicit. Sed illud aliud nisi letissimè legi non potest, quoniam si non peccasset Adam, sic potuit mulier sicut seges ad fœcunditatem parari: fortè vt per omnes articulos ac per minutas corporum fistulas quas medici ΜΟΗΡΟΙΣ vocant spicæ erumperent filiorum; atque omnibus læta partibus, partus pro pediculis exsudaret. Sed si aliqui & per oculos erumperent, auferrentur lumina parienti, & si pupularum

l. ΠΟΡΟΥΣ.

A globulis examina galeata prodirent, imprecaretur sine dubio cœcitas orbitatem. Nec difficulter sane, non parta, sed sudata soboles necaretur, atque haberetur gens vt apud fabulas Mirmidonum; ita apud Manichæi dogmata, vel pedicularia, vel pulicaria: sed hæc esset fœtura mulieris. Vir autem quid posset efficere, admouere nimirum non membra, sed ferramenta, & genitalium vacuas imprimeret vomeres ac ligones. Grates ergo & amplissimæ primorum hominum debentur errori, quo tam beatæ naturæ tormenta vitata sunt. Mitius par- B tus agit cum fœminis, & maritus, quam si aut aratra sentirent, aut importuna pet totum corpus fœcunditate syluescerent. Impleantur Manichæorum facies ignominia, & quærant nomen tuum Domine. O portenta criminantium innocentes & Deum, suffragia argumentorum & testimoniorum! Cur, inquir, non credamus quia potuit aliter fieri natura quàm facta conspicitur? Quasi quæratur, quid potuerit Deus, & non quid instituerit, si libet ea libidine opinandi, quæ sunt facta re- C prehendere, vt dicamus quia fieri aliter potuerunt, ideo quæ sunt instituta non reddunt naturæ bonæ testimonium. Pronuntiemus quia potuit Deus bicipites facere mortales, ideo vnicipites, & qui pedibus insisterent male sunt facti: fieri enim capitati ab vtraque parte potuerunt, quæ forma in quibusdam solet apparere vermiculis, quorum aluum vertex ambifariam natus includit, vt ab vtroque incipientes ex humero, finem habere intelligantur in medio. Admittantur ista ludibria, & quis erit delirandi finis? Potuit ergo facere D Deus, vt de terra cum floribus homines germinarent; quantum ad virtutem potuisse non abnuo, sed noluit nisi vt de sexibus nascerentur. Nunc ergo quæritur quid fecerit, non quid potuerit. In quo loco furiosa responsio est, vt dicatur malum est quod est, quia potuit Deus aliter facere, hoc est enim laudare Deum in vituperationem sui, & in maculam consilii eius, omnipotentiam prædicare. Non so- E lum nulla laudatio, verumetiam ingens contumelia est dare viribus quod sapientiæ detraxeris, & dicere adfuisse Deo fortitudinem, sed defuisse consilium; Pertingit omnino ad negationem potentiæ, reprehensio consulentiæ; non omnia potest, si ordinare bene non potest: Immo non sapientiæ sublimitate deficitur, nihil de reuerentia diuinitatis retentat, quod quia suspicari profanissimum est, recurrit illud quo tradux vestra iugulatur.

Deus qui fecit omnia bona valde, nihil ita instituit, vt in illo genere quo factum est, fieri potuisse aut aptius, aut rationabilius approbetur. Sapientia quippe & omnipotentia ex æquo præditus non institueret, quod homunculus posset reprehendere. Quæcumque ergo in omnibus omnino naturis naturalia docentur, ita summè facta sunt, vt affectata in his emendatio, stulta & profana doceatur. Vt ergo forma equi, forma bouis habeat quidem in mutua collatione distantiam, in suis tamen generibus aptam ex omni parte concinnentiam. Ita fortitæ sunt, vt nec debuerit, aut equus aut bos, secus quam formatus institui. Qua regula licet omnia natantia, repentia, gradientia, volitantia, postremo ætherea, cælestiaque percurrere, nullius forma quippe melius, quam illi cui parabatur generi, institui potuisse conuincitur: Ita & homo quem supra iam gradientium generalitas indicauit, sic est per vniuersa formatus, vt melius à nullo fingi possit; Qui accepit prudenter in corpore & locos decoris, & locos pudoris, vt in seipso & verecundiam & confidentiam disceret, ne & deformitas videretur si esset per cuncta volatus, & deses redderetur ac negligens, si semper esset per cuncta vulgatus. Ac per hoc fœcunditas humana, non alia quam quæ habet vtriusque sexus debuit membra suscipere, non aliam rationem viscerum, non alios sensus, non aliam voluptatem. Admoneamus igitur Manichæos, vt desinant reprehendere diuinæ facta sapientiæ, vt opinionum suarum corrigant prauitatem, quia nec altius ad quæstionem, si aliter homines quam vniuersitas testis est, generaturi fuisse dicantur. Nec melius eos fieri potuisse quàm facti sunt, vt ratio, ita & scriptura testatur, quæ clamat Deum non solum bona, sed etiã valde bona fecisse omnia. Ac per hoc vt per totum opus, hic quoque Manichæorum dogma collapsum est. In futuro autem tempore gloriosa corpora, nec opis egentia, fore beatorum fatemur. Sed & hoc ipsum optime institutum est Deo iustissimo ac sapientissimo, vt statum præmij ne vnquam natura peruerteret, sed esset primus gradus, in quo consisteret ingenuitas naturalis, & de quo, pro iure arbitrij liberi, vel ad pœnarum ima descenderet, vel ad gloriæ cacumen per eas vias, quas Deus instituit, mitteretur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Prorsus Iuliane, non putasti & mea & tua homines esse lecturos, sed eis tantummodo scripsisti, qui meis ignoratis sine neglectis, nec vtrisque diligenter inspectis, tua sola legere ac nosse curarent, nec dixisse me crederent, nisi quod à te commemoratum, tanquam de meis in tuis litteris inuenirent. Hinc enim factum esse video, vt quia ego dixeram, cur enim non credamus Deum potuisse in paradiso concedere homini beato de suo semine, quod concessum videmus agricolis de tritici semine, vt eo modo illud sereretur sine illa pudenda libidine. Tu his verbis meis velut respondens, tua vaniloquia dilatares, eousque progressus & diffusus, vt me sensisse iactares, si non peccasset Adam, sic potuisse mulierem ad fœcunditatem parari, fortè vt per omnes articulos, ac per minutas corporum fistulas, quas medici poros vocant, spicæ erumperent filiorum, atque illa omnibus læta partibus, partus pro pediculis exsudaret, & cætera quæ commemorasse me * tædet. Te antem non puduit aggerare. In quibus etiam de viro dixisti, quod admoueret nimirum non membra sed ferramenta, & genitalium vacuus imprimeret vomeres & ligones. Hæc certè atque huiusmodi, quæ cum tui non quicumque lectores, sed dilectores legunt, pro te, si vllus in eis humanus sensus est, erubescunt. Numquid mea verba garrire te sinerem, quæ non ob aliud præteriisti atque tacuisti, nisi vt tibi in istis latiora delirandi spatia præpares? Ego enim dixi, seri hominem potuisse ad voluntatis nutum, membris obsequentibus genitalibus; vt autem genitalia membra tacuisti vt ires per mulieris articulos, & minutissimas fistulas filios per corporum poros tanquam pediculos exsudantis & per oculorum pupulas, cæcitate consequente parietis. Membra, inquam, genitalia tacuisti, quasi nos ea, si Adam non peccasset, defutura hominibus diceremus, vt possis ridicula, non vrbanitate, sed nugacitate dicere quod vir genitalium vacuus vomeres & ligones fœtandæ coniugi imprimeret. Numquid de numero quæstio est, figuraque membrorum; quæ ad generandum creata possent in locis suis salua & integra, nec indigere incitamento libidinis, & seruire voluntaris imperio? Quæ ideo à me commemorata commemorare noluisti, cum verba mea poneres, ne silentium tibi imponeres, & ad illa quæ de filiis per totum corpus tanquam pediculis erumpentibus, & de ferramentis agricolarum ad impregnandas fœminas adhibendis, quæ tibi festiuissima dicacitate sanare videbantur, cum vanitate ineptissima dicerentur, os aperire non posse. Vnde nec illud meum quod in eodem loco, quem velut redarguendum

* melius pudet.

guendum susceperas, de parturientium doloribus posui, putasti esse tangendum. Si enim fœminæ siue parturitionis, cruciatibus parerent, puto quod non eis membris genitalia, sed tormenta pœnalia defuissent. Porrò scriptura diuina (quod omnes qui legunt sciunt) de peccat Euæ hoc tormenti genus in fœmineum genus transisse testatur. Hoc tu in meis verbis præterire quàm pertractare maluisti, ne diceretur tibi: ita saluis atque integris vtriusque sexus genitalibus, nulla fœlicitate paradisi potuisse sine pudenda libidine coniuges, sicut potuerunt saluis atque integris fœmineis genitalibus parere, sine gemendo dolore mulieres. Sed vos non solum cruciatus & gemitus parientium, verumetiam labores alios coerumnasque mortalium, non à tempore arbitrij liberi eorum, sed à die exitus de ventre matris eorum, mauultis in loco tantæ illius beatitudinis ponere, quam pudendam susceptam vestram ipso ibi saltem pudore non ponere. Et tamen qui negas in istam mortalitatem post peccatum mutatam fuisse naturam: fateris post meritum bonæ voluntatis in gloriam beatæ immortalitatis esse mutandam. In cuius gloriæ cacumen paruuli, quod non potestis negare meritis non suæ, sed alienæ voluntatis ascenderent, quos non vultis credere meritis malæ voluntatis alienæ, sed tamen eius in cuius lumbis ratione seminis fuerunt ad profunda miseriarum quas nouimus fuisse deiectos.

XVI. IVLIANVS DIXIT: Sed iam pergamus ad reliqua. Postquam ergo Abrahæ quod à me positum fuerat, vitauit exemplum, conatus est asserere. Abimelech quoque, qui orante cum mulieribus suis sanatus refertur, vt ad generationis operam à qua per plagam erat suspensus, posset redire, non detractione libidinis, sed dolore aliquo posse intelligi mulierum vuluam fuisse conclusam, quasi à nobis assereretur impendio, vt appetitus eius naturalis redditus videretur. Cum ego testimonijs illis id solum probare fuerim contentus, impeditum concubitum, qui sine libidine esse non poterat per iram Dei, redditumque per indulgentiam Dei, sine amolitis obstaculis, siue irritamentis solemnibus restitutis tamen Diabolicum non doceri, sed etiam per hoc ad Dei operam pertinentem, qui inter corporis instrumenta mediocria, sed innoxia, non specie, non modo, verum solo peccaret excessu.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quis non intelligat, si Deo indignante accidit aliquid corpori fœminarum vnde impediretur concubitus, & per hoc proles, quæ vtique non posset, nisi à concumbentibus concipi eo remoto impedimento, talem concubitum redditum, qualis est in corpore mortis huius, id est, cum libidine. In talem quippe statum reuocantur corpora cum sanantur; qualem iam sortita est post peccatum natura mortalium, quæ illos compellit in mortem, sed in corpore vitæ illius vbi homo nisi peccasset, non erat moriturus, alius proculdubio status fuit, vnde aut nulla ibi, aut talis qualis nunc est libido non fuit, qua caro contra spiritum concupisceret, vt ei necesse esset aut subiugari, aut reluctari, quorum alterum honestati, alterum paci beatitudinis illius conuenire non posset noli ergo duas istas vitas hæretica peruersitate confundere, aliter in corpore corruptibili, quod aggrauat animam, aliter in paradiso si permansisset hominis rectitudo, in qua creatus fuerat viueretur. Esset ergo & ibi propter generationem concubitus coniugum, sed aut membris genitalibus sine vlla libidine seruientibus menti, aut ipsius, si vlla esset, libidinis motibus nunquam repugnantibus voluntati, quæ si talis esset pudenda non esset, nec corporis membra, quæ suo vel sollicitaret impetu, vel moueret, pudenda proprie vocari faceret, velarique compelleret, quod post peccatum factum esse, nec nisi peccati pœna fieri potuisset, testantur verba. *Quis*, inquit, *nuntiauit*, *quia nudus es*, *nisi ex ligno*, *quod præceperam tibi tantum ne ex eo manducare*, ex eo manducasti? Gen. 3. 11 Non, inquit, tibi nuntiata esset nuditas tua, nisi esset à te præuaricata lex mea, quid est autem nuditas nuntiata, cui proculdubio ignota non erat, nisi commotu stimulante vt insusitato aspectu, se vigeret aduerti, pudoremque incuteret? quoniam peccato factum erat, vt hominis pars inferior contra superiorem, hoc est caro contra spiritum concupisceret: sed tu contra omnia claudis oculos, & Deo manifestante, quod non confunderetur homo de sua nuditate nisi peccasset; ita fuisse asseris institutum; vt etiam si non peccasset, puderet eum nuditatis suæ. Deus enim dicit, quis nuntiauit tibi nuditatem tuam, nisi quia peccasti? & tu dicis (vt ipsa verba tua ponam, quę paulo ante loquutus es) *Sic est homo per vniuersa formatus, vt melius à nullo singi posset, qui acceperit prudenter in corpore & locos decoris & locos pudoris vt in seipso & verecundiam disceret ne & deformis videretur, si esset per cuncta velatus, & deses videretur & negligens, si semper esset per cuncta vulgatus* Ac per hoc secundum te longe melior peccando factus est homo. Nisi enim peccasset quem Deus faceret rectum, viueret imprudenter non dignoscendo in corpore

suo locos decoris, & locos pudoris, & impudenter nulla velando, & * negligendo cuncta vulgando, neque enim vitaret hæc vitia nisi ei, quia peccauerat, sua fuisset nuditas nunciata.

I. negligenter.

XVII. IVLIANVS DIXIT: De quo quoniam satis actum est, ad illa properemus, quæ super naturali malo Manichæus olim acute, sed vt probabo perplexitate quæstionum deceptus obiecit. Breuiter tamen prius quid Augustinus contra Apostoli testimonium retulerit, ventilemus. Ego ergo cum notam istam operam sexuum à Deo authore corporum institutam, etiam beati Pauli testimonio apertissime dixissem probari, qui inuectus in flagitia eorum, quos in virilis quoque sexus concubitum præcipitarat insania, ait, *relicto naturali vsu fœminæ, accensi sunt in desideria sua*, intuli Apostolo teste, approbari vsum fœminæ naturaliter institutum. Ad hoc ergo iste rescribens, *non dixit*, inquit, *Apostolus coniugalem vsum, sed naturalem, eum volens intelligi qui fit membris ad hoc creatis, vt* * *ea possit ad generandum sexus vterque misceri, ac per hoc cum iisdem membris etiam meretrici quisque miscetur, naturalis est vsus, nec tamen laudabilis sed culpabilis. Non ergo isto nomine, id est, vsu naturali coniugalis est laudata commixtio, sed immundiora & sceleratiora flagitia denotata sunt quam, si illicite fœminis, sed tamen naturaliter vterentur*, † *id est hic vsus fœminæ quem pronuntiauit Apostolus naturalem, non intelligitur coniugalis, vt bonus, licitusque doceatur: sed ideo*, inquit, *dictus est naturalis, quia diuersitatem sexus ad hoc indicat institutam vt & commixtui pareretur & partus.* † Qui molitionibus cum iuuaretur nihil, cur tantum immoratus est? profecto ob hoc solum, vt hi qui eum sequuntur, solutum putent quod fuerit contactum. Cæterum quam nihil dixerit, breuis disputatio palam facit, nempe Apostolus, fœminæ vsum ait naturaliter institutum, nec commendauit alteram commixtionem primitus ordinatam, sed de eo vsu disputans, in quo libidinem cunctis nouerat temporibus viguisse, naturalem illam vocauit.

ad. per. de Nupt. & conc. lib. 1. c. 20.
Quæ sequuntur omissa sunt apud August. lib. 2. de Nupt. & concup.
l. queis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vsus fœminæ naturalis est, cum eius masculus illo membro vtitur, quo natura eiusdem generis animantium propagatur, propter quod etiam ipsum membrum natura proprie dici solet: vnde Cicero ait mulierem vidisse se in somnis, præsignatam habere naturam. Vsus itaque naturalis & licitus est sicut in coniugio, & illicitus sicut in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus, & proculdubio flagitiosior atque turpior, quem sanctus Apostolus & in fœminis & in masculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quam si in vsu naturali, vel adulterando, vel fornicando peccarent. Vsus itaque concumbentium naturalis idemque inculpabilis, & in paradiso esse potuisset, etiamsi nemo peccasset. Non enim aliter ad humanum genus secundum benedictionem Dei, multiplicandum filij gignerentur. Sed eum vocatum esse ab Apostolo vsum naturalem, in quo libidinem cunctis nouerat viguisse temporibus, quis tibi dixit, nisi hæresis vestra? Absit enim, vt Apostolus etiam illo tempore hominum crederet pudendam viguisse libidinem, quando *nudi erant, & non pudebat eos*. Verumtamen etiamsi Apostolus diceret quod ipse dixisti, in vsu fœminæ naturali cunctis temporibus viguisse libidinem, in his quoque verbis haberem quod recte intelligerem, ne pudendam susceptam tuam in illius beatæ vitæ corporibus, quæ nondum fuerant corpora mortis huius, sicut tu facis mente stultissima, lingua loquacissima, fronte † collocarem. Cunctis quippe temporibus, ex quo vtriusque sexus fieri concubitus cœpit, proculdubio vsus fœminæ naturalis sine hac pudenda libidine esse non potuit, iam enim non vitæ illius, sed mortis huius habebant corpus, quando post peccatum de paradiso egressi, masculus & fœmina vtrumque sexum naturaliter primitus miscuerunt. Quod si ante facerent, ibi libido vel nulla esset, vel pudenda non esset, non enim sollicitaret inuitum, & repugnare sibi cogeret castum, sed aut sine vlla, officium suum genitalia, iubente mente, peragerent, aut illa si esset, cum opus esset, assurgeret tranquillissimum nutum subsequens voluntatis, nec opprimens cogitationem turbulento impetu voluptatis. Talem se, modo non esse, multis suis importunis & coërcendis motibus confitetur: ergo aut vitium est, aut vitiatam se esse testatur. Ecce vnde dicebat, *Scio quia non habetur in me, id est in carne mea bonum*. Ecce vnde trahitur à nascentibus originale peccatum, hoc malo bene vtitur pudicitia coniugalis, hoc malo melius non vtitur religiosa continentia vidualis, vel sacra integritas virginalis.

f. ad. impudentissima.
Rom. 7. 18.

XVIII. IVLIANVS DIXIT: Hoc nos intelleximus, cumque de naturæ institutione loqueremur, id protulimus quod Apostolum sensisse constabat. Tu igitur quid promouisti, vt referres non ab eo vsum coniugalem, sed naturalem vocari? Aut quo ore subiungis, quoniam cum iisdem membris meretrici quisque miscetur, naturalis est vsus, nec tamen laudabilis sed culpabilis? Vt enim etiam hic ostendamus quod frequenter aperuimus, vnam à te saltem sententiam non proferri, quæ non aduersum te plurimum valeat: si vsus fornicationis naturalis, nec tamen laudabilis, sed culpabilis dicitur, ob hoc

quia meretricis vsus est, sine dubio coniugalem, quia honestum atque licitum, non culpabilem, sed laudabilem profiteberis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non quia sine malo est, sed quia bene vtitur malo coniugalis concubitus, merito inculpabilis dicitur. Sic enim bonum est bene vti malo, quemadmodum malum est male vti bono. Sic ergo bene vtuntur coniugali libidinis malo, quomodo male vtuntur adulteri corporis bono. Hoc iam non semel dixi, & sæpius me dicere non pigebit, quamdiu te veris contradicere non pigebit.

August. lib. De bono coniug.

XIX. IVLIANVS DIXIT: Et vbi est crimen tuum Diabolicum, quod illi argumento pudoris nitebaris affigere, non enim iam libido reprehenditur, quæ & in prohibito & in concesso vsu naturæ ipsius conditione sentitur, si deprauatio eius ad id quod non licebat excurrens, sola culpatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non sola culpatur deprauatio libidinis ad id, quod non licebat excurrens, sed tua magna deprauatio est, cum à te non culpatur, ad id quod non licebat impellens. Quando enim ad id quod non licet impellit, profecto nisi prauitati eius repugnetur, excurrit: Et hæc est concupiscentia carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, aduersus quam propterea concupiscit & spiritus, ne quo impellit, excurrat. Malum est ergo, & quod impellit in malum, sed si non excurrit repugnante sibi spiritu, non vincitur homo à malo, tunc autem omni malo carebit, quando cui repugnet non erit. Neque hoc cum fiet, naturæ sicut Manichæus insanit, à nobis separabitur aliena, sed sanabitur nostra. Quæ nunc, si quemadmodum regeneratione & remissione peccatorum sanatur à reatu, sic ab omni esset infirmitate iam sana, non contra carnem spiritus concupisceret, vt non operaretur nisi licitum, sed ita caro spiritui consentiret, vt nihil contra illum concupisceretur illicitum.

XX. IVLIANVS DIXIT: Vtque presse & breuiter interrogemus Apostolum Paulum, cum naturalem vsum fœminæ nuncuparet, possibilitatem rei & honestatem, an solam possibilitatem indicasse arbitraris? id est hoc nomine, *naturali*, intelligere nos voluit vsum qui fieri poterat & debebat, an qui poterat sed non debebat: Si dixeris qui poterat sed non deberet, qualis in adulteris agitur, ergo & illud aliud flagitium non erit contra naturam, qua membris agitur naturalibus. Si autem expauescens retuleris, quod & veritas habet, Apostolum vsum vocasse naturalem, qui fœtibus destinatus, honeste agi quippe natura- A liter vt poterat & debebat, id est in corporibus vel singularum vel plurium fœminarum, temporum tamen ratione concessis, fateberis sine dubio inepte argumentatum fuisse, beatumque Paulum nomine *naturalis vsus* non fornicationem sicut tu putauetas, sed & honestum & legitimum, qui fœcunditati paratus est corporum, indicasse commixtum. Nos ergo meritò generaliter defendimus, quod Manichæus generaliter arguebat. Tu enim dicis commixtionem hanc sexuum cum voluptate per Dia-
B bolum institutum, causam originalis esse peccati, & necessitatem omnium criminum, ac per hoc ipsam criminaris naturam; Nos quid consequens facere potuimus, quam vt, teste Magistro gentium, naturæ generalitate defenderemus & adscriberemus operi Dei, quod tu naturaliter malum vocabas, factumque est vt quod tu dicis Diabolicum, nos ad refellendum te probaremus institutum. Ista est quippe legitima & erudita responsio, vt quod in specie accusatur, defendatur in specie, & quod in genere arguitur, vindicetur in genere. Quod
C etiam Manichæus intellexit, quem tu æquas crimine, sed non æquas ingenio: ideo ille omnem substantiam corporum transcribit Diabolo, tu autem non vniuersam, sed sicut in priori Libro diximus meliorem: triumphauit ergo veritas sacris stipata præsidijs, quæ per Apostolum probans naturale coniugum negotium, & per hoc ad Deum pertinere qui esset author naturæ, vestra figmenta dirupit, qui id præuaricatorium non naturale iuratis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam etiam supra satis diximus quem dixerit Apostolus vsum fœminæ naturalem, & cur appel-
D lauerit naturalem, id est cum eis fit membris vtriusque sexus, quæ ad propagandam sunt instituta naturam; siue talis vsus esset, qualis in paradiso esse potuisset, nullo scilicet vtens malo, vel nulla existente, vel non nisi nutum voluntatis subsequente libidine; siue qualis nunc est ex quo esse cœpit, vel licitus sicut in coniugio, bene vtens & corporis bono, & libidinis malo; vel illicitus sicut in adulterio, male vtens & illo bono, & illo malo. Nec tamen etiam discedens ab eis membris, quæ na-
E turæ etiã nomine proprio nuncupantur. Nihil est itaque cur presse vt dicis, ac breuiter interroges vtrum Apostolus in eo quod ait naturalem vsum, eum voluerit intelligi, qui fieri & poterat & debebat, an qui fieri poterat sed non debebat, non enim vt hoc diceret, aliquid horum intuebatur Apostolus, sed membra tantummodo vtriusque sexus genitaliter naturalia, hoc est ad generandam *g* creatura naturam. Nam quis

g vel his creata.

ignorat, quod licitus vsus fœminæ fieri & possit & debeat, illicitus autem fieri possit, sed non debeat, vterque autem sit naturalis, quia vtriusque sexus ad naturam propagandam creatis membris genitalibus fit? Tergiuersatorias aufer ambages, remoue loquaces & fallaces fumos vanitatis tuæ, Libido pecorum ideo non est vitium, quia non ea caro concupiscit aduersus spiritum, quod Manichæus si discernere voluisset, nec pecorum ab opificio Dei veri alienasset naturas, nec hominum vitia putaret esse substantias. Tu autem nisi cum Ambrosio & cæteris Catholicis senseris, atque tenens per præuaricationem primi hominis carnis & spiritus dissensionem, in nostram vertisse naturam, quantumlibet Manichæos detestare videaris, eorum detestandus adiutor sine dubio permanebis, asserendo esse bonum, quod esse clamat veritas malum, & malum negando ex deprauatione venire, peccato vitiatæ naturæ nostræ, vt Manichæus, te adiutore, commixtionem nobis naturæ indicat alienæ.

l. intueris.

XXI. IVLIANVS. DIXIT: Simili acumine illud quoque labefactare conaris, quod dixi Euangelico testimonio ex fructibus suis arborum debere cognosci vt ostenderem, quod clarum est, doceri bona non posse coniugia nomine ipsam naturam, quæ coniugiorum operatione suppletur, nec Dei opere posse vindicari, si de ea dicerentur crimina pullulare, ad hoc respondisti, *Numquid Dominus inde loquebatur, & non potius de duabus voluntatibus hominum, bona scilicet & mala, istam bonam, illam malam arborem dicens, quia de bona voluntate opera bona nascuntur, & mala de mala? quod si nuptias arborem bonam intelligamus, profecto & contrario posituri sumus fornicationem arborem malam. Porro si dixerit, non illius arboris loco ponendum esse adulterium, sed naturam humanam de qua nascitur homo, ita & hic non erit arbor connubium, sed natura humana de qua nascitur homo*, falleris non ibi Dominus loquitur de duabus voluntatibus, sed de persona sua, quoniam cum beneficia Iudæis præstaret innumeris, ab eius criminationibus nihil desinebant. Cæterum cum opera eius, quæ etiam glorificabant, arguere non valerent, ipsum tamen Samaritanum ac plenum Dæmonio, & Beelzebulis spiritu causabantur illudere. Tunc ergo Dominus ait, *Aut facite arborem bonam & fructus eius bonos, aut facite arborem malam, & fructus eius malos, ex fructibus enim suis arbor dignoscitur.* Id esse aut opera mea vituperate, quæ bona esse infirmitates pulsæ, & restitutæ sanitates loquuntur, vt improbum me, operum meorum testimonio comprobetis. Aut si hæc tanta beneficia non audetis arguere, reddite bonæ arbori, mihi videlicet, testimonium fructuum meorum, & amate beneficium qui beneficia prædicatis. Ibi ergo personam de operibus suis Christus iussit agnosci, quod nobis iure suffragatum est, vt doceremus naturam quoque atque coniugia de fructificationis qualitate censenda; vt si de his criminum virus fluebat, criminosa etiam radix iudicaretur. Vide ergo quam ad intelligendum cœcutias, qui leuare te obiecti mei pondus putasti, fornicationem nuptiis ex aduerso locando, vt sicut bona arbor nuptiæ, ita mala fornicatio videretur, de qua fornicatione fœcunditas nulla deberet existere, ne mala conuinceretur; si bonæ nuptiæ bonis fœtibus probarentur, cum homo siue de coniugio, siue de adulterio nascitur, non de flagitio, sed de natura seminum prodeat. Flagitium quippe quod mœchantium voluntate committitur, substantiæ instituta non turbat: verum exercet se natura per materias suas, & peccato remanente, apud illicitæ voluntatis authorem, fœtus innocuus de opere conditoris erumpit. Quod quidem tu vidisti esse referendum, sed qualiter conatus sis eludere, prudens lector attendat. Ais enim, si arboris loco ibi non est ponendum adulterium, sed natura humana, de qua nascitur homo, ita hic non erit arbor bona connubium, sed natura humana de qua nascitur homo, hoc est quod eloqui conatus es. Sicut non imputatur homo fornicationi, sed naturæ, ita peccatum quod trahitur de parentibus legitimis, non esse imputandum connubio sed naturæ humanæ, quam crimine Diabolus infecit antiquo. In adulteris ergo culpasti lasciuientium voluntatem, sed laudasti humanam naturam, de qua homo etiam per illicitos concubitus nasceretur. In parentibus autem legitimis laudasti connubium, de quo non dicis venire peccatum, sed vituperasti naturam, de qua dicis infundi crimen horrendum. Vigilet hic ergo lector meus. Si naturam humanam in fornicatione laudabilem censuisti, quæ causam * nascenti flagitijs coeuntium impolluta fecisset; quomodo hanc ipsam naturam in connubij parte reprehendis quam dicis causam naturali criminis præstitisse? Ergo non quidem connubium, sed naturam humanam & magnum bonum & magnum malum esse professus es. Nam quid ea nequius si crimen ingenuit? quid detestabilius, si à Diabolo possidetur? Quid ergo habeat artis in semine ipsa viderit, qualitatis interim, in qua bonum omne vel malum est, pessimæ comprobat

de Nupt. & conc. lib. 2. c. 26.

al. nec possunt bona de mala, & mala de bona?

Matt. 12. 33.

l. causam dedit.

si & ipsa rea & generans reatus, & Diabolicæ A conuincitur tyrannidis satelles. Merito ergo de fructibus suis debet arbor agnosci, vt quæ causa mali est, mala iure optimo nominetur.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Causam mali originalis, nec coniugium esse, nec adulterium, satis res ipsa declarat, quoniam, id quod bonum est in natura hominis, Deo creante ex homine nascitur; & id quod malum habet propter quod renasci debet, ex homine trahitur. Causa porrò huius mali est, *quod per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum* B *mors, & ita in omnes homines pertransiit in quo omnes peccauerunt.* In quibus Apostoli verbis in aliam sententiam detorquendis, quanta loquacitate inaniter laboraueris, vident qui tua & nostra intelligenter legunt. Quid te igitur adiuuat? quid à te, quæso, commemoratum est Euangelicum testimonium quod arbor bona bonos fructus facit, cum tu de coniugali loquereris bono, eiusque fructus velles esse homines, tanquam ideo demonstrans eos sine malo nasci, quia bo- C num sunt nuptiæ? Et non potest arbor bona fructus malos facere cum homines nascuntur ex hominibus, siue cum origi-

Rom. 8. 10. nali noxa, vnde dicit Apostolus *Corpus mortuum est propter peccatum, siue sine vlla noxa*, vt vos contenditis contra Apostolum, non tamen per coniugales solos, verumetiam per concubitus impudicos, & aliquando sint sterilia coniugia, fœcunda adulteria? Verum autem Dominus duas voluntates sicut nos dicimus in duabus arboribus insinuare voluerit, vnam bonam, qua D bonus est homo, quæ non potest facere opera mala id est fructus malos, alteram malam, qua malus est homo, quæ non potest facere opera bona id est fructus bonos; an sicut tu dicis de seipso Iudæis ista loquutus sit, qui nosse volunt Euangelium legunt

f. intelligunt & † negligunt. Dominus enim cum cauendos esse monstraret, qui venirent in vestitu ouium, intus autem lupi essent rapaces,

Matt. 7. 16. *ex fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos, Numquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non* E *potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere.* Et secundum Lucam cum hypocritæ arguerentur duæ istæ arbores commemoratæ sunt, & mox euidenter exposita, subsequente Domino

Luc. 6. 45. atque dicente, *bonus homo de bono Thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo de malo profert malum, ex abundantia enim cordis os loquitur.* Vbi autem ait, *aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arbo-*
rem malam & fructum eius malum, quod tu cum de seipso dixisse opinaris, vnde dixerit mox aperiens, *siquidem ex fructu* inquit, *arbor cognoscitur, progenies viperarum quomodo* Matt. 12. 34
potestis bona loqui cum sitis mali, ex abundantia enim cordis os loquitur, bonus homo de bono Thesauro profert bona, & malus homo de Thesauro malo profert mala. Videsne? te fallis non me, redi ergo ad causam operis mali & inuenies voluntatem, malam, redi ad causam originalis mali, & inuenies primi hominis voluntatem malam, & ea vitiatam naturam bonam.

IVLIANVS DIXIT: Verum hæc lo- XXII.
quimur, vt fidei vestræ, quæ finis sit ostendam: cæterum illud inconcussum valet quod disputationibus præcedentibus fundatum est, nec quidquam malum esse propter opus voluntatis, quod iustitia prohibet perpetrantis, & nec quod naturale est, posse malum conuinci; manet ergo hæc inconcussa turris, de cuius edito latrocinia diuersorum propulsantur errorum.

AVGVSTINVS RESPONDET: Quid est quod dicis? aut quæ sunt tuæ præcedentes disputationes, nisi loquacissimæ vanitates? quid est quod dicis nec quidquam malum esse propter opus voluntatis quod iustitia prohibet perpetrantis? Ergo ipsa voluntas mala non est malum; si non est quidquam malum nisi opus eius. Neque enim est consequens vt mala voluntas habeat perpetrandi operis facultatem. Ac per hoc te authore non erit malum hominis male velle, quando non potest facere, quis istam ferat insipientiam, vel potius amentiam. Vbi etiam ponimus, quia si non est malum quidquam nisi opus voluntatis, quod iustitia prohibet perpetrantis; non erunt mala quæcumque homines nolentes siue agunt, siue patiuntur, non erit malum quod clamat Apostolus, *Non enim quod vo-* Rom. 7. 19.
lo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Non egit malum supplicium ignis æterni, *vbi erit fletus & stridor dentium*, quia Matt. 8. 12.
id volens nemo patietur, & non est opus voluntatis perpetrantis, quod iustitia prohibet, sed pœna nolentis. † l. quomodo
Quando ista saperes si non mirabiliter desiperes, vel potius insanires. Quid est etiam quod dicis nec quod naturale est malum posse conuinci? Itane verò vt innumerabilia naturalia vitia corporis taceam, malum non est surditas naturalis, quæ ipsam quoque, ex qua iustus venit, impedit fidem, quoniam fides ex auditu est. Sed vos, nisi surdi intus essetis, Apostolo dicente, *fuimus enim & nos naturaliter filij iræ* Eph. 2. 3.
sicut & cæteri, cordis auribus audiretis.

Sed pergite adhuc, & cordibus cœcis, furdisque clamate, non est malum naturaliter esse obliuiosum, naturaliter esse obtunsum, naturaliter esse iracundum, naturaliter esse libidinosum. Cur enim non securi fatua ista verba iactatis, quibus malum non est etiam ipsa fatuitas naturalis? Vsque adeo quippe omne originale malum meritum negantes, cuncta naturalia vitia laudare cogimini, vt non corpore deformes debiles, monstruososque fœtus, verumetiam fatuos, si nemo ibi peccasset, exorituros in paradiso fuisse dicatis, dum tamen pudendam susceptam vestram qua caro concupiscit aduersus spiritum, inter delicias loci illius beatissimi collocetis.

XXIII. IVLIANVS DIXIT: Verum nunc quod locus exigit insequamur. Apparet te, subtilissime disputator, vnam eandemque rem, naturam scilicet humanam magnis extulisse laudibus, sed maioribus maculasse criminibus, quod sicut vno tempore, vno opere, vnoque consilio euenire simul non potest; ita ratio naturalis nequaquam capit hæc vel subalternario contraria, sed vno semper plena, id est taxatione boni nunquam propter malum, quod eius instituta peractoris sui non cupiunt dignitatem, nisi à pollutissimo dente Manichæorum mordetur. Sed hoc expleto, illud inquiro, quos putes connubij fumos sequendos? Nam si connubium fateris non esse causam hominis, sed naturam, peccati quoque causam non esse connubium sed naturam, hoc connubium cui laudem dabas, prorsus euanuit. Cui ergo rei ascribitur si nec mali tui, nec boni mei causa est? Si ab honestate connubii hominem submoues, ne eum etiam fornicarioni cogaris ascribere, à necessitate connubij peccatum remoues, ne nuptias damnare videaris. Quid remansit laude dignum in possessione coniugij? Cur illud times violare sermone, quod admota disputatione funditus subruisti? Cui ergo rei causa esse dicetur, si nec malo nec bono participat naturali? Nihil ergo iam ait, in rebus humanis, nomen honestasque coniugij. Sed augeris, & dure quidem: Subueniendum est igitur anhelo seni: remansit, quod ei dare possis, sine quo tamen nihil aliud inuenitur. Videlicet vt dicas hoc connubium stare pro foribus vt ad voluptatem coeuntium nullam obscenitatis famam permittat irruere, sed suo titulo illi negotio honestatem vindicet & pudorem. Sine causa ergo connubij fidem subdola corrumpere laude voluisti, nulli es in festius, quàm tibi. Vos omnino perturbar, nec ad lacerationem commixtionis, tutelæ suæ creditæ, Manichæorum linguas permittit irrepere. Habent, inquit, suo dogmate digna meritoria, in quibus nocturnis horis expleantur; Illam verecundantium voluntatem connubij tuentur excubiæ, arcentur crimina, & honor honestatis admittitur. Priuilegia sibi ab Apostolo concessa, defendunt, honorabiles nuptias & thoros immaculatos fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Vbi est ergo criminosa commixtio, si negotio eius atque secreto authoritas connubij, quod laudabas, obsequitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu quidem vt ex fructibus suis cognosci arborem diceres, non naturæ hoc Euangelicum testimonium, sed nuptijs proficere voluisti, nam tua verba ista sunt, *Si ergo trahitur* inquis, *& de nuptijs originale malum, causa mali est conuentio nuptiarum, & necesse est malum esse per quod, & ex quo malus fructus apparuit, dicente Domino in Euangelio, ex fructibus suis arbor agnoscitur.* Quomodo inquit, *tu audiendus putaris, qui dicis bonum esse coniugium, de quo nihil aliud, quam malum prodire definis? constat*, igitur, *inquis rea esse coniugia, si peccatum inde originale deducitur, nec posse defendi, nisi fructus eorum innocens approbetur. defenduntur autem, & bona pronuntiantur, fructus igitur approbatur innocuus.* Nempe his verbis tuis clarum est, arborem te intelligi voluisse coniugium, & fructus arboris eos fœtus, qui coniugum commixtione nascuntur. Sed quia hinc ratione manifestissima exclusus es & ex adulteris etiam tales fœtus oriuntur, ad naturam putasti esse fugiendum, in cuius altitudine latitares; de qua non agebas quando propter connubij bonum fructusque eius bonos, similitudinem arboris Euangelicæ, cœcus adhibebas. Defende ergo naturam contra originale peccatum, relinque coniugia, ipsam dic bonam arborem, quia siue de coniugiis, siue de adulteriis ipsa gignit homines, quos ideo dicis fructus bonos arboris bonæ, ne aliquem reatum ex origine deprauata credantur generatione traxisse, regeneratione soluendum, ne indigeant saluatore, ne in remissione peccatorum fuso sanguine redimantur. Age ista vt detestandus hæreticus, imple paradisum Dei etiamsi nemo peccasset libidinibus concupiscentium, certaminibus contra libidines dimicantium, doloribus parturientium, fletibus vagientium, morbis languentium, funeribus morientium & mœrore lugentium. Sic age, hoc te decet, tales enim te autbore subsequuntur pœnæ, bonos fructus arboris bonæ, & insinuant paradisum deliciarum, sed Pelagianarum. Quin etiam meam disputationem Dialecticus acutus irrides, dicens vnam eamdemque rem, naturam videlicet humanam, magnis extu-

Matth. 12. 33.

lisse me laudibus, sed maioribus maculasse A criminibus. Ego verò non Aristotelem vel Crisippum, multo minus vanum cum sua loquacitate Iulianum magistrum delector habere, sed Christum qui profectò nisi natura humana magnum esset bonum, non pro illa homo fieret, cum Deus esset. Nisi magno peccati malo mortua esset, non pro illa moreretur cum sine peccato ipse venisset & mansisset. Rursus tamen quasi tibi humana natura non sufficiat, quæ talis de adulteris qualis de coniugibus nascitur, de bonitate nos putas vrgendos esse nuptiarum, quærens quid agant in rebus humanis, si neque B malum ipsis imputandum est, quod non de illis; sed de vitiata per peccatum origine trahitur; Neque bonum, quia homo etiam de adulteris nascitur, & quia honestatem connubij à concubitus illiciti turpitudine inuenimus esse discretam. Hinc existimas confici nullum originale malum trahi de coniugali concubitu, non intuens, quod si connubii bonum causa, esset ne malum traherent, qui de coniugibus nascuntur, profectò adulterij malum causa esset, vt malum traherent, qui de adulteris nascerentur. Habent C igitur in rebus humanis honestum locum suum nuptiæ, non vt homines nascantur, qui etsi nulla nuptiarum lege, naturali vsu, passim sexus vterque concumberet, vtique nascerentur, sed vt ordinata propagatione nascuntur. Et quemadmodum partu certæ sunt matres; ita fide coniugij habeantur certi & patres, & ne tua pudenda susceptа per quaslibet fœminas tanto turpius, quanto liberius vagetur, sed non quia de nuptijs certo genitore homo nascitur, ideo non indiget saluatore per quem renascatur, D vt à malo, quo nascitur liberetur: non est itaque in connubijs, vt nos dicere calumniaris, criminosa commixtio, sed ideo laudanda est coniugum castitas, quia sola potest bene vti malo, quod tu deformiter laudas.

XXIV. IVLIANVS DIXIT: His igitur absolutis vel breuiter ostendam, quàm iaceas in profundo ignorantiæ, qui hactenus subtilissimus & acutissimus habebare, dicis te naturæ ascribere crimen quod transijt in sobolem, non tamen in nuptiis: sicut è regione, E hominum naturæ applicas non flagitio. Et ideo fingis te quidem laudare connubium, ne aperte deprehendaris Manichæus, sed vituperas naturam, cui & malum inesse, & de qua propagari malum fateris. Numquam igitur audire potuisti disputationis regulas, & sanissimæ constituta rationis, in omnibus enim prædicamentis plus amplectuntur genera, quàm species; inde autem etiam fiunt genera subalterna; plus autem species, quàm atomi, suntque genera quibus species continentur, species autem speciales quibus indiuidua concluduntur. Minorum ergo quassatio, superiora non quatit; superiora verò casibus suis omnia, quæ complectebantur, inuoluunt. Verbi gratia, animal genus est, latitudine suæ significationis diuersas species comprehendit, scilicet hominis, equi, bouis, &c. Si ergo pereat vna species, genus illud non sentit exitium, fac enim vt de rebus, Boum natura deficiat, genus nimirùm interemptum non est, aliorum animalium permanente natura. Et contra, si hoc quod est animal auferatur de rebus, omnes sine dubio species, quæ, hoc genere concludebantur intereunt, nulla enim remanebit species animantis, animali penitus interempto. Ea ergo, quæ superiora sunt euentus suos atque merita, speciebus quas amplectuntur impertiunt, non tamen recurrit vt specierum suarum quasi necessitudinum quarumdam varietatibus permutentur, vtque ad causam referatur exemplum; naturæ humanæ generalitas † irritationum infra l. institutionum. se locatarum genus quoddam est, hæc velut species habet, in situ, in membris, in ordinibus, in motibus, vel alijs id genus. Qualitatem ergo suam omnibus suppositis speciebus impertit, non tamen obnoxiaretur sui, vt minorum à se rerum periculis misceatur. Si ergo natura vituperetur, & obnoxia Diabolo reaque credatur, coniugium quoque quod sub illa est, & fœcunditas, & substantia tota damnabitur. Non potest ergo laudari connubium, quod fit secundum naturam, si natura ipsa reprehenditur. Commoriatur necesse est radici suæ, germinum succisorum venustas, & vt rem ipsam planius eloquar, non potest dici bonum negotium nuptiarum, si commixtio naturalis arguitur, quoniam quod depretiatur in genere, cui indiuisibiliter adhæret, in specie nequit honorari. Porrò depretiatur. cum mala voluntas instrumentis naturalibus ad flagitia vtitur, vis illa voluptatis & seminis, quæ nunquam pro coeuntium voluntate variatur, nullam patitur criminis societatem, sed materiam Deo præstat operanti, flagitiumque, adulterantis solummodo arguit meritum; non naturæ. Cum igitur de naturalibus disputaremus perobtunsè naturam reprobans connubia laudasti, cum irrefutabiliter constet genus speciebus suis participare, quidquid exceperit, & ideo aut vsus, quem naturalem Apostolus dicit, bonus legitimusque censebitur, & erunt honesta coniugia, nullumque erit naturale peccatum. Aut si creditur natura esse Diabolica, vt sit originale peccatum, connubii quoque vsus damna-

bilis pronunciabitur; Et non quidem sobrie ex aperto tamen Manichæorum dogma suscipitur, quod quoniam funestum est, nec apud illos quidquam est aut veritatis, aut honestatis, aut fidei, apud nullos autem alios opinio potest naturalis esse peccati; vt nos Catholicos, ita vos constat esse Manichæos.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu certè de arbore loquutus es, & fructibus ex quibus arbor agnoscitur, cum in hac similitudine coniugium, prolemque intelligendam putasses exclusus inde, quia & de concubitu adulterino potest talis existere fructus, ad naturam fugisti. Nec latere nos fugientis transitus potuit, in verbis enim tuis quæ nunc commemorabo satis euidenter apparuit, aisti enim loquens ad meipsum, [Ibidem.] *Simili acumine illud quoque labefactare conaris, quod dixi testimonio Euangelico, ex fructibus suis debere arborem cognosci, vt ostenderem*, inquis, *quod clarum est, doceri bona non posse coniugia; immo ipsam naturam, quæ coniugiorum operatione suppletur nec Dei posse operi vindicari, si de ea dicerentur, crimina pullulare his tuis dictis aperuisti fugæ tuæ transitum, nominatis coniugij*, addendo & dicendo, *immo ipsam naturam, quæ coniugiorum operatione suppletur.* Distinxisti ergo duo ista, satisque ostendisti aliud esse naturam, aliud coniugia, quorum operatione natura suppletur. Quid est ergo quod postea naturam genus, eiusque speciem vis esse coniugium? Numquid vllum genus speciei suæ vllius operatione suppletur. Non vtique; neque enim animal, quod est genus suppletur operatione hominis, vel equi, vel bouis, vel alterius alicuius pecorum, quod species est generis illius, quandoquidem etiamsi desit aliqua species, auferaturque de rebus, manet tamen genus, quod cæteras amplectitur species, sic etiam ipse disputasti. Quod genus vtique integrum non maneret, si operatione speciei, quæ ablata est, suppleretur, non enim magis esset genus si plures, & minus esset genus si species habeat pauciores, quamuis si omnes auferantur species nec genus erit, quemadmodum genere ablato, nulla erit species. Non est igitur connubium species, genusque natura, si connubiorum opere natura suppletur, sicut non est agricultura species segetis, quoniam suppletur seges opere agriculturæ. Deinde si naturam genus, eiusque speciem dicis esse coniugium. proculdubio dicere cogeris, quod natura sit omne coniugium. Ideo quippe omnis equus animal est, etsi non omne animal equus, quia species est equus, animal genus. Ergo nec fit ab homine aliqua natura, quamuis enim, vt scriptum est à Domino, iungatur mulier viro, quoniam nisi adiuuante ipso non fit,

[A] quando recte fit; quis tamen nesciat opera hominum esse coniugia? Porrò si naturam non facit homo, non est natura coniugium; quia coniugium facit homo. Ac per hoc quia coniugium natura non est, profecto naturæ species tanquam illa sit genus nullo esse pacto potest. Coniugia igitur ad mores hominum pertinent, ipsi autem homines ad naturam. Licet itaque nobis mala vitiatæ vituperare naturæ, & laudare mores bene vtentes bonis malisque naturæ. Laudo ergo coniugia absit autem vt laudem malum, quo caro concupiscit aduersus spiritum, sine quo ma- [B] lo quisquam hominum non potest nasci: Cuius mali reatus nisi renascendo non potest solui; cuius mali bonus vsus laudatur in concubitu coniugali. Proinde originale peccatum, quod non traiicitur ex alienæ commixtione, sed ex nostræ deprauatione naturæ, non dicunt Manichæi, sed dicunt Catholici; Quod vos negando estis hæretici.

IVLIANVS DIXIT: Ad cuius hominis cauendam inuidiam, frustra omnino di- [X..V.] [C] uersarum facis hæresum mentionem. Ais enim, *Sicut Arriani Catholicos Sabellianos vocant, quamuis certam personarum distinctionem faciant, naturæ tamen communione seruata, ita & à nobis Manichæorum vobis nomen imponi, cum vos non dicatis malum esse nuptias, quod dicunt Manichæi, sed dicatis malum in omnes homines naturæ conditione transire.* [de Nupt. & conc. lib. 2. c. 23.] Hæc autem argumenta tua à prudentibus non ambigo risum iri, nam vt Arriani falso Catholicos, Sabellianos dicunt, cum à nobis, & Patris & Filij & Spiritus sancti personarum fiat si- [D] ne vlla confusione, & sine mutatione substantiæ distinctio, illique hebetissimè calumnientur, inter vnum & tres nihil interesse. Ita etiam Catholici iure meritoque vos Manichæos esse pronunciant, quia id à nobis dici fides vestra compellit. Asserunt quippe Manichæi naturale peccatum, vos dicitis naturale. Dicunt Manichæi libidinem corporum à Diabolo esse plantatam, tu id multiplicata disputatione confirmas. Contendunt illi per liberum arbitrium non posse malum caueri, quippe quod naturale sit, † à malo autem non possit † desisti. [l. tu autem à malo. posse.] Dicit Ma- [E] nichæus semen esse maledictum; tu id scripturarum authoritate conaris probare dicit Manichæus inconuertibilem esse malitiam; tu sic esse vociferaris. Sed dicis tu Adam solum naturæ melioris, dicit etiam Manichæus ad Patricium, meliorem illum sequutis credi oportere, quasi de primæ substantiæ flore concretum. Dicis tu commixtionem propter naturales motus esse Diabolicam, atque homines à Diabolo quasi fruticis à se plantati fructus iure decerpi; dicit etiam hoc Manichæus, quippe à quo id credere, & affirmare

didicisti. Dicit Manichæus & naturam & nuptias malas esse, tu autem bonas nuptias, sed ream naturam. Non tu hic religiosior, sed ille prudentior. Quomodo ergo falsum est, quod dicunt Ariani Catholicos Sabellianos esse? ita verum est, quod dicunt Catholici, Traducianos non esse aliud quàm Manichæos. Distinctionem inter nos illusoriam quidem, non fide vestra, sed imperitia contigisse. Vnius ergo fidei & tu & Manichæus, sed ille minus impudens, quam tua grauitas inuenitur; neque enim facile Manichæus aut Melitidis alter offenditur, qui dicat se damnare naturam hominum, sed non infamare coniugia.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ego Arianos & Sabellianos commemorauerim, qui librum meum intelligens legit, mox inuenit, teque peruidet dolose agere, qui eandem causam totam commemorare noluisti. Tibi enim dixi, *Sicut Ariani dum Sabellianos fugiunt in peius aliquid inciderunt, quia Trinitatis ausi sunt non personas discernere, sed naturas. Ita Pelagiani dum pestem Manichæorum in peruersum vitare conantur, de nuptiarum fructu ipsis Manichæis conuincuntur perniciosiora sentire credendo paruulos Christo medico non egere.* Hæc verba mea tibi proposuisses, vel certe hanc sententiam meam si mihi quoquo modo respondere voluisses, quibus prætermissis dicis tibi ipse quod vis, vt mihi non ea, quæ à me dicta sunt, non refellendo, sed non tacendo respondisse videatis. Et nunc, quod ea me sentire dicis, quod dicunt Manichæi, multum fallens vel potius, quos potes fallis. Nam Manichæi malum coæternum Deo, denique malum esse substantiam, & alienam quandam dicunt esse naturam, quæ in bonum mutari nec per seipsam, nec à bono Deo possit omnino. Cuius immutabilis mali commixtionem, animam bonam quam credere audent boni Dei esse naturam, inquinatam perhibent atque corruptam. Et ob hoc in qualibet hominis ætate necessarium habere saluatorem à quo mundata & redintegrata, atque à mali captiuitate eruta liberetur. Vos autem dum in peruersum fugitis Manichæos, in has pietatis tenebras incidistis, vt ab omni malo asserendo paruulos saluos, saluatorem miseris necessarium non putetis, & adiuuandis eis ipsis quos fugitis Manichæis, nescio quomodo per circuitum vestri occurratis erroris, negando malum viciatæ naturę nostrę; vt quidquid malorum vel rectè creditur, vel aperte inuenitur in paruulis, commixtioni, quod volunt, ipsi naturæ tribuatur alienæ. Catholica verò vt Manichæos & Pelagianos deuitet; nullam naturam atque substantiam esse dicit malum, sed voluntario malo, quod per vnum hominem in omnes homines pertransijt, nostram naturam atque substantiam ideo esse mutabilem, quia Dei natura non est, non negat esse vitiatam eique malo, quod insanabile Deo non est, vt assumi posse in omnibus ætatibus saluatorem necessarium confitetur. Proinde nec de peccato naturali, nec de libidine corporum, nec de libero arbitrio, nec de semine maledicto, nec de inconuertibili malitia, nec de natura primi hominis, nec de commixtione sexuum, nec de potestate Diabolica in homines eadem, quæ Manichæi, dicere possumus, qui duas naturas atque substantias vnam boni, alteram mali, sine initio temporis sempiternas, & ex quodam initio temporis commixtas esse non dicimus, nec inter multa absurda atque vesana, etiam Dei naturam coinquinabilem corruptibilemque dicamus. Quod autem me solum affirmas dicere bonas nuptias, eamque naturam, vt alios taceam, do tibi Paulum Apostolum, quem tu quoque laudatorem pronuntias nuptiarum, dicentem tamen de naturæ originalis reatu, *Corpus mortuum esse propter peccatum*, do tibi alterum intellectorem, meumque doctorem Catholicum Ambrosium, qui cum laudet coniugalem pudicitiam, dicit tamen, *omnes sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est.* Calumniose, contumeliose, linguose quid quæris amplius?

de Nupt. & conc. lib. 1. c. 23

Rom. 8. 10.

XXVI. IVLIANVS DIXIT: Verum aduersum hæc ludibria satis actum est. Veniamus ad eam, quam supra dixi perplexissimam quæstionem, quæ ipsum præceptorem tuum sua subtilitate decepit. Oppositioni quippe nostræ, haud exponendo, sed aliud difficilius ponendo conatus es occurrere. Cum enim docuissem, quia in hominibus perfectioris ætatis malum suapte natura operantibus, & innocua naturæ laudarentur exordia, & actionum diuerticula iure vituperarentur, duoque esse, quæ possint contrariis applicari, in paruulis autem vnum, id est naturam, quia voluntas non esset, illudque vnum aut Deo, aut dæmoni esse reputandum: collegique vt si per Deum natura subsisteret, non posset esse in ea originale malum. Si autem Diabolo transcriberetur per ingenitum malum, nihil esse per quod homo diuino operi vindicaretur. Cum ergo ad ea peruenisses loca, respondisti, fide solita, me collegisse verum, sed & in paruulis duo esse, id est naturam & peccatum. Quod tamen peccatum vt priorum diffinitionum recorderis, nihil est aliud, quam voluntas retinendi

vel admittendi, quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Constituto ergo peccatum nihil esse aliud, quàm prauæ voluntatis electionem, respondisti, Epicure nostri temporis, in paruulis peccatum esse, voluntatem non esse. Quod cuius sit dedecoris liberiam quartus ostendit: in his ergo locis cum dixissem, si ex voluntate est peccatum, mala voluntas, quæ peccatum facit; si ex natura, mala natura, quæ peccatum facit ea quæstione es mihi conatus occurrere, quam à te excogitatam non esse, manifestum est; nam cum ante hos annos essemus Carthagini, à quodam mihi honorato homine necessario tuo, Manichæo æque, sicut Epistolæ nostræ indicant, id ipsum propositum est. Cuius rei ad hoc tantummodo feci sermonem, vt clareret hanc esse quæstionem, quæ & † Mani & Martionem ante tot sæcula decepisset. Sic ergo loqueris contra hoc quod dixeram si peccatum in natura, mala natura quæ peccatum facit. Quæro ab illo si potest respondeat, sicut manifestum est ex voluntate mala tanquam ex arbore mala, fructus eius fieri † omni opere mala, sic ipsam voluntatem malam, id est ipsam fructuum malorum arborem malam vnde dicat exortum. Si ex Angelo? Quid erat ipse Angelus, nisi bonum opus Dei? si ex homine: Quid erat ipse homo nisi bonum opus Dei? immo quia voluntas mala ex Angelo Angeli, & ex homine hominis orta est, quod erant hæc duo antequam in eis ista mala orientur, nisi bonum opus Dei, & bona atque laudanda natura? Ecce ergo ex bono oritur malum nec fuit omnino vnde oriri posset nisi ex bono ipsam dico voluntatem malam, quam nullum præcessit malum non opera mala, quæ non fuit nisi ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala. Nec ideo tamen ex bono potuit oriri voluntas mala, quia bonum factum est à Deo bono, sed quia de nihilo factum est, non de Deo. Quid est ergo quod dicit, si natura opus est Dei, per opus Dei opus Diaboli transire non sinitur? nonne opus Diaboli quando in Angelo qui Diabolus factus est, prius ortum est, in opere Dei ortum est? Quapropter si malum quod omnino nusquam erat in opere Dei oriri potuit, cur malum quod alicubi iam erat, per opus Dei transire non potuit? numquid homines non sunt opus Dei? Pertransire ergo peccatum † per homines, hoc est Diaboli opus per opus Dei, atque vt alio modo idipsum dicam, opus operis Dei. Hæc tam multa, quæ de tuis sermonibus posui, aperuerunt omnino ipsum caput & fontem erroris antiqui; nihil in dictis tuis acutius, nihil in differendo perplexius attulisti, toto omninò campo disputationis agitatus ac de omni loco in quo tentaueras subsistere, armis infestæ veritatis expulsus, peruenisti tandem ad illum specum, quem inter opaca quæstionum Manichæus foderat, reddidisti propositionem huic testimonium difficultatis suæ dicens, quæro ab illo vt si potest respondeat, & ideo quoniam conuenit inter vtrumque locum esse difficilem, vt toto animo adsit lector admoneo. Distinctionem pro rei conditione subtiles quas adiuuante Christo confido pinguescere, prius intentus, mox securus sequitur. Quæsisti ergo, vnde malum; interrogo quod malum dicas, commune enim hoc nomen culpæ & vindictæ: cæterum abusiue supplicium malum vocatur, cum grauitate eius quo infertur, vindicetur, respondes, de peccato te dicere, non de supplicio.

l. Manem. (margin note)

g. melius omnino opera mala. (margin note)

AVGVSTINVS RESPONDIT: Aperuisti omnino stultitiam tuam quantum potuisti, qui malum confiteris esse peccare, & malum non esse dicis, sed abusiue malum vocari, supplicio sempiterni ignis ardere, sed tantæ absurditatis rationem reddis egregiam; *abusiue*, inquis *supplicium malum vocatur, cum grauitate eius iudicij quo infertur, vindicetur.* Si ergo vt hoc dicas, damnati pœnam, non ex miseria patientis sed ex iustitia † damnantis appendis, dic apertius, bonum esse supplicium quod abusiue dicis malum vocari, supplicium est enim pœna peccati, & iusta est vtique pœna peccati, iustum est itaque supplicium, & omne quod iustum est bonum est, bonum est ergo supplicium; nonne cernis nisi ita damnatum à damnante distinguas, vt ipsam damnationem quod supplicium est & pœna peccati, bonum quidem opus esse asseras damnatis, sed damnati exitium malum. Non inquam, cernis nisi hæc ea ratione distinguas ad hoc te perduci vt dicas homines malis operibus suis, non ad mala, quæ patiantur grauiora, quod verum est, sed ad bona potius peruenire, quod tum falsum est, & tanta vanitate dicitur, vt ista sapere tantum sit malum, quantum est etiam cordis cæci supplicium: igitur non abusiue vocatur malum, sed prorsus malum est patienti, bonum est autem facienti, quia iustum est pœnam irrogare peccati, si delirare non vis, ista distingue.

l. damnantis. (margin note)

IVLIANVS DIXIT: Quæris ergo vnde sit hoc malum, quod merito malum vocatur, id est peccatum. Respondeo, imperitè nimis rogari originem rei, de cuius adhuc diffinitione non constitit. Videamus verum prius sit, tunc quid sit, vltimum vnde sit. Feci hoc quidem in primo præsentis operis libello, sed ibi ex aliqua parte XX

ad. potuit. (margin note)

securus, ambigatur ergo vtrum sit malum. A

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si tu esse malum diceres, ego autem negarem, tunc inter nos quæstio verteretur, vtrum esset malum, in qua quæstione susciperes ostendere malum esse, quia id à me negatum esset. Cum verò id neuter nostrum neget, neuter hinc ambigat, quid poscis vt ambigatur vnde non ambigitur, nisi loquendi libidine, vt non verborum meorum conuictione, sed librorum tuorum multitudine glorieris.

XXVIII. IVLIANVS DIXIT: At id esse testantur frequentata vitia & seuera iudicia, B ergo constitit esse peccatum. Quærimus quid sit? vtrum corpus aliquod sit, quod ex omnibus compositum videatur? An singulare quiddam sicut vnum aliquod elementum, vel per cogitationem à reliquorum communione purgatum? Porrò nihil horum est. Quod est ergo? Appetitus liberæ voluntatis, quem prohibet iustitia, vel vt diffinitione vtamur priore, voluntas faciendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Considera ergo vtrum extra terminos diffinitionis huius, peccatum C nequeat inueniri, ne alibi vagetur, quod nos comprehensum putamus. Consulamus ergo iustitiam iudicantis, vt & illius testimonio clareat, vtrum bene cinctum sit his limitibus genus omnis peccati. Imputatne Deus quod scit non posse vitari? At nulla iustitia est, & summa deformitas? imo si hoc fiat, non puniuntur peccata, sed crescunt; à iusto enim iudice culpa puniri solet, ea si in ipsum arbitrium iustitiæ corruptione peruadat, vindicata est de iudice, non punita. Non ergo imputat D iustitia in peccatum, nisi vnde liberum est abstinere. LIBERVM AVTEM DICI NON POTEST, NISI QVOD SINE ALIQVO INEVITABILI NATVRALIVM COACTV, IN IVRE EMANCIPATÆ CONSTITERIT VOLVNTATIS.

Quid sit liberum apud Pelagianos.

† l. definitum.

Optime ergo est † finitum & plene, Peccatum est voluntas faciendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere; his ergo partibus absolutis quæratur vnde sit, quod perturbatissime ante has definitiones fuerat inquisitum, vnde est ergo peccatum? E Respondeo, de libera voluntate facientis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Itane de libera voluntate facientis est, vbi dicitur, *Si autem quod nolo ego hoc facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* [illegible] 20. Videsne cum quæris vnde sit peccatum, atque respondes de libera voluntate facientis, illud te cogitare peccatum, quod non est etiam pœna peccati? Hoc autem vbi facit homo quod non vult, & tamen peccatum esse Apostolus clamat, ad hanc tuam responsionem minime pertinere, nec ad illam diffinitionem, quam commemorasti dicens, peccatum id esse, quod est voluntas faciendi, quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Quomodo enim liberum est abstinere vbi clamatur, *quod nolo hoc facio?* Ibidem. Aliter ergo natura humana peccauit, quando ei liberum fuit abstinere à peccato: aliter nunc peccat perdita libertate, quando eget liberatoris auxilio. Et illud tantummodo peccatum erat; hoc autem etiam est pœna peccati.

IVLIANVS DIXIT: Sed videamus XXIX. vtrum illud quod definitio præmissa confecit, omnium assensione firmetur. Certè nec prudens hinc vllus potest, nec Catholicus dubitare, id est, nec peccatum esse, nisi quod potest caueri, nec iustitiam esse, nisi quæ hoc imputet illi, quem punit, quod libera voluntate per se ipse commisit, cum potuisset cauere.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc imputatum est primo homini, quod posset cauere si vellet, sed eius peccata vniuersa etiam in posteris natura vitiata saluatore opus habet, vt possit cauere peccata; quando etiam ætas accesserit, qua vti possit rationis officio. Ante hanc verò ætatem inest ex origine reatus generatione contractus, regeneratione detrahendus. Quod vos negando apertissime dicitis Christum Iesum non esse Iesum paruulis, qui propterea teste Angelo sic vocatur, *quia saluum faciet populum suum*, in quo populo paruulos esse non vultis, *à peccatis eorum.* Matt. 1. 21.

IVLIANVS DIXIT: Sed vt nobis XXX. iam ista non lubricant, ira à Manichæo & Traduciano paribus animis repelluntur. Videamus ergo quid ipsi dicunt. Manichæus scribit naturale esse peccatum; annuit Augustinus naturale esse peccatum. Ambo ergo ab ea, quam præmisimus, diffinitione dissentiunt, habentque, in naturalis peccati nuncupatione collegium. Videamus quid dicunt etiam de genere peccati, id est, quod putant esse peccatum quod ambo naturale confirmant, ne forte vel in sequente gradu dissentiant. Quid scribit Manichæus ad filiam? concupiscentiam carnis, & illam operum fœcunditatis operi destinatam, per hoc probari Diabolicam, per quod opus eius publicum aspectum vitet. Quid Augustinus? idem per omnia; illa concupiscentia carnis frutex est Diaboli, causa, lex peccati, quæ euitat, inquit, vbique conspectum, & quærit pudendo secretum. Ergo nec de priore, nec de sequente mali ratione discordant. Quid tertium?

A Cum iam quæritur vnde sit malum, Manichæus de natura, inquit, tenebrarum æterna. Quid Augustinus? nimie, inquit, istud Magister meus, qui putat malum nunquam cœpisse, cœpit per primi hominis voluntatem, immo iam superioris naturæ, id est, Angelicæ, si ex eo tempore factum est naturale. Euerberat eum nimium præceptor suus, & in ius authorissimè trahit. Quid iudicaturus est inter hos Catholicus? Manichæum quippe sine dubio stolidissimum, qui putet naturale peccatum, sed cum Augustini ingenio compositum peracutum videri, quibus enim B conueniat naturale esse peccatum, atque hoc peccatum vnius speciei esse fateantur, à quo omne genus hominum possideri putent; sed post hæc, dicere audere discipulum in vno tantum non esse naturale, quod omnibus fateatur ingenitum, puerilibus sine dubitatione verberibus infamatum, subdent eum Magistro consequentius blasphemanti. Sed vtrumque simul discipulum & magistrum, à conuentu exterminabunt piorum. Vide ergo quid indulgeamus. Non tibi placet quod dicit Manichæus naturale esse peccatum, dic ergo neminem reum nasci, & C euasisti, negans profecto originale peccatum. Sed non dicis; confiteris ergo nec à Magistro te velle discedere, nec Catholicis copulari.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid propterea dicere non debemus, quod bonus Deus fecerit mundum, quia hoc etiam dicit Manichæus? sed cum quæritur vnde fecerit, ibi discernimur. Nos enim dixi-

Psal. 148. 5. ximus ex his, quæ non erant, *quoniam ipse dixit & facta sunt*, Ille autem ex duabus naturis, boni scilicet & mali, quæ non solum iam erant, sed semper erant. Hæc ego D quæ non simul dicimus, non sinunt esse nos socios eorum ex illo, quod simul dicimus item si interrogemus vtrum sit Deus, & nos & Manichæi respondemus, est Deus,

Psal. 13. 1. & in hoc vtique separamur ab illo *stulto qui dixit in corde suo non est Deus*. Sed cum quæritur qualis sit Deus, à Manichæorum nefaria fabula, discretione magna distinguimus. Nos enim dicimus incorruptibilem atque defendimus, illi verò fabulantur corruptibilem Deum. De ipsa quoque Trinitate interrogati, vtrique dicimus, Patrem & E Filium & Spiritum sanctum vnius eiusdemque esse naturæ, nec ideo tamen vel nos sumus Manichæi, vel ipsi Catholici; dicunt enim alia de Patre, de Filio & Spiritu sancto, in quibus ab eis diuersissimi, eisque aduersissimi sumus. Vnde ista, quæ simul dicimus aduersus aliorum errores qui ea negant fidenter asserimus, nec timemus ne Manichæos nos appellent, & se inde præferant nobis, quia cum Manichæis dicimus, quod ipsi quoniam nolunt dicere propterea redarguuntur à nobis. Sicut ergo Arrianus ideo est hæreticus, quia nobiscum non dicit vnam Trinitatis essentiam, quod nobiscum dicit etiam Manichæus; ita & vos hæretici estis non dicendo nobiscum naturale peccatum, quod nobiscum dicit etiam Manichæus, sed non ideo sumus Manichæi; Quod enim dicit etiam ille, non ita dicimus sicut ille, nos enim naturam nostram bonam voluntario peccato illius ex quo nati sumus dicimus esse vitiatam, vnde omnes sub peccato nascimur, *& ipse noster ortus in vitio est*, quod dicit Ambrosius; ille autem naturam malam nobis portat alienam, cuius nosaffirmat commixtione peccare. Denique nos, sanandæ nostræ; etiam paruulos offerimus saluatori, ille autem Christum non ideo æstimat necessarium, vt naturam nostram sanet in nobis, sed vt alienam seiungat à nobis. Cernis nempe & in eo, quod peccatum naturale simul dicimus, quanta diuersitate distemus similiter & in eo, quod simul dicimus malam esse concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, cum quæritur vnde hoc sit malum, discretissime repperimus. Nos enim cum Ambrosio dicimus, *hanc fœdam discordiam carnis & spiritus per præuaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam*. Ille autem cum suis dicit vt inuicem aduersentur caro & spiritus, alienam nobis, quæ semper mala fuit, adhæsisse naturam, vnde nos poscimus saluatorem, vt hoc virium nostrum sanetur, ille verò vt à nobis aliena natura, quæ sanari omnino non potest, auferatur. Etiam hic cur non attendis in eo, quod carnis concupiscentiam spiritui resistentem simul malam dicimus, quanta dissimilitudine separemur. Cur non attendis nec nos esse Manichæos, qui cum eis aliqua dicimus, & vos esse hæreticos, quoniam cum eis illa non dicitis. Si enim cum illis diceretis esse naturalia mala, & nobiscum contra illos diceretis, vnde sint ista? quia non sunt ex aliena natura Deo coæterna, Pelagiani hæretici non essetis. Nunc verò concupiscentiam, qua caro concupiscit contra spiritum, negando malam esse, & de vitiata natura nostra esse, facitis vt illi ex aliena esse concludant, ac sic & hæretici noui estis, & hæreticos veteres, quos fugiris peruerse adiuuaris. Desine ergo mihi opponere Magistrum Manichæum, sed mecum potius sequere Ambrosium, & Arrianos intuere, eosque in eo saltem, quod melius sapiunt imitare, qui nos Manichæos esse non dicunt, quamuis cum Manichæis dicamus vnam Patris & Filij & Spiritus sancti esse naturam,

naturam, vbi nobis contentiosissimè contradicunt.

XXXI. IVLIANVS DIXIT: Verum vehementem obiectionem putasti, vt diceres vnde in ipso homine, vel in diabolo, qui Angelus factus fuerat, mala extitisset voluntas, quam tamen ait ideo esse ortam in opere Dei, id est, vt vel in Angelo vel in homine, non quia Dei opus erat, sed quia de nihilo factus erat. Vide ergo ne & tu per alteras vias æternam dicas fuisse mali necessitatem. Nam si hæc fuit causa exoriendi mali in opere Dei quoniam de nihilo id factum esse constabat, antequam fieret ante quod esset, hoc nihilum semper fuit, id est antequam fieret id quod esset, nunquam aliquid fuit, & hoc quod nunquam fuit, nihil fuisse dicitur. Ab æterno ergo nunquam fuit, quod non fuit antequam fieret à Deo, cuius substantia sola sine principio est, hoc ergo inane, id est nihil antequam per rerum finiretur existentiam semper fuit, non ergo factum est hoc nihilum; sed factæ sunt creaturæ, & illud nihil cessauit: in ea ergo creatura quæ facta de nihilo est, tu ideo malum commentaris exortum, quoniam de nihilo facta fuerat. Malum ergo in homine exortum origini reputauisti, atque origo, id est nihilum, dicitur à te causa fuisse peccati, non enim, inquis, propterea in hominem malum exortum est, quoniam à Deo factus fuerat, sed quia de nihilo factus fuerat: si ergo ideo malum exortum est, quia conditio nihili præcedentis id exegit, hoc autem nihilum æternum fuit, immutatis semitis, & pendes omnino in præceptoris tui laqueo, vt malum ambo ab æterno esse fateamini. Sed in hoc quoque ille prudentior, inducens enim naturale peccatum, dixit æternam fuisse substantiam tenebrarum quæ sine voluntate peccatoris malum hoc inesse compelleret. Rei ergo cuius faciebat necessitatem, authorem dedit, vt malum quod substantias peruadebat, videretur habere cogentem. Tu vero plumbo ingenij non ferendo, confirmas necessitatem mali, sed negas necessitatis authorem. Et sicut in paruulis ita in ipso priore peccati operatore opus relinquis, ac dicis nescio quid magnum posse intelligi, vt illud nihil valuerit plurimum cum nihil esset.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nihil vales, sed tu asserendo quod nihil, cum sit nihil, valeat aliquid; nec intelligis cum dicitur Deus de nihilo fecisse quæ fecit, non dici aliud, nisi quia de seipso non

A fecit, non enim antequam aliud faceret, coæternum illi fuerat aliquid, facere de nihilo est ergo, quod non est de aliquo; quia & si fecit Deus aliqua de aliis rebus, has ipsas de quibus ea fecit, de nullis fecerat rebus. Peccare autem nulla res posset, si de natura Dei facta esset, sed de illo esset quidquid esset, sicut est Filius & Spiritus sanctus, quoniam de illo sunt, hoc quod ille sunt, alius nascendo, alius procedendo, atque ita sunt de illo vt nunquam fuerit ipse prior illis, & ideo ista natura non potest omnino peccare, B quia non potest seipsa deserere, nec meliorem habet cui debeat inhærere, & cuius possit desertione peccare, nec tamen ita rationalis est facta creatura, vt haberet peccandi necessitatem sed nec possibilitatem haberet si natura Dei esset, quoniam Dei natura peccare nec vult posse, nec potest velle.

IVLIANVS DIXIT: Hoc enim nihil, de quo facta sunt omnia, affirmas causam fuisse peccati. Tantum igitur facit apud te nihili huius potentia, quantum apud Ma- C nichæum principes tenebrarum. Ambo ergo dicitis etiam primi mali necessitatem fuisse, sed dat ille soliditatem vel malam; tu inanitatem, æque tamen malam. Ille ergo dicit violentam substantiam, tu violentum æque, sed nihilum. Vide ergo syllogismi tui finem nihilum nempe, cum necdum quidquam esset creatum, æternæ erat inanitatis indicium, sed hoc ipsum nihilum, id est inanitas, orientibus est finita creaturis; Definit enim nihil esse cum cœpit aliquid esse. Ipsum ergo nihilum etiam cum erat non erat, quoniam D tunc intelligitur fuisse, cum necdum aliquid erat. Postea vero quam factæ res sunt, hoc inanitatis indictum, id est nihilum, sicut substantiam nunquam habuerat, ita etiam vocabulum suum perdidit, factumque est vt quod in re nunquam extiterat, etiam ipsum nomen amitteret. Huius ergo tu violentia, malum & in Angelo & in homine commentaris exortum, quo quid turiosius dici potest? XXXII.

E AVGVSTINVS RESPONDIT: Tu potius maledicenti studio furere videris, ego non dixi violentum nihil, non enim est aliquid, quod possit esse violentum. Nec Angelus, nec homo in aliqua peccare compulsus est, nec peccassent si peccare noluissent, qui etiam nolle potuissent, verum & posse peccare non in his esset, si Dei natura essent. g. vel de Dei natura.

XXXIII. IVLIANVS DIXIT: Magnam, inquit, vim habuit res quæ non erat, ob hoc

solum quia nunquam fuerat. Verum, tum A posse plurimum cœpit, postquam & ipsum nomen amisit; sortitumque est hoc nihilum magnam dominationem, postquam etiam appellatio eius interiit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: si id quod nihil est, aliquid esset, apud te diceretur sortitum magnam dominationem, quandoquidem vanitas siue falsitas ita tibi dominatur, vt tamdiu te ista inania garrire compellat.

XXXIV l. nouitate. IVLIANVS DIXIT: Macte virtute sapientiæ, qui nouæ ætate inuentæ primum disputationis regulis, secunda primorum B negatione complecteris, & corpora capitibus trunca componis. Non inuidemus subtilitatibus tuis, quinimo Christiana humanitate miseramur, quod dignum reperisti exitum dogmati tuo, vt profectus à criminibus innocentium ad nihilum peruenires.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ad nihilum tu potius peruenisti, quod re ita delectar, vt inde recedere, vel redire adhuc nolis: qui me propterea dicis id quod nihil C est, dixisse esse aliquid, vt tam multum tu diceres nihil.

XXXV. de nupt. & conc. lib. 2. c. 18. IVLIANVS DIXIT: O sanitatem, ô elegantiam disputantis, *non ideo*, inquit, *malum exortum est in homine, quia à Deo factus est, sed ideo quia de nihilo.* Ostendimus iam acumen, quo vis maxima huic nihilo subrogata est. Nunc illud admoneo quod etiam superior conflictus fecit intelligi, ne primum malum peccantis fuisse voluntate susceptum, si illud nasci conditio venientis de nihilo stirpis exegit. D

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non exegit peccatum nasci illa conditio stirpis de nihilo venientis, quandoquidem illud exigitur quod complectitur reddi vel fieri. Angelum vero vel hominem à quibus, & in quibus prima sunt orta peccata, peccare nulla res compulit, sed libera voluntate peccarunt, quod & nolle possent, quia non cogebantur vt vellent, & tamen velle non possent, si de Deo naturam haberent, non de nihilo facti essent.

XXXVI. IVLIANVS DIXIT: Dedisti igitur E & primam naturam mali, sed inaniorem quam Manichæus, æque tamen æternam. Pugnandum super hoc non est, claret omnino quia maneat inter * nos fondus, quod naturalis mali & æterni mali catena connectit. (l. vos.)

AVGVSTINVS RESPONDIT: Insulsissime, non potest æternum esse quod nihil est, non potest æternum esse quod nulla res est, postremo non potest esse æternum quod non est.

IVLIANVS DIXIT: Ego certe vt fidem disputationis decebat, illud quod tu argumentando feceras, id est ideo in opere Dei ortam voluntatem malam quia fecisset homo creatus ex nihilo, ratio perscrutata contriuit: ostendens videlicet se immutatis vocabulis idem dixisse quod Manichæus finxit & credidit, id est primum quoque peccatum æternarum tenebrarum violentia genitum. XXXVII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam te superius admonuimus æternum non posse esse, quod non est, quid est ergo quod dicis ideo me comparandum esse Manichæo, quia Manichæus æternarum tenebrarum violentia genitum dixit primum esse peccatum, quibus tenebris dedit ille substantiam? ego autem nihilo dare substantiam non potui, vt ob hoc & ego quasi constituerem tenebras æternas, æternum scilicet nihil, sicut autem substantiam, ita violentiam vel æternitatem dare nihilo non potui, nullo quippe modo, vel violentum, vel æternum sicut iam diximus, potest esse quod nihil est; frustra igitur aduersus me voluisti disputare quod nihil est.

IVLIANVS DIXIT: Verum ne tu detectum temet aspiciens illo tentes erumpere, vt referas non te dixisse, ideo malum ortum est in opere Dei, quoniam ex nihilo factum est, sed ideo potuit oboriri, quia ex nihilo factum est, ostendendum est quanto violentioribus laqueis illigeris. Si enim dixeris possibilitatem te mali, non necessitatem æterni illius nihili viribus imputasse, nos referimus, quod potuit oriri mala voluntas in homine, & non est certe aliud quàm arbitrium liberum. Ideo enim potuit oriri mala voluntas, vt oriri posset & bona: Hæc libertas est in qua se ratio exercet, propter quod ad imaginem Dei homo factus asseritur, per quam creaturis cæteris antecellit. Si ergo quod in homine mala voluntas potuit oriri, nihil est aliud quàm arbitrij libertas, ad hoc tantum est, vt per eius insignia cæteris antistet animantibus. Tu qui hanc possibilitatem profiteris ideo fuisse in homine, non quia à Deo, sed quia de nihilo factus est, nouo dogmatis prodigio illud nihil, id est, antiquam inanitatem, tanti boni, id est liberi arbitrij causam pronuntias. Denique vt res breui interrogatione lucescat. Hoc quod dixisti, nec ideo tamen potuit oriri voluntas mala, quia à Deo factus est homo, sed ideo quia de nihilo, factus est homo. Hoc inquam XXXVIII.

ipsum quod potuit oriri voluntas, bonum esse an malum credis? Id est ipsam facultatem oriondæ voluntatis quam nihilo reputauisti, * probram arbitraris an pessimam. (l probant.) Si bonam dixeris, ergo Deus non est boni causa, sed nihilum. Sin autem, hoc esse insanissimum videns, malam eam pronuntiaueris, quippe quam dicis Deo non reputandam esse sed nihilo, protestaberis nos nihil aduersum te collegisse versutè, sed bona disputandi fide, malam fidem tui dogmatis subruisse. Stat ergo inconcussum quod egimus, te videlicet & Manichæum, etiam primi hominis voluntatem malam, necessitati æternæ originis imputasse.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid tibi responderi posset qualitercumque vidisti, sed frustra es conatus obsistere veritati, quasi respondens verbis meis & non respondens verbis meis, sic enim disputasti tanquam ego dixerim, nec ideo tamen orta est ex bono voluntas mala, quod ego non dixi, sed dixi, nec ideo tamen ex bono potuit oriri mala voluntas, quia bonum factum est à Deo bono; sed quia de nihilo factum est, non de Deo. Sicut eadem verba mea etiam ipse posuisti. Quid est ergo quod ita respondendum putasti, quasi ego dixerim nec ideo tamen orta est, cum ego dixerim, nec ideo tamen oriri potuit, & tamdiu loquutus es aduersus eum, qui necessitatem mali vt exoriretur ex bono, ex hoc dixit irruisse, quia ipsum bonum à Deo de nihilo factum est, non de Deo, cum ego non necessitatem tribuerim tali causæ, sed possibilitatem mali, quia non dixi ideo esse ortum, sed ideo potuisse oriri ex bono malum? Et accusasti tamdiu nihil, & violentum fecisti nihil, quasi peccare Angelum & hominem ineuitabili necessitate compulerit nihil. Nunc ergo ad mea verba tandem redi, sicut redire cœpisti. Proponis enim tibi quæstionem tanquam tibi subito venisset in mentem, respondere quid possem cum hoc ego longe ante in eo cui reluctaris libro posuerim. Dicis enim referre me posse, non me dixisse, ideo malum ortum est in opere Dei, quoniam ex nihilo factum est, sed ideo potuit oboriri, quia ex nihilo factum est. Hoc prius dixi, ideo potuit oboriri dixi, non ideo dixi ortum, possibilitatem dedi huic causæ, non necessitatem. Rationalis quippe creatura cum primum facta est, ita facta est, vt si peccare nollet, nulla necessitate vrgeretur vt vellet, aut etiam non volens, id est, inuita peccaret, & non quod vellet facere bonum, sed malum quod nollet hoc ageret. Vbi iam non peccatum illud quod simpliciter peccatum dicitur, sed etiam pœna peccati est. Verumtamen male aliquid velle, vel mali aliquid etiam nolens facere, omnino non posset, nisi de nihilo facta esset, id est si Dei natura esset. Sola enim Dei natura de nihilo facta non est, quia nec facta est, & ideo nullo prorsus modo mutari potest. Quod cum nos dicimus, non vires nihilo damus, quasi potuerit facere aliquid, vel fecerit aliquid cum sit nihil, sed naturam Dei non esse dicimus quæ peccare potuit, sequitur autem vt natura quæ Dei natura non est, facta sit, neque enim Deo coæterna est, & si facta est de nihilo facta sit, quia & illæ naturę quæ de aliis naturis factæ sunt, stirpem de nihilo ducunt, quoniam naturæ de quibus factæ sunt antequam fierent, nihil fuerunt; hoc est omnino non fuerunt. Sed, inquis, *ideo potuit oriri voluntas mala, vt oriri posset & bona*: quasi non cum bona voluntate sit factus vel Angelus vel homo, factus est rectus sicut dicit scriptura, non ergo quæritur vnde in illo potuerit oriri bona voluntas cum qua factus est; sed vnde mala cum qua factus non est. Et tu dicis non attendens quid dicas, ideo potuit oriri voluntas mala, vt oriri posset & bona, & hoc PVTAS AD NATVRAM LIBERI ARBITRII PERTINERE, VT POSSIT VTRVMQVE, ET PECCARE SCILICET, ET NON PECCARE, & in hoc existimas hominem factum ad imaginem Dei, cum Deus ipse non possit vtrumque. (Libertas arbitrij in quo.) Neque enim demens quisquam dixerit Deum posse peccare, aut tu dicere audes Deum liberum arbitrium non habere. Dei ergo, non nihili munus est liberum arbitrium, sed in ipso Deo summum est arbitrium, qui peccare non potest. Quoniam si iniustus esse posset, etiam Deus non esse vtique posset, si enim Deus est, consequentissime iustus est, & ideo summe, maximeque habens liberum arbitrium, peccare autem non potest Deus. Angelus ergo vel homo propterea peccare potuit, ideo propterea isto Dei munere quod est liberum arbitrium male vti potuit, quia non est Deus, hoc est de nihilo factus est à Deo, non de ipso Deo. Intellige & tace, aut quod intellexeris, non autem quod non intellexeris, loquere.

XXXIX. IVLIANVS DIXIT: Verum ne vno modo vicisse contentus, argumenti tui, cuius impietatem prodidi, coarguam falsitatem. Cum ergo scriberes *non ideo potuit oriri voluntas mala in opere Dei, quia à Deo factum est, sed ideo de nihilo factum est*, videre debueras, quam valenter aliarum (de nup. & conc. lib. 2. c. 28.)

creaturarum exempla præscriberent, quæ totidem productæ de nihilo, malæ tamen voluntatis capaces non sunt. Postremo ipsa elementa, quæ vere sunt facta ex nihilo, non alicuius voluntatis cōscientiam queunt habere, vt motibus malis protestentur originis suæ necessitatem. Animantes autem & reliqua * quis impletus est orbis non de nihilo, cœterum iam ex aliquo prodierunt. Vbi est ergo vis inanitatis antiquæ quæ malam voluntatem coëgit existere, cum præter rationabile animal neminem peccare posse manifestum sit?

l, queis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Posses * me putare me argui falsitatis, si cum ego dixissem, ideo posse nostra corpora vulnerari quia terrestria sunt, ostenderes tu corpora multa terrestria quæ nequeant vulnerari? non enim esse vulnus potest nisi in corpore animantis, quæ caro dicitur. Vbi te admonere deberem quod videre non potueris sententiam istam non recurrere, quia non sicut verum est, omne quod potest vulnerari, terrestre corpus est, ita etiam verum est omne terrestre corpus vulnerari potest. Cur ergo in dialecticis iactanticula tua solertia dormitauit, vt non aduerteres vbi dixi ideo creaturam rationalem peccare potuisse, quia ex nihilo facta est, me intelligi voluisse, omne quod peccare potest ex nihilo factum est, non autem omne quod ex nihilo factum est posse peccare? Quod tanquam dixissem, ita mihi obiecisti res alias, & ipsa mundi elementa, quæ cum ex nihilo facta sint peccare non possunt, quoniam solum potest animal rationale peccare. Nunc ergo euigila atque aspice, omne quod peccare potest de nihilo factum est, nec ideo sequitur etiam omne quod de nihilo factum est posse peccare. Non igitur mihi proferantur alia quæ de nihilo facta sunt, & peccare non possunt, quoniam non dico omne quod ex nihilo factum est peccare potest, sed dico omne quod peccare potest ex nihilo factum est, tanquam si dixissem omnis bos animal est, non vtique aduersum me commemorari debuerunt multa alia animalia quæ non sunt boues, quoniam non dixeram omne animal bos est, sed omnis bos animal est. Iterum ergo dico, omne quod peccare potest ex nihilo factum est: omne ergo quod ex nihilo factum est potest peccare, non dico. Quod velut dixerim multa commemoras quamuis ex nihilo facta quæ tamen peccare non possunt. Calliditatem tuam tolle de medio, * quia tardis illudis ingeniis, aut cœcitatem qua manifesta non cernis. Cum autem dico natura quæ rationalis creata est, ideo peccare potuit, quia de nihilo facta est non de Deo, attende quid dicam, ne mihi rursus inani loquacitate ventiles nihil, & me dixisse affirmes vim faciendi aliquid habere, quod nihil est. Hoc dico ego, naturam quæ rationalis creata est propterea peccare potuisse quia ex nihilo facta, quod aliud quid est quam propterea peccare potuisse, quia natura Dei non est? Si enim de nihilo facta non esset, de Deo naturaliter esset quidquid esset. Si naturaliter de Deo esset, Dei natura esset; si Dei natura, esset peccare non posset. Ideo igitur peccare potuit quamuis facta sit à Deo, quia de nihilo facta est, non de Deo. hoc tu si intellexeris, & veritati repugnare nolueris, ab hac contentione in hac quæstione cessabis.

f, ne.

l, qua

XL. IVLIANVS DIXIT: Cur ergo hoc tam magnum apertum esset, quid illud fuit quod tibi persuasit, vt crederes antiqui nihili violentiam, causam malæ voluntatis fuisse? Profecto vt intelligeremus nos omnia quæ sunt facta de nihilo te rea credere, & vniuersum mundum Diabolo mancipare. Quoniam mihi claruit antiquam inter eos dogmatum manere concordiam, huic iam tibi pariter & Manichæo respondeo. Quæritis certè vt qui nego mali esse naturam si possum respondeam, vnde ipsa mala voluntas in homine primo potuit oriri. At ego refero non vos intelligere quid dicatis. Voluntas enim nihil est aliud, quàm motus animi cogente nullo.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Motus animi quid, est nisi motus naturæ, animus enim sine dubitatione natura est, proinde voluntas motus est naturæ quoniam motus est animi. Tu autem cum superius naturam tanquam genus poneres, eique generi species suas subderes, sic certè loquutus es. *Naturæ*, inquis, *humanæ generalitas, institutionum intra se locatarum genus quoddam est*, hæc velut species habet, in situ, in membris, in ordinibus, in motibus, vel aliis id genus. Ista ergo tua disputatione motus naturæ speciem asseruisti esse naturæ. vnde te sequitur quod non vis, vt natura sit omnis naturæ motus, si natura genus, eiusque species est naturæ motus, quemadmodum animal est omnis equus, ex eo quod animal genos est, species vero huius generis equus. Ac per hoc voluntas quoniam motus est animi, & inde ostenditur esse motus naturæ; te ita disputante natura est, quia naturæ tanquam generi species huiusmodi subdidisti. Cur ergo reprehendis quod dicitur naturale peccatum quod fecit voluntas mala, quam ipsam voluntatem tu dicere conuincaris esse naturam, si natura

non sit voluntas? Certè tamen nisi in natura non potest esse, quantum enim pertinet ad hominem, motus est animi, animusque natura est. Sine iam, quæso, ita dici naturale peccatum, quoniam cum homo peccat, natura vtique peccat, homo quippe natura est; quemadmodum rectè dici potest etiam spiritale peccatum, cum spiritus peccat. Non enim errauit Apostolus vbi ait *spiritalia nequitiæ*, quæ spiritalia proculdubio natura, sunt, quia spiritus sine ambiguitate natura est, siue sit creator, siue sit creatus. Nec tamen quod vel Angelo vel homine nolente commissum est, quoniam natura peccauit, & Angelus enim & homo naturæ sunt, ita hoc esse dicimus naturale peccatum, vt necessitate factum esse dicamus, quod factum est libera voluntate; qui enim propterea peccauit quia voluit, potuit & nole peccare. Et ita homo creatus est vt possit & nolle & velle, & quodlibet horum * habetur in potestate. Sed aliud est originale peccatum, quod, & si trahunt sine propria voluntate nascentes, tamen per voluntatem primi hominis ipsa est origo vitiata, sicut aliud etiam est in maiore homine propter quod dicit, *non enim*, quod volo facio bonum, sed sed quod nolo malum hoc ago, nec tamen ista necessitas insanabilis est ei, cui dicitur, *de necessitatibus meis erue me*.

Eph. 4. 12. — l. habent. — Rom. 7 15.

XLI. IVLIANVS DIXIT: Quæritis ergo necessitatem rei, quæ esse non potest si patitur necessitatem, huic motui animi libero sine coactu originis in quieto, si causa ipso motu dicitur antiquior, non gignitur omnino, sed tollitur, nomen enim ipsum voluntatis nullam vim habet alteram, quam non debere materiæ quod mouetur. Cum ergo vnde orta sit voluntas ipsa voluntate quæris antiquius, non exordium eius, sed exitium requiris, omnino enim non intelligitur esse, si aut tenebris deputetur aut nihilo. Nec potest dici iam voluntas quæ subsistere non potest nisi in motu nullo animi cogente. Si ergo cogat aliquis, est quidem motus, sed non est voluntas, cuius vim illa definitionis pars secunda compleuit, id est nullo cogente: si ergo voluntas nihil est aliud quam motus animi cogente nullo, male prorsus quæritur origo rei, cuius conditio si peruenitur, interit. Expende ergo quid sit quod roges. *Vnde*, inquis, *ipsa voluntas mala quasi arbor mala in primo homine potuit oriri, qui confiteris voluntatem de origine contigisse*, nam voluntas motus est animi cogente nullo, naturalia cuncta cogunt esse quod sequitur, voluntas autem si præcedentibus causis cogatur, voluntas esse mox desiit, & perdit conditionem si accepit originem.

de nupt. & conc. lib 2. c. 28.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si voluntas ideo non habet originem, quia non cogitur, nec ipse homo habet originem vt sit homo, quia non coactus est esse. Quomodo enim cogi poterat qui non erat? Et certe homo natura est; tuque dixisti naturalia cogunt esse quod sequitur. Rogo te attende quid dicas, noli oculis linguam mouere quomodo qui in somnis loquitur, nulla res quæ non est, cogi potest. Vide etiam quam sit insanum negare habere originem res quæ ortæ sunt, cum ipsa origo ab oriundo sit dicta. Nam quod est, & originem non habet, semper fuit. Si autem non fuit & est, ortum est, si ortum, est habet originem. Voluntas ergo peccati, quæ non fuit & est, vtique orta est, si enim est & orta non est, semper fuit, si non fuit, semper ergo orta est. Iam tu clama contra apertissimam veritatem, hoc enim decet tuam vanam loquacitatem, & dic, orta est quidem sed originem non habet, aut quod est insanius, & non fuit & est, & tamen orta non est, porro si hoc non dicis, ne insulsissimus & omnino fatuus iudiceris, quære vnde orta sit hominis voluntas mala, quam negare non potes ortam esse, quia negare non potes non fuisse & cœpisse. Quære, inquam, vnde orta sit, & inuenies ipsum hominem; ex illo quippe orta est voluntas mala, quæ in illo ante non fuit. Quære etiam qualis erat homo antequam voluntas mala oriretur ex illo, & inuenies bonum, ea quippe voluntate factus est malus, quæ antequam oriretur ex illo, talis erat, qualis à buno factus erat, id est bonus. Hoc est igitur quod ait meus doctor, tuusque destructor Ambrosius, ex bonis igitur mala orta sunt. Quod tu negando, & dicendo rerum ratio non sinit, vt de bono malum, & de iusto iniustum aliquid proferatur; tantum adiuuas Manichæos ad introducendam naturam mali, de qua dicunt oriri mala, vt te patronum sui gratulentur erroris, nisi cum eis & ipse vincaris. Tu es enim qui mirabili eloquentia, vel potius amentia defendis paruulos, vt à saluatore separes, sic oppugnas Manichæos, vt contra saluatorem subleues.

XLII. IVLIANVS DIXIT: Cum ergo bene definita sit volūtas motus animi cogente nullo, quid quæris superius causas, quas diffinitio voluntatis exclusit? Expendite igitur quid sit voluntas, & definetis inquirere vnde sit voluntas. Voluntas est enim motus animi co-

genre nullo, vos si tentetis ire dimidio vngue superius, statim constituta conuelletis. Quid ergo dicit Manichæus? sed iste motus ideo exortus est, quia de tenebrarum natura homo factus est. Quid tu? quia, inquis, de nihilo factus est homo. Vnus ergo dicit ideo voluntas mala quia de nihilo factus est homo, alter ideo voluntas mala in homine, quia de tenebris factus est homo, vtrique ergo illud voluntatis suppletorium denegatis, id est cogente nullo. Si enim tanta fuit virtus in nihilo, quanta in aliquo, quæ coëgit hanc voluntatem existere, exclusit ab ea conditionem suam qua dictum B fuerat cogente nullo; sed non minus mali abegit infamiam, non est enim peccatum quod de motu animi libero non venit, effectumque est, vt cum dispendio veritatis, totius mali periret inuidia; & euanuit mali natura, cum crimen voluntatis euanuit; Crimen autem euanuit voluntatis, cum definitio voluntatis exsecta est: Et peccati igitur & voluntatis claruit eiusmodi esse conditionem, vt si causis præcedentibus, C deputetur, & vim perdat, & crimen, vbi ergo erit mali natura, cum malum non esse constiterit.

Avgvstinvs respondit: Dici non potest quantum mirer frontem tuam, quomodo dicas naturam mali, qui malum naturale non dicis; aut quomodo malum naturale non dicas, qui naturam mali dicis. Quid autem vanius diffinitionibus tuis, qui propterea putas non quærendum esse vnde sit voluntas, quia motus animi est cogente nullo? si enim dicatur vt D putas vnde sit, non erit verum quod dictum est cogente nullo, quia illud vnde est, eam cogit esse, & ideo non est aliunde ne cogatur esse. O stultitiam singularem! non est ergo alicunde ipse homo qui non est coactus esse, quia non erat qui cogeretur, antequam esset. Prorsus alicunde est voluntas, & esse non cogitur, & si eius origo quærenda non est, non ideo quærenda non est quod voluntas alicunde non sit, sed quia manifestum est vnde sit. Ab illo est enim voluntas cuius est voluntas, ab Angelo scilicet voluntas, E Angeli, ab homine hominis, à Deo Dei. Et si operatur Deus in homine voluntatem bonam, id vtique agit vt oriatur ab illo bona voluntas cuius est voluntas, sicut ait vt homo oriatur ab homine: non enim quia Deus creat hominem, ideo non homo ex homine nascitur: malæ autem voluntatis suæ vnusquisque author est quia malum vult. Sed cum quæritur quare homo possit habere malam voluntatem, quamuis vt habeat non sit necesse, non

A origo quæritur voluntatis, sed origo ipsius possibilitatis; & inuenitur ea esse causa, quia & si magnum bonum est rationalis creatura, non tamen est quod est Deus, cuius solius est inconuertibilis, incommutabilisque natura. Et huius rei causa cum quæritur, hoc inuenitur quia non de seipso, hoc est de sua natura atque substantia gennit, sed de nihilo hoc est de nulla re fecit hæc Deus. non quia nihil habet aliquam vim, si enim haberet, non nihil sed aliquid esset, quia hoc est cuique naturæ de nihilo factam esse, quod est B naturam Dei non esse, quæ immutabilis sola est. Nec ea quæ de aliquibus rebus facta sunt ab hac excipiuntur origine, quoniam res quæ ita factæ sunt vt ex iis aliæ fierent, de nulli extantibus factæ sunt, hoc est omnino de nihilo. Mutari autem possunt quæcumque alia diuersis & propriis qualitatibus suis, voluntate vero quæ ratione vtitur sola est rationalis creatura mutabilis. Hæc diligenter & intelligenter quisquis aduertit, C multum te de nihilo nihil quod ad rem pertineat dixisse cognoscet.

Ivlianvs dixit: Quid est XLIII. enim malum, idest, peccatum? voluntas sequendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Quid est ipsa voluntas? motus animi cogente nullo. Si ergo peccatum ex voluntate natum est, voluntas ex motu animi cogonte nullo, nec nihil, nec tenebrarum conditio fecit vt esset hic motus, qui ideo à nullo cogitur vt possit esse, cogente nullo. Ac per hoc D nullum est naturale, nullum originale peccatum, quia hæc duo nomina vnum indicant, id est peccatum esse non voluntarium. Præscripsit autem veritas, nisi voluntarium non posse esse peccatum; & ideo qui dicit malum esse quod constat ingenitum, non conuincit in natura esse peccatum; sed se ostendit per prauitatem ingenii criminosum. Ecce responsum est ad quod tu responderi non posse credebas. Oxymora prorsus fuit quæstio, quam tu arbitraris inuictam.

E Avgvstinvs respondit: Exultat inaniter, & dicis ecce responsum est, vbi te respondere non potuisse mox inuenit, quicumque acutus legit hæc tua, vel non multum tardus & mea, quantalibet enim perplexitate non implicata explicare, sed aperta implicare coneris, sani negare non possunt oriri ab vnoquoque voluntatem suam, nec nisi ab homine oriri hominis voluntatem: Ac per hoc quoniam mala, hominum mala voluntate esse cœperunt, & ante voluntatem malam scimus fuisse homi-

nem naturam bonam. *Ex bonis orta sunt mala.* Hoc dicit Ambrosius, hinc perimitur Manichæus. Hoc pro Manichæo negat contra Ambrosium Iulianus, dicens si natura opus Dei est per opus Dei, opus Diaboli transire non sinitur, vt Manichæus dicat non esse homines opus Dei, per quos Apostolus transisse dicit peccatum, & mortem quod est opus Diaboli, quoniam secundum Iulianum per opus Dei, opus Diaboli transire non sinitur, & dicit Apostolus per homines transisse opus Diaboli, non sunt ergo homines opus Dei. Manichæi est ista conclusio, veniens illi, Iuliane, de adiutorio tuo. Sed Apostolus pro veritate decertans, & homines dicit esse opus Dei vt prosternat Manichæum, & per opus Dei, hoc est per hominem transisse opus Diaboli, vt cum illo prosternat & te ipsum.

XLIV. IVLIANVS DIXIT: Illud tamen admoneo, solere etiam te in scripris tuis tenebras non dicere creaturam, sed absentia luminis, remanere obscuritatem; vt nihil aliud sit obtenebratio, quàm splendoris exclusio. Quod ergo excluditur, creaturam vocas, quod remanet tenebras, quod quidem vulgatum à Philosophis est. Nec nunc quæro verumne esse puteter, an falsum; sed illud inculco, tenebras tu non dicis esse aliud quam nihil. In homine autem, id est opere Dei malum ideo extitisse argumentaris, quia de nihilo factus erat. Causam ergo mali illud nihilum fuisse confirmas, quod nihilum tenebras etiam pronuntias. Necessitatem, itaque mali de tenebrarum dicis conditione descendere. Igitur nec in hoc à præceptore* dissentis, quoniam voluntatem malam pariter æternis tenebris deputatis.

l. dissentitis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Paulo ante iam tibi de nihilo nihil dicenti quantum aperte potui, breuiterque respondi, & frustra ad tenebras voluisti fugere. Non latebis, lumen quippe te persequitur veritatis, ita dicens factas ex nihilo creaturas quæ non sunt, quod ipse qui fecit, vt ipsum nihil non existimetur, vel intelligatur esse aliquid nec ad faciendum habere aliquam vim, quia si haberet non esset nihil, ac per hoc nihil nec corpus esse vllum, nec spiritus, nec his substantiis aliquid accidens, nec informis vlla materies, nec inanis locus, nec ipsæ tenebræ sed prorsus nihil. Quia vbi sunt tenebræ, corpus est aliquod carens lumine, siue aër, siue aqua, siue aliquid aliud, corporali enim lumine vel illuminari vt clareat, vel priuari vt tenebrescat, nisi corpus non potest. Ac per hoc istarum corporalium tenebrarum conditor non est, nisi qui condidit corpora propter quod in hymno trium virorum benedicunt eum lux & tenebræ. Fecit ergo Deus cuncta de nihilo, id est omnia quæ vt essent fecit, si eorum originem primam respiciamus, ex his quæ non erant fecit, hoc Græci dicunt exucoHTON. Quod ne credatur de vnigenito qui est Deus de Deo, lumen de lumine, & ideo non de nihilo, vehementer Catholica * resistit Arrianis. Cum itaque dicimus non ideo potuisse oriri ex bono malam voluntatem, quia bonum factum est à bono Deo, sed quia de nihilo factum est, non de Deo, non nihilo damus vllam naturam, sed naturam factoris à natura eorum quæ sunt facta, discernimus. Ideo quippe possunt ista mutari sine voluntate, sicut rationalis potuit creatura, sine propriis qualitalibus suis sicut cætera, quoniam de nihilo facta sunt, non de Deo quamuis faciente non nisi Deo; id est, quia non sunt quod illa natura quæ facta non est, atque ob hoc immutabilis sola est. Si ergo vis Manichæos, vel deuitare vel vincere, hoc sape, hoc cape intelligendo si potes, credendo si non potes, quoniam ex bonis orta sunt mala, nec est aliquid malitia nisi indigentia boni.

ΕΞ ΟΥΚ ΟΝΤΩΝ

g. videtur addendum fides.

XLV. IVLIANVS DIXIT: Verum vt ambos nos veritas detexit, & proruit; Ita nobis consideratio nostri reposcit officij, vt quid sit quod obscuritatem huic quæstioni, quæ iam exarmata est, fecerat, explicemus. Omnia quæ fiunt, aut necessario, aut à possibili dicuntur existere. Necessarium autem hic dico, non quod solemus * vtile nuncupare, sed quod maioribus fuerit causis coactum. Necessarium ergo vocamus non quod in iure sit voluntatis, sed quod patiatur existendi vim. Possibile autem dicimus quod nec existendi, nec non existendi in alteram partem experiatur necessitatem, sed certis modis & possit esse, & possit non esse. Teneat ergo lector noster, quid hic necessarium; quid possibile nuncupemus. Et vt à grandibus inchoëmus exemplis, vt Deus faceret mundum, à possibili venit ei & non à necessario; id est omnipotentiæ eius possibile fuit create quæ condidit, necessarium tamen non fuit, videlicet non esse ab aliquo coactus vt faceret, sed fecit quia voluit; quod non fecisset, profecto si noluisset. At hoc quod authori fuit possibile, in opere à necessario factum est, id est non fuit mundo possibile esse & non esse, qui esse ab omnipotente iubebatur, sed cogebatur existere, cui omnipotens mandabat essentiam.

velles

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo mundus cogebatur existere, qui non erat antequam existeret? Quomodo cogitur quisque si non est? Nonne satis erant vt diceres, mundus factus est Dei voluntate non sua. Sed perge videamus quid ex ista

distinctione possibilis & necessarij coneris A ostendere, quam melius possemus intelligere, si eam commemorare tantummodo & non exponere voluisses. Quis enim non videat omne quod fieri necesse est etiam fieri posse? Non omne quod fieri potest, etiam fieri necesse est? Si ergo hoc tibi placuit appellare possibile, quod ita fieri potest vt non sit necesse, illud autem necessarium, quod non solum fieri potest, verum etiam necesse est. Loquere vt vis, vbi res apparent non est de verbis controuersia facienda. Satis est nosse omne necessarium esse possibile, & non omne possibile esse necessarium.

XLVI. IVLIANVS DIXIT: Transiit ergo in necessitatem conditi, quod venerat de possibilitate condentis. Fecit etiam diuersas naturas diuersasque species in naturis, custodito eo ordine* qua rerum fluebat exordio, vt alia essent necessaria, alia possibilia. Quidquid habent ergo creaturæ naturaliter, à necessarij* partæ sortitæ sunt.

f. quo rerum fluebant exordia.

l. parte.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Si quidquid habent creaturæ naturaliter à parte necessarij, sortitæ sunt, non ergo naturaliter habent homines quod concumbunt, sed quod possunt concumbere. Nec ille quem Apostolus commemorauit, naturalis est vsus fœminæ, sed possibilitas eius. Si enim nolit homo non est ipse vsus, quamuis possit esse si velit. Possibilitas ergo eius naturalis est, ipse non est. Non enim est necessarius, quia nullus est si nolimus, & errauit Apostolus qui dixit esse vsum fœminæ naturalem. Vbi est etiam, quod ante dixisti, naturam genus, speciesque eius esse coniugium, quandoquidem non necessitate sed D voluntate coniugia copulantur? An forte vt hoc diceres nondum tibi in mentem venerat duorum istorum, id est necessarij possibilisque distinctio? Et* vn post concubitum sexuum nascatur homo, naturale non est, quia non est necessarium. Non enim necesse est vt consequatur conceptus & partus, cum mas & fœmina concubuerint. Hoc autem possibile non necessarium diffinisti quod fieri potest, sed necesse non est. Nec E naturaliter manducamus, quia ex hoc si nolumus non fit, & ideo possibile est, non necessarium Sed ista negare esse naturalia, nihil est aliud quàm magnam partem velle auferre naturæ. Falsum est itaque quod aisti, quidquid habent creaturæ naturaliter à necessarij parte sortitæ sunt; quandoquidem & hoc quæ commemoraui, & alia quæ commemorare longum esset, naturaliter habent, nec ea tamen sunt à necessarij parte sortitæ.

l. cum.

XLVII. IVLIANVS DIXIT: Qui autem sentiunt in processu non semper à necessario sed multa à possibili capiunt, hoc in cunctis licet videre corporibus, sed longior disputatio nascitur, pauca tamen demus exempla. Natura corporum est, vt coagmentatione concrescant, diuisione soluantur, capacia ergo sunt vulneris quæ patiuntur interitum. Vt ergo possint vulnerari, à necessario habent, vt vulnerentur autem à possibili. Ita à necessario est possibilitatis natura, cum non sit necessarius possibilitatis effectus. Verbi gratia, equus, bos & similes animantes vulnerabilem habent naturam, & ideo incommodi capacia à necessario sunt. Vt autem vulnerentur, non semper necessarium est. Si enim per diligentiam custodiantur defendantur à plagis, possunt non vulnerari; quod si non custodiantur possunt etiam vulnerari. Plurimum ergo distat inter ea quæ à possibili veniunt, & ea quæ à necessario: quæ nisi custodiatur distinctio, * inuumeræ sunt errores. Quod vt comparatione clarescat lapsi sunt quoddam medicinæ oppugnatores, argumentati, hanc artem nihil habere vtilitatis, disputantque hoc modo, morituris ne medicina subuenit, C an victuris? Si morituris, nihil promouet; Si victuris, frustra gestit. Qui enim morituri erant, hac quoque laborante, morientur; qui victuri sunt, sine quoque huius beneficio salui esse poterunt. Quam nempe concinna, quam vrbana conclusio, sed dissoluitur à propugnatoribus medicinæ hoc modo; Hæc ars, inquiunt, prodest nec victuris, nec morituris dumtaxat à necessario, sed à possibili id vtrimque passuris, non ergo adiuuat medicina eum qui sine dubio moriturus est, quoniam facere immortalem non potest, sed neque ei subuenit qui sine dubio incolumis est. Verum illi qui si non curetur periclitari potest, si curetur liberari potest, sicut ergo nec victuro nec morituro à necessarij conditione subuenire, ita morituro & victuro sed à possibili, ars potest erudita prodesse. Illi ergo priores medicantium studiis obloquentes, propositionem à possibili incoantem, necessarij siue clauserunt, quod disputationis genus in innumera extenditur. Verbi gratia prohibet lex homicidium fieri, prohibet etiam negligentiæ per quam in pericula ruitur, occasionem dari, vt in tauro cornupeta, atque in † domorum coronis. Ac potest dici; victuro subuenit ista diligentia, an morituro? Nihil promouet, si victuro ex abundanti consulit, si vtrumque hoc contrarium, & per impedimenta & sine impedimentis necessaria consequentur. At hoc saltem est, optimo enim mortalibus iure consulitur, vt quod poterant pati siue diligentia, diligentiæ operibus euadant. Aliud ergo est à possibili, aliud à necessario. Ostendamus iam

l. innumeri.

f. indemni- t-rum cor- nibus.

quid his anteloquiis adiuuemur. Fecit Deus hominem liberi arbitrij naturæ bonæ, sed quæ capax esset virtutum, quas sibi ex se mancipato animo comparasset; quod liberum arbitrium aliter constare non poterat, quam vt haberet etiam peccandi possibilitatem. Libertatem ergo à necessario habet, voluntatem à possibili. Non potest non esse liber, sed in neutram voluntatem cogi potest, factusque rei necessariæ possibilis effectus. In possibili ergo peccari potest, in necessario non potest, quia necessario non actor, sed author ipse censetur; atque hoc quod potest homo ex integro Dei esse, à possibili autem ipse actor expenditur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid dicis de Diabolo, de quo scriptum, *ab initio Diabolus peccat*; possibilitatem peccandi habet, an necessitatem? si necessitatem, tu videris; si autem possibilitatem, potest ergo & non peccare, potest habere bonam voluntatem, potest agere pœnitentiam & impetrare misericordiam Dei, *quia cor contritum & humiliatum Deus non despicit*. Quod

Psal. 50. 18. quidem visum est quibusdam, Origene vt perhibetur authore. Sed hoc, vt nosse te existimo, fides catholica & sana non recepit: vnde nonnulli Origenem quoque ipsum alienum fuisse ab hoc errore aut probant, aut volunt. Restat igitur vt ante supplicium ignis æterni, etiam necessitas ista peccandi magna, sit Diabolo magna pœna peccati. Neque hinc excusetur à crimine, quoniam & ista vindicta est proxima crimine, vt eum delectet sola malitia, nec possit delectare iustitia. Ad hanc autem iam pœnalem peccandi necessitatem non vtique peruenisset, nisi prius libera voluntate, nulla necessitate peccasset. Diffinitio itaque illa peccati, cum sit quod iustitia vetat, & vnde liberum arbitrium est abstinere, ad illud peccatum pertinet quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati.

XLVIII. IVLIANVS DIXIT: Et malum ergo & bonum ex propria voluntate fit, sed bonum suum etiam Deo debet, qui parti huic, non quidem præiudicium, tamen adiutorium subministrat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tam bonum certè quàm malum homo ex propria voluntate, sicut dicis facit, & vtrumque in illo possibilitas æqua lance libratur, & ad bene faciendum Deus adiutorium subministrat. Cur ergo ad peccandum procliuior est natura humana mortalium, si nihil egit originale peccatum? quamuis & ipsum adiutorium quod subministrare Deum cogimini confiteri, quale dicatis esse non lateat. Legem quippe non spiri-

Philip. 1. 17. tum dicitis, cum Paulus Apostolus per *sub-*

A *ministrationem Spiritus sancti nos doceat adiuuari*. Quod ideo commemorandum putaui, ne forte qui audiunt vel legunt de subministratione diuini adiutorij sententiam tuam, obliuiscantur hæresim vestram.

IVLIANVS DIXIT: Tantum ergo valet ista distinctio, vt si nescientes quod à possibili incipit, necessarium concludamus, omnia crimina ad Deum recurrant. Quod Manichæus videns, tenebras peccati excogitauit authores: Non enim valuit inter possibile necessariumque distinguere. Omne ergo quod naturaliter habet homo, à necessarij parte sortitus est, quia non potuit aliter esse quàm factus est. XLIX.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam paulo ante monstraui quam vana sit sententia ista, stolidissimum est enim habere homines naturaliter possibilitatem manducandi, sed non naturaliter cibos naturæ congruit manducare; aut habere homines naturaliter possibilitatem concumbendi. Sed non naturaliter genitalibus membris sexus vtriusque concumbere. Quis hoc dicat qui considerat vtrumque quod dicit? Vtrumque enim naturale est, & quod fieri possunt ista, & quod fiunt. Sed & illud & quando nolumus, hoc non est nisi velimus.

IVLIANVS DIXIT: Malum autem quod agit, à possibili agit. L.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Attende eum qui dicit, *quod nolo malum hoc ago*, & responde vtrum necessitatem non habeat agendi malum, quando quod vult, facit bonum, sed quod non vult, malum hoc agit. Quod si Apostolo repugnare non audes, ecce homo à necessario male agens dissensiones tuas dirumpit & dissipat; Necessitate quippe malum agit, qui non vult, & agit. Hoc autem quod nolens agit, si tantummodo concupiscere est carne, sine vlla mentis consensione, membrorumque operatione mala est & concupiscentia carnis etiam si non ei consentiatur ad malum, quam te tamen laudare delectat. Si autem tantum cogitur iste qui clamat, *hoc ago quod nolo malum*, vt etiam sua membra exhibeat arma peccato, non solum concupiscuntur à necessario mala, verumetiam committuntur. Vbi sunt diffinitiones tuæ, quas tanta loquacitate distinguis? Nempe vt fumus defecerunt & perierunt Necessariũ atque possibile magna cura discenda commendas, necessarium dicens esse quod fieri necesse est, possibile autem quod fieri potest: sed necesse non est, proinde necessitatem necessario tribuis, possibile vero nulla necessitate constringis; malos actus non das necessario sed possibili, & dicis loquens de homine malum autem quod agit à possibili

Rom. 7.

Ab hoc ¶ ad 52. Omnia in MS. confusa erãt, si ergo obiectiones IVLIANI & *responsiones* AVGVSTINI *vt videbit lector, discreuimus, ne verbulo quidem addito aut immutato.*

Ibid.

agit, ne quisquam male agere necessitate A non voluntate dicatur. Sed procedit in medium qui tibi validissime contradicit & dicit,

Ibidem. Quid est quod dicis, ecce ego *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* Notum est quod homo primus voluntate malum egit, non necessitate, sed iste qui dicit *quod nolo malum, hoc ago*, necessitate se ostendit malum agere non voluntate, & flens miserias suas, ridet diffinitiones tuas.

LI. IVLIANVS DIXIT: Nisi ergo necessaria possibilitas fuisset, effectus possibilis non fuisset. Vt ergo possit malum & bonum facere, necessarium est. Vt autem malum faciat, non necessario, sed possibili suo debet. Vbi autem possibilitas est partis vtriusque, B necessitas neutra est. Sic fit vt nihil sit aliud peccatum, quam voluntas agendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Si nihil sit autem voluntas aliud, quàm motus animi cogente nullo, quomodo ergo Deus vt mundum faceret à possibili habuit; mundus autem ipse vt existeret à necessario pertulit? Ita etiam in imagine Dei simile quiddam intelligitur. Quippe vt habeat quam elegerit voluntatem, non cogitur, sed à possibili ei venit, illud autem quod male fecerit, necessitatem habet reatus. Ita crimen à necessario incurrit horrorem, licet exortum sit non à necessitate, sed à possibilitate facientis, opus ergo possibilitatis testimonium est liberi animantis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Iam te omnino negligit, qui ea quæ tibi supra respondimus legit. Quoniam qui dicit *non quod*

Ibidem. *volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago,* necessitate se ad agendum malum premi satis aperte indicat, & ostendit falsum esse quod dicis, *vt malum faciat non necessario, sed possibili suo debet*, & cætera talia quæ garris inaniter. Sic fit vt illa diffinitio qua dicitur, esse peccatum voluntas agendi quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, illud peccatum complectatur sicut iam superius dixi, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. Tali namque pœna iste agebat, quod nolebat malum, vnde illi si liberum esset abstinere, nequaquam diceret, *non quod volo facio bonum,*

Ibidem. *sed quod nolo malum hoc ago.* Sicut ergo nos agnoscimus hominem in corpore vitæ illius E

g. videtur delendum nomen arbitrium. beatum, vbi habuit liberum* *arbitrium* quod vellet agere siue bonum, siue malum, sic & tu agnosce hominem in corpore mortis huius miserum, vbi perdita libertate audis

Ibid. Sub fin. cap. 7. eum dicere, *Non quod volo ago, sed quod odi illud facio, & non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago, & miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius.*

LII. IVLIANVS DIXIT: Huius vitupera-

tio ad necessaria non recurrit, quia quidquid ad necessarium peruenerit, ipsum pulsat authorem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid hoc malum hominis, vbi dicit, *quod nolo malum hoc ago*, ipsum hominis pulsat authorem? & tamen eum qui sic agit malum, satis apparet ad necessarium peruenisse, necessitate quippe agit, quod non agit voluntate.

IVLIANVS DIXIT: Quomodo ergo quod à necessario venit, possibili meo ascribi non potest; ita quod à possibili venit, necessario attribui non potest; id est quomodo natura corporis & animi mei voluntati meæ applicari non potest, vt ideo sic videar esse, quia volui, cum non potuerim velle antequam essem. Ita malum voluntatis, naturæ non potest admoueri, vt necessitati opera possibilitatis misceantur. XLIII.

AVGVSTINVS RESPONDIT: A necessitate quidem satis euidenter & aperte discernitur, quod ita fieri potest vt non sit necesse, hoc tu possibile appellas, tanquam impossibile sit quod fieri non solùm potest, verumetiam necesse est. Sed quoniam placuit talia duobus istis nomina imponere, intelligamus vt possumus, & feramus. Sed quid est quod dicis malum voluntatis non potest admoueri naturæ? Nonne cum Angelus, vel homo aliquid vult, natura aliquid vult? Et Angelus & homo naturæ sunt. Quis hoc dixerit? Si ergo naturæ sunt Angelus & homo, profecto natura vult quodcumque vult Angelus, natura vult quodcumque vult homo. Quomodo ergo voluntatis malum non potest admoueri naturæ, cum velle aliquid nisi natura non possit, aut D non imputetur homini peccatum voluntatis suæ, quia homo natura est, & malum voluntatis, vt dicis, non potest naturæ admoueri? An in tantum tua progreditur vanitas, vt naturæ dicas debere imputari, quod naturæ non potest admoueri? nam quis dicat naturæ non imputari quod imputatur homini, nisi quisquis ita desipit vt hominem neget esse naturam? Videsne, quam multum loquaris, nesciens quid loquaris. Si ergo dicas, voluntas necessitati non potest admoueri, ne hoc quidem vniuersaliter verum est. Aliquando enim quod necesse est volumus, sicut necesse est, vt qui perseueranter bene viuunt, fiant beati, aliquando etiam necesse est aliquid vt velimus, sicut necesse est nos beatitudinem velle, vndequædam est & beata necessitas, quia necesse est Deum semper & immutabiliter & beate viuere. Sed quoniam sunt & quædam necessitates sic à voluntatibus alienæ, vt & necessitas sit ibi, vbi voluntas non est, &

voluntas vbi non est necessitas.* Ex parte saltem verum est quod dicitur, voluntas necessitati non potest admoueri. Qui vero dicit mala voluntas non potest naturæ admoueri, idem nobis si potest, voluntatem vel malam, vel bonam vbi natura non est, ostendat; aut quod voluntas esse aliqua possit si natura non sit quæ aliquid velit. Attende igitur quam sis à veritate seclusus. Tu dicis voluntas mala naturæ non potest admoueri. Veritas autem dicit, quamdiu est voluntas vlla, natura non potest separari.

LIV. IVLIANVS DIXIT: Hanc ergo subtilitatem diuisionum non introspiciens Manichæus, Traducianorum nobis produxit examina, argumentatur enim hoc modo. Vnde malum? nimirum de voluntate. Vnde voluntas mala? respondet de homine, vnde homo? per Deum; concluditque. Si malum ex homine, homo per Deum, malum igitur per Deum; & post hoc quasi religiosus, ne criminosum faciat Deum, dat tenebrarum naturam, cui malum debeamus ascribere. Hinc & Augustinus, vnde malum? de voluntate. Vnde, inquit, ipsa voluntas? de homine qui est opus Dei: Et colligit, Si malum ex voluntate, voluntas ex homine, homo opus Dei, malum igitur per Deum, quod quasi conatus absoluere, ne Deum criminosum dicere videretur, (quod Tradux eius affirmat) violentum æque pro Deo, nobis, nihil obtulit, id est tenebras quibus malum hoc ascribere deberemus. *Non enim,* de nup. & conc. lib. 2. c. 28. *inquit, ideo in homine malum natum est quia opus Dei erat, sed ideo quia de nihilo erat.* Quasi veritas respondere non possit. Et qua impudentia: primo mentitur Deus tuus, esse in homine voluntatem, deinde condemnat, cum malum istud videlicet peccatum de necessitate nouerit tenebrarum, id est antiqui nihili configisse. Infleximus per casus nihil, vt appareret Traduciani virtus in nihilo collocantis spem suam. Vnde tamen imbecillitatem Dei quem Traducianus induit ipsum nihilum superare non voluit. Cumque hominem fecisset ex nihilo, non potuit à conditione mali, quæ de nihilo veniebat, exuere, sed rerum difficultate factus amarior, pro suis culpis hominem criminatur, & imaginis suæ exitio nihili delicta condemnat. Benignius cum eo agit senex * Manis, vt dicat illum non vsquequaque tenebrarum gente vastatum, cuius debilitatem tantam inducit Traducianus, vt commentetur eum à nihilo fuisse superatum.

1. Manes.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nemo superatur à nihilo, sed tu superaris ni- A hil, dicendo nec ego in nihilo collocaui spem meam, sed tu ad nihilum perduxisti loquacitatem tuam. Sane si recte intelligas quod peruerse loqueris, isto modo Deus à nihilo superatur, quoniam Deum nulla res superat. Nihil enim quid est nisi res nulla? Isto modo etiam Deus non potest superare nihil, quia nullam rem non superat, qui superat omnia, est enim super omnia. Sed non introspexit, vt dicis, Manichæus subtilitates diuisionum tuarum, & ideo dicit, si malum ex homine, B homo autem per Deum, malum igitur per Deum; Vt hac conclusione territi, aut hominem per Deum, aut malum negemus ex homine, aut vtrumque vt ille falsum esse dicimus, ac sic nobis introducat nescio quam substantiam tenebrarum quæ hominem fecerit, & quæ principaliter malum sit, vnde malum omne credatur. Tu ergo diuisor subtilissime, huic astutiæ qua putas sapientia resistendum? *Dicam,* inquis, *malum ab homine ex possibili exstitisse, non ex necessario:* Quasi vero tibi illa respondere non possit, si malum ex possibili, possibili- C tas ex natura, natura per Deum, malum igitur per Deum. Hanc conclusionem si tu non times, nec ego illam, quoniam ambo non ex necessario, sed ex possibili peccasse hominem primum confitemur. Etenim nos dicentes hominem propterea potuisse peccare, quia non est eius natura facta de Deo, quamuis omnino esse nisi illo creante non possit, non ita hoc dicimus, vt ex hoc ei dicamus impactam, sicut calum- D niaris, peccandi necessitatem. Prorsus peccare poterat, & non poterat. Sed si non de nihilo factus esset, id est, si Deo, natura eius esset, peccare omnino non posset. Quis enim est tam demens, qui dicere audeat immutabilem & inconuertibilem naturam quæ Deus est, vllo modo posse peccare, de quo dicat Apostolus, *negare seipsum non potest?* 2. Timot. 2. 13. Vtrique igitur Manichæo resistimus, dicentes à bono & iusto Deo non sic hominem factum esse, vt ei esset necesse peccare, & ideo peccasse quia voluit, qui posset & nollet. Sed quid in eius progenie ma- E la tanta & tam manifesta conspicimus non voluntaria hominum, sed cum quibus nati sunt, cum ea venire de vitiata per peccatum origine; vos negatis: Profecto ad naturam mali introducendam, cuius commixtione Dei natura corrupta sit, tanquam in arce Manichæum hæresis vestra constituit, ex qua & illum simul & vos veritas deiecit.

IVLIANVS DIXIT: Patiuntur hanc omnes ignominiam, qui indicunt veritati bellum. Nos ergo quid egimus colliga- LV.

mus Quæritur vnde illa prima voluntas mala in homine fuerit exorta. Respondemus à motu animi, cogente nullo. Obiicit si in opere Dei apparuit; assentimur verum esse. Rogatur quomodo id non abnuamus, qui negamus originale peccatum. Respondemus, quia in opere Dei à possibili existit peccatum istud, non necessario. Naturalia ergo necessaria sunt, possibilia autem voluntaria.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Sunt & voluntaria necessaria, sicut beati esse volumus, & necesse est vt velimus; sicut & possibilia naturalia, sic possibile est enim vt concipiat fœmina quæ concumbit cum viro suis & illius genitalibus membris, si nec ipsa sterilis sit, nec ille; sed non est necessarium Fieri quippe potest, sed necesse non est, & tamen naturale est. Tace obsecro, vanæ sunt diffinitiones, nec subtiles, sed pueriles diuisiones tuæ.

LVI. IVLIANVS DIXIT: Ac per hoc, vt peccatum motui libero, ita naturam Deo ascribimus conditori. Est igitur natura humana bonum opus Dei, est libertas arbitrij, id est possibilitas, vel delinquendi, vel recte faciendi bonum æque opus Dei. Vtrumque hoc homini à necessario venit, neutra de his duabus rebus mali causa est, sed hucusque necessaria illa venerunt Iam voluntas quidem in his exoritur, sed non de his. Capacia quippe voluntatis sunt quippe non plena, nec faciunt, sed accipiunt diuersitatem meritorum.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Naturam & liberum arbitrium, rectissime bona confiteris esse Dei opera, sed quod voluntatem in his quidem, sed non de his asseris exoriri, quid insanius dici potest? Itane vero Iuliane, ex homine hominis voluntas non oritur, cum homo opus bonum Dei sit? Postremo potuit nec ascendere in cor tuum, exoriri quidem hominis voluntatem, sed non de libero eius arbitrio? Dic ergo vnde, si non de natura, id est, de ipso homine? si non de libero eius arbitrio, dic ergo vnde voluntas hominis oriatur? dixisti vbi oriatur, dic & vnde? bona opera Dei sunt natura & liberum arbitrium, *in his*, inquis, *voluntas exoritur, sed non de his*, vnde ergo? Dic; audiamus, & discamus. Aut ostende aliquid alicubi ortum esse cum vnde non esset? Mundus quidem de nihilo ortus est, sed Deo faciente Nam si Deum opificem non haberet de nullis rebus omnino oriri non posset. Si ergo & voluntas in homine, vel in eius libero arbitrio de nihilo exorta est, quis eam fecit? Aut si non facta vel orta est, quis eam genuit? An sola in rebus, quæ esse cœ-

A perunt facta de nullo, nata de nullo? Cur ergo propter illam damnatur homo, quo nolente exorta est in illo voluntas mala, cuius erat tantum capax, non efficax? Si autem vt iure damnetur, eo volente, in illo exorta est, cur eius ipsius voluntatem de illo exortam negas, quo volente exortam esse, & quo nisi volente exoriri non potuisse non negas? Cum vero de illo orta est, de natura exorta est, quia homo natura est, & quia potuit etiam nolle quod voluit, de libero eius arbitrio exorta est, quod & ipsum, sicut fateris, pertinet ad naturam. Cur

B ergo negas clausis oculis res apertas, de natura hominis exoriri voluntatem hominis, dum times ne Manichæus naturæ huius accuset authorem? Sufficit ad illam pestilentiam refellendam, quod Catholica veritas prædicat, ab optimo Deo sic esse hominem conditum, vt necessitatem peccandi non haberet, nec peccaret, si peccare nollet, cum etiam semper nolle vtique posset. Quis enim tam sit mente cæcus, vt non videat sicut homo est primitus conditus, MAGNVM BONVM ESSE NATVRÆ, POSSE

C NON PECCARE, QVAMVIS MAIVS SIT, NON POSSE PECCARE, atque ordinatissime constitutum, vt hoc prius esset vnde fieret hominis meritum, & illud esset postea bene meriti præmium.

IVLIANVS DIXIT: Bona ergo possibilitas mali atque boni voluntatem non cogit, sed permittit oboriri: nemo igitur ideo bonus est, quia libero affectus arbitrio est, sunt multi homines æque liberi, sed tamen pessimi, sed nec ideo quisquis malus est, quia liberi arbitrij est, sunt enim multi LVII.

D æque libertatis huius participes, tamen optimi. * Nec bonus igitur, nec malus homo ideo est, quia liber est, sed nec bonus nec malus esse posset, nisi liber esset. Est ergo ista possibilitas quæ nomine libertatis ostenditur, ita à sapientissimo constituta Deo, vt sine ipsa non fit, quod per ipsam esse non cogitur. Contrariorum enim vna capacitate ab vtrorumque præiudicio vindicatur; Id est, nec malæ voluntatis nec bonæ causa & necessitas dici potest, quæ vtramque sic recipit, vt neutram compellat existere. Ne-

* Quid sit liberum apud Pelagianos.

E cessariorum ergo singularis ductus, & bonum quodammodo filum esse velut geometrica illa sine latitudine longitudo est, nec hic vnio diuidi potest. Quamdiu ergo singularis extenditur, vim naturæ suæ tenet, & vbi ei occurrit quod in diuersa fundatur, illud necessarium illico terminatur. Id est bonus Deus bonum fecit hominem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cur ergo dixisti nec bonum, nec malum esse homi-

nem

nem nisi propria voluntate ? vt quidquid ex Deo habet, ex necessario habere non ex possibili ? Quid vis intelligi ex natura non ex voluntate vt per seipsum bonus sit homo, non per Deum, aut certe melior per seipsum quam per Deum ? hæc quippe
Prou. 8. apud 70. verba tua sunt, *Nemo*, inquis, *ideo bonus est, quia libero affectus arbitrio est*, & paulo post, *Nec ideo quisquis malus est*, inquis, *quia liberi arbitrij est*: Quibus verbis quid dicis, nisi quòd nec bonum, nec malum Deus fecerit hominem, sed vtrumlibet horum ipse se facit, cum bene vel male vtitur libero arbitrio ? Quid est ergo quod nunc dicis, bonus Deus bonum fecit hominem, si nec bonus, nec malus est habendo liberum arbitrium quod in eo Deus fecit, sed bene vtendo, id est, cum iam ipse bene vult, non cum habet possibilitatem volendi bene? Et quomodo verum erit, fecit Deus hominem rectum, an rectus erat non habens voluntatem bonam, sed eius possibilitatem? Ergo & prauus erat non habens voluntatem malam, sed eius possibilitatem, & à seipso illi est voluntas bona, falsumque scriptum est, *præparatur voluntas à Domino*, & *Deus in nobis operatur & velle*. Quamquam tu nec à seipso ei dicas esse voluntatem bonam vel malam, sed oriri in illo, non de illo. Ita fit vt per tuam mirabilem sapientiam nec Deus fecerit rectum hominem, sed qui rectus esse posset esse si vellet, nec ipse se faciat : Sed nescio quo casu rectus fiat, quia nec de illo, sed nescio vnde, aut nescio quomodo, in illo voluntas oritur qua rectus fiat. Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis & Diabolica.

LVIII. mendosus locus. IVLIANVS DIXIT: Et incipere, & bene incipere substantiam à necessarij vnione dirigitur, accipit etiam arbitrij libertatem, æque adhuc necessarij linea continetur, sed iam necessariorum finis est, hinc funduntur in contraria voluntates ad vnionem necessarij diuisionis natura non pertinet. Ita possibilitatem habere cogimur, vti autem vel bene vel male ipsa possibilitate non cogimur, ita fit vt etiam possibilitas peccandi capax boni malique sed voluntarij sit, quoniam boni proprij capax esse non poterat, nisi capax esset & praui.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dic potius si vis verum dicere, hominis naturam capacem boni & praui prius factam, Non quod non posset solius boni capax fieri, sed quod ab ipso gradu ordinatissime surgere debuit, vt si non peccasset quando peccare posset, ad eam beatitudinem perueniret vbi peccare non posset. Quia sicut iam dixi vtrumque magnum bonum

A est, quamuis minus vnum, alterum maius. Minus est enim posse non peccare, maius autem non posse peccare vt oportebat à merito boni minoris ad præmium peruenire maioris. Nam si boni proprij sicut dicis, capax esse non poterat humana natura, nisi capax esset & praui, cur post hanc vitam pie gestam, boni solius erit & non mali capax, ab omni scilicet aliena non solum voluntate vel necessitate, verum etiam possibilitate peccandi? An verò me-
B tuendum est ne tunc etiam forte peccemus quando sanctis Angelis erimus æquales? de quibus sine dubitatione credendum est quod acceperint non posse peccare pro merito permansionis suæ, quoniam steterunt quando alijs cadentibus etiam ipsi peccare potuerunt. Alioquin adhuc timendum esset, ne multos nouos Diabolos, & eorum nouos Angelos haberet hic mundus. Sanctorum etiam qui de corpore exierunt, erit nobis vita suspecta, ne ibi etiam, quo venerunt, forsitan peccauerint, aut forsitan peccent, si in natura rationali possibi-
C litas peccandi permanet, nec potest esse capax boni, si non sit & mali. Quæ quoniam vehementer absurda sunt, hæc opinio est respuenda. Potiusque credendum ideo fuisse istam naturam & boni & mali capacem primitus factam, vt horum alterum diligendo, meritum compararet, quo boni solius, vel mali solius capax postmodum fieret; ita tamen vt si plecteretur damnatione perpetua pati cogeretur tantum, non etiam facere sineretur malum.

IVLIANVS DIXIT: Sed quantum interest in- LIX.
D ter plenum & vacuum, tantum nimirum inter possibilitatem & necessitatem, possibilitas enim rei illius cuius capax dicitur, vacua ostenditur; quoniam si vacua non esset, nec capax esset. Qui enim caperet quod iam haberet? Necessitas autem non vacuitatem sed plenitudinem indicat, non potest quippe capere quasi vacua, quod iam quasi plena esse compellit. Tantum itaque inter necessaria & possibilia interest, quantum inter conferta & inania. Ab vtriusque ergo qualitatis cuius æque capax est præiudicijs, ipsa repugnantium susceptione defenditur, habet ergo
E bonum necessarium in natura tantum quantum ad honorem spectat authoris, quod est innocentia nulli malo admixta, naturaliter proprij operis, pro boni proprietate & accusatione mali receptrix. Illud ergo quod ei de proprio venit, peccans quisque viciare potest, hoc verò quod de Dei opere suscepit decolorare non potest, manet ergo & in malis hominibus taxatio naturalis boni, nec vnquam malum erit, bonum malumque agere potuisse, sed personæ illi nihil proderit, quæ

necessarij sui instituta non damnat quidem, sed tamen sibi ea non prodesse compulit. Sicut ergo in eo homine, in quo est iam explicata libertas, cum peccat, malum ascribimus voluntati, naturam autem Deo conditionis authori. Ita si paruulus, qui voluntatis suæ vsum non habet, nec quidquam ostendit præter instituta naturæ, scelere plenus esse dicatur, atque babere malum à necessario, quod alter à possibili capit; sine dubio is author criminis, qui naturæ author arguitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Regulas tuas aperte in maioribus frangimus, vt eas ad paruulos transferre non possis. Rom. 7. 19. Non erat paruulus qui dixit *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* Non ei possibilitatis inanitas, sed necessitatis inerat plenitudo, vt tuo de his rebus loquamur modo, non erat vacuum quo caperet, sed refertum, quo cœperat malum. Non enim ait bonum, malumque agere possum, quæ possibilitas naturæ humanæ malum non fuit nec voluntatis, sed Ibidem. ait *non quod volo facio bonum.* Nec tantum, verum & addidit, *sed quod nolo malum hoc ago.* Ecce & quod non agit bonum, & quod agit malum non possibili, vt ipse constituis, sed vt ille patitur & fatetur, necessario suo debet. Infirmus quidem ad auferendas miserias suas, sed plane firmissimus malleus ad conterendas regulas vestras. Vult & non agit quod bonum est, non vult & agit quod malum est, vnde ista necessitas? Agnoscunt eam quidem Catholici doctores, qui Paulum Apostolum intelligunt etiam de seipso ista dicentem, & ex lege, quæ membris repugnat legi mentis, sine qua nullus hominum nascitur, venire non dubitant, & Ibidem. ideo dici & à sanctis vident, *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago,* quia vident quantum bonum sit nec carne concupiscere, quæ mente auersantur, eosque id velle nec facere: & malum esse quamuis mente non consentiente, vel carne tamen talia concupiscere, eosque id nolle, sed facere sine vlla quidem condemnatione, quoniam peccati huius reatu regeneratione deleto resistunt mente ne perficiant quod concupiscunt carne. Sed non sine suo aliquo malo, quia non eis aliena commixta, sed eorum natura est, & in mente & in carne. Hunc sensum pium & verum contra vestram susceptam, non vultis admittere quasi propterea faciatis, vt in iudicio quo defenditur à vobis, non solum de litteris, verumetiam de ipsis hominum moribus gemitibusque sanctorum,

A nihil aduersus eam recitetur nolentibus vobis; & tanta veritatis manifestatione recitetur, vt non eloquentia, sed sola impudentia vestra remaneat, qua illam non possitis defendere, sed velitis. Quid enim agitis, quod res apertas turpidæ loquacitatis tempestate nubilare conamini? Clamat Apostolus, *Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* Ibidem. Clamat & iam superius, *iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, scio enim quia non habitat in me, hoc est in mea carne bonum.* Quid est, quod nolo B facio? & quid est non ego operor? Quid est nisi quod consequenter exponit, Dicendo quippe quod nolo facio, se facere ostendit; & rursus dicendo non ego operor, non mentem consentientem, sed carnem suam concupiscentem id facere ostendit, concupiscendo quippe caro agit, etsi ad consensum mentem non attrahit. Propter quod adiungit, *Scio quia non habitat in me.* Et exponens quid dicat *in me*, *hoc est*, inquit, *in carne mea bonum.* Verum C sint istæ voces non Apostoli vt vultis, sed cuiuslibet hominis mala consuetudine prægrauati, quam voluntate non potest vincere. Nonne & hæc tam robusta est, vt argumentationes vestras de possibili & necessario tanquam pueriles & ludicras tabellas robore suo frangat & conterat? Quoniam est, quod non vultis non solum voluntarium atque possibile, vnde liberum est abstinere; verumetiam necessarium peccatum, vnde abstinere liberum non est, quod iam non solum peccatum, D sed etiam pœna peccati est. Nec attendere vultis quod in vnoquoque agitur per violentiam consuetudinis, quam quidam docti dixerunt esse secundam naturam. Hoc actum esse per violentiam pœnalem summi illius maximique peccati primi hominis in omnibus qui erant in lumbis eius, per eius concupiscentiam exorturi, cum propagaretur humanum genus, quam concupiscentiam peccantium pudor operuit in regione lumborum.

IVLIANVS DIXIT: Sed quid nos LX. ad paruulos, cum quæstio Manichæorum E nec perfectæ ætatis hominem dicat voluntate peccare? nam si ideo exortum est in homine malum, quia de nihilo factus erat, à necessario autem habuit homo vt de nihilo fieret, sine dubio malum non * est à possibili, sed à necessario recepit. Quod quia longa disputatione destructum est, adhuc modicum quo magis ac magis iteratione lucescat, super hoc eodem disseramus. Quæris ergo vnde ipsa voluntas mala in primo homine extiterit. Respondeo, de motu animi cogente * del. est.

nullo. Quæris & vnde ipse motus. Respondeo, quid requiris, vnde esse potuerit, an vnde esse compulsus sit? Si dicas quod scripsisti quoque vnde esse compulsus est, referam te asystata & contraria loqui: Quæris enim quis coëgerit, quod esse non possit nisi cogente nullo. Quod quia ipsa sui contrarietate dissoluitur, nihil habet virium quæstio, quæ ordinem non habet. Igitur stolidissimè interrogas, vnde ipsa voluntas mala. Hoc enim quod dicis vnde, non occasionem, sed originem eius, id est naturam requiris. At id sicut supra tractatum est, si naturam accipit, diffinitionem sui perdit, quia dictum est, cogente nullo. Si verò diffinirionem tenet, præiudicium natiuitatis excludit. Non ideo ergo peccauit homo quia de nihilo factus est, non ideo quia à Deo factus est, non ideo quia de tenebris factus est, non ideo quia liberi arbitrij factus est, sed ideo peccauit quia voluit, id est, ideo habuit voluntatem malam, quia voluit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nos, vel potius ipsa veritas dicit, perfectæ ætatis homines quosdam voluntate, quosdam necessitate, vel eosdem ipsos in quibusdam voluntate, in quibusdam necessitate agere malum. Quod si falsum putas, illum aspice clamantem, *Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* Ibidem. Qui tibi toties in faciem retorquendus est, quoties dicens ista, vel non videre te fingis istum, vel fortasse non vides. Quid te anfractuosis inuoluis ambagibus? Non tibi dicitur, necessitatem peccandi habuit homo quia de nihilo factus est; sed tu tibi hoc dicis. Prorsus ita factus est, vt peccandi possibilitatem haberet à necessario, peccatum autem à possibili. Veruntamen nec ipsam peccandi possibilitatem haberet, si Dei natura esset: immutabilis enim profectò esset & peccare non posset. Non igitur ideo peccauit, sed ideo peccare potuit quia de nihilo factus est. Inter peccauit, & peccare potuit multum distat. Illa culpa est, ista natura nec omne, quod de nihilo factum est, peccare potuit, non enim ligna & lapides peccare possunt, sed tamen natura, quæ peccare potuit, de nihilo facta est, nec magnum est peccare non posse, sed magnum est cum beatitudine peccare non posse. Sicut non est magnum, esse miserum non posse, quia omnia, quæ nec beatitudinem capiunt misera esse non possunt, sed magnum est ita beatam esse naturam, vt misera esse non possit. Quod & si maius est, nec illud paruum est, in ea beatitudine conditam hominis esse naturam, vt si vellet, posset esse non misera sic autem dicuntur omnia facta de nihilo; id est ex his, quæ de nullo erant; vt intelligamus quidquid ex eo factum est, quod iam erat, ad originem primam esse referendum. De terra enim caro, sed terra de nihilo. Sic enim dicimus etiam omnes homines esse filios Adam, cum patris sui quisque sit filius. Omnia tamen, quæ facta sunt mutabilia sunt, quia de nihilo facta sunt, id est non fuerunt, & Deo faciente sunt, & bona sunt. A bono enim facta sunt, nec omnino essent mutabilia bona vlla in quantum sunt. nisi esset à quo crearentur, immutabile bonum. Mala igitur omnia, quæ nihil sunt aliud, quàm priuationes bonorum, ex bonis orta sunt, sed mutabilibus; & Angelum quippe & hominem (ex quibus orta sunt mala, quæ tamen & non oriri potuissent si illi peccare noluissent, quia & nolle potuerunt) naturas bonas rectè, immutabiles autem non rectè possumus dicere. Deus verò tam bonus est, vt malis quoque vtatur bene, quæ omnipotens esse non fineret, si eis bene vti summa sua bonitate non posset. Et hinc potius apparet impotens, & minus bonus non valendo bene vti etiam malo. Proinde tu negare non fineris, eum qui dicit *quod nolo malum hoc ago*, à necessario iam malum sumpsisse, non à possibili. Ibidem. Non igitur vt dicis omnis actio mali non à necessario sed à possibili; verum non nulla & à necessario reperitur. Vide tunc vt tua machinatio tam elaborata † collupsa sit. † colla. Sed quærenti vnde voluntas mala in homine primo extiterit, cautius respondere te putas, *de motu animi cogente nullo*, quasi non citius & expeditius responderes de homine ipso. Illud quippe quod additur cogente nullo, etiam hic addi à te potuit, resistente tibi nullo. Quis enim tibi resisteret dicenti vera, si diceres mala voluntas in homine primo, de homine ipso extitit cogente nullo? Nunc verò timens culpare naturam tanquam hinc, in eius authorem vlla recurrat iniuria, & quod diu volebas aliquando dixisti, & à natura non recessisti. Animus namque natura est, & ea quippe in hominis institutione corpore melior, de cuius motu cogente nullo malam voluntatem extitisse dixisti. Videsne non potuisse nisi alicunde existere, quod negare non fineris, antequam existeret non fuisse? Quid autem opus est vt quæratur vnde animi motus, cum satis appareat non potuisse animi motum nisi de animo existere? Quod si impudentissime atque insulsissime negas, adhuc ex te quæritur, vnde extiterit in homine primo malo voluntas.

Nec iam permitteris dicere de motu animi cogente nullo, quia ipse animi motus cogente nullo voluntas est. Quapropter, hoc est dicere voluntas exstitit de animi motu, voluntas exstitit de voluntate. An dicis hunc motum de seipso extitisse non de animo, ne hinc natura bona, id est, animus ipse culpetur? Non ergo inde damnetur, quis enim inde ferat animum damnari iure, vnde non potest iure culpari? Sed dicis, ideo peccauit homo, quia voluit, Ideo habuit voluntatem malam, quia voluit. Verissime dicis, sed si lux clarissima tenebræ non sunt, de illo extitit mala voluntas, quia voluit. Non enim dicimus vt calumniaris, & vt nos etiam scripsisse mentiris, motus iste vnde esse compulsus sit, sed nullo compellente vnde extiterit, quia & nullo compellente tamen extitit, & non nisi alicunde existere poterat, quod antequam existeret non erat. Si ergo homo voluit, de homine extitit, & quid erat homo antequam de illo existeret, nisi natura bona, & bonum opus Dei? quod est etiam malus homo, in quantum homo est & opus Dei. Confundatur ergo sua vanitate Iulianus, * *quoniam ex bonis esse mala orta* dixit Ambrosius. Sed quia cogente nullo inculpatus est Deus. Quod verò ea permisit existere, vsu eorum iusto & bono laudatur insignius.

*add. non

LXI. IVLIANVS DIXIT: Voluntas ergo, quæ nihil est aliud, quàm motus animi cogente nullo, possibilitatem suam naturæ debet; effectum suum sibi. In natura enim exorta est, sed à possibili, non necessario. Hic si dicat aliquis, sed mala natura, quæ potuit habere voluntatem malam; Respondeo, sed bona natura, quæ potuit habere voluntatem bonam. Vno ergo tempore optima simul pessimaque dicetur. At id rerum ratio non sinit, vt vno eodemque tempore, vna eademque res contrarijs meritorum qualitatibus impleatur. Si igitur ideo mala putetur, quia potuit malum facere, ideo bona credatur, quia potuit operari bonum. Cur autem, inquit, & malum potuit, quæ bonum operabatur. Respondeo, quia bonum hoc quod virtus dicitur, proprium esse non poterat, nisi fuisset voluntarium. Voluntarium autem non esset, si necessitatem boni habuisset. Necessitatem autem boni pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali. Vt ergo constaret vis boni, admissa est possibilitas mali.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Vt video nec bonam voluntatem vis tribuere naturæ, quando est homo primitus conditus, quasi non potuerit Deus hominem facere voluntatis bonæ: in qua eum tamen A permanere non cogeret, sed in eius esset arbitrio siue in ea semper esse vellet, siue non semper, sed ex illa se in malam nullo cogente mutaret, sicut & factum est. Neque enim homo voluntatem non peccandi ante non habuit, & à voluntate peccandi exorsus est vitam, in qua eum rectum condidit Deus, vtique talem qui vti ratione iam posset. Quis enim ferat si dicatur talis factus, quales nascuntur infantes? illa itaque perfectio naturæ, quam non dabant anni, sed sola manus Dei, non potuit nisi B habere voluntatem aliquam, eamque non malam. (Eccle. 7. 30) Alioquin non scriptum esset *fecit Deus hominem rectum*. Bonæ igitur voluntatis factus est homo, paratus ad obediendum Deo, & præceptum obedienter accipiens, quod sine vlla, quamdiu vellet, difficultate seruaret, & sine vlla, cum vellet, necessitate desereret. Nec illud sane infructuosè nec impune facturus, vnde pia & sobria cogitatione colligitur, primam voluntatem bonam Dei opus esse, cum illa quippe fecit hominem rectum: Neque enim vnquam C nisi recta volens, rectus est quisquam. Propter quod voluntas bona non redditur perdita, nisi ab illo à quo est condita; nec aliunde putandum est sanari posse peccati necessitatem, nisi miserante illo, cuius alto iustoque iudicio, subsequuta est posteros eius, qui sine vlla necessitate peccauit. Vnde ille posteaquam peccati habitantis in carne sua, quo cogebatur malum agere quod nolebat, necessitatem pœnamque defleuit, mox ad quem confugiendum esset ostendens, (Rom. 7. 24) *Miser ego homo, inquit,* D *quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Vides certe, quam non subueniat huic possibilitas illa, quam te tanquam magnum aliquid inuenisse arbitraris iam quippe amissa est, quando necessitate agitur malum, & sub necessario malo clamat homo, *Miser ego homo.* (Ibidem.) Sed plane ille subueniat, cuius gratia superantur etiam, quæ propterea necessaria vocas, quod aliter esse non possunt; *quod enim hominibus impossibile est, Deo facile est*, (Matt. 19. 24.) cui non fuit necessarium, vt E Camelus per foramen acus intrare non posset, sed possibile potius, vt intraret; sicut caro & ossa, per ostia missa sunt clausa. Frustra itaque conaris naturam defendere vitiatam. Si aliquid vtile pro illa, quæris agere, vt sanetur age, non vt excusetur. Sine vt ipsa sibi fecerit, vnde merito damnetur. Nam vnde extiterit mala voluntas, quidquid aliud dicis, & de illa extitisse negas, iniustam damnationem eius affirmas.

LXII

Quid enim aliud dicis, nisi non ipsa fecit vnde damnetur? Quid ergo iniquius, quàm vt inde damnetur, quod ipsa non fecit? Si autem ipsa fecit: quid eam de possibili excusare conaris, vnde illam inexcusabilius accusare conuinceris? Dicis enim voluntatem malam in natura quidem extitisse, sed à possibili, non à necessario. Si hæc possibilitas extra naturam est, ipsa potius, vnde mala extitit voluntas, non natura damnetur. Si verò ad naturam etiam possibilitas pertinet, magis sibi voluntatem malam natura fecit, quia & non facere potuit: hoc enim abs te commendata definitio possibilitatis ostendit. Nemo tibi dicit ideo mala natura est, quia potuit habere voluntatem malam. Nos certe contra quos nunc loqueris, non dicimus. Quid superfluis immoraris? in eo plane, quod dixisti, *bonum hoc quod virtus dicitur, non esset voluntarium si necessitatem boni haberet. Necessitatem autem mali pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali*, Prorsus oblitus es Deum, CVIVS VIRTVS TANTO MAGIS EST NECESSARIA, QVANTO MAGIS EAM SIC VVLT, VT NOLLE NON POSSIT. Nam & tu dixisti in primo huius operis tui libro, *Deum nisi iustum esse non posse*, quæ si necessitas dicenda est, dicatur omnino. Dum tamen constet nihil esse ista necessitate fœlicius, quam tam necesse est, vt Deus non male viuat, quam necesse est vt semper atque beatissime viuat. Neque enim verba tua timet necessitas talis, in quibus noluisti dicere, necessitatem autem boni habuisset, sed maluisti dicere pertulisset, si non habuisset possibilitatem mali. Vt videlicet Deus homini pepercisse videatur, ne tanquam ærumnosum aliquid perferret necessitatem boni, non habendo possibilitatem mali, quod tam magnum est bonum, vt sanctis seruaretur ad præmium. Quos itidem oblitus es sicut Deum. Neque enim tunc sine virtute viuemus, quando nobis concedetur, ne à Domino aliquando recedere possimus, quoniam nec velle poterimus. Ita enim nobis certum erit bonum, quo semper vt promissum est *cum Domino erimus*, vt ab eo recedere non velimus, nec velle possimus. Non ergo aliter esset virtus in nobis, nisi voluntatem malam sic non haberemus, vt habere posse mus: Sed pro huius minoris virtutis merito, accedere nobis debuit virtus maior in præmio, vt malam voluntatem sic non haberemus, vt nec habere possemus. O desideranda necessitas! donabit eam veritas, vt sit certa securitas, sine qua non potest esse illa, cui non est aliquid addendum, iam plena nostra fœlicitas.

LXII IVLIANVS DIXIT: At hoc in contrarium torqueri potest, vt dicatur, sed malo aptata natura est. Nam quia malum voluntarium esse non poterat, si necessitas fuisset mali, ob hoc data est possibilitas boni, vt malo proprietas pararetur. Quod quidem acutum est, sed insanum, omnia enim rerum à meliore parte taxantur: huc & dignitas authoris accedit, id est Dei, qui non ob ea, quæ puniturus erat, liberum animal fecit, sed propter ea, quæ remuneraturus possibilitatem contrariorum dedit. Verumtamen super hoc pugnare nolo, sed permitto aliquid calumniæ, vt nihil de opificis authoritate præscribam. Illud tamen necessario sequitur, vt hæc possibilitas faciendi boni & mali remoueatur ab vtriusque voluntatis effectu, Ac per hoc nec virtutis à necessario probatur causa esse, nec vitij. Vt enim honestis hanc faciamus iniuriam, vt ex ea quo cum improbis cerrare videantur, nec bonæ ei, nec malæ ascribatur meritum voluntatis. Habet ergo testimonium integritatis suæ, quod innocens est, quæ nec bono, nec malo voluntario dumtaxat plena est. Possibilitatem ergo voluntatis ascribe naturæ, voluntatem autem nec bonam, nec malam naturæ. Inuicte ergo collectum est, voluntatem malam exortam quidem in opere Dei, sed à possibili, non à necessario, quod reputari non potest possibilitatis datori, sed possibilitatis ipsius gubernatori.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Voluntatem nec bonam, nec malam naturæ concedis ascribi, sed tantum possibilitatem vel bonæ vel malæ voluntatis, cum sit natura & Angelus & homo. Cui si non est adscribenda, vt dicis, voluntas bona vel mala, nec honorandus de bona, nec de mala est voluntate damnandus. Quid enim est iniquius, quam vt de malo, quod ei non est ascribendum, iudicemus esse damnandum? An Angelus & homo naturæ non sunt? Quis hoc loquitur nisi nesciens, quid loquatur? Naturæ igitur ascribitur quod Angelo ascribitur; naturæ ascribitur, quod homini ascribitur, sed naturæ quæ à bono Deo condita est bona, & voluntate sua facta est mala. Ac per hoc rectissime malum, quod his naturis ascribitur, ei à quo sunt conditæ non ascribitur, quia non eas ita condidit cum primum condidit, vt eis esset habendæ malæ voluntatis vlla necessitas, sed tantummodo possibilitas, vbi meritum compararet, atque inueniret in eis bona voluntas, non deserta præmium, deserta supplicium. Quid ergo † malita voluntatis quæris excusare naturam cuius est velle seu nolle? † malitia.
Neque enim est mala voluntas nisi volentis

aut Angeli, aut hominis, quas non esse naturas nulla ratione possumus dicere. Cur, inquam, ascribis homini malam voluntatem, vt non iniuste possit malæ voluntatis merito pœnas luere? & quod ascribis homini, non vis ascribere naturæ, quasi vllo modo possit homo non esse natura. Quanto satius est te sana loqui, & dicere hominis voluntatem malam non nisi alicuius esse naturæ, quia omnis homo natura est, sed istam naturam cum primò malum egit, non ex necessario, sed ex possibili habuisse voluntatem malam; quandoquidem his nominibus tibi placuit duo ista discernere, quorum in vno intelligitur id fieri quod necesse est, in altero autem id quod fieri quidem potest, sed necesse non est, quia & non fieri potest. Hoc enim de peccato primi hominis, vel primorum parentum verissime

I testatur. Rom. 7. 18.

dicitur. * Testat ille qui clamat, *non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago.* Iste quippe ex necessario malum agit, qui non vult & agit frangitque tuam regulam, quam temeraria loquacitate finxisti dicens, *quod nec virtutis à necessario probetur causa esse, nec vitij huius causa probetur esse à necessario.* Neque enim aut actio mali vitium non est, aut bonum, quod vult non facere, & malum nolle, & tamen agere necessitas non est, aut è contrario non erit nobis etiam virtutis necessitas fœlix, quando tanta gra-

1. Co int 15. 18.

tia natura nostra replebitur, & *Deus erit omnia in omnibus*, vt male aliquid vellet non possit. Virtus est quippe iustitia, & *cœlum nouum & terra noua* promittitur nobis *in qui-*

2 Pet. 3. 13.

bus iustitia inhabitat. Aut si forte turbatus, præsenti vitæ non futuræ istam regulam finxisse te dicis; non contendo cum victo. Illud certe ad hanc vitam pertinere non negas, vbi vides hominem velle nec facere bonum, & nolle atque agere malum; cogerisque hoc vitium contra regulam tuam necessitati tribuere, non voluntati. Ab hac autem necessitate cum qua nascuntur & paruuli, sed ætatis accessu incipit apparere, quis liberat hominem miserum, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, cuius gratiæ vos inimici, in vestra virtute confiditis, & contra diuina eloquia, quæ damnant eos, qui in sua virtute confidunt, impia superbia disputatis.

LXIII. IVLIANVS DIXIT: Hæreat ergo prudentis animo lectoris, multum interesse inter ea, quæ à possibili veniunt, & ea, quæ à necessario; naturaliaque omnia necessarijs applicet, voluntaria verò possibilibus, & quæstiones vniuersas ab ea, quæ cœperint parte consummet. Quoniam si per vtrumque cœco iudicio vagetur, in innumeros per verba penè omnia præcipita-

A tur errores, quod quoniam satis claruit, apparet te nimis omnino calligasse, qui collegisti, quomodo potuit malum, quod nusquam erat, exoriri in opere Dei, ita etiam iam, quod erat transijt naturaliter per opus Dei. Vide enim quo sis inuolutus errore peccatum prima voluntate est: cœptum, quod à possibili venit, in necessaria dicis fuisse mutatum, vt quomodo potuit oriri motus animi liber, ita sine motu libero transiret in naturalem necessitatem. Sed intellige quædam necessariorum

B author sit Deus. Si ergo hoc facit Deus in naturis, quid fecit animus in culpis? necesse est vt sic sit reus, quomodo & ille cuius arguit voluntatem. Immo magis: quanto enim est plus necessarium, quam possibile, tanto scelestius est ingenerare quam vsurpare peccatum. Quod licet rerum natura non capiat, tamen hic ostenderim multo peiorem esse opinionem tuam de Deo, quam Manichæi. Illius enim Deum vel subita bella truncarunt, tuum verò antiqua & multiplicata crimina corruperunt. Ac

C per hoc non solum de quæstione dissentis à Catholicis, sed omnino de Deo. Non ipsum colis quem nos æquissimum, omnipotentissimum, inuiolabilem in Trinitate veneramur. Ergo permeare non potuit per naturam res voluntatis, Meritóque nos diximus, quia opus Diaboli per opus Dei transire non sinitur. Opus enim Diaboli, hominisque mali peccatum est, quod in nullo potest sine liberæ motu voluntatis existere. Quod opus & Diaboli & hominis à possibili venit & venit: opus autem Dei

D est natura, in qua non à possibili, sed à necessario subsistit homo: Quæ natura multis est temporibus sine voluntate, quoniam vis eius ætate certa sentitur. Quandiu ergo est natura sine voluntate, opus Dei tantummodo est, at hæc, quod non fecerit, non potest habere peccatum. Irrefutabiliter ergo dictum est, quia per opus Dei, opus Diaboli transire non sinitur. Non minus autem falsum est, quam profanum quod dixisti, *opus operis Dei transit per opus Dei.* Hoc est enim dicere, peccat & Deus, quia peccauit homo quem fecit Deus: Nam si-

E cut nusquam est peccatum nisi in opere hominis, neque enim cum peccauerit homo, aliquid substantiæ eius additur, vt peccatum ibi eminere videatur, sed tantum malum opus de mala voluntate commissum; illi quoque à quo factum est comparat meritum malum vt malus dicatur, qui mala fecit. Ita etiam Deus tuus, si malum in opere suo fecit, nihil quidem substantiæ eius accedit, sicut nec hominis, tamen meritum ei deformissimum comparatur, vt malus

male faciendo dicatur. Paruulus sane probatur etiam tunc reus non esse, quia malitiam à necessario habet, quam nisi Diabolus à possibili haberet, reus esse non posset. Deus autem qui verus est Christianorum, malum non facit, paruulus quoque ante propriæ voluntatis arbitrium nihil habet, nisi quod in eo fecit Deus. Naturale igitur nullum esse peccatum potest, sed quoniam sollicitissime antiqui erroris antra prorupimus, nec quod quam super hac quæstione occultum remansit, teneat lector diligens distinctionem necessarij atque possibilis; & non minus Manichæorum, quam Traducianorum commenta ridebit.

Avgvstinvs respondit: Apud homines qui ea, quæ legunt sic intelligunt, vt etiam ista, quæ dicis intelligunt, nihil egisti aliud eadem per eadem perplexitate tanta repetendo, nisi vt te appareret responsionem nostram in vno meo libro quem tuis octo refellere suscepisti, cum dissoluere non valeres obscurare voluisse. Apud eos autem, qui hæc non intelligunt, id egisti saltem, vt ideo te putarent dixisse aliquid, quoniam non intelligunt. Vnde breuiter admonendi sunt interim de hoc vnde nunc agitur, vt illud ipsum meum remotis nebulis tuæ loquacitatis aspiciant, & videant, quam sit inuictum. Tu enim dixeras, *Si natura opus est Dei per opus Dei opus Diaboli transire non sinitur.* Ad hoc ego, quid est quod dicit inquam, " si natura opus est Dei, per opus Dei opus " Diaboli transire non finitur? nonne opus " Diaboli, quando in Angelo, qui factus est " Diabolus prius ortum est, in opere Dei ortum est? Quapropter si malum, quod nusquam erat omnino, in Dei opere oriri potuit, cur malum, quod alicubi non erat, per opus Dei transire non potuit, præsertim cum ipso verbo vtatur Apostolus dicens, & ita *in omnes homines pertransijt?* numquid homines non sunt opus Dei? Pertransijt ergo peccatum per homines, hoc est opus Diaboli per opus Dei, atque vt alio modo idipsum dicam, opus operis Dei per opus Dei. Vt ideo Deus solus est immutabilis & potentissimæ Bonitatis, qui antequam esset vllum malum, bona opera fecit omnia, & de malis, quæ in bonis à Deo factis orta sunt, bene operatur per omnia hac tu euidentia rerum perturbatus, oculos hominum de possibili & necessario longa & inani disputatione tenebrandos putasti, vt ista caligine obiecta, sententiam tuam vanam non subtraheres ne perimeretur, sed ne perempta idcere conspiceretur, absconderes. Vtrum quippe à necessario an à possibili, quid interest ad rem de qua quærimus? Angelus certe & homo peccarunt, aut ergo aude dicere Angelum & hominem

De Nupt. & conc. lib. 1. c. 28.

A non esse naturas: Aut quia non ira es insanus vt audeas, conuinceris peccante Angelo peccasse naturam, conuinceris peccante homine peccasse naturam. Sed à possibili inquis non à necessario peccauit. Hoc verum est, tamen Angelus peccauit, tamen homo peccauit, tamen natura peccauit, ac sic opus Dei quod est Angelus, quod est homo, non cogente Deo, sed sua mala voluntate, quam potuit & non habere, peccauit. Illi ergo naturæ ignominia, quæ cum bene facta esset, & malum facere coacta non esset, tamen malum fecit. Deo

B autem gloria qui & naturam bonam fecit, & de malo bene facit, quod ipse non facit. Cum igitur his atque huiusmodi veris Catholicisque rationibus, & defendi & prædicari natura possit creatrix, & argui reprehendique peccatrix: atque ipsa peccatrix, & laudari in quantum eam Deus fecit, & culpari in quantum ab illo, nullo cogente defecit, & in posteris meritum suum recepit. Eadem quippe ipsa natura in singulis quibusque sine voluntate nascitur, quæ in vno voluntate peccauit. Quis te

C præcipitauit vt diceres, quis summersit vt scriberes, si natura opus est Dei, per opus Dei opus Diaboli transire non sinitur? O surde in vocibus sanctis! ô cœce in inuentionibus tuis! Nonne peccatum opus est Diaboli? Nonne in omnes homines pertransijt, qui sunt opus Dei? Nonne per peccatum mors, ea præsertim qualem vos solam per peccatum diciris accidisse. Id est non corporis, sed animæ, opus est Diaboli? Nonne in omnes homines pertransijt qui sunt opus Dei? Sed imitatione vt diciris

D transijt, tamen per homines transijt, qui sunt opus Dei: sed à possibili non à necessario transijt. Dic quidquid tibi placet. tamen per homines transijt qui sunt opus Dei, tu autem sine vlla exceptione dixisti, *per opus Dei opus Diaboli transire non sinitur,* & hanc sententiæ tuæ tam perspicuam naturam, vt vanior fieres tanta loquacitate non vt absolueretur, defendere, sed ne aspiceretur operire conatus es. Si in mente tibi Apostolica verba non venerant, quæ te

E hoc dicere prohiberent, cur non attendisti obsecro plus esse in opere Dei existere, quam per opus Dei transire opus Diaboli? Cum ergo illud fatearis, cur hoc negas! An quod vis fieri potest, & quod non vis non potest? Misereatur tui Deus, vt esse desinas vanus. Hanc autem sententiam tuam Manichæus libenter amplectitur tanquam amicam suam, & argumentatur ita: Si per opus Dei opus Diaboli transire non sinitur, multominus in opere Dei existere sinitur: vnde ergo malum, nisi vnde nos dicimus! Sed

respondemus eis, Iuliano dicite ista, non nobis. Princeps huius sententiæ missus est foras, absit vt præiudicet nobis vobiscum vincendus, vel potius vobiscum iam victus à vobis.

LXIV. IVLIANVS DIXIT: Illud itaque aliud de eadem hebetitudine protulisti. Ais enim, *Sic creat Deus malos, quomodo pascit & nutrit malos, quia scriptum est in Euangelio, quod solem suum oriri faciat supra bonos & malos, & pluat super iustos & iniustos.* Longe enim lateque contrarium est, quod tu coniunctum putasti. Quod enim pascit Deus etiam peccatores, benignusque est super ingratos & malos, pietatis est eius testimonium, non malignitatis. *Qui non vult quippe mortem morientis, sed vt reuertatur & viuat.* Nec cito punit errantes, non ob aliud id facit, quam vt bonitas eius pœnitentiæ tempus indulgeat: sic enim ait Apostolus; *An ignoras, quod bonitas Dei ad pœnitentiam te adducit, secundum autem duritiam tuam & cor impœnitens tu tibi thesaurisas iram.* Disputat etiam contra Lycaones & Areopagitas, quoniam Deus nec temporibus præteritæ ignorantiæ, prouidentiæ suæ documenta submouit, neque enim sine testimonio reliquit semetipsum, *dans* inquit, *pluuias de cælo, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda eorum.* Hoc ergo quod pluit super bonos & malos, documentum est benignitatis eius, quæ ideo sustinet & expectat errantes, vt recedant tandem à malo & faciant bonum. In tantum ergo non vult fieri malum, vt amore etiam emendationis humanæ pascat etiam ingratos. At id perfectæ pietatis indicium: Illud verò quod dicis creat malos, perfectæ iniquitatis testimonium est. Vide ergo quam nescias quid loquaris, qui de exemplo misericordiæ voluisti crudelitatem probare. Bonum est enim pascere malos, vt si voluerint corrigantur; scelestum autem paruulos malos, vt qui velle non possunt, iniquitatem esse cogantur. Liberalitas ergo in peccatores exercita abducit à malis, non in malo cogit. Conditio autem malorum non abducit à pessimis, sed & opus & operatorem in nefaria cuncta compellit. Insanis ergo cum dicis creat malum Deus, sed plus insanis, cum id Euangelij testimonio confirmare conaris, & eo testimonio, in quo grande est argumentum bonitatis diuinæ. Attende igitur quanto nunc fortius reflectatur Deus, qui pascit etiam malos, vt patientia sua eos bonos faciat, manifestum est, quod non creat malos. Si autem creat malos, nec amat nec remuneratur bonos, nec ipse postremo potest habere aliquid boni, quoniam quamuis mala

de Nupt. & conc. lib. 2. c 27. — Matt. 5. 45. — Ezech. 18 32 — Rom. 2. 4.

A voluntate efficacius & violentius nocet potentia creatrix non solum possibilium, sed etiam necessariorum malorum. Quod quoniam Deo Christianorum non conuenit, id est illi qui *Pater misericordiæ* dicitur, *& Deus consolationis, cuius iudicia omnia æquitas* prædicantur, *qui cuncta in sapientia fecisse* perhibetur, vobis vt Manichæis non est in Dei nostri æstimatione communio: alium vos omnino quem colatis authorem, tamen † inani furore simulatum, stulta commenta & genitalia traxere peccata.

2. Corinth. 1. v. 3. — † tam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ego B faciam, quod tu cur non feceris, quid me atinet & dicere? qui legunt iudicent, propter hoc enim quia dixeras, *quod secundum sensum nostrum Deus homines Diabolo faciat*, factum est vt ad verba ista veniretur responsione mea, ex quibus quod voluisti ipse posuisti. Sed ego etiam te nolente commemorabo, quod prætereundum putasti. Inter cætera ergo, quæ omnia dicere nimis longum est, an verò inquam filios perditionis, hædos sinistræ partis, Diabolo pascit, C Diabolo nutrit & vestit, *quia facit solem suum oriri super iustos & iniustos. Sic itaque creat malos, quomodo pascit & nutrit malos, quia quod eis creando tribuit, ad naturæ pertinet bonitatem, & quod eis pascendo & nutriendo dat incrementum, non vtique malitiæ illorum, sed eidem † naturæ, quam creauit bonus, bonum tribuit adiumentum.* In quantum enim *homines sunt, bonum est naturæ cuius author est Deus: in quantum autem cum peccato nascuntur perituri, qui non renascuntur, ad semen pertinet maledictum ab initio illius antiquæ inobedientiæ* D *vitio: quo tamen bene vtitur factor etiam vasorum iræ, vt notas faciat diuitias suæ gloriæ in vasa misericordiæ, ne meritis suis tribuat si ad eandem massam quisque pertinens gratus liberetur, sed qui gloriatur in Domino glorietur.* His dictis ita subiunxi, *Ab hac fide*, inquam, *Apostolica atque Catholica, veracissima & fundatissima, cum Pelagianis iste discedens, non vult nascentes esse sub Diabolo, ne paruuli portentur ad Christum, vt eruantur à potestate tenebrarum, & in regnum ipsius transferantur; ac sic recusat toto orbe diffusam Ecclesiam, in qua vtique omnes baptizandi infantuli non ob aliud* E *exsufflantur, nisi vt ab eis princeps mundi mittatur foras, à quo necesse est vasa iræ possideantur cum ex Adam nascuntur si in Christo non renascuntur, & in eius regnum per gratiam facta vasa misericordiæ transferantur*, & cætera quæ ibi legat; vel legentem audiat, qui vult & potest. Nunc ergo quia his relictis quibus ea, quæ posuisti astruuntur atque muniuntur, sic illa putasti esse ponenda, vt tanquam in solitudine defendente nullo, latrocinanter inuaderes. Legant hæc qui

Matth. 5. v. 41. — Verba Augustini lib. 2. de Nupt. & conc. c. 17 & 18. — † add. bonæ — 1. Corint. 1. 31.

volunt scire, quid egeris, vel potius ad eius libri considerationem recurrant, vnde ista reposui, & videant ea manere firmissima, quæ velut infirma labefactare tentasti.

LVPVS FERRAR. in Collect. quæst. 1. de prædestin. Matth. 5 v. 45.

[Quid igitur te adiuuat, quod eos mihi obiecisti, quos ex pectat Dei patientia per pœnitentiam corrigendos, *& ideo super eos oriri solem suum facit & pluit*, cum ergo tibi hædos sinistræ partis obiecerim, quos vsque in finem sine pœnitentia victuros in impietate & sceleribus suis, ac per hoc æterno supplicio puniendos, ignorare non potest præscius omnium futurorum? Nec ab eis abstinet bonum creationis suæ, quibus B nec nasci expediret, nec bonum nutritionis & viuificationis suæ quantum † placuerit diuturnæ, quibus mori quantocius expediret, inter quos sunt certe plurimi, qui si ex hac vita abriperentur infantes, secundum falsam vestram hæresim penitus ab omni, secundum autem Catholicam fidem à damnatione grauissima tollerentur: Quid deinde illud est, quod in his sinistræ partis hædis, in Dei præscientia, quæ falli non potest, igni perpetuo destinatis, multi sunt, C qui lauacro regenerationis abluti, postea, vel apostasia pereunt, vel † iam facinorose flagitioseque viuunt, vt eidem sinistræ sine dubio deputentur; nec rapiuntur, sicut quidam, *ne malitia mutet intellectum eorum.* Neque vt hoc eis Deus tam magnum beneficium non conferat, fatali necessitate prohibetur, neque vt alijs conferat personarum acceptione mutatur.] Quid hic faciunt illa tua possibilia & necessaria, quæ diligenter distinguenda commendas, vbi, D te nesciente, quid loquaris, nouit ille quid agat, cuius occulta possunt esse iudicia, iniusta non possunt? Non est igitur iniustum, vt bona conferantur malis, sed iniustum est, vt mala ingerantur bonis. Dic ergo qua iustitia paruuli tanta mala patiantur, quæ sæpe commemorare nos piget; vos verò eadem mala in paradiso etiam si nemo peccasset, importare non pudet? Non creantur vt dicis, mali, hoc est trahentes originale peccatum. Quid igitur iustitia *premuntur graui iugo à die exitus de ventre matris eorum*, in quo iugo tanta miseria est, vt E eam potius deplorare, quam explicare possimus. Peccatum à possibili in necessarium, hoc est à voluntario in non voluntarium, dicis non posse mutari, quod potuisse ostendimus *in eo qui dicit, quod nolo malum hoc ago.* Hoc vos consuetudinis violentiæ tribuitis, non vitiatæ originis vinculis. Peccatum tamen à possibili in necessarium potuisse conuerti videtis, nec de vestris distortis & fallacibus regulis erubescitis. Tale aliquid vniuerso generi humano per vnum hominem

ad. el

Idem in Epistola ad Karolum Regem &c. PROSPER in Chron.

l. tam

Sap. 4 v. 11.

Eccli. 40. 1.

Rom. 7. 18.

A *in quo omnes fuerunt*, accidere potuisse non vultis, & tamen sub omnipotentissimi & æquissimi Dei cura, tot ac tantas pœnas infantes pendere non negatis, quoniam vobis ora claudunt, & oculos feriunt si negatis. Nonne ergo attenditis * quem faciatis iniustum, cernentes euidentissimas pœnas & negantes vlla mala merita paruulorum? falsum ac profanum tibi visum est, quod ego dixi, *opus operis Dei transijt per opus Dei*, quia vtique Angelus opus est, Dei. Peccatum ergo, quod est opus Angeli, opus est operis Dei, non ipsius Dei. Et de his verbis ita me arguis, quasi dixerim, peccat & Deus, quia peccauit homo, quem fecit Deus, quod ego non dixi, peccauit quidem opus Dei, id est Angelus, vel homo, sed opere suo peccauerunt, non opere Dei. Ipsi sunt enim bonum opus Dei, peccatum vero eorum malum opus ipsorum est, non Dei. Sed quid est peius dicere, peccat & Deus, quia peccauit homo quem fecit Deus; quod ego non dixi. An ita negare originale peccatum, vt pœna paruuli iniusta, nihil sit aliud quam peccatum Dei? Quod si in Deum cadere non potest, iusta ergo paruuli pœna est. Si autem iusta est est, pro peccato est. Nemo igitur potest in tot tantisque pœnis paruulorum prædicare Deum iustum negans originale peccatum. Esset itaque, inquit, iniquitatis testimonium creare malos, si malum quo mali sunt, ipse creauisset. Nunc autem cum homines mali sunt, & hoc creet ipse, quod homines sunt, sequatur eos autem de vitiata natura per peccatum, quod mali sunt, profecto etiam cum malos creat, bonum est ipse quod creat, quoniam mali sunt, vitio quod nulla natura est, creat verò ipse naturam, quæ vitium non est, etsi vitiata est. Tale est autem tribuere creatoris bonum stirpi vitiatæ & iure damnatæ, quale est etiam homini malo tribuere, vitæ ac salutis bonum propter quod homo est, non propter quod malus est. Quod autem dicis esse scelestum facere paruulos malos, vt qui velle non possunt, iniqui tamen esse cogantur, ad aliquid cogi nulla possunt ratione qui non sunt. Si autem nondum quidem proprietate personæ atque conditionis suæ, sed occultissima ratione seminis iam fuot, sicut Leui in lumbis Abrahæ, ibi naturæ vitio de peccato primi hominis veniente, iam mali sunt, non Dei creatione, qui nec velle possunt, mali esse coguntur. Vide sane mirabilia gratiæ Christi, cuius estis miseri inimici. Ecce paruuli, qui bonum vel malum, velle aut nolle non possunt, tamen quando reluctantes & cum lacrymis reclamantes

f. quam

sacro baptismate renascuntur, sancti & iusti esse coguntur. Nam proculdubio si ante vsum rationis obierint, in Dei regno sancti & iusti erunt, ea gratia ad quam non sua possibilitate, sed necessitate venerunt, sanctas & iustas sine fine ducentes vitas suas, calcantes & frangentes de possibili & necessario regulas tuas. Sine dubio autem plus est nolle malum agere, quàm nec nolle nec velle & tamen ille nolebat & agebat, qui
Rom. 7. 15. dicebat *quod nollo malum hoc ago*. Non itaque insanio, nec dico malum creat Deus, qui etiam de ipsa vitiata natura non creat A vitium, sed naturam. Trahit verò illa vitium non Dei opificio, sed iudicio. Tu autem vtrum non insanias, si non valde insanis attende, qui non malum pœnale, quod iustum est, sed malum, quod vocatur iniquitas dicis facere Deum: quid enim aliud facit, si nullo malo reis paruulis tanta mala vel ingerit, vel ingeri sinit? Verum tu non B à nobis alloquendus & redarguendus, sed ab vniuersa Ecclesia si posses exsufflandus, & exorcizandus esses, à qua frustra exsufflari, & exorcizari dicis infantes.

Explicit Liber quintus Aurelij Augustini Episcopi Catholici, contra Iulianum hæreticum Pelagianum.

SANCTI AVGVSTINI EPISCOPI CATHOLICI CONTRA IVLIANVM HÆRETICVM PELAGIANVM, OPERIS PERFECTI

LIBER SEXTVS.

I. IVLIANVS DIXIT: Non A dubito eiusmodi opinionem hactenus super nostro fuisse certamine, vt ad quæstionem inuoluta magis, quam ad summam spectare fidei crederetur procul quippe à studijs spiritalibus agitantes, soli famæ aurulis commouentur, temporumque formidantes inuidiam, nec compertæ veritatis præsidium te- B nentes, vt fere in rebus trepidis, nulli minus quam sibi creditur, tutius iter quod, frequentius arbitrantur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Frequentius est iter nostrum quo antiquius, quia Catholicum est. Vestrum verò tanto minus frequens, quanto magis nouitium, quia hæreticum.

II. IVLIANVS DIXIIT: Hoc autem in- C præsentiarum duabus ex causis accidit, quia & sententia Manichæorum de criminum est probata consilijs, & excitæ persequutionum procellæ, inopes spiritus à veritatis fauore deterrent.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quomodo est iter frequentius de sententia Manichæorum, cum sint admodum rari, aut quomodo persequutionem pro veritate patimini, qui subtrahltis paruulos saluatori?

III. IVLIANVS DIXIT: Pars igitur & voluptati consulens & pauori, vel arenæ, vel circi, vel scenæ populis comitata luxuria, ambiens in omnibus flagitijs obtendere necessitatem; qua commissi inuidia semper leuatur, & fragores sæculi præuaricatione, vitare. Ea ergo sunt, quæ comitiorem faciunt vitiorum defensionem. Ex quo tamen vulgo, pars maxima, vt præfatus sum, Traducianis & Cathrolicis, vel de Deo rationes credidit consonare.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Innumerabilis multitudo fidelium, quæ promissa est Abrahæ, quasi à vobis vulgaris turba contemnitur, quia videlicet paucis quos Pelagianos, hoc est venenis nouitiæ pestis insanos facitis, potest placere, quod dicitis tam euidenter miseriam generis humani, quæ apparet in graui iugo filiorum Adam à die exitus de ventre matris eorum, de peccati merito, quo in homine primo natura humana vitiata est, non venire; Vnde sequitur, vt si nemo peccasset, vos cogamini etiam dicere in paradiso futura fuisse tot & tanta onera molestiarum, quas videmus paruulos ferre; verumetiam tot & tanta vitia ingeniorum & corporum cum

quibus plærique nascimur. In quo fœlicitatis & quietis loco etiam susceptam vestram, qua caro concupiscit aduersus spiritum libidinem ponitis, & nos qui eam tanquam aduersarium vitium contra concupiscente spiritu debellamus, clausis oculis accusatis velut amicos voluptatis & luxuriæ, in quam nullus flagitiosè & turpiter cadit, nisi qui vestræ illi susceptæ quam nos arguimus, vos defenditis, sollicitanti, suadentique consentit.

IV. IVLIANVS DIXIT: Verum quia & in primo & in præsenti certamine, argumentatione Augustini claruit non esse eum Traducianorum Deum, quem Christiani iustum atque omnium conditorem concinenti assertione venerantur; percipio iam animo quo plurimi eorum quoque qui cœco errore lapsi sunt, his agnitis corrigantur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Immo verò, his agnitis, quæ tuo fallaci vaniloquio secundum veritatis respondemus eloquium, neminem in errorem hæresis vestræ, nisi nimia verecordia vel peruicacia detinebit.

V. IVLIANVS DIXIT: Credit quippe aduersum nos Manichæus, naturaliter mortales in flagitia facinoraque compelli: Opinatur tenebrarum originem, & corporibus materiam & criminibus præstitisse, voluptatem sexuum talem esse generis humani, assertricem Diabolici iuris, & in vniuersa dedecora hominum coactricem. Quem Traducianus omnifariam sequutus, quippe eius hæres & soboles naturalia crimina æterna, de tenebroso nihilo, mali necessitatem & affectionem sensibus destinatam, sanctorum omnium pollutricem atque imaginem Dei in regno Diaboli collocantem, oratione multiplici testatur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæus naturam mali substantialiter Deo bono coæternam, contra Catholicam veritatem singulari vesania fabulatur, veritas autem Catholica Deum solum sine vllo exordio confitetur æternum. Non solum bonum, quod & ille dicit, verumetiam immutabilem, quod ille non dicit: hunc ergo Deum summè bonum, & ob hoc omnino immutabilem, cui nulla natura coæterna est, quæ non est quod ipse, nec esset nisi facta esset non de ipso, sed tamen ab ipso, hoc est non de natura eius, sed potentia tamen eius, aduersus dementiam Manichæorum prædicamus, factáque naturam, quæ nulla esse potuisset nisi eam, quamuis non de seipsa, tamen omnipotens natura fecisset; bonum esse quidem scimus & docuimus, sed illi non æquale qui fecit: fecit enim Deus omnia bona valde, sed non summè bona, sicut est ipse, quæ tamen bona qualiacumque non essent, nisi ea fecisset summè bonus, nec mutabilia illa bona essent, A nisi ea fecisset immutabiliter bonus. Ac per hoc, cum Manichæi quærunt à nobis vnde sit malum volentes introducere malum Deo coæternum, nescientes quid sit malum, idque putantes esse naturam atque substantiam; respondemus eis non esse malum ex Deo, neque coæternum Deo, sed malum ortum esse ex libera voluntate naturæ rationalis, quæ bene à bono condita est, sed bonitas eius non est æqualis bonitati conditoris eius, quoniam non natura, sed opus eius est, B ideoque habuit peccandi possibilitatem, non necessitatem. Nec possibilitatem autem haberet, si Dei natura esset, quia peccare nec vult posse, nec potest velle. Verumtamen rationalis ista natura in hac possibilitate peccandi si non peccasset quando peccare potuisset, magnum sibi meritum comparasset, cuius meriti præmium etiam hoc esset, vt maiore fœlicitate peccare non posset. Sed hoc audito Manichæus adhuc pergit & dicit, si ex libera voluntate naturæ rationalis est malum, vnde sunt ista tot mala cum quibus nasci videmus, qui nondum libertate volun- C tatis vtuntur? Vnde est concupiscentia, qua caro concupiscit aduersus spiritum, & ad peccatum perpetrandum trahit, nisi aduersus eam spiritus fortius concupiscat? Vnde in homine vno duarum rerum ex quibus constat tanta discordia? vnde lex in membris repugnans legi mentis, sine qua lege nemo nascitur? Vnde tot & tanta vitia vel ingeniorum, vel corporum cum quibus plærique nascuntur? Vnde labores & calamitates nondum voluntate peccantium paruulorum? Vnde cum rationis vsus accesserit, in discendis litteris vel quibuslibet artibus tanta pœna mortalium, vt ærumnosis conatibus etiam D verberum eruciatus addatur?* Hic nos respondemus etiam ista mala ex voluntate humanæ naturæ ducere originem, qua granditer peccante, vitiata & cum stirpe damnata est: Vnde naturæ huius tam multa naturalia bona veniunt de Dei opificio, mala de iudicio, quæ mala nullo modo esse naturas vel substantias non vident Manichæi: Verum ideo dici naturalia, quia cum eis homines vitiata originis tanquam radice nascuntur. Sed vos noui hæretici contradicitis nobis. Respondete igitur Manichæis. Dicite vnde sint E tot ac tanta mala, cum quibus nasci homines si negatis; vbi est frons vestra? Si fatemini; vbi est hæresis vestra? sed mala ista non esse mala contendite, & paradisum non verum, sed vestrum laboribus, doloribus, erroribus, gemitibus, fletibus & luctibus etiamsi nemo peccasset implete. Quod si non audetis, ne ab ipsis quoque puerulis rideamini & emendandi ferulis iudicemini, concludit aduersum vos Manichæus, hæc mala, quæ de vitiata natura

f. his

natura esse bona non vultis, de commixtione mali esse: quod malum dicit esse naturam coæternam Deo atque contrariam. Ac per hoc vbi Manichæo conaris esse remotior, ibi efficeris eius adiutor.

VI. IVLIANVS DIXIT: Iam vero in ipsum Deum, pari siue impari exórdio accusationum tela iaculantur: Manichæus quippe dicit, Deus bonus malum non fecit, sed addit quia pro naturalibus culpis æterno incendio animas destinet; quod perspicuæ immanitatis est, ac per hoc, siue opinionis suæ; quem bonum dixerat clara iniquitate coontaminat. Porro Augustinus quasi ei ad quem scribit, si Deus patrono ausu grandiore despicit trepidationem magistri, nec dubitat inde incipere quo Manichæus [E peruenit.] prouenit, pronuntiatque quod malum, id est peccatum faciat Deus & creet, quem constat non conuenire ei Deo, quem Catholicorum fides colit. Hoc potissimum animo lectoris insidat, & nulli vnquam fidclrum maiorem causam, quam nobis, incubuisse conflictus, & omnem qui naturam ipsam necessitatem criminis arbitratur, in Dei Christianorum cultu non habere consortium, quod quoniam frequenter inculcatum est, iterationem quippe vtilitas causæ principalis exegit; Veniamus iam ad discussionem primorum hominum, quorum taxatione aciei nostræ Numida quasi cætratus occurrit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid Manichæus dicat de commixtione bonæ & malæ substantiæ nescire te crederem, nisi ea certe quę aduersus eundem errorem scripsimus, legisse te scirem. Nam ex libro in quo duarum animarum in homine constitutarum, quarum esset vna bona, altera mala, eorum opinionem redargui, quædam contra meipsum esse existimans testimonia protulisti. Manichæus ergo duas animas siue spiritus siue mentes, vnam propriam carnis, eandemque non accidente vitio, sed coæternam Deo naturam malam, alteram vero naturam bonam tanquam Dei particulam, sed illius malæ permixtione maculatam in homine vno esse contendit; & hinc vult fieri, vt caro concupiscat aduersus spiritum, vtique bonum per animam suam malam, vt eum teneat implicatum: Spiritus autem aduersus carnem vt ab illa commixtione liberetur. Quod si nec vltima mundi conflagratione potuerit, tunc eum dici affigi tenebrarum globo, atque in æternum tali supplicio detineri. Non itaque vt dicis Manichæe Deus pro naturalibus culpis æterno incendio animas destinat, sed natura bonas animas pro alienæ malæ naturę commixtione, cui malo eas ipse commiscuit, quas inde non potuerit liberare non incendio æterno, nam nullum æternum Manichæus opinatur incendium, sed æterno vt dixi tenebrarum globo, quo mens tenebrarum includatur, affiget. Catholica vero fides quam reliquistis; vt Manichæorum non plane quemadmodum putatis aut fingitis oppugnatricem, sed potius adiutricem sectam nouitiam conderetis, cum audit aut legit quod ait Apostolus *caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, hæc enim inuicem aduersantur, vt non ea, quæ vultis faciatis.* [Galat. 5.17.] Non naturas duas boni scilicet & mali inter se ab æternitate contrarias, & bello posteriore commixtas, sicut Manichæus hæreticus opinatur, sed sicut Catholicus doctor Ambrosius, *istam discordiam carnis & spiritus ex prævaricatione primi hominis in naturam vertisse cognoscit*, vt non intelligatur hæc natura hominis primitus instituti, sed in naturam versa pœna damnati? Hæc fides non est cætra Numidica, de qua nobis velut facetus insultas, sed est veridicum scutum, in quo omnes sagittas ignitas maligni, sicut hortatur Apostolus, exstinguimus. Hoc muniebatur scuto, quando vobis futuris iam occurrebat armatus, non quidem Numida, sed tamen Pœnus ille Cyprianus, quo rursus nomine tua in nos insilitur vana loquacitas, hoc inquam scuto armatus Pœnus ille dicebat in libro de Oratione dominica, *id nos orate cum dicimus, fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra, vt inter duo ista id est, carnem & spiritum fiat Deo opitulante concordia.* [Matth. 6.10.] Vbi Christi miles egregius & à Manichæis & à vobis coniecta ignita maligni extinguit, cui maligno militant omnes hæretici, & cuius castra tyrocinio vestro putastis augenda. Nam spiritus & carnis quærendo concordiam, contra Manichæos docet ambas quibus constamus, bonas esse naturas, si discordiæ malum diuina miseratione sanetur. Vobis autem resistit, quia carnis concupiscentiam dicitis bonum, qua infestante existit ista discordia, quam possit ille sanari: Et tunc existit quando bene agimus, vt infestanti concupiscentię carnis, contra concupiscente spiritu repugnemus. Nam si consentimus, non optabilis, sed culpabilis, vel etiam damnabilis fit spiritui cum carne concordia. Contra vos etiam, quia libero arbitrio, quod ille vt fiat in homine, à Deo intelligit esse poscendum. Tu autem qui nesciens quid loquaris, obiicis mihi quod dicam Deum creare peccatum, resiste Manichæo dicenti in discordia carnis & spiritus, duas inter se contrarias mali & boni, apparere naturas: Vnum est enim

quod respondemus vt pestis ista vincatur, hanc scilicet discordiam per præuaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam: Quod tu negando conaris vt vincant, satisque manifestaris filius Manichæorum oppugnator, & verus adiutor.

VII. IVLIANVS DIXIT: Ingerit quippe omnibus scripturis suis, Adam atque etiam bonos tantum à Deo conditos, id est, nulli naturali crimini mancipatos, eosque libera voluntate peccasse, sed ita granditer vt omnia in natura sua Dei instituta subruerent;

de nupt. & conc. lib. 2. c. 34.

Illud enim, inquit, *peccatum valde magis atque altius Diabolus infixit, quam sunt ista hominibus nota peccata. Vnde illo magno primi hominis peccato, natura ibi nostra in deterius mutata, non solum facta est peccatrix, verumetiam generat peccatores, & tamen ipse languor quo bene viuendi virtus periit, non est natura sed vitium. Illud ergo peccatum quod ipsum hominem in paradiso mutauit in peius, quia multo est grandius quam iudicare nos possumus, ab omni nascente trahitur.* Ecce quam aperte quid sentiret exposuit: Primi, inquit, illi homines bonam habuere naturam, sed peccatum tam immane, tam inæstimabile perpetrarunt, vt virtutem bene viuendi interimerent, liberi arbitrij lumen extinguerent, facerent in reliquum peccandi necessitatem, ne cui esset possibile de eorum stirpe nascenti, in virtutum decora conari, & declinatis vitiis comporem fieri sanctitatis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Videris tibi, vel etiam consortibus Pelagianis aliquid dicere, cum relicta authoritate diuina, humana vanitate iactaris & argumentationibus cordis tui, sanctarum scripturarum veritati aduersaris & obstrepis. Nam vtique si Christiano atque Catholico animo attenderes, quod ait Apostolus,

Rom. 8. 10.

Corpus quidem mortuum est propter peccatum, profecto intelligeres tam granditer peccasse primum hominem, vt eo peccato, non vnius hominis, sed totius generis humani mutata natura ex possibilitate immortalitatis, in necessitatem mortis lapsa corruerit. Ita vt eam qui conuertantur ad Deum, per vnum Dei & hominum mediatorem hominem Christum Iesum, non continuo immortalitatem corporis sumant, sed eis per spiritum Dei, quo nunc inhabitantur, danda postea nunc promittatur. Quod idem Apostolus eodem loco sic explicat,

Ibid. v. 9.

si quis inquit spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est propter iustitiam. Si ergo spiritus eius qui suscitauit Iesum ex mortuis, habitat in vobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra per habitantem spiritum eius in vobis.

A Corpus ergo mortuum est propter peccatum, quoniam necessitatem mortis etiam in viuentibus habet. Quod autem peccatum nisi primi hominis, quandoquidem per iustitiam secundi hominis id est, Christi, eidem corpori quod nunc mortuum dicitur viuificatio beata ventura est. Vnde & secundus homo & secundus Adam dictus est Christus, cum inter Adam hominem factum, & Christum hominem natum, tot generationes hominum transisse videamus, nec in earum ordine possit dici secundus homo nisi Cayn: Sed quia prima est mors corporis, quæ facta

B est propter peccatum Adæ, in qua decurrit hoc sæculum. Secunda vita est corporis, quæ fiet propter iustitiam Christi, & facta est in carne iam Christi, in qua vita futurum sæculum permanebit, ideo ille primus vel Adam vel homo; iste autem secundus est dictus. Et non vis intelligere tam grande illius fuisse peccatum, vt mortalium sæculum, huius vero tam grandem iustitiam, vt immortalium sæculum propagaret? Et mihi obijcis peccati primi granditatem, quæ tanti mali hominum omnium extitit causa, qua-

C si hoc ego solus, vel primus dixerim? Audi Ioannem Constantinopolitanum excellentis gloriæ sacerdotem, *Peccauit*, inquit, *Adam illud grande peccatum, & omne genus hominum in commune damnauit.*

De Lazaro resusc.

Audi etiam in Lazari resuscitatione quid dicat, vt intelligas etiam corporis mortem de illo grandi venisse peccato,

Ibidem.

flebat, inquit, *Christus, quod eos qui immortales esse potuerunt, Diabolus fecit esse mortales.* Vbi obsecro te, Diabolus omnes homines fecit esse mortales, nisi in illo cui præuaricationis inflixit tam grande pec-

D catum, quo ex paradisi beatitudine in tantam miseriam quam videmus atque sentimus, genus proijceretur humanum: Quod non sola mors corporis, sed ipsius quoque animæ quam corruptibile aggrauat corpus, mala tot & tanta testantur, & graue iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, sub quo iugo est etiam quod in Psalmo legitur *Vniuersa vanitas omnis homo viuens.* Quæ tu mala nolens tribuere illi grandi peccato primi hominis, quid agis nisi vt ea, tu quidem paradiso illius tam magnæ

E fœlicitatis importes, tanquam & illic futura essent si nemo peccasset? Manichæi vero ea tribuant genti tenebrarum, non te accusante confusi, sed adiuuante confisi, nisi tecum fiant tanquam inuictissimo gladio Catholica veritate confossi. Non autem, vt insimulas, dicimus, *nemini de primorum hominum stirpe nascenti esse possibile in virtutum decora conari.* Conantur enim multi in quibus Deus operatur & velle, nec sine fructu præuentionis ipso

adiuuante conantur. Sed si animam corpus corruptibile non aggrauaret, non vtique conarentur. Ac per hoc in paradiso si nemo peccasset, & super filios Adam graue iugum non esset, sine conatu Deo suo facile & fœliciter obedirent.

VIII. IVLIANVS DIXIT: Illorum ergo primorum hominum, id est, tantum duorum, opitulari sibi laudem arbitratur, ad distinctionem inter Manichæos & Traducianos tenendam: qua opinione haud facile quidquam vel * eminentius, vel impudentius offendi potest. *Libertas*, inquit, *arbitrij postquam se vti cœpit, vires suas perdidit*, & vt conuersi ad eum pedetentim omnia perscrutemur. Confiteris nempe *primum hominem effectum esse arbitrio libero, bonumque ab eo conditum nulla ab exordio peccati labe pollutum; sed conditionis innocuæ sponte deinceps præuaricatum, coactionem ineuitabilem cunctis ex se oriundis intulisse peccandi.* Hoc certe est dogma vestrum quod nos de Manichæi cœno testamur expressum, qui & ipsius Adæ naturam, licet de primæ concretam flore substantiæ multo meliorem, sequentis tamen malam naturaliter opinatur.

f. mendacius.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Superius quæ dicta sunt satis indicant, & Catholicum dogma nostrum, & dogma hæreticum vestrum, de primis hominibus & posteris eorum, illis rectis à Deo conditis, istis autem quamuis eodem conditore, tamen de natura peccato vitiata cum peccati vinculo exortis, atque à salute in qua homo primitus factus est in contagionis languorem & mortis necessitatem conditione originis deiectis. Propter quod eis ope opus est saluatoris, qui primum saluos fecit remissione omnium peccatorum; post etiam omnium sanatione languorum. Iam baptizatis enim & eis qui iam Spiritum sanctum acceperant, dicebat Apostolus, *Caro concupiscit aduersus spiritum, Spiritus autem aduersus carnem, hæc enim inuicem aduersantur, vt non ea quæ non vultis, faciatis.* Vbi tu qui negas liberum arbitrium vires suas perdidisse peccando, id est, malè se vtendo, quid respondebis audiens, quod carne concupiscendo aduersus spiritum, non ea quæ volunt faciunt, & fideles non ea quæ volunt faciant, etiam hi quibus sunt in baptismo dimissa peccata, non ea quæ volunt faciant, quos Apostolus ex auditu fidei dicit accepisse Spiritum sanctum, postremo non ea quæ volunt faciunt per liberam voluntatem, quos ait idem Doctor gentium, *vocatos in libertatem?* Deinde tam disertus defensor ipse libidinis, qui velut patronus egregius pro susceptam tua tantum audes, vt concupiscentiam carnis, qua concupiscit aduersus spiritum etiam in paradiso non dubites fuisse ante peccatum, non vides ad hoc te compelli, vt dicas nec tunc fuisse in illis primis hominibus efficacem liberam voluntatem? Si enim & tunc caro concupiscebat aduersus spiritum, non ea quæ volebant vtique faciebant: sed quoniam per liberum arbitrium quod tunc integerrimas vires habuit, ea faciebant proculdubio, quæ volebant, id est, diuinæ legi non solum nulla impossibilitate, verumetiam nulla difficultate seruiebant, tua ibi suscepta non fuit, qua caro concupiscit aduersus spiritum, per quam fit vt homines iam etiam per fidem conuersi ad Deum, iam baptizati, sanctificati, in libertatem vocati non faciant in extinguenda vitiosa delectatione quæ volunt. Verissimumque illud est quod per Antistitem Ambrosium fides Catholica dixit, hoc vitium qua caro concupiscit aduersus spiritum *per præuaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam.* Quo tale ineuitabile & insuperabile veritatis, & Manichæus obtruncatur & tu. Ambo quippe in hac re, videto quis vestrum peius, tamen prorsus erratis. Tu propterea, quia contendis quod ista pestilentia malum non sit; ille autem quia malum quidem agnoscit, sed vnde sit nescit, & fide Catholica destitutus fabulam mendaciorum & turpitudinum plenam, de duarum naturarum boni scilicet & mali permixtione componit. Nunc ergo nostra iustitia est *vt iustificati per fidem, pacem habeamus ad Deum.* Contra vero carnis concupiscentiam nos oppugnantem, per ipsius Dei auxilium repugnantes spiritu dimicemus. Non ergo huius vitæ iustitia vitium non habere, sed vitia non eis consentiendo minuere, eisque resistendo temperanter & iuste & pie viuere? Nullum autem cui resistamus habere vitium, posterioris est vitæ, quæ bene gestæ præsentis est præmium; sanatione nostræ, non (sicut Manichæus, cuius es adiutor, insanit) alienæ separatione naturæ. Ecce dogma nostrum non est de Manichæi cœno, sicut criminaris, expressum, quo dogmate Manichæum, si non omnem sensum amisisti, tecum cernis oppressum.

Galat. 5. 17.

Ibid.

Lib. 7. in Lucam.

Rom. 5. 1.

IX. IVLIANVS DIXIT: Nobis igitur in præsenti conuincenda primo est sensus vestri hebetudo; tum ostendendum quod sæpe iam fecimus, ne vno quidem pede à Manichæorum vos gurgustiis * meritoriis que discedere. Initio igitur, amentissimum est arbitrij negotium seminibus immixtum putare, & officia voluntatum inoleuisse

f. territoriis. q. vel tentoriis.

conceptibus: vt ea quæ est clarissima & A vastissima naturarum & studiorum distinctione sublata, voluntas primorum, posteris se ingenuisse dicatur. Cui errori obluctatur quidquid in rebus est. Numquam siquidem filij disertorum venustatem artis paternæ in vagitibus attulerunt, aut soboles histrionum doctis motibus ad verba manus tetendit. Nec bellatorum filij tubam populo popoſcerunt. Licet hac forma, exempla omnia persequi * clari ore tonitribus concinentia. Respondebit vniuersitas, alios esse naturæ milites, alios voluntatis, conditionesque seminum, B studiorum appetitibus primas esse non posse, bardissimum itaque & depositum stoliditatis apparuit, credere conuersum in naturam, quod voluntarium fuisset fateare. Cæterum illud aliud longe deformius quod possibilitatem operandi, initio, ais, operationis assumptam, id est, vt liberum arbitrium, quod non est aliud quam possibilitas peccandi, nulli partis alterutræ subdita violentiæ, sed quæ habeat faculta- C tem in quod voluerit latus suo, per te, insistendi arbitratu, postquam cœpit alterum velle, vtrumque posse perdiderit.

g. vel clariora.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Itane vero non cernis, Manichæo te ignoranter quidem, sed instanter tamen isto tuæ loquacitatis inflato atque spumoso strepitu suffragari. Si enim quærente illo à nobis vnde sit malum, qua quæstione consueuerunt corda incrudita turbare, nos responderemus de libera voluntate rationa- D lis creaturæ exortum; atque ille diceret, vnde ergo sunt ista tot mala, quæ non iam natis, & voluntatis arbitrio accedente ætate, jam vtentibus accidunt, sed cum quibus vel omnes, vel plærique nascuntur, omnibus quippe congenita est carnis concupiscentia qua caro concupiscit aduersus spiritum etiam recta fide atque doctrina pietatis imbutum, omnibus etiam congenita est quædam tarditas mentis, qua & hi qui appellantur ingeniosi, non tamen sine aliqua laboris ærumna vel quas- E cumque artes, vel eas etiam quas liberales nuncupant discunt, vel ipsius religionis vberiorem scientiam consequuntur. Quidam etiam corpore deformi, & aliquando monstroso, multi obliuiosi, multi ad intelligendum tardi & obtunsi, multi iracundi, multi libidinosi, nonnulli etiam omnino excordes fatuique nascuntur. Quid Catholica responderet fides, nisi hæc omnia mala ex quo peccauit homo, & de paradiso, id est, loco felicitatis eiectus est, ex natura quæ peccati contagione vitiata est exoriri? Neque enim si nemo peccasset, vel talia in paradiso, vel alia vlla vitia nascerentur. Quo audito, ille tua nobis si haberet verba, recitaret, vbi dicis esse amentissimum arbitrij negotium seminibus immixtum putare, & officia voluntatum inoleuisse conceptibus, & in hanc sententiam quidquid aliud addidisti, ex hoc eam probare conatus, quo nec diserti disertorum, nec istriones istrionum, nec bellatores nascuntur filij bellatorum. Isto adiutorio tuo Manichæus ad hoc vtitur, vt oppugnet quod dicimus peccato primi hominis humanam vitiatam fuisse naturam etiam in posteros eius, qui ratione seminali in illo erant, quando in illa grandi præuaricatione peccauit. Quod cum oppugnauerit, introducat commixtionem duarum naturarum suarum, atque ex commixtione naturæ malæ, illa mala cum quibus homines nascuntur asseueret existere. Tu autem vt mihi resistas, rem absurdissimam & detestabilissimam cogeris dicere, mala scilicet ista nascentium etiam in paradiso exortura fuisse si nemo peccasset. Hic te Manichæus vigebit, vt dicas vnde fuerant exortura. Vbi magnis coarctatus angustiis, si dixeris ex ipsis naturis nascentium exortura fuisse mala ista, sine vllius merito voluntatis; profecto arguis creatorem, quod ne facias, confugiturus es ad merita voluntatum malarum, sed ille quæsiturus est, quarum? Non enim est voluntas vlla seminum, vel nascentium paruulorum. Quid ergo restabit, nisi vt nobiscum intelligas si vis euadere vel superare Manichæum, in occultis originum finibus latenter implicari etiam semina nascentium ex mala voluntate venientia merita generantium. Sed primi hominis tam magnum fuisse peccatum, vt omne genus humanum, vt verbis S. Ioannis vtar. *In commune damnaret*. Ex quo conficitur mala ista exortura non fuisse, si nemo peccasset, nec in paradiso esse potuisse, vnde qui peccauerant, antequam gignerent exierunt. Quo Catholico dogmate vacuatur, quod de artibus putasti esse subdendum, admonens nos cum sui patris arte neminem nasci. Aliud est namque peccare in moribus, quibus recte viuitur, quod vel legibus solet vel diuino iudicio vindicari; aliud in artibus siue honestæ sint, siue turpes, vbi contra artem factum aliquid dicitur: Quæ peccata non diuina reprehenduntur lege; vel seueritate plectuntur, sed ab iis hominibus quorum iudiciis hæc subiacent, maximeque à magistris earum cum pueros docent sub timore aut dolore pœnarum. Qua in re tamen cogitare debemus, quia si in paradiso aliquid disceretur, quod illi vitæ esset

vtile scire, sine vllo labore aut dolore id assequeretur beata natura, vel Deo docente, vel se ipsa. Vnde quis non intelligat in hac vita etiam tormenta discentium ad miserias huius sæculi quod ex vno in condemnationem propagatum est pertinere? Vbi etiam miserum nisi est miseras mentes nolle quod bonum est, vel si iam parata est voluntas à Domino, clamare tamen adhuc eum qui in hoc viuit sæculo, Rom. 7. *velle adiacet mihi, perficere autem bonum non.* Hoc si teneas Manichæos vinces, quia vero non tenes, vtrosque vestrum vincit hæc fides.

X. IVLIANVS DIXIT: Nunc igitur approbatur quod diximus, nullo modo à Manichæis vestrum dogma differre. Non est omnino dubium factam pessimam ipsius Adæ naturam, si hac est conditione formata, vt haberet mali necessitatem quæ non habebat boni, id est, vt crimen etiam si fuisset voluntate conceptum, tamen fieret in ea naturale, in qua bonitas non fieret naturalis; falsoque dicitur voluntate peccasse, qui nequissimæ conditionis præiudicio laborauit. Apparet enim quam vinctus malo fuerit, qui erat crimine inseparabili farciendus. Quid enim peius ea* quibo inuenire substantia, quæ facta est vt in iniquitatem possit indicere, & recedere ab iniquitate non posset? Hanc si in bonni parte violentiam pertulisset, si liberum perdidisset arbitrium, tamen nihil accusasset authorem, quia nemo ei de copiis benignitatis quæstionem moueret. Cùm vero in mali parte dominatio talis collocatur, neminem magis quam ipsum hominis arguit authorem, & superuacua criminatorum suorum, id est vestra Deus talis adulatione palpatur, qui amicissimus malitiæ, creatoris suæ fœditate conuincitur. Cui enim persuaderi potest hominem primum non destinasse criminibus, si illum emendationis facultate priuauit? Si tam praua affecit animo, vt error suus displicere ei non posset, vt nullum haberet ad honestatem regressum, nec fieret post experimenta correctior? ac ne forte recuperandæ probitatis vnquam sentiret affectum, ipsam ei possibilitatem correctionis euellit? Prorsus si talis eius conditio fuit, vt quamdiu in hac vita erat, vno lapsu virtutem emendationis amitteret, non est ob aliud quam vt caderet institutus, immo ne corruisse, sed iacuisse semper verius dicitur, qui non finitur quantum ad mores spectat exurgere. Qualis ergo fuit illa libertas quæ ei collata prius creditur, si è duabus contrariis qualitatibus peiorem à necessario, meliorem à mutabili capessebat, immo à tyrannide criminis occupata, despoliabatur resipiscentiæ facultate. Teterrimus ergo primi hominis status ab ipso exordio, si à Deo est tam infeliciter institutus, vt ruiturus in crimen perpetua peccandi necessitate ligaretur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Res dicis, quas si nobis saltem admonentibus considerare non negligas, etiam tibi ipsi quantumlibet sit impudens, erubescas? Cur enim non attendis, si pessima est facta natura, quæ voluntate iniusta incurrit in malum, pœna vero iniusta non potest recurrere in bonum, non humanam quam nobis obiicis, sed Angelicam quoque naturam pessimam factam? Nisi forte dices etiam Diabolum voluntate à bono lapsum, si voluerit, & quando voluerit in bonum quod deseruit, reuersurum, & Origenis nobis instaurabis errorem. Quod si non facis; quod dixisti incautus, corrige admonitus, & confitere bonam conditam esse naturam, quæ in malum quod fecit, nulla necessitate compulsa, sed sua voluntate collapsa est. IN BONVM AVTEM QVOD RELIQVIT, SOLIVS DEI GRATIA REVOCARI POTEST, NON IN VOLVNTATE LIBERTATIS, QVAM MERITO INIQVITATIS AMISIT. Potest quippe & alius, similiter vt tu errans, dicere quid peius ea potero inuenire substantia, quæ facta est vt in æternum supplicium possit ire, & inde redire non possit? Et vtique Deus omnipotens à quo vult supplicio eruere potest, sed mentiri non potest qui minatus est hoc se non esse facturum, quando id supplicium dixit æternum. Sed vt de hac re vana sapias. Te fallit definitio tua, qua in superiori persequutione cui iam respondimus, sicut sæpe & alibi facis, liberum arbitrium diffinisti. Dixisti enim LIBERVM ARBITRIVM NON ESSE ALIVD QVAM POSSIBILITAS PECCANDI ET NON PECCANDI, qua distinctione primum ipsi Deo liberum arbitrium abstulisti, quem non negas, quia & hoc sæpe dicis & verum est, non posse peccare. Deinde ipsi sancti in regno eius liberum arbitrium perdituri sunt, vbi peccare non poterunt. Verum hic admonendus es, quid de hoc vnde nunc agimus sapere debeas, pœnam scilicet & premium intuenda inter se esse contraria, & alia duo contraria his contrariis adhærere: si ergo in pœna est non posse recte agere, sicut erit in præmio non posse peccare, attende scripturas à quibus miserandus exorbitas & vagabundus ventosa loquacitate tanquam tempestate iactaris, & vide quemadmodum dictum sit, *quod quærebat Israel, hoc non est consequutus, electio autem consequuta est, cæteri vero excæcati sunt sicut scriptum est, dedit illis*

Definitio liberi arbitrii apud Pelagianos.

Quam sit vitiosa.

Deus spiritum compunctionis, oculos vt non videant, & aures vt non audiant vsque in hodiernum diem. Et Dauid dicit, *Fiat mensa eorum*
Rom. 11 9. *in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis, obscurentur corda eorum ne videant, & dorsum illorum semper incurua.* Aspice etiam illud in Euangelio. *Propterea*, inquit, *non poterant credere, quia iterum*
Ioh. 12. 40. *dixit Isaias excæcauit oculos eorum, & indurauit eorum cor, vt non videant oculis, nec intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.* Hæc commemoraui vt intelligas si possit fieri, per pœnam proculdubio iustam, vt non credant homines excæcato corde, cum per misericordiam fiat vt credant libera voluntate. Quis enim nescit neminem credere nisi libero voluntatis arbitrio? Sed *paratur voluntas à Domino*, nec omnino eruitur à seruitute mala suis meritis debita, nisi quando per gratuitam gratiam paratur à Domino. Si enim Deus ex nolentibus volentes non faceret profecto pro eis qui nolunt credere, non oraremus vt vellent. Quod & Apostolus se fecisse pro Iudæis monstra-
Rom 10 1. uit, cum ait, *fratres bona voluntate cordis mei, & deprecatio pro illis ad Deum in salutem.* Hanc vtique salutem consequi, nisi credente voluntate, non possent. Hoc ergo beatus Paulus orabat vt vellent. Et Episcopus Cyprianus quod dictum est in oratione dominica, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, etiam sic intelligit, vt pro infidelibus inimicis nostris admoniti fuerimus orare, vt quemadmodum nos credimus qui iam cœlum sumus, portando hominis cœlestis imaginem, sic etiam ipsi credant, qui propterea terra sunt, quia terreni tantum hominis imaginem portant.

XI. IVLIANVS DIXIT: Durat nempe inter vos Manichæosque fœdus, vt illi professione, vos argumentatione, primi quoque hominis naturam asseratis malam fuisse: quod licet totum ineptiarum mendaciorumque plenum esse, vt prætermissis sanctorum legionibus, primum post peccatum Adæ iustitiæ accipiamus exemplum Abelis sanctitate mirabili comprobatur, qui de peccatoribus natus, bene viuendi se non caruisse virtute, effectu quoque ipsius virtutis ostendit. Verumtamen his præteritis iuuat sententias Traducianæ nationis vrgere. Quare ergo autumas fuisse arbitrium liberum, quod collatum primis hominibus confiteris? Certè vt possint animi alternare motus, & vel facere malum, vel recedere à malo, vel deserere, vel seruare iustitiam. Voluntas ergo peccandi non fuisset, nisi volendi possibilitas antecessisset. Hoc postquam vti cœperunt, propria voluntate, id est motu animi cogente nullo, tu dicis libe-
A rum arbitrium perdidisse, quo quid potest furiosius cogitari? Vt enim vis argumenti tui expressa teneatur, dicis eam rem periisse propter voluntatem, quæ data non est nisi propter voluntatem, peccatum quippe nihil est aliud quàm voluntas mala. Libertas autem ad hoc solum data est, vt voluntatem non cogeret, sed permitteret exoriri: hanc tuam autem libertatem, conditionem suam dicis voluntatis opere perdidisse, vt per hoc interiisse credatur, per quod solum probatur vigere. Voluntas ergo mala, non quidem fructus, sed testimonium libertatis est. Libertas autem nihil est aliud quàm possibilitas boni, malique sed voluntarij. Qui
B ergo fieri potuit, vt per hoc interiret, per quod proditur instituta, cum mala voluntas & bona voluntas, non exitia sint, sed præconia libertatis? Ac per hoc quantum distat inter officia atque discrimina, tantum inter opinionem tuam & rationem arbitrij liberi, cum excidium putas de suis laudibus comparatum. Quid ergo nouum, quid insperatum delinquente homine accidit, per quod Dei instituta corruerent? Factus est, qui peccare & non peccare posset. Cum peccauit, fecit quod non debuit quidem,
C sed potuit tamen: per quid igitur facultatem illam perderet, quæ ad hoc fuerat instituta vt posset velle, posset nolle quod voluit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Eadem iterum & iterum dicis, quibus me iam superius respondisse qui legerit peruidebit. Sed hic etiam persistenti tibi atque asseueranti libertatem bene agendi vel male, suo malo vsu perire non posse, respondeat & beatus Papa Innocentius Romanæ Antistes Eccle-
D siæ; qui rescribens in causa nostra episcopalibus Conciliis Africanis, *Liberum*, inquit, *arbitrium olim ille perpessus dum suis inconsultius vtitur bonis, cadens in præuaricationis profunda demersus, nihil quemadmodum exinde surgere posset inuenit. Suaque in æternum libertate deceptus, huius ruinæ latuisset oppressus, nisi eum post pro sua gratia Christi releuasset aduentus.* Videsne quid faciat per ministrum suum Catholica fides? Vide possibilitatem standi & cadendi sic habuisse hominem, vt si cecidisset, non eadem possibilitate qua cecide-
E rat surgeret, culpam scilicet sequente supplicio. Propter quod Christi gratia, cui miserabiliter estis ingrati, quæ iacentem releuaret aduenit. In alia quoque epistola, quam de vobis ipsis scripsit ad Numidas. *Ergo*, inquit, *Dei gratiam conantur auferre, quam necesse est etiam restituta nobis status pristini libertate quæramus.* Audis restitui libertatem, & non periisse contendis, atque humana voluntate contentus diuinam non petis gra-

tiam, quam libertas nostra etiam in statum pristinum restituta sibi esse intelligit necessariam. Quæro autem à te vtrum iam in pristinum statum ita fuerit restituta libertas eius qui dicit, *Non quod volo ago, sed quod odi illud facio, & velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* Et quibus dicitur, *Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt ea quæ non vultis faciatis.* Puto quod non vsque adeo desipis, vt in his dicas esse status pristini libertatem, & tamen si nulla eis esset, id quod sanctum & iustum & bonum est, nec velle potuissent, sunt enim quos peccare ita delectat, vt nolint oderintque iustitiam, quam nec velle aliquis potest nisi paretur voluntas à Domino, vt ad perficiendam iustitiam præcedat desiderium voluntatis, & paulatim effectus potestatis accedat, aliis citius, aliis tardius, vnicuique sicut Dominus dedit, qui solus potest hominis salutem reparare atque augere iam perditam, & donare etiam hoc vt iam perire non possit. In quo liberatorum numero est & sanctus Abel, quem dicis bene viuendi non caruisse virtute. Non caruit plane, sed postquam cœpit illi esse: antea vero *quis est mundus à sorde, nec infans, cuius est diei vnius vita super terram.* [Redimuntur ergo quicumque redimuntur ab eo qui venit quærere quod perierat, qui & antequam in carne veniret, per fidem ipsam redemit qua credebatur esse venturus. Redimuntur autem in libertatem beatitudinis sempiternam, vbi iam peccato seruire non possent.] Nam si tu dicis boni, malique voluntarij possibilitas sola libertas est, non habet libertatem Deus, in quo peccandi possibilitas non est. [hominis vero liberum arbitrium congenitum & omnino inamissibile si quærimus, illud est, quo beati omnes esse volunt, etiam hi qui ea nolunt quæ ad beatitudinem ducunt.]

Rom 7.

Gal. 5. 17.

LVPVS FERRAR. Collect. quæst. 3 de sanguine. C.

S. ERVATVS LVPVS quæst. 1. de lib. arbit. & LVPVS FER. quæst. 2 de eodem.

XII. IVLIANVS DIXIT: Deinde vt prorupta opinionis tuæ sequamur, argumentaris tali conditione liberum arbitrium ordinatum fuisse, vt vim suam merito sequutæ volnntatis amitteret, & qualitatis quam elegisset necessitatem, in reliquum sustineret. Hinc ergo quid à nobis referatur attende. Siccine putas hominem creatum, vt hanc electæ qualitatis necessitatem in vtraque parte pateretur, id est, vt si bonum voluisset, vlterius peccare non posset; & si elegisset malum, vltra se emendare nequiret? An vt tantummodo malam partem mali necessitas sequeretur, in bona autem nihil tale contingeret, sed semper periculis varietatum pateret? Ex his duobus quodlibet sumito, si dixeris talem factam esse naturam, quæ mali tantum necessitatem pa-

A teretur, nulli dubium remanebit teterrimam eam definiri, cui peioris partis violentia sola tribuatur; probaturque Adam quoque malæ fuisse naturæ, & nullius remanebit voluntarij, sub qua delitescas vmbra commussi. Sin autem profitearis etiam in boni parte idem fuisse te sequuturum, id est, vt si bonum voluisset, & vlterius peccare non posset; Refero, cur ergo peccauit? cur nullam passus est boni necessitatem, vt insidiis Diaboli impenetrabilis appareret, qui aliquo tempore priusquam peccaret, fuisse obediens Deo inuenitur? Neque enim illico quod ingressu animæ limus intepuit,

B in appetitum malæ voluntatis exarsit. Legitur quinimo ad culturam paradisi custodiamque translatus accepisse præceptum à Deo, vt vniuersis fructibus vesceretur, sed à ligno scientiæ boni & mali, dicto audiens abstineret. Antequam ergo de latere eius corpus formaretur vxoris, obediens mansit imperio, amœni ruris custos innocuus: post hoc vero adiutorium similis sibi consortis

C emeruit. Inculcauit nempe has, distinctiones temporum, scripturæ fides. Postquam vero iam sibi mulierem vidit paratam, in tantum præcepto Dei sedulo famulabatur officio, vt etiam fœminæ legem quam acceperat intimaret. Non solum igitur custos diuini, sed etiam prædicator imperij, condocefecit Euam & reuerentiam præcipientis, & genus seruitutis, & causam timoris. Inde est quippe, quod etiam mulier congredienti Diabolo obluctata sollicitè, cui nihil Deus imperauerat, refellit serpentis prima fronte mendacia, & dicit non abstinen-

D tiam omnium lignorum sicut ille confixerat, sed cum permissu fertilitatis vniuersæ, vnius tantum mandatam arbusculę cautionem, metumque mortis obiectum, qui præuaricatores iure sequeretur. Non ergo breui tempore apparet Adam custodisse mandatum, sed etiam Euam curam deuotionis habuisse, quæ scientiæ & diuinitatis amore collapsa est. Cur ergo illa iustitia, illa deuotio, quæ in Adam diu, in Eua aliquandiu viguit, non eripuit delinquendi possibi-

E litatem, vt boni necessitas impenetrabiles eos suadelis sontibus exhiberet? fuerunt ergo quamdiu voluerunt obedientes, nec tamen perdiderunt merito deuotionis facultatem præuaricandi. Denique lapsi sunt, & postea quam peccauerunt, manifestum est nequaquam eos potuisse, vim correctionis amittere. Et ideo vt in omnibus locis, hic quoque totum quod confixeras perdidisti: quia peccatum illud primorum hominum, nec vllorum fecit criminum necessitatem, nec transiit in naturam, sicut iustitia quæ præcessit, nec virtutum intulit necessita-

tem, nec sibi vias feminum vindicauit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Totum quod tamdiu, & tanta verborum perplexitate dixisti, breuiter sic potest dici, Cur, inquis, Adam male agendo perdidit posse beneagere, & bene prius agendo non perdidit posse peccare, & vis intelligi si ita est, hominem non bonæ, sed malæ factum fuisse naturæ, in quo plus valuit actio mala, ne posset agere bene, quam actio bona ne posset agere male. Posset isto modo dicere, male fuisse hominem cum oculis creatum, quia cum eos extinxerit, fit in illo vt non possit videre. Videndo autem non in illo factum est, vt eos non posset extinguere, aut male fuisse totum corpus hominis conditum, quia in potestate habet vt ipse se necet, nec habet in potestate vt se ipse resuscitet; & fit in eo per mortem vt se non possit viuificare, nec fit in eo per vitam vt se non possit occidere. Quod si non dicis, quoniam cernis quam sit insulsum, cur malam dicis Deum creasse hominis naturam, si fecit in eo mala voluntas ne redire posset ad bonum, quamuis in eo non fecerit voluntas bona vt ire non posset in malum? Cum libero enim sic est creatus arbitrio, vt posset non peccare si nollet, non vt si vellet, impune peccaret. Quid ergo mirum si delinquendo, hoc est rectitudinem suam in qua factus erat de* præuaricatione murando, cũ supplicio sequutum est non posse recta agere? quamdiu vero in eadem rectitudine stetit, in qua poterat non peccare, ideo non accepit maius aliquid, hoc est non posse peccare, quia in eo quod habuit, non vsque ad finem remunerationis voluit permanere, quod enim accepturi sunt sancti qui in futuro sæculo in corpore futuri sunt spiritali, sine interuentu mortis fuerat accepturus Adam, vt ascendens ab eo quod posset non mori, ad id* perueniret vbi non posset mori, & ascendens ab eo quod non peccare posset, ad id perueniret, vbi peccare non posset. Non quippe in corpore spiritali, sed in animali factus erat. quamuis nisi peccasset, minime morituro. Quia sicut dicit Apostolus, *non prius quod spiritale est, sed quod animale, postea spiritale.* Vnde beatus Ambrosius, *in vmbra vitæ dicit Adam esse factum, de qua posset cadere non necessitate, sed voluntate.* In qua vtique si maneret, acciperet eam vitam, cuius illa vmbra erat, quam sancti accepturi sunt. ex qua omnino cadere non poterunt. Hanc quoque mortalitatem in qua decurrit hoc sæculum, è contrario vmbram mortis intelligit, mortem vero cuius hæc vmbra est, illam commemorat, quæ secunda mors dicitur, de qua nemo cum in eam venerit reuertetur. Quicumque autem de hac mortis vmbra liberantur, non ad vitæ vmbram redire, sed ad eam vitam præparantur ire, de qua nunquam quisquam possit exire. Ibi erit & ipse Adam, quoniam rectè creditur Domini aduentu atque in inferna descensu, ab inferni vinculis iam solutus, vt primum Dei plasma quod genitorem non habuit, sed Deum tantummodo creatorem, & secundum carnem primus pater Christi, vltra in illis vinculis non maneret, atque æterno supplicio non periret. Vbi autem iudicio superexaltat misericordia, non sunt merita cogitanda, sed gratia, cuius est tanta etiam inscrutabilis atque inuestigabilis altitudo, vt post illam sententiam qua dictum est, *si quis non renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum Dei*, videamus aliquando bene meritis fidelibus non concedi filios suos, vt sint in regno Dei cum parentibus suis, sed non regeneratos paruulos exire de hac vita, dum nonnunquam & ipsis suis parentibus ardenter desiderantibus, & ministris sacramentorum alacriter festinantibus, ab omnipotentissimo & misericordissimo Deo, non differtur paululum mors eorum vt Christianorum nati non exeant hinc renati, &* neque regno Christi, suisque genitoribus pereant, sed antequam baptizentur exspirant. Cum aliquando filiis infantibus infidelium, & ipsi gratiam Christi blasphemantium, in manus Christianorum, mirabili Dei gubernatione perductis præstetur hæc gratia, vt in Dei regnum ab impiis separati parentibus veniant. Vbi si à te quæratur quæ sit iustitia ista, profecto in illo dialectico & philosophico sermone, quo tibi videris de iustitia Dei diligentissime disputasse, non inuenies eam. *Dominus enim cognouit cogitationes sapientium quoniam vanæ sunt, & abscondens hæc à sapientibus & prudentibus, reuelat ea paruulis*, id est humilibus, & non in sua virtute, sed in Domino confidentibus, quod tu vel nunquam vel nondum esse dignaris. Si ergo quæris vbi vel quando detur homini non posse peccare; præmia quære sanctorum, quæ post hanc vitam illos oportet accipere. Si autem non credis liberum hominis arbitrium, quo rectè agere potuit & debuit, peccati malitia defecisse, illum saltem attende qui dicit, *non quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio*, quem vos non vultis vitiata origine, sed praualente mala consuetudine laborare, ac sic & vos fatemini liberum arbitrium, male se vtendo, posse deficere; & non vultis illo tam grandi peccato, vt omni mala consuetudine, fuerit maius & peius, vitiari potuisse in humana natura liberum arbitrium; in qua deprauandam malam consuetudinem tantum dicitis posse, vt

Margin notes: depriuatione. | I peruenirer. | 1 Cor. 15. 46. | Ioh. 3. | I, eque. | Psal. 93. 11. | Matth. 11. 25 | Rom. 7. | Quæ sit libertas homini concessa.

ſe perficere bonum clamet homo velle, nec poſſe. Immutabilis autem cum qua homo creatus eſt & creatur, illa libertas eſt voluntatis, qua beati eſſe omnes volumus, & nolle non poſſumus, ſed hæc vt beatus ſit quiſque non ſufficit, nec vt viuat rectè per quod beatus ſit, QVIA NON ITA EST HOMINI CONGENITA LIBERTAS IMMVTABILIS VOLVNTATIS, QVA VELIT POSSITQVE BENE AGERE, SICVT CONGENITA EST QVA VELIT BEATVS ESSE, quod omnes volunt, & qui rectè agere nolunt.

XIII IVLIANVS DIXIT: Quid tibi confectum eſt, vnum eſſe neceſſarium de duobus, vt aut confitearis Adam factum bonæ eſſe ſubſtantiæ, nec naturam eius voluntaria qualitate deſtructam, & deſeras naturale peccatum; aut ſi illum vt hactenus opinatus es, naturalium malorum cauſam eſſe contendis, & ipſum peſſimæ ſubſtantiæ, atque ad Deum veſtrum, id eſt tuum & Manichæi pertinere pronunties.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Non eſſe confectum quod putas eſſe confectum, noſtra ſuperior reſponſio declarat. Nam cum inter nos quæſtio verteretur, vtrum malo vſu liberi arbitrij, cum quo homo creatus eſt, vitiari potuerit iſta libertas, ne ad bene viuendum qui male vixit, eſſet idoneus niſi gratiæ virtute ſanatus, vt omittam cætera quæ in eadem reſponſione dicta ſunt, plurima, inuenimus hominem in ſumma ſcripturarum diuinarum authoritate dicentem, *non quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum hoc ego.* [Rom. 7.] In quibus verbis euidenter apparet liberum arbitrium malo ſuo vſu eſſe vitiatum. Non enim ante peccatum quo male vſus eſt homo libero arbitrio, in illa paradiſi fœlicitate, & ad bene agendum magna fœlicitate conſtitutus, poſſet hoc dicere: Sed hoc vos non vitiatæ in primo homine naturæ humanæ, ſed malæ conſuetudini cuiuſque tribuitis, quam ſibi præualenter volens nec valens homo vincere, ſuamque libertatem ad bonum perficiendum integram non inueniens, dicere iſta compellitur, quaſi vero vim conſuetudinis malæ inſuperabilem patiatur, vt ab ea repoſcat Dei gratia liberari, niſi infirmata natura. Nam qui iſta dicebat cum ad iſta perueniſſet, vbi ait, [Ibidem.] *video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me ſub lege peccati quæ eſt in membris meis: miſer ego*, inquit, *homo quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum.* Corpus mortis quomodo vultis interpretamini, tamen infirmato libero arbitrio, infirmata natura iſta dicebat, & deſiderabat per Dei gratiam de mortis corpore A liberari, vbi non quod volebat agebat bonum, ſed malum quod oderat faciebat. Verum documento euidentiore vincimini, tam grande peccatum illud fuiſſe primi hominis, vt omni violentia conſuetudinis eſſet maius & peius, cum vobis proferuntur mala puerorum, quæ vtique in paradiſo futura non fuiſſent, ſi vt inde non pelleretur, in ea rectitudinis fœlicitate in qua facta eſt natura humana, manſiſſet. Nam vt alia taceamus quæ aliquot locis iam diximus, & vt non ſolum indoctam, verumetiam indocilem prætereamus infan- B tiam, nonne aliquis puer accipiens à magiſtro quod memoria retineret, volens tenere nec valens ſi poſſet dicere veriſſime diceret, video aliam legem in anima mea repugnantem legi voluntatis meæ, & captiuantem me ſub lege ferularum quæ imminet membris meis: miſer ego quis me liberabit de corpore mortis huius? corpus enim corruptibile aggrauat animam, vt quod vult memoria tenere non poſſit. Et de hoc corruptibili corpore, quis liberat niſi gratia Dei per Ieſum Chriſtum Deum no- C ſtrum? ſiue cum hoc exuta, redempta Chriſti ſanguine anima requieſcit, ſiue cum corruptibile hoc induerit * corruptionem, & [l. incorruptionem.] poſt ærumnas corporis mortui propter peccatum, viuificabuntur & corpora mortalia noſtra per inhabitantem Chriſti ſpiritum in nobis, contra cuius gratiam liberæ voluntatis arbitrium, peccati ancillam voluntatem defenditis. Nos autem à Manichæo longe ſumus, qui naturæ bonæ ſiue in grandibus, ſiue in paruulis, & vitium confitemur & medicum.

IVLIANVS DIXIT: Sic diſputaui XIV. D hactenus, vt mos noſtræ fidei poſtulabat, verum non hac ſolum parte contentus, agam tecum benigne, & conſulto, eam mihi perſonam induam, quæ præceptoris ſententiæ tuæ fauere videatur. Hoc autem ea gratia fiet, vt Manichæum ſi ab eo diſſides oppugnare coneris. Aſſertioni quippe noſtræ nihil aſtutiæ ineſſe hoc ipſo docebitur cum Traducianus non inuenit, quo Manichæo poſſit obſiſtere. Itaque apparebit E quanta inter vos coniuratio ſit, quam procuretis mutuis cuncta compendiis, quando inter † nos iurgium excitari non potuerit. [l. vos.] Quo igitur id me conſilio arripuiſſe oſtenderim animo lectoris inſidat, nunc iam perſonæ quam aſſumimus oratione fungamur. Errant omnino qui putant hanc concretionem corporis eſſe iuſtitiæ, omnibus bonis ſtudiis repugnat vilis natura carnis & ſanguinis, quidquid irritamentorum eſt lenocinio ſenſuum, ad perturbationem, immo euerſionem mentis elabitur, quæ in

hoc cœnum nescia qua infelicitate deiecta generosos micatus luteo perdit admixtu, ipsa quantum in se est ad locum suum, id est ad superiora conatur, sed teterrimo afflictatur ergastulo. Denique cum ad pudicitiam voluerit subuolare, glutem & viscum voluptatis obscenæ de perustis visceribus experitur. Iam si liberalitatem munificentiæ concupiscat, auaritiæ, quæ tegmine fragilitatis operitur, manicis arctissimis colligatur. Enimuero si inæquabili concantiæ quandam voluerit serenitate consistere, obruitur illico grandine timoris, & doloris procellis atque ad omnia exanguecens dubia, compositi non finitur manere consilij: lunge huc ignoratarum rerum noctem, qua circumdatur illuuie, quid laudabilitatis in eo suspicabimur animante, qui nec ad vtilium electionem oculos ingentes habet, & inter tempestates cupiditatum & discriminum sua naufragia numerare non sufficit? Nec tamen aliquis hæc sponte deprauatæ substantiæ accidisse mentiatur. Ipsa primorum hominum institutio his ærumnis inuenitur obnoxia: Nam vt etiam Moysi quem catholici venerantur testimonio comprobetur, experiebantur primi homines carnificinam timoris, quos intentatio, nisi obediuissent, periculi territabat; quantumque de rerum collatione mentiendum est, formidolosiores posteris eos opinamur fuisse, quos pœna necdum cuiquam comperta vexabat. Cur enim mortis intentatione quaterentur, qui nesciebant, quid incommodi afferret interitus? Sollicitabantur nimirum solis suspicionibus malorum, in qua ergo ille animus tranquillitate consisteret, quem tam aspera hyems formidinis commouebat? Porro ignorantia, quam profunda, quamque patiendi eius durâ conditio, vt liberari ab ea nisi præuaricatione non posset: Scientiam quippe boni malique absque ausu condemnabili nequaquam capessurus. Hoc ita cœcum & ærumnosum animal, inquies, etiam cupiditas innata reddebat, quam rei interdictæ & venustas irritabat & suauitas. Quod totum velut parum esset ad infœlicitatem illius exprimendam, impugnationi naturæ superioris exponitur. Quis ergo adeo desipiat, vt ibi quidquam boni fuisse arbitretur, vbi tot miseriarum instrumenta instituta fateatur? Pessimæ igitur conditionis, pessimæque naturæ, caro ista in istis primis hominibus suum quod ab initio tenebat exeruit. Hanc autem tam malam substantiam Deus bonus non potuit fabricare. Quid ergo superest, nisi vt fateamur alterum esse animæ datorem, alterum luteorum condi-

A torem? Stat certè Manichæi, cuius induendam personam, acies ordinata. Quid operamur intelligis, videlicet vt qui ei aduersus est, consequenti impugnatione id demonstret. Igitur vestrum dogma cum eo confligat. Apparebit vtrum sine pernitie sua vel leuiter possit moueri. Pronuntiauit certe non solum nasci omnes de commixtione corporum, criminosos, verùm ipsum Adam culparum necessitatem de concretione viscerum & limi ex quo factus est, sordibus attulisse. Natura, inquit, carnis in primis hominibus fuit noxia, ipsam scin-
B tillam animi studio honestatis sublucentem, conclusit, madefecit, extinxit. Incipiunt prorsus Catholici qui peccantium testimoniis obnituntur, & nec documentis propriis acquiescunt, videntesque non se bonum quod volunt agere, sed malum quod execrantur operari, putant tamen in carne non esse mali necessitatem. His ergo tam inuidiosè dictis congrediatur Traducianus si potest: Ego interim spectator assisto, & exitum vestri conflictus operior. Quid itaque respondebis malam
C naturam etiam in primis hominibus fuisse iuranti? sine dubio referes Deum formatorem hominum, non potuisse malum condere quod creauit; & ideo quia Deus qui malum non facit homines fecit, nequaquam eos naturaliter malos probari. Dixisti aliquid & veraciter, sed vide vtrum hoc me debueris audiente proferre, qua enim virtute Manichæum concusseris non curo, interim in mea totus iura transisti. Capto tibi iam delectat illudere; excipio quippe magno plausu professionem tuam, teque vt eius memineris admoneo, digni-
D tate enim authoris, id est Dei qui malum non facit, pronuntiasti opera eius bona debere asseri. Omnes ergo homines de instituta à Deo sexuum commixtione generatos, à Deo, an à diaboli fieri putas? Si à Deo; qui eos audes reos malosque pronuntiare, cum vnicum dixeris testimonium Adam fieri malæ non potuisse naturæ, quia à Deo conditus est qui est optimus indicetur? Si ergo argumentum forte est, per
E quod credatur primorum hominum rea non instituta substantia, hoc ipsum quia Deus eam condidit quem bonum fatemur: remanet illud in excidium Traducis, vt & omnes de coniugio genitos iniquos condi non posse, eodem testimonio comprobetur; quia Deus eos condiditque quem bonum fatemur. Sin autem & potius hoc rabiens impudentia iurare perstiterit, & à Deo fieri paruulos, & tamen malos esse eos naturaliter, Catholico quidem sicut & Deo nostro nihil mendaciis his præiudicij com-

paratur. Manichæum tamen constat à vobis impugnatum non esse, qui libenter quod Deum criminaris amplecteris, illud tibi perisse contentus, per quod Adam conditionis bonæ fueras approbare molitus.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum mihi aduersus Manichæum certamen ineundum, tibi spectandum diserta cæcitate proponis, partes tuas improuidus subruis, & quomodo illam teterrimam luem quam Manichæo funestus error inuexit, tanquam pestifero adiuues dogmatis tui flatu, etiam his hominibus qui suo tardantur ingenio, vt possent intelligere, præstitisti. Nam cum illa quæ de vitæ huius mortalis corruptibilisque miseriis, copiose & facunde dixisti, audierit quisque vel legerit, vera te suisse prosequutum, non solum in tuo sermone, verumetiam in ipsis quoque humanis rebus agnoscet: Manichæo quippe cui velut aduersus nos loquenti verba fecisti, nihil magnum aut difficile fuit in hac mortali vita, quæ & de fœlicitate paradisi merito peccati eiecta atque detecta est, ista quæ à te dicta sunt, de illa intueri, & siue vt tu, siue vberius atque copiosius tamen eadem ipsa garrire, quæ tam manifesta sunt, vt etiam scripturarum diuinarum locis plurimis legantur, de corruptibilis corporis onere, & ex illo animæ aggrauatione venientia. Vnde & in sanctis, in huius vitæ agone luctantibus, *caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* *Cum Spiritus*, sicut ait gloriosissimus Cyprianus, *cœlestia atque diuina quærit, caro concupiscit terrena & secularia.* Hinc est ille conflictus, quem memoratus martyr in libro quem de mortalitate conscripsit, diligenter & eloquenter explicat, dicens inter cætera quod *nobis sit cum carnalibus vitiis atque illecebris sæcularibus assidua & molesta luctatio.* Iam vero beatus Gregorius hoc certamen quod habemus in corpore mortis huius, sic ante oculos ponit, vt nullus sit huius agonis athleta, qui non se in verbis eius tanquam in speculo recognoscat. *Intra nosmetipsos*, inquit, *propriis vitiis & passionibus impugnamur, & die noctuque ignitis stimulis corporis humilitatis huius, & corporis mortis vrgemur. Nunc latenter, nunc etiam palam prouocantibus vbique & irritantibus rerum visibilium illecebris, luto hoc fecis cui inhæsimus cœni sui fœtorem venis capacioribus exhalante, sed & lege peccati quæ est in membris nostris legi spiritus repugnante dum imaginem regiam quæ intra nos est captiuam ducere studet, vt spoliis eius cedat quidquid illud est quod in nos beneficio diuinæ ac primæ illius conditionis influxit.* Hæc verba hominis Dei, & in secundo libro illorum sex quos contra tuos quatuor edidi, & in hoc opere posui cum tuo primo volumine responderem, vbi corpus mortis, de quo se dicit Apostolus Dei gratia liberari, aliter intelligendum putasti, & sanctus Ambrosius cum dixisset, *omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est*, sicut habes lectum dicente Dauid, *ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea*, protinus subiecit. *Ideo Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait, quis me liberabit de corpore mortis huius.* Quid ergo mirum est, si Manichæus intuens mala huius vitæ, & corpus mortis huius quod aggrauat animam & discordiam carnis & spiritus, & iugum graue super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium, dicit talia etiam per os tuum quasi contra nos, qualia videmus dixisse Gregorium contra vos? Vnde constat mala, vitæ huius quæ *tentatio est super terram*, quibus malis in genere humano propter iugum graue filiorum Adam à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium plenus est mundus, & Manichæos cum Catholicis confiteri, sed vnde sint hæc non vtrosque idem dicere, & magnam hinc inter nos esse distantiam, quod ea Manichæi tribuunt alienæ naturæ malæ, Catholici vero & bonæ & nostræ, sed peccato vitiatæ, meritoque punitæ. Tu qui non vis quod dicimus dicere, ipse quid dicis? Quomodo Manichæo respondes vnde tanta sint mala, cum quibus nascuntur homines, & quæ in paradiso non nascerentur si nemo peccasset, atque ibi non deprauata, sed recta nostra natura sicut condita est permanente? Si vitium congenitum est in quo clamat homo, *scio quia non habitat nunc, hoc est in carne mea bonum, velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio*, & non est ex natura primi hominis præuaricatione, dic vnde sit. Si autem congenita vitia ista, dic vnde sint? Ex peccandi inquies consuetudine quam sibi quisque fecit libera voluntate. Vbi quod non vis interim confiteris, scilicet libertatem voluntatis, suo malo vsu perire potuisse, quia perficiendo malum minus idonea facta est ad perficiendum bonum. Sed numquid voluntate sua quisquam obtunsus est corde? Numquid voluntate obliuiosus est quispiam? Numquid voluntate est aliquis fatuus? Hęc & alia vitia ipsius mentis atque animi cum quibus homines nasci ambigit nemo, sed ex origine vitiata dicis non esse, dic vnde sint? Neque enim di-

Galat 5. 17.
de orat. Dom.
in Apolog. 2. de sua fuga.
lib. 1. de Pœnit. c. 2.
Rom. 7.

cturus es, quod ista si nemo peccasset, paradisus habere potuisset. Postremo quod corpus corruptibile aggrauat animam, sub qua miserabilis sarcina omnes qui uon vsquequaque desipiunt, homines gemunt, dic vnde sit? Non enim sic dicturus es primos homines creatos, vt corruptibili corpore alicuius eorum anima grauaretur, aut post eorum illud grande peccatum, sine tali corpore aliquis nascitur. Cur ergo aduersus nos Manichæum loquentem loquacissimus introducis, cum tu negando quod dicimus ei respondere non possis? Cui respondet Cyprianus, ita discordare carnem spiritumque demonstrans, vt tamen vtriusque sit à Deo patre oranda concordia. Cui respondet Gregorius, qui cum talia de carne dixisset, qualia contra nos composuisti dicere Manichæum, vtrumque tamen ad Deum ipso Deo propitio reuocandum esse testatur. Idem & spiritum & carnem, cui respondet Ambrosius, qui cum dixisset carnem moderationis animæ arbitrio coniugandam, *qualis fuit*, inquit, *cum inhabitanda paradisi secreta suscepit, antequam veneno pestifero serpentis infecta sacrilegam famem sciret.* His enim suis sententiis, Catholici Antistites satis aperteque docuerunt, carnis non naturam malam esse sed vitium, quo sanato ad hoc * credit, vt quemadmodum primitus instituta est, nullis suis corruptelis aggrauet animam, nullamque habeat cum spiritu contraria concupiscendo, discordiam. Qua discordia deceptus est Manichæus, vt alienam malam fingeret commixtam nobis esse substantiam. Horum Catholicorum Antistitum fidem si nobiscum sequi velles, Manichæos euerteres, non iuuares. Nunc vero non eos destruere sed magis ædificare conaris, negando enim mala quæ de origine vitiata homines nascentes trahunt, non id agis vt nulla esse credamus mala naturalia, quoniam nimium manifesta sunt, sed potius agis vt de aliena, mala naturalia putentur esse ista, quæ nobis esse commixtam Manichæorum fabulatur insania, non de nostra bona, primi hominis præuaricatione vitiata manere monstrentur, quod Catholicorum sanitas loquitur. Sed Manichæus, inquis, etiam primi hominis carnem qualis antequam peccaret fuit sic detestatur, vt malam nitatur ostendere. Ita quidem à te inducitur loqueus, vt ingerat respondendi qualecumque negotium non

Cypr. de orat. Dominica.

Ambr lib. 7 in Luc. cap. Lucæ.

I. redit.

A solum mihi, verumetiam tibi. Nam vbi dicit à malo eam conditore factam esse, simul ei respondemus tam bonam creaturam, quæ posset non peccare si nollet, quamuis non æquetur suo creatori, non tamen potuisse nisi bonum habere creatorem. Vbi vero de timore mortis, quam si peccasset, ei Deus est comminatus, etiam priusquam peccasset miserum dicit, simul respondemus quod hominis, qui nunquam peccare potuisset si nunquam peccare voluisset, pœnæ illius deuitandæ quæ fuerat sequutura peccatum, tranquilla
B erat cautio, non turbulenta formido. Hoc quidem respondere communi aduersario sicut dictum est communiter possumus. Sed ego aduersus Manichæum laudes augeo rationalis illius creaturæ, quæ non solum non cruciabatur vllo metu, verumetiam lætitia magna fruebatur, quoniam malum mortis, quod omnium, vel pene omnium refugiunt corda fidelium, habebat in potestate non perpeti. Huic nostræ fidei, quoniam vester error aduersus est, quo putatis Adam siue peccaret, siue non pec-
C caret fuisse moriturum, quid hic Manichæo respondes dicenti miseram conditam esse naturam, quam vel peccantem, vel non peccantem mors imminens timore torquebat? Si enim dixeris ita fuisse conditam, vt non timeret mortem, sine dubio quandoque venturam, profecto istam quæ in posteris eius est miseram fateberis nasci, cui mortis metum sic videmus esse congenitum, vt etiam hi qui spe fideli futuræ vitæ gaudia concupiscunt, in hac tamen vita cum mortis timore luctentur, nolunt enim spoliari, sed
D superuestiri, vt quantum ad eorum attinet voluntatem non morte finiatur hæc vita, sed mortale absorbeatur à vita. Ex quo fit, vt si mortis metum in paradiso posueris ante peccatum, vincaris à Manichæis qui putant & putari volunt quod in primo quoque homine misera condita est natura humana, si autem timorem mortis, quo mortalium animus non sine miseria stimulatur, ante peccatum non
E fuisse responderis, vincaris à nobis, quoniam non mutaretur in peius nisi vitiata natura. Rursus in eo quod aduersus nos facis dicere Manichæum, quia illud cœcum & ærumnosum animal etiam inquietum cupiditas innata reddebat, quam rei interdictæ & venustas irritabat & suauitas, tui Iuliani dogmatis tanquam in scopulo ineuitabili cognosce naufragium. Nos enim dicimus in illa beatitudine nullam fuisse cupiditatem, quæ resisteret voluntati

voluntati. Porrò si cupiebant illi homines vnde abstinere potius volebant, procul dubio voluntati eorum cupiditas resistebat. Hoc ergo non contra me, sed contra te, Manichæum dicere per tua verba fecisti. Si enim tales erant illi, vt in eis cupiditas resisteret voluntati, iam caro concupiscebat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vbi manifestum carnis intelligitur vitium, propter quod fidelibus dicebat Apostolus, *Hæc enim inuicem aduersantur, vt ea, quæ non vultis, faciatis.* Nullus quippe sanctorum est, qui non velit facere ne caro aduersus spiritum concupiscat, quamuis ei resistat ne concupiscentiam carnis sua consensione perficiat, eundem Apostolum audiens vbi ait, *Dico autem spiritu ambulate, & concupiscentias carnis ne perfeceritis.* Non ait, concupiscentias carnis aduersarias ne habueritis, quoniam videbat perfectam pacem carnis & spiritus non posse in corpore mortis huius impleri; sed ait, concupiscentias carnis ne perfeceritis. Vbi certamen nobis potius, quod contra carnem aduersantem debeamus exercere, proposuit, vt concupiscentias eius non perficiamus consentiendo, sed resistendo vincamus. Pax verò, vbi non eas aduersantes repugnantesque patiamur, fuit in corpore vitæ illius quam natura vitiata primi hominis præuaricatione perdidimus. Nam si nec ibi fuit ante peccatum pax carnis & spiritus, falsumque est quod ait, Ambrosius, *vtrasque discordiam per præuaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam*, vera erit, quod absit, ista sententia, quam contra nos Manichæum fecisti loquentem, miserum scilicet animal primum hominem conditum, quem cupiditas iuncta reddebat inquietum, quem cupiditas in rei maledictæ & venustas irritabat & suauitas. Nos autem dicimus tam beatum fuisse illum hominem ante peccatum, tamque liberæ voluntatis, vt Dei præceptum magnis viribus mentis obseruans, resistentem sibi carnem nullo certamine pateretur, nec aliquid omnino ex aliqua cupiditate sentiret, quod nollet. Voluntatemque eius prius fuisse viriatam venenosa persuasione serpentis, vt oriretur cupiditas, quæ sequeretur potius voluntatem, quàm resisteret voluntati; perpetratoque peccato iam pœna infirmatæ menti, etiam carnis concupiscentia repugnaret. Ac per hoc nisi prius homo faceret peccando quod vellet, non pateretur concupiscendo quod nollet. Ecce nos quemadmodum vincimus Manichæum introducere conantem naturæ hominis conditorem malum. Tu autem qui certantibus nobis locum tibi spectatoris pro tuo arbitrio delegisti, his ipsis verbis tuis, quæ contra nos Manichæo danda existimasti. Qua quæso arte, quibus viribus resistere audebis, homo, qui dicis carnis concupiscentiam qualis nunc est, quam videmus contra spiritum dimicare talem fuisse etiam in paradiso ante peccatum? Deponimus ergo te, velis nolis de theatri sedilibus in arenam, & de spectatore facimus luctatorem. Aggredere certamen, & aduersarium si potes vince communem, quoniam tu quoque Deum creatorem etiam carnis te colere profiteris. Vince igitur inimicum, persuadere conantem malum Deum esse qui condidit carnem, cuius concupiscentia nondum deprauato præuaricatione spiritui iam resistebat, & miserum hominem sua conflictatione faciebat: An dicturus es prorsus & concupiscentiam talem habebat, & tamen miser non erat? hoccine est aduersarium superare? an potius huc est adiuuare Manichæum, & contra Apostolum rebellare? sane † obliuisces quis dixerit, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*; & post huiusmodi verba subiecerit, *miser ego homo.* Si ergo Adam cum præcepto vellet obtemperare diuino, cupiditate irritabatur cibum manducare prohibitum, eique carnis concupiscentia, qualem illum & tunc dicis habuisse contra, concupiscenti spiritui resistebat, nonne verissime diceret si vellet dicere, *condelector legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Quomodo ergo non erat miser homo, cum post verba talia dicat Apostolus; miser ego homo? Postremo quomodo miser non erat & habebat liberam voluntatem, si concupiscente aduersus spiritum carne teste ipso Apostolo non faciebat vtique quod volebat? Quoniam ergo si dixeris qualis nunc est talem fuisse concupiscentiam carnis ante peccatum, vincet te proculdubio Manichæus: in sententiam meam transi, & Ambrosium dicentem, *per præuaricationem hominis primi: in naturam vertisse discordiam carnis & spiritus*, ambo approbemus, vt Manichæum ambo vincamus. Qui verbis tuis, quæ composuisti quasi illi recitaturo, & quod in scolis Rethorum agitari solet aliena dicturo, non solum ærumnosum, verumetiam cœcum creatum esse dixit Adam. Vnde cœcum? nisi quia non nouerat peccatum, quod dictum est in laudibus Christi, quæcumque enim malà non per sapientiam, sed quæ per experientiam discuntur, feliciter nesciuntur. Sed hoc contra Manichæum de ignorantia primi hominis calumniantem. Tu quoque mecum forsitan dicis: Quid verò respondeas, de morte corporis, & de

Gal. 5. 17.
Gal. 5. 16.
† obliuisces
Rom. 7.
Ibidem.

concupiscentia carnis? Secundum ea, quæ A nunc tibi respondimus quære: his enim duabus manifestissimis rebus apparet aliam fuisse conditionem primorum hominum, qui de nulla parentum stirpe sunt geniti, aliam verò eorum, qui ita creantur à Deo, vt etiam ab hominibus procreentur. Ab illo enim modum institutionis suæ accipiunt, ab istis meritum originis ducunt, conformationem suam debentes opificio, obligationem iudicio, liberationem beneficio conditoris. B Quorum mala cum quibus nascuntur, intuentes Manichæi, hominis opificem malum conantur inducere, cuius, vt de anima taceam, quæ carnis est vita, Deum esse opificem suum, à quo sunt omnia bona, siue cœlestia, siue terrena, carnis ipsius compago testatur. Quod tale bonum est, vt de concordia membrorum eius beatus Apostolus similitudinem sumeret, ad laudem præcipuam charitatis, cuius inter se pacifico vinculo, boni fideles tanquam Christi membra nectantur. Ita fit, C vt & illos primos sine vitio factos, & posteros eorum cum originali vitio natos, propter euidentissimum naturæ bonum creare non potuerit, nisi bonus conditor.

XV. IVLIANVS DIXIT: Sed ne nimis primam partem certaminis vrgeamus, patiamur processu opinionis te bonam Adæ probare naturam. Dicis profectò; Deus iustus legem deuotionis homini non poneret, si eum nosset pati peccandi necessitatem: quia si iustitiam voluntatis exigeret ab eo quem malæ naturæ esse nosset, non illum cum præuaricabatur, reum arguebat, sed se inimicum esse iustitiæ publicabat. D Posuit autem Deus iustus legem homini † quæ vlturum se, si fuisset præuaricatus, spopondit. g. vel quem Constat ergo eum bonum natura, non potuisse aliter, nisi sola voluntate peccare. Vides nempe quàm legitima sit à me tuo nomine prolata conclusio? ipse est omnino gladius, qui in manu Catholicorum coruscans, Manichæos Traducianosque populatur. Sed nimis propter nomen vestrum admiscui, quorum vice impræsentiarum volueram responsum videri. Concussit ergo Manichæum solida responsio, augustam rationem dignis laudibus prosequor. E Verùm oleo laudationis huius, in te acui gladium, contuere, repete igitur quod dixeras, Deus iustus, inquis, legem non poneret homini, si esset malus natura, posuit autem qui iustus est. Apparet hinc potuisse seruare, quod æquissimus imperauit, quoniam nisi obediendi virtutem habuisset, nunquam constaret præcipienti ratio iussionis. O lepidissimum capitulum: coram me spectatore, bonitatem naturæ cui lex ponitur, de iustitia legem promulgantis affirmat, nec videt se antequam vulnusculum Manichæus sentiat, vt in Traducianos exitium protulisse. Vt enim intelligas feminei me tibi rapere arma cruenta, victricemque ferant morientia lumina veritatem, in tua temet tela compellam. Si iustus Deus Adæ legem dare non potuit, nisi eum sciret sine aliquo mali coactu liberum posse obseruare, quod iustum est, sine dubio & in temporibus sequutis eadem grauitate iustitiæ, lex etiam litteris tradita multiplicatione diffusior, distinctione signatior, & aucta vltione reuerentior, data hominibus non fuisset. Si aut imbecilli ad faciendum bonum sine possibilitate iustitiæ, aut rei, id est mali, ab vtero nascerentur, quoniam, vt istos in omni præuaricatione necessitatis excusaret obtentus, ita immoderatio præceptorum, impotentia sanctionum, iniquitas iudiciorum, in maculam rediret authoris. Igitur & hæc pars secunda eodem genere, quo prior eluditur, id est vt confitearis, aut iustitiam Dei, non potuisse imperare, nisi quod à subditis fieri posse perpenderet, & testimonio primi mandati Manichæus, testimonio autem legum postea sequutarum, Manichæus Traducianusque consumitur. Aut si hoc reliquit impietas, ne leuiter quidem à vobis pulsatus Manichæus, vestrum se esse patrem, vestrum principem, eumque vobis aduersum nos vnicum sibi esse certamen mundo teste monstrabitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc est nempe, quod non eloquio, sed multiloquio prosequutus es, legem scilicet priorem, quæ data est in paradiso, testimonium esse naturæ bonæ, quæ condita est cum libero arbitrio. Alioquin homini liberum arbitrium non habenti iniustissime lex daretur. Vnde & posterior, inquis, lex, quæ copiosissimè in litteris promulgata est, testimonium est naturę bonę, quæ creatur ex parentibus, similiter sine vitio cum libero arbitrio. Ista disputans videris tibi aliquid dicere, quia vel tuas vel humanas sectaris argutias. Diuina verò eloquia ex quibus te nobis putas præscribere, non curas legere, aut si curas legere, non vis, vel non potes intelligere: sed si forte intellexeris disputantibus nobis, noli esse talis qualem scriptura deuotat dicens, *verbis non emendabitur seruus* Prou. 29. 19. *durus, si enim & intellexerit, non obediet.* Quamquam & cor lapideum, quo diuinis verbis etiam intellectis non obeditur, possit tibi auferre si velit, qui hoc populo duro, Ezechiele sancto prophetante, promisit. In paradiso enim legem accepit homo, qui factus est rectus, vt

A rationalis creaturæ vel sola, vel præcipua virtus esse obedientia doceretur. Sed eiusdem legis præuaricatione, à seipso factus est prauus. Et quoniam vitiari per seipsum potuit, non sanari, etiam postea eo tempore & eo loco, quando esse faciendum, & vbi esse faciendum Dei sapientia iudicauit. Legem etiam prauus accepit, non per quam corrigi posset, sed per quam se prauum esse, & nec lege accepta à seipso corrigi posse sentiret: Ac sic peccatis non lege cessantibus, sed præuaricatione crescentibus, dejecta & contrita B superbia, humillimo corde auxilium gratiæ desideraret, & spiritu viuificaretur littera occisus. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, omnino ex lege esset iustitia, *Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Si verba Apostoli agnoscis, vides profecto, vel quid non intelligas, vel quid cum intelligas negligas. Non igitur, lex quæ in litteris per Moysem data est, testimonium est liberæ voluntatis; Nam si ita esset non ad eam pertineret ille qui dicit, *Non quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago*, quem vos certe nondum C sub gratia, sed adhuc sub lege esse contendistis. Nec ipsa lex noua, quæ prædicata est, ex Sion proditura, & verbum Domini ex Hierusalem, quod intelligitur esse Euangelium sanctum; nec ipsa, inquam, testimonium est liberæ, sed potius liberandæ voluntatis. Ibi enim scriptum est, *si vos filius liberauit, tunc vere liberi eritis.* Quod non solum propter peccata præterita dictum esse, quorum remissione liberamur, verumetiam propter adiutorium gratiæ, quod ne peccemus accipimus: id est liberi ita efficimur, Deo nostra itinera dirigente, *vt non nobis dominetur omnis* D *iniquitas.* Dominica testatur oratio, vbi non solum dicimus, *Dimitte nobis debita*, propter mala, quæ fecimus, verumetiam *ne nos inferas in tentationem*, propter hoc vtique ne mala faciamus, vnde & Apostolus dicit, *Oramus autem ad dominum ne quid faciatis mali.* Quod si ita esset in potestate, quomodo fuit ante peccatum priusquam esset natura humana vitiata, non vtique posceretur orando, sed agendo potius teneretur. * [Verum quoniam post pristinam ruinam tam grauem, vt in huius mortalitatis miseriam caderemus, E prius Deus certare nos voluit donans nobis vt eius agamus spiritu, & mortificemus opera carnis, atque ipso dante victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum, in æterna cum illo postea pace regnemus. Profecto nisi Deus adsit, nemo est idoneus certare cum vitijs. Ne sine certamine pertrahatur ab eis, aut ne iam certans in ipsa eorum conflictatione vincatur: ideo in hoc agone magis nos Deus

Gal. 3. 22.

Ioh. 7. 36.

LVPVS FERRA. In Collect. quæst. 2. de lib. Arbit.

A voluit orationibus certare quàm viribus, quia & ipsas vires quantas hic habere nos cumpetit, ipse subministrat certantibus, quem rogamus. Si ergo hi, quorum contra carnem iam spiritus concupiscit, AD ACTVS SINGVLOS INDIGENT DEI GRATIA, ne vincantur; qualem libertatem voluntatis habere possunt, qui nondum de potestate eruti tenebrarum, dominante iniquitate, nec certare cœperunt, aut si certare voluerunt, nondum liberatæ voluntatis B seruitute vincuntur?]

IVLIANVS DIXIT: Nescio sane vtrum hic iam coactus inopia, tam ineptum, tam imbecillum aliquid moliaris, vt dicas nullis te quidem rationibus docere posse Adam bonum à Deo conditum, sed ad hoc credendum sola esse lectionis authoritate contentum; Qua post formatum hominem sexto iam die, communiter de omnibus creaturis refertur, & vidit Deus omnia, quæ fecit & ecce bona valde. Quod non pro opificis dignitate, non pro appensione iustitiæ, sed pro testimonio quo com- C muniter, quæ creata sunt, bene facta dicuntur. Adam quoque haud iniquum æstimes institutum, Porrò licet hoc Manichæum, tam leuiter pulset vt redeat, Traducianum tamen reuinctum exponit nobis. Vt enim nullo testimoniorum diuinorum in hanc rem populos congregemus, Apostoli solius authoritate præscribimus, qui cum fœdum præuideret errorem, celso aduersum vos ore detonuit dicens, *quoniam omnis creatura Dei bona est.* Si ergo ad probandum bonæ naturæ primum hominem fuisse formatum, sufficit hoc quod dicit Moyses, vniuersa Deum bene condidisse, D per hoc tu cum peccato creari à Deo Adam non potuisse contendis, quia bonus inter reliqua legitur constitutus. Hisdem lineis referemus per hoc nullum posse cum peccato nasci, quoniam ab Apostolo omnis creatura Dei bona esse defenditur. Quid ergo his disputationibus actum est videlicet, vt id quod ratio indagarat, optio quoque indicti inter te & Manichæum prælij publicaret, vt cum proposito certamine ne vllum quidem telum sine tua pernicie in præceptorem E tuum vibrare posses, multo manifestissimè reluceret vos & Manichæos in vnum impietatis corpus obcœna coaluisse concordia. Quid enim potest esse tam iunctum, quam quod nec discriminum separatur incursu, omni exitio Manichæi, Traducianorum dogma commoritur, nihil est, quod illum feriat & te relinquat, Vna vobis sunt instituta, vna mysteria, vnaque pericula, & substho-

XVI.

A concupiſcentia carnis? Secundum ea, quæ nunc tibi reſpondimus quære: his enim duabus manifeſtiſſimis rebus apparet aliam fuiſſe conditionem primorum hominum, qui de nulla parentum ſtirpe ſunt geniti, aliam verò eorum, qui ita creantur à Deo, vt etiam ab hominibus procreentur. Ab illo enim modum inſtitutionis ſuæ accipiunt, ab iſtis meritum originis ducunt, conformationem ſuam debentes opificio, obligationem iudicio, liberationem beneficio conditoris. B Quorum mala cum quibus naſcuntur, intuentes Manichæi, hominis opificem malum conantur inducere, cuius, vt de anima taceam, quæ carnis eſt vita, Deum eſſe opificem ſuum, à quo ſunt omnia bona, ſiue cœleſtia, ſiue terrena, carnis ipſius compago teſtatur. Quod tale bonum eſt, vt de concordia membrorum eius beatus Apoſtolus ſimilitudinem ſumeret, ad laudem præcipuam charitatis, cuius inter ſe pacifico vinculo, boni fideles tanquam Chriſti membra nectantur. C Ita fit, vt & illos primos ſine vitio factos, & poſteros eorum cum originali vitio natos, propter euidentiſſimum naturæ bonum creare non potuerit, niſi bonus conditor.

XV. IVLIANVS DIXIT: Sed ne nimis primam partem certaminis vrgeamus, patiamur proceſſu opinionis te bonam Adæ probare naturam. Dicis profectò, Deus iuſtus legem deuotionis homini non ponere, ſi eum noſcet pati peccandi neceſſitatem; quia ſi iuſtitiam voluntatis exigeret ab eo quem malæ naturæ eſſe noſſet, non illum cum præuaricabatur, reum arguebat, ſed ſe inimicum eſſe iuſtitiæ publicabat. D Poſuit autem Deus iuſtus legem homini[g] quæ vlturum ſe, ſi fuiſſet præuaricatus, ſpopondit. Conſtat ergo eum bonum natura, non potuiſſe aliter, niſi ſola voluntate peccare: Vides nempe quam legitima ſit à me tuo nomine prolata concluſio? ipſe eſt omnino gladius, qui in manu Catholicorum coruſcans, Manichæos Traducianoſque populatur. Sed nimis propter nomen veſtrum admiſcui, quorum vice impræſentiarum volueram reſponſum videri. Concuſſit ergo Manichæum ſolida reſponſio, auguſtam rationem dignis laudibus proſequor. E Verùm oleo laudationis huius, in te acui gladium, conuertere, repete igitur quod dixeras, Deus iuſtus, inquis, legem non poneret homini, ſi eſſet malus natura, poſuit autem qui iuſtus eſt: Apparet hinc potuiſſe ſeruare, quod æquiſſimus imperauit, quoniam niſi obediendi virtutem habuiſſet, nunquam conſtaret præcipienti ratio iuſſionis. O lepidiſſimum capitulum: coram me ſpectatore, bonitatem naturæ cui lex ponitur, de iuſtitia legem promulgantis affirmat, nec videt ſe antequam vulnuſculum Manichæus ſentiat, vt in Traducianos exitium protuliſſe. Vt enim intelligas femineæ me tibi rapere arma cruenta, victricemque ferant morientia lumina veritatem, in tua temet tela compellam. Si iuſtus Deus Adæ legem dare non potuit, niſi cum ſciret ſine aliquo mali coactu liberum poſſe obſeruare, quod iuſtum eſt, ſine dubio & in temporibus ſequutis eadem grauitate iuſtitiæ, lex etiam litteris tradita multiplicatione diffuſior, diſtinctione ſignatior, & aucta vltione reuerentior, data hominibus non fuiſſet. Si aut imbecilli ad faciendum bonum ſine poſſibilitate iuſtitiæ, aut rei, id eſt mali, ab vtero naſcerentur, quoniam, vt iſtos in omni præuaricatione neceſſitatis excuſaret obtentus, ita immoderatio præceptorum, impotentia ſanctionum, iniquitas iudiciorum, in maculam rediret authoris. Igitur & hæc pars ſecunda eodem genere, quo prior cluditur, id eſt vt confitearis, aut iuſtitiam Dei, non potuiſſe imperare, niſi quod à ſubditis fieri poſſe perpenderet, & teſtimonio primi mandati Manichæus, teſtimonio autem legum poſtea ſequutarum, Manichæus Traducianuſque conſumitur. Aut ſi hoc reliquit impietas, ne leuiter quidem à vobis pulſatus Manichæus, veſtrum ſe eſſe patrem, veſtrum principem, eumque vobis aduerſum nos vnicum ſibi eſſe certamen mundo teſte monſtrabitur.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hoc eſt nempe, quod non eloquio, ſed multiloquio proſequutus es, legem ſcilicet priorem, quæ data eſt in paradiſo, teſtimonium eſſe naturæ bonæ, quæ condita eſt cum libero arbitrio. Alioquin homini liberum arbitrium non habenti iniuſtiſſimè lex daretur. Vnde & poſterior, inquis, lex quæ copioſiſſimè in litteris promulgata eſt, teſtimonium eſt naturę bonę, quæ creatur ex parentibus, ſimiliter ſine vitio cum libero arbitrio. Iſta diſputans videris tibi aliquid dicere, quia vel tuas vel humanas ſectaris argutias. Diuina verò eloquia ex quibus te nobis putas præſcribere, non curas legere, aut ſi curas legere, non vis, vel non potes intelligere ſed ſi forte intellexeris diſputantibus nobis, noli eſſe talis qualem ſcriptura deuotat dicens, *verbis non emendabitur ſeruus durus, ſi enim & intellexerit, non obediet.* Prou. 29. 19. Quamquam & cor lapideum, quo diuinis verbis etiam intellectis non obeditur, poſſit tibi auferre ſi velit, qui hoc populo duro, Ezechiele ſancto prophetante, promiſit. In paradiſo enim legem accepit homo, qui factus eſt rectus, vt

[g] vel quem

rationalis creaturæ vel sola, vel præcipua virtus esse obedientia doceretur. Sed eiusdem legis præuaricatione, à seipso factus est prauus. Et quoniam vitiari per seipsum potuit, non sanari, etiam postea eo tempore & eo loco, quando esse faciendum, & vbi esse faciendum Dei sapientia iudicauit. Legem etiam prauus accepit, non per quam corrigi posset, sed per quam se prauum esse, & nec lege accepta à seipso corrigi posse sentiret: Ac sic peccatis non lege cessantibus, sed præuaricatione crescentibus, dejecta & contrita superbia, humillimo corde auxilium gratiæ desideraret, & spiritu viuificaretur littera occisus. Si enim data esset lex, quæ posset viuificare, omnino ex lege esset iustitia, *Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Si verba Apostoli agnoscis, vides profectò, vel quid non intelligas, vel quid cùm intelligas negligas. Non igitur, lex quæ in litteris per Moysem data est, testimonium est liberæ voluntati; Nam si ita esset non ad eam pertineret ille qui dicit, *Non quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago,* quem vos certè nondum sub gratia, sed adhuc sub lege esse contenditis. Nec ipsa lex noua, quæ prædicta est, ex Sion proditura, & verbum Domini ex Hierusalem, quod intelligitur esse Euangelium sanctum; nec ipsa, inquam, testimonium est liberæ, sed potius liberandæ voluntatis. Ibi enim scriptum est, *Si vos filius liberauit, tunc verè liberi eritis.* Quòd non solùm propter peccata præterita dictum esse, quorum remissione liberamur, verumetiam propter adiutorium gratiæ, quod ne peccemus accipimus: id est liberi ita efficimur, Deo nostra itinera dirigente, *vt non nobis dominetur omnis iniquitas.* Dominica testatur oratio, vbi non solum dicimus, *Dimitte nobis debita,* propter mala, quæ fecimus, verumetiam *ne nos inferas in tentationem,* propter hoc vtique ne mala faciamus, vnde & Apostolus dicit, *Oramus autem ad dominum ne quid faciatis mali.* Quod si ita esset in potestate, quomodo fuit ante peccatum priusquam esset natura humana vitiata, non vtique posceretur orando, sed agendo potius teneretur. * [Verum quoniam post pristinam ruinam tam grauem, vt in huius mortalitatis miseriam caderemus, prius Deus certare nos voluit donans nobis vt eius agamus spiritu, & mortificemus opera carnis, atque ipso dante victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum, in æterna cum illo postea pace regnemus. Profectò nisi Deus adsit, nemo est idoneus certare cum vitijs. Ne sine certamine pertrahatur ab eis, aut ne iam certans in ipsa eorum conflictatione vincatur: ideo in hoc agone magis nos Deus voluit orationibus certare quàm viribus, quia & ipsas vires quantas hic habere nos competit, ipse subministrat certantibus, quem rogamus. Si ergo hi, quorum contra carnem iam spiritus concupiscit, AD ACTVS SINGVLOS INDIGENT DEI GRATIA, ne vincantur; qualem libertatem voluntatis habere possunt, qui nondum de potestate eruti tenebrarum, dominante iniquitate, nec certare cœperunt, aut si certare voluerunt, nondum liberatæ voluntatis seruitute vincuntur?]

Gal. 3. 22. Ioh. 8. 36. LVPVS FERRA. In Collect. quæst. 2. de lib. Arbit.

A B C D E

XVI. IVLIANVS DIXIT: Nescio sane vtrum hic iam coactus inopia, tam ineptum, tam imbecillum aliquid moliaris, vt dicas nullis te quidem rationibus docere posse Adam bonum à Deo conditum, sed ad hoc credendum sola esse lectionis authoritate contentum; Qua post formatum hominem, sexto iam die communiter de omnibus creaturis refertur, & vidit Deus omnia, quæ fecit & ecce bona valde. Quod non pro proprijs dignitate, non pro appensione iustitiæ, sed pro testimonio quo communiter, quæ creata sunt, bene facta dicuntur. Adam quoque haud iniquum æstimes institutum, Porrò licet hoc Manichæum, tam leuiter pulset vt redeat, Traducianum tamen reuinctum exponit nobis. Vt enim nullo testimoniorum diuinorum in hanc rem populos congregemus, Apostoli solius authoritate præscribimus, qui cum fœdum præuideret errorem, celso aduersum vos ore detonuit dicens, *quoniam omnis creatura Dei bona est.* Si ergo ad probandum bonæ naturæ primum hominem fuisse formatum, sufficit hoc quod dicit Moyses, vniuersa Deum bene condidisse, per hoc tu cum peccato creari à Deo Adam non potuisse contendis, quia bonus inter reliqua legitur constitutus. Hisdem lineis referemus per hoc nullum posse cum peccato nasci, quoniam ab Apostolo omnis creatura Dei bona esse defenditur. Quid ergo his disputationibus actum est videlicet, vt id quod ratio indagarat, oprio quoque indicti inter te & Manichæum prælij publicaret, vt cum proposito certamine ne vllum quidem telum, sine tua pernicie in præceptorem tuum vibrare posses, multo manifestissimè relucetet vos & Manichæos in vnum impietatis corpus obscœna coaluisse concordia. Quid enim potest esse tam iunctum, quam quod nec discriminum separatur incursu, omni exitio Manichæi, Traducianorum dogma commoritur, nihil est, quod illum feriat & te relinquat, Vna vobis sunt instituta, vna mysteria, vnaque pericula, & substho-

l. nuncupare. macharis si senis Manis soboles † nuncupare. A

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ita dicis me nullis rationibus docere posse Adam bonum à Deo conditum, quasi tecum inde confligam. Nonne bonum à Deo conditum Adam, non ego tantum nec tu, sed ambo dicimus? Ambo enim dicimus bonam esse naturam, quæ posset non peccare si nollet. Sed cum ego eam meliorem asseram quàm tu, quoniam dico etiam eam mori non potuisse si peccare noluisset, quid est, quod dicis nullis rationibus à me doceri posse, Adam bonum à Deo conditum, cum rationibus meis magis bonus ostendatur esse, quàm tuis? in eis quippe ostenditur non solum potuisse non peccare si nollet, sed nec mori si peccare noluisset. Tuis autem ita mortalem factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset. Quod in Episcopali iudicio Palestino, cum Pelagio fuisset obiectum, ne damnaretur ipse damnauit, & est à semetipso damnatus, quod de homine hæretico dicit Apostolus, Dico etiam nec timuisse Adam mortem, in cuius erat potestate non mori. Tu autem necessitatem habuisse moriendi, etiam sine vlla necessitate peccandi. Quem si dixeris mortem timuisse etiam ante peccatum, quid dicis nisi miserum creatum? Si autem ne miser esset, mortem, quamuis futuram, non tamen timuit, certe suam prolem, cui timorem mortis congenuit, procul dubio miseram genuit. Quis enim neget homines ita natura mortem timere, vt eam nonnullos vix rara animi magnitudo faciat non timere? Itemque addo ego ad bonitatem conditionis Adæ, quod in eo caro aduersus spiritum non concupiscebat ante peccatum; tu autem, qui talem dicis carnis concupiscentiam, qualis nunc est in paradiso futuram fuisse si nemo peccasset, talemque in illo fuisse, & priusquam peccaret addis eius conditioni, & istam miseriam per spiritus carnisque discordiam. Cum ergo tot tantisque rationibus Adam meliorem, quàm tu eum dicis, & fœliciorem conditum ostendam, quid tibi visum est tanta vecordia delirare, vt diceres nullis me rationibus docere posse Adam bonum à Deo conditum, sed ad hoc credendum sola esse authoritate lectionis compertum, quia scriptum est fecisse Deum omnia bona valde non vsque adeò sum pistillo sicut conuitiaris obtunsior; vt Manichæo redarguendo libri huius diuini authoritatem, qua non tenetur, obijciam. Tibi hunc obijcio, quando res postulat, quoniam mihi, tibique communis est. Manichæum verò non de opificio Dei, quod ipse negat, creaturas istas bonas esse conuinco, sed de illarum boni-

comperrum (margin, beside "sola esse authoritate lectionis")

tate potius compello, bonum eas habere opificem confiteri. Quod autem ait Apostolus, quem se Manichæi accipere profitentur, *omnis creatura Dei bona est*, quoniam de qua creatura loqueretur apertum est, validum esset aduersus eos testimonium, nisi etiam libris canonicis, quos accipiunt, quasdam falsas sententias permixtas esse contenderent. Ac per hoc de bonitate creaturarum semper sunt vrgendi, vt earum bonum Deum, quod negant, fateantur authorem. Porrò creaturæ omnes ita sunt bonæ, vt etiam ipsas, quæ cum vitijs creantur, ratio bonas esse demonstret, ipsorum B quoque attestatione vitiorum, quia vitium contra naturam est. Nisi enim natura ista rectè placeret, nullo modo rectè ipsius vitium displiceret. Hæc contra Manichæos, qui putant etiam ipsa vitia naturas esse atque substantias. In quibusdam nostris opusculis copiosius disputatur, ostenditurque vitium natura non esse, & quia contra naturam est, ideo malum esse, ac per hoc naturam in quantum natura est, bonum esse, Vnde colligitur non esse creatorem naturarum, nisi creatorem bonorum, ac per C hoc bonum; sed creaturis suis magna differentia & summa bonitate meliorem, qui non potest omnino vitiari, non perceptione gratiæ, sed proprietate naturæ. Naturæ igitur creatæ, siue quæ sine vitio sunt, siue quæ nacte vitiantur, siue quæ vitiatæ nascuntur, illum creatorem nisi eum, qui bona creat, habere non possunt, quia in quantum naturæ sunt bonæ, sunt etiam quæcumque vitiatæ sunt. Non enim vitiorum, sed naturarum author est, creator illarum. D Nam & author ipse vitiorum natura bonus est quàm Deus fecit, sed vitio malus est, quo ipse à bono conditore mala voluntate defecit. Itaque Manichæorum errorem ratio ista vera conuincit, qui nolunt recipere authoritatem, siue qua dictum est, *fecit Deus omnia, & ecce bona valde*, quando adhuc nullum erat malum, siue qua dictum est, *Omnis creatura Dei bona est*, quando iam erat hoc sæculum malum, cum Deus sit vtrique factor omnium sæculorum. Tu autem, qui hanc recipis authoritatem diuinorum eloquiorum vt ea merito possis E vrgeri; cur non attendis in eo libro vbi legitur Deum fecisse omnia bona valde, omnium locorum optimum plantatum esse paradisum, vbi Deus vsque adeo nihil mali esse voluit, vt nec imaginem suam ibi esse permitteret, posteaquam propria voluntate peccauit, & tamen vos in tantæ fœlicitatis & decoris locum, vbi nec ligni, nec fœni, nec pomi, nec cuiusquam vel frugis vel pecoris vitium

esse potuisse vel posse credendum est, omnia humanorum corporum & ingeniorum vitia non dubitatis inducere, cum quibus homines nasci dolere vos finimus, non negare. Necesse est enim vt doleatis, quando quid respondeatis non inuenitis, & tam prauam sententiam mutare non vultis, quæ vos ineuitabili necessitate compellit in loco tantæ beatitudinis & pulchritudinis constituere cæcos, luscos, lippos, surdos, mutos, claudos, & alijs diuersis generibus vitiosos, atque aliquando etiam nimia fœditate, & membrorum horribili nouitate monstrosos. Quid dicam de vitijs animorum, quibus sunt quidam natura libidinosi, quidam iracundi, meticulosi, obliuiosi, tardicordes, excordes, atque ita fatui, vt malit homo cum quibusdam pecoribus, quam cum talibus hominibus viuere? Ade gemitus parientium, fletusque nascentium, cruciatus dolentium, languentium labores, tormenta multa morientium; & pericula multo plura viuentium. Hæc omnia atque alia talia, siue peiora, quæ verbis congruis saltem breuiter commemorare quis sufficit? secundum errorem vestrum, sed plane contra pudorem vestrum, aut fronte improbissima, aut manu fronti opposita, in Dei paradiso, cogimini collocare, dicere futura hæc ibi & fuisse, etiamsi nemo peccasset. Dicite, dicite, cur enim reuereamini dehonestare tot ac tantis vitijs & calamitatibus locum, quem nefario dogmate à vobis facitis alienum? Nam si aliquando illuc intrare disponeretis, nunquam illic talia poneretis. Aut si vincit pudor in cordibus vestris, & in loco tali talia constituere erubescitis, horrescitis, obmutescitis, & tamen errori vestro, quo non creditis humanam naturam primi hominis præuaricatione vitiatam pertinaciter adhæseritis, respondete Manichæis vnde sint ista, ne illi ea de commixtione alienæ malæque naturæ esse concludant. A nobis enim cum hoc requiritur, respondemus non hæc esse de permixtione alienæ, sed de nostræ natura præuaricatione, per eum qui in paradiso deiectus, & de paradiso deiectus est, ne in loco beatitudinis maneret damnata natura, & vitia vel supplicia, quæ posteros eius merito fuerant sequutura in eo loco essent, vbi nulla esse sinuntur mala. Vos autem dum negatis ista vel deformia, vel ærumnosa de meritis vitiatæ nostræ naturæ venire, commixtionem permittitis alienæ, atque ita miseri & Manichæos adiuuare cogimini, & mala illa in paradisum reuocat error vester, vnde illa abstulerat pudor vester.

XVII. Iulianus dixit: Ac contra

A quam aduersus te & Manichæum, cuius te semper ruina conuoluit, verus sit nobis conflictus, & de eo celet triumphus. Omnia illa, quæ in vituperationem diuini operis euomuit, primæ statim diffinitionis aratro circumscribimus, cogimusque vt explicet, quid putet esse peccatum, quod clarer nihil esse aliud, quàm voluntatem appetentem quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere. Quo constituto, omnes illi obloquutionum rubi, qui con-
B cretionem corporum pupugerant, radicitus, & vt ille, ait eradicitus monstrantur euulsi. Iam verò affectus timoris & sensus doloris per quos in naufragia hominum cieri tempestatem putauit, non solum nullius mali coactores, sed contra repagulum bonæ voluntatis nacti sunt adiutores, & peruectores iustitiæ perdocentur. Quis enim formidaret iudicium, nisi timoris admonitu? quis pœnitentiæ gemitibus iuuaretur, nisi doloris & internæ ægritudinis expiatu? quid postremo seueritas iudicantis valeret, nisi voluntaria peccata illati cru-
C ciatus ærumna puniret? quorum omnium testimonio apparet nihil aliud esse peccatum, quàm voluntatem liberam despicientem præcepta iustitiæ. Alterque non stare iustitiam, quam si illud imputet in peccatum, cuius nouerit fuisse liberam cautionem. Ac per hoc nulla lege ea, quæ naturalia sunt, in culpam posse reputari, nec quemquam suscipere crimen, quod non ipse commiserit cum vitare posset, qua potentia Manichæus & Traducianus consumitur, qui effossis totius intelligentiæ
D oculis, rem voluntatis conatur seminibus admouere.

Augustinus respondit: His tuis erroribus iam sæpe respondimus, vnde qui ea legunt, & memoriæ commendant, non vbique meam desiderant responsionem, vbicumque tu repetis verbositatem tuam. Sed ne quisquam queratur, ignoscentibus mihi celerioribus ingenio, etiam tardiusculis deesse non debeo. Ecce & hic tibi respondeo de peccati diffinitione, qualem multum adiuuari putas. Illud quod peccatum ita est, vt non sit etiam pœna peccati, deffinitio ista de-
E terminat, qua dicitur Peccatum est voluntas appetens, quod iustitia vetat, & vnde est liberum abstinere. Quod maxime ad illum pertinet, ex cuius peccato illo magno posteris eius est exorta miseria per graue iugum à die exitus de ventre matris eorum, & per corpus corruptibile, quod aggrauat animam. Ille quippe lege breuissima accepta sciebat, quid vetaret iustitia, & vnde illi vtique liberum fuerat abstinere, nondum aduersus eius spiritũ carne concupiscente propter

quod malum etiam fidelibus dictum est, *ut non ea, quæ vultis faciatis.* Cœcitas igitur cordis, qua nescitur quid iustitia vetet & violentia concupiscentiæ, qua vincitur, etiam qui scit vnde debeat abstinere, non tantum peccata, sed pœnæ sunt peccatorum; Et ideo non includuntur illa definitione peccati, qua non deffinitum est nisi peccatum solum, non quod est & pœna peccati. Cum enim quis ignorat quid facere debeat, & ideo facit quod facere non debeat, non ei fuit liberum abstinere, vnde abstinendum esse non nouerat. Itemque ille qui, vt dicitis, non origine, sed consuetudine premitur vt exclamet, Rom. 7. *Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago*, quomodo ei liberum est abstinere ab eo malo, quod non vult, & facit; & odit & agit? His autem pœnis carere si esset in hominum potestate, non Deus rogaretur, & contra cœcitatem vbi Psal. 12. 15. ei dicitur, *Illumina oculos meos*, & contra Psal 118. 133. iniquam cupiditatem, vbi ei dicitur, *Non dominetur ei omnis iniquitas.* Porrò si etiam ista peccata ideo non essent, quia non ab Psal. 24. 7 eis liberum est abstinere, non diceretur, Iob. 14. 17. *Delicta iuuentutis meæ & ignorantiæ meæ ne memineris*, non diceretur, *Signasti peccata mea in sacculo, & adnotasti si quid inuitus admisi.* Illa ergo definitione peccati, quale commisit Adam, qui sciebat quid vetaret iustitia, & non inde abstinuit, vnde illi liberum fuerat abstinere, vincuntur Manichæi, sed à nobis, quia hinc esse originem dicimus malorum humanorum, quibus videmus & paruulos aggrauari, & propter quod etiam illud scriptum est, cum de peccatis ageretur, *quia non est mundus à sordibus, nec infans, cuius est diei vnius vita super terram.* Tu autem hoc negans, nostram quidem naturam ne liberatorem misera inquirat, conans perniciosa defensione plus premere. Manichæum verò cum quæritur, vnde sit malum, alienam & Deo coæternam permittis inducere. Neque enim ille vnde naturam culpet humanam timoris affectum & sensum doloris impingit, quæ duo tu aduersus eum putasti esse laudanda, quia scilicet timor & dolor adiutores & prouectores iustitiæ perdocentur, dum non peccat homo timore iudicij, aut peccasse se dolet aculeis pœnitendi. Non hoc à te quæritur, sed quid sit pœna timoris in paruulis, qui peccata non fugiunt, & cur tantis doloribus affligantur, qui peccata non faciunt. Tu nempe dixisti, *quid seueritas iudicantis valeret, nisi voluntaria peccata illati cruciatus ærumna puniret?* Qua ergo iustitia, quorum voluntaria peccata nulla sunt propria, illati cruciatus ærumna

A paruuli puniuntur? in his certe apparet vana & inepta esse tua præconia, quibus timorem doloremque laudasti. Grauia sunt quippe ista supplicia, quæ non paterentur ab ortu recentes & nouæ imagines Dei sub iusto iudicio & omnipotentia Dei, si meritum non traherent originalis veterisque peccati. Denique in paradiso si nemo peccasset, & prouenisset coniugatorum, ex illa veraci Dei benedictione fœcunditas, absit vt quisquam ibi vel magnorum, vel pusillorum pateretur ista tormenta. Non solum enim dolor, quod valde mani-
B festum est, sed etiam timor diuina scriptura testante tormentum habet; absit ergo vt in illo fœlicitatis loco essent vlla tormenta. Proinde in ætate qualibet, nemine terrente quid timerent? nemine lædente quid dolerent? in hoc autem præsenti sæculo maligno, quod vt nostris miserijs perageretur de paradiso delitiarum proiecti sumus, in his etiam quibus peccata dimissa sunt, timorum & dolorum ærumna permanet, vt nostra de sæculo futuro fi-
C des, vbi nulla erunt ista, non solum in nostris, verumetiam in nostrorum paruulorum ærumnis probetur: Quia non eos ideo regenerari volumus vt non patiantur hæc mala, sed vt † regnum in quo talia non ad. in. erunt peruchantur. Hanc fidem veramatque Catholicam tibi respuenti, & vano buccarum strepitu refutare conanti, cum Manichæus ingesserit quæstionem vnde mala sint paruulorum, omnis tua loquacitas obmutescet, quoniam neganti originale peccatum, mox ille collidet frontem
D tuam, & mali naturam introducet alienam. Non autem timet Catholica fides quod tibi videtur, rem voluntatis non posse seminibus admoneri, cum audiat dicentem Deum reddi peccata patrum in tertiam & quartam progeniem filiorum. Vtique res voluntatis, qua peccant patres, seminibus admouetur quando in filios vindicatur, & Pater Abraham vt decimaretur à Melchisedec, voluntate illi sacerdoti decimas dedit, & tamen etiam filios, eius quia in lumbis erant eius, tunc esse decimatos sacra scri-
E ptura testatur, quod profecto non fieret, si non posset res voluntatis admoueri seminibus.

IVLIANVS DIXIT: Sed pro Dei nostri atque hominum fide, hęccine potuisse XVIII. commentorum prodigia repperiri, vt dedita opera, impensoque studio in peruersum conentur omnia asserere! Quid enim tam prodigiale quàm quod Pœnus eloquitur, *Ea*, inquit, *quæ erant naturalia, perpetua non fuerunt, & illa, quæ studio suscepta sunt, primus coagulo adhæsere membrorum Bonus,*

inquit, *Adam factus est, habuit innocentiam naturalem cæteris etiam creaturis peculiari nobilitate prælatus, similitudine sui conditoris emicuit. Liberum arbitrium in conditione suscepit, vt in quam vellet partem suopte iudicio moueretur, facultatemque vel ad bonum vel ad malum accedendi, vel ab vtroque recedendi, ipsa facturæ suæ, qua cæteris antistabat conditione sortitus est. Sed quoniam emancipato iudicio usurpauit prauam animi liberi voluntatem, illa omnia, quæ ingenita constabat, euertit, solumque peccatum & peccandi necessitas ei inseparabiliter adhæsit.* Hoc est, quod dixi prodigiale commentum. Inaudita quippe deformitas est dicere, bene institutum est animal in quo amissibilia fuerunt bona, esse naturalia, cui inseparabiliter mala voluntaria.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum dicitur bene institutum est animal, in quo amissibilia fuerunt bona, esse naturalia cui inseparabiliter adhæserunt mala voluntaria, prodigiale putas esse commentum, & hæc à nobis dici, tam vehementer & acriter commoueris, vt exclames in Dei atque hominum fidem, tanquam vim patiaris quia ista dicuntur. Sed quæso terribiles impetus pone. Si quisquam voluntate se excœcet, nonne amittet naturale bonum, id est, visum, & ei malum voluntarium, id est cœcitas inseparabiliter adhærebit? Numquid ideo male est animal institutum, cui fuit amissibile naturale bonum, & inseparabile voluntarium malum? Cur ergo non potius ego exclamem, pro Dei nostri atque hominum fide, hæccine tam manifesta & ante oculos constituta ab homine non videri, qui valde acutus & eruditus, & philosophaster & dialecticus vult videri? Quis enim quodlibet membrum si voluntate sibi amputat, non amittit naturale incolumitatis bonum, & sumit inseparabile detruncationis malum? sed forsitan dicas, in bonis corporis posse ista contingere, sed non in animi bonis. Cur ergo quando dixisti naturalia bona, vel voluntaria mala, non addidisti animi, ne de corporis bonis & malis tua destrueretur præceps & inconsiderata sententia? an fortassis oblitus es? sinamus; humanum est, sed in medium procedit homo ille qui clamat, *Non quod volo facio bonum, sed quo nolo malum hoc ago.* Et ostendit nonnulla bona animi sic perire per voluntatem malam, vt non possint redire per bonam, nisi Deus faciat quod non potest homo, qui & lumina potest reddere voluntate cœcata, & membra voluntate truncata. Deinde quid de ipso Diabolo responsurus es, qui bonam voluntatem irreparabiliter perdidit? an eam reparari posse dicturus es? Audi si potes,

Rom. 7.

A an potius confiteberis, quod ista in mentem tibi non venerint, & horum obliuio te fecerit temerariam præcipitare sententiam? me ergo saltem commemorante te corrige, sin pertinacia corrigere non permittit, quod inconsulta temeritas dixit, & pudor emendationis lapsum confirmat erroris. Deus vt video pro te rogandus est, quem rogabat Apostolus pro Israëlitis vt sanaret eos, qui ignorantes Dei iustitiam, & suam iustitiam volentes constituere, B iustitiæ Dei subiecti non erant. Tales enim estis vos, qui iustitiam vestram vultis constituere, quam vobis vos facitis ex libero arbitrio, non ex Deo poscitis, & sumitis veram, quæ dicta est iustitia Dei, non illa qua iustus est Deus, sed, quæ datur ex Deo, *sicut Domini est salus*, non qua Dominus saluus fit, sed qua saluos facit. Vnde dicit idem Apostolus *vt inueniar in illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ est ex fide iustitiam ex Deo.* Ipsa C est iustitia Dei, quam nesciebant Israëlitæ, & suam volebant constituere, quæ ex lege est, quam Paulus destruens, non legem vtique destruebat, sed eorum superbiam, qui legem Dei sufficere putabant, tanquam per liberum arbitrium iustitiam legis implentes, & ignorabant Dei iustitiam, quæ datur ex Deo, vt quod lex iubet subueniente illo fiat; cuius sapientia legem & misericordiam in lingua portat. Legem, quia iubet; misericordiam, quia iuuat vt fiat, quod iubet. Hanc Dei iustitiam concupisce, ô fili Iuliane, noli in tua D virtute confidere. Hanc, inquam, Dei concupisce iustitiam, quam donet tibi Dominus concupiscere, donet tibi Deus & habere. Noli istum Pœnum mouentem vel admouentem terrena inflatus propagine spernere. Non enim quia te Apulia genuit, ideo Pœnos vincendos existimas gente, quos non potes mente: pœnas potius fuge non Pœnos, nam disputatores Pœnos non potes fugere, quamdiu te delectat id tua virtute confidere; & beatus enim Cyprianus Pœnus fuit qui dixit in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.

IVLIANVS DIXIT: Hic dicat ali- XIX.
E quis, quid ergo tu negas illam innocentiam, in qua fuerat conditus, spontanei peccati admissione corruptam? Nam etsi possibilitas reuertendi ad bonum commissa iniquitate non pereas, tamen certum est meritum innocentiæ cum qua humanum procedit exordium voluntatis, vitio deperire; at ego ita id esse non abnuo. Sed illud est, quod his illuminatum exemplis volo, quia cum talis sit conditio facta qualitatum, per quas boni & mali dicuntur, vt

ſub iure agitent voluntatis, tamque hoc ſit ſerio conſtitutum, vt nec innocentia, quæ pro dignitate authoris, officium anteuenit voluntatis, & naturalis eſt, tamen nulla ſe poteſtate in animo repugnante cuſtodiat, longe longeque amplius hoc in mali parte vis valeat, vt nullam in rationis excidium tyrannidem capeſſat culpæ voluntate ſuſcepta, & ſi bona qualitas cum, qua factus eſt homo non fuit immutabilis, falſo enim diceretur liber homo ſi motus proprios variare non poſſet, multo magis qualitas mala fieri non potuit, vt immutabilis & rationalis, ne illa ratio libertatis præiudicium à mali parte ſentiret, quod propter ſtatum ſuum nec à boni portione pertulerat.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ecce tu quoque inueniſti, & quamuis ſerius, tamen aliquando tibi venit in mentem vnde tua temeraria ſententia deſtruatur, dixiſti quippe, *naturale bonum*, quod eſt innocentia *poſſe voluntatis vitio deperire*, ac per hoc tam magnum bonum, quod ita pertinet ad naturam non corporis ſed ipſius animi, vt cum ipſo bono Deus hominem fecerit, amiſſibile eſſe monſtraſti, quod ſi tibi veniſſet in mentem, non putares prodigialiter & nimium deformiter dici, bene inſtitutum eſt animal, in quo amiſſibilia fuerunt bona etiam naturalia, amiſſibilia enim tu putaſti, ſed voluntatia vel bona vel mala, naturalia verò ſoles inamiſſibilia prædicare. Tu enim & alibi dicis, quia naturalia ab initio ſubſtantiæ vſque ad terminum illius perſeuerant, ad hoc vt liberum arbitrium, quod homini Deus cum eum crearet dedit, amitti non poſſe contendas, præcipue aſſerens naturalia bona voluntarijs malis perire non poſſe. Et ideo dicitis quod in peruerſum omnia conemur aſſerere, tanquam dicamus non poſſe amitti voluntaria mala, poſſe autem naturalia bona, quod nos quidem non dicimus vtraque enim dicimus amitti poſſe, ſed mala, quæ inueniuntur, per voluntatem liberam, per diuinam indulgentiam poſſe amitti, vel per humanam voluntatem, ſed à Deo liberatam, & à Domino præparatam. Verum tu qui dicis amitti poſſe per voluntatem malam, ſed voluntaria bona non naturalia, ecce inueniſti, atque ipſe dixiſti innocentiam, quod eſt naturale bonum, amitti poſſe per voluntarium malum, & innocentia ſi bene attendas maius bonum eſt, quam liberum arbitrium, quia innocentia res bonorum eſt, liberum verò arbitrium & bonorum eſt, & malorum. Verum autem mala voluntate ſic pereat innocentia, vt poſſit bona voluntate reparari, non contemptibilis quæſtio eſt, ſicut enim ſi vo-

A luntate amputentur corporis membra, non reſtituuntur itidem voluntate, ita videndum eſt, an in re quidem diſſimili, id eſt in animo, tale aliquid de innocentiæ perditione contingat, & voluntario motu perire poſſit, redire non poſſit. Nam & ſacra virginitas ſi per impudicam pereat voluntatem, ad pudicitiam redire poteſt, ad virginitatem non poteſt. Sed adhuc reſpondetur, & integritatem virginis in corpore, non vtique animi eſſe, ſed corporis. Cum B verò de innocentia diſputatur, & tamen conſiderandum eſt, vtrum ad iuſtitiam voluntate redeat qui peccauerit, non ad innocentiam, ſicut illa ad pudicitiam, non ad virginitatem redit. Nam ſicut iniuſtitia iuſtitiæ, ita innocentiæ velut eius contrarium non iniuſtitia, ſed reatus opponitur, qui hominis voluntate non tollitur, etſi voluntate ſit factus. Non enim verum videt, qui putat reatum ſibi ipſi tollere pœnitentem, quamquam & ipſam pœnitentiam Deus det, quod Apoſtolus confirmat dicens, *Ne forte illis Deus det pœniten-* 1. Tim. 2. 25. C *tiam*, ſed reatum apertiſſime Deus tollit hominibus dando indulgentiam, non ſibi ipſe homo agendo pœnitentiam. Debemus quippe illum recolere *qui locum pœnitentiæ non inuenit,* Hebr. 12. 17 *quamuis cum lacrymis, quæſierit eam*. Ac per hoc & pœnitentiam egit, quia veniam non accepit, & illi qui *dicent inter ſe pœnitentiam agentes, & per anguſtiam ſpiritus gementes, quid nobis potuit ſuperbia, &c.* Sap. 5. 3. rei vtique in æternum non accepta venia permanebunt, ſicut etiam ille de quo Dominus ait, *non remittetur ei*, ſed reus Matth. 12. 32. erit æterni peccati. Ecce inuenta eſt innocentia magnum hominis bonum atque ita D naturale, vt cum illa ſit conditus primus homo, & ſicut vos dicitis cum illa, naſcitur omnis homo, quæ tamen hominis voluntate perdi poteſt, non poteſt reddi, & reatus magnum malum innocentiæque contrarium, quod tamen poteſtas hominis cum ſit voluntarium poſſet inferre, nec poſſit auferre. Videſne quemadmodum generalis tua regula illa frangatur, qua putabas naturale bonum, nos voluntate non perdere, quando inuentum eſt, quod non ſolum pereat, ſed nec redeat voluntate E dumtaxat humana? Deus poteſt hominem reatu ablato ad innocentiam reuocare. Cur ergo non credis libertatem bene agendi voluntate humana perire potuiſſe, nec redire poſſe niſi diuina voluntate, cum audias hominem dicentem, *Non quod volo facio bonum, ſed* Rom. 7. *quod nolo malum hoc ago*, & poſt verba talia clamantem *quis me liberabit*, ac ſubijcientem, *gratia Dei per Ieſum Chriſtum: ſed falſò*, inquis, *diceretur liber homo, ſi motus proprios variare non poſſet*.

Nec te peruides ipsi Deo tollere libertatem, & nobis, quando cum illo in regno eius immortales viuere cœperimus, nec motus nostros, nunc in bonum, nunc in malum nobis erit possibile variare, & tamen tunc fœlicius liberi erimus, quando non poterimus seruire peccato, sicut nec ipse Deus, sed nos ipsius gratia; ille verò sua natura.

XX. IVLIANVS DIXIT: Deinde, quis parasitus ita militis gloriosi vires assentationibus extulit, vt Traducianus Diaboli, quod de ponderibus effectuum licet agnosci, fecit si quidem Deus hominem materiam ipsam limi, venerabili dignatione contrectans, quæ in formam hominis authoris sui manum subacta, sequeretur. Steterat iam absolutum cæterum pallens * fringensque simulacrum, spiritum quo niteret & vigeret operiens. Tunc Augustissimo authoris afflatu creatus & inspiratus animus, viscera impleta commouit, tunc omnes sensus in apparatum propriorum munerum suscitati sunt. Dedit habitator ingressus visceribus colorem, sanguini calorem, membris vigorem, & cuti nitorem. Vide quod negotium in formando, & animando homine pietas diuina suscepit. Verum nec perfectum eum reliquit familiaritas conditoris, transfertur ad amœniorem locum, & quem clementer fecerat, munifice locupletat. Nec hoc tamen præstitisse contentus; illustrat eum impertitione colloquij; Dat ei præceptum, vt libertatem suam intelligat, & videret sibi suppetere per quod fieret amicitior conditori, quod præceptum, non in multa distenditur, ne quid oneris de multiplicata lege sentiret, sed interdicta vnius pomuli, testimonium deuotionis expetitur. Postea quoque vt haberet consortem, per quam pater fieret, de quo illius manus qua conditus erat, nobilitatur attactu, diuino quoque subinde colloquio fouetur atque honoratur. Hæc ergo à Deo præstita tam longa, tum multa, tam grandia, instituta munera, præcepta, colloquia, nullam fecerunt homini boni necessitatem: at è regione Diabolus non minus timide, quàm callide exigua cum muliere verba commiscuit, & tantum virium habuisse dicuntur, vt continuo in conditionem naturalium verterentur. Immo ingenita cuncta subruerent, facerent perpetuam mali necessitatem, & dominum ac possessorem imagini Dei Diabolum imponerent. Quid ergo fortius, quid excellentius, quid magnificentius aduersaria potestate, si tantum leui confabulatione fecit, quantum Deus nec operibus suis potuit, nec muneribus obtinere? Manifestum est itaque in eius vos parte consistere, cuius tam immodice potentiam prædicatis, nec in cultum Dei nostri vllum habere consortium, quem nos vt æquissimum, ita & omnipotentissimum confitemur, *qui potens est, & veritas in circuitu eius, qui humiliat sicut vulneratum superbum*, id est, Diabolum & Manichæum, vosque eius asseclas calumniantes naturam, ne vos sponte peccare fateamini. Ipse ergo Deus noster in virtute brachij sui disperdit inimicos suos, per quod nihil aut à vobis aut à Manichæis afferri potuit, quod non veritatis eius fulmine dissiliret.

l. frigusque.

Psal. 88. 9.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Assentatores Diaboli non sumus, nec eius potestatem, quæ Dei subiecta est potestati, adulatorio sicut nobis conuiciamini, præconio laudis extollimus. Sed vtinam vos non eius milites essetis, sicut omnes hæretici. Quorum ille dogmata in quos potuerit, per singulas vestras linguas velut tela mortifera iaculatur. Dicit Apostolus, *gratias agentes patri, idoneos facienti nos in partem sortis sanctorum in lumine, qui eruit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij claritatis suæ*; & vos istas gratias pro paruulis nos agere prohiberis, asserentes eos non esse sub potestate Diaboli. Vt quid nisi vt inde non eruantur, ne lucra Diaboli minuantur. Dicit Iesus, qui secundum hoc nomen suum, saluum facit populum suum à peccatis eorum, *Nemo intrat in domum fortis vt vasa eius eripiat, nisi prius alligauerit fortem*, & vos in hoc populo Christi, quem saluum facit à peccatis eorum, paruulos non esse contenditis, quos vt propijs, ita nec originalibus vitijs obstrictos esse peccatis, & cum fallaci vestro sermone minuitis vires eius, quem dixit veritas fortem, errore vestro eum facitis ad obtinendos paruulos fortiorem. Dicit Iesus, *Venit filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat*, & vos ei respondetis, non opus est vt paruulos quæras, quia non perierunt, atque ita cum ab eis saluatoris inquisitionem repellitis, potestatem contra eos vulneratoris augetis. Dicit Iesus, *non est necessarius sanis medicus, sed male habentibus, non enim veni vocare iustos; sed peccatores*, & vos ei dicitis, non es ergo paruulis necessarius, quia nec voluntate sunt propria, nec humana origine peccatores. Cum ergo non saluos venire saluandos vetatis ad medicum Diaboli ita in eis exercet pestis potentius principatum, quanto ergo est tolerabilius, vt tanquam parasiti & assentatores, Diabolum falsis laudibus mulceatis, quam sicut milites vel satellites cum dogmatum fallaciis adiuueris. Copioso & ornato describis eloquio, quomodo Deus ex limo formauerit hominem, flando animauerit, paradiso locupletauerit, præcepto adminiculauerit, tantamque curam ne in aliquo eum grauaret habuerit, vt idem præceptum non in multa distenderet, ne quid oneris homo quem tanta

Coloss. 1. 12.

Matth. 12. 29.

Luc. 19. 10.

Marc. 2. 17.

ventre matris eorum, ideo sunt omnium, quia parentes communes sunt omnium de quorum præuaricatione ista venerunt: ita ipsorum duorum præuaricatio tam magnum peccatum debet intelligi, vt posset omnium ex viro & muliere nascentium in deterius mutare naturam, & communi reatu tanquam hæreditarij debiti obligare chei rographum: Quisquis ergo dicit talem conditionem quorumlibet delictorum, quæ nunc committuntur, esse debuisse, qualis fuit conditio delicti illius, quod in illius vitæ tanta fœlicitate, & tanta non peccandi facilitate commissum est, etiam ipsas duas vitas debet æquare, eam scilicet, quæ nunc agitur, & eam, quæ in illis sanctis & beatis delitijs agebatur. Quod si esse stolidissimum cernis, desine de peccatis præsentis sæculi velle præscribere, ne illud magnum peccatum habeat suam vim, & suum meritum singulare. Quamquam & in hac vita omnipotens & iustus ille qui dicit, *reddam peccata patrum in filios*, parentum reatu etiam posteros irretiri satis euidenter ostendit, & quamuis mitiore nexu, tamen hæreditarios debitores fieri, nisi eos sicut iam in superioribus huius operis partibus disputauimus, à vinculo illius prouerbij, quod dici solet, *patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt*, non vestrum argumentum, sed Nouum Testamentum, nec generationis natura, sed gratia regenerationis absoluat. Definitio verò illa peccati, vbi intelligitur voluntas appetens, quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, illius peccati definitio est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati, quod nescio quoties tibi iam ad ista responsum est, qui enim dicit, *Non quod volo bonum facio, sed quod nolo malum hoc ago*. Non illi ab hoc malo liberum abstinere, & ideo inuocat liberatorem, quia perdidit libertatem.

Ierem. 31. 29.

Rom. 7.

XXII. IVLIANVS DIXIT: Tempus admonet vt ad alia transeamus, sed in eodem loco restare aliquid indignatione compellor. Tu ne audeas dicere Adam voluntate peccasse? Vnde tibi venit hoc somnium? *Quia iniquum*, inquis *erat, vt imputaret in peccatum Deus, nisi à quo liberum abstinere nosset*. Quid ergo sane iustitiam ille princeps tenebrarum quem colitis, ad momentum ei crediderat, & eam propediem reposcens hunc Deum omni æquitate destituit, vt qui intellexerat à primordio non esse imputandum in peccatum, nisi vnde liberum fuerat abstinere, per omne reliquum tempus a cunctis nascentibus nouerit abstinere liberum non fuisse. Postremo vnde tu nosti illud tantummodo iustum fuisse, vt in Adam nisi voluntarium crimen non possit vlcisci, si iniustum esse non nosti, imputari cuiquam in crimen quod fatearis sine voluntate susceptum? Aut ergo opinionem Traducis iustam tu putabis, vt Dei possit conuenire sententiæ, cum imputat peccatum paruulo, quod sit nulla eius voluntate commissum, & cogeris illud quoque iustum, & Dei conueniens iudicijs profiteri, vt Adæ imputauerit peccatum, quod nouerat ab eo non voluntate, sed substantiæ suæ deformitate prolatum, perque hoc ipsum nulla erit Tradux, nec deprauata operantis arbitrio, sed male instituta ab exordio natura reprehenditur, confiteberisque te esse Manichæum. Aut si resipiscens iniustum esse dixeris, vt Adam teneretur reus pro naturæ suæ culpis, irrefutabiliter consequitur scelestissimum esse, si Abel, Enoch, Noe, & omne hominum genus obnoxium crimini originali censeatur. Quod facinus iudicij si admoueas Deo tuo, solus pro omnibus remanebit reus, apparebitque, quod semper non ipsum esse, quem Catholici æquissimum in Trinitate veneremur, quod si à Dei accusatione destiteris, Manicheæ traducis, qua hactenus confossus es, vel rediuiuus, dogma damnabis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hinc est quod vehementer erratis, hinc estis hæretici, hinc aduersus Catholicam fidem, quæ euitans hæreticos, eloquia diuina sectatur, eisque munitur, nouitias machinas humanis & vanis argumentationibus componere audetis, quoniam nescitis, & quod intelligere non potestis, credere recusatis, quid valeant in seriem generationis seminum sexus, & in creaturis quas Deus alias ex alijs secundum genus suum nasci voluit, quanta sint & quam sint ineffabilia, quæ nunquam etiam nullo penetrentur sensu, nulla cogitatione comprehendantur, naturalia iura propaginis, vnde iste sit insitus humano generi affectus, vt omnes quantum ad ipsos attinet certos filios velint habere, cui rei proficit in fœminis castis fœderis fides coniugalis, propter quod Philosophus Plato iure displicuit, quia censuit permixte vtendum fœminis, in ea ciuitate, quam disputando velut optimam formam etiã ipse quid volens, nisi vt omnibus minoribus maiores eam redderent charitatem, quam videbat filijs ipsam debere naturam, cum quisque cogitaret esse posse filium suum, cuius eam videret ætatem, vt ex quacunque fœmina ignota qua indifferenter vsus esset, suo natus semine non immerito crederetur. Quid illam vocem nonne de visceribus cunctorũ patrũ Cicero emisit ad filiũ, ad quẽ scribens ait. *Solus es omnium, à quo me in omnibus vinci velim*. Nonne ipsa quę occultissima esse diximus, & tamen plusquã credibile est. valere cognoscimus naturalia propaginis iura fuerunt, vt duo gemini

non

non solum nondum gignentes, verumetiam A nondum viuentes adhuc in vtero matris, duo populi dicerentur. Eadem propaginis naturalia iura fuerunt, vt Israël dicatur fuisse in Ægypto, Israël prouersus esse ex Ægypto, Israël in terram promissionis intrasse, Israël adeptus bona, vel expertus mala, quæ illi populo Deus vel præstitit, vel inflixit. De quo etiam scriptum est, *Veniet ex Sion qui eripiat & auferat iniquitatem à Iacob, & hoc illis à me testamentum cum abstulero peccata eorum.* Rom. 11. 27. Cum ille homo qui hæc duo nomina propria primus, & solus accepit, longe ante defunctus, bona ista vel mala ista non viderit. Hæc propaginis naturalia iura fuerunt, vt idem populus decimaretur in Abraham, non ob aliud, nisi quia in lumbis eius erat quando decimatus est B ipse propria voluntate: Ille autem populus non propria voluntate, sed naturali propaginis iure. Quomodo autem idem populus fuerit in lumbis Abrahæ, non solum ex illo vsque ad tempus quod scriptum est in Epistola ad Hebræos, verumetiam ex C ipso vsque ad hoc tempus, & ab hoc vsque in finem sæculi, quibusque filij Israël alij ex aliis generantur, quomodo esse potuerit in lumbis vnius hominis tam innumerabilis hominum multitudo, quis eloquendo explicet, quis saltem inueniat cogitando? Neque enim semina ipsa, quorum est quantitas corporalis, licet singula sint exigua, ex quibus singuli quique nascuntur, si congesta essent, ex quibus tot homines nati sunt atque nascuntur, & in finem vsque nascentur, potuissent lumbis vnius hominis contineri. Vis ergo nescia D quæ inuisibilibus & incontrectabilibus secretis natura … vitæ est, vbi iura propaginis naturalia delitescunt, propter quam vtique tamen non vtique mendaciter in lumbis illius patris fuisse dicuntur, quotquot ex illo vno potuerunt generationum successibus & multiplicationibus propagari. Non solum autem ibi fuerunt, verumetiam illo sciente, & volente decimato, & ipsi sunt decimati, neque scientes neque volentes, E quoniam nondum exstiterant qui scire ac velle potuissent. Hoc porro dixit illius sacræ author Epistolæ, vt sacerdotium Christi quod figurabat sacerdos Melchisedech, qui decimauit Abraham, præponeret Leuitico sacerdotio, docens etiam ipsum Leuin qui decimabat fratres suos, hoc est decimas ab eis accipiebat, decimatum fuisse a Melchisedech in Abraham, quia & ipse in lumbis Abrahæ erat, quando decimauit eum Melchisedech, id est ab eo decimas accepit. Ac per hoc Christum cui dictum est, *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, non decimatus est sicut Leui in Abraham. Si autem quæritur quomodo Christus non fuerit decimatus, cum etiam ipse quod manifestum est, secundum originem carnis fuerit in lumbis Abrahæ, quando a Melchisedech pater ille decimatus est, nihil occurrit* quod Maria quidem mater eius de qua carnem sumpsit de carnali concupiscentia nata est, non autem Christum sic ipsa concepit, quem non de virili semine, sed de Spiritu sancto procreauit. Non ergo pertinuit ad rationem virilis seminis, per quam fuerunt in lumbis Abrahæ, quos in illo decimatos esse sacra scriptura testatur. Concupiscentia porro carnis, per quam iactus carnalium seminum prouocatur, aut nulla in Adam fuit ante peccatum, aut in illo vitiata est per peccatum. Aut enim sine illa poterant & genitalia congruenter moueri, & coniugis gremio semen infundi si nulla tunc fuit, aut ad nutum voluntatis etiam ipsa seruisset, si fuit. Nunc autem si talis esset, nunquam caro contra spiritum concupisceret. Aut ergo ipsa nunc est, si nulla fuit ante peccatum, aut ipsa sine dubio vitiata est peccato, & ideo ex illa trahitur peccatum originale. Fuit ergo in Mariæ corpore carnalis materia vnde carnem sumpsit, sed non in ea Christum carnalis concupiscentia seminauit. Vnde ille natus est ex carne cum carne, in similitudinem carnis peccati, non sicut alij homines in carne peccati, propterea originale peccatum in aliis regeneratione dissoluit, non ipse generatione contraxit. Ideo Adam primus ille, secundus iste, quia sine carnis concupiscentia factus ille, natus est iste, sed ille tantum homo, iste vero & Deus & homo, & ideo ille non potuit non peccare, non sicut iste peccare non potuit, frustra ergo peccato illius, peccata filiorum eius quamlibet magna & horrenda, vel æquare, vel etiam* perferre conaris: illius natura quanto magis sublimiter stabat, tanto magis grauiter concidit. Natura illa talis fuit, vt nec mori posset si peccare noluisset. Natura illa talis fuit, vt non discordiam carnis, & spiritus non haberet. Natura illa talis fuit, vt contra vitia sua nulla certaret, non quod eis cederet, sed quod in eo nulla erant. Tunc ergo debes peccata posterorum eius peccato eius æquare, si talem, nunc vero & maiora ea dicere, si meliorem naturam potueris inuenire. Natura quippe rationali quanto est ipsa superior, tanto ruina eius peior, & peccatum eius quanto incredibilius, tanto est damnabilius. Ideo Angeli irreparabiliter ceciderunt, quoniam cui plus datur, plus exigitur ab eo, tanto itaque plus debebat obedien-

* f. ad. nit.

* 1 præferre

benignitate condiderat de multiplicata lege sentiret. Cur ergo nunc *corpus corruptibile aggrauat animam*? Cum ergo *graue iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum*, quandoquidem ipsum Adam nec lege multiplicata voluit aggrauare? Nempe cernitis, quod si in paradiso nemo peccasset, ita fœcunditas coniugum genere humano locum illum tantæ fœlicitatis impleret, vt nec animam corruptibile corpus aggrauaret, nec iugum graue natos homines premeret, nec labor & dolor miserandos paruulos erudiret. Vnde ergo ista sunt, quæ vtique non sunt de nescio qua mala quam Manichæus fingit aut credit à nobis aliena, nobisque permixta, nisi de nostra vitiata primi hominis transgressione natura? Sed miraris homo acutus, & prudens & non existimas esse credendum, quod Diaboli exigua verba cum muliere commixta tantum vitium habuisse dicuntur, vt naturalia cuncta bona peruerterent, quasi hoc loquentis verba fecerint, non consensus audientis. Non enim vt dicis pauca verba serpentis in conditionem versa sunt naturalium, sed hominis voluntas perdidit bonum, quod reddi non posset hominis voluntate, sed Dei, quando reddendum & quibus reddendum, iustissimus, potentissimus & misericordissimus iudicabit, quemadmodum in corpore, sicut iam diximus, voluntate hominis potest eius visus auferri, quod si fit, sequitur cœcitas, quam necessitas ferat, voluntas non auferat, & in animo potest hominis voluntas innocentiam eius perdere, & non potest reddere. Illud potius intuere, quod mala cum quibus nascuntur homines, quæ congenerari hominibus in paradiso fœlicitate non possent, profecto nisi de paradiso exisset natura vitiata, nunc eis congenerata non essent. Ista, quæ manifesta sunt, aspice. Non enim mortalium mala à die exitus de ventre matris filiorum Adam in obscuro conijcimus, sed in luce clarissima cernimus. Hæc quia non sunt ex malæ alienæ commixtione naturæ, procul dubio ex deprauatione nostræ sunt. Nec tibi videatur indignum, quod subiecta est Diabolo imago Dei, hoc enim non fieret nisi iudicio Dei, nec remouetur ista damnatio nisi gratia Dei, qui enim naturæ excellentia vt imago Dei esset ad similitudinem Dei factus est, non est mirandum, quia naturæ deprauatione *vanitati similis factus est, vnde dies eius velut vmbra prætereunt*. Tu dic cur innumerabiles imagines Dei in paruula ætate nulla peccata facientes, non admittantur ad regnum Dei; si non renascantur, habent enim aliquid vnde mereantur iacere sub Diabolo, propter quod non merentur regnare sub Deo, etiius si lumini cohæreres, non tanta arrogantia verba tua fulmini comparares.

Psal 143. 4.

A IVLIANVS DIXIT: Liquet ergo absolutissime nullo Augustinum à præceptore suo differre, sed disputationibus eius non minus Adæ quàm cœterorum naturam pessimam diffinire. Denique vt adhuc aliquid cum eodem de his, quæ agimus, disseramus, Apparet te etiam primi peccati non idem genus, quod aliarum putare culparum. Nam cum dicis flagitia temporum, sequutorum in naturam transire non posse, verbi gratia, vt de peculatore, de parricida, & de incesto orti B filij generantium peccatis nascantur obnoxij, nec vllum crimen esse, quod seminibus misceatur præter illud vnum, apertissime ostendis illam inobedientiam non te eiusdem generis arbitrari, cuius etiam cæteræ sunt. Vide ergo, interrogatio nostra quantæ sit breuitatis & lucis. Si peccatum, quod Adam commisit, voluntate susceptum est, & potuerit fieri naturale, cur hæc quæ fiunt quotidie peccata, quæ voluntas criminosa committit, in deformitatem & præiudicia seminum congeruntur? quod si ista non minus atrocia, quam plura ingenerari nequeunt, C qua lege, qua conditione, quo priuilegio illud solum vindicatur ingenitum, si vnius generis speccata sunt quæ nouimus, quæ lex arguit, quæ æquitas punit, & illud primi hominis, quod voluntate commissum & æquitate punitum est? Cur non aut ista ex illo intelligimus, aut illud ex istis? Aut si mutuo sibi testimonio esse non possunt, qua impudentia denegatur illa præuaricatio alterius conditionis fuisse; id est, non de voluntate, sed naturali tabe prolata. Postremo, aude cum assertione traducis deffinire quodcumque peccatum, non dico illud primum, sed D interim vel de his, quæ nunc fiunt, verbi gratia sacrilegium, flagitium, vel malum quodpiam facimus id est hæc peccata quam diffinitionem habeant explicato. Dices sine dubio, Voluntas est appetens, quod iustitia vetat, & vnde liberum est abstinere, quia si voluntas mala non esset, peccatum non esset. Ad hoc quam rationabiliter assurgamus attende. O hebetudinem, ô impudentiam non ferendam! dicis non esse peccatum nisi voluntatem liberam, & à iustitia prohibitam, cum mali naturalis opinio præscribat E esse peccatum, cum quo nascitur homo non voluntarium. Non est ergo verum culpam non esse, nisi quæ sponte committitur, quia est crimen & maximum, quod non sponte, sed nascendo suscipitur. Remitte igitur definitionem peccati, quæ Catholicis amica ad vos nec sospitum iure deflectit, atque ea remissa, probare non esse illorum commilitonem, qui ipsam substantiam inuidia prauitatis oppugnant. Et vt quod egimus colligatur, aut nullum docebitur voluntarium, si est

XXI.

aliquod naturale peccatum, aut nullum erit naturale, si omne peccatum voluntarium definitur, conficiturque ex his, vt aut neges nasci posse peccatum, & transeas in Catholicorum fidem, aut si persistens non aliquod, sed maximum crimen sine voluntate suscipi per naturam, reddas nomen tuum etiam Manichæo, cui totum præstas obsequium.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Magnam te mihi putas inuidiam comparare, cum dicis nihil me à meo præceptore differre, at ego in laudem meam tua sumo conuitia; nec quod cogitas, sed quod verbis sonas reuocans ad fidem meam, sicut me intelligere oportet, intelligo. Verum enim dicis & nescis, sicut Cayphas Pontifex persequutor Christi, scelera cogitabat, & salubria verba dicebat nesciens. Gaudeo prorsus in hac, quæ inter nos vertitur quæstione, me nihil à meo præceptore differre primò, quia ipse Dominus docuit me, mortuos esse paruulos nisi ipse eos viuificet, *qui pro omnibus mortuus est*, quod exponens Apostolus dicit, *Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est*. [2.Cor.5.14.] Et tu contradicis negans paruulos mortuos ne viuificentur in Christo, cum fatearis mortuum etiam pro paruulis Christum. Hoc me docet etiam Iohannes omnium præceptoris Apostolus, qui dicit *ideo venisse filium Dei, vt soluat opera Diaboli*, [1.Ioh.3.8.] quæ vos negatis in paruulis solui, quasi propter illos non venerit, qui ideo venit vt soluat opera Diaboli. Præceptores etiam meos negare non debeo, qui me ad hoc intelligendum suo litterario labore iuuerunt. Meus præceptor est Cyprianus, qui dicit *infantem secundum Adam, carnaliter natum contagium mortis antiquæ, prima natiuitate traxisse, & hoc ipso ad remissionem peccatorum accipiendam facilius accedere, quod ei remittuntur non propria, sed aliena peccata.* [Epist. ad Fidum.] Meus est præceptor Ambrosius, cuius non solum libros legi, sed verba etiam loquentis audiui, & per eum lauacrum regenerationis accepi: Longe sum quidem impar meritis eius, sed confiteor & profiteor me in hac causa nihil ab hoc meo præceptore differre. Cui absit vt audeas præferre Pelagium præceptorem tuum, quem tamen ego contra te de Ambrosio teneo testem meum, Pelagius enim dixit, *quod eius fidem & purissimum in scripturis sensum ne inimicus quidem ausus est reprehendere.* Quem si tu audes reprehendere, vt quod ait *discordiam carnis per præuaricationem primi hominis in nostram vertisse naturam*, & quidquid aliud de vitiata per Adam natura humana sensit & dixit, Manichæi affirmes esse commentum. Sane testimonium præceptoris tui in hoc tanto viro ex parte custodis, quod eum non audes aperte reprehendere. Sed cum mihi nominatim conuitiaris lingua maledica, & fronte proterua, profecto & illum & alios, qui eadem senserunt atque dixerunt, Ecclesiæ Catholicæ magnos clarosque doctores tanto nequius quanto obliquius criminatis. Ego itaque aduersus te & meam defendo & illorum fidem, quos palam times habere inimicos, & inuitus pateris iudices. Absit autem, vt apud tales iudices valeant aliquid argumentationes tuæ, in quibus peccato illi magno, hoc est præuaricationi primi hominis, peccata consequentium temporum comparas, & putas si scelere primi hominis, natura generis humani mutata est, etiam nunc parentum scelera naturam debuisse mutare filiorum, hæc enim dicens non respicis peccatores illos, posteaquam peccatum illud grande fecerunt, & de paradiso esse demissos, & à ligno vitæ tanta seueritate prohibitos. Numquid scelerati temporum illorum in aliquas inferiores terras proijciuntur de hoc orbe terrarum; cum hic ipsa scelera quamlibet magna commiserint? Numquid à ligno vitæ, quod in hac miseria nullum est, prohibentur? Sed persistit generis humani locus & vita, in quibus & homines impurissimi viuunt, cum videamus illorum impiorum locum & vitam sicut erat ante peccatum, post peccatum non potuisse consistere: Debuerunt autem secundum opinionem vestram, paruuli nullo reatu obligati, mox vt nascuntur, tanquam imagines Dei perferri ab Angelis in paradisum Dei, & illic sine vllo labore & dolore nutriri, vt si quis eorum peccasset, inde meritò proijceretur, ne crescerent imitatione peccata. Nunc verò cum solus audierit qui in paradisi fœlicitate peccauit, *spinas & tribulos terra pariet tibi maledicta in omnibus operibus tuis, & in sudore vultus tui edes panem tuum*, [Gen.3.] nullum hominum videmus à pœna laboris alienum, qui vtique labor beatos habitatores paradisi non erat grauaturus. Et cum sola mulier eius audierit *in tristitia paries filios*, nullam parientium ab hoc supplicio scimus immunem. Numquid ergo ita estis absurdi, vt in paradiso existimetis, homines istas ærumnas fuisse passuros si nemo peccasset, quas manifestum est Deum, non nisi præuaricatoribus illis tunc hominibus intulisse? Aut nunc eas negetis eorum posteros perpeti paradisi exules, & vbique terrarum tot & tantas miserias perferentes? Aut dicturi estis quanto magis quisque est peccator & impius, tanto magis eius agros parere spinas & tribulos, & tanto magis eum sudare laboribus? & quanto est quæque mulier iniquior, tanto eam parientem dolores perpeti grauiores? Sicut ergo pœnæ humanarum miseriarum, quas communiter perferunt filij Adam à die exitus de

ventre matris eorum, ideo ſunt omnium, quia parentes communes ſunt omnium de quorum præuaricatione iſta venerunt: ita ipſorum duorum præuaricatio tam magnum peccatum debet intelligi, ſvt poſſet omnium ex viro & muliere naſcentium in deterius mutare naturam, & communi reatu tanquam hæreditarij debiti obligare cheirographum: Quiſquis ergo dicit talem conditionem quorumlibet delictorum, quæ nunc committuntur, eſſe debuiſſe, qualis fuit conditio delicti illius, quod in illius vitæ tanta fœlicitate, & tanta non peccandi facilitate commiſſum eſt, etiam ipſas duas vitas debet æquare, eam ſcilicet, quæ nunc agitur, & eam, quæ in illis ſanctis & beatis delitijs agebatur. Quod ſi eſſe ſtolidiſſimum cernis, deſine de peccatis præſentis ſæculi velle præſcribere, ne illud magnum peccatum habeat ſuam vim, & ſuum meritum ſingulare. Quamquam & in hac vita omnipotens & iuſtus ille qui dicit, *reddam peccata patrum in filios*, parentum reatu etiam poſteros irretiri ſatis euidenter oſtendit, & quamuis mitiore nexu, tamen hæreditarios debitores fieri, niſi eos ſicut iam in ſuperioribus huius operis partibus diſputauimus, à vinculo illius prouerbij, quod dici ſolet, *patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt*, non veſtrum argumentum, ſed Nouum Teſtamentum, nec generationis natura, ſed gratia regenerationis abſoluat. Definitio verò illa peccati, vbi intelligitur voluntas appetens, quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere, illius peccati definitio eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod etiam pœna peccati, quod neſcio quoties tibi iam ad iſta reſponſum eſt, qui enim dicit, *Non quod volo bonum facio, ſed quod nolo malum hoc ago*. Non illi ab hoc malo liberum abſtinere, & ideo inuocat liberatorem, quia perdidit libertatem.

Ierem. 31. 29.

Rom. 7.

XXII. IVLIANVS DIXIT: Tempus admonet vt ad alia tranſeamus, ſed in eodem loco reſtare aliquid indignatione compellor. Tu ne audeas dicere Adam voluntate peccaſſe? Vnde tibi venit hoc ſomnium? *Quia iniquum*, inquis *erat, ut imputaret in peccatum Deus, niſi à quo liberum abſtinere noſſet.* Quid ergo ſane iuſtitiam ille princeps tenebrarum quem colitis, ad momentum ei crediderat, & eam propediem repoſcens hunc Deum omni æquitate deſtituit, vt qui intellexerat à primordio non eſſe imputandum in peccatum, niſi vnde liberum fuerat abſtinere, per omne reliquum tempus a cunctis naſcentibus nouerit abſtinere liberum non fuiſſe. Poſtremo vnde tu noſti illud tantummodo iuſtum fuiſſe, vt in Adam niſi voluntarium crimen non poſſit vlciſci, ſi iniuſtum eſſe A non noſti, imputari cuiquam in crimen, quod fatearis ſine voluntate ſuſceptum? Aut ergo opinionem Traducis iuſtam tu putabis, vt Dei poſſit conuenire ſententiæ, cum imputat peccatum paruulo, quod ſit nulla eius voluntate commiſſum, & cogeris illud quoque iuſtum, & Dei conueniens iudicijs profiteri, vt Adæ imputauerit peccatum, quod nouerat ab eo non voluntate, ſed ſubſtantiæ ſuæ deformitate prolatum, perque hoc ipſum nulla erit Tradux, nec deprauata operantis arbitrio, ſed male inſtituta ab B exordio natura reprehenditur, confiteberiſque te eſſe Manichæum. Aut ſi reſipiſcens iniuſtum eſſe dixeris, vt Adam teneretur reus pro naturæ ſuæ culpis, irrefutabiliter conſequitur ſceleſtiſſimum eſſe, ſi Abel, Enoch, Noe, & omne hominum genus obnoxium crimini originali cenſeatur. Quod facinus iudicij ſi admoueas Deo tuo, ſolus pro omnibus remanebit reus, apparebitque, quod ſemper non ipſum eſſe, quem Catholici æquiſſimum in Trinitate veneremur, quod ſi à Dei accuſatione deſtiteris, Manicheæ C traducis, qua hactenus confoſſus es, vel rediuiuus, dogma damnabis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Hinc eſt quod vehementer erratis, hinc eſtis hæretici, hinc aduerſus Catholicam fidem, quæ euitans hæreticos, eloquia diuina ſectatur, eiſque munitur, nouitias machinas humanis & vanis argumentationibus componere audetis, quoniam neſcitis, & quod intelligere non poteſtis, credere recuſatis, quid valeant in ſeriem generationis ſeminum ſexus, & in creaturis quas Deus alias ex alijs ſecundum D genus ſuum naſci voluit, quanta ſint & quam ſint ineffabilia, quæ nunque etiam nullo penetrentur ſenſu, nulla cogitatione comprehendantur, naturalia iura propaginis, vnde iſte ſit inſitus humano generi affectus, vt omnes quantum ad ipſos attinet certos filios velint habere, cui rei proficit in fœminis caſtis fœderis fides coniugalis, propter quod Philoſophus Plato iure diſplicuit, quia cenſuit permixte vtendum fœminis, in ea ciuitate, quam diſputando velut optimam formam etiã ipſe quid voluit, niſi vt omnibus minoribus maiores eam redderent charitatem, quam videbat E filijs ipſam debere naturam, cum quiſque cogitaret eſſe poſſe filium ſuum, cuius eam videret ætatem, vt ex quacunque fœmina ignota qua indifferenter vſus eſſet, ſuo natus ſemine non immerito crederetur. Quid illam vocem nonne de viſceribus cunctorũ patrũ Cicero emiſit ad filiũ, ad quẽ ſcribens ait *Solus es omnium, à quo me in omnibus vinci velim*. Nonne iſta quę occultiſſima eſſe diximus, & tamen pluſquã credibile eſt. valere cognoſcimus, naturalia propaginis iura fuerunt, vt duo gemini

non

non solum nondum gignentes, verumetiam A nondum nascentes adhuc in vtero matris, duo populi dicerentur. Eadem propaginis naturalia iura fuerunt, vt Israel dicatur seruisse in Ægypto, Israël profectus esse ex Ægypto, Israël in terram promissionis intrasse, Israël adeptus bona vel expertus mala, quæ illi populo Deus vel præstitit, vel inflixit. De quo etiam scriptum est, *veniet ex Sion qui eripiat & auferat impietatem à Iacob, & hoc illis à me testimonium cum abstulero peccata eorum*. Rom. 11. 27 Cum ille homo qui hæc duo nomina propria primus, & solus accepit, longe ante defunctus, bona ista vel mala ista non viderit. Hæc propaginis na- B turalia iura fuerunt, vt idem populus decimaretur in Abraham, non ob aliud, nisi quia in lumbis eius erat quando decimatus est ipse propria voluntate: Ille autem populus non propria voluntate, sed naturali propaginis iure. Quomodo autem idem populus fuerit in lumbis Abrahæ, non solum ex illo vsque ad tempus quod scriptum est in Epistola ad Hebræos, verumetiam ex C ipso vsque ad hoc tempus, & ab hoc vsque in finem sæculi, quousque filij Israël alij ex alijs generantur, quomodo esse potuerit in lumbis vnius hominis tam innumerabilis hominum multitudo, quis eloquendo explicet, quis saltem inueniat cogitando? Neque enim semina ipsa quorum est quantitas corporalis, licet singula sint exigua, ex quibus singuli quique nascuntur, si congesta essent, ex quibus tot homines nati sunt atque nascuntur, & in finem vsque nascentur, potuissent lumbis vnius hominis contineri. Vis ergo nescia, D quæ inuisibiliter & incontrectabiliter secretis naturalibus insita est, vbi iura propaginis naturalia delitescunt, propter quam vim tamen non vtique mendaciter in lumbis illius patris fuisse dicuntur, quotquot ex illo vno potuerunt generatim num successibus & multiplicationibus propagari. Non solum autem ibi fuerunt, verumetiam illo sciente & volente decimato, & ipsi sunt decimati, neque scientes neque volentes, quoniam nondum exstiterant qui scire ac E velle potuissent. Hoc porro dixit illius sacræ author Epistolæ, vt sacerdotium Christi quod figurabat sacerdos Melchisedech, qui decimauit Abraham, præponeret Leuitico sacerdotio, docens etiam ipsum Leui qui decimabat fratres suos, hoc est decimas ab eis accipiebat, decimatum fuisse à Melchisedech in Abraham, quia & ipse in lumbis Abrahæ erat, quando decimauit eum Melchisedech, id est ab eo decimas accepit. At per hoc Christum cui dictum est, *tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*, non decimatus est sicut Leui in Abraham. Si autem quæritur quomodo Christus non fuerit decimatus, cum etiam ipse quod manifestum est, secundum originem carnis fuerit in lumbis Abrahæ, quando à Melchisedech patre ille decimatus est, nihil occurrit* quod Maria quidem mater eius de qua f. ad. nisi. carnem sumpsit, de carnali concupiscentia nata est, non autem Christum sic ipsa concepit, quem non de virili semine, sed de Spiritu sancto procreauit. Non ergo pertinuit ad rationem virilis seminis per quam fuerunt in lumbis Abrahæ, quos in illo decimatos esse sacra scriptura testatur. Concupiscentia porro carnis, per quam tactus carnalium seminum prouocatur, aut nulla in Adam fuit ante peccatum, aut in illo vitiata est per peccatum. Aut enim sine illa poterant & genitalia congruenter moueri, & coniugis gremio semen infundi si nulla tunc fuit, aut ad nutum voluntatis etiam ipsa seruisse, si fuit. Nunc autem si talis esset, nunquam caro contra spiritum concupisceret. Aut ergo ipsa vitium est, si nulla fuit ante peccatum, aut ipsa sine dubio vitiata est peccato, & ideo ex illa trahitur peccatum originale. Fuit ergo in Mariæ corpore carnalis materia vnde carnem sumpsit, sed non in ea Christum carnalis concupiscentia seminauit. Vnde ille natus est ex carne cum carne, in similitudinem carnis peccati, non sicut alij 3 homines in carne peccati, propterea originale peccatum in alijs regeneratione dissoluit, non ipse generatione contraxit. Ideo Adam primus ille, secundus iste, quia sine carnis concupiscentia factus ille, natus est iste, sed ille tantum homo, iste vero & Deus & homo, & ideo ille non potuit peccare, non sicut iste peccare non potuit, frustra ergo peccato illius, peccata filiorum eius quamlibet magna & horrenda, vel æquare, vel etiam* perferre conaris: illius natura quanto 1 præsente magis sublimiter stabat, tanto magis grauiter concidit. Natura illa talis fuit, vt nec mori posset si peccare noluisset. Natura illa talis fuit, vt ille discordiam carnis & spiritus non haberet. Natura illa talis fuit, vt contra vitia sua nulla certaret, non quod eis cedebat, sed quod in eo nulla erant. Tunc ergo debes peccata posterorum eius peccato eius æquare, si talem, tunc vero & maiora ea dicere, si meliorem naturam poterit inuenire. Natura quippe rationali quanto est ipsa superior, tanto ruina eius peior, & peccatum eius quanto incredibilius, tanto est damnabilius. Ideo Angelus irreparabiliter cecidit, quoniam cui plus datur, plus exigitur ab eo; tanto itaque plus debebat obedien-

tiæ voluntariæ, quanto plus habebat in A bonitate naturæ, vnde sic punitus est non faciendo quod debuit, vt nec velle iam possit, æternis etiam cruciatibus destinatus. Adam verò in tam multis posteris suis, vt eos vllus numerare non possit, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum à sempiterno supplicio liberatur, & in seipso quamuis à sua morte post annorum aliquot millia, quando Christus pro nobis mortuus, ad loca mortuorum non necessitate, sed potestate descendit, & dolores soluit inferni. Sic enim eum intelligenda est à delicto suo eduxisse sapientia, quia per carnem sanctam vnici filij Dei quam progenerauit, patrem generis hu- B mani, ac sic etiam patrem Christi qui pro salute hominum factus est homo ab illis vinculis tunc solutum, non merito suo, sed gratia Dei per Iesum Christum non inaniter credit Ecclesia. Hoc ergo imputauit in peccatum Deus primo Adæ, vnde abstinere illi liberum fuit, sed ipse primus Adam naturæ tam excellentis fuit, quoniam vitiata non fuit, vt peccatum eius tam longe maius cœterorum peccatis esset, quàm longe melior ipse cæteris fuit, vnde & pœna eius quæ peccatum C eius continuo subsequuta est, tam grandis apparuit, vt continuo etiam teneretur necessitate moriendi, cuius erat in potestate non mori. Et de loco tantæ fœlicitatis foras mitteretur, & à ligno vitæ continuo vetaretur. Hoc autem quando factum est, in lumbis eius erat genus humanum, vnde secundum illa quæ * perloquuti sumus, nimis occulta & multum valentia naturalia iura propaginis, consequens erat, vt qui erant in lumbis eius per concupiscentiam carnis venturi in hoc D sæculum, simul damnarentur; sicut consequens erat, vt qui eo iure propaginis, & ratione seminis erant in lumbis Abrahæ, simul decimarentur. Omnes itaque filij Adæ in illo aspersi sunt contagione peccati & mortis conditione deuincti. Ac per hoc quamuis sint paruuli, & bonum quidquam, vel malum non agant voluntate, tamen quia induti sunt illo qui voluntate peccauit, trahunt ab illo peccati reatum, mortisque supplicium, sicut paruuli qui E Christo induuntur, quamuis nihil boni fecerint sua voluntate, sumunt ab illo participationem iustitiæ, & vitæ præmium sempiternæ. Ita forma futuri à contrario Christus ostenditur, propter quod ait idem Apostolus, *sicut induimus imaginem terreni, induamus & imaginem eius qui de cælo est.* Quæ cum ita sint, ille dicat peccato, & morte primi Adam non in-

* perloquuti sumus: *I proloquuti.*

1. Cor. 15. 49.

dui qui nascuntur, quisquis dicere audet, iustitia & vita Adam secundi non indui qui renascuntur, quamuis nec illi peccatum fecerint vnde liberum est abstinere, nec isti iustitiam, quam liberum est facere.

XXIII. August. de nupt. & conc. lib. 2. c. 34.

Ivlianvs dixit: *Illud ergo peccatum, quod ipsum hominem in paradiso in pœnas mutauit, quia multo est grandius quam iudicare nos possumus, ab omni nascente trahitur,* quis tibi dixit quoniam peccatum Adæ multo fuerit grandius quàm Cain? multo etiam quàm Sodomitarum? multo postremo immanius quàm tuum atque Manichæi? certe in historia, nulla istius vanitatis inuenitur occasio. Iussum fuerat vt esuleo vnius arboris abstineret, rudis, imperitus, incautus, sine experimento timoris, sine exemplo iustitiæ, suggestu mulieris vsurpauit escam, cuius illexerat & suauitas, & venustas. Vide hic transgressionem fuisse mandati. Admissa est præuaricatio vna de cæteris, quas diuersis temporibus peccantium studia perpetrarunt, non fuit amplius quam cum populo Israelis interdictis vtebatur animalibus. Causa enim peccati haud in qualitate pomi erat, sed in transgressione mandati: quid ergo tale fecit Adam, vt peccatum eius exisse supra æstimationem hominum crimineris, nisi forte & hoc secundum mysteria Manichæi, qui à decerptione pomorum, & omnium nascentium manus cohibet ne partem Dei sui laceret, quam corticibus & graminibus opinatur inclusam, tu quoque Adam grauiter deliquisse, quia cum esu pomi Dei tui substantiam lacerauerit, arbitraris? ô furorem! *quia multo est grandius illud peccatum quàm iudicare nos possumus, ab omni,* inquit, *nascente trahitur.* Maius ergo fuit crimen pomum edere cum non liceret, quàm sanctum Abel parricidiali liuore confodere, quàm hospitum in Sodomis, & sexum & iura violare? quàm filios suos, iam sub lege, dæmoniis immolare, quàm innocentes postremo nullius conscios voluntatis, recens opus Dei, diaboli regno subdere meritisque coniungere, quàm Deum iniquitatis arguere, quàm honorabiles nuptias tenebrarum principi deputare? Postremo paruulos, quia nascantur per generantium voluptatem, omnibus profanis, omnibus piratis peiores putare, quod non fingo, sed colligo: tu quippe illud peccatum ita vniuersis criminibus maius grandiusque dixisti, vt nullo possit æquiparari reatu. Huius autem tam mali magni quod omnibus vitiis præponderat, pleros aduenire paruulos asseueras. Bene itaque intelligimus, quod quanto maioris peccati participes sunt

tanto in condemnatione scelestis omnibus A præferantur.

Avgvstinvs respondit. Propter verba mea, quæ posuisti de libro meo, velut refellenda si posses, vbi dixi, illud ergo peccatum quod in paradiso ipsum hominem mutauit in peius, quia multo est grandius quam iudicare nos possumus, ab omni nascente trahitur, quæris à me quis mihi dixerit, quod peccatum Adæ multo fuerit grandius quàm Cain, multo etiam quàm Sodomitarum? Quod ego quidem non expressi verbis meis, sed ea tu sic in- B tellexisti: ego enim dixi grandius quàm iudicare nos possumus illud esse peccatum, non dixi grandius quàm Cain vel Sodomitarum. Prohibiti enim pomi vsurpatio, quoniam sic vindicata est, vt natura quæ potestatem non moriendi habebat, haberet moriendi necessitatem, proculdubio iudicia cuncta excedit humana. Pomum quippe lege Dei vetitum manducare, leue videretur esse peccatum, sed quanti hoc æstimauerit qui non potest falli, satis apparet granditate supplicij; Cain vero fratricidæ apparet omnibus immane peccatum C & scelus esse constat horrendum. Quod si vt tu facis. pomo illicite decerpto, per humanum comparetur examen, ridicula comparatio iudicabitur, qui tamen fratricida quamuis quandoque moriturus, nec morte punitus est, qua solent humanis iudiciis talia crimina vindicari. Ait quippe illi Deus, Gen. 4. *operaberis terram, & non adduciet virtutem suam dare tibi, gemens & tremens eris super terram.* Et cum ille audiens terram non sibi daturam fructum secundum laborem suum, & D super eam cum gemitu, & tremore miserum se futurum, magis mortis formidine quæreretur, ne quis ei faceret, quod ipse fecerat fratri; posuit ei Deus signum, ne quisquam eum cum inuenisset, occideret. Hic rursus videtur ingens culpa, & leuis pœna, sed hominum iudiciis hoc videtur, qui nec mysteria ista cognoscunt, & hominum culpas tam liquido atque integro examine quàm Deus pensare non possunt. Sodomitæ sane igne super illam terram veniente de cœlo, pœna suis factis congruente, sunt consum- E pti, sed ibi erant & paruuli te patrono, puri & liberi ab omni peccati contagione, nec tamen iustus & misericors Deus, tot innocentes imagines suas per Angelorum ministerium, quod ei facillimum fuit, ante rapuit de incendio Sodomorum, aut sicut tribus illis in camino viris innoxias eis flammas, quibus parentes eorum cremabantur, omnipotens præbuit. Ista considera, ista diligenter & pie cogita, & videns in hoc sæculo pusillos cum magnis, pariter talibus

A miseriis subiacere, quales nullo modo possent in Dei paradiso, si nemo peccasset, existere. Agnosce originale peccatum, & iustum, *graue iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum*, & noli eos tua defensione amplius aggrauare, ægrotis vel mortuis saluatorem, & viuificatorem denegans Christum. Ecclef. 40. Nam si quæris quis mihi dixerit quàm magnum peccatum Adam perpetrarit, ipse est qui dixit & tibi, sed si habeas aures audiendi, audies eum, habebis autem eas, si non illas tuo arbitrio tribuas, sed ab illo accipias qui dixit, B *dabo eis cor cognoscendi, & aures audientes*, quis enim nisi qui talibus auribus caret, non audit scripturam sine vlla obscuritate vel ambiguitate dicentem homini primo peccatori, *terra es, & in terram ibis?* Vbi euidenter ostenditur non eum fuisse, vel carne moriturum, id est, in terram, vnde caro eius sumpta fuerat, morte ipsius carnis iturum, nisi propter peccatum hoc audire, perpetique meruisset, vnde postea dixit Apostolus, *corpus quidem mortuum est propter peccatum.* Rom. 8. 10. Quis non audiat, nisi qui C tales aures non habet, dicentem Deum de ipso Adam, *ne aliquando extendat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & edat, & viuat in æternum? & dimisit illum Dominus de paradiso voluptatis.* Gen. 3. Vbi vtique sine labore & dolore vllo viueret in æternum? Voluptas quippe illa paradisi, quod necesse est fateamini, nisi Christianum nomen nondum estis obliti, non turpitudinis, sed beatitudinis agitanda est. Hæc ergo quam D meruit Adam, ne viueret in æternum, & ideo dimissus est de loco tantæ beatitudinis, vbi si esset neque peccasset, proculdubio viueret in æternum, quam magna pœna est, tam magnum debemus intelligere peccatum, quod ea pœna dignum fuerit vindicari. Quid igitur agis obsecro te, cum peccatum Adæ tanta extenuare conaris instantia, nisi Deum arguis immanis horrendæque sæuitiæ, qui hoc tanta non dico seueritate, sed crudelitate puniuit, quod de Deo si nefas est sentire, cur non quantitatem culpæ de E qua homines iudicare non possunt, iudicante iudice incomparabiliter iusto, de pœnæ granditate metiris, & tuam linguam à sacrilega loquacitate compescis. Ego autem iniquitatis non arguo Deum cuius dico, *iustum iugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum*, Ecclef. 40. sed tu potius iniquum facis Deum, qui putas eos perpeti, sine vllo merito qualiscumque peccati. Nec propter opus quod fecit Deus, sed propter vitium quod inseuit inimicus, eos sub eodem inimico esse dico, qui ex pri-

mo homine nascuntur. In quibus tu Ecclesiam Catholicam crimine maiestatis accusas, si vt dicis non eruuntur de potestate tenebrarum cum baptizantur paruuli, & illa priusquam baptizentur exorcizat, & exsufflat tot imagines Dei. Nec honorabiles nuptias deputo principi tenebrarum, quas purgo ab omni noxa libidinis, si ea bene vtuntur intentione propaginis. Tu vero malum, quo caro concupiscit aduersus spiritum, constituere in paradiso non perhorrescis, hoc est in loco tantæ pacis, tantæ quietis, tantæ honestatis, & tantæ fœlicitatis. Nec paruulos non habentes nisi originale peccatum, omnibus flagitiosis & sceleratis, vt calumniaris, indico esse peiores, aliud est enim peccato à se commisso grauari, aliud, alieni quamlibet magni contagione respergi. Propter quod paruuli ad remissionem peccatorum sicut ait Pœnus, pœna vestra, * Cyprianus, *hoc ipso facilius accedunt quod eis remittuntur non propria, sed aliena peccata.* Tu autem cum paruulos non solum, quod & nos dicimus nullum ex propria voluntate fecisse, verumetiam nullum dicis ex origine traxisse peccatum, iniustum proculdubio facis Deum, quod tibi iam sæpe dictum, sæpiusque dicendum est † quid eis imposuit graue iugum à die exitus de ventre matris illorum, sane vt intelligas quomodo paruuli ex Adam nati, & participatione peccati illius hominis obligentur, & tamen ipsius reatui non æquentur. Attende Christum quem legisti esse formam futuri, & vide quemadmodum paruuli in illo renati, & eius participes iustitiæ fiant, & eius meritis non audeas eos comparare. Tu quoque in huius operis tui libro secundo, in Adam peccati formam quia prior peccauit Eua, non primam dixisti esse, sed maximam, sicut in Christo iustitiæ formam non primam esse sed maximam, quia fuerunt iusti & ante ipsum, quod à te dictum si oblitus non esses, non hic Adæ peccatum extenuares, in quo maximam formam peccati extitisse confessus es.

Cypr. Epist. ad Fidum.

† f. qui.

XXIV. IVLIANVS DIXIT: Sed cur tibi de inimicitiis innocentiæ commoueatur inuidia cum petulentia & rabies oris obsceni, nec diuinitatis honore frænetur. Accusas enim paruulos, sed cum Deo, incessis innocentiam, sed cum æquitatis iniuria, inficiaris veritati, sed cum eius criminatione quem Deum tuum fateris. Ac per hoc etsi nos deficeremus rationis auxilio, abunde tamen tradux peccati assertorum suorum deformitate corrueret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Tua conuitiosa loquacitas rabiem mihi obiecit obscœnioris. Numquid ego sum defensor, laudatorque libidinis? Numquid ego ausus sum concupiscentiam carnis, qua caro concupiscit aduersus spiritum, paradisi etiam possessione ditare? In quem locum tanti decoris & pacis, simul introduxisti aut bellum, quo ad peccandum impellenti laudabiliter repugnatur, aut dedecus quo turpiter ei ceditur. Cur ergo tam contumeliose insurgis in me, nec te respicis? Nam ego non accuso Deum, sed tu, qui dicis paruulos nullum ex origine trahere peccatum, quibus ille imposuit graue iugum. Nec incesso innocentiam cum æquitatis iniuria, sed tu æquitati facis iniuriam, qui tantam dicis habere paruulos innocentiam, & tamen si quod ipse sapis verum esse sciret graui iugo æquitas non puniret: nec inficior veritati, nec Deum criminor, sed tu potius. Verum enim dixit Apostolus, *Corpus mortuum est propter peccatum*, quod tu negas, Deum vero quomodo non criminaris, cui miserias, quas negare non potes, imputas paruulorum? ac per hoc conclusio tua, quæ deformitatem nobis ingerit, nullius rationis sequitur veritatem.

Rom. 8. 10.

XXV. IVLIANVS DIXIT: Verum quid nos tam obstipe, veritatis solius rationem sequendam putamus, cum inimicorum nostrorum phalanx ipsis innitatur rerum periculis, & insurgat in nos ærumnarum inimica suffragiis, vult quippe pudore coeuntis, dolore parientis, sudore laborantis transmissionem culparum & pœnarum in femina comprobare, vt his videlicet signis, difficilium partuum, agricolarum sudantium, & * diuinosorum noualium crimen naturale credatur, cuius merito per tot incommoda, gentis exerceatur humanum, quod quidam per Adæ peccatum mortale opinantur effectum. Ideo autem dixi quidam, quia princeps eorum Augustinus hoc quidem erubuit dicere. Denique scribit ad Marcellinum, *mortalem Adam factum videri*, sed elegantia solita subdit, *mortem stipendium iniquitatis fuisse*, & quem fatetur mortaliter institutum secundum naturam mori non potuisse pronuntiat: Illæ ergo aduersus nos quæ leguntur, in Genesi sententiæ proferri solent quibus Adam atque Eua vexantur, de quibus disserendi iam est tempus. *Dixit*, inquit, *Deus serpenti, quare hoc fecisti? maledictus tu ab omnibus pecoribus, & bestiis quæ sunt super terram, supra pectus, & ventrem ambulabis, & terram manducabis omnibus diebus vitæ tuæ, & inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen eius. Ipsa tuum captabit caput, & tu illius captabis calcaneum. Mulieri verò dixit multiplicans multiplicabo tristitias tuas & genitum tuum, in tristitia paries filios, & ad virum*

* f. diuisorum.

Gen 3.

tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur. Adæ autem dixit, quoniam audisti vocem mulieris tuæ, & manducasti de ligno, de quo præceperam tibi de eo solo, ne manducares ex eo, maledicta terra in operibus tuis. In tristitia manducabis eam omnibus diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos edet tibi, & edes fœnum agri tui. In sudore faciei tuæ edes panem tuum, donec conuertaris in terram de qua sumptus es, quoniam terra es, & in terram ibis. Has ergo sententias ad testimonium ingenitæ iniquitatis assumitis, concionaminique non fuisse in paradiso fœminas dolituras, nisi ad eas cum peccato Euæ fœcunditates illius ærumna transisset. Ipsum B ergo supplicium vultis esse peccati indicium, vt quod prima fœminarum meruit per delictum, nulla quoque sine eadem, credatur iniquitate sentire. Non enim esset inquitis, dolor in pariente, nisi in nascente esset peccatum. His ergo quam attonitus occurram haud facile metior, tantum enim stimulorum admouit in hoc loco vestra opinio, vt vix dignet ad certationem moueri, plura quippe in his obiectionibus intelligentiæ sunt peccata, quàm syllabæ.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ærumnas generis humani * quamlibet dicax & facetus irrideas, vel irridere te fingas, ipsæ te in angustias has impulerunt, vt paradisum Dei etiamsi nemo peccasset, ærumnosum futurum fuisse affirmare cogaris, quod si verecundatus nolueris facere, vt facias tuo dogmate vrgeberis, quod dogma nisi correctus abieceris, istas prementes, & in horrendum præcipitium contrudentes angustias, non effugies. Quæritur enim à te has ærumnas quas in maioribus & in paruulis esse conspicimus, vnde existimes emanare? Respondes ex tuo dogmate, humanum genus sic esse ab exordio sui diuinitus institutum, refertur que responsioni tuæ, ergo & in paradiso futuræ fuerant, si nullum ibi peccatum esset exortum. Hic tu aut præceps ibis, aut dogma mutabis, aut fronte perditus, aut mente correctus. Aut enim ærumnosa vita locum fumosissimæ fœlicitatis implebis, & non inuenies oculos quibus qualescumque aspicere audeas Christianos, aut in abrupta horribiliora deiectus, E alienæ malæ naturæ permixtæ, has ærumnas hominis imputabis, & Manichæi tartarea profunditate sorbeberis, aut de natura vitiata hanc ærumnarum pœnam iudicio Dei punientis existere confiteberis, & in auram Catholicam respirabis. Quin etiam dicis quod quidam genus humanum per Adæ peccatum mortale opinantur effectum, & addis, ideo te dixisse, quidam quia ego

g. melius quantumlibet.

A princeps eorum hoc erubuerim dicere, sed ad Marcellinum scripserim mortalem Adam factum videri, qui hæc tua & illa mea legunt, si Pelagiani non sunt, profecto vident, quemadmodum lingua tua amplexa sit dolositatem. Numquam enim ego sensi, nunquam omnino dixi sicut vos dicitis mortalem Adam factum, qui siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset. Hæc prorsus verba obiecta sunt Cœlestio in Episcopali iudicio Carthaginensi. Hæc obiecta sunt & Pelagio in Episcopali iudicio Palestino. Hæc quippe de hac re inter nos, & vos vertitur quæstio, vtrum Adam siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset. Nam quis ignorat quia secundum diffinitionem qua immortalis dicitur ille, qui non potest mori, mortalis autem qui potest mori, Adam potuit mori quia potuit peccare, & ideo mori merito culpæ non necessitate naturæ? Secundum vero illam definitionem qua & ille immortalis dicitur, cuius est in potestate non mori, quis neget Adam esse conditum huius potestatis? quoniam qui habebat potestatem C nunquam peccandi, profecto habebat potestatem nunquam moriendi. Illud ergo est quod contra vos dicitur, hoc dogma vestrum, quo putatis Adam siue peccaret, siue non peccaret, fuisse moriturum, omnino esse falsissimum, quæ cum ita sint, quo pacto ego dicerem quod me dixisse mentiris, Adam secundum naturam mortaliter institutum, quasi vrgeretur necessitate moriendi, cum in mortem nisi propter peccatum posset vrgeri? Aut quomodo eum mori non potuisse pronuntio, cum esse moD riturum sciam, & vtique si mori non potuisset, mortuus non esset? Sed plane illum non mori potuisse pronuntio, aliud est autem non posse mori, aliud posse non mori, illud maioris est immortalitatis, hoc minoris. Si duo ista discernis, & quod vos de Adam dicitis, & quod nos contra vos dicimus, cernis. Vos enim dicitis siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset, nos autem dicimus, quamdiu non peccaret, moriturus non esset, & si nunquam peccasset mortuus non esset. Deinde commemoras quæ contra vos de Genesi dici soleant, & de dolore parientis, qua pœna prior Eua punita est, dicis aliquid quod nos dicere vis putari vel putas, non enim dicimus non fuisse in pariendo fœminas dolituras, nisi ad eas cum peccato Euæ fœcunditatis illius ærumna transiret. Etsi enim facta est ærumnosa fœcunditas, iniquitas, non fœcunditas hoc fecit, ærumna quippe parientis de iniquitate hominis,

fœcunditas autem ex Dei benedictione descendit. Aut si ærumnam fœcunditatis non sic intelligi voluisti, tanquam eam fœcunditas fecerit sed acceperit, hæc est nostra sententia. Verum nos non dicimus etiam in paradiso parientes fœminas fuisse dolituras, immo inde colligimus hunc dolorem pœnam esse peccati, quia in eo loco non fuisset, vbi non finerentur manere quicumque peccassent, quod tu refutare non niteris, nisi Dei paradisum manu fronti opposita & oculis clausis, non solum libidinibus hominum, verumetiam cruciatibus implere cogaris. Sed quid mirum? B quandoquidem vis illum memorabilis fœlicitatis locum etiam mortibus hominum, quarum sine aliquo corporis cruciatu, vel nulla vel pene nulla contingit. Et cum hæc portenta te dicere tuum dogma compellat, vos qui hæc, absit vt dicant, qnia illud potius antiquius Ecclesiæ Dei traditum tenent, vnde dictum est, *à muliere factum est initium peccati, & propter illam morimur omnes*, audes insuper irridere eorumque me principem insultantem appellas contra scientiam & conscientiam tuam. Nullo modo C namque ignoras quot & quanti in Ecclesia docti Ecclesiæque doctores ante nos dixerint, sic naturam diuinitus institutam, vt si non peccasset, moriturus non esset. Horum ergo quomodo princeps vocor, quos non duco sed sequor? Te autem non dico esse principem eorum qui asserunt sic Adam mortalem factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset, atque in paradisum sanctæ voluptatis, vbi tanta requies animæ & corporis erat morientium cruciatibus, mortuorum funeribus, lugentium mœroribus implere conan- D tur. Non es tu eorum princeps, Pelagius & Cælestius qui priores ista dixerunt, tenent huius nefandi dogmatis principatum, quos vtinam sicut non ducis, ita nec sequereris.

XXVI. Ivlianvs dixit: Hoc enim ipsum quam insanum, quod dicitis, primo dolorem pariendi comitem esse peccati, cum ita perspicue ad sexuum conditionem, magis quam ad criminum respiciat vltionem, vt omnia animalia nulla maculata peccato, hos angores, hos gemitus in parturitione patian- E tur, per quod apparet argumentum non esse peccati, quod inueniri etiam sine peccato potest. Deinde promouentes affertis aliud, merito inepriffimum; Non doleret, inquis, fœmina, nisi esset criminum particeps, verum ilico subditis, sed hoc peccatum propter quod dolet mulier, non in pariente, cæterum in nascente deprehenditur. Nam ideo & baptizatæ mulieres libere ais, agitantre peccato, sed pro filiorum iniquitate quos edunt, fœcunditatis suæ difficultatibus affliguntur, qua opinione tradux peccati non iam à matre decurrit in sobolem, sed in parentes à nascente refunditur. Nam si ideo mulier baptizata sentit dolores, quia iniquitates inueniuntur in paruulo, supina incipit tradux esse, non prona, at non ideo cruciatur quia iniquitatem filius habet, sed ideo quia eam secum ipsa cum nasceretur aduexerat, verum hoc malum sublatum ab ea per gratiam dixeras, si ergo peccato dolor parturientis adhærebat, amotio peccati cruciatui parturitionum debuit mederi. Aut si cruciatus hic sine iniquitate esse non potest, qui tamen post baptismain fœminis inuenitur, iniquitas quoque eis non est dempta per gratiam, & euiluit pompa baptismatis. Si autem in mysteriis his ea quam nos credimus, non vos fingitis, fuit virtus & veritas, sublatumque est omne peccatum, remanet dolor tamen, qui partus difficultatē generatur, manifestum est illum gemitum naturæ indicem esse, non culpæ, quem te quoque annuente patiuntur, quas à Manichæorum peccato liberatas fateris. Porro id exēplis rerum solis apparuit, si vero inspiciamus & ipsius verba sententiæ meæ, illa vestras nebulas splendidiore fulgore solis radiis dissolnetur. Non est quippe dictum ad mulierem, orientur in te dolores, aut generabo tibi gemitus, vt post culpam sensus eorum institui viderentur, sed multiplicans, inquit. multiplicabo tristitias tuas, ostendit iam esse in naturali ratione, quod se in peccatrici persona non condere sed multiplicare promittit, nunquam quippe multiplicantur nisi exstantia. Cœterum antequam sint, fieri quidem proprie, augeri autem præpropere nuncupantur. Denique ne hoc nostrum magis quam ipsius veritatis esse videatur. Hic in cunctis animantibus, verborum refertur ordo seruatus. De homine quoque priusquam fieret. *Faciamus*, Gen. c. 1. inquit, *Deus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, & denuo de muliere, dixit, inquit, *Deus non est bonum esse solum hominem, faciamus ei adiutorium simile sui.* Postea Ibidem. c. 2. vero quam facti sunt, *benedixit eis*, inquit, *dicens, crescite & multiplicamini, & replete terram*, antequam conderentur, non est dictum multiplicentur, *sed fiat homo*: posteaquam exstitit qui acciperet incrementa consequenter & adiungit, *Crescite & multiplicamini, & implete terram.* Hoc itaque ordine gemitus parturitionum, qui secundum naturam fuerat, ita in hominum corporibus sicut in pecoribus institutus, non conditur in Eua, sed crescit, vt peculiari gran-

ditate excitatorum affligeretur angorum. Nec tamen ad posteræ ætatis fœminas, nisi naturali mediocritate, & corporum varietate pertingerent. Ibi ergo non vt doleret in pariendo mulier de peccato fuit, sed vt nimis doleret, sicut etiam temporibus diuersis debilitates corporum pro peccatis, legimus quibusdam accidisse, sed non illa ampliatio miseriarum parsimoniam modi naturalis euertit. Nec tamen omnia quæ in eadem sententia continentur animaduertentis vigore clauduntur. Cæterum quædam ibi pars indicat meritum, quædam designat officium; *multiplicans*, inquit, *multiplicabo tristitias tuas & gemitum tuum. In tristitia paries filios.* Huc vsque vltio, quam non natura, sed persona prouenit. Iam hinc simpliciter posterioris sexus munus ostenditur, *ad mirum*, inquit, *conuersio tua, & ipse tui dominabitur.* Hoc nimirum non spectat ad pœnam, quod nisi esset spectare ad culpam, vt viro quippe mulier modesto subdatur affectu, ordo est, supplicium non est. *Caput enim*, secundum Apostolum, *mulieris vir, quia non est creatus homo propter mulierem, sed mulier propter virum.* Si ergo caput suum congruo pudore veneretur, naturæ instituta custodit, non peccati tormenta perpetitur, cui ordini si resultauerit rea est, non est ergo in miseria functio rei, cuius neglectus in noxa est.

Gen. 3.

Ephes 5. 23. 1. Cor. 11. 9.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Dolorem pariendi pœnam dicimus esse peccati. Scimus enim hoc Deum sine vlla ambiguitate dixisse, nec dixisse nisi præuaricatrici sui mandati, nec ob aliud dixisse, nisi quia irascebatur suum præuaricatum esse mandatum. Sed hanc iram Dei, vt tu exinanires & frustrares, dixisti vsque adeo pœnam istam non esse peccati, vt animalia quorum nulla peccata sunt, gemitus huiusmodi in partu doloresque patiantur. Non quidem tibi dixerunt animalia vtrum ille gemitus sit canentium vel dolentium Gallinas sane parituras, similiores esse cantantibus quam dolentibus cernimus, post partum vero tales voces edere, quales in formidine censuerunt. Porrò cum parturiunt in summo sunt silentio, sicut columbas & alias aues quæ aduertentibus innotescunt. Quis ergo nouit muta animantia, quæ quid in se agatur indicare non possunt, vtrum tempore pariendi eorum motus & sonus non solum nihil doloris, sed habeat aliquid etiam voluptatis? Sed quid mihi est in hac re scrutari obscura naturæ, cum inde nostra causa non pendeat? Prorsus si muta animalia nihil doloris patiuntur in parturiendo, argumentum tuum nullum est: Si autem patiuntur, ea ipsa pœna est imagi-

A nis Dei, conditioni pecorum comparari, pœna porro imaginis Dei, nisi culpa præcederet, iusta esse non posset. Illud autem absit vt dicam, quod tanquam dicam, refellendum putasti, non suo, sed nascentis merito, matrem dolere cum parturit, & ideo etiam dimissis peccatis, fideles dolere vrgente necessitate pariendi. Absit, inquam, vt hoc dicam. Numquid enim quia mortem dicimus peccati esse supplicium, ideo dicendum est eam post remissionem peccatorum non debuisse contingere? hæ quippe quas in natura vitiata præuaricatione dicimus pœnas esse peccati, ideo etiam post remissionem peccatorum manent, vt probetur

B fides quam de venturo credimus sæculo, vbi ista non erunt. Neque enim fides esset, si propterea crederemus, quia continuo nobis nihil dolendi & non moriendi præmium redderetur. Qua ratione reddita, id est, ad agonem fidei nobis relinqui mala contracta peccato, quamuis reatu peccatorum per baptismum iam soluto, quod habet virium quod aisti, si in mysteriis sublatum est omne peccatum, & remanet tamen dolor qui partus difficultate generatur, manifestum est illum gemitum naturę indicem esse, non cul-

C pæ. Hoc enim quod nullas aduersus nos habet vires vtique non diceres, si fidei tu vel haberes vel attenderes vires, quæ quanto sunt fortiores, quanto magis ea speramus quæ non videmus, & per patientiam miseriarum, plenitudinem beatitudinis exspectamus. *Sed ipsa*, inquis, *Dei verba quibus non ait, orientur in te dolores, aut generabo tibi gemitus, vt post culpam sensus eorum videretur institus; sed ait, multiplicans multiplicabo tristitias tuas, ostendunt quia iam erat in naturali ratio-*

Gen. 3.

D *ne, quod se in peccatrice persona non condere sed multiplicare promisit*: & addis, quasi diffinitiuam generalemque sententiam dicens, *Numquam quippe multiplicantur non exstantia cæterum antequam sint, fieri quidem proprie, augeri autem præpropere nuncupantur.* Vbi primum à te quæro, quomodo dicas dolores Euæ iam exstantes fuisse, quos perpessa non fuerat, quomodo, inquam iam dolores habebat, quæ nihil dolebat? quod si non exstabant in ea dolores, quia eos non habebat quæ non dolebat, poterant ergo multipli-

E cari & qui non erant, & rectè accipitur dictum, multiplicabo tristitias tuas, id est multas eas esse faciam, quod fieri potest, siue aliquid esse iam cœperit, siue nec cœperit. Frustra ergo dixisti, *nunquam enim multiplicantur nisi exstantia*, quia ecce in Eua post peccatum dolores sunt multiplicati, qui priusquam peccasset, non erant vlli. Ac per hoc non ideo dixit Deus, multiplicabo tristitias tuas, quia tristitiæ in illa esse iam

vnum esse dixerunt, quod disputatione non egeat, quod nemo est qui non expetat [hoc arbitrium liberum adiuuatur per Dei gratiam, vt quod naturaliter volumus, hoc est beate viuere, bene viuendo habere possimus] & tu dicis, quamuis mediocres miserias, tamen miserias beatitudini nullo negante, nullo ambigente contrarias in primis operibus Dei, nullo cuiusquam præcedente peccato, naturaliter institutas, vt scilicet peccatricis mulieris pœna propter quam dictum est, *multiplicans multiplicabo tristitias tuas*, non sit institutio miseriarum, quæ vt dicis iam fuerat in natura, sed ampliatio quæ accessit ex pœna. Quid ergo iam tecum agam de sequentibus Dei verbis, vbi postea quam dixit quod ad † pertinebat, *in tristitia paries filios*, mox addidit, *& ad virum tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur*. Quid opus est vt tecum inde confligam, vtrum ista damnatio viri pœna sit fœminæ, an ordo naturæ, quem tamen ordinem non commemorauit Deus quando condidit, sed quando puniuit? Verum vt dixi, quid opus est in eo remorari, quod vtrumlibet sit, nostram non impedit causam, prorsus Deus à supplicio quod infligebat mulieri ad præcipiendum fuerit repente conuersus & iubendo, non damnando dixerit, ad virum tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur, quid hoc ad quæstionem quam de supplicio peccatricis ista disputatione versamur? de miserijs tecum ago quas de paradiso eiectus eique contrarias in paradiso locare conaris, easque non peccantium meritis, sed Deo naturarum institutori, tanquam & ipsas naturaliter instituerit, tuo pudore pereunte, & ore blasphemante tribuere. Dic iam quid de viri pœna nitaris persuadere, quandoquidem iam satis est quid ista mulier quæ ante peccatum nuda erat, & non confundebatur, te nudauit atque confudit?

LVPVS FERR. — Gen. 3. — ad Adam.

XXVII. IVLIANVS DIXIT: Verum sufficiant ista de muliere, transeamus ad viri munia. *Adæ*, inquit, *dixit, maledicta terra in operibus tuis, in tristitia manducabis eam omnibus diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos edet tibi, & edes fœnum agri tui. In sudore faciei tuæ edes panem tuum, donec conuertaris in terram de qua sumptus es, quoniam terra es, & in terram ibis.* Hic non est dictum, multiplico spinas tuas aut sudores tuos, sed quasi tunc primum creata dicuntur. At etiam huius inuidia non maiore quàm vxoris eius labore dissoluitur initio quippe non semini hominis, sed humo maledicitur, *in tuis operibus*, inquit, *maledicta terra erit*. Quid commerita fuerant arua, quæ certe de traduce Adæ habere nihil poterant, vt pro peccato voluntatis alie- A næ conuitium maledictionis exciperent? an vt etiam ipsorum cespitum duceretur exemplo, posse esse maledictum vbi culpa non esset? Nam si in homine peccatum, in segete maledictum, manifestum est crimina non semper adhærere dispendiis. Si ergo propter hoc maledicitur terræ, vt ibi qui peccauerat affligatur, nec tamen ibi iniquitas vbi maledictio continetur, cur non ea conditione etiamsi quid ærumnarum naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum, tamen sequeretur non ideo miseros esse nascentes vt rei conuincerentur, sed vt commemoratione peccati primi afflictio succedanea his, quos reos B non fecerat, imitationis malæ indiceret cautionem, quandoquidem & terra ob hoc ostenderetur maledicti conuitium pertulisse, aut malum alienæ voluntatis argueret, non vt participationem sui criminis gigneret, nisi forte credamus cariorem Deo terram esse, quàm innocentiam, vt scelere alieno cum glebam non patiatur pollui, addici tamen permittat infantiam. Maledictum ergo dirigitur in terram, nec tamen hoc ipsum relinquitur inuolutum. Differtur quippe quo fine eiusmodi sententia tende- C retur, vel quomodo humus maledicta vocaretur. *In tristitia*, inquit, *manducabis eam omnibus diebus vitæ tuæ*. Quo igitur genere se exponat aduertito, maledicta dicitur terra, non quo eam animaduerti iusserit, sed hoc nomine opinio animi † mœrentique ostenditur, vt quoniam sterilem sciebat procultoris sui meritis, ægritudo esurientis operarij imputaret terræ quod ipse promeruerat, & maledictam eam afflictus vocaret, cuius ideo claudebatur opimitas, vt præuaricator ille nec naturam, nec terram, sed D voluntatem atque personam suam maledicto fateretur obnoxiam; *spinas*, inquit, *& tribulos edet tibi*, sed addidit tibi, inter virgulta quippe alia, & veprium frutices olim iussa pertulerat, tunc vero vt compungeretur homo solito senticosior futura promittitur. Quod Adam vehementer castigare poterat, quem post paradisi fontes & prata, etiam vnus rubus posset ostendere, *in sudore autem faciei tuæ edes panem tuum*. Non satis ad ærumnam video pertinere, siquidem etiam naturale adiumentum est, vt E operantium artus sudure recreentur. Illi autem ante peccatum laborem incubuisse culturæ lectio ipsa testatur, sic enim ait, *& sumpsit Deus hominem quem fecit, & posuit illum in paradiso, operari eum & custodire*. Si ergo etiam in paradiso noluit eum Deus pabula examussim illaborata suscipere, sed indicto operationis, quam indiderat, excitauit industriam. Quid ei nouum accedisse credimus,

Ibidem. — † mœrentis. — Ibidem. — Gen. c. 2.

si sensisset sudorem, qui experiebatur laborem? sequitur autem, *donec conuertaris in terram ex qua sumptus es, quoniam terra es, & in terram ibis*. Gen. 3. Hæc sane pars extrema sententiæ, sicut illa mulieris ad iudicium non ad supplicium respicit, quinimo vt res iudicat, promisso fine consolatur hominem: quia enim supra commemorauerat dolores, labores, & sudores, quorum sensum natura, nimietatem persona susceperat, ne hoc in æternum videretur extendi, * viuificat ægritudinem terminus indicatus ac si diceret, verum non semper ista patieris, sed donec conuertaris in terram de qua sumptus es, *quia terra es*, inquit, *& in terram ibis*. Cur non postquam dixit, donec conuertaris in terram de qua sumptus es, subdidit, quia peccasti, & mea præcepta transgressus es? hoc enim dicendum erat, si resolutio corporum ad crimina pertineret. Verum quid dixit, *quia terra es, & in terram ibis*. Causam cur in terram rediturus esset, ostendit, *quia terra es*, inquit, quomodo autem esset terra superior sermo patefecerat, *quia de terra*, inquit, *sumptus es*. Si ergo redeundi in terram hanc esse rationem dixit Deus, quoniam fuerat assumptus è terra, porro vt assumeretur ad iniquitatem spectare non potuit, procul dubio non iniquitatis, sed naturæ mortalis fuit, vt qui æternus non erat in corporis parte solueretur. Illa ergo sterilitas arborum, illa veprium vbertas, illa ægri partus aucta calamitas, personis hominum sunt illata, non generi. Denique iam natis Cain & Abel vnius naturæ ambobus, sed diuersarum voluntatum, nec Cain sponte peccati profuit, quod eum peccata patris non presserant, nec Abeli nocuit quod parentes eius deliquerant, sed suopte vterque iudicio nec virtutis sibi, nec vitii naturale infuisse præiudicium vario proposito fine vario publicarunt, functi quippe officio sacerdorum, conditori suo hostias obtulerunt. Cæterum par obsequium, impar cura discreuit. Patefecit hoc diuina sententia quæ complacitum sibi munus Abelis ostendit: offenso autem Cain causam suæ indignationis aperuit, dicens eum bene obtulisse, sed male diuisisse, nec mora exarsit profanus animus in liuorem, & germani sanctitate grauatus, parricidium gratificatur inuidiæ. Ita prima occasione claruit malum non esse mortem, quod eam iustus primus omnium dedicauit. Nec tamen iram Dei animi sontis audacia effugit. Interrogatur de fratre, conuincitur de scelere, addicitur vltioni, & extra eum terrorem, qui ei pro insigni crudelitatis incubuit, terræ quoque maledictione punitur, *Maledictus*, inquit, *tu à terra quæ aperuit os suum accipere sanguinem fratris tui de tua manu, quoniam operaberis terram, & non adyciet virtutem suam dare tibi*. Gen. 4. Ecce denuo sterilitas terræ in pœna cultoris indicitur: innumera autem generis tormenta in Deuteronomio † promittuntur; quid ergo nostrarum dumeta terrarum, quibus amputandis runcone cultor armatus inuigilat, per eam parricidium germinarunt? & quia omnis spinosi ruris dominus, peccata quod spinarum vbertate punitum est, à vobis putatur obnoxius, omnes iam paruuli non solum comedisse poma, quamuis nascantur sine dentibus, sed etiam Abelis sanguinem effudisse dicentur? Apparet certe ad quem pertineat Manichæorum Tradux, quæ quoniam nihil habet præter amentiam, ridet de argumentis vestris Catholicorum veritas, sed de ruinis vestris eorumdem plorat affectio.

† mitificat.

Ibidem.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Nempe nihil agit tua tam diuturna & operosissima disputatio de pœna primi hominis, nisi vt hac extenuata, etiam ipsa culpa extenuetur, quæ pœnæ eius ingestione damnata est. & hoc facis propter verba libri mei cui respondes, quæ tanquam tibi redarguenda proponis, vbi dixi, illud ergo peccatum, quod ipsum hominem in paradiso mutauit in peius, quia multo est grandius quam iudicare nos possumus, ab omni nascente trahitur. Vt ergo non videatur grande peccatum, quo potuerit in deterius natura mutari, leue ac prope nullum supplicium esse contendis quod meruit, hinc est quod maledictam terram in operibus præuaricatoris retorques ad tui dogmatis prauitatem. Hinc est quod spinas & tribulos & antequam homo peccaret fuisse asseris institutos, cum Deus hæc inter sua primitus instituta non nominet, sed in peccatoris supplicio comminetur. Hinc est quod sudorem laborantis, vt non satis ad ærumnam pertinere videretur, etiam naturale adiumentum esse dixisti, vt scilicet operantium artus sudore recreentur, tanquam Deus ista dicens non irrogaret supplicium pro peccato, sed daret insuper præmium. Quamquam hoc congrue diceremus, si sudorem laboris ita laudares, vt tunc diceres institutum. Nunc autem & ante peccatum sic affirmas in paradiso hominem collocatum, vt operando terram sine labore non esset, quasi non posset illa firmitas, & nulla infirmitas corporis, non solum sine labore, verumetiam cum animi voluptate, quod delectare poterat operari. Sed cur hoc dixeris, occulere nequiuisti, apertissime quippe loqueris cum addis, *Quid nouum accidisse dicimus, si sensisset sudorem qui experiebatur la-*

lorem? Tantumne te libuit quietissimum bearorum locum, non solum tristitias parturitionis in fœminis, verumetiam in viris sudorem laboris immittere, vt Deo damnante, nihil noui damnato diceres accidisse? tantumne illudis ac despicis veritatem Dei, vt quod * interrogauit ille pœnaliter, tu donatum naturaliter asseueres? si nihil noui homini accidisse dicis, cui Deus dixit in sudore faciei tuæ edes panem tuum, negabo hoc Deum dixisse damnantem. An dicturus es, ille quidem hominem damnauit his verbis, sed nihil homini ex hoc accidit noui. B Ergo ille damnauit, sed non est iste damnatus? frustratus est impetus vltionis, tanquam Deus telum eiecerit, & non potuit ferire quem voluit? immo inquis, & damnatus est, & nihil ei accidit noui. Hic nisum tenere difficile est. Si enim damnatus est & nihil ei noui accidit, solebat ergo damnari, ac per hoc solebat & peccare: Non enim damnaretur iniuste. An quia eum tunc primùm peccasse nemo ambigit, iniuste solebat ante damnari? Non enim sicut de pariente dixisti, hoc saltem noui accidisse homini fassus es, quod sicut mulieri dolor parturitionis, ita viro sudor laboris est additus. hoc modo enim, ac additione quæ antea non fuit, nouj illi aliquid accidisse concederes. Sed cum dicis, *quid ei accidit noui?* quem tamen confiteris esse damnatum, quid aliud affirmas quàm sic eum solere damnari? Aut si solere fieri non dicimus, nisi quod assidue factum nouimus, certe sic vel semel necesse est ante damnatum esse concedas, qui nihil noui accidisse quod sic damnatus est asseueras. Vbi vides in quæ fueris abrupta progressus, redi ergo à præcipitio disputationis laboriosæ tuæ, & noli labores & dolores in sedes felicium gaudiorum, atque in locũ ineffabilis quietis inferre. Quid quod etiam corporis mortem sic paradiso conaris immittere, vt eam dicas præuaricatori pro beneficio fuisse promissam, vel potius indicatam vbi Deus dixit, *terra es, & in terram ibis*, tanquam nesciret homo sic se fuisse institutum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset, & hanc illi scientiam tunc Deus donauerit, E quando eum pro commissa iniquitate damnauit. Disputans quippe de his verbis Dei vbi ait, *In sudore faciei tuæ edes panem tuum, donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es. & in terram ibis. Hæc sane*, inquis, *pari extrema scientiæ sicut illa mulieris ad iudicium non ad supplicium pertinet, quamuis vt res indicat* * *consolatur hominem, quia enim supra* inquis, *commemorauerat dolores, labores, sudores quorum sensum natura nimietatem personæ susceperit, ne hoc in æternum videretur extendi, mitificat ægritudinem † tunc minus iudicatus, ac si diceret, verum non semper istæ patieris, sed donec conuertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es, & in terram ibis.* Hæc dicens persuadere conaris ita quidem creatum hominem, vt etiamsi in rectitudine vitæ, in qua creatus est permaneret, tamen mortalis necessitate naturæ quandoque moreretur. Sed hoc ei non esse indicatum, nisi tempore damnationis suæ, vt ærumna eius ne putaretur æterna de promisso acciperet fine solatium. Putaret ergo Adam nun se moriturum, si hoc illi non indicasset Deus, hoc autem non illi indicasset Deus, nisi peccatorem damnari oporteret. Remaneret ergo in hoc errore, quo æternum se aut nunquam moriturum esse credebat, nisi ad sapientiam qua se homo cognoscit, peccati merito perueniret, sentisne quid dicas? accipe aliud, Proculdubio nesciens Adã se esse moriturum, quod nisi peccasset vtique nesciret, tamen si peccare noluisset, etiam hoc nesciens beatus esset, & credens C contraria veritati miser non esset. Audisne quid dicas? accipe & tertium. Si iustitiæ suæ tempore Adam credebat se nec corpore moriturum, si Dei præceptum minime violasset, moriturum autem tunc didicit, quando violauit, hoc nos credimus quod cum esset iustus ille credebat. hoc autem vos creditis, quod nisi iniustus nosse non meruit. Noster ergo error stat in parte iustitiæ, & in parte iniquitatis vestra sapientia. Intelligisne quod dicas? accipe & quarrum. Si beato & iusto illi homini non indicauit Deus, corporis eius mortem futuram, indicauit autem misero & peccato-D ri, congruentius creditur, timore quoque mortis eum cruciare voluisse, etiam isto scilicet dignum iudicans esse tormento. Vt enim clamat ipsa natura, plus mors metuitur quàm labores, laborant quippe omnes homines ne moriantur, si eis talis optio proponatur, vt continuò moriantur si non laborauerint, quotus quisque autem reperitur, qui mori malit quam laborare? Denique ipse Adam per tot annos maluit laborare, quàm non laborando & fame moriendo, vitam simul & laborem finire. Nam quo alio sensu naturali etiam Cain plus mortem timuit quàm laborem? quo alio sensu per non iniqua nec inhumana iudicia, minora crimina labore metallico, maiore morte iudices damnant? Vnde autem martyres tanta gloria prædicantur, quod pro iustitia mortui sunt, nisi quia maior virtus est mortem spernere quàm laborem? Propter quod non ait Dominus. *Maiorem charitatem nemo habet, quam vt laboret, sed vt animam suam ponat pro amicis suis?* Si ergo

Marginal notes: * l. irrogauit. — * ad promisso fine. — † l. temnicus.

maior est charitas mori quàm laborare pro amicis, quis tam cæcus est, vt non videat minorem pœnam laboris esse, quàm mortis? Aut si plus homo debet laborem metuere quàm mortem, quomodo non est misera ipsa natura, quæ plus mortem metuit quàm laborem? Et tu ista cogitans, dicis indicata sibi sua morte hominem consolatum, ne suum laborem putaret æternum, cum si vestrum dogma verum esset, quo affirmatis Adam etsi non peccasset fuisse moriturum, propterea hoc illi indicandum non fuisset, antequàm inciperet pœna damnationis affligi, ne illum Deus priusquam peccasset, mortis timore torqueret. Tunc autem eum iam posteaquam peccauit pœna dignissimum iudicaret, indicaret etiam esse moriturum, vt eandem pœnam Deus iustus, mali vltor admissi, etiam timore mortis augeret. Quisquis igitur hæc Dei verba quibus est punitus Adam, quando dictum est *terra es, & in terram ibis*, secundum fidem Catholicam intelligit, nec vult introducere in paradisum corporis mortem, præcipue ne introducat & morbos quorum miserabili varietate, morientes videmus affligi, & paradisum sanctæ voluptatis ac spiritualis & corporalis felicitatis, cui vos non pudet esse contrarios idoloribus laboribus,* memoribus implere cogatur, sicut vos cogimini, nec inuenitis qua exire possitis, quamdiu tam impium dogma mutare non vultis. Quisquis ergo, vt dixi, hæc Dei verba, secundum Catholicam suscipit & intelligit fidem, sicut cernit pœnam laboris in eo quod dictum est, in sudore faciei tuæ edes panem tuum, ita pœnam cernit & mortis in eo quod sequitur, *donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia terra es, & in terram ibis.* Ac sic accipit dictum tanquam diceretur, Ego quidem te de terra sumpsi & hominem feci, & vtique potui facere, vt eadem terra quam viuentem feci, nunquam cogeretur vita carere quam dedi: sed quia terra es, id est, secundum carnem quæ de terra sumpta est, non secundum me, qui de terra † sumpsi viuere voluisti, laborabis in terram, donec reuertaris in eam, & ideo reuerteris in terram quia terra es, & iusta pœna ibis in terram de qua factus es, quia spiritui non obedisti à quo factus es: Iste intellectus sanus atque Catholicus, præcipue inde cognoscitur, quia non cogit mortibus implere terram viuentium, terramque felicium malis omnibus laboriosissimis & grauissimis, quæ homines in hoc corpore corruptibili patiuntur, & ea non ferendo vt moriantur, vrgentur. Non enim potestis dicere leniter homines in paradiso fuisse morituros, si nemo peccasset, quia & hoc contra vos est.

G. Melius, morbis vel mortibus.

Gen. 3.

† add. te.

Si enim tunc leniter morerentur, & nunc tam aspere moriuntur, per peccatum hominis mutata est humana natura; quod vos negantes consequenter cogimini tales omnino mortes quales nunc sunt, loco illius tantæ felicitatis & iocunditatis immittere. Ac per hoc & innumerabilia genera morborum tam grauia, tamque intolerabilia, vt eis homines compellantur in mortem, quæ paradisi facies, si vestras facies aliquo pudore perfundit atque confundit. Qui non vultis confiteri nostram per peccatum mutari potuisse naturam, vestram potius mutare sententiam, & corpus mortuum per peccatum cum Apostolo confitemini. Dicite cum Ecclesia Dei, *A muliere initium factum est peccati, & propter illam morimur omnes.* Agnoscite cum Ecclesia Dei, *quia corpus corruptibile aggrauat animam.* Non enim ante peccatum in paradiso tale erat corpus, vt illo anima grauaretur. Cantate cum Ecclesia Dei, *homo vanitati similis factus est, dies eius velut vmbra prætereunt.* Neque enim qui est ad similitudinem Dei factus, fieret, nisi per peccatum similis vanitati, vt ætatum cursu & mortis incursu, velut vmbra dies illius præterirent. Nolite luci serenissimæ veritatis nubila vestri erroris offundere. Paradisum Dei, corda fidelium quem debent amare, non debent amaricare. Quid enim vos offendit, obsecro, quid vos offendit illa memorabilis beatorum & quietorum locus, vt eum mortibus hominum, & per has malis omnibus quibus abundare cernimus angustias, necessitatesque morientium, oculis clausis fronte impudentissima, mente pertinacissima, lingua loquacissima, velitis implere, ne cogamini confiteri in has miserias, quibus videtis refertum genus humanum, à vagitibus paruulorum vsque ad anhelitus decrepitorum per peccatum primi hominis humanam corruisse naturam? Et quia iniustum esse respicitis, parentum in posteros sine culpa transire, pœnam transisse concedatis & culpam. Maximam quippe culpam primi hominis extitisse, quam tu propterea quantum potuisti extenuare conatus es, ne propter illam crederetur natura humana potuisse mutari. Ego illam culpam maximam fuisse non solum per ipsas miserias generis humani quæ ab infantium cunabulis incipiunt, verumetiam per teipsum probo. Et tu enim in secundo tui huius operis libro maximam formam peccati in primo homine posuisti, vt è contrario maxima forma iustitiæ commendaretur in Christo, quod te dixisse mihi videris oblitus, nam si memor fuisses, nunquam profecto peccatum Adæ tam loquaciter minuere niteteris. Ego autem maximum illud peccatum fuisse pœnæ ipsius granditate

Ps. 143. 4.

granditate demonstro, non enim est maior quam vt de paradiso proiiceretur, & à ligno vitæ separaretur ne viueret in æternum. Addis etiam huius angoribus vitæ, vt dies eius & in laboribus gemerent, & sicut vmbra transirent. Enimuero hæreditaria ipsa generis humani ab infantibus, vsque ad senes calamitas testis est, quæ miseriæ non habent conditionem supplicij, nisi traherentur contagione peccati: De qua contagione nobiscum pertinaciter pugnas, & ne illa credatur, & ipsum peccatum primi hominis, & supplicium eius exteriores, & dolores, labores & mortes in paradisum introducere impudentissima, & impiissima contentione conaris. Dicis etiam, si propter hoc maledicitur terræ, vt ille qui peccauerat affligatur, nec tamen ibi iniquitas, vbi maledictum continetur, cur non ea conditione si quid ærumnarum naturæ nostræ post peccatum primi hominis docetur illatum, sequeretur tamen non ideo miseros esse nascendos, vt rei conuincerentur, sed vt commemoratione peccati primi afflictio succedaneа, his quos reos non fecerat, imitationis malæ indiceret cautionem. Video quibus premaris angustiis. Miserias nascentium cogeris confiteri, quoniam vim tibi facit rerum euidentia, quam præ oculis omnium institutum negare non sineris. Has autem miserias nascentium, etiam in paradiso futuras fuisse si nemo peccasset vis quidem asserere, sed cernis te hominibus qualecumque cor habentibus, id est persuadere non posse. Remanet igitur, vt propter peccatum primi hominis genus humanum fatearis miserum effectum, sed hoc absolute dicere formidans, si quid ærumnarum, inquis, naturæ nostræ post peccatum primi hominis doceretur illatum, quid est si quid doceretur? Itane vero res manifestissima, quam tu quoque iam sentire compelleris non docetur? An eo redeundum est vnde per hæc verba sensim fugere meditaris, intelligens quam intolerabili absurditate credatur, nascentium miserias etiam in paradiso futuras fuisse, si nemo peccasset? Quod si dicere horrescis, quoniam reuera dicere horrendum est, cur dicis etiamsi diceretur, cum sine vlla dubitatione doceatur non aliquid ærumnarum, sed omnes ærumnas nascentium post peccatum primi hominis, immo propter peccatum primi hominis nostræ illatas esse naturæ? sed non, inquis, ideo sunt miseri nascentes, vt esse rei conuincantur. Nec ego dico, ideo miseri sunt nascentes, vt conuincantur rei, sed dico potius, ideo conuincantur rei esse, quoniam sunt miseri. Iustus est Deus, quod assiduè contra te dicis, & nescis. Iustus est, inquam, Deus, & ideo nascentes nec fa-

A cere, nec fieri sineret miseros, nisi nossent reos. Vnde non aliter fides Catholica intelligit, quod ait Apostolus, *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt*, Rom. 5 quod tu nolens referre ad originis sexum, detorquere conaris ad imitationis exemplum, ex quo fit vt cum tibi dicitur, cur ergo miserias generis humani in ipso incipientis ætatis exordio, innumeris, & diuersis malis suis protestantur infantes, qui nulla imitatione peccarunt, tanquam B graui, & ineuitabili pressura stomachi, in hos vomitus erumpas & dicas, non quia rei sunt ideo sunt miseri qui nascuntur, sed vt hac miseria commoniti, caueant peccatum primi hominis imitari, sic enim putaui planius, & explicatius esse dicendum, quod tu obscurius, & perplexiusque dixisti. Sed quomodolibet hoc dicas, quis non videat studio defendendæ opinionis tuæ omnino te attendere nolle quid dicas? ideone fuerant, quæso te, homines innocentes plectendi miseria, non quod C bellum peccatum haberent sed vt non haberent? debuit ergo & Eua prius fieri misera quàm rea, vt miseria sua commoneretur non consentire serpenti Debuit & Adam prius puniri malo miseriæ, ne ad malum peccati, seductæ consentiret vxori. placet enim tibi, vt pœnis præcedentibus crimina caueantur, non vt sequentibus vindicentur, ac sic inuerse non quia peccatum est, sed ne peccetur, non D reatus, sed innocentia puniatur. Corrige obsecro peruersam, & præposteram sententiam, quia vtique tunicam corrigeres, si te dextera in sinistra forte vestires. Hoc dixi, quoniam peccata ne sequantur suppliciis præcedentibus vis caueri, cum soleant & debeant suppliciis sequentibus peccata præcedentia vindicari. Deinde quomodo calamitosos commoneamus infantes, vt intueantur miseriam suam, ne peccatum primi hominis imitentur, qui nec imitari quemquam, nec commoneri adhuc possunt. Maledicta enim terra, vnde ad hoc tuum deliramentum sumis E exemplum, quia sic poruerunt nascentes effici miseri, vt cauerent peccata gignentium, quamuis non ex his trahant originale peccatum, quemadmodum terra maledicta est propter hominis pœnam, quamuis ipsam non habens culpam. Cur non attendis quia sicut non habet culpam, sic ex illa maledictione non habet pœnam, sed peccantis hominis cum maledicitur terra, ipsa fit pœna, nascentes autem cum miseri sunt ipsi sentiunt miserias suas, ipsi nullum si-

cut putatis trahentes peccatum, immeritas, si hoc ita est, proculdubio sustinent pœnas, qui nec admoneri adhuc, vt dixi, aliquid possunt, nec peccatum primi hominis propter quod debeant admoneri. An exspectandum est vt crescendo perueniant ad liberum arbitrium, quando sentiant admonentem atque intuendo miseriam suam, culpam non imitentur alienam? Sed vbi ponimus tam multos, qui vsque ad diem mortis suæ quis fuerit, vel vtrum fuerit, vel quid admiserit Adam nesciunt? Vbi ponimus tam multos qui prius moriuntur quam perueniant ad ætatem, in qua sentiant commonentem? Vbi ponimus eos, qui tam insulso ac fatuo nascuntur ingenio, vt nec grandes possint cum aliquo fructu tale aliquid admoneri? Nempe hi omnes tanta miseria sine vllo merito, sine vlla vtilitate plectuntur. Vbi est iustitia Dei, quam si cogitares, numquam crederes sine vllo merito peccati originalis, tam miseros esse nascentes? Sed quoniam cum conditione loquutus es, non enim aisti quoniam docetur, sed aisti si quid doceretur ærumnarum post peccatum primi hominis nostræ illatum esse naturæ, paratus es, vt arbitror dicere non docetur. Ac per hoc restat vt dicas mala, quæ videmus paruulos perpeti, etiam in paradiso futura fuisse si nemo peccasset, ne propter peccatum primi hominis ea fatearis exorta. Ita cum hos nodos quæris euadere, & fieri ex nostris manibus labilis, contra paradisum stabis immobilis; cui sic es contrarius, vt eius fœlicitati & quieti turbandæ, & dolores parturientium, & labores operantium, & iactationes ægrotantium, morbosque morientium, audacissimo ore & fronte perditissima immittas. Sed in laude mortis magnum te putas aliquid inuenisse quod diceres, prima scilicet occasione claruisse, malum non esse mortem, quod eam primus omnium dedicauit. Ergo redde rationem quomodo non haberet, quam dedicaret iustus, nisi hanc ædificaret iniustus. Auctor quippe & effector mortis illius Cain extitit non Abel. ille itaque dedicauit qui fabricauit. Mors enim hominis boni, malum opus fuit hominis mali. Iste autem qui pro bono malum pertulit, non mortem, sed martyrium dedicauit gerens eius figuram, quem populus Iudæorum tanquam malus frater carnalis occidit. Propterea itaque gloriosus Abel, non quia aliquid boni sumpsit à fratre, sed quia patienter pro iustitia moriendo, malo eius vsus est bene. Nam sicut bono legis male vtendo præuaricatores puniuntur; ita è contrario malo mortis bene vtendo martyres coronantur, proinde si non dedignaris discere quod te ceroo nescire, mors in morientibus omnibus, mala est in mortuis autem quibusdam † mala & hoc sequuti sunt qui de bono mortis laudabiles disputationes etiam litteris mandauerunt. Mors ergo iusti Abel habitantis in requie non solum mala non est, verumetiam bona est. Tu autem in paradisum non bonorum mortuorum requiem, sed cruciatus morientium, ne bonorum ibi requies esset, intulisti. Aut si dicis si nemo peccasset in paradiso, sine cruciatu homines morerentur saltem quia extra paradisum non fere quisquam sine cruciatu moritur, tandem conuictus atque contortus, in deterius commutatam peccato primi hominis humanam confitere naturam.

† quibusdam bona

XXVIII. Ivlianvs dixit: Quid postremo de ipso serpente dicetur? Diabolum illum maledictione punitum, an hoc commune reptile animal opinaris, idem illam sententiam quæ ait ad serpentem, *Maledictus tu ab omnibus pecoribus, & ab omnibus bestiis quæ sunt super terram, supra pectus & ventrem tuum ambulabis, & terram manducabis omnibus diebus vitæ tuæ*, in Diaboli supplicio, an bestiæ huius quæ vernis caloribus educitur de cauernis, arbitraris impletam? Si in huius serpentis cuius species in corpus enode porrigitur, atque ob illius culpæ meritum dicas eam factam esse terrifagam, ergo & omnibus bestijs tradux iniquitatis incumbit, quam putas nisi per libidinem coëuntium non posse deduci. Fitque vt etiã serpentum libidinem, iamque inde irrationabilium animantium asseras à Diabolo fuisse plantatam, retectaque sententia Manichæi nobis carnem inclangas. Sin autem quidquid ad serpentem dicitur, intelligibiliter in Diabolo profitearis impletum, annunties sine dubio nec hoc quod ibi pro vltione profertur, indicium nunc reorum esse serpentium, nec Diabolum terram edere corporaliter: sed etsi tunc ministerium draconis arripuit, atque hoc quasi telum quo ad vulnerandum hominem vsus fuerat, seueritas postea paterna confregit, tamen peccatum in solius agentis voluntate resedisse: cibos autem & spinas & sudores primo fuisse naturaliter instituta, post in aliquibus aucta iudicialiter, ad nostram vero ætatem sine peccati illius admiratione venisse, res tam apertæ sunt, vt longiore penitus assertione non egeant.

Gen. 3.

Avgvstinvs respondit: Quid est quod vipereas astutias tuas etiam de serpente contorques? Quis enim diuini libri hæc verba quæ cõmemorasti congruenter

intelligens, non videt in diabolum po- tius, qui serpente ad id quod voluit vsus est, quam in ipsum animal, qualecumque ter- renum, illam prolatam fuisse sententiam? Sed quia non per seipsum, per serpentem autem seductorias loquelas diabolus opera- tus est, ideo ad serpentem loquutus est Deus, quod significandæ malitiæ diaboli conueni- ret, & natura huius figura esset illius, proin- de quod dixit Deus serpenti, *maledictus tu ab omnibus pecoribus, & omnibus bestiis, quæ sunt super terram, super pectus, & ventrem tuum am- bulabis, & terram manducabis omnibus diebus vitæ tuæ*, & cætera, tanto intelliguntur, & exponuntur melius, quanto congruentius de diabolo accipiuntur. Sed quoniam se- cundum etiam rectam fidem, multis tamen modis de his disputari solet, nec ad causam nunc pertinet quid eorum magis eligam promere, satis est, vt tibi respondeam dia- boli naturam nequaquam ad connexionem successionemque propaginis pertinere, vbi peccati originalis quæstio vertitur. De spinis vero & sudore laborantis, quam impuden- ter affirmes, quod priusquam peccaretur fuerint instituta, credo quod persuadeat le- gentibus superior nostra responsio. Vultis quippe facere talem paradisum, vt nulla ratione dicatur Dei esse, sed vestrum verum tamen, cum ante peccatum spinas dixeris in stitutas, non ausus eas in paradisum introdu- cere, immo expressisti eas ibi non fuisse, vbi tamen laborem ponere voluisti, cuius onus etsi non pungit, premit. Verumta- men si & tibi placet spinas non congruere paradiso, itane vero naturæ humanæ, vt ibi prius esset vbi spinæ non sunt, & nunc ibi sit vbi sunt, nulla beatitudinis in miseriam mutatione contingeret, aut sine vllo pecca- ti merito contigisset. Cogat ergo vos agno- scere originale peccatum tale saltem quale non potuistis negare supplicium, si non in- iustum esse creditis Deum.

Ibidem.

XXIX. IVLIANVS DIXIT: Tamen ne quid ne- gligenter præteriisse videamur, accipe aliud. Hunc parturitionum dolorem compertum est pro parientium corporibus, viribusque variari. Barbarorum certe fœminæ, & pa- storum, quæ exercitatione indurescunt, in mediis itineribus tanta facilitate pariunt, vt non intermisso viandi labore fœtus suos procurent, & statim vehant, quæ nihil pa- riendi difficultate marcentes, onera ventris ad humeros suos transferunt, & generaliter inopia vilium fœminarum, operam obste- tricum non requirit: at e regione locupletes deliciis molliuntur, & quo plures habuerit quæque sollicitos, eo amplius & dicit, & gestit ægrescere, putatque se tantis egere, quantum abundat obsequiis. Maritorum sa-

A nc diuitum manus numquam in sentibus ærumnam primi hominis experitur, quini- mo fidentes copiis indigentiam se putant momentum aliquod votis fertilitatis im- pendere, extra formidinem etiam langui pos- sessionum dilatatione sistentes mandant ali- quoties, vt ait Poeta, deiunge boues dum tubera mittas. Si ergo & parientium dolor spectat ad instituta naturæ, quod & bruto- rum exemplo animalium, & sententiæ diui- næ proprietate perdoctum est, si inter- ceptio fructuum, & exortus spinarum inter cæ- tera quidem creatus est, personis tamen quibusdam factus est densior, & molestior:
B si postremo, vt difficultas ipsa parientis, ita etiam glebarum spinositas pro corpori- bus, regionibusque variatur, Postremo si perdurat ille angor post gratiam in visceri- bus fœminarum, hunc vero lucu[l]entorum luxuries penitus ignorat, & si resolutio cor- poris propter quid sequutura esset expres- sum est, & artibus magis quam erroribus applicata, apparet hic quoque Catholicorum
C veritati omnia consonare, nec quidquam vobis, vel fœminas prodesse vel spinas.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Cum de pœna quam Deus inflixit primis pecca- toribus tu disputares, sic iam dudum a mu- liere transieras, vt diceres sufficiant ista de muliere. Cur ergo non seruasti fidem pro- missionis tuæ? ecce post tam multa redis ad eam, ecce loquacitati tuæ non sufficiunt quæ dixeras de muliere sufficiant. Sed nisi talis verbosus esses vnde octo libros quos vni meo reddis impleres? Sed die quod tibi placet, ecce post promissam sufficien-
D tiam, abundantiam quoque tuam patien- ter audiuimus. Cur enim perdas res tam bellas, quæ postea tibi in mentem ve- nerunt, quamuis & illud venire debuit vt de libro tuo qui complendus adhuc in manibus erat, toleras quod dixeras, suffi- ciant ista de muliere, ne tuæ pollicitationi tam indecenter contrarius legeris. Sed per- ge, profer in medium, contra quam pro- misisti, quæ postea cogitasti. Dic partu- ritionum laborem pro parientium corpo-
E ribus, viribusque variari, atque ita describe barbaras rusticasque fœminas in facilitate pariendi, vt nec parturire videantur, ac per hoc non paruum dolorem in pariendo sentire, sed nullum: quod si ita est quid te adiuuat? nonne contra teipsum loqueris, qui dolores istos ita naturales esse dixisti, vt sine illis Eua parere non posset, etiamsi in paradiso nulla iniquitate perpetrata con- sisteret. Numquid barbaras ac rusticas tuas illa prima muliere in hac re fœliciores esse dicturus es, vt in his ærumnosis terris sine dolore pariant quod in paradiso si

pararet, illa non posset. Tanquam in istis fœminis natura sit mutata fœminea, in melius quam fuerat instituta, plusque valuerit in ea mutanda exercitatio quam in creanda operatio diuina. Si vero in tuis verbis non vis intelligi sine doloribus parere feroces agrestalque mulieres atque eis ita partum tolerabilem facilemque concedis, vt tamen eas dum pariunt dolere fatearis, nunquid ideo est nulla pœna quia minor est? siue ergo minus doleant cum pariunt istæ fœminæ, siue alijs fœminis æquales, vel earum etiam quibusdam maiores dolores, comparata per exercitationem fortitudine mirabiliter ferant, nec illo cruciatu fatigentur atque languescant; dolent tamen, & vbique omnes dolentes, seu magis, seu minus doleant, maiores minoresue pœnas sine vlla dubitatione patiuntur. Tu autem si recogitares non dico Christianum, sed qualemcumque hominem, facilius nullum esse contenderes paradisum Dei, quam eum faceres tua sacrilega disputatione pœnalem. Eleganter sane diuites viros ab hæreditario primi hominis labore defendis ignorans, aut te scire dissimulans, amarius laborare cogitationibus diuites, quàm operationibus pauperes. Nomine quippe sudoris generalem sacra scriptura significauit laborem, à quo nullus hominum est immunis, cum alij laborem operibus duris, alij sollicitantibus curis. Ad eosdem etiam labores pertinent etiam studia quorumque discentium. Et quæ parit hæc nisi terra hæc, quam formator eius quando primum hominem condidit, non fecerat onerosam? Nunc vero sicut scriptum est, *corpus corruptibile aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, & difficulter æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore,* (Sap. 9. 15.) siue ergo vtiles, siue inutiles quascumque doctrinas studeat homo discere, aggrauante animam corruptibili corpore, necesse est vt laboret. Quocirca sic ei terra ista spinas parit, nec ab his spinis diuites dicuntur alieni, præsertim quia spinas illas in Euangelio, quibus iusta semina ne ad fœcunditatem perueniant opprimuntur, curas esse huius vitæ & sollicitudines diuitiarum, Deus magister exponit, qui certe non solos pauperes, verum etiam diuites vocat dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis.* (Matt. 11. 28.) Propter quod autem vocat, nisi quod paulò post dicit, *& inuenietis requiem animabus vestris.* Quando * istus erit (l. istud.), nisi quando corruptiu corporum quæ nunc aggrauat animas, non erit. Nunc vero laborant pauperes, laborant diuites, laborant iusti iniqui, & pusilli à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium. [* Iam quippe malignum est hoc sæculum, vt nisi exitum hinc fuerit, promissa requies nobis adesse non possit; (LVPVS FER. Collect. de lib. 116. quæst. 2.) quamuis per præuaricationem primi hominis labor posteris eius aduenerit; tamen etiam reatu præuaricationis ille quem traximus, iam soluto vt fidei examen exerceatur, labor remanet ad certamen: oportet enim nos certare cum vitijs, & in ipso certamine laborare, donec donetur nobis aduersarium non habere. Quapropter vt boni præliatores perducantur ad præmia, supplicia vertuntur in prælia. Paruulorum quoque soluto reatu originali, propterea labores manent, quamuis ex ipso reatu doceantur exorti, quia etiam sic Deo placuit fidem probare maiorum, à quibus ei offeruntur vt regenerentur. Qualis & quanta fides esset rerum inuisibilium, si visibilis remuneratio continuò sequeretur, ac non potius dilata requie quæ promittitur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum oculis, ac sic futurum sæculum, vbi nulli labores erunt, quod nondum videmus, & crederetur sincerius, & desiderabilius quæreretur. Ac per hoc Deus labores nostros, id est, pœnas nostras ad vtilitates nostras mirabili benignitate conuertit.] Hæc refellere cupiens inutiliter laboras. Laboras enim pariendo spinas, non euellendo. Nos autem laboramus vt spinas tuas quantum donat Deus, euellamus, nisi forte ideo non laborare te iactas, quoniam tot libros magna ingenij facilitate conscribis, ac sicut illæ barbaræ at rusticanæ fœtus suos, ita & tu sine difficultate spinas paris. Sed puto quod te de ingenij facilitate inaniter iactes Prorsus laboras, quomodo enim agis vt non labores, qui etiam conaris introducere in paradisum labores? Nam vtique res ista quanto impossibilior probatur, tanto tuus labor & amplior & inanior inuenitur.

XXX. IVLIANVS DIXIT: Haud sane impugnauero eos, qui autumant Adam si dicto audiens extitisset, ad immortalitatem potuisse pro remuneratione transferri. Enoch quippe & Eliam translatos legimus ne viderent mortem. Verum aliud sunt instituta naturæ, aliud præmia obedientiæ Non est enim tanti vnius meritum, vt vniuersa quæ naturaliter sunt instituta perturbet. Exercuisset se igitur in * reliquiis (l. reliquia.) innata mortalitas, etiamsi primus ille in æternitatem à diuturnitate migrasset, non inficiabili coniectura, sed certo res tenetur exemplo, siquidem

Enoch filij immortalitate parentis non potuerunt afferi à conditione moriendi. Nec illud forte putetur occurrere, quoniam si non peccatores, iusti tamen omnes ad immortalitatem sine intercessu corporalis* disputationis euaderent, siquidem Abel iustorum primus, Noe, Abraham, Isaac, Iacob, & omnia sanctorum agmina, tam in nouo quàm in vetere Testamento, & meritum suum virtutibus, & naturam morte docuerunt. Rem in absoluto positam Christi quoque confirmauit authoritas. Nam cum ei Saducæi quæstionem exemplo septinubæ mulieris intulissent, rogantes si corporum excitatio crederetur, à quo marito esset potissimum vindicanda, respondit: *Erratis, nescientes scripturas, neque Dei virtutem. In resurrectione enim neque nubent, neque vxores accipient, neque enim morientur.* Conscius operis sui propter quid coniugia instituisset expers sit, videlicet vt damna mortis futura suppleret; statim autem cessatum ire munificam fœcunditatem, cum mors auara cessauerit. Si ergo Christo teste qui condidit, stabilitas ob hoc creata est, vt cum fragilitate confligeret & hæc conditio nuptiarum ante peccatum ordinata est, apparet quoque mortalitatem non ad præuaricationem spectare, sed ad naturam ad quam spectare leguntur & nuptiæ. Illa ergo lex quæ promulgata est, id est, *quacumque die ex interdicto ederis, morte morieris*, pœnalis mors intelligitur, non corporalis, peccatis, non seminibus* imminens, quam non incurrit nisi præuaricatio, non euadit nisi emendatio. Die autem peccati, quod dicitur inferenda, mos scripturæ est, quæ damnatum solet vocare damnandum. Inde est quod in Euangelio Dominus, *omnis*, inquit, *qui non crediderit in me, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine vnigeniti filij Dei.* Non quod infidelitas Christum negans, ante tempus iudicij, supplicio iuncta est perpetuo, cum omnes qui ad fidem veniunt, prius fuerint infideles, sed vt censura præcipienti appareat, dicuntur peccata iam esse supplicia. Denique Adam ipsum, & ille liber, qui Sapientiæ dicitur, & multorum opinio, sequuta emendatione asserit expiarum.

f. immortalitatis vel resolutionis.

Matth. 22. 29.

Ioh. 3. 18.

AVGVSTINVS RESPONDIT. Si non oppugnas vt dicis, eos, qui existimant Adam si dicto audiens extitisset, ad immortalitatem pro remuneratione potuisse transferri, discerne immortalitatem, maiorem scilicet à minore. Nam & ista non absurdo immortalitas dicitur, qua potest quisque non mori, si non faciat vnde moriatur, quamuis possit & facere. In hac immortalitate fuit Adam, hanc immortalitatem merito præ-

uaricationis amisit, hæc ei subministrabatur de ligno vitæ, à quo non est prohibitus, quando legem bonam ne peccaret accepit, sed quando mala voluntate peccauit. Tunc enim de paradiso eiectus est, ne extenderet manum ad lignum vitæ, & manducaret, & viueret in æternum. Vnde intelligendus est de hoc ligno vitæ solere sumere sacramentum, de cæteris alimentum. De solo enim ligno quod appellatum est dignoscentiæ boni & mali, non manducare præceptum est ei. Cur ergo putetur non manducasse de ligno vitæ, quandoquidem & cæteris longe præstabilius erat, & illo solo excepto in quo peccauit, ex omnibus manducandi acceperat potestatem? Dei namque præcipientis hæc verba sunt, *Ab omni ligno*, inquit, *quod est in paradiso, edetis, de ligno autem cognoscendi bonum & malum non manducabitis de illo.* Itemque ista sunt verba damnantis, *quia audisti*, inquit, *vocem mulieris tuæ, & edisti de ligno, de quo præceperam tibi, de eo solo non edere.* Quæ igitur fuit causa, vt non præcipue de ligno vitæ manducare curaret, cum prohibitus non fuerit nisi ab illo solo, cuius vsurpatione peccauit? immo si vigilantes intelligamus, sicut de ligno interdicto manducando peccauit, ita de ligno vitæ non manducando peccaret, quoniam ipse sibi vitam quæ ex illo ligno aderat inuideret. Illa vero immortalitas in qua sancti Angeli viuunt, & in qua nos quoque victuri sumus, proculdubio maior est. Non enim talis in qua homo habeat quidem in potestate non mori, sicut non peccare, sed tamen possit & mori, quia potest peccare; sed talis est illa immortalitas, in qua omnis qui ibi est, vel erit, mori non poterit, quia nec peccare iam poterit; tanta quippe erit ibi voluntas bene viuendi, quanta etiam nunc est voluntas beate viuendi, quam nobis nec miseria potuisse videmus auferri. In hanc immortalitatem nullo ambigente maiorem, si ex illa minore dicas Adam remuneratione obedientiæ, nulla interposita morte potuisse mutari, dices aliquid quod recta fides non debeat reprobare: si autem sic laudas istam, vt neges illam, profecto & mortibus, & morientium cladibus, quas non ferendo vrgentur in mortem, cogeris implere paradisi faciem, atque ita tuam decolorare, vt te velis fugere, si illam in speculo possis aspicere. Cur enim & posteri primi hominis in paradiso nati, & non solum boni, verumetiam beati cogerentur mori, si eos nulla culpa de paradiso exire compelleret, vbi erat lignum vitæ, & summa ex illo viuendi potestas, moriendi autem nulla necessitas? A qua

Gen. 2.

Gen. 3.

necessitate translati sunt Enoch & Helias: In his enim terris erant, vbi lignum vitæ non erat, & ideo eos ad huius vitæ finem, communis omnibus necessitas mortis vrgebat. Nam quo eos eredendum est fuisse translatos, nisi vbi est ipsum vitæ lignum, vnde illis sit potestas viuendi nec vlla moriendi necessitas, sicut esset in paradiso hominibus, in quibus nulla peccandi oriretur voluntas, quæ illos ibi esse non sineret, vbi nulla æquitas mori cogeret? Quapropter exempla Enoch & Heliæ nos potius quàm vos adiuuant: Deus quippe in his duobus ostendit, quid etiam illis quos dimisit de paradiso, præstaturus esset si peccare noluissent. Inde namque eiecti sunt isti, quo traiecti sunt illi. Vbi etiam hoc eis Dei gratia credimus esse collatum, ne haberent vnde dicerent *dimitte nobis debita nostra.* In his enim terris, vbi corpus corruptibile eorum animas aggrauabat, ita confligebant magno agone cum vitijs, vt tamen si dicerent se non habere peccatum seipsos deciperent, & veritas non esset in eis; qui sane creduntur ad exiguum temporis redituri, in has terras, vt etiam ipsi cum morte confligant, & quod primi hominis propagini debetur, exsoluant. Vnde intelligendum est quod hi qui peccatum nullum haberent, & filij eorum, si paradisi habitatores in eadem rectitudine permanerent, magis in illa immortalitate persisterent, donec in ampliorem nullâ interpositâ morte transirent, si eis qui sic erant in his terris extra paradisum iusti, vt non possent dicere se non habere peccatum, idest, Enoch & Eliæ tantam diuturnitatem vitæ fateamur esse collatam.

1. futurâ. *Sed Dominus*, inquis, *interrogatus de septinubâ illa muliere, sua responsione firmauit, propterea nuptias institutas, vt damna mortis* * *futura supplerent, cessaturam vero munificam fœcunditatem cum mors auara cessauerit.* Omnino erras, qui propterea putas instituta esse coniugia, vt decessio mortuorum suppleretur successione nascentium. Instituta sunt namque coniugia, vt filios patribus, & patres filijs, certos faceret pudicitia fœminarum. Nam & permixto vsu atque indiscreto quarumque mulierum, homines nasci possent, sed certa necessitudo inter parentes & filios esse non posset. Si autem nemo peccaret, & ob hoc etiam nemo moreretur, sanctorum numero terminato quantus futuro sufficeret sæculo, hoc sæculum finiretur, vbi & non peccandi & peccandi facultas esset, atque illud succederet vbi quisquam peccare non posset. Si enim animæ corporibus exutæ, possunt esse vel miseræ vel beatæ, & tamen peccare non possunt, quis fidelium neget in regno Dei vbi erit corpus incorruptibile, quod non grauabit animam sed ornabit, nec

A alimentis amplius indigebit, hunc affectum futurum, vt nullus ibi vllum possit esse peccatum, non id agente nulla voluntate sed bona? Dominus ergo ibi dixit, cum de resurrectione loqueretur, *neque nubent, neque vxores accipient, neque enim morientur,* non ideo dixit, vt propter morientes ostenderet nuptias institutas, sed quia sanctorum numero impleto, non opus esse aliquem nasci, vbi necesse esset neminem mori. *Sed* inquis, *Adam sequuta emendatione à delicto suo asseritur* Matth. 22. *expiatus, & libro Sapientiæ & opinione multo-* 30.
B *rum; & tamen*, inquis, *mortuus est, vt sciremus corporis mortem non pertinere ad supplicium illius peccati, sed ad institutæ naturæ.* Quasi vero Dauid duo illa scelera grauia, id est, adulterium & homicidium non sic expiauerit pœnitendo, vt si datam veniam propheta ipse, qui eum terruerat, testaretur, & tamen ea quæ Deus fuerat comminatus legimus subsequuta, vt intelligamus ad hoc profuisse illam veniam, ne homo qui tanta mala commiserat, sempiterno pro eis supplicio plecteretur. Erat ergo & primo homini ad quam rem proficeret, pœnitentia, id est, vt eum
C diuturna non tamen æterna pœna puniret. Vnde factum est quod rectissime creditur, vt eum filius eius, id est, secundum hominem Dominus Ihesus, quando ad inferna descendit, ab inferni vinculis solueret. Tunc enim iuxta librum Sapientiæ intelligendus est eductus à delicto suo, vt hoc ille liber non factum dixisse, sed futurum prædixisse monstretur, quamuis per verbum præteriti temporis, hic enim ait, *Eduxit eum à delicto suo.* quemadmodum dictum est, *foderunt manus meas*, & cætera, quæ ibi per verba futuri temporis futura esse dicun-
D tur. Ac per hoc ei morte corporis factum est, vt pro peccato pœnam lueret temporalem, & pœnitentia non nihil actum est, vt euaderet sempiternam, vbi plus valuit gratia liberantes quàm meritum pœnitentis. Non est vnde te munias aduersus impetum veritatis, quo cum tuis machinis in clara luce prosterneris, nec in Dei paradisum & mortes & innumerabiles morbos, mortiferis cruciatibus plenos, immittere vlla penitus ratione per-
E mitteris. Crede Deo dicenti, *quacumque die ederitis ex eo, morte moriemini.* Eo quippe die cœperunt mori, quo separati à ligno vitæ, quod vtique in loco positum corporali corpori vitam subministrabat, necessitatem mortis, conditionemque sumpserunt. Ecce damna mortis & mors auara, verba sunt tua. Saltem te ista verba tam dura & horrenda, vt paradiso Dei parceres, admoneret. Tantumne te offendit locus prædicatissimus beatorum, vt à te in eum & mors & damnifica & auara mittatur?

O inimici Dei gratiæ, inimici paradiso Dei, quo amplius progredi poteritis quam, vt sanctarum deliciarum dulcedinem amarissimis pœnis impleatis, nihilque velitis esse paradisum nisi gehennam minorem?

XXXI. IVLIANVS DIXIT. Porro iam satis multa de Genesi. Transeamus ad Paulum, quem opinionis suæ Manichæus & Traducianus opinantur. Cum ergo de mortuorum resurrectione dissereret, ait, *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur* Hoc testimonio tu vsurpasti, cum quo nobis causa est, sed quid eo confici putares quia tu tacuisti, & si suspicer, tamen confirmare vix possum. Quid enim spectat ad Traducem, si omnes in Adam dicuntur mori cum Adam nomen hominis sit, tradux autem peccati, & labis Manichææ indicium, nisi forte nihil aliud ipsum Adam quam peccatum & esse, & sonare fateatis, vt hac appellatione Apostolus omnes mori in peccato pronuntiasse videatur? Sed hoc propalam insanum est; quid igitur nouum, si, quia Adam sermo Hebræus, nihil aliud indicat quàm hominem, hoc enim illius interpretatio exprimit, dixerit Apostolus, in Adam omnes moriuntur, & in Christo omnes viuificabuntur, id est, secundum hominis qui moriuntur naturam, per virtutem Christi à mortuis excitantur. Huic sententiæ qui inficiatur, insanit, eiusdem quippe authoris virtute, qui in hac vitæ fœcunditatem, & mortalitatem instituit, vniuersi excitabuntur à sepulchris, vt recipiat vnusquisque propria corporis sui, prout gessit siue bonum siue malum. Hoc itaque dicto Apostoli qui ait, *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*, mortem corporalem quæ iustis, iniustisque communis est, an pœnalem illam diabolo, & impiis deputatam insinuari putas? Si naturalem istam simplicem quę in sanctis etiam pretiosa est, quæ non solum bonis & malis, verumetiam hominibus pecudibusque ex æquo accidit, hanc inquam mortem hic Apostolus indicauit: Manifestum est quoniam nomine Adæ naturam humanitatis, nomine autem Christi, potentiam creatoris & excitatoris ostendit, sin autem quod ait *in Adam omnes moriuntur*, crimen hic velis intelligi non naturam, suppetit expositio tam aperta quam certa, videlicet vt dixerit, sicut omnes, id est, multi Adæ imitatione moriuntur, ita omnes, id est, multi, Christi imitatione saluantur: aut ergo de communi morte loquutus est, & naturam indicauit: aut de peccato, & imitationem accusauit, sic enim & post pauca subiunxit, *sicut portauimus*, inquit, *imaginem terrestris, portemus etiam imaginem illius cælestis.* Certe susceptio imaginis non poterat imperari, si naturalis in qualitate alterutra crederetur.

1. Cor. 15. 22.

Ibidem.

1. Cor. 15. 47.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quis est tam negligens Apostoli eorum eloquiorum, vt non videat quod Apostolus de resurrectione corporis disserebat, vbi ait, sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur? Sed tu ad dilatanda non eloquia, sed vaniloquia tua, vbi nulla quæstio est, ingeris quæstionem, & quæris à me illud quod dictum est, in Adam omnes moriuntur, de qua morte sit dictum. Prorsus de morte corporis dictum est, ista scilicet qua necesse est, moriantur boni & mali, non illa qua mortui dicuntur qui eadem morte sunt mali, quas duas mortes, vna breui Dominus complectitur sententia, dicens, *sine mortuos sepelire mortuos suos*, est etiam mors quæ in † Apocalypsi mors secunda dicitur, qua & corpus & anima igne cruciabuntur æterno, quam minatur Dominus vbi dicit, *eum timete qui habet potestatem, & corpus, & animam perdere in gehennam.* Quamuis ergo multæ mortes inueniantur in scripturis, duæ tamen sunt præcipuæ, prima & secunda. Prima est quam peccando intulit primus homo: secunda est, quam iudicando illaturus est secundus homo. Sic in sanctis litteris multa Dei testamenta commemorantur, quod possunt aduertere, qui diligenter legunt, sunt tamen duo præcipua, vetus & nouum. Prima ergo mors cœpit esse quando Adam de paradiso eiectus est, & separatus à ligno vitæ; mors secunda esse incipiet, quando dicetur, *discedite maligni à me in ignem æternum.* Cum igitur de resurrectione loqueretur Apostolus, ait, *per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christi omnes viuificabuntur.* Non itaque debemus inquirere de qua morte agatur hoc loco. Manifestum est enim de morte corporis agi, sed potius debemus attendere, per quem sit mors ipsa de qua agitur, vtrum per Deum qui hominem condidit, an per hominem qui peccando causa huius mortis extitit. Sed hoc, vt dixi, attendere debemus in promptu positum, non quasi abditum quærere. Nam & hanc abstulit Apostolus quæstionem apertissime dicens, per hominem mors; & quis est iste nisi primus Adam? ipse est quippe ille de quo dictum est, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per hominem mors, cui è contrario Adam secundus opponitur, qui est forma futuri, vnde & hic dictum est, *& per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Sic ergo est accipiendum quod ait, *In Adam omnes moriuntur,*

Matth. 8. 22.

Matth. 10. 28.

vt non obliuiscamur, quod ait, *per hominem mors.* Ideo quippe in Adam omnes moriuntur, quia per hominem mors, sicut ideo in Christo viuificantur, quia per hominem resurrectio mortuorum: homo igitur, & homo, sicut ergo vnus iste, sic vnus & ille, ac per hoc quia homo secundus est iste, homo primus est ille. Scimus Adam sicut commemoras, Hæbrea lingua hominem dici, sed non hinc efficitur quod impudentissime persuadere conaris, vt in eo quod dixit Apostolus, *in Adam omnes moriuntur,* omnem mortalem hominem significasse credatur, vt scilicet non in illo primo homine, sed in eo quod mortales sunt existimemus omnes mori. Noli obscurare clara, recta peruertere, implicare simplicia: in illo moriuntur omnes per quem mors, sicut in illo viuificantur, per quem resurrectio mortuorum; & quis est iste nisi secundus homo? quis ergo est ille, nisi primus homo? proinde quis iste, nisi vnus est Christus? quis

1. Cor. 15. 49. ille nisi vnus Adam? *Itaque sicut portauimus imaginem terrestris hominis, ita portemus etiam cælestis.* Indicatur illud, hoc imperatur, illud quippe iam præsens est, hoc futurum; & ideo illam portauimus imaginem conditione nascendi, & peccati contagione, hanc autem portamus gratia renascendi. Portamus autem interim spe, reuera portabimus eam præmio resurgendi, & beate iusteque regnandi. Quæ cum ita sint, mors quidem hominis ita instituti, & in eo constituti loco, vt non moreretur nisi peccasset, sine dubitatione pœnalis est; sed Deo per gratiam suam in vsum bonum pœnalia mala vertente, *in conspectu Domini pretiosa est mors sanctorum eius.* Per illam certant sicut per disciplinam, *disciplina*

Epist. ad Hebr. c. 12. v. 11. enim sicut scriptum est, *ad præsens non gaudij videtur esse, sed tristitiæ, postea vero vberiorem fructum his qui per eam certarunt, reddit iustitiæ.* Tu autem qui mortem corporis etiam in paradiso, etiam peccante nullo, futuram fuisse contendis, hostis es gratiæ Dei, hostisque sanctorum, quorum mors pretiosa est per illam certantium intrare atque habitare paradisum. Non enim mortem solam, id est, resolutionem animæ à corpore, nolentis tamen spoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur mortale à vita sed etiam omnes morbos, & omnia genera malorum, quæ homines non valendo ferre moriuntur, quantum ad te attinet, in locum

l. quo. tantæ fœlicitatis, & quietis immittis quod errore quantum facias video, sed qua fronte nescio.

XXXII. IVLIANVS DIXIT: Verum totum contextum loci illius ventilemus. Si inquit,

1. Cor. 15. 14. *Christus prædicatur quia ex mortuis resurrexit,* A *quomodo quidam dicunt in vobis, quia resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit; si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, & vacua est fides nostra, inuenimur etiam falsi testes Dei, quia testimonium diximus aduersus Deum, quod suscitauerit Christum quem non suscitauit. Si enim mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit; si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, quia adhuc estis in peccatis vestris, & qui dormierunt ergo in Christo perierunt. si in hac vita sperantes tantum, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit primitiæ dormientium, quandoquidem per hominem mors, & per hominem* B *resurrectio mortuorum, sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Vnusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui in aduentu eius deinde finis.*

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ventilandum totum istum in Apostolicis litteris de corporis resurrectione locum, ideo te suscepisse, vt haberes occasionem qua tuum multiloquium copiosa si dici potest egestate diffunderes, & ad tot libros implendos tibi euagandi spatia procurares, C in ipsa tua prolixa & superuacanea disputatione clarebit.

IVLIANVS DIXIT: Instruxit acerrime disputationem magister egregius, & spem nobis de consortio mediatoris ingessit, afferens illum hominem quantum spectat ad substantiam quæ nobis iungitur nihil exceptum habuisse, opinionemque quam infidelitas sciebat, non minus Christo præiudicare posse quam nobis, sic ergo miscet negotium Christi & hominum, vt necesse sit in vtraque parte credi, quod in altera cen- XXXIII.

D seatur. Opinati quippe fuerant per idem tempus homines, quia resurrectio mortuorum futura non esset, non tamen resurrexisse Christum negabant. Arripit hoc magister negotium, & pronuntiat necesse esse, ve vni præiudicio pars vtraque sit peruia, & aut omnes homines resurrecturi, aut nec Christus resurrexisse credatur. Certe hanc vim in disputando Apostolus non haberet, si secundum Manichæos, & eorum discipulos Traducianos carnem Christi à naturæ E nostræ communione distingueret.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Manichæi non sunt qui carnem Christi à natura communionis distinguunt, sed qui nullam carnem Christum habuisse contendunt. Nobis itaque iungendo Manichæos anathemandos vobiscum atque damnandos etiam eorum fabulas causam, dicens eos carnem Christi à naturæ nostræ communione distinguere, quasi carnem Christum ha-

bere fateantur, quam quoquomodo à A nostra carne distinguant. Dimitte illos multum a nobis, multumque & à vobis in ista de carne Christi quæstione distantes, nobiscum age quod agis, quia nobiscum carnem Christi etsi dissimiliter confiteris. Nec nos enim eam à naturæ atque substantiæ carnis nostræ, sed à vitij communione distinguimus. Caro est enim nostra peccati, propter quod illa dicta est, non similitudo carnis, quia vera caro est, sed similitudo carnis peccati, quia B peccati caro non est. Si ergo peccati caro caro nostra non esset, quomodo rogo te similitudo carnis peccati caro Christi esset? An vsque adeo desipis, vt dicas aliquid simile esse, sed cui simile sit non esse? Hilarium audi Catholicum Antistitem, quem certe quidquid de illo sentias, Manichæum non potes dicere, qui cum de Christi carne loqueretur, *Ergo cum missus est*, inquit, *in similitudine carnis peccati, non sicut carnem habuit, ita habuit & peccatum, sed* C *quia ex peccato omnis caro est, à peccato scilicet Adam parente deducta, in similitudine carnis peccati est missus, existente in eo non peccato, sed peccati carnis similitudine.* Quid ad ista dicturus es improbissime, loquacissime, contumeliosissime & calumniosissime? Numquid & Hilarius Manichæus est? Sed absit vt tuas accipere dedignet iniurias, non solum cum Hilario, cæterisque ministris Christi, sed etiam cum ipsa carne Christi, cui tantam facere non expauescis iniuriam, vt audeas eam coæquare cæteræ hominum carni, quam carnem constat esse peccati, si D non mendaciter dictum est, Christum in similitudine carnis peccati venisse.

XXXIV. IVLIANVS DIXIT: Nunquam quippe diceret, *si mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit*, cui poterat referri, sed Christus quoniam de Virgine natus est, peculiariter resurrexit, homines autem, quia nati sunt de commixtione Diabolica, non resurgunt. Verum ille protinus referret, & quæ fuit resurgendi vanitas, si nec spei nostræ nec magisterio parabatur, quæ enim esset ratio docendi, quæ grauitas exempli, si natura in nobis dissimilis, & spe conregnandi, & vi careret imitandi? Pro- E cul igitur & nimis procul, fides Apostoli ab hac opinione consistit. Eodem plenus spiritu quo etiam Petrus ait *Christum pro nobis ob hoc mortuum, vt nobis donaret exemplum, vt sequeremur vestigia eius.* Et quia causam tanti mysterij, sacrificium nomit & exemplum fuisse pronuntiare non dubitat, immo diligenter inculcat, quia non accesserit homo Christus aliquo à quo quisquam nostrum naturæ suæ præiudicijs arceatur. Si, inquit, *resurrectio non est mortuorum, neque Christus resurrexit. Si autem Christus ex mortuis resurrexit, quomodo dicunt quidam in nobis, quia resurrectio mortuorum non est*, id est, si confitemini illum secundum hominem cuius nos fuisse naturæ, qua ratione vel in illo factam resurrectionem, vel in reliquis non futuram putatis. Præmissis conditionibus implet ex omni parte sententiam, *Nunc autem*, inquit, *Christus resurrexit ex mortuis*, erit ergo resurrectio mortuorum.

1. Cor. 15. 16. — 1. Pet. 2. 21. — 1. Cor. 15. 16.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Resurrectionem mortuorum non esse putantibus, & tamen Christum resurrexisse credentibus, propterea dicitur, *Si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit*, (Ibidem.) quia Christus ideo resurrexit, vt resurrectio mortuorum ædificaret fidem, in carne resurrecturos homines ostendens, sicut ipse homo factus resurrexit in carne. Ac per hoc consequens erat, vt negarent resurrexisse Christum, qui resurrectionem non crederent mortuorum. Vnde quia isti cum quibus agebatur, illud negare non poterant, hoc quoque debebant ablata caligine confiteri. Nam si propter aliquam Christi differentiam, recte sibi homines videntur resurrectionem negare mortuorum, & tamen resurrectionem Domini non negare, possunt & alia dicere, quæ multa reperiunt, quibus errorem suum defendere sibi videantur. Quid si enim cum audierint? Si mortui non resurgunt, neque resurrexit Christus, respondeant & dicant, sed ille non tantum homo verumetiam Deus est, quod aliorum hominum nemo. Ille secundum hominem de Spiritu sancto natus ex Virgine Maria, quod aliorum hominum nemo, ille potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, quod aliorum hominum nemo. Quid ergo mirum, si à mortuis resurgere potuit, quod aliorum hominum poterit nemo? Si ergo ista dicant quia Christum solum resurrexisse concedunt cæteros nolunt; numquid ideo illas Christi tam magnas à cæteris differentias negaturi sumus, vt aliorum quoque mortuorum resurrectionem de Christi cum eis æquitate persuadere possimus? Sic ergo nec istam differentiam denegantes, qua fatemur solam carnem Christi non vt aliorum fuisse carnem peccati, sed carnis peccati similitudinem, non ideo tamen solam resurrexisse, sed aliorum quoque resurrecturam esse defendimus, & sic defendimus vt dicamus, quod Apostolus dixit, *Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit*, (Ibidem.) Resurrexit autem Christus, resurgunt igitur mortui. Neque enim quia non eadem sunt in vtraque carne originis merita, ideo

non est eadem terrena mortalisque substantia. Habet quidem differentiam suam similitudo carnis peccati, qua discernitur à carne peccati: sed absit vt Christus eis se disparem faciat resurgendo, quibus se voluit æquare moriendo. Non itaque propterea debemus similitudinem carnis peccati, carni æquare peccati, quantum attinet ad differentiam pertinendi ad peccatum, & non pertinendi, quia voluit esse inter vtramque carnem differentiam resurgendi & non resurgendi, qui noluit esse non moriendi atque moriendi. Imitatio autem, quam suffulcis vbi non opus est, quid ad istam causam valet, imitatio quippe in voluntate

Prou. 8. secund. LXX.

est, sed cum bona est, *præparatur*, sicut scriptum est, *voluntas à Domino*. Nemo ergo imitatur nisi velit, moritur autem homo & resurgit, velit, nolit. Verùm & ipsa imitatio non semper tunc fit, quando eadem natura est imitandi, quæ imitantis; Alioquin Angelorum quorum diuersa natura est, iustitiam & pietatem non possemus imitari, quod tamen nos à Domino poscere in oratione cum dicimus, *fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra* etiam ipse confessus es. Nec Deum Patrem imitaremur, cuius à nobis longe diuersa natura est,

Matth. 5. 48.
Leuit. 11. 44.

tamen Deus ait, *Estote sicut Pater vester qui in cœlis est*, & per Prophetam dicitur, *sancti estote, quia ego sanctus sum*. Non ideo Christum non possumus imitari, quia ille in similitudine carnis peccati, in hoc sæculo fuit, nos autem in carne peccati.

XXVV.

IVLIANVS DIXIT: Has vires exeramus in Traducem, dicamusque si Christus, qui homo factus est, non habuit naturale peccatum, quomodo dicunt quidam in vobis, quia imagini Dei prauitas dominetur ingenita? Si autem in natura malum est, & Christus, qui in eadem natura deprehenditur, sub regno Diaboli est constitutus. Si autem ille creditur reus, inanis est prædicatio nostra, & vacua est fides vestra. Inueniuntur autem falsi testes Apostoli, quia testimonium dixerunt aduersus Dominum, quod filium suum ex semine Dauid secundum carnem innocuum sanctumque formauerit, si eum maledicti seminis crimen infecit. Prorsus si in tali Christo speramus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus non minus verus homo, quàm verus Deus, de Adam stirpe generatus, factus ex muliere, factus sub lege, nullum fecit, & ideo nullum habuit peccatum. Apparet igitur crimen voluntatis esse, non seminis.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Ex hoc certe quasi fundamine tota ratiocinationis tuæ structura consurgit, quod primum po-

A suisti dicens. *Si Christus qui homo factus est, non habuit naturale peccatum, quomodo dicunt quidam in vobis, quia imagini Dei prauitas dominetur ingenita.* Istaque propositione connulla & effossa, quidquid deinde tanquam consequens addidisti, facillima labe subuertitur. Non enim sequitur vt si Christus, qui homo factus est non habuit naturale, id est, originale peccatum, nulla imagini Dei prauitas dominetur ingenita, quoniam non sequitur vt si nihil habuit prauitatis similitudo carnis peccati, nihil habeat prauitatis cui est ista similis, id est,

B caro ipsa peccati, immo verò id sequitur vt si est similitudo carnis peccati, † sic etiam caro peccati, quia omne simile, alicui simile sit necesse est: & si solus habuit Christus veram quidem carnem sicut cæteri homines, sed tamen carnis peccati, non proprietatem, sed similitudinem, non solum necesse est vt sit alia cui hæc similis sit caro peccati, sed omnium cæterorum hominum, non sit nisi caro peccati, quapropter etsi malum est in carne peccati, non

1. Io.

C est tamen in Christo, qui venit in carne vera, non tamen in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, carnem sanare peccati. Non ergo ille creditur reus, sed ab illo noster soluitur reatus, & originalis, & additus. Vnde nec inanis est Apostoli prædicatio, qui non prædicaret in Christo similitudinem carnis peccati, nisi aliorum carnem sciret esse peccati. Nec vacua est fides nostra, quia vacuatur hæresis vestra, nec falsi testes inueniuntur Apostoli, qui similitudinem carnis peccati discernunt à

D carne peccati, quod non facit hæresis vestra, & sic ex semine Dauid Euangelizant Christum, vt tamen de Spiritu sancto natum asserant & Virgine Maria, non de carnis concupiscentia, vt similitudinem carnis peccati haberet, carnem verò peccati habere non posset. Nec miserabiliores sumus omnibus hominibus ista credentes, sed carnem Christi à carne peccati non esse discretam magna miseria credimus. Proinde argumentationem tuam vana conclusione determinas dicens, *Apparet igitur crimen voluntatis esse, non seminis.* Hoc omnino inaniter intulisti, quoniam superiora ex qui-

E bus eam confectam putas, consequentia non esse monstraui, & proculdubio, quia in paradiso esse possent, nulla esse post paradisum vitia nascentium, nisi mala voluntate primorum gignentium vitiarentur & semina. Cur non ergo potius tibi dicitur, vt nos veraciter, qua tu fallaciter vsus es eadem forma ratiocinationis vtamur: si Christus homo in similitudine carnis peccati ad homines missus est, quomodo non

quidam in vobis, sed omnes vos diciris, aliam cui sit ista similis „carnem non esse peccati, si non est alia caro peccati? Si Christus non habuit similitudinem carnis peccati, inanis est prædicatio eius, qui hoc dixit, inanis est & fides Ecclesiæ Catholicæ, quæ hoc credidit, inuenitur autem & falsus testis Apostolus, qui testimonium dixit aduersus Christum, quia similitudinem carnis peccati habuit, quam non habuit. Sed si hoc credimus fidelibus non sociamur hominibus. Nunc autem Christus est in similitudine carnis peccati, quia solus veram carnem sic habuit, vt non esset caro peccati, sed eius similitudo, ac per hoc necesse est vt fateamur carnem cœterorum hominum esse peccati, cui similis facta est vera caro Christi, sed non caro peccati.

XXXVI. IVLIANVS DIXIT: Confodiuntur nempe Manichæi, & peccatum naturale credentes, & resurrectionem carnis negantes. *Nunc autem*, inquit, *Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quandoquidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* De resurrectione generali non hic Apostolus loquitur, quam experturi sunt etiam scelesti & profani homines, sed de eorum tantummodo, qui transferentur in gloriam. Beatam ergo resurrectionem puro nomine resurrectionis ostendit, „cuius comparatione, illa impiorum quasi non sit resurrectio, pæstitur. Hic ergo Apostolus nonsolum resurrectionem, vt dixi, quæ bonis malisque communis est, sed resurrectionem inculcat beatam: & licet non sit vnum resurrectio & beatitudo resurrectionis, sicut nec resurrectio & resurrectionis miseria vnum est; tamen quia beatitudo æterna absque resurrectione non est, nomine eius illa quoque fælicitas, quæ excitationem haud pœnitendam facit esse, signatur. Vt si aliquis industriam, vires & studia diuersa collaudans, compendio vitæ ea velit ostendere vbi gratia eruditam istius vitam, elegantem huius, impigram appellet alterius, non vtique admouerit distinctionem, vt idem vita quod industria, quod elegantia & quod fortitudo videatur. Aliud est quippe viuere, aliud studere. Verumtamen nisi vixeris nullus studebis. Ita etiam non est idem resurrectio quod beatitudo, Est quippe misera excitatio cinerum, tamen nullus regnabis, nisi ante resurrexeris. Mors ergo corporis & resurrectio corporis è regione consistunt. Si mors esset vniuersa pœnalis, esset quoque vniuersa resurrectio præmialis. Nunc autem est resurrectio pœnalis omnium, qui ignibus deputantur æternis, ergo & mors non supplicialis est, sed naturalis. Sicut enim non facit

1.Cor.15.20.

A generaliter mors corporis vt pœniteat intersisse, sic non facit generaliter resurrectio vt placeat reuixisse Verum & istius bonum in remuneratione surgentium, & illius amaritudo in adustione punitorum est, quæ vtraque pro meritis consequuntur. Apparet ergo Apostolum non de morte naturali, sed de criminosorum, quam infœlicem facit pœna perpetua, nec de resurrectione communi, sed quam beatam facit gloria sempiterna disserere. Nec vbi

B de personis disputat præiudicialibus inferre creaturis, sed saluis semper distinctionibus latisque limitibus, naturarum & voluntatum, sic miscere nonnunquam vocabula ne specialitas rerum confusione deperea. *Per hominem ergo mors, & per hominem resurrectio mortuorum*, non hic ab homine mortem conditam, sed in homine apparuisse denuntiat sicut, & resurrectionem mortuorum non dicit ab homine factam hoc est à Christo, sed in homine, sicut ad Philippenses idem Magister, *obediens*, inquit, *factus est, vsque ad mortem, mors autem crucis,*

C *propter quod & Deus illum exaltauit & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.* Petri quoque Apostoli in hoc concurrit assertio, *Viri Israelitæ, audite Iesum virum Nazarenum approbatum à Deo in vobis per manus iniquorum interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni*; & item, *hunc Iesum Deus resuscitauit, cui omnes nos testes sumus.* Ibi ergo sicut proprium erat hominis sine Deitatis iniuria obire mortem, ita proprium diuinitatis, hominem illum à mortuis excitare. Quod autem Deus pro-

D nuntiatur operari ex persona Verbi, ipse quoque Christus facit, sic enim dixerat: *In potestate habeo ponere animam meam, & in potestate habeo sumere illam*, Cum ergo sit filij vna persona, tamen distinctione legitima aliud applicatur carni, aliud Deitati. Per hominem ergo mors, & per hominem resurrectio mortuorum manifestata, non creata; cæterum vtrumque institutum per Deum est, sed in Adam mortis conditio, in persona verò Christi primitiæ resurrectionis claruerunt. Hic ergo vbi dicit Apostolus, *per hominem mors*, si per volunta-

E tem eius dicas, nihil pertinet ad naturam; si per naturam, nihil spectat ad culpam homines, nempe alterum mortis, alterum resurrectionis ex aduerso locauit, istum secundum nolens illi subdere; & sequitur, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*, hoc ergo quod ait, *Omnes in Christo viuificabuntur*, etiam de impiis, an tantum de fidelibus dicit? Si de impiis, quod omnes viuificentur in Christo, ergo nullus in pœna est; si de fidelibus,

Ibidem.

Philip. 2. 8.

Act. 2. 22.

Ioh. 10. 18.

1 Corinth. 15. v. 22.

nooergo vniuersi viuificantur in fide Christi, sed tantum fideles quamuis omnes omnino virtute ipsius, qua condiți fuerant excitentur, si ergo de morte corporis loquitur, *in Adam omnes moriuntur*, nullus hoc nomine iudicatur reatus, quando in eodem Adam, & Christus mortuus inuenitur. Neque enim sequuta esset veritas resurrectionis, nisi præcessisset veritas mortis, igitur in Adam pronuntiat Apostolus omnes mori. Si hæc mors non indicat aliud, quàm corporis resurrectionem, nihil spectat profecto ad naturale peccatum, nec quidquam præiudicat innocentibus, si in Adam mori dicantur, in quo & Christus est mortuus. Sin autem hoc quod ait, *in Adam omnes moriuntur*, ad peccatum vis animi, & non ad mortem solum, sed ad mortem ream & miseram pertinere, id est, quam deputata omnibus pœna consequitur, in ea autem videlicet gehenna nec Christus potuit esse nec sancti, igitur nec innocentibus præiudicat, qui vt nihil boni, ita nihil mali voluntarij habent, sed hoc solum retinent, quod à Deo facti sunt, quos iure baptismatis consecramus, vt qui eos fecit condendo bonos, faciat innouando & adoprando meliores. Quod itaque dicit Apostolus, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*, abest tantum ab ista suspicione Traducis Manichææ, quantum Christus à peccato, qui & iniquitatem non habuit, & minus de hominis natura nihil habuit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Quid est, quod aduersus nos disputans dicis, confodiuntur nempe Manichæi, & peccatum naturale credentes, & resurrectionem carnis negantes? Numquid nos sicut illi, aut peccatum tribuimus alienæ naturæ, aut carnis resurrectionem negamus? Prorsus Manichæi confodiantur à nobis, & quando adiuuantur à vobis, in eorum quippe adiutorium discordiam carnis & spiritus peccato Adæ negatis esse tribuendam, vt illi huius mali causam requirentes siue reddentes, alienam mali naturam Deo bono coæternam, commixtam nobis esse concludant. Exponis deinde sequentia, vbi de carnis resurrectione Apostolus disputat, & dicis non eum loqui de resurrectione communi, bonorum scilicet & malorum, sed eorum tantum, qui transferuntur in gloriam. Ita equidem tamen de resurrectione corporis loquitur huic, ergo è contrario mors opponitur corporis, eisque idem morti corporis & resurrectioni corporis, singuli distribuuntur authores, homines

1. Cor. 15. v. 22. Duo: *quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum*; & ipsi homines

A duo proprijs etiam nominibus exprimuntur, vt de quibus hoc dictum sit euidenter appareat, atque additur, *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur.* Nunc enim moriuntur ex pœna, tunc viuificabuntur ex præmio. Non itaque de illa morte nunc loquitur, quæ futura est eis qui cum anima & corpore igne cruciabuntur æterno, alioquin ex vtraque parte verbum futuri temporis poneret, & sicut dixit viuificabuntur, ita diceret mo-

B rientur. Cum verò dixit moriuntur, quod vtique nunc fit, viuificabuntur autem, quod tunc fiet, satis ostendit se de illa morte agere, in eo quod dicit *per hominem mors*, quæ animam dissoluit à carne, quamuis & ad illam mortem pertineat, quæ secunda mors dicitur, qui reatum quem per Adam generatione traxerunt, per Christum regeneratione non soluunt. Nunc proinde, quia de resurrectione corporis loquitur, quæ futura est, cui opponit è contrario mortem corporis, quæ nunc fit, & duo ista contraria singulos authores habent,

C Adam mors Christum resurrectio mortuorum, sicut intelligitur resurrectio illa præmialis, ita & intelligenda est mors ista pœnalis. Præmio quippe à contrario non opponitur natura, sed pœna, & ideo isto loco vbi resurrectio corporis opponitur morti corporis, non de communi resurrectione ait Apostolus, quæ ad iustos & iniustos pertinet, sed de illa potius in qua erunt, qui viuificabuntur in Christo, non qui damnabuntur à Christo quamuis vtrosque ipse resurgere faciat, cuius *vocem audiunt omnes, qui in monumentis sunt, & procedent, qui bene* Ioh 7.29.

D *fecerunt in resurrectionem vitæ, qui autem mala egerunt in resurrectionem iudicij.* Ideo ergo vt dixi, eam volui commendare, quæ ad beneficium Christi pertinet, non etiam illam, quæ tantum ad iudicium, vt quoniam ista præmialis est, mors quoque corporis, quæ à contrario huic opponitur, ostendatur esse pœnalis. Sicut enim vitæ mors, ita præmio pœna contraria est, per quam pœnam, id est corporis mortem quoniam sancti, Martyres certauerunt atque vicerunt, mors eorum in qua nunc dormiunt in conspectu Domini, non suo genere, sed illius mune-

E re pretiosa est. Etiam pœnæ quippe sanctorum, sine dubitatione pretiosæ sunt, sed non quia pretiosæ sunt ideo pœnæ non sunt, sicut non quia pœnæ sunt, ideo pretiosæ sunt, sed quia pro veritate susceptæ, vel cum pietate toleratæ sunt. Hunc sensum sanum & Catholicum si teneres, non in paradisum Dei, hoc est in locum sanctarum delitiarum, non solum mortium pœnas, verumetiam mortiferarum valetudinum

mitteres

mitteres, omnis autem pœna hominis quid est nisi pœna Dei imaginis, quæ si infertur iniustè, profecto à quo infertur iniustus est. Quis porro dubitet quod iniuste inferatur pœna imagini Dei, nisi hoc culpa meruerit? Solus enim mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus sine culpa protulit pœnam, vt nostram scilicet, & culpam vacuaret & pœnam, non eam pœnam quæ * lucida in hoc maligno sæculo fuit, sed quæ nobis debebatur æterna, & tamen ipse etiam nostrum in se affectum morte propinquante suscipiens, *Pater*, inquit, *si fieri potest, transeat à me calix iste.* Qui vtique potestatem habebat ponendi, & sumendi animam suam, sed mortem, quam nulla culpa præcedente pro nobis voluntate non necessitate suscepit, pœnam tamen esse his verbis suis Deus ille magister ostendit, quam solus pro nostra sine vlla sua iniquitate sustinuit. Si ergo ista gloria misericordiæ Christi, qua pro nobis pœnam sine culpa protulit, singularis est, vt non quidem in carne peccati, sed propter similitudinem carnis peccati, in Adam tamen à quo descendit caro peccati etiam ipse moreretur, procul dubio cæteri homines in hoc maligno sæculo, quod extra paradisum est, pœnas quascumque patiuntur à natiuitate vsque ad mortem, in quibus pœnis vtique patiuntur, & mortem pro suis peccatis, vel nascendo tractis, vel male viuendo additis, merito digneque patiuntur sub iusto, & omnipotente iudice, qui vtique nec faceret, nec sineret inferri pœnas imaginibus suis, sine cuius voluntate nec Passer cadit in terram, nisi iuste sciret inferri. Et quid est iusto, nisi merito peccatorum, vel examinatione virtutum, ita vt remissis etiam peccatis, pignus quod renati acceperunt salutis æternæ, in futurum eis sæculum prosit, hic autem soluant quidquid in huius sæculi mortalis vanitate, & malignitate soluendum est? Quid est ergo quod dicis, *ideo baptizari paruulos, vt quos Deus fecerat condendo bonos, faciat innouando, & adoptando meliores.* Bonos quidem fecit, quia omnis natura in quantum natura bona est, sed quos fecit bonos, non iniuste faceret, vel sineret esse miseros, quamuis & tu eos qui innouari dicis, ducere vetustatem veteris hominis cum sint nascendo vtique noui, incautus, & nesciens confiteris. Compelleris igitur vnum ex his tribus eligere, vt aut paradisum impleas pœnis hominum, aut iniustum Deum dicas in pœnis imaginum eius, quas patitur innocentia paruulorum: aut quia hæc duo detestanda, & damnanda sunt, agnoscas originale peccatum, & sic intelligas omnes, qui morte corporis moriuntur, in Adam mori, quia per ipsum hominem mors, id est, per culpam eius, & pœnam, & omnes qui resurrectione corporis non damnantur, sed viuificantur in Christo, in Christo viuificari, quia per ipsum hominem resurrectio mortuorum, id est, per iustitiam eius, & gratiam: quia enim est corporis mors, ideo illi resurrectionem corporis tantummodo pœnalem, cum sit alia quoque pœnalis, è contrario videmus oppositam.

l. lucenda.

IVLIANVS DIXIT: *Vnusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus, deinde hi qui sunt Christi in aduentu eius, deinde finis.* Idem, & alibi, *quis est primogenitus*, inquit, *ex mortuis.* Deinde qui sunt Christi, id est, sancti, rapiuntur in nubibus, post hoc finis quoniam ibunt in regnum æternum, impij vero in ignem æternum, *cum tradiderit regnum Deo patri, cum * æquauerit omnem principatum, & omnem potestatem, & virtutem, oportet enim eum regnare, donec ponat inimicos omnes sub pedibus eius, omnia enim subiecit subtus pedes eius, nouissima autem destruetur mors*: cum *autem dixerit omnia ista subiecta sunt, sine dubio præter illum qui subiecit omnia, nam cum subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse subiectus erit, ei qui sibi subiecit omnia, vt sit Deus omnia in omnibus*, regnum Dei, & patris est, vt impleto numero sanctorum qui in eius præscientia continetur, omnis principatus, & vniuersa virtus aduersariæ potestatis intereat. Oportet quippe hanc efficientiam tanti esse mysterij, vt omnes inimici iustitiæ sub diuinis pedibus collocentur, quod tunc fiet cum destructam se, & victam ab omnibus sanctis mors æterna conspiciet. Cum autem fuerint, tam Christo quàm corpori eius vniuersa illa potestatum genera regni manifestatione subiecta, multo maxime congregatio omnis glorificata sanctorum esse Deo subiecta non desistet, sed totum corpus dignum regno cœlorum, quod sub Christi capite construitur, diuinæ voluntatis perfecta affectione cohærebit, vt extincta omni cupiditate culparum, Deus & contineat cunctos, & compleat.

XXXVII.
1. Cor. 15. v. 23.
l. euacuauerit.

AVGVSTINVS RESPONDIT: In hac parte disputationis tuæ nihil pene, quod ad causam quæ inter nos agitur pertineat, prosequutus es. Cur enim totum locum istum, vbi de resurrectione corporis Apostolus disserit inserendum putasti, nisi propter illud quod ait, sicut *in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur*, quia scilicet corporis mortem non vultis peccato primi hominis tribuere, sed naturæ, quam sic in illo homine primo dicitis institutam, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset. Vnde satis tibi existimo esse responsum. quamobrem prætermissis eis, in quibus exponendis su-

ritas stellarum, stella enim à stella differt in gloria, ita & resurrectio mortuorum seminatur in corruptione, surget in incorruptela, seminatur in ignominia, surgit in gloria, seminatur in infirmitate, surgit in virtute, seminatur corpus animale, surget etiam corpus spiritale. Sic etiam scriptum est, factus est homo primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem: primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis, qualis terrestris, tales & terreni, & qualis cœlestis, tales & cœlestes, sicut portauimus imaginem terrestris, portemus etiam imaginem illius cœlestis. Difficultatem rei B exemplis edomat, & dicit nihil esse impossibile, cum omnipotentia pollicetur effectum: sed sicut resurrectionem corporum, seminum collatione commendat, ita etiam resurgentium diuersitatem, creaturarum varietatibus aperit totum tamen loquitur

Ibidem. de resurrectione beatorum. *Seminatur*, inquit. *In ignominia, surget in gloria; seminatur in infirmitate, surgit in virtute, seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale* Hæc certè nisi in sanctis impleri non potest, impij quoque non in gloriam excitantur, sed in opprobrium sicut Propheta asserit sempiternum. C Hic opportune distantiam naturæ & gratiæ facit, recordaturque testimonij veteris quod dictum est, *factus est homo primus Adam in animam viuentem*, subditque de suo, *nouissimus Adam in spiritum viuificantem.* Ostenditque immortalitatis dona ad viuificantem spiritũ pertinere, animam vero solum viuentem, ad naturam quandoque morientem. Non est ergo, inquit, hoc viuens quod viuificans: viuificans est, qui confert immortalitatem, quam Christo applicat. Viuens est autem qui vita viuit, sed non excludit mortalitatem. Ergo hoc vtramque sententiam fine D discreuit, vt ostenderet Adam factum esse viuentem, sed non immortalem, Christum autem in spiritum non solum viuentem, verumetiam conferentem resurrectionem suis gloriosam, omnibus æternam.

AVGVSTINVS RESPONDIT: Numquid ideo moriturus fuerat Adam etiamsi non peccasset, quia in corpore animali non spiritali erat factus? prorsus erras, si propterea necesse nobis esse arbitraris, paradisum E Dei, mortibus pœnisque morientium, postremo ignominia, infirmitate, & corruptione, in quibusnunc animalia hominum corpora seminantur implere. Lignum enim vitæ quod in paradiso suo plantauit Deus, etiam corpus animale defendebat à morte, donec perseuerantis obedientiæ merito, in gloriam spiritualem quam resurgentes habituri sunt iusti, sine morte interueniente transiret. Iustum enim erat, vt imago Dei nullo fuscata, & obsoleta peccato, tali in-

A seceretur corpori, quamuis de terrena materie creato atque formato, vt ei de ligno vitæ subministrata viuendi stabilitas permaneret, ac viueret interim per animam viuentem, quam nulla ab illo necessitas separaret: atque inde propter obedientiam custoditam, ad viuificantem spiritum perueniret, ita vt non ei subtraheretur hæc vita minor, vbi & mori, & non mori posset, sed illa amplior adderetur, vbi viueret sine vllius ligni beneficio, morique non posset. Nam quæro à te in quali corpore nunc esse existimes Heliam, & Enoch? Animali, an spiritali? Si dixeris animali, cur non vis credere Adam, & Euam, & posteros eorum, si præceptum Dei nulla præuaricatione violarent, quamuis in corpore animali, ita fuisse victuros, vt non viuunt isti, quandoquidem ibi erant illi, quo translati sunt isti, & illic viuunt isti, vnde vt morerentur eiecti sunt illi? corporale namque lignum vitæ, sic vitam subministrabat corporibus animalibus, sicut spiritale lignum vitæ quod est sapientia vitam salutiferæ doctrinæ sanctis mentibus subministrat. Vnde nonnulli diuinorum eloquiorum etiam Catholici * tractores paradisum spiritalem commendare maluerunt, non tamen historiæ resistentes, quæ ostendit euidentius corporalem. Si vero Enoch, & Eliæ spiritale iam corpus esse responderis, cur non primorum hominum, & eorum qui ex illis per seriem successionis nascuntur, si nullum peccatum existeret, quod illos à ligno vitæ merito separaret, animale corpus in spiritale potuisse transire sine morte mediatoris, ne paradisum Dei, ne locum fœlicium gaudiorum, pœnis morientium, & innumerabilibus mortiferorum morborum cruciatibus implere cogatis?

l. tractatores.

IVLIANVS DIXIT: *Sed non primum*, inquit, *quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale est. Primus homo de terra terrestris, secundus homo de cælo cælestis, sicut portauimus imaginem terrestris, portemus & imaginem illius cælestis.* Aperte nempe transit ad studia, vultque tantum interesse inter præteritam nostram, & præsentem conuersationem, quantum interest inter mortalitatem, & immortalitatem. *Primus*, inquit, *homo de terra terrestris, secundus homo de cœlo cœlestis*, nomine substantiarum propositi indicat diuersitatem. Neque enim Christus quem hominem cœlestem vocat, carnẽ suam de cœlo * deposuit, quam de semine Dauid de semine Adam, & intra mulierem de mulieris carne suscepit. Terrestem ergo & cœlestem refert ad virtutes, & vitia. Denique sequitur. *Sicut portauimus imaginem terrestris portemus etiam imaginem illius cœlestis.* Sic & ad Romanos, *humanum est quod dico*

XL.

Ibidem.

f. depromsit

Rom. 6. v. 19. *propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.* Tenorem vero sequens exhortationis assumptæ subdit, quod nisi intelligatur, omnia ei videbitur dicta subruere. *Hoc ego dico fratres,* 1. Cor. 15. v. 50. *quia caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt, nec perpetuitatem interitus possidebit.* Nempe in his locis in quibus nihil aliud quàm de affirmanda carnis resurrectione laborauerat, quam dixerat in regni gloria collocandam, nunc pronuntiat, quia *caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt.* Si caro non possidet, si sanguis non possidet, vbi est, cuius supra pompam regenerat resurrectio mortuorum? Verum scripturæ more, carnem & sanguinem, vitia non substantiam nominant. Denique hoc idem aperuit. *Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem* Ibidem. *resurgemus, sed non omnes immutabimur,* intellexit se magister egregius supra beatitudinem tantum futuræ resurrectionis vocabulum indicasse, & ideo illud ne ambiguum remaneret absoluit, *omnes quidem resurgemus.* Ecce quæ est excitatio communis. *Sed non omnes immutabimur,* ecce vbi est resurrectio mortuorum beatorum, immutatio ergo in gloriam illis tantum debetur, qui non iram Dei, sed amorem merentur. *In momento,* inquit, *in ictu oculi, in nouissima tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Denuo hic transit ad eos sanctos, quos dies ille in carne reperiet, & dicit quoniam in momento tam breui quàm potest esse extremus finis sonorum, & qui mortui fuerant excitentur incorrupti, id est, integri, & qui inuenti fuerint, immutentur in gloriam, *oportet enim hoc corruptibile induere incorruptelam, & mortale hoc induere im-* Ibidem. *mortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est. Absorpta est mors in victoriam suam, vbi est mors tuus aculeus? Vbi est victoria tua? aculeus autem mortis peccatum, virtus autem peccati lex.* Ostendit vt sæpe quoniam de sanctorum tantum resurrectione loqueretur, ideo prætermittens illam impiorum excitationem dignum esse pronuntiat, vt in corporibus sanctorum corruptibilitas æternitate gloriæ deuoretur. Cum autem hoc, inquit, fuerit impletum, tunc licebit insultare diabolo, & morti perpetuæ, quæ hanc corruptionem naturalem fecerat malam videri, tunc increpabunt sanctorum gaudia, contusum à se aculeum mortis videntium, dicentque, *Vbi est mors aculeus tuus? vbi est, victoria tua? aculeus autem mortis peccatum, virtus autem peccati lex,* id est, ô tu mors æterna, a culeum habebas peccatum, quo desertores iusti-

A tiæ vulnerares, quoniam si hoc aculeo armata non esses, id est, peccato voluntario, nulli omnino nocuisses. Peccatum hoc & hunc aculeum viribus fidei confractum vides, remuneratione nostra teste, à qua nos conabaris abducere, aculeus quippe tuus peccatum fuit, & virtus peccati tui lex erat, *quoniam vbi non est lex, nec præuaricatio.* Vel certe quamuis aculeus peccatum esset, tamen fortior factus est apud præuaricatorum dumtaxat animos, postquam mors ei legis admota est, quæ tamen non ad hoc data fuerat, vt acueret. *Lex enim sancta, &* f. Moysis legi. B *mandatum sanctum, & iustum & bonum, sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi mortem operabatur, vt fieret supra modum ip-* Ad Rom. 7. v. 12. & 13. *sum peccatum peccans per mandatum.* Hæc ergo virtus, quam aculeus tuus spontaneæ in nobis iniquitatis consequebatur adiutu, fidelium virtutibus, fidelium iam coronis victa comprobatur, & fracta: Insultamus igitur tibi, *Deo nostro gratias referentes qui dedit nobis hanc victoriam per Deum nostrum Iesum Christum.* 1. Cor. 15. v. 57.

C Avgvstinvs respondit: De imagine terrestris, & de imagine cœlestis hominis satis iam superius disputatum est, tibique respondimus quod imago cœlestis, nunc fide ac spe portari potest, portabitur autem reipsa præsentata atque donata, cum resurrexerit corpus spiritale, quod nunc animale seminatur. Duas quippe istas imagines terrestris videlicet hominis vnam, celestis autem alteram, singulis rebus attribuit, illam scilicet animalis corpori, hanc spiritali, superius enim dixit, *sed non primum, quod* D *spiritale est, sed quod animale, postea quod spiritale est:* protinusque subiunxit, *primus homo de terra terrestris, secundus homo de cœlo cœlestis, sicut portauimus imaginem terrestris, portemus etiam imaginem illius cœlestis.* Quis est ille nisi Adam, per quem mors? Et quis est iste, nisi Christus per quem resurrectio mortuorum? *quoniam, & per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum, sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur,* id est, quicumque viuificabuntur non nisi in Christo viuificabuntur, vnde iam superius sumus loquuti. Nulla est vtique ambiguitas ad E quas duas res duæ istæ referantur imagines, illa namque refertur ad mortem, hæc ad resurrectionem. Illa ergo ad mortem corporis, quia hæc ad resurrectionem corporis, illa ad corpus animale quod seminatur in ignominia, hæc ad spiritale quod resurget ad gloriam. Illa nascendo, hac induimur renascendo. Sed quoniam sub peccato nascimur, in peccatorum autem remissione renascimur, sicut portauimus, inquit, imaginem terrestris, sic etiam, portemus imaginem

cœlestis, illud factum esse, commemorat, hoc exortatur vt faciat. Nemo enim potest efficere vt non fuerit natus in pœna, qua corpus eius seminetur in ignominia, sed nisi fuerit renatus, & perseuerauerit in eo quod est renatus in gratia non perueniet ad spiritalis corporis habitudinem quod resurget in gloria. Quid est, ergo quod dicis aperte nempe transit ad studia, vultque tantum interesse inter præteritam nostram & præsentem conuersationem, quantum interest inter mortalitatem & immortalitatem? cum potius Apostolus non ad B illud transeat, sed id quod, de resurrectione cœperat exequatur, cui econtrario carnis mortem opponit. Non itaque duas conuersationes malam scilicet, & bonam, vult hoc loco intelligi, sed resurrectionem carnis, ita per Christum futuram, sicut per Adam mortem carnis asserit factam. Sine hominem Dei agere quod agit, tu eum sequere, noli conari vt te sequatur. Non enim sequitur quantumcumque co- C nens, aperte resurrectioni carnis, mortem carnis opponit, aperte his singulis rebus singulos disperditur authores, morti corporis Adam, resurrectioni corporis christum. Aperte duas imagines, vnam terrestris hominis aliam cœlestis à contrario inter se conferens illam corpori attribuit animali, quod per Adam meruit vt seminetur in ignominia, istam spiritali quod per Christum merebitur resurgere in gloria? qui etiam secundum carnem homo cœlestis est dictus, non quia eam sumpsit in cœlo, sed quia & ipsam leuauit in cœlum Si studium bonum & bona conuersatio, D facit, vt ad gloriosam resurrectionem perueniant, numquid studio malo & mala conuersatione vitæ huius, quam nati, & accessu ætatis duximus, factum est vt in corpore animali cum mortis propagine nasceremur? quis enim malo studio vel vllo studio sibi comparauit ærumnosæ natiuitatis initium? quis mala conuersatione id egit, vt eum quomodolibet vixerit mori necesse sit? Plane si hæc duo, id est imaginem terrestris hominis quæ ad corpus pertinet animale, & imaginem cœlestis quæ ad corpus pertinet spiritale, & ad E conuersationes referre volumus, sicut resurrectionem spiritalis corporis in parte iustitiæ ponimus, ita mortem corporis animalis ponere in peccati parte debemus, quia sicut in Christi iustitia fiet ista resurrectio, ita in Adæ iniquitate facta est mors illa: quod si intelligas, & huic apertissimæ consentias veritati, concedo quod dicis, terrestrem & cœlestem referri ad vitia & virtutes; sicut enim virtus Christi faciet, vt resurgat corpus spiritale, ita vitium Adæ fecit vt moreretur corpus animale. Non itaque huic congruit, eiusdem Apostoli ad Romanos illa sententia, *sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete vestra membra seruire iustitiæ in sanctificationem*, ibi enim de malis & bonis operibus loquebatur, hic autem de resurrectione corporis & morte corporis loquitur. Sed quoniam qui ratione iam vtuntur ad resurrectionem gloriosam quæ tunc fiet, quando spiritale corpus resurget, venire non poterunt nisi hoc, credant & sperent, ideo quod terrestris hominis imaginem portauerimus, commemorans in qua est per hominem mors, vt imaginem cœlestis hominis portemus hortatur, in qua est per hominem resurrectio mortuorum, vt quomodo per Adæ peccatum venimus in mortem corporis animalis, ita per Christi iustitiam veniamus in resurrectionem corporis spiritalis. Deinde subiungit, *hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt.* Vbi te non reprehendimus nomine carnis & sanguinis significatam carnalem prudentiam credidisse, non ipsam substantiam corporis animalis, quæ seminatur quidem in ignominia, sed tamen resurget in gloria, & regnum Dei proculdubio possidebit, quamuis & aliter hoc possit intelligi, vt isto loco, nomine carnis & sanguinis, corruptio significata sit, quam nunc in carne videmus & sanguine, quæ vtique corruptio regnum Dei non possidebit, quia corruptibile hoc induetur corruptione. Vnde cum dixisset *caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*, tanquam exponendo quod his nominibus significauerit, ne ipsa carnalis substantia crederetur, adiunxit, *neque corruptio incorruptionem possidebit.* Et secundum istum, sensum magis videtur cœtera attexere, sed vtrumlibet his verbis author eorumdem verborum significare voluerit, neutrum est contra fidem, quæ ita se habet, vt non dubitet in carne incorruptibili possessuram regnum Dei ex omnibus gentibus congregatam Dei familiam. Non vtique hoc reprehendimus, quod etiam ante nos diuinarum scripturarum Catholici tractatores plærique dixerunt, carnem & sanguinem hic posse accipi homines, qui secundum carnem, & sanguinem sapiunt, & ideo regnum Dei non possidebunt, sicut enim ait idem doctor gentium, *sapere secundum carnem mors est.* Sed quod non vis mortem corporis animalis per peccatum primi hominis accidisse, cum au-

Rom. 6. v. 19.

dias eundem Apostolum dicentem, *corpus mortuum est propter peccatum*, neque negare audeas resurrectionem corporis spiritalis, quæ morti corporis animalis opponitur, è contrario per iustitiam secundi hominis affuturam, & hoc ideo non vis, vt corporibus mortuorum, & per hæc etiam cruciatibus morientium impleas paradisum beatarum delitiarum, memorabilem locum, hoc reprehendimus, hoc detestamur, hoc dignum anathemate iudicamus. Cui enim morti in fine insultabitur cum dicetur, *ubi est mors victoria tua? ubi est mors aculeus tuus?* nisi aut diabolo, etiam mortis corporalis authori, aut ipsi morti corporis quam resurrectio corporis absorbebit. *Hic enim sermo tunc fiet, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem*, sine ambiguitate quippe dicit Apostolus. *Cum corruptibile hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, absorpta est mors in victoriam, ubi est mors victoria tua, ubi est mors aculeus tuus.* Cui morti hoc dicetur, nisi quæ absorbebitur in victoriam? & quæ ista est, nisi quæ tunc absorbebitur quando corruptibile hoc corpus atque mortale, incorruptione atque immortalitate vestietur? huius ergo corporalis mortis aculeus peccatum est, quia huic morti dicetur, vbi est mors aculeus tuus? quem aculeum dixit esse peccatum, aculeus videlicet quo mors est facta, non quem fecit ipsa, sicut poculum mortis est quo mors fit, non quod à morte fit; quomodo ergo, vt putas non huic, sed perpetuæ insultabitur morti? Numquid ipsa absorbebitur in victoriam, cum mortale hoc induerit immortalitatem? Numquid adversus sanctos ipsa contendit, vt eius timor certamine vincatur illorum, quæ prius eos victos tenebat, quando eam timendo peccabant? Nonne propter ipsam vincendam mortuus est, *& euacuauit eum qui potestatem habebat mortis, id est, diabolum, & liberauit eos qui timore mortis per totam vitam rei erant seruitutis?* Numquid timore mortis rei erant, cum potius qui eam non timuerint rei fiant propter quod Dominus ne mors ista corporis timeatur, cuius timor facit reos, sed illa potius sempiterna, quam non timendo fiunt rei, apertissime dicit. *Nolite timere eos qui corpus occidunt, & postea non habent quid faciant, sed eum timete, qui habet potestatem, & corpus, & animam perdere in gehennam*, hæc est certè mors secunda & perpetua, contra cuius timorem non certant sancti, sed contra istam potius corporis temporalem: Nam vt hanc vincant, illam timent, quia cum hanc proiectate, & iustitia vicerint, illam non sentient. Hanc ergo non illi in-

Luc 12. 4

sultabunt dicentes, vbi est mors victoria tua, quod alibi scriptum est, vbi est mors contentio tua? Cum igitur huius mortis aculeus sit peccatum, qua fronte audes dicere non peccato primi hominis esse factum, vt in illo à ligno vitæ separemur, & morte etiam corporis plecteremur? quid est rogo te quod aduersus diuinorum eloquiorum euidentiam, incredibili rabie spumantis loquacitatis oblatras, tanquam non possit in Dei paradiso anima tua obtinere vitam, nisi illuc introduxeris corporis mortem, cum tot & tantis corporalibus morbis, carnificibus, præcursoribus mortis? attende tibi potius, ne in locum delitiarum sanctarum mittendo corporis pœnas, tu ipse pendas in loco perpetuorum dolorum, & animi, & corporis pœnas.

XLI. IVLIANVS DIXIT: In hoc sane loco Augustinus aculeum mortis, peccatum illud opinatur antiquum, non intelligens quid sequatur, id est, *virtus peccati lex*, quam legem, præceptum quod Adæ positum est conatur asserere. Sed illa lex non fuit peccati virtus, verum peccati genus, aliud est enim exstanti rei dare virtutem, aliud quod non extitit procreare. Esus ergo illius arboris, si non esset interdictus, malus non fuisset, postquam autem interdictus est, & à præuaricatione vsurpatus, natum est ibi ex interdicente, & contemnente peccatum, quamuis non ideo data lex fuisset, vt delinqueretur, tamen idem faciendo, id est, de arbore comedendo non deliquisset homo quia bona arbor erat, nisi gustus eius à lege interdictus fuisset. Quod ergo per se prauum est, verbi gratia, parricidium, sacrilegium, adulterium, & malum esse etiam sine lata lege dignoscitur, benedicitur apud præuaricatores, qui cupientiores prohibitione redduntur, virtutem acquisisse per legem: quod vero inique non vsurpatur, nisi interdicatur, genus ibi proprie, non robur ei constat à legis occasione collatum. Verum quoniam hic sui longior huius quoque Libri fine commoneo lectorem meum, vt vigilanter inspiciat, nullam in lege Dei occasionem Manichæi, impietatis ostendi, sed si qua putantur, ambigua secundum regulas veritatis atque rationis, & exponi posse, at iustitiæ conuenire non dubitet. Et illos ergo qui dicunt, non per Christum erit resurrectio mortuorum, & illos qui asserunt æque contra Apostolum non nostræ naturæ corpus habuisse Christum, per quod Manichæum, scita venerantur, eodem & qui lege Dei congruat, vigore damnamus.

EXPLICIT LIBER IVLIANI.

AGVSTINVS RESPONDIT : Ego nunquam dixi eam legem, quæ in paradiso data est, Apostolum significasse, vbi ait, *Virtus peccati lex*, frustra ergo aduersus me tanquam hoc ego dixenm, tu multa dixisti: Virtutem namque peccati iam quidem existentis, eam legem semper intellexi, de qua

Rom. 7. v. 7. idem Apostolus. *Quid ergo dicemus*, inquit, *lex peccatum est, absit, sed peccatum non cognoui nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret non concupisces; occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Ecce quomodo est virtus peccati, minus enim operabatur peccatum, quando prænaricationem nondum operabatur, quia lex nondum data erat, *vbi enim lex non est, nec præuaricatio*, nondum ergo erat omnis concupiscentia antequam prohibitione sic cresceret, tamque fortis fieret, vt ipsius prohibitionis qua creuerat, vinculum rumperet. Hoc & teipsum scire monstrasti multa in hanc sententiam disserendo, quamuis vt hoc ostenderes alia potius adhibuisti testimonia Apostolica, non hoc quo ego nunc vsus sum, fortasse ideo ne peccatum esse concupiscentiam fatereris. Apertissimè quippe illam demonstrauit esse peccatum qui dixit, quod commemoraui, *peccatum non cognoui, nisi per legem*; & velut quæreremus quod peccatum, *nam concupiscentiam*, inquit, *nesciebam, nisi lex diceret non concupisces*. Hæc igitur concupiscentia vtique mala, qua caro concupiscit aduersus spiritum, nondnm erat ante primi hominis illud grande peccatum, sed esse tunc cœpit, naturamque humanam tanquam Traducem vitiauit, vnde trahit originale peccatum; cum illa quippe omnis homo nascitur, nec huius concupiscentiæ reatus nisi in renascentibus soluitur, vt eo post hanc absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad perpetrandum opus malum spiritu aduersus eam vel non concupiscente, vel non fortius concupiscente consente. Addunt ergo vires eidem concupiscentit peccata, quæ accedunt propria volnntate peccantium, & ipsa consnetudo peccandi, quæ non frustra dicit solet secunda natura: sed ne tunc quidem omnis est concupiscentia. Adhuc enim habet quo crescat, quoniam minot est, qnandiu non à sciente sed ab ignorante peccatur. Ideo non ait, Non habebam, *sed nesciebam concupiscentiam, nisi lex diceret non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam.* Omnis est enim concupiscentia, quando prohibita concupiscuntur ardentius, & peccata iam cognita, ignorantiæ sublata excusatione, & accedente legis præuaricatione, commit-

A tuntur immanius. Vnde lex Dei apud eos, quos non adiuuat gratia Dei, per agnum Dei, qui tollit peccata mundi, non correctio peccantis, sed virtus potius est dicta peccati; & ideo cum dixisset, *virtus peccati lex*, tanquam responderetur, quid ergo faciemus si peccatum nec lege tollitur, sed augetur, continuo subijciens vbi spes debeat esse certantibus, *gratias*, inquit, *Deo qui dedit nobis victoriam*, vel sicut alij codices habent, quod & Græci habent, *qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum*, 1 Cor. 15. v. 17.

B Verissime prorsus, *si enim data esset lex, quæ posset viuificare omnino ex lege esset iustitia, sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu* Christi daretur credentibus: hi enim sunt filij promissionis & vasa misericordiæ, quibus ideo data est, promissio ex fide Iesu Christi, quia misericordiam consequuti sunt, vt fideles essent, quod etiam de seipso dicit Apostolus, ne vel ipsa fides ex qua incipit, & ad quam refertur quidquid temperanter & iuste & pie gerimus, ita tribuatur nostræ voluntatis arbitrio, tanquam non nobis Deo mi-

C serante donetur, à quo etiam *voluntas ipsa*, Prou. 8 apud 70. sicut scriptum *est præparatur*, vnde sancta Ecclesia per ora supplicantium sacerdotum non solum profidelibus, vt in eo quod credunt perseuerante pietate non deficiant, verumetiam pro infidelibus orat vt credant. Ex quo enim per humanum liberum arbitrium Adam commisit illud grande peccatum, & omne genus hominum in commune damnauit, ab hac communi damnatione homines quicumque liberantur, non nisi diuina gratia & misericordia liberantur,

D ET QVIDQVID LEX DEI IVBET, NON NISI EO QVI IVBET ADIVVANTE, INSPIRANTE, DONANTE COMPLETVR, qui rogatur vt permaneant, vt proficiant, & perficiantur fideles, qui rogatur etiam vt credere incipiant infideles. Quas Ecclesiæ sanctæ preces toto terrarnm orbe crescentes & feruentes, opprimere ac extingnere cupiunt, qui contra istam Dei gratiam humanæ voluntatis arbitrium, vt grauius de alto præcipitenti, extollunt potius potius qnam defendunt. In quibus contensiosum locum vel

E soli, vel præcipue vos tenentes, qui Christum Iesum paruulis non vultis esse Iesum, quos nullo peccato originali attaminatos esse contenditis cum ille propterea Iesus appellatus sit, *quia saluum facit populum suum*, non à corporalibus morbis, quos & in populo non suo sanare consueuit, *sed à peccatis eorum*. Quamnis ergo Apostolus in eo quod ait, *aculeus mortis est peccatum*, illam sine ambiguitate expressent mortem, quæ resurrectioni corporis de qua loquebatur

opposita est, id est, corporis mortem, ipsa enim absorbebitur in victoriam quando corpore spiritali resurgente iam non erit, quia immortalitas etiam corporis erit, quæ nullo peccato possit amitti, tamen in eo, quod sequutus adiunxit, *virtus verò peccati lex*, non legem significauit, quæ data est, in paradiso, illa enim peccati quod nullum adhuc esset, virtus esse non posset, sed eam legem virtutem dixit esse peccati, quæ subintrauit vt abundaret peccatum, & operaretur omnem concupiscentiam, id est, non eam tantum, quæ in paradiso exorta mortificauit & corpus, cum qua omnis homo nascitur; nec eam tantum, quæ peccatis per cuiusque malos mores accedentibus creuit, verumetiam illam, quæ mandato prohibente, ardentius excitata ad præuaricationem vsque peruenit; vt victoria qua non solum peccati cupiditas, verumetiam mortis corporalis vinceretur timor: postremo ipsius mortalitatis absorbetur infirmitas, non lege per Moysem data, sed per Christum facta gratia præstaretur. Proinde ita dixit Apostolus, *Aculeus autem mortis est, peccatum virtus verò peccati lex, gratias autem qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum*, tanquam diceret, Aculeus quidem mortis est peccatum, quia peccato etiam mors ista corporis facta est. Cuius authori vel ipsi etiam morti dicetur in fine ab eis, quibus in gloria resurgentibus absorbebitur, *vbi est mors victoria tua, vbi est mors tuus aculeus*? Sed iste aculeus, id est, peccatum, per vnum ingrediens & in omnes homines cum morte pertransiens, alijs quoque additis multiplicatum, nec lex sancta & iusta, & bona † quieuit auferre. Virtus enim potius eius effecta est, cum prohibita concupiscentia magis ardesceret, & ad præuaricationis cumulum perueniret, quid ergo restabat, nisi vt gratia subueniret? *gratias itaque Deo qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum*, qui nostra debita dimittendo, & non in tentationem * non inferendo ad nouissimam victoriam, qua mors etiam corporis absorbeatur adducit, vt qui gloriatur non confidat in virtute sua, *sed in Domino glorietur*. Hæc recta & Catholica fides, in qua etiam didicimus, & tenemus mortem quoque corporis eo aculeo factam, quod est peccatum, tantum à Manichæorum diuersa est, eique potius declaratur aduersa, vt vobiscum illi dicant potius, quàm nobiscum, sic mortalem Adam factum, vt siue peccaret, siue non peccaret, moriturus esset. Ideo vos Manichæos dicimus, quia & vos hoc dicitis. Nec videtis tamen, neque nos à vobis ideo dici debere Manichæos, quia malum esse concupiscentiam, qua caro concupiscit aduersus spiritum, & illi & nos dicimus, sed vos ab eis in eo, quod simul dicitis, dissimili quidem, verumtamen alio errore distatis, qui mortem carnis non sicut illi naturæ tribuistis alienæ, nobisque permixtæ; sed eam naturæ nullo vitiatæ peccato impingitis nostræ? ac sic paradisum honestissimæ ac fœlicissimæ voluptatis, funeribus mortuorum, & cruciatibus morientium infœliciter atque indecenter impletis. Nos verò in eo, quod cum Manichæis dicimus concupiscentiam carnis, qua contra spiritum concupiscit, malum esse, atque à Patre non esse, non ab eis alio quamuis dissimili, tamen ipso hæretico errore, sed Catholica veritate distamus, quia istam discordiam duarum † concupiscentiarum carnis & spiritus, non cum illis per alienæ Deo coæternæ malæque naturę commixtionem nobis accidisse, sed cum Catholico Ambrosio, eiusque consortibus, *per præuaricationem primi hominis in naturam nostram vertisse*, differimus, & contra vtrosque vestrum fidenter asserimus, & carnem Christi non sicut illi nullam, nec sicut vos calumniamini à natura nostræ carnis alienam, sed ab hoc nostro vitio, quo caro contra spiritum concupiscit, immunem atque omnino integram prædicamus. Vos autem mala negando esse, quæ mala sunt, eorumque originem non ad primi hominis referendo peccatum, non vt ea mala non sint, efficitis, sed vt ex mala natura bono æterno coæterna esse credantur, detestabili cœcitate suffragamini Manicheis, eosque accusatis inaniter, quia miserabiliter adiuuatis.

1 Cor. 15. v. 56. & 57.

l. quiuit.

l. nos.

f. substantiarum.

Explicit Liber sextus Aurelij Augustini Episcopi Catholici, contra Iulianum hæreticum Pelagianum fœliciter.

SANCTI
AVGVSTINI
HIPPONENSIS
EPISCOPI
EPISTOLA VNICA
SERMONES VARII
ALIIQVE TRACTATVS HACTENVS INEDITI.

SANCTI AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI EPISTOLA VNICA AD MACROBIVM

DOMINO DILECTISSIMO ET HONORABILI FRATRI MACROBIO Augustinus Presbyter Ecclesiæ Catholicæ in Domino æternam Salutem.

Pro Diacono quodam, ne eum rebaptizaret.

P R I V S quàm ad rem veniam, de qua tuæ beneuolentiæ scribere volui; † titulus huius Epistolæ ne te vel alium quempiam moueat, rationem breuiter reddam. *Domino* scripsi, quia scriptum est *vos in libertate vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, sed per charitatem seruite inuicem*; Cum ergo vel hoc officio litterarum per charitatem tibi seruiam, non absurdè te dominum voco, propter vnum & verum dominum nostrum, qui nobis ista præcepit. *Dilectissimo* autem quod scripsi, nouit Dominus quod non solum te diligam, sed ita diligam vt meipsum: Quandoquidem bene mihi sum conscius, & bona me tibi optare, quæ mihi. *Honorabili* verò quod addidi, non ad hoc addidi, vt honorarem Episcopatum tuum, mihi enim Episcopus non es; neque hoc cum contumelia acceperis, sed ex animo, quod in ore esse debet est est, non non. Neque enim ignoras, aut quisquam hominum qui nos nouit ignorat, neque te esse Episcopum meum, neque me Presbyterum tuum. Honorabilem ergo te ex ea regula libenter appello, quia noui te esse hominem, & noui hominem ad imaginem & similitudinem Dei factum, & in honore positum ipso ordine & iure naturæ, si tamen intelligendo quæ intelligenda sunt seruet honorem suum, Nam ecce scriptum est, *homo cum in honore positus non intellexit, comparatus est iumentis* * *insipientibus, & similis factus est illis*. Cum ergo te honorabilem, in quantum homo es appello, cum præsertim de tua salute atque correctione quamdiu in hac vita es, desperare non audeam. *Fratrem* vero vt vocem, non te latet præceptum nobis esse diuinitus, vt etiam eis qui negant se fratres nostros esse, dicamus, fratres nostri estis. Et hoc vehementer valet ad causam propter quam scribere volui fraternitati tuæ Iam enim reddita ratione cur Epistolæ talem ianuam fecerim, audi placidissimé quæ sequuntur.

Ego cum in ista regione consuetudinem hominum lugendam atque plangendam qui cum Christiano nomine glorientur,

† *lege titul.* * *al insẽsatis*

Christianos rebaptizare non dubitant, quibus verbis poteram * detestari, non defuerunt (lege detestare.) laudatores tui qui mihi dicerent, ista te non facere. Fateor, primo non credidi: deinde considerans posse fieri, vt animam humanam de futura vita cogitantem, Dei timor inuaderet, vt se à scelere apertissimo temperaret, gratulatus credidi quod tali proposito ab Ecclesia Catholica nolueris esse nimis alienus. Quærebam sane occasionem loquendi tecum, vt si fieri posset ea quæ parua remanserat inter nos dissensio tolleretur; cum cur ante paucos dies Diaconum nostrum Mutigensem te rebaptisasse nuntiatum est. Dolui vehementer & illius miserabilem lapsum, & tuum, frater, inquinatum scelus. Manifestum nobis est enim quæ sit Ecclesia Catholica: gentes sunt hæreditas Christi, & possessio Christi termini terræ: Nostis & vos, aut si non nostris aduertite, facillimè à volentibus sciri potest. Rebaptizare igitur hæreticum hominem qui hæc sanctitatis signa & præceperit quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem Catholicum immanissimum scelus est: tamen non adeo credens, quia de te mihi persuasum bene tenebam, Mutigenam punxi, & eum quidem miserum videre non potui; à parentibus vero eius audiui, quod vester iam & Diaconus factus sit. Et tamen ita bene adhuc de tuo corde sentio, vt eum rebaptizatum esse non credam. Quare, frater dilectissime, per diuinitatem & humanitatem domini nostri Iesu Christi obsecro, vt rescribere mihi digneris quid gestum sit; & sic rescribere vt noueris me in Ecclesia fratribus nostris Epistolam tuam vel legere, vel recitare. Quod ideo scripsi, ne cum id postea facerem quod me non sperares esse facturum, offenderem charitatem, & iustam de me apud communes amicos querelam deponeres. Quid ergo te impediat ad rescribendum, non video. Si enim rebaptizas nihil est quod homines de tuo Collegio reformides, cum id te rescriptis facere, quod te illi facere etiam si nolles, iuberent. Cum autem id quantis potueris documentis faciendum esse defenderis, non solùm non succensebunt, sed etiam prædicabunt. Si autem rebaptizas, arripe libertatem Christianam frater Macrobi, quæso te non cuiusquam hominis in contemplatione Christi aut reprehensione mouearis, aut exhorrescas potestatem. Transit honor sæculi, transit ambitio. In futuro Christi iudicio nec absides gradatas, nec cathedras velatas, nec Sanctimonialium occursantium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem, vbi cœperit accusare conscientia,

A & conscientiarum arbiter iudicare. Quæ hic honorant, ibi onerant; quæ hic releuant, ibi grauant. Isto quæ tempore propter Ecclesiæ vtilitatem, honorum nobis exhibentur, defendentur forte bona conscientia, defendere autem non poterit mala. Quod ergo tam pio & tam religioso animo facis, si tamen facis vt Ecclesiæ Catholicæ baptismum non iteres, sed approbes potius, tamquam vnius verissimæ matris, quæ omnibus gentibus, & generandis præbet sinum, & generatis vera infundit tanquam vnius pos- B sessionis Christi Ecclesiæque ad terras terminos porrigentis, si hoc verè facis, cur non erumpis in exultantem & liberam vocem? Cur lucernæ tuæ tam vtilem splendorem premis sub modio? Cur non discissis atque abiectis veteribus pellibus timidæ seruitutis, potius Christiana indutus, * existis & dicis, ego (lege existis,) vnum baptisma noui, Patris & Filij & Spiritus sancti nomine consecratum atque signatum. Hanc formam vbi inuenio, necesse est vt approbem; non destruo quod C dominicum agnosco, non exsufflo vexillum regis mei; vestem Christi qui diuiserunt, non violauerunt: & illi adhuc Christum nnn resurrecturum crediderunt, sed morientem videbant. Si à persequutoribus vestris concissa non est pendentis in Cruce; cur à Christianis destruitur sacramentum sedentis in cœlo? Si veteris populi temporibus Iudæus essem, quando aliud melius esse non possem, accepissem vtique circumcisionem: quod signaculum iustitiæ fidei, tanti † (al. tantum.) tum illo tempore valuit, antequam Domini euacuaret aduentus, vt infantem filium Moysi Angelus præfocasset, nisi ma- D ter accepto calculo circumcidisset puerum, & hoc sacramento imminentem perniciem depulisset; & hoc sacramento etiam Iordanem fluuium refrænabit; & reduxit in fontem. Hoc sacramentum ipse Dominus quamquam euacuauerit crucifixus, natus tamen accepit, non enim signacula illa damnata, sed succedentibus oportunioribus decesserunt. Nec verò sicut circuncisionem abstulit primus aduentus, sic baptismum auferet secundus aduentus, Sicut enim nunc posteaquam venit libertas fidei, & remotum est seruitutis iugum, nullus E Christianus circumciditur carne; Sic tunc regnantibus iustis cum domino, damnatisque impijs nemo rebatizabitur, sed illud quod ista figurant, id est circumcisio cordis, & munditia conscientiæ manebit in æternum. Si ergo illo tempore Iudæus essem, & veniret ad me Samaritanus, vellet que illa, errore derelicto, * qua etiam dominus implorauit dicens, (lege. quem etiam dominus improbauit,) *vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quoniam salus*

lus ex Iudæis est. Vellet ergo Samaritanus A
quem Samaritani circumciderant, fieri Iu-
dæus, vacaret certè iterationis audacia, &
id quod apud hæresim factum erat, quod
præceperat dominus, non repetere, sed
approbare cogeremur. Quod si in carne
circumcisi hominis non inuenirem locum,
vbi circumcisionem repeterem, quia vnum
est illud membrum; Multo minus inuenitur
locus in vno corde, vbi baptismus Christi
reputetur. Ideo qui duplicare baptismum
vultis, necesse est omnino vt corda dupli-
cia requiratis. Clama ergo rectè te facere B
si non rebaptizas, & non solum sine trepi-
datione, sed & cum gaudio mihi inde scri-
frater, be, nulla te tuorum concilia † exterreant,
si enim hoc eis displicuerit, non sunt di-
gni qui te habeant; si autem placuerit, cre-
dimus de misericordia Domini, qui timen-
tes sibi displicere, & conantes placere nun-
cito; quam deserit, quod inter nos & vos, † pax
erit, nec propter honores nostros de qua
sarcina, periculosa ratio redditur, miseræ
plebes credentes in Christum, habent in do-
mibus suis communes cibos, & mensam C
Christi communem habere non possint.
Nonne ingemiscimus quod vir & vxor, vt
fideliter coniungant corpora sua, iurant si-
bi plærumque per Christum; & ipsius Chri-
sti corpus diuersa communione dilaniant?
Hoc tantum scandalum, tantus Diaboli
triumphus, tanta pernicies animarum, si
per tuam modestiam & prudentiam & di-
lectionem quam debemus ei, qui pro no-
bis suum sanguinem fudit, ablata de me-
dio in his regionibus fuerint. Quis expli-
le e mise- cet verbis, quam tibi palmam præparet Do-
a aliter. minus, vt ad cætera membra sananda, quæ D
per totam Africam tabefacta † mirabiliter
iacent, à te proficiscatur tam imitabile me-
dicinæ documentum?

Quam vereor, quoniam cor meum vi-
dere non potes, ne si ibi cum insultatione
potius quam cum dilectione loqui videar;
sed certe amplius quid faciam non inuenio,
nisi vt inspiciendum sermonem meum ti-
bi offeram; animum Domino. Tollamus
de medio ioania obiecta, quæ partibus ab
Vide contra imperitis iactari contra inuicem solent.
litteras Pe- Nec tu obijcias tempora † Macariana, nec E
til. lib. 2. c.
92. & c. 39. ego sæuitiam Circumcel ionum. Si hoc ad
te non pertinet, nec illud ad me. Area do-
minica necdum ventilata est. Sine paleis
esse non potest; nos oremus, atque aga-
mus quantum possumus, vt frumentum si-
mus. Ego de rebaptizato Diacono nostro
silere non possum; scio quam mihi silen-
tium perniciosum sit. Non enim cogito in
Ecclesiasticis honoribus tempora ventosa
transigere, sed cogito me principi pasto-

A rum rationem de commissis † opibus red- lege ouibus,
diturum. Si forte nolles vt hæc tibi scribe-
rem; oportet te frater ignoscere timori
meo; multum enim timeo ne me tacente
& dissimulante, alij quoque rebaptizantur
à vobis. Decreui in quantum vires & fa-
cultatem Dominus præbere dignatur, cau-
sam istam sic agere, vt pacificis collationi-
bus nostris, omnes qui nobis communicant,
nouerint ab hæresibus & schismatibus quan-
tum Catholica distet Ecclesia, & quanta
sit cauenda pernicies, vel zizaniarum vel
B præcisorum de vite Domini sarmentorum.
Quam collationem si mecum libenti ani-
mo susceperis, vt concordibus nobis, am-
borum litteras populis recitentur, ineffa-
bili exultabo lætitia. Si autem id æquo
animo non † suscipis quid faciam, frater, al. accipis.
nisi vt te quoque inuito, Epistolas nostras
populo Catholico legam, quo esse pos-
sit instructior? Quod si † scribere di-
gnatus non fueris, vel meas solas le- al. rescribere
gere, decreui; vt saltem diffidentia ve-
stra cognita, rebaptizari erubescant.

C Neque id agam cum miles præsens est,
ne quis vestrum arbitretur me tumultuo-
sius agere voluisse, quàm ratio pacis des-
derat: sed post abscessum militis vt omnes
qui nos audiunt intelligant, non hoc esse
propositi mei, vt inuiti homines ad cuius-
quam communionem cogantur; sed vt
quietissimè quærentibus veritas innotescat.
Cessauit a partibus nostris terror tempora-
lium potestatum, cessauit etiam à vestris
partibus terror congregatorum Circumcel-
lionum. Re agamus, ratione agamus, di-
uinarum scripturarum † auctoribus agamus, lege authoritatibus.
D quieti, tranquilli quantum possumus. Pe-
tamus, quæramus, pulsemus vt accipia-
mus, & inueniamus & aperiatur nobis; † ne lege, si.
forte fieri possit, vt adiuuante domino con-
cordes conatus & orationes nostras, tanta
deformitas atque impietas Africanarum re-
gionum de nostris terris incipiat aboleri.
Si * mori credi . post discessum militum tu vel Si non credis non potui aliter
rescribe: si enim ego præsente milite litte-
ras meas populo legere voluero, prolata lege si non
Epistola mea demonstrabis me fidei viola- credis post
torem, quod misericordia Domini auertat discessum
E à moribus & instituto meo, quod mihi per militum me
iugum suum inspirare dignatus est. velle agere,

Episcopus meus beneuolentiæ tuæ
fortasse litteras misisset, si esset præsens,
aut ego illo iubente vel permittente scrip-
sissem. Sed illo absente † cum Diaconi re-
baptizatio recens, vt dicitur, frigerescere lege ne.
actionem ipsam, † dilectionem non passus
sum; de fraterna & vera morte acerbissi- lege dilatione.
mi doloris aculeis excitatur. Quem do-
lorem meum, adiuuante misericordia &

Iega compensatio. prouidentia Domini, pacis fortasse compendio lenitura est. Amen. Dominus Deus noster, tibi mentem placitam inspirare dignetur, dilectissime frater.

I.

Ex Codice Cellensi.

Sermo S. Augustini, de Rusticiano Subdiacono, quia Donatistis rebaptizatus, & ab eisdem Diaconus ordinatus fuit.

Cum sequentem Epist. scripsit non erat Episcopus Augustinus; cum Sermonem habuit Episcopus erat. Nam in postrema Epistola quam ad Macrobium scripsit & est numero 256. sic ait. Si huic affectiuni resistitur, vel horum aliquid si negatur periculo Episcopatus mei exigar probare quod loquor. Videtur ergo hic Sermo primus esse omnium quos habuit Augustinus post adeptum à morte Valerij Episcopatum.

ADHVC moerens & dolens, fratres, sisto me sanctitati vestræ, nec enim præteriti casus dicam mei, dicam vestri, dolorem potui digerere. Ter conatus sum verbum, vnde debitor sum, vobis subministrare, toties & meæ & vestræ lacrymæ conantis vocem suppresserunt, nec potui melius curas quibus premebar, quàm vbertate lacrymarum explicare. Quid ergo fiet? Nunquamne meo, nunquam vestro luctui, limes statuetur? quoties me videbitis intrantem, non cessabitis pectora fundere, & gemitus dare? quoties vos congregatos videro, in lacrymas, ibo & suspiria? *Tempus lugendi*, & mihi & vobis circumpscripserunt eloquia diuina; nec dolui cum vos lacrymantes vidi; & ad Lazari recordationem fleuit Dominus Iesus Christus, & qui eum flentem videbant Iudæi dixerunt, Ecce quomodo diligebat eum. Immo potius, si quid in lacrymis iucundum, si quid gratum esse potest; illud è vestris collegi; dicebam enim intra me, ecce quomodo diligebant eum; qui patrem tanto affectu prosequebantur, eumdem dabunt & filio, qui eorum pater factus est; hæredem oneris facient hæredem amoris; qui succedit honori, succedet & charitati. Bonum ingredienti omen est, antiquæ in pastorem dilationis in ouibus signa videre, fiet amoris translatio, in eum cui facta est curarum collatio, nec mutato pastore cessabunt eum diligere, qui debet oues pascere, cuius vocem audient, & qui Deo certe conscientia teste paratus est cum adiutorio Domini pro ouicularum anima animam suam impendere & superimpendere.

Si quæ ratio dolendi, si flendi, tota mea est, non vestra, non eius, cuius tanguntur desiderio. Solutus est ille, vinctus ego stadium emensus, curro. In patria est vnde peregrinor, curas quas deposuit, in sinu meo reposuit; clauum bene tenuit, de me quid fiet nescio. Appulit, fluctuo. E littore videt iratum pelagus, furentes procellas, exclamo in mediis fluctibus, *salua nos perimus*. Et vere perimus, & vere periculum vrget, & vere caput meum impellit, non meum tantum periculum, sed & vestrum; nam sine vobis saluus esse non possum. Vestrarum animarum iactura, mea est. Quidquid Domino meo de vobis perit, periculo meo perit, rationem sum redditurus, *pellem pro pelle*. Misericordem Dominum habeo, sed rigidum computatorem; ouiculas suas quotidie numerat, has in manibus descriptas habet, exigit numerum, quem si non reddidero, ingens capiti meo periculum creatur. Videte, fratres, si sarcinam meam considerans à lacrymis possum temperare, si de graui onere meo non mihi dolendum est, pondus meum alleuiate; faciet charitas vestra quod immane est minus, & adiuuante Domino, & pastor & ouiculæ pascua inuenient, & postquam in meridie cubauerint, accumbent cum Abram, Isaac & Iacob, *vbi non ardet sol, neque vllus æstus*, sed in vmbra Domini pax & refrigerium, quando luctus noster vertetur in cytharam, & voces flentium in cantus exultantium.

Cæterum, dilectissimi dum de pastore erepto lugemus, nascitur deperdito fratre, dolendi occasio; præcisum est à nobis membrum, pars nostri facta est pars Donati, transfuit miles Domini ad castra Philistinorum, & de vase honoris factum est vas dedecoris. Intelligis quid dico, miser ille Rusticianus Murgensis Diaconus, Sacramentum quod Ecclesiæ debebat abiecit, & ordinem suum infideli participatione polluit. Quid non feci, quos non adhibui conatus, vt in præcipitium ruentem in plano collocarem, & ex merem periculo, qui periculum amabat in quo periit. Is prima & vrgens fuit cura mea, nunc est dolor meus; nolebam mihi subtrahi in ipso oneris mei exordio, quem à satis longo tempore videbam tanquam fulgur de cœlo cadentem, Et licet ipse, exigentibus peccatis suis, à Domino [illegible] meruerit; dolo-

tamen quod de eo ad Dominum meum A dicere non possum, *Ecce me cum pueris quos dedisti mihi.*
Vobis omnibus notum scio, & tam bene scio, quia scio vestrorum multis moras quas hic trahebat, displicuisse. Quoties venerandus noster Valerius me præsente, cum visceribus paternis dixit ad eum, Quid hic agis? cur stationem tuam deseris? Cur Presbytero tuo non collaboras? cur Hipponem Mutigenæ præfers, cui alligatus es? Et cum responderet, se ad solitudinem minimè idoneum, Clericatum, non Monachatum misisse, se nullos Muti- B genæ habere cum quibus versaretur, respondebat sanctus senex, *alligatus es uxori, noli quærere solutionem*, tua est Ecclesia Mutigensis, non nostra, ad eam nomen, non ad Hipponem dedisti, nonne sæculo renunciasti, nonne amicis, nonne sanguini? Audiebat dicentem, sed male audiebat, qui dicenti non obsequebatur. Quid factum est? cum satis festiuus haberetur, indolisque ad scurrilitatem procliuioris, inter nugas sæculi, inter conuiuia, & compotationes diurnas, sæpe etiam nocturnas, tandem defecit; extinctus est Spiri- C tus timoris Domini, de luto in lutum prouolutus; alternis vicibus & alios inuitans & ab alijs inuitatus, & conuiua & conniuens, cum ære quod contraxerat soluendo non esset, & à creditoribus vrgeretur, & se quotidianis implicaret erroribus, & plurimis scandalum crearet, tandem à Presbytero suo excommunicatus, ad Donatistas transfugit, & ab eorum Episcopo non tantum exceptus, quod contra ius Ecclesiarum est, non tantum rebaptizatus est quod impium est, sed etiam D Diaconus, quod maximè lugendum, factus est.

Hæc ego cum primùm accepi, aberat venerandus senex noster Valerius, sed commota viscera, dilationem minimè passa sunt; ingemui, dolui, pro eo in conspectu Domini mei effudi animam meam. Et quia mihi à multis relatum fuerat, Macrobium Episcopum Donaristam, ad quem confugerat, virum esse pacificum, non longe à regno Dei & E à concordia fratrum, qui si aliquos rebaptizaret, id inuitus faceret; hunc litteris conuenire statui, & quam obnixis precibus ad eum per amicos agere, vt in Subdiacono nostro baptismum Christi non exsufflaret, nec iterum baptizaret, quem in nomine Dei & baptizatum & signatum fuisse non nesciret. Ægre litteras nostras admisit; sed tandem Maximi & Theodori, quibus illud negotij iniunxeramus, precibus adactus est, vt eas recitari sineret, & ipse etiam legeret, quibus nihil aliud respondit, quàm, *Non possum, nisi ad me venientes suscipere, & ijsdem fidem quam postulauerint, dare.* Cumque de Primiani facto instarent, dixit, non esse filij in patrem inquirere. Et quia per litteras quas ad Macrobium dedi, rogabam vt responderet, quæ coram populo nostro legerentur; si verò recusaret, me nostras recitaturum cum primum abessent milites. Hodie, fratres, fidem meam libero, nullus adest qui possit turbas ciere, noui vos omnes ad concordiam & ad alienos amplectendos promptiores esse quàm excitem, literas ad Macrobium profero, vt actorum nihil conscientiam vestram lateat, sed apud Deum & homines innotescat, quam sincero corde, quam pacifico affectu, inspirante Domino rem tractauerim. Quod si postea perit frater noster, in sua non in nostra conscientia peribit. Veniet Dominus qui hos & me iudicabit, veniet certe frumentum asserturus, paleam dispersurus; Aquas nostras quas tantopere formidant, ipse examinabit, & coram omnibus manifestissime indicabit, an quas pollutas duxerint, ipse quoque habeat. *Certe videbunt in quem pupugerunt*, quid enim est aliud Christianum rebaptizare, quam Dominum iterum pungere? Signum regis accepit, crucem adiuisit, in morte Christi tinctus est; Quid aliud facis qui talem bis baptizas, qui regis signum exsufflas, quia crucem expungis, quàm mortem Domini inanem & vacuam reddere, & vniuersam salutis nostræ dispensationem ostentui habere? Aqua nostra non est aliena, virgo est & sancta, in fontem nostrum descendit Spiritus, quos inuocat sancti sunt, vidcant qua temeritate pollutos adstruant, quos talibus vndis aspersos nouerint? O sacrilegam nouitatem! ô vocem impiam! sacrificauit Deus aquas in initio mundi per Spiritus incubationem, ex eis tot & tanta prodierunt miracula, quæ de aquarum nostrarum sanctitate nos erudirent, & de veritate quorum vmbræ erant instruerent, & de regeneratione quam in aquis haurimus certos facerent, & eas alienas vocant, & ab his abstinent, & mendaces dicunt, & omnem eis fidem abrogant. Erit itaque verax aqua Primiani, quem tam immani anathemate percussistis, quem tantorum scelerum in vestro conuentu reum iudicastis; nec tamen quos baptizauit, iterum tinxistis, Et Ecclesiæ Catholicæ, columbæ nostræ, sponsæ immaculatæ, infideles, impuræ, mendaces aquæ apud eos erunt?

Vide contra litt. Petiliani lib. 1. c. 24. & 18 & 11. & lib. 3. contra Donat. c. 5.

A Dicent forsan, mendaces erant qui Primianum innocentem damnarunt, & ideo eius, aquæ mendaces non fuerunt. Sed quid dicent de Feliciano & Prætextato, qui Primianum dãnauerant, & ab illo tam grandi schismate discesserant an quos baptizauerant noua & recenti tinctione Ecclesiæ suæ pepererunt? nequaquam, Fœliciani & Prætextati aquæ fideles qui postmodum coïtunt, & aduersus Ecclesiam Catholicam nisani fœderis communione conspirauerunt. Aquæ verò nostræ infideles & profanæ. O insana & peruersa cogitatio! Addunt etiam, *qui baptizatur à mortuo, quid est lauacrum eius?* Erat hic miseri non intelligentes scripturas, non dicitur baptismum quo tingunt illi, quos velut mortuos à viuorum communione separamus nihil esse, sed nihil prodesse quandiu inter mortuos viuitur; tolle quod obest, iam prodest; Quod extra accepisti, proficiet cum iustus fueris; Emenda baptizatum, sufficit. Latens in semine virtus incrementa sumet. Spiritum Dei ex alto induet, & qui in Christo per baptismum sepultus fuerat, licet foris; Postquam in Ecclesiæ sinum admissus fuerit, & mortuos reliquerit sepelire mortuos suos, sentiet aquam fidelem, nec hæreticorum contagijs pollutam, Et paternam vocem ad cor audiet, *Ecce filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est:* filius meus quem obstetricantibus vndis genueram, mortuus erat, quia de spiritu meo non viuebat, & reuixit quia abjecto mortuorum consortio ad locum vitæ redijt. Perierat, quia eodem cum impijs naufragio abreptus fuerat; inuentus est, quia per salutarem tabulam, hoc est pœnitentiam, tandem portui, hoc est Ecclesiæ redditus. Vt hoc de illis eueniat fratres, quam obnixè possumus à Domino petamus, vt quemadmodum vnus est baptismus, vna aqua, vna fides, sic etiam vna charitatis professio, nec inter nos alia amplius audiatur, quàm meliorum charismatum æmulatio.

Vide eudem contra litteras Petil. lib. 2. c. 7.

Hoc Sermone completo, lecta est Epistola Augustini ad Macrobium. Hanc cum haberemus ex eodem codice Cellensi, mutilatam, nec vllo sensu constantem, integram nacti sumus in Codice perantiquo S. Germani à Pratis.

II.

In Natiuitate Ioannis Baptistæ.

DITVS est inter Sermones D. Augustini de SS. Sermo in Natiuitate B. Ioannis Bapt. cuius initium *diei hodiernæ sollemnitas*. & est numero 23. sed quia multo amplior est in Codice Regio, ex eo addidimus, quæ sequuntur post hæc verba, in quibus editus desinit, *& non se extulit baptizator, sed subdidit baptizando.*

Nam venienti ad se dixit, *Tu venis ad me baptizari? Ego à te debeo baptizari.* Magna confessio, & secura lucernæ in humilitate professio. Illa si contra solem extolleretur, vento superbiæ cito extingueretur. Hoc est ergo quod Dominus præuidit, quod baptismo suo B Dominus docuit. Baptizari voluit tantus à tantillo, vt breuè explicem, saluator à saluando. *Nam verus salus hominum.* Vnde ergo à te debeo baptizari, si non opus habebat curari? Mira autem in ipsa Domini humilitate medicina, ille baptizabat, & ille sanabat; si enim *Christus saluator omnium hominum maximè fidelium*, Apostolica & vera sententia est; quum Christus saluator omnium hominum, nomo dicat, non opus C habeo saluatore. Qui hoc dixit, se medico non humiliat, sed in morbo suo perit. Si saluator omnium hominum, ergo & Ioannis, neque enim Ioannes non homo; Magnus quidem homo, sed tamen homo. Ille saluator omnium hominum: agnoscit itaque omnium saluatorem suum. Neque enim Ionnes non erat saluator Christi. Non * dicit ipse qui humiliter confitetur dicens, *Ego à te debeo baptizari?* Et Dominus, *sine modo, impleatur omnis iustitia*; humilitate commendauit iustitiam, iustitiam nobis maximè humilitate magister cœlestis D vt verus Dominus commendauit. Quod enim baptizabatur ad humilitatẽ pertinebat, & ideo quod ad humilitatem pertinebat factotus dixit, *impleatur omnis iustitia.* Præuidit multos inflaturos se de ministerio baptismi, & dicturos, ego baptizo; Et quis sum ego qui baptizo? Talem facio quem baptizo. Vnde hoc probas? Probo, inquit; Quibus testimonijs. Euang[el]icis inquit; audiamus, nescio quem nouum Euangelistam contra antiquum Baptistam introducis. Quibus ergo testimonijs Euangelicis probas quod qualis es, talem facis eum quem babtizas? Quoniam scriptum est, inquit, *arbor bona bonos fructus* E *facit, arbor mala malos fructus facit.* Agnosco Euangelium, sed tu te, quantum arbitror, non agnoscis, & vt te patienter aliquantum feram, expone quod loqueris, non me intellexisse interim deputa. Dic mihi quo pertineant hæc testimonia? quid adiuuent ad soluendam huiusmodi de baptismate quæstionem? arbor, inquit, bona, bonus baptizator est, fructus eius bonus, qui ab illo baptizatur, sicut illi dicunt, tunc

* forte non sum

Vide contra litt. Petitiani lib. 1. c. 8.

erit fructus bonus, si ille fuerit arbor bona. Quid dicis de Christo & Iohanne? Euigila, expergiscere, perstringit oculos tuos splendor perspicuæ veritatis, vide quid præmissum est ante nos, lege Euangelium, Iohannes baptizauit Christum. Dicturus es, Iohannes arbor, fructus Christus? creaturam vocabis arborem, & fructum creatorem? ideo voluit Christus à Iohanne baptizari, non vt per baptismum iniquitate careret, sed vt iniquitati os clauderet. Ecce qui baptizat inferior est qui baptizatur. Dicturus sum melior. Hoc forte ad me multum est
B intelligi. Ad homines redi, ambos vide homines. Ananias Paulum baptizauit. Anania Paulus melior fuit; Nunquid fructus arbore melior fuit? Arbor enim profert fructum, non profertur à fructu; Tu inquit tibi assumas † ne quod ipse Dominus ait, non vides, *Multi venient in nomine meo dicentes, ego sum Christus*; multi errantes & seducentes venerunt in nomine Christi, nullum audiuimus dicentem ego sum Christus? innumerabiles hæretici venerunt omnes in nomine Christi, id est in nomine Christi palliati venerunt, parietem luteum splendido
C nomine dealbantes venerunt, & neminem audiuimus dicentem, ego ego sum Christus. Quid ergo? Dominus nesciuit quid prædixit? An potius nos ad intelligendum secreta ipsa, ad apertionem secreti de sono excitauit, vt perscrutemur & pulsemus vt nobis aperiatur quod tectum est, & aperto tecto ad dominum submittamur, vt sicut ille paraliticus, sanari mereamur? Prorsus inuenimus istos dicentes, ego sum Christus, non his verbis, sed quod peius est factis. Non audacia verborum istorum. Quis enim
D eos audit? Quis ad aures vel ad cor, tam insipienter deceptos admittit? Si dicat ei qui eum baptizaturus est, Ego sum Christus, auertit faciem suam ab illo, relinquit hominis arrogantiam, manifestam quærit Dei gratiam. Non ergo ait ille, ego sum Christus. Videte quemadmodum Christus sanat, Christus mundat, Christus iustificat. Homo non iustificat. Quid est iustificare? iustum facere, quomodo mortificare mortuum facere, viuificare viuum facere;
E sic & iustificare justum facere. Ecce de transuerso baptizator quidam non per ianuam intrans, sed per maceriam descendens, non pastor & custos, sed fur & latro, de transuerso ait, ego baptizo, si sicut minister, audeo, noli addere, quicquid amplius est à malo est. Et tamen addit, non dubitat. Quid addit? Ego iustifico, ego iustum facio. Hoc est enim, ego sum arbor bona, ex me nascatur qui vult esse fructus bonus. Paululum si

forte cane.

A † sapienter admittis audi; pauca verba sunt, & nisi fallor lucida sunt. Tu ergo iustificas, tu iustum facis. Ego inquit, * credat in te quem iustificas. Dic, aude dicere; crede in me, qui dubitas dicere iustificate à me? Turbatur, fluctum, excusat. Quid enim est opus, inquit, vt dicam illi crede in me? crede in Christum dico. Hæsitasti, dubitasti, aliquantulum ad nos dignatus es descendere. Confessus es aliquid vnde saneris. Dixisti aliquid rectum vnde praua tua cætera corrigantur. Audi iam
B non me, sed te. Certe enim non audes dicere, crede in me. Absit, inquit; Et tamen audes dicere, iustifico te. Audi & disce, quia vnde non audes dicere crede in me, inde debes non audere dicere, iustifico te. Apostolus loquitur cui credes, cui velis nolis subderis. Non enim Apostolo tanquam homini, sed ei de quo dicit Apostolus, *An vultis experimentum accipere eius qui in me loquitur Christus?* Audi ergo non Apostolum, sed Christum per Apostolum; quid dicit Apostolus? *Credenti in eum qui iustificat impium, deputatur fides eius ad iustitiam*.
C Intendite obsecro, videte quod planum est, quod apertum est, *Credenti in eum qui iustificat impium deputatur fides eius ad iustitiam*. Intendite obsecro. † [Quisquis credit in eum qui iustificat impium, qui de impio facit pium.] Quisquis ergo crediderit in eum qui iustificat impium, qui iustum facit eum qui impius erat, deputatur fides eius ad iustitiam. Modo dic si audes, iustifico te. Vide quomodo tibi respondi ex Apostolo. Si iustificas me, credam in te; quia credenti in eum qui iustificat impium, deputatur fides ad iustitiam. Iustificas
D me, credam in te. Si enim tu me iustificas, ego ero credens in eum qui iustificat me, id est, qui iustificat impium. Securus credo quod deputatur fides mea ad iustitiam. Si ergo non audes dicere iustifico te, imo si non audes dicere crede in me, caue iam ne dicas iustifico te. Perdidi te, inueni te, ne perdas & me & te. Nam illud quod proposui de arbore & de fructu, † propono tibi aliquid de exemplis, vt discas intelligere quod dictum est, *Arbor bona bonos fructus facit, & arbor mala malos fructus facit*. Ego enim sic intelligo quo-
E modo & Dominus ipse exponit. Quid est arbor bonos fructus facit? *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona, & malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala*. Homines arbores posuit, thesauros actus posuit. Qualis homo est, tales actus habet. Si bonus homo est, bonos actus habet, non potest bonus homo malos actus habere, nec malus homo potest bonos actus habere. Quid euidentius? quid apertius? Modo autem te arborem facis bonam qui baptizas, & fructum facis

forte patienter add ergo.

redundant vt opinor quæ parenthesi clausimus.

videtur aliquid deesse.

quem baptizas, vt qualis es tu, talis sit ille. Absit ab illo, & vide quam peruersè intelligis. Est autem apud vos aliquis aut fuit aliquando adulter vel occultus; sed quod nescio, inquit, non me contaminat, non inde ago, alia quęstio est de baptismo volo aliquid dicere; Hoc enim suscepimus, occultus adulter est, ergo fictus est, non adulter verus, fictus castus. Istum ergo adulterum hominem fictum; magisque fictum quia latet, nam si apertus est adulter, iam fictus non est, solum ergo adulterum fugiet profecto Spiritus sanctus. Gaudeo, quippe prolata est sententia. *Sactus* enim *Spiritus disciplinæ effugiet fictum.* Cum ergo sit iste adulter occultus, vtique baptizat. Ecce video hominem baptizatum ab adultero occulto. Natus est fructus; vbi est arbor bona? baptizatus est, innocens est, facta est in illo remissio peccatorum, ergo iustificatus est impius, natus est fructus bonus: Quęro de qua arbore? Dic, responde mihi? arbor illa occultus adulter est, mala arbor est. Si huius arboris iste fructus malus fructus est, sententia Domini est, *arbor mala malos fructus facit.* Respondebis vt istum fructum bonum esse commendes, non cum de illa arbore natum: Non enim quia nescis tu illam arborem malam, ideo non est mala, tanto est peior quanto magis ignoratur; Tanto enim magis ignoratur, quãto perdita astutia occultat factum suum. Nam si apertus adulter esset, vel confessione sanabilis esset. Pessima arbor, & tamen ecce fructus bonus. Vnde natus? an forte non natus? Natus inquis, quæro vnde? Quid dicturus es? Vnde natus est iste? Non est quid dicat, nisi de Deo, nescio verum aliquid dicturus est, quàm ex Deo. Si hoc de omnibus diceret, & non secum sit arbor mala, fingendo ostenderet bonam, faceretque peiorem, de omnibus diceretur quod ex Deo nascuntur. Habes Euangelij euidentem sententiam, *dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex carne, non ex sanguine, non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.* Ergo redi ad istum, ex Deo natus est; ex Deo? Quare iste ex Deo? Quia fructus bonus de arbore mala nasci non potuit. Castus baptizator arbor bona est, non est fictus verè castus baptizauit, fructus bonus de arbore bona. Ecce & iste fructus bonus. De qua arbore natus est, dic de mala si audes. Non audeo, inquit, Ergo & ipse de bona. De bona? De qua bona? Ex Deo ille quid? Ex homine casto, paululum intende; intelligimus quid dicimus. Iste ab homine casto baptizatus, ex arbore bona, id est, ex homine bono, natus est fructus bonus. Ille ab adultero occulto baptizatus, ex arbore mala natus est fructus qui bonus non potest fieri: sed bonus est fructus. Ergo

A arborem muta: Fructum illum bonum confiteris, illum hominem malum qui adulter est. Arborem muta huic fructui; Mutaui, inquis, ideo dixi ex Deo. Iam compara istos duos natos, illum baptizauit castus manifestus: Hunc baptizauit adulter occultus. Ille ex homine, iste ex Deo natus est. Fœlicius ergo natus ex adultero occulto, quàm ille qui ex casto manifesto. Melius ergo Iohannem audis ô hæretice, melius audis præcursorem præcursor, melius audis humilem ô superbe, melius audis lucernam ardentem ô lucerna extincta; audi

B Iohannem cum veniretur ad eum. *Ego quidem baptizo vos in aqua.* Et tu si te agnoscas, minister es aquæ. *Ego*, inquit, *baptizo vos in aqua; qui veniet autem, maior me est.* Quantum maior te est? *Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, ipse est qui baptizat in Spiritu sancto.* Quid te pro Christo supponis? ipse baptizat in Spiritu sancto, Ergo ipse iustificat. Tu quid dicis?

C Ego baptizo in Spiritu sancto, ego iustifico. Certe non dicis ego sum Christus, certe non es de illis de quibus dictum est, *multi venient dicentes ego sum Christus.* Captus es, atque vtinam vel captus inueniaris, Forsan hic aliquid deest. qui non captus perieras. Bonum est ad escam magni regis capi retibus veritatis. Noli ergo iam dicere, ego iustifico, ego sanctifico, ne conuincaris dicere ego sum Christus. Dic potius quod amicus sponsi, non qui te velis iactare pro sponso. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Audi etiam & ipsum de quo agimus, amicum sponsi. Cer-

D tè cum Christo discipulos habebat, & Christi discipulus non erat; Audi illum confitentem se Christi discipulum. Vide illum inter Christi discipulos, & tanto certiorem quanto humiliorem, tanto humiliorem quanto maiorem. Vide illum facientem quod scriptum est, *Quanto magnus es, tanto humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Iam dixit, *non sum dignus corrigiam calceamenti soluere*, sed non in hoc discipulum se demonstrauit; *Qui de cælo*, inquit, *venit, super omnes est, nos autem omnes de plenitudine eius accepimus.*

E Ergo & ipse inter discipulos erat, qui cum Christo † discipulos colligebat. Audi apertius fatentem discipulum; *Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi stat & audit eum*, & ideo stat quia audit eum. fortè leg. Christi discipulus. Stat & audit, quia si non audiat cadit; Merito ille, *auditui meo dabis*, inquit, *exultationem & lætitiam.* Quid est auditui meo? Audite illum, non audiri velle pro illo. Et vt nouerimus quia in eo qui audit cum humilitatem commendat; Cum

enim dixisset, *auditui meo dabis exultationem, & lætitiam*, continuo subiunxit, & *exultabunt ossa humiliata*, quia franguntur clara. Nullus ergo sibi seruus potestatem domini assumat. Gaudeat se esse in familia, & si est præpositus, *proferat in tempore conseruis cibaria*, sed vnde & ipse viuat, non vt de ipso illi viuant. Nam quid est proferre in tempore cibaria, nisi proferre Christum, laudare Christum, commendare Christum, prædicare Christum? hoc est, proferre in tempore cibaria. Nam vt ipse Christus cibaria iumentorum suorum, natus, in præsepi positus, Illi honor, &c.

III.

In Natiuitate Iohannis Baptistæ Eiusdem S. Augustini Sermo.

Ex codice Bibliothecæ Regiæ fol. 316.

CAVSA hodiernæ celebris congregationis nostræ, natale est Iohannis B. cuius mirabilem conceptum, & partum, cum Euangelium legeretur, audiuimus. Magnum mysterium fratres mei. Mater Iohannis & sterilis erat, & * eius, pater senex. Prorsus in vtroque desperata posteritas: Sed quia Deo impossibile nihil est, promissus est filius non credenti. Vox ablata est patri, cui defuit fides, iam enim fuerat scriptum, *credidi propter quod locutus sum*, non credidit, & non locutus est. Interea etiam Virgo concepit, & hoc sublime miraculum longeque præstantius. Concipit sterilis præcursorem, Virgo iudicem; Iohannes de masculo, & fœmina, Christus de sola fœmina. Comparandus est forte Iohannes Christo? absit. Non tamen frustra tantus tantum præcessit. * Si enim potestatem conatui meo ipso dignante atque donante Domino Deo, potero explicare quod sentio, nec mea vilitas deseretur, nec expectatio vestra fraudabitur. Si autem minus potuero explicare quod sentio, supplebit in cordibus vestris Dominus Deus noster, quod mihi forte pro infirmitate mea subtraxerit. Hoc ideo proloquutus sum, quoniam quod velim dicere, ego scio, vos nescitis, & quæ sit difficultas in exponendo ego iam sentio. Commendandum autem erat nobis, vt in ipsa intentione vestra possitis orare pro nobis.

1. Luc. 1.

Psal. 115.

† videtur hic aliquid deesse.

Hominem concepit Elizabeth, hominem Maria; Elizabeth mater Iohannis, Maria mater Christi. Sed Elizabeth solum hominem, Maria Deum & hominem. Mira res est quomodo potuerit concipere creatura creatorem. Quid est ergo intelligendum fratres mei? Nisi quod ipse qui fecit sibi carnem de sola * Maria, qui fecit primum hominem sine patre & matre. Primus ille noster casus fuit, quando fœmina, per quam mortui sumus, in corde concepit venena serpentis. Persuasit enim serpens peccatum, & admissus est male suadens. Si primus noster casus fuit, cum fœmina concepit corde venena serpentis, non mirandum quod salus nostra facta est cum fœmina concepit in vtero carnem omnipotentis. Vterque ceciderat sexus; vterque fuerat reparandus. Per mulierem in interitum missi eramus, per mulierem nobis reddita est salus. Quid sibi ergo vult Iohannes? vnde interpositus? vnde præmissus? Dicam si potero. Dominus noster Iesus Christus de Iohanne dixit, *in natis mulierum nemo exsurrexit maior Ioanne B.* Si comparetur hominibus Iohannes, omnes superat. Ille homo, non eum vincit nisi Deus homo. Iohannes præmissus est ante Deum. Tanta in illo excellentia erat, tanta gratia, vt ipse putatus sit Christus. Christum enim expectabant Iudæi, quia & in ipsis Prophetis quos & ipsi legerunt, prænuntiatus est Christus: Expectabant absentem, occiderunt præsentem cum putant non esse ipsum, defecerunt ipsi & mansit ipse. Non tamen omnes defecerunt, & de Iudæis multi crediderunt.

* lege matre.

Matth. 11.

Ergo quia Christus expectabatur, videte gloriam Iohannis, cum enim in illo aduerteretur tanta gratia, cum baptizaret in pœnitentia, & pararet viam Domino velut præmissus metator, miserunt ad illum Iudæi, & dixerunt, *Quis es tu? Nunquid es tu Helias, aut Propheta? aut tu es Christus? Non sum*, inquit, *Christus, nec Helias, nec Propheta. Et tu*, inquiunt, *quis es? Ego sum vox clamantis*, inquit, *in heremo*, Iohannes respondit Iudæis quærentibus quis esset, & iam putare incipientibus quod ipse esset Christus, *Ego vox clamantis in heremo*. Audistis si intenti fuistis, lectionem Propheticam, quæ primo recitata est, vbi scriptum est, *Vox clamantis in heremo, parate viam Domino, rectas facite semitas eius: Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur, & erunt tortuosa in directa, & aspera in vias planas, & videbit omnis caro salutare Dei.* Deinde dixit Dominus per Prophetam, *Exclama, & dixi, quid exclamabo?* Et Dominus ibi apud Prophetam. *Omnis caro fœnum, & omnis claritas carnis, sicut flos fœni, fœnum aruit, & flos decidit, verbum autem Domini manet in æternum.* Iohannes dixit, *Ego vox clamantis in heremo, parate viam Domino*, hoc est dicere, de me prædictum est à Propheta, quod ego

Iohan. 1.

Is. 40.

futurus erat clamans in heremo; ad Iohannem ergo pertinet dicere, *omnis caro fœnum, & omnis claritas carnis, vt flos fœni, fœnum aruit, & flos decidit, verbum autem Domini manet in æternum.* Verbum concipitur in vtero virginis, clamat in heremo vox, verbum. Vox si verbum non sit, strepitus est aurium f. fortis. * forte, nam nec hoc forte dici posset. Omne verbum vox, non omnis vox verbum. Si homo ore patente clamet quantum potest, vox est, verbum non est. Quæ autem est vox quæ dicitur verbum? Vbi intelligi ad verbum. tur aliquid, vox significans * est. Sed ecce nec dum sonat, dicere volo aliquid, iam verbum est in corde meo. Verbum est in corde, & nondum vox in ore. Potest ergò esse verbum sine voce, & potest esse vox sine verbo. Adde vocem verbo, procedit in notitiam verbum. Quid ergo Christus ad Mariam? verbum occultum. Præmissa est vox vt præcederet verbum. Quid est Iohannes? Vox clamantis in heremo. Quid est Christus? In principio erat verbum. Quid * est lege tu. vox? quid tu homo? *Omnis caro fœnum, & omnis claritas hominis, vt flos fœni, fœnum aruit & flos decidit, verbum autem Domini manet in æternum.* Tene te ad verbum, pro te enim suscepit fœnum verbum. Incarnatum verbum Christus. * Stet omnis caro lege sed. fœnum, & omnis honor carnis, vt flos fœni: contemnamus præsentia, speremus futura. *Omnis vallis implebitur,* omnis humilitas exaltabitur, *& omnis mons, & collis humiliabitur,* omnis superbia deiicictur. Depone montes, imple valles, & facta est campi æqualitas. Da mihi diuites, & honoratos, de flore fœni ipsi audiant, *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Da mihi pauperes desperatos, conscios infirmitatis suæ, non desperent, credant in eum qui venit propter omnes, illi erigantur, illi premantur. Venturus ille campum inueniat, non lapidem vbi pedem offendat. Ideo enim dicebat ipse Iohannes, *parate viam Domino,* non mihi sed Domino à quo missus sum, non quod ego sum.

Sed dicunt Iudæi, nunquid tu es Christus? Iste si non esset vallis implenda, sed mons humiliandus inuenerat occasionem decipiendi. Illi enim audire ab eo volebant quod crederent. Tantum enim mirabantur eius gratiam, vt quod diceret sine dubio crederent. Ecce inuenerat occasionem decipiendi generis humani, si diceret ego sum Christus crederent illi: si iactaret se per nomen alienum, perderet meritum proprium. Si iactaret se quasi Christus, nonne ipse sibi responderet quid te extollis? *Omnis caro fœnum, & claritas eius, vt flos fœni, fœnum aruit, flos decidit.* Intellige quid manet in æternum

A agnouit se, merito Dominus lucernam eum dixit. Dominus de Ioanne hoc ait, *ille erat Lucerna ardens & lucens, & vos noluistis exultare ad horam in lumine eius.* Ioannes autem Euangelista quid de illo dicit? *Fuit homo missus à* Iohan. 5. *Deo: cui nomen erat Ioannes hic venit in testimonium vt testimonium perhiberet de lumine, non erat* Iohan. 1. *ille lumen.* Quis? Ioannes Baptista. Quis hoc dicit? Iohannes Euangelista; *non erat ille lumen, sed vt testimonium perhiberet de lumine.* Tu dicis, non erat ille lumen, de quo dicit ipsum lumen, *ille erat lucerna ardens & lucens.*
B Sed noui, inquit, quale lumen dicam, noui in cuius luminis comparatione, non est lucerna lumen. Audi quid sequitur; *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ioannes non omnem illuminat hominem, Christus omnem hominem. * Et Ioannes agnouit se lucernam, ne vento superbiæ extingueretur. Lucerna & accendi, & extingui potest. Verbum Dei extingui non potest, lucerna semper potest. Missus est ergo summus homo; qui perhiberet testimonium ei qui plus esset quam
C homo: quandò enim ille, quo nemo maior exsurrexit in natis mulierum, dicit, non sum ego Christus, & humiliat se Christo, aliquid plus homine intelligendus est. Nam si quæras summum hominem Ioannem, plus Ioanne homine. Christus est, sic intellige præcursorem vt quæras iudicem: sic audi præconem vt timeas iudicem. Missus est, prædixit venturum. Et quale testimonium Iohannes perhibet Christo? quale? audi. *Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere.* Intellexisti homo quid ageres? *Omnis qui se humiliat exaltabitur.* Quid igitur de
D Christo? *Nos omnes de plenitudine eius accepimus.* Quid est nos omnes? Ergo * Patriarchæ, & Prophetæ & Apostoli sancti, vel ante incarnationem præmissi, omnes nos de plenitudine eius accepimus. Nos vasa sumus, ille fons est.

Aug. serm. viii de v. ri. sec. Matth. ille lucerna hoc est res illuminata accensa vt luceret. Quæ accendi potest, potest & extingui ad vt non extinguatur ventum superbiæ non patiatur.

Luc. 3.

Iohan. 1.

dictum est contra Pelagianos qui negabāt Patriarchas Gratia Christi saluatos, sed aut natura aut lege.

Ergo si intelleximus mysterium, fratres mei, Ioannes homo est, Christus Deus est; humilietur homo, & exaltetur Deus, vt humilietur homo; Eo die natus est Ioannes quo dies incipiunt decrescere. Vt exaltetur
E Deus, eo die natus est Christus quo dies incipiunt crescere. Magnum sacramentum, Ideo celebramus natalem Ioannis sicut Christi, quoniam * ipsa natiuitas plena est fert vtraque. mysterio. Quo mysterio? altitudinis nostræ. In homine minuamur, in Deo crescamus. In nobis humiliemur vt in illo exaltemur. Impletum est passionibus amborum huius tantę rei Sacramentum. Vt minueretur homo, caput perdidit Iohannes; vt exaltaretur Deus, Christus ligno suspensus est. Ad hoc missus est Ioannes, vt eum imitemur,

Et ad Verbum nos referamus. Quantumcunque se iactet humana superbia, de quauis excellentia sanctitatis, quis erit quod Ioannes? Quisquis es qui te magnum putas, non eris quod Ioannes. Nondum natus erat, & iam nasciturũ Dominum exultans in vtero pronuntiabat. Quid excellentius ista sanctitate? imitare; audi quid dicat de Christo. *Nos de plenitudine eius accepimus.* Lucerna in nocte fontem tibi ostendit, inde & ipse bibit, *Nos enim*, inquit, *de plenitudine eius*, accepimus. Nos omnes; ille fons, nos vasa. Ille dies, nos lucernæ. Magna infirmitas hominum, per lucernam quæritur dies. Sed & Apostoli, fratres mei, lucernæ sunt diei. Nolite putare quod Ioannes solus est lucerna, & Apostoli non sunt: ait illis Dominus, *vos estis lux mundi.* Et ne putarent quod talis lux erant, qualis est dictus lux, de quo dictum est, *erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, continuo docuit illos veram ipsam lucem. Cum dixisset, *vos estis lux mundi*, adiunxit & ait; *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio.* Quod vos dixi lucem, lucernam vos, dixi nolite exultare in superbia, vestra, ne flammula extinguatur. Non vos pono sub modio, sed vt luceatis; in candelabro eritis, quod est candelabrum lucernæ? Audite candelabrum; estote lucernæ, & habebitis candelabrum. Crux Christi est magnum candelabrum. Qui vult lucere, non erubescat de ligneo candelabro. Audi vt intelligas quod candelabrum crux Christi est. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt: sic luceat lumen vestrum coram hominibus, vt videant bona facta vestra & glorificent* (non † sicut tu quæris glorificari, quæris extingui) *patrem vestrum qui est in cælis.* Per bona opera vestra glorificent patrem vestrum, vt lucernæ esse possitis, accendere vos non potuistis, ponere vos supra candelabrum non potuistis, ille glorificetur qui vobis hoc præstitit. Audi ergo Paulum Apostolum, audi lucernam in candelabro exultantem. Mihi autem, ait clamat, Qui nouerunt quid sequitur. Mihi autem; quid tibi autem? *Absit gloriari nisi in cruce Domini Iesu Christi*, in candelabro glorior, si se candelabrum subtrahat, cœlo. *Absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundi Crucifixus est & ego mundo.*

Matth. 5. — Matth. 5. — † forte nam siuite. — Ad Gal. 6.

Laudastis & fauistis. Crucificatur nobis mundus, crucifigimini mundo, quid est hoc? fœlicitatem non quæratis de mundo; Abstinete vos à fœlicitate mundi. Blanditur mundus, caueatur corruptor. Minatur mundus, non timeatur oppugnator. Si bona mundi non te corruperint, si mala mundi non te corruperint, crucifixus es mundo, gloriare in candelabro, luceas in candelabro, † spera humilitatem, vt teneas splendorem. Obserua ne superbia extinguaris. Conserua quod factus es, vt de factore glorieris. Quid enim eras homo? omnis homo, attende quid natus es, & si nobilis natus es, nudus natus es. Quid est nobilitas? natiuitas pauperis, & diuitis æqualis est nuditas An forte quod nobilis natus es; quantum vis viuis. Quando nescisti, intrasti, quando non vis exis. * sepulchra inspiciantur, & ossa diuitum agnoscantur.

† serua.

Aug. serm. 5. de v. D. serm Matt. certè quando casu aliquo cætera sepulchra franguntur, ossa diuitum agnoscantur.

IV.

De Eodem.

Ex codice Biblioth. regiæ fol. 38.

In multis Augustinianam Phrasim sapit, in aliquibus minime, dignus sane est qui Augustino adscribetur.

VEM diem celebramus hodiernum vobis dici non opus est, quia omnes cum legeretur Euangelium audistis. Hodie accepimus sanctum Ioannem Domini præcursorem, sterilis filium nuntiantem Virginis filium, sed tamen seruum nuntiantem Dominum. Quia enim per virginem venturus erat Deus homo, præcessit cum de sterili mirabilis homo, vt eum se indignum diceret, cuius calceamenti corrigiam soluat mirabilis homo, agnoscatur Deus homo. Mirare Ioannem quantum potes, Christo proficit quod miraris; proficit, inquam, Christo, non quod tu præstes aliquid Christo, sed vt tu proficis in Christo. Mirare ergo Ioannem quantum potes. Audisti quod mireris, annuntiatur per Angelum patri sacerdoti. Vocem aufert Angelus patri non credenti, remanet mutus, in filij natiuitate expectans linguam. Concepit sterilis, concepit & anus, Gemina infæcunditas, sterilitas & ætas. Dicitur, & quod maximè mirandum est, *implebitur spiritu sancto adhuc ex vtero matris suæ*, deinde veniente Maria sancta exultat in vtero, & quem non poterat vocibus, salutat motibus. Nascitur, dat patri vocem; pater loquens dat filio nomen: mirantur omnes tantam gratiam. quid enim aliud quàm gratia? vbi enim Ioannes iste promeruit Deum, antequam esset qui promereretur? O gratia gratis data: Mirantur omnes, obstupescunt, & motu cordis sui dicunt, vt scriberetur nobis quod legeretur. *Quid putas puer iste erit? nam manus Dei cum illo.* Quid putas puer iste erit? excedit metas humanæ naturæ, No-

Luc. 1.

uimus pueros, sed quid putas puer iste erit? Quare dicis, quid putas erit puer iste? manus enim Domini cum illo. Quia manus Domini cum illo est, iam scimus, sed quid erit, nescimus. Vtique valde magnus erit; qui tam magnus cœpit, quid erit? qui tantillus tantus est, quid erit? Hebescit humana infirmitas, omnium considerantium corda contremiscunt. Quid putas erit puer iste? Magnus erit; sed quid erit qui maior illo erit? Valde iste magnus erit. Sed quid erit qui isto magno maior erit? si ille, qui modo cœpit esse, tam magnus erit, quid erit qui erat? sed quid dixi qui erat? ante Ioannem & Zacharias erat, multo magis ante Ioannem & Abraham, Isaac & Iacob erant. Ante Ioannem certè cœlum & terra erant. Quid erit qui in principio erat? In principio enim quod est ante Ioannem, & ante omnem hominem, fecit Deus cœlum & terram. Sed per quid fecit quæris? In principio non fecit Deus Verbum, sed erat Verbum. In principio erat Verbum, & Verbum erat, non qualecumque, sed Deus erat Verbum; Omnia per ipsum facta sunt, & nouissimo tempore factus est qui erat, ne periret quod fecerat. Quid putas erit puer iste? manus enim Domini cum illo est. Si puer tam magnus erit, quia est cum illo manus Domini, quid ipsa manus Domini? Christus enim manus Domini filius Dei manus Dei, Verbum Dei manus Dei. Quæ est enim manus Dei, nisi per quam facta sunt omnia? Quid putas erit puer iste? manus enim Domini cum illo. Quid putas erit puer iste? excedit metas humanæ naturæ. Nouimus pueros, sed quid putas puer iste erit? Quare dicis, quid putas erit puer iste? ô humana infirmitas: Quid factura es in iudice, quæ sic hæsitas in præcone? Sed etiam hic quid dixi? Redeo ad considerationem consuetudinis humanæ.

Et quid dixi? Præconem dixi, iudicem dixi, & præco homo, & iudex homo. quod apparebat dixi, quod latebat quis dixerit? Verbum caro factum est, non tamen Verbum in carnem versum est. Verbum caro factum est accipiendo quod non erat, non amittendo quod erat. Ecce admirati sumus præconis eius natiuitatem, quam hodie celebramus, sed propter quem facta est videamus.

Venit Angelus Gabriel ad Zachariam, non ad Elizabeth vxorem eius matrem Ioannis; venit, inquam, Angelus Gabriel ad Zachariam, non ad Elizabeth, quare? Quia Ioannes per Zachariam futurus erat in Elizabeth. Ergo Angelus annuntians venturum Ioannem nascendo, non venit ad exceptorium ventris, sed ad fontem seminis.

A Nuntiauit amborum futurum filium, sed patri nuntiauit, venturus enim erat Ioannes de connubio masculi & fœminæ. Ecce iterum ipse Gabriel venit ad Mariam non ad Ioseph, vnde erat caro illa* conceptura, vnde erat initium habitura ad ipsam Angelus venit. Patri autem sacerdoti Zachariæ quomodo Angelus futurum filium pronuntiauit? *Noli*, inquit, *timere Zacharia, exaudita est oratio tua*. Quid enim fratres mei? Sacerdos ille ideo intrauerat in sancta sanctorum, vt filios precaretur à Domino? absit. Dicit aliquis, vnde hoc probas? Non enim indicauit Zacharias quid rogauit. Vnum est quod breuiter dico. Si petisset filium, crederet annuntiatum. Angelus dicit quia ei filius nasceretur, ille non credit: certè hoc non rogauerat. Quis rogat sine spe? Aut quis non credit in spe? si non speras, quare petis? si speras, quare non credis? Quid ergo? *exaudita est*, inquit, *oratio tua, nam ecce concipiet Elizabeth, & pariet filium*. Quare? quia exaudita est oratio tua. Si diceret Zacharias, quare hoc rogaui? vtique Angelus non falleretur, nec falleret quando dicebat, exaudita est oratio tua; Nam ecce paritura est vxor tua. Sed quare hoc dictum est? Quia ille pro populo sacrificabat: Sacerdos pro populo sacrificabat, populus Christum expectabat, Iohannes Christum annuntiabat. Angelus vero idem ipse ad Mariam Virginem. *Aue*, inquit, *gratia plena Dominus tecum*, iam tecum est qui erit in te. *Benedicta tu inter mulieres*, proprietate Hebraicæ linguæ, omnes fœminas mulieres dici solere scriptura sancta testatur. Ne fortè mirentur aut scandalizentur, qui non solent scripturas audire, Dominus quodam scripturarum loco apertè dicit, * *segregate mulieres quæ non cognouerunt virum*, ipsam denique recolite originem nostram, cum facta est Eua de latere viri. Quid dicit scriptura? *Detraxit ei costam, & ædificauit eam in mulierem*; iam mulier vocatur de viro quidem sumpta, sed nondum viro coniuncta. Iam ergo cum auditis ab Angelo, benedicta tu inter mulieres, sic accipite, ac si more nostro diceretur, benedicta tu inter fœminas. Promittitur Zachariæ filius, promittitur & sanctæ Mariæ filius, & dicit etiam ipsa, pene ipsa verba quæ dixerat Zacharias. Quid enim dixerat Zacharias? *Vnde mihi hoc? ego enim sum senex, & vxor mea sterilis, & progressa in diebus suis.* Quid & Maria sancta? *Quomodo fiet istud?* similis vox, dissimile cor. Vocem similem aure audiamus, cor autem dissimile Angelo pronuntiante noscamus. Peccauit Dauid, & à propheta correptus dixit. *peccaui*: Continuò ei dictum, est, *dimissum est tibi peccatum.* Peccauit Saul, & à Propheta correptus dixit, *peccaui*, nec

lege concepta. — Luc. 1. — Num. 31. ex 70. — Genes. 3. — Luc. 1. — Vide homil. 44. — Reg. 1.

... dimissum est peccatum, sed manet ira Dei super eum. Quid est hoc? ... quod similis vox, dissimile cor. Homo enim est vocis auditor, Deus cordis inspector. In illis ergo verbis Zachariæ non ... fidem, sed dubitationem, & desperationem ... Angelus vidit, Angelus indicauit, vocem tollendo, infidelitatem damnando Sancta vero Maria, quomodo fiet istud, quia virum non cognosco? Agnoscite propositum Virginis. Quomodo diceret, concubitura cum viro quomodo fiet? Si enim fieret, quomodo de omnibus infantibus fieri solet, non diceret quomodo fiet? sed illa propositi sui memor, B & sancti voti conscia quia nouerat, quid nouerat? Dicendo quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco, quoniam non nouerat hoc fieri, vt filij nascerentur nisi coniugatis, & concumbentibus cum viris suis, quod ipsa proposuerat ignorare, dicendo quomodo fiet istud, modum quæsiuit, non de Dei omnipotentia dubitauit. Quomodo fiet istud? quis modus est quo fiet istud? Annuntias mihi filium, habes meum paratum animum, dic mihi modum. Potuit enim virgo sancta metuere, aut certè C ignorare consilium Dei, quomodo eam vellet habere filium quasi † improbasset Virginis votum. Quid enim si diceret, nube, coniungere viro? non diceret Deus, accepit enim votum Virginis, quomodo Deus? & hoc ab illa accepit quod ipse donauit. Dic mihi ergo nuntie Dei, quomodo fiet istud? Vide Angelum scientem, illam quærentem, non diffidentem. Quia ergo vidit eam quærentem, non diffidentem, non se negabit instruentem. Audi, quomodo erit virginitas tua, tu tantum crede veritatem, serua virginitatem, accipe integrita- D tem. Quoniam integra est fides tua, intacta erit & integritas tua. Denique audi quomodo fiet istud, *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*, tale vmbraculum nescit libidinis æstum, propterea quia Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quia fide concipies, quia credendo, in vtero, non concumbendo habebis. Propterea, *quod nascetur de te sanctum, vocabitur filius Dei*. Quid es, quæ postea paritura es? vnde meruisti? vnde hoc accepisti? vnde fiet in te E qui fecit te? Vnde, inquam, tibi hoc tantum bonum? Virgo es, sancta es. votum vouisti, sed multum quod meruisti, imo vero multum quod accepisti. Nam vnde hoc meruisti? fit in te qui fecit te, fit in te per quem facta es. ... vero per quem factum est cælum & terra, per quem facta sunt omnia. Fit in te Verbum Dei caro, accipiendo carnem, non amittendo diuinitatem. A Et Verbum ... carni, & verbum copulatur carni, & ... coniugij thalamus, vterus tuus. *Velut sponsus procedit de thalamo suo*; inueniet te Virginem conceptus, dimittit Virginem natus. Dat fœcunditatem, non tollit integritatem. Vnde tibi hoc? Proterue Virginem videor interrogare, & quasi importunè aures verecundas tibi mea voce pulsare. Sed video Virginem verecundantem, & tamen respondentem, meque admonentem; Quæris à me vnde mihi hoc? verecundor tibi respondere bonum meum, Angeli audi ipsius salutationem, & in me agnosce tuam salutem. B Crede cui credidi. Vnde mihi hoc quæris? Angelus respondeat. Dic mihi Angele, vnde Mariæ hoc? iam dixi cum salutaui, Aue gratia plena.

† locus opinor, mendosus.

De Eodem.

Ex Codice Regio fol. 321.

BEATVS Ioannes, Fratres charissimi, cuius hodiè natiuitatem celebramus, tam magnus exti- C tit inter homines, vt Dominus noster Iesus Christus tale ei testimonium perhiberet dicens: *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista*. Audiuimus cum Euangelium legeretur, quomodo mirabiliter fuerit ex desperatione conceptus, & quanto Spiritus sancti testimonio procreatus. Pater eius eo quod non credidit, obmutuit, annuntiatus ergo per Angelum, & non creditus, patris vocem abstulit, natus linguam resoluit. Accipite ergo in huius rei mysterio magnum Sacra- D mentum. Ante Dominum Iesum Christum Ioannes præmissus est, missi sunt Prophetæ per superiora sæcula, nec defuerunt qui Christum prædicarent. Tantus enim iudex venturus erat, vt multi deberent præire præcones. Ab ipso protsus exordio generis humani, non cessauit se Christus prophetare, & venturum prænuntiare. Nouissime missus est Ioannes homo, sed quo homine nullus extitit maior. Venturus erat Dominus Iesus, non homo tantùm, sed & Deus, vtique E & Deus & homo, Deus semper, ad tempus homo, Deus ante tempora, homo in fine temporum, Deus ante sæcula, homo in fine sæculi. Deus qui homines fecit, propter hominem, dignatus est homo fieri, quem fecit. Venturo ergo Domino Iesu Christo, qui plus est quam homo, ne putaretur tantum esse homo, testimonium debuit illi perhibere magnus homo. Christus, in primis, Deus, non tantum Deus, sed & Deus & homo. Deus qui nos fecit, homo qui nos

refecit Ioannes autem homo tantùm, sed quantus homo. Audi de eo, Deum & hominem dicentem, O Domine Iesu Christe, quis est Ioannes? & dicit Deus, in natis mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. ô Ioannes magne, quo in natis mulierum maior nemo surrexit, & tu dic nobis magne homo, quis est iste qui putatur * solus homo? Quis est Audi. Cuius non sum dignus, inquit, calceamenta portare. Didicimus ecce per Ioannem, & per hominem credendum esse in Christo, & non esse ponendam spem in homine, sed in Christo. Ecce habes magnum hominem, quo nemo maior surrexit, & ipse est Ioannes. Sed vide quia iste Ioannes amicus est sponsi, sponso zelat, non sibi. Dicit enim ad se venientibus, *ego baptizo vos aqua. Qui autem post me venit, maior me est, cuius non sum dignus calceamenta soluere: ille autem baptizabit vos in Spiritu sancto.* Venite post me, sed nolite manere in me, transite ad illum qui creauit vos & me, quia ipse viuificaturus est vos & me.

† forte solum.

V.

De Eodem.

Ex codice Regio fol. 322.

SANCTI Ioannis, cuius natiuitatem cum Euangelium legeretur, mirantes audiuimus, solenniter hodie celebramus. Quanta est gloria iudicis, si tanta præconis? Qualis est venturus via, si talis est qui præparat viam? Natiuitatem Ioannis quodammodo consecratam obseruat Ecclesia? nec inuenitur vllus in patribus, cuius natiuitatem solenniter celebremus. Celebramus natiuitatem Ioannis, celebramus & Christi; hoc vacare non potest, & si fortè à nobis pro tantæ rei dignitate minus explicatur, fructuosius tamen & altius cogitatur. Nascitur Ioannes de * ancilla sterili, nascitur Christus de iuuencula virgine. Ioannem parit sterilitas, Christum integritas. In natiuitate Ioannis ætas congrua non erat parentalis, in natiuitate Christi complexus non extitit maritalis. Ille Angelo prædicante nuntiatur, iste Angelo nuntiante concipitur. Non creditur Ioannes nasciturus, & fit pater mutus; creditur Christus, & fide concipitur. Fit primus aduentus fidei in cor Virginis, & sequitur fœcunditas in vtero matris, & tamen prope eadem verba sunt Zachariæ dicentis cum Angelus Ioannem nuntiaret. *Per quid cognoscam hoc?*

† forte ancicula.

A *ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis;* & Mariæ sanctæ Angelo nuntiante partum eius futurum; *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Pene eadem verba, illi dicitur: *ecce eris tacens, neque potens loqui quousque fiant hæc, propter quod non credidisti verbis meis quæ adimplebuntur tempore suo.* Isti autem, *spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Ille corripitur, illa instruitur. Illi dicitur, quia non credidisti, isti dicitur, accipe quod quæsisti. Propemodum eadem B verba sunt, per quod cognoscam hoc? & quomodo fiet istud? Sed eum qui verba audiebat, & cor videbat non latebat. In vtriusque verbis cogitatio latebat, sed homines non Angelum latebat, imo non latebat eum, qui loquebatur per Angelum. Postremo nascitur Ioannes dum iam lux minuitur, & nox incipit crescere: Nascitur Christus dum nox accipit detrimentum, & dies augmentum. Et tanquam hoc signum natiuitatis amborum, Ioannes ipse respiciens dicit, *illum oportet crescere, me au-* C *tem minui.* Proposuimus inquirenda, & discutienda ipsa diximus, sed hoc proloquutus sum, & si omnibus tanti mysterij signis perscrutandis non sufficimus, * vel facultate vel tempore melius vos docebit qui loquitur in vobis, etiam absentibus nobis quem piè cogitatis, quem corde suscepistis, cuius templa facti estis.

Luc. 1.

Ioan. 3.

† non capio.

Videtur ergo Ioannes interiectus quidam limes testamentorum duorum vete- D ris, & noui esse. Nam cum esse, vt dixi, quodammodo limitem Dominus ipse testatur dicens, *lex & Prophetæ vsque ad Ioannem Baptistam.* Sustinet ergo personam vetustatis, & præconium nouitatis: propter personam vetustatis de senibus nascitur, propter personam nouitatis in visceribus matris Propheta declaratur. Nondum enim natus ad sanctę Mariæ aduentum, exultauit in vtero matris. Iam ibi designatus erat, designatus antequam natus. Cuius præcursor esset ostenditur, antequam ab eo videretur. Diuina sunt hæc, & mensuram humanæ fragi- E litatis excedunt. Postremo nascitur, * accepit nomen, lingua soluitur patris. † Refert quod factum est ad significantem imaginem rerum, tantum quod factum est ne non factum putes, quoniam quid significet r[illegible] fo[illegible]n dices. Hoc quod factum est refer ad significationem rerum, & vide magnum mysterium. Zacharias tacet, & amittit vocem donec Ioannes nasceretur præcursor Domini, & aperiret vocem. Quid est silentium Zachariæ, nisi [illegible], & ante prædicationē Christi quodammodo occulta, & clausa.

Luc. 16.

† accipit. R. fert.

Aperitur

Aperitur illius adnentu, clara fit venturo eo A qui prophetabatur. Hoc est apertio vocis Zachariæ in natiuitate Ioannis quod est dissessio veli in cruce Christi. Ioannes si seipsum nuntiaret, Zachariæ os nam aperiret: Soluitur lingua, quia nascitur vox non Ioanni prænuntianti Dominum dictum est, *tu quis es?* & respondit, *ego sum vox clamantis in heremo.*

Math. 3. Marc. 1.

Vox Ioannes, Dominus autem in principio erat Verbum; Ioannes vox ad tempus, Christus Verbum in principio æternū. Tolle verbum, quid est vox? Vbi nullus intellectus, † soni est strepitus. Vox sine verbo aurem B pulsat, cor nun ædificat. Verumtamen in ipso corde nostro ædificando aduertamus ordinem rerum. Si cogito quid dicam, iam verbum est in corde meo. Sed volens ad te loqui, quæro quemadmodum etiam sit in corde tuo, quod iam est in meo. Hoc quærens quomodo ad te perueniat, & in corde tuo insideat verbum quod iam est in corde meo, assumo vocem, & assumpta voce loquor tibi, sonus vocis ducit ad te intellectum verbi, & cum ad te adduxit sonus vocis intellectum verbi, sonus quidem ipse pertransit, C verbum autem quod ad te sonus perduxit, iam est in corde tuo nec recessit à meo. Sono ergo transacto verbo attende. Nonne tibi videtur dicere sonus ipse, *illum oportet crescere, me autem minui?* sonus vocis strepuit in* mysterium, & abiit quasi dicens: Hoc gaudium meum completum est; Verbum teneamus, verbum medullitus conceptum non amittamus. Vis videre vocem transeuntem, & verbi diuinitatem manentem? Baptismus Ioannis modo vbi est? ministrauit, & abiit: Christi nunc baptismus D frequentatur. Omnes in Christum credimus, salutem in Christo speramus; hoc sonuit vox. Nam quia discernere difficile est à voce verbum, & ipse Ioannes putatus est Christus. Vox verbum putata est, sed agnouit se, ne offenderet verbum. *Non sum* inquit, Christus, *nec Helias, nec Propheta.* Responsum est, ergo quis es? *Ego sum*, inquit, *vox clamantis in heremo*, vox rumpentis silentium, parate viam Domino, tanquam diceret, Vox ego, ideo sono, vt illum in cor introducam. Sed quo introducam non di E gnatur venire, nisi viam præparetis. Quid est viam præparare, nisi humiliter cogitare? ab ipso accipite humilitatis exemplum. Putatur Christus, dixit se non esse quod putatur, nec ad suum fictum errorem assumit alienum. Si diceret ego sum Christus, quam facillime crederetur, qui antequam diceret credebatur. Non dixit, agnouit se, distinxit se, humiliat se. Vidit vbi haberet salutem, lucernam se intellexit, & ne extingueretur vento superbiæ timuit. Hæc enim dispositio placuit Deo, vt tantæ gratiæ homo testimonium perhiberet, homo de Christo qui posset putari Christus.

legi ioanis.

† in ministerium.

Ioan. 1.

Denique in natis mulierum, sicut dixit ipse Christus, *nemo exsurrexit maior Iohanne Baptista.* Si hoc homine nullus maior homo, qui maior est illo, plus est quàm homo. Magnum testimonium Christi de seipso, sed lippientibus & infirmis oculis, parum de se testificatur dies, infirmi oculi diem expauescunt, lucernam † non ferunt. Ideo præmisit lucernam dies venturus. Sed in corda fidelium lucernam præmisit, ad confirmanda corda infidelium. *Parauit*, inquit, *lucernam Christo meo.* Deus pater in propheta loquens, parauit lucernam Christo meo Iohannem saluatoris præconem, iudici præcursorem venturo, futuro amicum sponso. Parauit, inquit, lucernam Christo meo, quare parasti? *inimicos eius induam confusione, super istum autem efflorebit sanctificatio mea.* Quomodo per hanc lucernam inimici eius induti sunt confusione. Euangelium perscrutemur? Calumniatores Iudæi domino dixerunt, *in qua potestate ista facis Si tu es Christus dic nobis palam.* Causam quærebant, non fidem, vnde insidiarentur, non vnde liberarentur: Denique qui corda eorum vidit, & verba attendit, quid respondit confusuros eos de lucerna? *Interrogo etiā vos, Baptismus Iohannis vnde est? de cœlo, an ex hominibus?* Illi continuo repercussi, & quamuis tenuiter radiante sole, ad palpandum compulsi, quoniam claritatem illam speculari non poterant, ad sui cordis tenebras confugerunt, & ibi secum turbari cœperunt, offendentes & ruentes. Si dixerimus (hoc inquiunt apud seipsos vbi tu cognabār, sed quod ille cernebat) si dixerimus, inquiunt, de cœlo est, dicet nobis; Quare ergo non credidistis ei? ipse enim testimonium perhibuerat domino. Si autem dixerimus ab hominibus lapidant nos populi, quia propheta magnus Iohannes habebatur. Et dixerunt nescimus. Nescitis? in tenebris estis, lumen amittitis. Quanto enim melius, si forte tenebræ in corde humano versantur lumen admittere non amittere, vbi dixerunt, nescimus, ait Dominus, nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio. Scio enim quo corde dixeritis, nescimus, non volentes doceri, sed timentes confiteri.

Luc. 7.

forte delendum non.

Ps. 131

Ibid.

Ioh. 10

Matth. 21.

vide de vnbri D. serm. 43.

Hæc diuina dispensatio quantum homo perscrutari potest, melior melius, inferior inferius, hæc diuina dispensatio magnum nobis insinuat sacramentum, venturus enim erat Christus in carne, non quicumque, non Angelus, non legatus, sed ipse veniens saluos faciet eos, non erat qui cumque venturus: & tamen quomodo erat venturus? In carne mortali suscepturus, infans paruulus futurus, in

præsepi ponendus, cunis inuoluendus lacte nutriendus, per ætates augendus, postremo etiā morte perimendus. Hæc ergo omnia humilitatis indicia & nimiæ humilitatis est forma. Cuius hæc humilitas? excelsi. Cuius excelsi? noli quærere in terra, transcende ad ad sidera. Cum ad cœlestes exercitus Angelorum veneris, audies ab eis, transi & nos. Cum veneris ad sedes, Dominationes, Principatus, Potestates, audies, transi & nos, & nos per ipsum facti sumus, omnia per ipsum facta sunt: vniuersam transcende creaturam, quicquid conditum est, quicquid institutum, quicquid mutabile, siue corporeum, siue incorporeum, cuncta transcende. Videndo nondum potes, credendo transcende; perueni ad creatorem, & interim fide antecedente, quæ perducit te, perueni ad creatorē. Ibi vide in principio erat Verbum, non enim aliquando factum est, sed in principio erat, non quomodo creatura de qua dicitur, In principio fecit Deus cœlum & terram. Hoc ergo quod in principio erat, non est quando non erat, etenim Verbum erat apud Deum, & ipsum Verbum erat, & omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, & in quo est vita, quod factum est, venit ad nos, ad quos? ad dignos? absit. Sed ad indignos, Christus enim pro impiis mortuus est, & indignis, sed dignus Nos enim indigni quorum miseretur, sed dignus ille qui miseretur, cui dicetur, *propter misericordiam tuam Domine liberā nos*? Non propter præcedentia nostra merita, *sed propter misericordiam tuam Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum*, non propter meritum nostrum. Non propter meritum peccatorū, sed propter nomen tuum. Nam & meritum peccatorum non vtique præmium, sed supplicium. Ergo propter nomen tuum. Ecce ad quos venit, ecce quantus venit. Ad nos ille quomodo venit? Verbum planē caro factum est, vt inhabitaret in nobis. Si enim in sua diuinitate tantummodo veniret, quis eum ferret? quis eum caperet? quis susciperet? sed suscepit quod nos eramus, ne remaneremus quod eramus, sed quod nos eramus natura, non culpa. Quia enim ad homines homo, non tamen quia ad peccatores peccator. De duobus illis, natura humana, & culpa humana, vnum suscepit, aliud sanauit: Nam si ipse susciperet nostram iniquitatem, & ipse quæreret saluatorem. Suscepit tamen ferendam, & sanandam, non autem habendam: & tamen vt homo verus apparuit inter homines, latens in homine Deus.

Quis ergo testimonium huic perhibeat diei latentis in quadam nube carnis? Da lucernam, testetur diem; sed hanc lucernam auge, vt quisquis plus illa fuerit dies sit: *In natis mulierum non exsurrexit maior Ioanne Baptista.* Luc. 7.

O ineffabilis dispensatio! Ego Fratres, cum hæc cogito, multum miror quod dicit Ioannes de Christo, teste Euangelio. *Non sum dignus*, inquit, *corrigiam calceamenti eius soluere.* Quid humilius dici potest? Quid excelsius Christo? quid humilius Crucifixo? *Qui habet*, inquit Ioannes, *sponsam, sponsus est; amicus autem sponsi stat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem sponsi*, non propter suam. *Nos*, inquit, *de plenitudine eius omnes accepimus.* Ioan. 1.

Quanta dicit de Christo, quàm præclara? quàm excelsa? quàm digna? si tamen de illo ab aliquo digne dicitur. Et tamen non ambulat inter discipulos Domini, non eum sequutus est, vt Petrus & Andræas, vt Ioannes, & cæteri. Sed discipulos sibi ipse etiam congregauit, & constituto licet Domino cum discipulis suis, habebat discipulos & Ioannes. Dicebant discipuli Ioannis, dicebatur ipsi Domino, *quare Ioannis discipuli ieiunant, discipuli autem tui non ieiunant?* Hoc Marc. 2. erat proculdubio necessarium præcursori fideli, ab eo Christum prædicari qui posset æmulus credi.

Habebat discipulos Ioannes, habebat & Christus, quasi extra docebat, sed testis inhærebat. Ideo in natis mulierum non exsurrexit maior Ioanne Baptista. Fuerunt Prophetæ, habuerunt discipulos, sed non præsente Christo: Fuerunt postea magni Apostoli, sed quia discipuli Christi, non quia discipulos potuerunt habere eum Christo. Habet ille discipulos, congregat, baptizat. Quid putamus foris, an intus? imo vero re ipsa intus, vt tanquam homo à Deo liberaretur, * ipse quasi foris vt testis crederetur. lege specie Intende hoc ipsum, perhibebant Domino testimonium, verbi gratia, Petrus, Andræas, Ioannes & cæteri cum diceretur eis, laudatis quem sequimini, prædicatis cui adhæretis. Veniat lucerna confundens inimicos, colligat discipulos. Habet Christus, habet & Ioannes. Baptizat Christus, baptizat & Ioannes, & venitur ad Ioannem & dicitur ei, *ille, cui testimonium perhibuisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum*, vt quasi æmulus inuidiæ de Christo aliquid mali loqueretur. Sed ibi lucerna ardet tutius, ibi splendet clarius vbi vegetatur, & quanto distinctius, tanto securius. *Iam, inquit, dixi vobis, quia ego non sum Christus. Qui habet sponsam sponsus est, & qui de cælo venit, super omnes est.* Tunc illi credentes Christum admirabantur, tunc vero inimici confundebantur, quando quodammodo compellebantur prædicare, qui credi poterat inuidus. Cogitur enim Dominum seruus cognoscere, cogitur creatori testimonium perhibere, nec cogitur, sed libenter facit. Amicus est enim non

inuideus, nec sibi sed sponso zelat, faciunt hoc amici sponsi, & est quædam in nuptijs humanis solennitas, vt exceptis aliis amicis, etiam paranymphus adhibeatur, amicus interior, conscieus secreti cubicularis.

Sed hoc interest, & plenè multum interest, quod in nuptiis humanis homo homini paranymphus humanus, homo homini paranymphus est. In nuptiis verò quas fecit rex filio suo regi, Deus Deo, Iohannes Christo paranymphus est. Idem autem dominus Christus, sponsus ac mediator Dei & hominum Christus Iesus, quasi non ille Deus qui vnus Deus diceretur, sed inquantum homo, nam inquantum Deus non mediator sed æqualis patri, idem quod pater & etiam cum patre vnus Deus, * quando esset ista sublimitas mediatrix, à qua multum longè disiuncti iacebamus, venit Christus qui vt medius sit, necesse est vt ab eo aliquid assumatur quod non erat, sed vt perueniamus maneat quod erat. Ecce enim Deus super nos est, ecce nos infra illum, & multa interiacent spatia, maximè peccati interuallum longè nos distinguit atque abiicit. In hac tanta distantia cum veniendum esset ad Deum, qua venturi eramus? ipse Deus, Deus manet. Audit homo Deo vt sit vna persona, vt non sit semi-deus, quasi parte Dei Deus, & parte hominis homo, sed totus Deus & totus homo. Deus liberator, homo mediator, vt per illum ad illum, non per alium nec non ad illum? sed per id quod in illo nos sumus, ad illum per quem facti sumus. Ideo Apostolus quamuis Christum nouerit Deum, nam ipse de illo dixit cum de Iudæorum præcedentibus meritis loqueretur, *quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*; cum, inquam, sciret illum Deum, & super omnia Deum, ac per hoc vtique super omnia, quia per illum facta sunt omnia, ventum est, vt commendaret mediatorem, & non dixit Deum, non enim per hoc mediator est quod Deus est, sed per hoc quia factus est homo. Ipse est liberatio nostra, vnus enim Deus. Quare vtique Catholici auditis, instructi auditis, vigilanter auditis, vnus Deus: nunquid solus pater? numquid solus filius? numquid solus Spiritus sanctus? sed vtique Pater & Filius & Spiritus sanctus vnus Deus. Ergo vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Si diceretur vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, tanquam minor Deus intelligeretur, etenim ab illa Trinitatis deitate quasi separaretur, si vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum Iesus Christus, quasi non ille Deus qui vnus diceretur, sed quia in vnitate Dei, ibi Pater & Filius & Spiritus sanctus vnitatem teneat diuinitas, medietatem suscipiat humanitas.

forte legendum, vt ergo esset.

Rom. 9.

1. Tim. 2.

Hac medietate reconciliatur Deo omnis generis humani massa ab illo alienata. *Per Adam enim peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertransiit in quo omnes peccauerunt.* Quis hinc † eruere? quis ab hac massa iræ sine misericordia distinguetur? *Quis enim te discernit? Quid habes quod non accepisti?* Non ergo nos discernunt merita, sed gratia, nam si multis debitum est, gratis non est. Si gratis non est, gratia non est, hoc ipse Apostolus dixit; si autem gratia, eam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Per vnum saluamur, maiores, minores, iuniores, senes, paruuli, infantes, per vnum saluamur. *vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: per vnum hominem mors, & per vnum resurrectio mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur.*

Rom. 5.

† lege, eruetur.

1. Cor. 4.

Rom. 11.

Hic aliquis occurrit & † dixit mihi. Quomodo omnes? qui ergo in gehennam mittendi sunt, qui cum Diabolo damnabuntur, qui æternis ignibus torquebuntur? quomodo omnes? Quia nemo ad mortem nisi per Adam. Nemo ad vitam nisi per Christum. Si esset alius per quem veniremus ad mortem, non omnes in Adam. Si esset alius per quem veniremus ad vitam, non omnes in Christo viuificarentur. Quid ergo, ait aliquis, & infans indiget liberatore? planè indiget, testis est mater *-fideliter currens cum paruulo baptizando ad Ecclesiam. Testis est ipsa mater Ecclesia suscipiens paruulum abluendum, & aut liberatum dimittendum, aut pietate nutriendum. Quis audeat dicere testimonium contra tantam matrem. Postremo & in ipso paruulo miseriæ ipsius testis est fletus. Quantum potest infirma testatur natura, parum intelligens, non incipit à risu, incipit à fletu. Agnosce miserum, porrige auxilium. Omnes misericordiæ visceribus induantur. Quanto minus ipsi per se possunt, tanto misericordius pro paruulis nos loquamur. Auxilium rerum suarum tuendarum Ecclesia solet præbere pupillis, omnes loquamur pro paruulis, ab omnibus eis præbeatur auxilium, ne perdant cæleste patrimonium & propter eos dominus illorum paruulus factus est. Quomodo ad eius liberationem non pertinuerunt, qui pro illo occidi meruerunt? Postremo de ipso domino salutare cum eius natiuitas proxima prænunciaretur, dictum est, *vocabunt nomen eius Iesum, ille enim saluum faciet populum à peccatis eorum.* Iesum tenemus, interpretationem nominis habemus. Quare Iesus qui latinè saluator

† lege, dicit.

† forte fidelis

dicitur, quare Iesus? ipse enim saluum faciet populum suum. Sed saluum fecit populum suum in manu potenti Moyses, & in adiutorio excelsi à persequutione & dominatione Ægyptiorum: fecit saluum & populum suum Iesus Naue, & à persequutoribus bellisque gentium fecerunt saluum populum Iudices, eam ab allophylis liberantes; fecerunt & Reges à dominatu circumquaque, oblatrantium gentium Israël liberantes. Verumtamen non sic solummodo saluat Iesus populum suum. Vnde? *à peccatis eorum: vocabunt nomen eius Iesum*, quare? *ipse enim saluum faciet populum suum*. Vnde? à peccatis eorum.

Vide serm. 8 de Verbis Apost. 1. & seq. Nunc de paruulo interrogo, affertur ad Ecclesiam faciendus Christianus baptizandus, puto quod ideo vt sit in populo Iesu. Cuius Iesu? qui saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Si non habet quod in illo saluetur, auferatur hinc. Quare non dicimus matribus, auferte istos paruulos hinc? Iesus namque saluator est, si non habent isti quod in illis saluetur, auferte hinc eos. Marc. 2. *Non est opus sanis medicus, sed male habentibus*. Audebit mihi quisquam in hoc paruuli discrimine dicere, mihi est Iesus, huic non est Iesus. Non venit ad Iesum, vt credat in Iesum, non pro illo respondetur? alterum baptismum instituimus paruulis, in quo non fit remissio peccatorum? Plane si iste paruulus per se loqui posset, vocem contradicentis refelleret & clamaret. Da mihi vitam Christi. In Adam mortuus sum, da mihi vitam Christi, *in cuius conspectu, mundus non est nec infans, cuius est vnius diei vita super terram*. Istis gratiam non negaret, nec qui de suo daret, fiat misericordia cum miseris, vt quid eorum innocentia vltra modum laudatur? inueniam saluatorem, nondum sentiant adulatorem.

Nos plane in tantum infantium periculum nec disputare debemus, ne eorum salutem vel disputando differre videamur. Afferatur, abluatur, liberetur, viuificetur. *Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes viuificabuntur*. Non inuenit qua veniret in huius sæculi vitam nisi per Adam, non inueniet qua euadat huius sæculi vitam nisi per Christum. Quid claudis vnicam ianuam? Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Iesus Christus. Audi, clamat tibi: *Non est enim opus sanis medicus, sed malè habentibus*; Quare istum sanum dicis, nisi quia medico contradicis? Ita ne, inquit, & Ioannes de quo loquebaris, cum peccato natus est? Inuenisti plane præter peccatum natum, quem inuenis præter Adam natum. Non auellis hanc sententiam de manibus fidelium, *per vnum hominem mors, & per vnum resurrectio mortuorum, sicut in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur*, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, *& per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit*. Si verba mea hæc essent, posset à me hæc sententia dici expressius? posset euidentius? posset plenius? Ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt.

Iam tu excipe Ioannem, si separaueris ab hominibus, si separaueris ab illo tramite propaginis humanæ; si separaueris à complexu masculi & fœminæ, etiam ab ista sententia separabis. Nam ille qui voluit ab ea esse separatus, per virginem venire est dignatus. Vt quid me cogis discutere merita Ioannis? in vtero Dominum salutauit, sed puto quod eum salutauit, à quo salutem desiderauit, non quærit tuam perniciosissimam defensionem. Venienti Domino ad baptismum suum conscius communis infirmitatis, ait; *Ego à te debeo baptizari*: veniebat enim Dominus ad commendandam etiam in baptismo humilitatem, ad ipsius Sacramenti consecrationem. Quia sic suscepit baptismum iuuenis, quemadmodum infans circumcisionem, suscepit commendanda medicamenta, non vulnera. Ille autem quare diceret, ego à te debeo baptizari mundus ab omni penitus noxa, si non in eo erat quod mundaretur, si non in eo erat quod sanaretur? Ille se dicit debitorem, & purgas tu eum, ne debita relaxentur. Ego à te, inquit, debeo baptizari, opus est mihi, necessarium est mihi, & hoc illi ibi præstitum est. Quando enim Dominus in aquam, non ille præter aquam? Quid pluribus? Cessa deinceps si fieri potest contrarius disputator, quia & præconem suum liberauit ipse saluator.

Sermo Beati Augustini Episcopi De Natale SS. Petri & Pauli.

Ex Codice Victoriano DD 11. 337.

PETRI & Pauli Apostolorum dies in quo triumphalem Coronam deuicto diabolo meruerunt, quantum fides humana

testatur, hodiernus est; Quibus solennis festiuitas exhibetur, solennis etiam sermo redditur. Laudes audiant à nobis, preces effundant pro nobis. Sicut traditione patrum cognitum memoria retinetur non vno die passi sunt per cœli spatia decurrente. Natalitio ergo Petri passus est Paulus, non quo ex vtero matris in numerum fusus est hominum, sed quo ex vinculo carnis in lucem natus est Angelorum, ac per hoc ista singuli dies dati sunt duobus, vt nunc vnus celebretur ambobus. Magnum hoc mihi signum videtur esse concordiæ, coapostolo suo nouissimus primo, B qui ad eumdem diem vocatus aduenit, ad eumdem diem coronatus occurrit. Electus est ille ante Domini passionem, iste post ascensionem. Ordine temporis impares, æternitate fœlicitatis æquales; ille ex Piscatore, iste ex persequutore. In illo infirma mundi electa sunt vt confundantur fortia; in isto abundauit peccatum, vt superabundaret gratia. In vtroque magna Dei gratia atque eius gloria claruit, qui eorum fecit merita, non inuenit. Quid enim aliud demonstrare dignatus est, qui ad regnum C primo vocare voluit piscatores, postea vocaturus Imperatores, nisi vt qui gloriatur, in Domino glorietur? Nam vtique nobilium, doctorum, potentum non salutem contempsit, quibus ignobiles, imperitos infirmosque præposuit. Sed nisi prius eligeretur vilitas infirmorum, non sanaretur inflatio superborum. Si prius à Christo diuites vocarentur, putarent & dicerent non in se electam nisi opulentiam, facundiam, eloquentiæ doctrinam, scientiæ splendorem, nobilitatem, generositatem, tranquillitatem, regalem D potestatem, atque ita temporalibus, & sæcularibus, & fœlicitatibus tumidi, tanquam ipsi prius Christo conferrent quod essent, vt eis ille videretur non donare, quod futuri essent gratia Dei, nec intelligerent, nec tenerent quanto nunc modo melius, quanto ordinatius?
Psl. 112. Prius *erexit de terra inopem, & de stercore exaltauit pauperem, vt collocet eum cum potentibus populi sui.* Vt munus intelligentiæ atque doctrinæ, non solum ex Deo esset, sed etiam ex Deo esse appareret. Cum E quanta itaque lætitia, & quanta Dei gloria contuemur ab animo piscatoris contemni opes Imperatoris? fundi preces Imperatoris ad memoriam piscatoris? vt nec ille ex eo quod non habuit, iaceret, nec iste ex eo quod habuit superbiret? iam vero illud quod Paulum ex persequutore suo prædicatorem suum Christus operatus est; quid valeat ad salutem hominum, ne quisquam magnarum sibi conscius iniquitatum de misericordia Dei desperare, ipse Petrus Apostolus alloquatur. *Humanus*, inquit, *sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consequutus sum, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem longanimitatem ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Quis enim sub manu omnipotentis medici de salute desperet tanto formatus exemplo? Considerando Euangelizantem fidem quam aliquando vastabat, non solum euasisse pœnam persequutoris, verumetiam coronam meruisse doctoris, & cuius sanguinem in eius membris cupiebat sæuiendo fundere, pro eius nomine suum sanguinem credendo fudisse? Habet ergo Roma caput gentium, duo lumina gentium ab illo accensa, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vnum, in quo Deus abiectam exaltauit humilitatem; alterum, in quo damnandam sanauit iniquitatem. In illo discamus non superbire, in isto non desperare. Quàm breuiter magna nobis exemplo præmissa sunt, quam salubra? quæ semper commemoremus, & in eorum laude lumen verum magnificemus. Nemo ergo se de huius sæculi celsitudine extollat, Petrus piscator fuit. Nemo iniquitatem propriam cogitando misericordiam Dei refugiat, Paulus persequutor fuit. Ille dicit, *factus est Dominus refugium pauperum*; iste dicit, *doceam iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.*

VII.

De Epiphania.

ANTE paucos dies natalem Domini celebrauimus. Epiphaniam hodie celebramus, quod Græco vocabulo significatur manifestatio, & refertur ad illud, quod ait Apostolus, *sine dubio magnum est pietatis Sacramentum quod manifestatum est in carne.* Ambo itaque dies ad manifestationem pertinent Christi; in illo quippe natus est homo ex homine matre, qui sine initio Deus erat apud patrem. Sed carni est manifestatus in carne, quia caro eum videre non poterat sicut erat in spiritu, & illo quidem die, qui natalis ipsius nuncupatur, viderunt eum pastores Iudæorum. Hodierno autẽ die qui

Epiphania proprie, hoc est manifestatio dicitur, adorauerunt eum Magi gentium. Illis eum Angeli, istis vero stella nuntiauit. Cœlos Angeli habitant, & sydera exornant. Vtrisque ergo cœli enarrauerunt gloriam Dei. Vtrisque enim natus est lapis angularis, vt quemadmodum dicit Apostolus, duos conderet in se, in vnum hominem faciens pacem, & commutaret vtrosque in vno corpore Deo per crucem. Quid enim est angulus, nisi coniunctio duorum parietum qui ex diuerso veniunt, & illic quodammodo osculum pacis inueniunt? Inimica quippe inter se fuerunt circuncisio & præputium, hoc est Iudæi & gentes propter duo inter se diuersa atque contraria, inde veri vnius Dei cultu, B hinc multorum atque falsorum. Cum itaque isti essent prope, illi autem longè, vtrosque adduxit ad se, qui commutauit vtrosque in vno corpore Deo, sicut idem Apostolus consequenter adiunxit; Per crucem, *interficiens inimicitias in semetipso*, & veniens Euangelizauit pacem, *vobis*, inquit, *qui eratis longe, & pacem ijs qui prope*, quia per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. Videte si non vt duos parietes, & inimicitiarum diuersitate venientes, & angularem lapidē demonstrauit Dominum Iesum, C ad quem diuerso vtrique accesserunt, in quo vtrique concordauerunt, hoc est & qui ex Iudæis in eum, & qui ex gentibus crediderunt, tanquam diceretur eis, & vos de propinquo, & vos de longinquo, *accedite ad eum, & illuminamini, & vultus vestri non erubescent*. Scriptum est enim, *ecce pono in Sion lapidem angularem pretiosum, & qui crediderit in eum, non confundetur*, qui audierint, & obedierint, hinc atque inde vtrique venerunt, pacem tenuerunt, inimicitias finierunt; vtrorumque primitiæ pastores, & Magi fuerunt. D In eis cœpit Bos agnoscere possessorem suum, & Asinus præsepe domini sui. Ex Iudæis animal cornutum, vbi Christo crucis cornua parabantur. Ex gentibus animal auritum; vnde erat prædictum, *populus, quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obaudiuit mihi*.

Ipse namque possessor bouis, & dominus asini in præsepi iacebat, & ambobus alimentorum commune præbebat. Quia ergo pax venerat ijs qui erant longè, & pax E eis qui erant prope, pastores Israëlitæ tanquam prope inuenti, ea die qua natus est Christus, ad eum venerunt, viderunt & exultauerunt. Magi autem gentiles tanquam longè inuenti, tot diebus interpositis ab illo quo natus est hodie peruenerunt, inuenerūt, adorauerunt. Oportebat itaque nos, hoc est, Ecclesiam, quę congregatur ex gentibus, huius diei celebrationem, quo est Christus pri-

Vide serm. 30. de temp.

A mitiis gentium manifestatus, illius diei celebrationi, quo est Christus ex Iudæis natus adiungere, & tanti Sacramenti memoriam geminata solemnitate seruare, quando duo isti parietes cogitantur, vnus ex Iudæis, alius ex gentibus, angulari cohærendo lapidi, *seruantes vnitatem Spiritus in vinculo pacis*, non offendat animum reproborum multitudo Iudæorum, in quibus fuerunt ædificantes, id est, volentes esse legis doctores. Sed quales dicit Apostolus, *non intelligentes neque quæ loquuntur, nec de quibus affirmant*: per hanc enim mentis cæcitatem, *lapidem reprobauerunt, qui factus est in caput anguli*. Sed non fieret in caput anguli, nisi duobus populis de diuerso venientibus præberet pacificam gratia copulante iuncturam.

Non ergo cogitentur in Israëlitico pariete persequutores & interfectores Christi, quasi legem ædificantes, & fidem destruentes, angularem lapidem reprobantes, & ruinam ciuitati miseræ fabricantes. Nec ista ibi cogitetur numerositas Iudæorum dispersa per terras, ad diuinarum quas vbique portant, testimonium litterarum. In his enim claudicat Iacob, cui tacta & arefacta femoris latitudo, qua significaretur à semitis claudicans generis multitudo. Sed in pariete sancto, qui ex eis ad pacem lapidis, angularis accessit, illi cogitentur in quibus benedictus & claudus. Benedictus in sanctificatis; claudus in reprobatis. Illi in isto pariete cogitentur, quorum abundantia præcedebat, & sequebatur Asellum saluatoris, clamans, *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Illi cogitentur qui discipuli inde electi, & Apostoli facti sunt. Cogitetur Stephanus in Græca lingua coronæ nomine appellatus, & prior post resurrectionem Domini Martyrio coronatus. Cogitentur etiam ex ipsis persequutoribus tot millia credentium quando venit Spiritus sanctus. Cogitentur Ecclesiæ, de quibus Apostolus dicit, *eram autem ignotus facie Iudeæ, quæ erant in Christo, Ecclesiis, tantum autem audientes erant, quod qui aliquando nos persequebatur, Euangelizat fidem quam aliquando vastabat, & in me magnificabant Deum*. Isto modo Israëliticus paries cogitetur, & parieti ex gentibus venienti qui nunc est conspicuus adiungatur: atque ita lapis angularis prius in præsepio positus, vtque ad cœli culmen erectus, non frustra prædictus Christus Dominus inuenietur.

VIII.

In codice Regio. Sermonis titulus est. *De eodem*; qui verò præcedit hunc titulum præfert. *Incipit Sermo S. Augustini de quadam psallendi consuetudine in Epiphania*. editus est à Sirmondo in Appendice ad nouos Sermones. Vtrumque ergo habebit lector, & ex eodem fonte.

VPPLICO, Fratres charissimi, & paterna pietate commoneo, vt quotiescumque oratio indicitur, qui forte pro aliqua infirmitate non potest genua flectere, & dorsum incuruare; vel ceruicem humiliare non differat. Quid tibi prodest quòd fideliter psallis, si posteaquam psallere desinis, Deo supplicare nolueris? Et ideo vnusquisque quando psallere cessauerit, cum omni humilitate oret, & supplicet Domino, vt quod verbi protulit ex ore, Deo auxiliante implere mereatur in opere. Sic est psallere, Fratres, quomodo sementem iterum orando sepelire vel tegere. Sicut enim qui seminat † agro, si arando cooperire dissimulauerit, venient volucres, & totum, quod seminatum esse videbatur, diripient. Ita qui in agro cordis sui seminauit verbum Dei, & psallendo vel legendo asperserit, nisi postea orando in corde suo recondiderit, & quodammodo sepelierit, venient volucres, id est, cogitationes sæculi huius, volatiles inanes & vacuæ, & rapient quod in corde fuerat seminatum. Et ideo vbi cessauerit aliquis psallere, non cesset orare, si vult in agro cordis sui messem diuinæ misericordiæ proficere.

forte add. in

Rogo vos, Fratres, quotiens in Altario oratur, & vos inclinate capita vestra, ne forte stantes si vultis orare, impleatur in vobis illud, quod de Pharisæo scriptum est, qui stans orabat; plus enim placuit Deo Publicanus qui incuruatus accusabat peccata sua, quam ille Pharisæus, qui stans laudabat merita sua. Et; illud obseruate fratres, ne forte dum alij orant, alii otiosis fabulis occupentur, ne de medicamentis sibi vulnera faciant, & in se perdant vnde se liberare potuerant. Qui hæc faciunt & pro se, & pro aliis quos impediunt, malam rationem sunt in die iudicii reddituri. Et hoc ammoneo, simul & rogo, Fratres, quoties clamatum fuerit, & vos benedictioni humiliare debetis; non vobis sit laboriosum capita inclinare, quia non vos homini, sed Deo humiliatis.

A Et licet, Fratres charissimi, de vestra feruenti deuotione * tum gaudeam, tamen quia sunt aliqui, qui tardius ad vigilias veniunt, & vbi verbum Dei recitari cœperit, cito descendunt; Rogo vt eos ammoneatis, & vestro sancto ac salubri consilio, vt vos imitari debeant prouocetis. Quantum est hoc, Fratres mei, quod eos occupatos tenere videmur? Et ipsi videtis, quia vix est dimidiæ horæ spatium, cum tamen, vt pauperes homines vel quosuis artifices de suis non retardemus operibus. quotiens B Sermo futurus est, maturius faciamus Psalmum quinquagesimum dici, vt non tardius, sed semper hora consuetudinaria de Ecclesia exeatur. Et rogo vos, Fratres, si nobis inter tantas occupationes & intolerabiles labores non piget per diuersa volumina scripturarum excurrere, & cum grandi studio, vobis medicamenta spiritalia prouidere, quare aliquid ex nostris laboriosum sit accipere, cum nobis non pigeat erogare? Et quia Sermo qui reC citatur, obedientibus erit in remedium, negligentibus in iudicium, benefaciet vnusquisque, si verbi Dei pluuiam in agro cordis sui libenter exceperit, ne forte † dissimulauerit remedium salutis accipere, postea necesse sit illi guttam refrigerij inter inferni flammas inquirere. Illam pluuiam dico, Fratres charissimi, nos desiderare debere, de qua Moyses dicit, *expectetur sicut pluuia eloquium meum*. Certum est enim, Fratres dilectissimi, quia qualis est messis ista terrena, quotiens pluuiam aut tarD dè, aut post multos menses acceperit, talis est anima, quæ verbum Dei frequentius audire noluerit. Et quia lex Dei non solum pluuia, sed & lumen est, secundum quod scriptum est, *lucerna pedibus meis verbum tuum Domine*: qui lumen verbi Dei dedignatur accipere, timeat ne ei necesse sit æternas tenebras sustinere. Sed credimus de Dei misericordia, quod per sanctam ammonitionem, & Deo placitam castigationem vestram, etiam negligenter ad feruorem sunt vestræ fidei suscitanE di; vt & de vestra & illorum salute duplex gaudium habere possimus. Præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Deo patre.

lege multum.

forte videmus.

ad. cum;

IX.

De eodem.

EPIPHANIA latinè manifestatio est; Dominus Christus ante paucos dies natiuitate sancta Iudæis manifestatus est: hodierno autem die per stellam gentibus declararus est. *Agnouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui*: Bos de Iudæis, B Asinus de gentibus. Ambo ad vnum præsepe venerunr, & Verbi cibaria inuenernnt. Magi qui venerunt adorare Christum, & significant primitias gentium, legem nnn acceperunt, Prophetas non audierunr, lingua cœli stella fuit. Quasi diceretur eis, Quid à vobis quæsiui lucri? Cæli enarrauerunt gloriam Dei. Et tamen Herodes turbarus à Iudæis; *quæsiuit vbi Christus nasceretur. Et responderunt in Bethlehem Iudæ*, & Propheticum testimonium adhibuerunt, & Magis adorare pergentibus, C ipsi immobiles permanserunt. In aggere† lapides sunt, viam demonstrant ei, ipsi non ambulant. Tamen perrexerunt Magi ad Bethlchem, sed inuentâ ciuitate, vnde possunt domum inuenire, ecce illa stella, quæ fulsit in cœlo, deduxit in terra stetit super locum vbi erat puer.

Aug. Ser. 31. de T. facti que sunt eis tanquam lapides à miliatio qui viatoribus aliquid ostenderunt, sed ipsi stolidi atque immo velis remanserunt.

Quantus famulatus elementorum & nequitia Iudæorum! Turbatus est Herodes quasi venerit Christus regnum quærere, & inuenire terrenum. Natus cœli Leo, & turbata terrena vulpecula; Dominus dixit de D Herode; *Ite dicite vulpi illi.* Turbata quod fecit? cecidit infantes. Quid fecit? occidit infantes pro Verbo infante. Anre Martyres sanguine sunt effecti, quàm possent Dominum ore confiteri, & has primitias Christus misit ad patrem. Venit infans & ierunt infantes. Infans ad nos, infantes ad Deum, *ex ore infantium ei lactentium perfecisti laudem.* Gaudeamus, nobis illuxit dies. Magi primitiæ gentium nos significauerunt. Agnouerunt Iudæi quando natus est, agnouerunt gentes. Hesterno die diuersi E parietes ad lapidem angularem venerunt. Inde Iudæi, inde gentes, de diuerso, sed nnn ad diuersum. Vidistis & nostis, quia tanto à se parietes longè sunt, quanto ab angulo remoti sunt. Quantum ad angulum propinquanr, cum sibi propinquant ad angulum venerunt, hærent sibi. Hoc fecit Christus, longè à se fuerant Iudæi & genres Circumcisio & præputium, legis & sine lege cultores, vnius veri Dei, multorum falsorum. quam longe! sed *ille est pax nostra, qui fecit vtraque vnum.* Sed qui venerunt de Iudæis, ipsi in bono pariete numerantur. Nam qui venerunt in ruina, non remanserunt, facti sumus vnum illi & nos, sed in vno non in nobis. Vnde narus est Christus de Iudæis, sic habes scriptum, *salus ex Iudæis est*, sed nnn solis Iudæis, non enim dixit salus Iudæis, sed salus ex Iudæis. Illi comprehenderunt, & ipsi perdiderunr; illi ligauerunt, & ipsos fugit. Ipsi viderunt, & occiderunt. Nos nec comprehendimus & tenemus, nec vidimus & credimus; posteriores sumus & antecedimus. Illi qui nos præcesserunt, viam perdiderunr; nns autem & viam inuenimus, & in illa ambulantes ad patriam veniemus.

forte inuadere.

Non est hic Herodes quia magis delusus est quem Christus in Euang. vulpeculam appellat.

X.

Eodem die.

De conuersione aquæ in vinum, de nuptijs, & Architriclino. Edidit Marus ex Biblioth. Barberinæ Codice, nos ex Regio.

ILLVD, Fratres charissimi, quod die tertia nuptias factus, & aquam in vino conuersam fuisse, modo cum Euangelium legererur audistis. Videamus quæ sunt illæ nuptiæ. Hic acquisitio & reparatio nostra votis & festis nuptialibus demonstratur, sicut alio loco cum choro & symphonia, reditus filii iunioris excipitur. Sex autem hydriæ sunt sex mundi huius ætates, per quas iusti figuram & typum Domini prætulerunt: capiunt verò metretas binas vel ternas, quia fidem intra se continent Trinitatis. Sed videamus quid dicit Sermo diuinus? ipsa sacra Euangelij retractemus oracula.

In Chana Galilææ aquas in vino conuertit, & latentem sub homine diuinorum operum virtutem detexit; *die*, inquit, *tertia nuptiæ fiebant.* Quæ sunt istæ impiæ, nisi gaudia salutis humanæ? Quare die tertia? Siue quia nobis mysterium Trinitatis ostendit, siue quia die tertia resurrexit. Iraque tanquam sponsus procedens de thalamo suo descendit ad terras, Ecclesiæ ex gentibus congregandæ suscepta incarnatione iungendus. Cui quidem Ecclesiæ, quæ vtique sumus nos, & arrhas & dotem dedit. Arrhas dedit, quando nobis est ex lege promissus; dotem dedit, quando pro nobis est immolatus, & alio modo potest accipi, vt arrhas præsentem gratiam; dotem

Ioh. 2.

intelligamus vitam æternam. Videamus quid agam in Chana Galilææ.

Hic iam prodeant nobis Domini stupenda miracula, statuuntur hydriæ capientes metretas binas vel ternas. Metretas à metro & mensura implentur hydriæ, mutantur subito aquæ; homines postmodum mutati. Et dum in melius reformantur velut baptismatis vi loquuntur, quodammodo in illis similitudo regenerationis exprimitur. Et dum aliud ex alio efficiuntur, dum in speciem gratiorem inferior creatura transfertur, mysterium secundæ Natiuitatis aperitur. Nihil in ipsis aquis de sua quantitate minuitur, & dum in se maneant, à se omnino nobili commutatione degenerant. Pereunt substantiæ suæ, & acquiruntur alienæ, fortior tenui materiæ apponitur sapor, & occulta fluentis leuibus virtus infunditur, & aquarum natura inebriatur, sic nouo more creatoris sui potentiam confitentur. Quis potest ista conuertere, nisi qui potuit & creare?

Deficiente ergo vino, dixit ad Iesum mater eius, *Vinum non habent.* Iam primo loco requiramus quid sit vinum, quod defecisse dicitur, & quod sit aliud vinum quod mirabiliter præparatur, quod Architriclinus melius esse pronuntiat dicens. *Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu verò seruasti bonum vinum vsque nunc.* Vinum multis locis accipimus diuina præcepta, & scripturas sanctas, meracissimum vigorem cælestis sapientiæ continentes, quibus ad timorem Dei inualescant sensus, & inebrientur † effectus, secundum illud quod de sapientia scriptum est, *parauit mensam suam, miscuit vinum* *suum*, in cratera; scripturarum diuinarum virtus si quando alicuius interiora impleuerit dicere poterit cum Propheta, *potasti nos vino compunctionis, & poculum tuum inebrians quàm præclarum est.* Operante ergo Christo in Chana Galilææ vinum defecit, & vinum fit, id est, vmbra remouetur & veritas præsentatur. Recedit lex, gratia succedit; carnalia spiritualibus commutantur; in Nouum Testamentum obseruatio vetusta transfunditur, sicut beatus Apostolus dicit, *Vetera transierunt, & ecce noua facta sunt omnia.* Quomodo autem hydriæ illę impletæ aqua, nihil minuuntur eo quod erant, & tamen incipiunt esse quod non erant, ita lex non perit per aduentum Christi absoluta, sed proficit.

† lege. affectus.

Prou. 9. 2.

Psal 22.

2. Cor. 5.

Vino ergo deficiente, vinum aliud ministratur. Bonum quidem est vetus Testamentum, sed sine spiritali intellectu vanescit in littera: Nouum verò odorem vitæ reddit in gratia. Cum hæc ita sint, Architriclinum ipsum præpositum in domo sponsi videamus, quem sentire possimus. Et quem alium nisi Beatum Paulum intelligere debemus, qui post legis litteram, acceptius Noui Testamenti mysteriis suauissimo vel odore vel gustu, spiritalium sensuum fragrantia repletus & inebriatus exclamat & laudat, *tu seruasti bonum vinum vsque adhuc.* Videamus tamen quemadmodum vinum ipsum laudat. *Nec oculus*, inquit, *vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* Ecce vera, ecce prædicanda miracula, quæ in nobis operatur, quando de pessimis bonos facit, de superbis humiles, de inhonestis castos, de sectatoribus sæculi amicos Dei. Quæ potest maiora exercere miracula, quam quando hominem vermem & putredinem dignatur in statum Angelicum promouere, de terrenis in cęlestibus collocare, & in gratiam suæ adoptionis assumere?

1. Cor. 2.

Quid ergo retribuemus Domino pro omnibus, quæ retribuit nobis? aut quando reddere poterimus, quod nec cogitare sufficimus? Nec tamen desperandum est quod nihil repensare possumus, quia tanta est pietas Domini nostri, vt apud eum voluntas perfecta faciendi reputetur pro opere facti. Omnia enim impleuit, qui quod potuit fecit. Quid ergo retribuemus Domino, nisi vt humiliter corpore humiliato, & corde contrito dicamus, *Domine propitius esto mihi peccatori.* Ille enim holocaustamata diligit, qui & cor contritum & humiliatum non despicit. Non à nobis requirit quod nos implere non posse cognoscit. Et ideo qui eleemosynas largiores erogare non possunt, vel parum aliquid secundum vires suas cum bona voluntate dispensent. Qui Virginitatis gloriam non præualent obtinere, cum proprijs vxoribus castitatem studeant Deo auxiliante seruare, iustitiam eligant, charitatem teneant, patientiam colant, ebrietatem velut inferni foueam fugiant, omnes homines perfecto animo diligam, pro bonis orent, vt à sancto opere non recedant, pro malis supplicent, vt cito se ad meliora conuertant. Hæc enim & his similia, Fratres charissimi, nec nimium dura, nec importabilia esse probantur; vbi sola bona voluntas fuerit, impossibile nihil erit. Non enim nos Deus ad comparandam vitam æternam, aut in Orientem, aut in Occidentem per itinera laboriosa transmittit, ad nos ipsos non dirigit; quod in nobis per suam gratiam contulit, hoc requirit. Sic enim in Euangelio ipse dixit, *regnum Dei intra vos est*, & ideo fit in nobis vera charitas, & bona voluntas, vt illud Euangelium in nobis impleatur, *Pax homi-*

Quæ sequuntur ad aliud pertinent, tamen quia vno contextu in Codice scribuntur, noluimus omittere.

nibus bonæ voluntatis. quod ipse præstare dignetur qui viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum Amen.

XI.

Feria tertia post Dominicam Quadragesimæ, de Ieiunio quotidiano quadragesimæ.

Sic se habet titulus Sermonis in Cod. MS ex quo eum deprompsimus. Nam in editis titulus est de Sabbato post dominicam in Quinquagesima & est 62. de tempore; cuius initium est, Rogo vos & ammoneo, *sed quia huius Sermonis, qui in editis ad hæc verba desinit,* Verbo pariter & exemplo doceamus, *media tantum pars legitur; ex MS. damus quod superat. Ediderat Marus ex Cod. Biblioth. Barber. emendatior prodit è Regio.*

QVID ergò post hæc dicit Dominus per Prophetam? *Si videris*, inquit, *nudum, operi eum.* Ego in hac sententia neminem iudico, vnusquisque attendat conscientiam. Me tantum arguo & reprehendo, quod forte aliquotiens venit, & per negligentiam vestimenticula mea, quę debuerant accipere pauperes, deuorarentur à tineis, & timeo ne mihi, ipsi panni in iudicium proferantur. Quod Iacobus Apostolus terribiliter increpat dicens. *Agite nunc*, inquit, *diuites plorate vlulantes in miserijs, quæ aduenient vobis: Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit; & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurisastis super terram, in delicijs enutristis corda vestra in die occisionis.* Hæc autem omnia sicut dixit, Fratres charissimi, quæ per Apostolum comminatus est Christus, licet nos nimium terreant, non † tamen & ego & mei similes negligentes cum Dei adiutorio possumus nos emendare si volumus, vt eleemosynas, quas huc vsque non parcius fecimus, largius erogemus, vt pro peccatis præteritis cum dolore & gemitu, cum spe reparationis Domini misericordiam deprecemur. Ergo sicut supra suggessi, Fratres charissimi, ieiunia nostra eleemosynarum pinguedo commendet, quia tale est ieiunium sine eleemosina, qualis sine oleo est lucerna. Nam sicut lucerna, quæ sine oleo accenditur fumare potest, lucem habere non potest: ita ieiunium sine eleemosyna carnem quidem cruciat, sed charitatis lumine animam non illustrat.

Cap. 5.

† illud, non videtur redundare.

Interim quod præsens agitur, fratres, sit ieiunium sic, vt prandia vestra pauperibus erogentur, & quod pransuri eramus, non in nostris sacculis, sed in visceribus pauperum reponamus, quia manus pauperis Gazophylacium est Christi. Quidquid in terra perierat in cœlo reponit. Quia quamuis cibus quem pauper accipit * construatur, merces tamen boni operis in cœlo recondi tur. Nam si prandia nostra exquisitis saporibus, & multiplicatis ferculis expendere studeamus ad cœnam: si corpori nostro delitiæ non subtrahuntur, sed etiam duplicantur, quomodo corpori nihil minuitur, sic animę nihil augetur. Hæc, fratres, timens, magis quam de vobis aliquid sinistrum credens, ammoneo. Scio enim plures ex vobis, Deo propitio, & peregrinos assiduè accipere, & pauperibus frequenter eleemosynam dare. Et ideo quod suggero ad hoc proficiat, vt qui faciebat amplius faciat. Qui verò non faciebat, aut forte tardius faciebat, tam sanctam sibi & Deo placitam operationem in consuetudinem mittat.

noctε tandum frangebatur ieiunium. ideo ieiunantes non prandebant.

* forte add. non. aut lege consumatur.

Et licet credam, quod Deo inspirante, semper superuenientibus festiuitatibus, castitatem ante plures dies, etiam cum proprijs vxoribus custodiat charitas vestra. Tamen, licet ex superfluo, etiam quod vos facere credo, charitatis contemplatione commoneo, vt per totam quadragesimam & vsque ad finem Paschę, castitatem Deo auxiliante seruantes, in illa sacrosancta solemnitate Paschali, charitatis luce vestiti, eleemosynis splendidi, orationibus, vigilijs, vel ieiunijs, velut quibusdam celestibus & spiritalibus Margaritis ornati, non solum cum amicis, sed etiam cum inimicis pacifici, liberi & cum secura conscientia, ad altare Domini accedentes, corpus & sanguinem eius non ad iudicium, sed ad remedium possitis accipere. Sed cum de eleemosinis loquimur, non conturbetur angusta paupertas, omnia enim impleuit, quid quod potuit fecit. Quia voluntas perfecta reputabitur pro opere facti. Sed hoc ille implere poterit, qui omnem pauperem quasi seipsum considerare voluerit, & sic pauperi tribuat quomodo si ipse in tali necessitate esset, sibi fieri cuperet. Hæc qui fecerit, & Noui & Veteris Testamenti præcepta complebit, implens illud Euangelicum, *omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Hæc est enim lex & Prophetæ.* Ad quam veram & perfectam charitatis legem, pius nos Dominus pro sua pietate perducat. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat.

Matth. 7.

Feria 2. post Dominicam. 2. in Quadragesima.

XII.

De Sancta Rebecca.

ISAAC, inquit scriptura, crescebat, Abraham respiciente non ad ea quæ videntur; Non enim gaudebat de præsentibus Abraham, nec de diuitiis mundi & actibus sæculi. Sed vis audire Abraham vnde gaudebat? Audi Dominum ad Iudæos dicentem, *Abraham pater vester, inquit, desiderauit vt videret diem meum, vidit & gauisus est.* Paruulus ergo crescebat Isaac, pro quo Abrahæ visio quam videbat, Christique dies & spes quæ in ipso est, gaudia cumulabat. Atque vtinam efficeremini & vos Isaac, & esletis gaudium matris vestræ Ecclesiæ. Sed vereor ne adhuc in tristitia & gemitu filios parturiat. An non est enim tristitia & gemitus, cum vos non conuenitis ad audiendum Dei verbum, & vix diebus festis ad Ecclesiam proceditis; & hoc non tam desiderio verbi Dei, quàm studio solemnitatis, & publicæ quodammodo remissionis obtentu? Quid igitur ego faciam, cui dispensatio verbi credita est? Qui licet inutilis seruus sim accepi tamen à Deo distribuendam familiæ dominicæ tritici mensuram? Quid ergo faciam vobis? vel quando vestrum tempus inueniã? Plurimi ex vobis, imo * bene omnes totum mundanis occupationibus in foro tempus impenditis; aliud in negotiatione consumitis, aliud in agro, aliud in litibus, non vacat ad audiendum verbum Dei? Nemo, aut pauci admodum vacant. Sed quid vos de occupationibus culpo? Quid de absentibus conqueror? Præsentes etiam & in Ecclesia positi non estis intenti, sed communes ex vsu fabulas † teritis, & verbo Dei vel lectionibus diuinis terga conuertitis. Vereor ne & vobis dicatur illud à Domino, quod per prophetam dicitur, *conuerterunt ad me dorsa sua, & non facies suas.* Quid ergo faciam, cui ministerium verbi creditum est?

* add. pene omnes.

† forte, seritis

Quæ leguntur mystica sunt, id est allegoricis exponenda sacramentis. Possunt ne surdis & auersis ingerere margaritas verbi Dei? non ita egit Apostolus: vide enim quod dicit, *Qui legem, inquit, legistis, legem non audistis. Abraham enim duos filios habuit,* &c. quibus addidit, quæ sunt allegoriæ, non quidem sacramenta legis ei aperuit, qui neque legunt, neque intelligunt. Sed legen-A tibus dicebat, legem non audistis. Quomodo ergo potero mysteria legis, & allegorias, quibus ab Apostolis docti sumus, aperire & prodere iis, quibus & auditio & lectio legis incognita est?

Asperior vobis fortasse videor, sed non possum linire parietem lapsantem. Timeo enim id quod scriptum est, *populus meus, qui viuificant vos, ipsi seducunt vos, & semitam pedum vestrorum conturbant.* Tanquam filios meos charissimos moneo. Miror si non diu vobis † innotuit via Christi, si nec hoc quidem au-B distis, quod *non est lata & spatiosa, sed arcta & angusta via, quæ ducit ad vitam.* Et vos ergo intrate per angustam portam, & linquite pereuntibus latitudinem. *Non præcessit, dies autem approquinquauit,* inquit Apostolus, *vt filij lucis ambulate. Tempus breue est, vt & qui habent tanquam non habentes sint; & qui vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur. Sine intermissione orandum est,* ipse Apostolus præcipit. Vos qui ad orationem non conuenitis, quomodo complebitis sine intermissione quod semper omittitis? Christus C præcepit, *vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Quod si illi vigilantes & orantes, semper Verbo Dei adhærentes, tentationem tamen nequaquam fugerunt; quid facient hi, qui diebus solenuibus tantum ad Ecclesiam conueniunt? Si iustus vix saluus sit, peccator & impius vbi apparebunt?

† erat in MS. innotuit.

Piget me aliquid dicere ex his quæ lecta sunt. Nam & apostulus dicit de huiuscemodi Sermonibus quod interpretabiles sunt ad dicendum. Videamus tamen hoc quod nobis recitatum est. Rebecca, inquit scriptura, veniebat cum filiabus ciuitatis hauri-D re aquam de puteo. Rebecca ergo quotidie veniebat ad puteos, idcirco † inueniri à puero Abrahæ & sociari in matrimonio Isaac. Hæc fabulas putas esse auditor meus? sed historias narrare in scripturis sanctis, animarum est ista eruditio, & spiritalis doctrina, quæ te docet quotidie venire ad puteos scripturarum, ad aquas Spiritus sancti, & haurire ac plenum vas domi reportare. Sic faciebat sancta Rebecca, quæ non aliter iungi potuisset tanto Patriarchæ Isaac, qui ex promissione natus est, nisi hauriendo aquas. Et in E tantum hauriendo, vt non tantũ posset potare eos qui domi sunt, sed & puerum Abrahæ: & non tantum puerum, sed quousque abundaret aquis, aquas hauriebat de puteis, vt & camelos posset adaquare, vsquequo cessarent, inquit, bibentes. Mysteria sunt cuncta, quæ scripta sunt, vult & te sibi Christus desponsare; te enim loquitur per Prophetas, dicens, *Desponsabo te in fide & misericordia, & desponsabo in æternum, vbi agnoscas dominum.* Quia ergo vult te

† adde, potuit.

sibi despondere, præmittit ad te puerum istum; puer iste Sermo Propheticus, & quem nisi susceperis, nubere Christo non poteris. Scito tamen quia nemo inexercitatus, & imperitus Sermonem Propheticum suscipit, sed qui scit † haurire aquam de profundo putei, & qui in tantum scit haurire, vtijs sufficiat qui irrationabiles; & peruersi videntur, quorum figuram cameli tenent, vt & ipse possit dicere, quia *sapientibus & insipientibus debitor sum.*

citantur hęc verba in melliloquio

Denique sic dixerat in corde suo puer iste, Ex his, inquit, Virginibus, quæ venerunt ad aquam, bibe tu, & Camelos tuos adaquabo.; ipsa erit sponsa Domini mei: sic ergo Rebecca, quæ interpretatur sapientia, vt vidit puerum, & inspexit Propheticum verbum, ponit de humero hydriam, & ad humilem & simplicem Propheticum † se inclinans, dixit: Bibe tu, & Camelos adaquabo. Sed dicis fortasse; si puer Prophetici Sermonis tenet figuram, quomodo potatur à Rebecca, quam ipse magis potare debuerit? Vide ergo ne forte † sicut & Dominus, Iesus cum ipse sit panis vitæ, & ipse pascat animas esurientes; ipse rursum esurire se fatetur, cum dicit, *esuriui, dedisti mihi manducare.* Et iterum cum sit ipse aqua viua, & potum det omnibus sitientibus, rursum ipse dicat ad Samaritanam, *da mihi bibere.* Sic & Propheticus Sermo, cum ipse potum det omnibus sitientibus, nihilo minus ipse ab hac potari dicitur, cum studiorum exercitia & vigilantiam suscipit. Talis ergo ista anima, quæ agit cætera patienter, quæ tam prompta est, & tanta eruditione subnixa; quæ profundis scientiæ haurire fluenta consueuit, ipsa potest copulari nuptijs Christi. Nisi ergo quotidie aquas haurias, non solum alios potare non poteris, sed ipse quoque sitim verbi Dei patiens. Audi & Dominum in Euangelio dicentem. *Qui sitit, veniat & bibat;* sed tu, vt video, non esuris, non sitis iustitiam. Et quomodo poteris dicere, *sicut Ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus, sitiuit ad Deum viuum?*

Forte addendum, sensum vel Sermonem.

addendum, sit.

Obsecro vos, qui auditorio nostro assistitis, patienter audite, donec paululum negligentes ac desides commonemus, qui non desiderant panem vitæ, nec aquam vitam, qui non exeunt de castris, nec procedunt de domibus luteis, vt colligant sibi † magna, qui non veniunt ad petram, vt bibant de spiritali petra, *Petra enim est Christus*, vt ait Apostolus; Dicite mihi vos, qui tantum festis diebus ad Ecclesiam conuenitis, cæteri dies non sunt festi? aut non sunt dies Domini? Iudæorum est dies certos & raros obseruant solennes, & ideo ad eos dicit Dominus, *neomenias vestras & sabbata, & diem & annum non sustineo: ieiunium, & ferias, & dies festos vestros odit anima mea.* Odit ergo Deus eos qui diem putant festum diem esse Domini. Christiani omni die carnes Agni comedunt, id est, carnes Verbi Dei quotidie sumunt; *Pascha enim nostrum immolatus est Christus.* Et quia lex Paschæ talis est, vt vespera comedatur, propterea in vespera mundi passus est Dominus, vt tu semper manduces de carnibus Verbi Dei, qui semper in vespera es; vsquequo veniet mane. Vt si in hac vespera sollicitus fueris, & in fletu ac ieiunijs, vel in omni labore iustitiæ vitam duxeris, poteris & tu dicere, *ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Lætaberis † v.inanei in sæculo venturo, si tamen in hoc sæculo fructum iustitiæ, in fletu & labore non negligas colligere. Et nos dum tempus est, bibamus de puteo visionis, vbi deambulat Isaac, & vbi procedit ad † exercitum.

lege manna.

non potui legere.

forte exercitium.

XIII.

Dominica tertia Quadragesimæ. Quæ sit forma & vtilitas ieiunij.

SVPERIORE dominica diximus, hoc esse fidei nostræ opus, primum, vt horum quadraginta dierum curriculo, deuotissimè ieiunemus, & istum esse causam salutis nostræ, si hoc tempore abstinentiæ opera commendemus. Atque ideo, Fratres charissimi, inspicere debemus, quæ sit huius forma ieiunij, vt respiciamus quanta sit eius vtilitas. Est enim interdum inutile & inane iudicium, quod licet ventrem & omnia viscera succo saturitatis exhauriat, non tamen acceptum est Deo, qui mentem & intimos sensus minimè à vinculo iniquitatis euacuat. Quid enim prodest ieiunare visceribus, & luxuriæ venatibus deseruire? Abstinere à cibis, & † errare peccatis: castigare corpus inedia, mentem exercere nequitia, vinum forte non bibere, & ebrium cogitatione malignitatis incedere. Nisi quod † facilior est causa saturi siue temulenti, quam ipsi sui pariter & ieiuni. Ille enim peccare aliquando desinit, qui ebrius aliquando obdormit. Hic autem errare non cessat qui exercitatus malo, ieiuniis semper inuigilat.

lege, ieiunium.

forte saturari.

lege fauorabilior.

Inutile & inane est tale ieiunium, quod inedia membra debilitat, & animam à perditione

perditione non liberat: De quo ieiunio dicit Propheta ex persona Domini. *Et quid mihi ieiunatis? Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus.* An putatis illum ieiunare, Fratres, qui primo diluculo ad Ecclesiam non vigilat? Non beatorum Martyrum loca sancta perquirit, sed surgens congregat seruulos, disponit retia, canes producit, syluasque perlustrat? seruulos, inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad Ecclesiam venire cupientes; & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quàm de perditione seruorum. Tota igitur die venatibus immoratur, nunc clamorem immoderatum efferens, nunc silentium latenter indicens, lætus si aliquid reperit, iratus, si id quod non habebat, amiserit, & tanto studio gerit, quasi ideo indictum ieiunium fuerit, vt venetur.

In has ergo luxurias, Fratres, dicite quis cultus sit Dei? quæ mentis possit esse deuotio? qui propterea ieiunat, non vt Deo, aut orationibus vacet, sed vt tota die otiosus & liber proprias exerceat voluptates? Quamuis igitur qui huiusmodi es frater, vespere ad domum redeas, quamuis declinante iam sole manduces, potes videri tardius refecisse; non tamen Domino ieiunasse. Nec enim potes videri voluntatem tuam exercens fecisse Domini voluntatem. Hæc enim voluntas est Domini, vt ieiunemus à cibis pariter & à peccatis. Abstinentiam † indicamus corpori, vt à vitiis magis animæ abstinere possimus; frænum est enim quoddam luxuriantis animæ corpus exhaustum. Quisquis enim ieiunat & peccat, lucrum escarum fecisse videtur, & peccando copiis replesse cellarium, non mentem saginasse virtutibus. Nonnulli autem diuinorum immemores præceptorum, ita circa seruos suos & subditos sibi potestatem* dominationis exercent, vt in his diebus non dubitent eos flagris cædere, pœnis afficere, compedibus præpedire. Et si forte cum ad reficiendum venerint, & tardius minister affuerit, statim eum verberibus laniare, & se prius satiari seruuli sanguine, quàm conuiuii voluptate. Horum tale ieiunium est, quam si ideo ieiunatum vt non diuinitatis misericordiam prouocarer, sed vt clamorem familiæ ingemiscentis effunderet. Quisquis autem Dei misericordiam promereri cupit, ipse debet prior esse misericors. Scriptum est enim, *qua mensura mensi fueritis, eadem mensura remetietur vobis.* Et quod magis dolendum est Christianis, Dominus Christianos in his diebus seruo non pepercit, minime respiciens quod & si seruus est conditione, gratia tamen frater est. Etenim similiter Christum induit, iisdem participat Sacramentis, eodem modo quo tu, vtitur Deo patre. Cur & non re vtitur vt fatre? Sunt enim plærique, qui de venationibus redeuntes, magis canum quàm seruorum gerunt curam, qui faciunt eos iuxta se vel accumbere, vel dormire, quotidianum illis cibum sua præsentia ministrantes, qui vtrum seruus fame moriatur, ignorant. Et quod est grauius, si diligenter his præparatum non fuerit, pro cane seruus occiditur. Vides etiam in nonnullorum domibus nitidos & crassos canes discurrere, homines autem titubantes & pallentes incedere. Isti ergo miserebuntur pauperibus aliquando, qui minimè seruis suis miserentur?

Scire igitur, Fratres, debemus, acceptum esse Domino ieiunium, non solum vt abstinentia fatigemus corpora, sed etiam humilitate animam induamus. Simus ad seruulos mites, blandi ad extraneos, ad egenos misericordes, pacifici ad omnes, surgentes primo diluculo ad Ecclesiam festinemus, referamus Deo gratias, de peccatis veniam postulemus, rogantes de præteritis delictis indulgentiam, de futuris cautelam. Tota die sit nobis assidua vel oratio, vel lectio. Qui litteras nescit sanctum magistrum perquirens, eius contabulatione pascatur. Nulli actus sæculi, actus diuinitatis impediant. Non lusus tabulæ mentem † aduocet, non voluptas causam Spiritus obducat, non negotii compendium, animum auiditate peruertat. Quidquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quamuis abstineas, non ieiunas. Hoc est enim ieiunium salutare, vt sicut abstinetur corpus ab epulis, ita & anima refrænetur à vitiis. Illud etiam, Fratres, ad perfectionem ieiunii tacendum non est, vt qui abstinemus, & minimè prandemus hoc tempore, prandia nostra pauperibus erogemus. Hæc enim est vera iustitia, si te esuriente de tuo cibo alius saturetur, & tu pro delictis tuis Dominum roges, & ille pro te satiatus exoret. Vtrumque tibi proficiet, & tua fames, & saturitas mendicorum. Cæterum qui sic abstinet, vt nihil pauperibus dè suis epulis largiatur, videtur questum sibi fecisse suum ieiunium, & negotiationem fecisse parcendo. Ad hoc enim abstinuit non vt placeret Deo, sed ne amplius erogaret, & ideo bona est eleemosyna cum ieiunio. Quasi quoddam negotiationis genus est, vt tam parcè viuat, vt abstinentia sua monachos clericosque præcedat, nisi hoc interest, quod illi hoc questus causa faciunt † non salutis. Illi pecuniæ

forte, indicimus.

forte euocet.

Vide Sermo decem p. 364

lege non.

compendio animas suas macerant; nos propter animarum lucrum nostra corpora castigemus.

XIV.

De eodem.

Non rectè titulus positus est de eodem, neque etenim hic Sermo habitus est inchoato ieiunio, sed instante ieiunio; vt ex sequentibus patet.

DIes ieiunij, Fratres charissimi, dies obsecrationis, & vt manifestius dicam, pœnitentiæ nobis tempus aduenit. Omnes debemus agere pænitentiam, quia omnes errauimus. Nam scripturæ testimonio, *nec vnius dies infans mundus est*. Et quis se immunem audebit profiteri? & pænitentiæ remedia refutare, quæ etiam sanctus intelligitur profusse? Dies ieiunii, dies reconciliationis sunt. Nam per escam in Adæ peccatum indicimus, & per ieiunium Domino reconciliati sumus in Christo, sicut Apostolus ait, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Exigit à nobis Deus ieiunium, vt gulæ laqueus, quo Adam strangulatus fuerat, dissoluatur, & non solum nos à cibis vult abstinere, verum & à malitiis. Denique per Prophetam clamat Dominus dicens, *desinite à malis vestris, discite bonum facere*. Quid enim prodest abstinere à carnibus, & carnalia opera non deponere, dicente Domino Iesu, *non coinquinat hominem quod intrat in ore, sed quod exit de ore*. Hinc enim Deus ieiunia Iudæorum reprobauit, quia ab escis, non à peccatis abstinendum esse dicunt, vnde increpat eos dicens, *In diebus ieiuniorum vestrorum inueniuntur voluntates vestræ & omnes debitores vestros repetitis*. Absit hoc à populo Christiano, qui ieiunii tempore nihil aliud nouit, nisi misericordiam, qua ipse seruatus est. Et ideo quia ieiunii tempus instat, accedamus ad mensam Domini, & reficiamur conuiuio Christi, vt quemadmodum Helias in virtute illius escę, longa possimus ieiunia tolerare.

[Margin: neque enim ieiunii tempore famebant Eucharistiam.]

Auditis in Euangelio quod recumbente Domino in domum Pharisæi, *venit mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, deferens secum alabastrum vnguenti, & stans retro secus pedes eius lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & vnguento vngebat*. Non mediocre fit hoc mysterium. Cernimus quod in domo Pharisęi, hoc est, in Synagoga Dominus recumbebat, non requiescebat. quemadmodum autẽ in Synagoga requiescere poterat, in qua humilem & quietem, super quem requiesceret inuenire non poterat; *Ecce mulier peccatrix*. Quæ est ista mulier, nisi Ecclesia ex gentibus

A quæ peccatrix erat, quamdiu non aduenerat remissio peccatorum? At vbi venit Dominus, accessit ad baptismum, & facta est sine macula, sine ruga. Agnum enim immaculatum sequendo deposuit omnes maculas peccatorum. Accessit peccatrix secus pedes Christi, peccator ad pedes accedit, iustus ad caput. Peccator lacrymis lauar pedes Domini, iustus autem omne corpus eius pretioso perfundit vnguento. Sed ignarus mysterij Pharisæus dicebat intra se. *Hic si esset Propheta, sciret vtique quæ & qualis mulier quæ tangit eum*. Male iste incredulus æstimabat Dominum à

B se debere peccatores expellere, qui enim venerat non vocare iustos, sed peccatores, quomodo poterat peccatorum consortia declinare? Non coinquinarur à peccatoribus, qui tactu corporis sui peccatores emundat. Fons æternus non potest sordidari, sed inundatione sua abluit vniuersos. *Ideo conuersus ad mulierem dixit* Simoni: *Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lacrymis suis rigauit pedes meos, & ca-*

C *pillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Propter quod tibi dico, remittuntur ei peccata, quia dilexit multum*. Ingressus Dominus domum Pharisæi, aquam pedibus non quæsiuit, quia eos peccatorum lacrymis reseruabat. Osculum Pharisæi non desiderauit, qui † dignius peccatorum osculum indicabat. Imo caput suum & vngendo noluit perungi, ne impinguaretur oleo peccatoris. Omnes enim in Christo vnum corpus sumus, sed diuersa membra, alia infirmiora, alia fortiora. Os eius erat Beatus Apostolus Paulus qui dice-

[Margin: in MS. dignus, sed male.]

D bar, *an experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus?* Manus eius sunt Apostoli venerabiles, per quas multas sanitates & innumera operatus est mirabilia. Scapulæ eius sunt Martyres sancti, in quibus est à diuersis persequutoribus flagellatus, denique per Prophetam ait, *posui scapulas meas in flagella*. Si autem superiora membra sunt sancti pedes Domini, quos aliis nisi peccatores possumus æstimare, quos Ecclesia sancta suis lacrymis delinit, & pretioso misericordiæ fouet vnguento? Noli hos spernere peccatores,

E quia pedes Christi sunt, sed require eos diligenter, require in carcere, require in custodijs, require pauperem & egenum, & cum inueneris, misericordiæ bis oleum præbe. Mitte in pedes Christi vnguentum, vt & de te dicatur, *dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum; cui enim minus dimittitur, minus diligit*. Et ideo, Fratres, plus diligamus, quia plus dimissum est nobis, & plura † præstemus à Domino consequuturi. Qui viuit & regnat in sæcula sæculorum Amen.

[Margin: Forte, speremus.]

XV.

Sabbato post dominicam quintam Quadragesimæ, De Eleemosynis.

AD Eleemosynas faciendas, volumus quantum Dominus donat, exhortari charitatem vestram, quæ solent in sanctis fidelibus viris esse comites ieiuniorum, † vt non habenti detrahitur, vt cum lucro tuo fraudes animam tuam. Hoc subducas carni, quod in cælo constituas. Habes enim illic † horreum tuum, habes custodem tuum. Namque vbi ponant homines tutissimè quod amant in terra, conducunt sibi loca munitissima, & quantum possunt satagunt sibi seruare, quo fures non possunt accedere. Et eis hoc nolentibus quantum potest contingere in terra, forte custos ipse fur erit. Hoc Dominus Iesus Christus attendens, quid velint homines, quid conentur cum res suas seruant in terra, dedit consilium. In cœlo seruate, mihi commendate. Qui ergo iussit te dare, non te voluit perdere, sed migrare. Præcedat te sequuturum res tua; Quo illuc non præmittis, †vbi diu non eris, vbi post te, qui possidere quod seruasti ignoras. Leua hinc ergo quod diligis, ne hic diligendo hæreas, & hærendo perdas & pereas. Dominus tuus ipse est custos tuus & tuorum. Si animus tuus familiaris de frumento forsitam conseruando ignoranti consilium dare*t*, vt de interioribus ad superiora leua- D res, vbi ibi melius seruares; Nonne consilium eius acciperes? Dat ergo illud tibi Dominus tuus; Nec te vult corrumpi nec tua. Pone hic si non vis perdere. Vis scire quid agatur? Ego scio, quod nemo melius de fabrica ista consilium dare potest, nisi qui fecit eam. Tu dicis, vbi reponam? Respondit in cœlo, sic enim ait. *Thesaurisate vobis thesauros in cœlo, vbi fur non effodit neque tinea corrumpit: vbi enim erit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum.* Accipe consilium, oblata tibi tanti horrei optione, vnde tibi E non tabula suspensa est perpetuo possidens. Quæres fortasse quomodo illuc rem tuam leues? Noli æstuare, & cogitando scalas, aut aliqua machinamenta quærere. Sed quomodo solet fieri ciuibus peregrè constitutis, fac traiectitium. Multi sane hoc faciunt, cum idoneos inuenerunt dant impigre. Fecit Dominus tuus Christus, sursum diues, hic pauper. Esurit hic. Traiectitium à te petit, æquum restituet. Quid ergo dubitas, quare differs

forte sic restituendus locus mendosus, Vt cum non habenti detrahitur lucro, &c.

August. de Verbis Domini serm. 32. Tanta massa processura est de hac area, ne impleas horreum cœli.

locus mendosus.

Vide Sermonem de Temp. 50.

A dare? aut non est idoneus reddere? Da pauperibus, non perdes, noli timere, ipsi das, cum vni ex minimis eius das. Audi Euangelium. Cum illi ad dexteram positi expauescerent enumeratis quibusdam necessitatibus, dicentes quando te vidimus in his? respondet Dominus, cum *vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Ego, inquam, accepi, quando pauper accepit; in illo esuriebam, in illo satiabar. Da securus. Dominus accipit, Dominus petit. Non haberes quod ei dares, nisi prius acciperes. Si homines fœneraueris, grauares. Non est hic talis qui fœnore grauetur. Si vis
B fœnerator esse, apud me esto. Dicit tibi Deus, mihi da. Ego cum vsuris restituo. Iam nunc, euge te? Dilata auaritiam tuam. Pro vno forte solido non decem, non centum, non mille, non terram, sed cœlum accepturus es. Si dares libram æramenti & acciperes argenti, aut libram argenti & acciperes auri, felicem te gauderes. Mutabitur reuera quod das, non aurum, non argentum, sed vita æterna tibi fiet. Mutabitur, quia & tu mutaberis. Qui dedit, fiet Angelus. quod dedit, fies An-
C gelica. Remedium non est quod liberet à morte nisi eleemosina. Difficile est vitam istam ducere sine peccatis cuilibet hominum. Erogate ergo, Fratres mei, distribuite res vestras; facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum manentem in cælo. Audite Psalmum, *tanquam in imagine ambulat homo, vane autem conturbatur, thesaurizat, & nescit cui colligat. Date, & dabitur vobis.*

XIV.

Feria secunda post Dominicam in Ramis Palmarum,

De Traditione Symboli.

SACROSANCTI mysterii Symbolum quod simul accepistis, & singuli credidistis, verba sunt in quibus matris Ecclesiæ fides supra fundamentum stabile, quod est Christus Dominus solidata, firmatur. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.* Accepistis ergo & reddidistis, quod animo & corde semper tenere debetis, quod in stratis vestris dicatis, quod in plateis vestris cogitetis, & quod inter cibos non obliuiscamini, in quo & dormientes corpore corde vigiletis. Renuntiantes enim Diabolo, & pompis & Angelis eius, mentem atque animam subtrahentes, obli-

uisci omnes præteritorum, & vetustate A prioris vitæ contemptu cum nouo homine, vitam quodammodo istam factis & moribus innouare * Et sicut Apostolus dicit quæ retro sunt obliti, atque in ea quæ ante sunt * executi sequi ad palmam supernæ vocationis Dei, & credere quod nondum vides, vt merito possis ad id quod credideris peruenire. *Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus per patientiam expectamus?* fides ergo hæc & salutis regula.

addendum puto vt sit lumus pollicis estis. forte, exercitii.

ad Rom. 8.

Credere in Deum patrem omnipotentem vniuersorum creatorem, regem sæ- B culorum, immortalem & inuisibilem, ipse est quippe Deus omnipotens, qui in primordio mundi cuncta ex nihilo fecit, qui est ante sæcula, qui fecit & regit sæcula. Non enim tempore augetur, aut loco discinditur, aut aliqua * mea concluditur aut terminatur. Sed manu apud se & in seipso plena & perfecta æternitas, quam nec comprehendere, humana cogitatio potest, nec lingua enarrare. Nam si munus, quod promittit sanctis suis, *nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*: C Quomodo potest qui ipsum promittit, aut mens concipere, aut cor cogitare, aut lingua narrare?

nescio, an quota an materia; an mansura

Credimus & in filium eius dominum nostrum Iesum Christum, Deum verum de Deo vero, Dei patris filium, sed non duos Deos. Ipse enim & pater vnum sunt, & per Moysem populo insinuat dicens. *Audi Israel mandata vitæ, Dominus Deus tuus vnus est.* Si autem vis cogitare quemadmodum æternus, filius de æterno patre sine tempore natus sit, redarguit te Isaias pro- D pheta qui dicit, *generationem eius quis enarrabit?* Natiuitatem itaque Dei ex Deo, nec cogitare poteris, nec narrare. Credere tantum tibi permittitur vt saluus esse possis, sicut Apostolus dicit, *Credere enim oportet qui ad Deum accedit quia est, & quærentibus eum mercedis redditor erit.* Si vero natiuitatem eius secundum carnem, quam pro nostra salute dignatus accepit scire desideras, audi & crede natum de Spiritu sancto ex Maria Virgine, quanquam & hanc ipsam natiuitatem eius quis enarrabit? E Quis enim dignè æstimare potest Deum propter homines nasci voluisse, Sine virili semine Virginem concepisse, sine corruptione peperisse, & post partum in integritate mansisse? Dominus enim Iesus Christus vterum Virginis dignatus intrauit, membra fœminæ immaculatus impleuit, matrem sine corruptione fœtauit, à semet ipso formatus exiuit, atque integra genitricis viscera * reseruauit, eam de qua

forte, reseruauit.

nasci dignatus est & matris honore & Virginis sanctitate perfundens. Quis hoc cogitat? quis enarrat? Ergo quis & hanc natiuitatem enarrabit? cuius nostrum mens ad cogitandum, cuius ad enuntiandum lingua sufficiat? Non solum qui in principio erat Verbum, non habens illum nascendi principium; Verum etiam qui Verbum caro factum est, eligens Virginem quam sibi faceret matrem, faciens matrem quam seruaret & Virginem. Dei Filius matre nulla concipiente, nullo homine seminante, Filius hominis fœcunditatem fœminæ veniendo afferens, integritatem nascendo non auferens. Quid est hoc? quis dicat? Quis taceat? Et mirum dictu, quod eloqui non valemus, simile † non sinimus, sonando prædicamus; quod nec cogitando comprehendimus. Tantum quippe donum nec effari possumus, quoniam sumus ad eius enarrandam magnitudinem paruuli, & tamen laudare compellimur, ne tacendo remaneamus ingrati. Sed Deo gratias, quod id quod competentet non potest dici potest fideliter credi.

leg. silere

Credimus ergo in Dominum nostrum Iesum Christum, natum de Spiritu sancto * & Virgine Maria. Nam & ipsa Beata Maria, quem & credendo peperit, credendo concepit. Cum enim promisso Filio quæsisset, quemadmodum fieret, quoniam virum non cognosceret; vtique solus ei modus cognoscendi atque pariendi notus erat, quem quidem ipsa experta non fuerat, sed ex alijs fœminis natura frequentante didicerat ex viro & fœmina hominem nasci, responsum ab Angelo accepit, *Spiritus sanctus superueniet in te, & Virtus altissimi obumbrabit tibi, propterea quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Quæ cum dixiset Angelus, & Christum prius † veniente quam ventre concipiens, *Ecce*, inquit, *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Fiat, inquit, ipse, virili semine conceptus in Virgine, nascatur de Spiritu Sancto & integra fœmina, in quo nascatur de Spiritu Sancto integra Ecclesia. Sanctum quod nascetur de homine matre, sine homine patre, vocetur filius Dei; quoniam qui natus est de Deo patre, sine vlla matre mirabiliter opportuit vt fieret hominis filius. In ea carne natus, vt per clausa viscera paruus exiret, in qua resuscitans per clausa ostia * magna intraret. Mira sunt hæc, quia diuina sunt, ineffabilia, quia & inscrutabilia, non sufficit explicando os hominis, quæ nec inuestigando cor

fort. ex

lege, in mente

lege, magnus

hominis. Credidit Maria, & in ea, quod credidit factum est. Credamus & nos, vt & nobis possit prodesse quod factum est. Quamuis ergo mirabilis sit etiam ista natiuitas, tamen cognita. O homo, quid pro te Deus tuus, creator pro creatura susceperit, vt Deus in Deo manens, æternus cum æterno viuens, æqualis Filius Patri, pro reis & peccatoribus seruis, formam serui non dedignaretur induere. Neque enim hoc meritis humanis exhibitum. Nam pro iniquitatibus nostris pœnas potius verebamur; sed si iniquitates obseruasset, quis sustinuisset? Pro impijs ergo & peccatoribus B seruis Deus factus * & homo, de Spiritu Sancto & Virgine Maria nasci dignatus est. † Parum hoc facere videatur, qui pro hominibus Deus, pro peccatoribus iustus, pro reis innocens, pro captiuis Rex, pro seruis Dominus carnem humanitatis indutus, aduenit in terris, & cum hominibus conuersatus est: Crucifixus insuper, mortuus & sepultus.

forte est.

forte add. sed tanquã.

Non credis dici forte quando hoc factum est. Audi quo tempore? sub Pontio Pilato, C * in significatione, vbi & nomen iudicis positum est, ne vel de tempore dubitares. Crede ergo filium Dei crucifixum sub Pontio Pilato & sepultum. *Maiorem autem hac charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro ouibus suis.* Putat nemo? omnino nemo. Verum est, Christus hoc dicit. Interrogemus Apostolum & respondeat nobis. *Christus*, inquit, *pro impijs mortuus est*; & iterum dicit, *cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius.* Ecce ergo in Christo maiorem inuenimus charitatem, D quia animam suam non pro amicis suis, sed pro inimicis tradidit. Quantus ergo Dei amor erga homines, & qualis affectio sic amare & peccatores, vt amore eorum moreretur. *Commendat enim charitatem suam in nobis*, Apostoli verba sunt, *qui cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Crede ergo hoc & tu, & pro salute tua noli erubescere confiteri. *Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Denique ne dubitares ne erubesceres, quando primum credidisti, signum Christi in fronte tamquam in domo pudoris accepisti. Recole frontem tuam, ne linguam pauescas alienam. *Qui* enim, inquit ipse Dominus, *confessus me fuerit coram hominibus, confitebitur illum Filius hominis coram Angelis Dei.* Noli ergo erubescere ignominiam crucis, quam pro te Deus ipse non dubitauit excipere, & dic cum Apostolo, *mihi autem absit gloriari nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi.* Et respondet tibi

Quid hæc significatio velit ignoro.

A ipse Apostolus; Non me iudicaui aliquid *scire in vobis, nisi Iesum Christum, & hunc Crucifixum.* Ille, qui ab vno populo est tunc Crucifixus, in omnium populorum est nunc cordibus fixus. Tu autem quisquis es, qui de potentia magis quàm de humilitate vis gloriari, accipe consolationem, habe exultationem. Qui enim Crucifixus sub Pontio Pilato, & sepultus est, tertia die resurrexit à mortuis.

Forte & hoc dubitas? forte trepidas, quando & vbi dictum est? Crede natum, crede passum, crucifixum, mortuum, & sepultum, quas de homine facilius credidisti. Nunc quia dicitur tertia die resurrexit à mortuis, dubitas ô homo. vt de multis proferamus enim * exemplum Domini attende. Omnipotentem cogita, & noli dubitare. Si enim potuerit te cum non esses ex nihilo facere, cur non potuerit hominem suum, quem iam fecerat, à mortuis excitare? Credite ergo, Fratres, vbi de fide agitur, longo vti sermone non opus est. Sola hæc fides est, quæ Christianos ab † hominibus discernit & separat. Nam quod mortuus est, & sepultus, & pagani verum credunt, & Iudæi tunc viderunt: quod vero tertia die resurrexit à mortuis, nec paganus, nec Iudæus admittit. Discernit ergo à mortuis perfidis, vita fidei nostræ, resurrectio mortuorum. Nam & Apostolus Paulus, cum Timotheo scriberet, *Memento*, inquit, *Iesum Christum resurrexisse à mortuis.* Credamus ergo, Fratres, & quod in Christo factum credimus, hoc futurum speremus in nobis. Deus enim qui promittit, non fallit. Postquam ergo resurrexit à mortuis, & ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris.

lege vnum

forte omnibus.

Adhuc forte non credis? Audi Apostolum, *qui descendit*, inquit, *ipse est qui ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia.* Vide ne quem non vis credere resurgentem, sentias vindicantem. *Qui enim non crediderit iam iudicatus est.* Nam qui modo sedet ad dexteram Patris, aduocatus pro nobis inde est venturus iudicare viuos & mortuos. Credamus ergo, *vt siue viuamus, siue moriamur, Domini simus.*

Credamus & in Spiritum Sanctum. E Deus enim est, quia scriptum est, *Deus spiritus est*, per ipsum accipimus remissionem peccatorum, per ipsum resurrectionem credimus carnis, per ipsum speramus vitam æternam. Sed videte ne numerando errorem patiamur, & me putetis tres Deos dixisse, qui vnum Deum tertio nominaui. Vna est in Trinitate substantia deitatis, vna virtus, vna potestas, vna maiestas, vnum nomen diuinitatis, sicut ipse Christus dixit discipulis suis cum resurrexisset

à mortuis, *Ite baptizate gentes*, non in multis nominibus, *sed in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*. Credentes ergo diuinam Trinitatem, & trinam vnitatem, cauete, dilectissimi, ne quis vos ab Ecclesiæ Catholicæ fide ac vnitate seducat. *Qui enim vobis Euangelizauerit præterquam quod accepistis, anathema sit.* Apostolum non me, audite, qui ait, *sed & si vos aut angelus de cœlo aliter Euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit.*

Videtis certe, charissimi, etiam in ipsis sancti Symboli verbis; quomodo inclusionem omnium regularum, quæ ad Sacramentum fidei pertinent, quasi supplementum quoddam additum, vt diceretur per sanctam Ecclesiam. Fugite ergo quantum potestis diuersos & varios deceptores, quorum sectas & nomina præ multitudine sua, nunc longum est enarrare. Multa enim habemus dicere vobis, sed non potestis illa sustinere modo, vnum vestris precibus commendo, vt ab eo qui Catholicus non est, animum & auditum vestrum auertatis omnimodè; Quo remissionem peccatorum, & resurrectionem carnis, & vitam æternam, per vnam & veram & sanctam Ecclesiam Catholicam apprehendere valeamus. In qua Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus vnus Deus, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

XVII.

De sacramentis Altaris, Sermo habitus in die sancto Paschæ.

DOMINVM nostrum Iesum Christum factum esse hominem quærendo perditum hominem, neque vnquam tacuit prædicatio nostra, & semper habuit fides vestra. Hunc autem Dominum nostrum, qui homo factus est propter nos, semper Deum apud Patrem fuisse, & semper futurum esse, quia vbi tempus non præterit, non est vbi fuit & erit. Quod enim dicitur fuit iam non est, quod dicitur erit, nondum est. Semper est quod verum est. Hoc enim quod incommutabilis est modo nos admonuit Euangelicum capitulum, magnum, diuinumque, sed certum. Hoc enim principium Euangelij sancti Ioannis eructauit, quod de pectore Domini bibit. Recordamini enim vt lectum est vobis nuperrimè, quomodo iste sanctus Ioannes Euangelista, in sinu Domini discumbebat, quod apertè exponere volens, ait, *sub pectus Domini*, vt intelligeremus quid dixit in sinu Domini. Ille ergo qui super pectus Domini recumbebat, putamus quid † bibebat? non putemus, sed potemus. Modo enim vt nos audiuimus quid bibamus. *In principio erat verbum.* Quid quæris quid ante erat? *In principio erat verbum.* Si factum esset Verbum, Verbum † non esset, non est enim factum per quod facta sunt omnia. Si factum esset, Verbum scriptura diceret. In principio fecit Deus Verbum, quomodo dixit in principio fecit Deus cælum & terram. Non ergo in principio fecit Deus Verbum, quia in principio erat Verbum. Hoc Verbum quod in principio erat, vbi erat? sequere, *& Verbum erat apud Deum.*

Sed solemus audiendo quotidie humana verba, vile habere nomen verbi. Hic noli habere vile nomen Verbi. Deus erat Verbum. Hoc idem Verbum erat in principio apud Deum, *omnia per ipsum facta sunt, & sine illo factum est nihil.* Extendite corda vestra, adiuuate paupertatem Sermonis nostri. Quod dicere potuero audite, quod non potuero cogitate. Quis comprehendat Verbum manens? omnia verba nostra sonant & transeunt. Quis comprehendat Verbum manens, nisi in ipso maneat? Vis comprehendere Verbum manens? noli sequi fluuium carnis. Caro quippe ista fluuius est. Nonne enim manat tanquam de fonte quodam secreto naturæ? Nascuntur homines, moriuntur homines: nec vnde veniant nouimus, nec quo vadant nouimus. Latet aqua, donec progrediatur ex fonte; currit in fluuium, sed rursus latet in mari. Contemnamus fluuium istum † manentem, currentem, desinentem, *omnis caro fœnum, & omnis honor carnis sicut flos fœni, fœnum aruit, flos decidit*, fluuius manat...... Sed vt subueniret nobis Verbum *caro factum est, & habitauit in nobis.* Aurum, fœnum factum est assumendo fœnum, sed mansit aurum, & fœnum non periit, & fœnum mutauit. Quomodo mutauit? resuscitauit, viuificauit, in cœlum leuauit, ad patris dexteram collocauit: vt autem diceretur, *& Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*, quid præcessit paulùlum recolamus. *In sua propria venit, & sui non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri sed ex Deo nati sunt.* Ecce sunt, in quacumque sint ætate carnis, videtis infantes, videtis, & gaudetis. Ecce sunt. Numquid non filij Dei sunt? Non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex vo-

† erat in MS. biberat

† hæc tria vocabula desiderantur in MS. addidimus, vt aliquis lector sufficeret.

Vide tract. 1. in Ioh.

† forte, manentem. Quamuis nullus sit tractus in MS. alique tamen Desunt videntur.

luntate viri, sed ex Deo nati sunt? vulua matris, aqua baptismatis? Nemo pauperculo animo sentiat, & voluat apud seipsum mendacissimas cogitationes, & dicat sibi: Quomodo In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, omnia per ipsum facta sunt, & ecce Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Audite vnde factum est. Certè credentibus in nomine eius dedit potestatem filios Dei fieri Nec ipsi, quibus dedit potestatem filios Dei fieri, putent impossibile esse, filios Dei fieri. *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Noli putare * iustum esse vos fieri filios Dei, propter vos filius hominis factus est, qui erat filius Dei. Si factus est ipse, vt minus esset quod plus erat; non poterit facere ex eo quod minus eramus, vt aliquid plus esse possimus? Descendit ad nos, vt nos ascendamus ad illum. Accepit pro nobis mortem nostram, & non nobis daturus est vitam suam? Passus est propter te mala tua, & non tibi daturus est bona sua?

hic aliquid obscurū & forte mendosum.

† forte in? iniustum.

Sed quomodo, inquis, fieri potuit, vt verbum Dei quo gubernatur mundus, per quod creata sunt, & creantur vniuersa, coarctaret se in Virginis carnem, dimitteret mundum, desereret Angelos, & in vtero vnius fœminæ includeretur? Non nosti diuina cogitare, Verbum Dei tibi loquor, homo de omnipotenti verbo Dei tibi loquor, * prorsus totum, quia & Verbum Dei omnipotens est, & manere apud patrem, & venire ad nos, & in carne ad nos procedere, & apud ipsam latere. Neque enim nisi natus, ex carne non esset qui erat ante carnem suam. Ipse creauit matrem suam; elegit in qua contineretur, creauit de qua crearetur. Quid miraris dum tibi loquor? Deus erat verbum; de verbo aliquid ago. Et verbum humanum fortè aliquid simile potest, quamuis longè impar, longe discretum, ex nulla particula comparandum, tamen vobis aliqua similitudine insinuandum. Ecce ergo verbum quod vobis loquor, in corde meo prius habui, processit ad te, nec recessit à me.

lege, potuit.

XVIII.

De Resurrectione Domini.

Post laborem noctis præteritæ, quoniam & si spiritus promptus est, caro tamen infirma, diu vos tenere sermone non debeo, & tamen sermonem vobis debeo Dies istos, quibus post passionē domini nostri can-

A tauimus Alleluya; festos habemus in lætitia vsque ad Pentecostem, quando missus est de cœlo promissus Spiritus sanctus. Et his † diebus septem & octo qui nunc agnotur sacramentis infantium deputantur; qui paulo ante vocabantur competentes, modo vocantur infantes. Competentes dicebantur, quoniam materna viscera vt nascerentur, petendo pulsabant: iam infantes dicuntur, quia modo nati sunt Christo, qui prius nati fuerant sæculo; in illis vt nouata, quæ in nobis debet esse firmata ..... & qui iam fideles estis, non eis exempla, quibus peccant, sed quibus proficiant prebeatis * intendunt enim modo nati quomodo viuatis olim nati.

† forte hi dies.

aliquid deest quamuis in MS nullus sit letanus.

† forte attendunt.

B Hoc faciunt qui etiam secundum Adam nascuntur, prius paruuli sunt, post mores maiorū cum sentire cœperint, quid imitentur attendunt. Et quoniam quo duxerit maior, sequitur minor? optandum vt bona via maior eat, ne sequendo maior & minor & pereat. Itaque vos fratres, qui iam * quidam per ætatem regenerationis parentes † istis alloquor, vos exhortor vt ita viuatis, vt cum eis qui vos imitantur, gaudeatis non pereatis. Attendit modo natus nescio quem fidelem ebriosum, timeo ne dicat sibi, quare

lege pridem

lege estis.

C ille cum fidelis est, & tantum bibit? Attendit nescio quem fœneratorem, tristem datorem, truculentum exactorem, & dicit sibi, faciam & ego. Respondetur ei iam fidelis es, noli facere, baptizatus es, renatus es, mutata est spes, mutentur mores. & ille, quare ille, & iste? num fideles sunt? volo dicere alia, quis enim commemoret omnia? Ideo fratres mei, quando male viuitis, qui iam fideles estis, & de vobis & de istis malam rationem Deo reddetis.

D Iam ipsos alloquor, vt grana sint in area, vt paleam, quæ vento circumfertur, non sequantur cum qua pereant, sed maneant pondere charitatis & perueniant ad regnum immortalitatis. Vos ergo fratres, vos filij, vos nouella germina matris Ecclesiæ, obsecro vos per quod accepistis, vt attendatis in eum qui vos vocauit, qui dilexit vos, qui perditos quæsiuit vos, qui inuentos illuminauit vos, vt non sectamini vias perditorum, in quibus * erat nomen fidelium, non enim

† forte, etiam.

E quæritur quid vocentur, sed verum nomini suo consonent. Si natus est, vbi est noua vita? si fidelis est, vbi est fides? Audio nomē, agnoscam & rem. Eligite vobis quos imitemini, Deum timentes, Ecclesiam Dei cum timore intrantes, verbum Dei diligenter audientes, memoria retinentes, cogitatione ruminantes, factis implentes, ipsos eligite quos imitemini.

Non dicat cor vestrum, & vbi inuenie-

mus tales? estote tales, & inuenietis tales, omnis res similis ad similem cohæret: si perditus vixeris, non se tibi iunget nisi perditus. Incipe bene viuere, & videbis quanti socij te circumdent, de quanta fraternitate gratuleris. Postremo, non inuenis quod imiteris, esto, esto quod alius imitetur.

Sermonem ad altare Dei debeo hodie infantibus de sacramento symboli quod credere debeant, tractauimus de Sacramento orationis dominicæ quemadmodum & quomodo petant, & de sacramento fontis & Baptismi. Omnia hæc & disputata audierunt, & tradita perceperunt; de sacramento Altaris sacri quod hodie viderunt, nihil adhuc audierant, hodiè illis de hac re sermo debetur, propterea hic sermo breuis esse debet, & propter laborem nostrum, & propter ædificationem illorum.

Feria 3.

XIX.

De Resurrectione Domini?

APPARVIT Dominus post resurrectionem discipulis suis sicut audistis, *& salutauit eos, dicens, Pax vobis?* hæc est pax & salutatio salutis, nam & ipsa salutatio à salute nomen accepit. Sed quid melius quàm ipsa salutet hominem? Salus enim nostra Christus, ipse enim est salus nostra, qui vulneratus est pro nobis, & confixus est clauis in ligno, & depositus de ligno positus in sepulchro? de sepulchro autem surrexit sanatis vulneribus, seruatis cicatricibus. Hoc enim discipulis suis expedire indicauit, vt cicatrices eius seruarentur, vnde corda vulnerata sanarentur. Quæ vulnera? vulnera infidelitatis; apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem, & putauerunt se spiritum videre. Non leue vulnus hoc cordis est Denique hæresim malignam fecerunt qui in isto vulnere remanserunt. Sed non putamus vulneratos fuisse discipulos qui cito sanati sunt. Cogitet charitas vestra si in isto vulnere remansissent, vt putarent corpus sepultum non resurrexisse, sed spiritũ imagine corporis humanos oculos illusisse, si, inquam, in ista fide imo in hac perfidia remansissent, non eorum vulnera, sed mors plangi deberet. Sed quid ait dominus Iesus *Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cor vestrum?* Si ascendunt in cor vestrum cogitationes, de terra veniunt cogitationes. Bonum est homini non vt cogitatio ascendat in cor eius, sed sursum ascendat cor eius,

A vbi volebat Apostolus ponere corda credentium quibus dicebat *si consurrexistis cum Christo quæ sursum sunt sapite, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens, quæ sursum sunt quærite non quæ super terram.* Mortui enim estis, & vita *vestra abscondita est cum Christo Deo, cum Christ. apparuerit vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria.* In qua gloria? Resurrectionis, audi Apostolum dicentem de hoc tempore, *seminatur in ignominia, resurget in gloria.*

Istam gloriam Apostoli magistro suo, Christo suo, Domino suo dare nolebãt, resB suscitare eum potuisse corpus suum de sepulchro non credebant: spiritum eum putabant, & carnem videbant, nec ipsis oculis suis fidem habebant, & credimus, eis non annuntiantibus & non ostendentibus. Ecce ipsi, Christo seipsum ostendente non credebant. Malum vulnus, prodeant medicamenta cicatricum. *Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cor vestrum?* Videte manus meas & pedes meos, vbi clauis confixus sum, *palpate & videte.* Quid? *quia spiritus ossa & carnem non habet sicut me videtis* C *habere. Hæc dicens* (sic recitatum est) *ostendit eis manus, & pedes, & adhuc trepidantibus & mirantibus præ gaudio.* Iam gaudium erat, & adhuc trepidatio permanebat, res enim incredibilis facta erat, sed tamen facta, Nunquid nunc incredibile est, quia resurrexit caro Domini de sepulchro? Totus hoc credidit mundus, qui non credidit remansit immundus. Tunc tantum credibile erat, & persuadebatur non solum oculis, sed & manibus, vt per sensum corporis fides in cor descenderet, & in cor fides descendens posset prædicari per mundum non viden-D tibus à tangentibus, & tamen sine dubitatione credentibus.

Habetis hic, inquit, *aliquid quod manducare?* Quanta addit ad ædificium fidei instructorum. * Bonus non esuriebat & manducare quærebat, & manducat & potat non necessitate. Agnoscant ergo discipuli verum corpus quod agnouit ipsis prædicantibus mundus. Si forte aliqui hæretici sunt qui adhuc hæsitant corde, & putant quod exhibuerit se oculis Christus, & vera caro non erat Christi, iam ponant illud, * per-E suadeat illos Euangelium non nos, reprehendimus quia hoc sapiunt, damnabit illud, si in hoc sapere perseuerant. Tu quis es qui non credis corpus in sepulchro positum resurgere potuisse? Si Manichæus es qui nec crucifixum credis, quia nec natum credis, omnia eum falsa ostendisse prædicas. Ille falsa ostendit, & tu verum dicis, tu non mentiris re, si ille mentitus est corpore. Ecce arbitraris apparuisse oculis quod non erat, spiritum fuisse non carnem. Audi il-

forte, dominus

Restituimus hunc locum planè corruptum, sic enim in MS. persuadent illi Euangeliũ, non eos reprehendimus quia hoc sapiũt, damnabit illi in hoc sapere perseuerant.

lum, amat te, ne damnet te, audi illum dicentem, ecce tibi dicit, infelix; tibi loquitur, quid turbatus es, & cogitationes ascendunt in cor tuum? *Videte*, inquit, *manus meas & pedes meos, palpate & videte quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*; hæc dicebat veritas, & fallebat? Corpus erat, caro erat, quod sepultum fuerat apparebat, pereat dubitatio, sequatur digno laudatio.

A

Ostendit ergo discipulis se, quid est se? caput, Ecclesiæ suæ; Eclesia futura per mundum ab ipso prædicebatur, à discipulis nondum videbatur, caput ostendebat, corpus promittebat. Quod enim sequutus adiunxit, *hæc sunt verba quæ loquutus sum ad vos, dum adhuc essem vobiscum.* Nunquid non tunc cum illis erat, non cum illis loquebatur? Quid est cum adhuc essem vobiscum? Vobiscum mortalis quod iam non sum? vobiscum eram quando mortuus eram. Quid est vobiscum? cum morituris nunquam ulterius moriturus. Hoc ergo dicebam vobis, quid? *Quia oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in lege, & prophetis, & psalmis de me*, dixi vobis quia oportebat impleri omnia. *Tunc aperuit illis sensum.* Veni ergo Domine, fac claues, aperi vt intelligamus. Ecce omnia dicis & non crederis, putaris spiritus, tangeris, pulsaris, & adhuc trepidant qui te tangunt: de scripturis admones, & adhuc non intelligunt: clausa sunt corda, aperi & intra fecit, tunc aperuit illis sensum. Aperi Domine, & dubitanti de Christo aperi cor, aperi ei sensum qui fantasma fuisse credit Christum. Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas, & dixit eis. Quid quoniam sic oportebat, quoniam sic scriptum est, & sic oportebat, quid? *Christum pati, & resurgere à mortuis die tertio.*

B

C

D

Viderunt hoc, viderunt patientem, viderunt pendentem, viderunt post resurrectionem præsentem, viuentem. Quid ergo? non videbant corpus, id est, Ecclesiam, illam videbant, illam non videbant, sponsum videbant, sponsa adhuc latebat, præmittat & ipsam; sic scriptum est, *& sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die.* Hoc sponsus est. Quid de sponsa? *& prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Ierusalem.* Nondum videbant, caput videbant, & de corpore capiti credebant. Similes illis sumus, & nos videmus aliquid quod ipsi non videbant, & non videmus aliquid quod ipsi videbant. Quid nos videmus quod ipsi non videbant? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipsi videbant? Christum in carne constitutum, quando illi illum videbant, & de corpore credebant?

E

sic nos corpus videmus, de capite credamus. Inuicem nos iuuent visa nostra. Adiuuit eos visus Christi, vt futuram Ecclesiam crederent: adiuuat nos visa Ecclesia, vt Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illorum, impletur & nostra: impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus & illis innotuit, & nobis innotuit. Si totus ab eis non est visus, nec à nobis totus est visus, ab eis caput est visum, corpus creditum, à nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus, in omnibus plenus est, & adhuc ei restat corpus. Crediderunt ipsi, crediderunt per illos Hierosolymitani multi, credidit Iudæa, credidit Samaria, accedant membra, accedat ædificium fundamenti. *Fundamentum enim nemo potest ponere*, ait Apostolus, *nisi quod positum est, quod est Christus Iesus.* Insaniant Iudæi, impleantur zelo, lapidetur Stephanus, seruet vestimenta lapidantium Saulus futurus Paulus Apostolus. Occidatur Stephanus, perturbetur Ecclesia hierosolymitana, discedant inde ligna ardentia, accendant & incendant.

Ligna enim quondam in Ecclesia hierosolymitana ardebant Spiritu sancto, quoniam erat in illis in Deum anima vna, & cor vnum, lapidato Stephano passa est illa congeries persequutionem; sparsa sunt ligna, & accensus est mundus. Denique hos sequutus, furens Saulus, ille accepit Epistolas à principibus sacerdotum, & cœpit ire fæuiens, anhelans cædem, sitiens sanguinem vndecumque quos posset vinctos trahere, ad supplicium trahere, se diffuso sanguine satiare, sed vbi Deus? vbi Christus? vbi Stephani coronator? vbi nisi in cœlo? Videat & Saulum, irrideat fæuientem, clama de cœlo, Saule Saule quid me persequeris? Ego in cœlo sum, tu in terra, & tamen persequeris me. Caput non tangis sed membra mea* & calcas. Sed quid facis? quid perficis? Durum tibi est contra stimulum calcitrare. Quantumcumque calces mittas, te vexas, pone ergo furorem, cape sanitatem, pone malum consilium, appete bonum auxilium. Voce illa prostratus est. Quis est prostratus? persequutor, ecce victus est vna voce. Quid ibas? quid fæuiebas? Quas querelas? Modo sequeris quos persequebaris, modo pro illis persequutionem pateris, surgit prædicator qui profectus est persequutor. Audiuit Domini vocem, excæcatus est, sed in corpore vt illumineturin corde, perductus ad Ananiam, de† pluribus catechizatus, baptizatus præcessit Apostolos. Dic prædicta, prædica, Christum dissemina, ô bone aries, iamdudum lupus, vide illum, attende illum qui fæuiebat, *mihi autem absit gloriari, nisi in*

* forte ca.

† paruulo

cruce Domini mei Iesu Christi, per quem mihi A *mundus crucifixus est mundo.* funde Euangelium quod corde concepisti, ore dissemina, audiant gentes, credant gentes, pullulent gentes, nascatur de sanguine martyrum sponso Domino * purpurata: & exilla quam multi accesserunt, quam multa membra capiti cohæserunt, & cohærent nunc & credunt, & baptizati sunt isti, & baptizabuntur alii, & per nos venient alteri, † exnunc vsque in fine sæculi. Accedent lapides fundamenti, lapides viui, B lapides sancti, vt in fine ædificent totum ædificium. Et tunc cantabitur ab illa Ecclesia quod ab ista Ecclesia modo cantatur canticum nouum dum domus ædificatur. Sic enim habet ipse psalmus quando domus ædificabatur post captiuitatem. Et quid? *Cantatur Domino Canticum nouum, cantate Domino omnis terra.* Quam magna domus? sed quando cantat canticum nouum? Cum ædificatur, quando deducitur in fine sæculi, fundamentum ipsius iam ædificatum est, quia ascendit in cælum & non moritur, quando & nos surreximus vt nunquam moriamur, tunc dedicamur. C

* forte pigparata.

† hic habetur in MS. tunc inquã in fine sæculi.

XX.

Eadem Feria.

De his verbis, noli me tangere.

MVltis modis Dominus Iesus post resurrectionem apparuit fidelibus suis, non * habuerunt vnde scribere omnes Euangelistæ sicut eis spiritus ministrabat, spiritus recordationis rerum quas scriberent. Alius aliud dixit, alius aliud. Prætermittere aliquis potuit, aliquis verum non dicere, aliquis falsum † non potuit. Omnes itaque computate verum dixisse, verum etiam vnusquisque dixit, quia vnus spiritus in omnibus fuit. Hodie quid audiuimus? illud, quod non credebant discipuli resurrexisse Iesum. *Et non credebant*, hoc ipsum ante pronuntiarum res manifesta est, & propterea scripta est, vt Deo magnas gratias agamus, quod in eum credimus, quem in terra non vidimus: illorum oculis, & manibus vix persuasum est, quod nos credimus.

* locus mēdosus.

† addidimus non potuit, quod necessario supplendũ.

Audistis quod intrauit in monumentum discipulus eius, & vt vidit linteamina posita credidit, nondum enim nouerat scripturas, *quia oportebat eum à mortuis resurgere.* Sic lectum est, vidit & credidit, *nondum enim nouerat scripturas*, ergo debuit dici, vidit & non credidit nondum enim nouerat scripturas. Quid ergo est, vidit linteamina, & credidit? Quid credidit? quod dixerat mulier, *tulerunt Dominum de monumento.* Si enim audistis, imo quia audistis, hoc dixerat illa mulier, *tulerunt Dominum de monumento, & nescio vbi posuerunt eum.* Hoc audito cucurrerunt, & intrauerunt in monumentum, vidit linteamina & credidit, quod dixerat mulier, ablatum esse Christum de monumento. Quare credidit ablatum esse? quia furatum Christum de monumento. Quare? *nondum enim nouerat scripturas, quia oportebat eum à mortuis resurgere.* Intrauerat non inuenerat. Resurrexisse eum credere debuit, non furatum esse. Quid sibi ergo vult? soletis nobis inde omni anno loqui. Sed lectio ipsa solenniter legatur, & sermo ipse solenniter legatur.

Quare dixit Dominus mulieri, quem quæris? quid ploras? illa autem putabat eum esse hortulanum. Et reuera si consideres, quomodo olera ipsius simus, hortulanus est Christus. Nonne est hortulanus, qui posuit granum sinapis in horto suo? id est, semen minimum & feruidum, & creuit & ascendit, & fecit arborem tantam, vt etiam volucres cœli requiescerent in ramis eius, *si habueritis*, ipse dicit, *fidem sicut granum sinapis.* Modicum videtur granum sinapis, nihil contemptibilius aspectu, nihil fortius gustu. Quid quod est aliud nisi maximus ardor, & intima vis fidei in Ecclesia; ergo meritò putauit eum hortulanum, & ait illi, *Domine*, honorificentiæ causa, quia beneficium petebat; ideo Dominum vocabat, *si tu abstulisti* D *eum*, inquit, *ostende mihi vbi posuisti eum, & ego eum tollam.* Necessarium tibi est, ô mulier, necessarium tibi. Putas mortuum Christum? viuum agnosce. Tu mortuum quæris? sed ipse tecum viuus loquitur. Nihil nobis mortuus profuisset, nisi à mortuis surrexisset. Et qui quærebatur mortuus, viuum se ostendit, † viuoque ac proprio nomine ipsam appellauit, Maria, & continuo illa nomine suo audito Raboni respondit. Hortulanus potuit dicere quem quæris? quid ploras? Maria non posset dicere, Dominus, nisi nomine ipsam appellaret, qui ad regnum cœlorum E vocauit. Hoc nomen dixit quod in libro suo ipse scripserat, Maria, & illa Raboni quod est magister. Ipsum cognouerat, à quo vt cognosceretur illuminabatur, iam qui prius hortulanus putabatur, Christus videbatur; & Dominus ad illam, *noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum.*

† Forte viuusque.

Quid sibi hoc vult, *noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum*? si non illum poterat tangere in terrâ stantem, poterat tangere in cœlo sedentem? tanquam diceret

modo noli me tangere, tunc me tanges A cum ascendero ad patrem. Recolat charitas vestra hesternam lectionem, quando apparuit discipulis Dominus, & putauerunt se spiritum videre. Ille autem volens eis hunc tollere errorem, præbuit se tangendum. *Quid turbati estis*, inquit, *& cogitationes ascenderunt in cor vestrum? videte manus meas & pedes meos, palpate & videte.* Nunquid iam ascenderat, *ad patrem, quando dicebat palpate & videte?* Præbet se tangendum discipulis suis, non tangendum, sed palpandũ, vt fides fiat veræ carnis nostri corporis, vt exhibeatur etiam tactibus humanis soliditas veritatis. Præbet ergo se palpandum manibus discipulorum, & mulieri dicit, *noli me tangere, nondum enim* B *ascendi ad patrem meum.* Quid sibi vult? viri non potuerunt eum tangere nisi in terra, mulieres eum habebant tangere in cœlo. Quid est tangere nisi credere? fide enim tangimus Christum, & melius est manu non tangere, & fide tangere, quàm manu palpare, & fide non credere. Non magnum fuit Christum manu tangere; Iudæi tetigerunt quando comprehenderunt, tetigerunt quando ligauerunt, tetigerunt quando suspenderunt. Tetigerunt, & male tangendo quod tetigerunt perdiderunt. Tangendo fide ô C Ecclesia catholica, fides te saluam fecit. Tu tantum fide tange, id est, fideliter accede, & firmiter crede. Si Christum tantummodo hominem putaueris in terra,* tetigisti. Si Christum Deum credideris æqualem patri, tunc tetigisti quando ascendit ad patrem. Ergo ascendit nobis quando illum rectè intelligimus, simel ideo tunc in tempore ascendit, sed modo quotidie ascendit. O quam multis nec dum ascendit? & quam multis adhuc in terra iacet? Quam multi dicunt, non fuit homo, quam multi dicunt. D fuit magnus homo. Quam multi dicunt Propheta fuit, quam multi extiterunt qui dicerent ita & ita fuit. Photinus Christianus, sed hæreticus, homo fuit, inquit, nihil plus habuit, sed omnes homines perfectior, & sanctior excellentia sapientiæ, & iustitiæ superauit. Nam Deus non fuit. ô Photine in terra tetigisti, festinasti tangere, præcipitasti te, & ideo ad patriam non peruenisti quia in via errasti.

*ege cecidisti.

Deinde verba ipsius audiamus. *Ascendo ad* E *patrem meum, & ad patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Quare non ad patrem nostrum, & ad Deum nostrum, sed cum distinctione patrem meum, & patrem vestrum? Patrem meum, quia vnicus sum; Patrem vestrum, gratia non natura. Patrem meum, quia hoc semper fuit. Patrem vestrum, quia ego vos elegi. *Deum meum & Deum vestrum.* Vnde Deus pater Christi? Pater eius, quia genuit eum. Vnde Deus eius? quia & creauit. Genuit eum Verbum primogenitum: & creauit eum ex semine Dauid secundum carnem. Ergo & pater Christi & Deus: Pater Christi secundum diuinitatem; Deus Christi secundum infirmitatem. Audi vnde Deus Christi; Psalmum interrogemus, *De ventre matris meæ Deus meus es tu.* Ante ventrem matris meæ pater meus, de ventre matris meæ Deus meus. Quare ergo & ibi distinctio, puta patrem meum & patrem vestrum? Est distinctio; quia aliter pater vnigeniti filij, aliter pater noster. Illius pater per naturam, noster per gratiam. Debuit ergo dicere ad patrem meum, & ad patrem vestrum, & ad Deum meum, & ad Deum vestrum, quia Deus, creaturæ cum sit Deus & ideo Christi, quia creatura Christus secundum hominem. Pater Christi distinctè, quia creator Christi. Deus Christi, quare distinctè, cum secundum hominem creatura Christus, creatura & nos? Secundum hominem Christus vtique seruus, *formam serui accipiens*, iuxta Apostolum. Quare ergo Deum meum & Deum vestrum ibi distinctè? Nos enim Deus noster per propaginem peccati formauit ille, & homo aliter factus est, ille de Virgine natus est qui peccata mundat. Ergo & ibi distinctio Deum meum & Deum vestrum. Ex semine enim creati estis, ex masculo & fœmina concupiscentia carnis venistis cum propagine peccati, quibuscumque scriptura dicit, *quis mundus in conspectu tuo? Nec infans, cuius vnius diei vita super terram.* Denique cum infantibus * curritur, vt soluatur illis quod non viuendo addiderunt, sed quod nascendo traxerunt. Non sic Christus, Deum meum & Deum vestrum, Deum meum propter similitudinem carnis peccati; Deum vestrum propter carnem peccati.

*lege succurritur.

Hucusque de lectione Euangelica, quæ pertinet ad resurrectionem Dominicam quam scripsit Ioannes Euangelista sermonem fecisse suffecerit, Propterea quia legendæ erunt aliæ lectiones ipsius Euangelij Ioannis de ipsa resurrectione Domini. Nemo enim de resurrectione eius copiosius narrauit quàm S. Ioannes, ita vt vno die legi non possit, sed legitur & alio, legitur & tertio, quousque finiatur quicquid & Ioannes sanctus de resurrectione Domini scripsit.

XXI.

Feria Sexta.

De Resurrectione Domini.

Quamuis pro certo sciam Sermoni qui sequitur nihil prorsus inesse Augustiniani salis; Hunc tamen edere non piguit. Visus est enim mihi Hippone habitus eo anno, quo sanctus doctor obiit, cum nullus adhuc Episcopus in eius sedem fuisset suffectus. Presbyteri autem est, non Episcopi.

Ex cod. Regio, & Corbeiensi, qui apud S. Germanum à pratis est.

IN horto voluptatis Dominum requirit Maria, in necessitate desertionis Christum mœsta requirit Ecclesia, vt in paradiso saltem inueniat consolatorem, quem in campis arentibus videre necdum meruit plantatorem. Vbi Dominus surgit, ibi pium plantatorem Ecclesia tristis inquirit. Resurgit Dominus in horto delitiarum propaginatis secum plantariis mortuorum: Et depictus est ille resurrectionis hortus, excelsis sanctorum Cedris, botris Prophetarum, pinetis cum palmatis, fructibus Amigdalæ, oliuæ, Abel, Enoch, Heliæ, Zachariæ, Abrahæ, Isaac, Iacob; Et in campo arescente requirit Ecclesia Deum Abraham, Deum Isaac, & Deum Iacob. Quis enim non delectetur post deformitatem desertionis per campos † in albis vestitos aristarum florentibus comis intrare paradisum voluptatis? intueri post dies siccitatis arefactis corticibus † *arbores terræ pandentes*, mella fragrantia, mala granata * resudantia, lacteos & coccineos Amigdalorum & Persicorum flores attendere? Quod Angelos delectabat aspicere in * illo horticulo Christi, id est, illo amæno sepulchro, vbi sedebant Angeli, vnus ad caput, alter ad pedes. † Foris per hortum tangebant mundum vineæ resurgentium beatorum. Angeli delectabantur illo resurrectionis die, qui totam paccauerat terram. Delectabat eos velut Amomum & Cinamomum resurrectionis nouus odor suauitatis ex mortuis, vbi fragrabant balsama rorantia, vulnera Christi mortuos irrigantia. Oblectabat rosa sanguinis emanantis, lilium à morte porrectum campi florentis. Illuc Maria caput anxium declinabat, & linteis Dominicæ sepulturæ, velut latissimis Platani foliis in plateis, suos tergebat flebiles oculos à lacrymis pietatis. Aspexit, vidit lacum fontis de morte surgentis, * & herba viridis quæ de illo lacu nasceba-tur nutrientibus aquis, lacunam quasi vellere contegebat.

Illa syndonem cum sudario contemplata fontem non inuenit, & non est sitiens satiata, sed ardentiore sitiens deplorat affectu. Nec planè solatium recepit Angelorum, quæ videre cupiebat primogenitum mortuorum. Dicunt ei Angeli, mulier quid ploras? vtinam & nobis dicerent inter lacrymas necessitatis nostræ, serui Dei quare ploratis, esset nobis renouatio gaudiorum in monumento, esset nobis & amænitas in campo, & securitas in pelago, & munimen in castro. Atque vtinam & ipse nos interroget qui dixit Mariæ, mulier quid ploras, & quid quæris? sic & nobis diceret quem quæritis? & quare ploratis? Diceremus, Domine nos plangimus, & te quærimus, sine quo nihil valemus, quia in te viuimus, mouemur, & sumus. Te quærimus, quare viuos repulisti, qui mortuos suscitasti? Floruit te surgente te gehenna, & marcescit sine fructibus terra. Petræ ex se * prorumpunt plantariis mortuorum, & sulci terrarum induratis visceribus, segetum nesciunt ornamentum. Te Domine quærimus, à quo quæsiti sumus, quia conuersi sunt dies festi nostri in luctum, & cantus in lamentationem. Alleluia, quæ est delectatio Angelorum, cum timore canitur Pyratarum, cythara nostra facta est lugubre canticum inter lacrymas esurientium, & obscurata super caliginem funera mortuorum.

Dicamus & nos cum Maria, sustulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum; Dic nobis Domine, quid ploratis? quia interrogatio tua est consolatio nostra. Quomodo si dicat medicus ægrotanti, noli flere, nonne dat ei securitatem de facili sanitate? vbi sunt Angeli tui? dicant nobis, quid ploratis? Et si non dicimus sustulerunt Dominum nostrum, dicamus, sustulerunt patrem, sacerdotem, mediatorem nostrum. Sicut enim sine Domino erat nostra Maria, ita sine proprio sacerdote tristis gemuit Ecclesia. Sed qui dixit Mariæ, vade, dic discipulis meis, præcedant me in Galilæam, ipse nobis dicet nuntiate populis meis, vt me præueniant ad Ecclesiam, vt cito videant patris præsentiam, & in ea percipiant indulgentiam.

Margin notes:

lege nullis

† Gemmas arbores terræ plangentes, intueri.

lege roscidantia.

lege illa horticuli.

lege regebant.

Corruptissimus ille locus: sic enim in MS. & quasi herba viridis de illo lacu, quæ nutrientibus aquis per lacunas vellera contexentur. Restituimus vt in contextu, licet sane sermo hic, nisi de sancto Doctore esset, spongia potius quam vlla restitutione egeret.

lege, prorumpunt.

Eadem

XXII.

Eadem Feria.

AVDIVIMVS Euangelium, quod quemadmodum Dominus Iesus, post resurrectionem apparuit discipulis piscantibus ad mare Tiberiadis, quando eos vocauit primum dixerat eis, *venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum*, & tunc quidem quando vocati sunt ad eius verbum mittentes retia, ceperunt magnam multitudinem piscium, sed numerus non est dictus. Deinde in ipsa piscatione prima, non eis dixerat mittite rete in dexteram partem, sed tantum dixerat mittite, nec in dexteram dixit, nec in sinistram. Captus est autem tantus piscium numerus, vt esset sine numero, & onerata sunt nauigia eorum. Et quomodo onerata sunt? sic loquitur Euangelium, *vt pene mergerentur.* Tunc eis dixit quod commemoraui, *venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Ad ipsa retia pertinemus, sumus quidem illis retibus capti, sed non remanemus captiui. Non timeat capi homo, si capi potest, decipi non potest. Sed quid sibi vult ista postrema piscatio, de qua hodie lectum est Euangelium?

Apparuit Dominus piscatoribus stans in littore, & quæsiuit ab eis vtrum haberent pulmentarium, dixerunt se non habere, nihil enim ceperunt tota nocte, & ait illis, *mittite in dexteram partem*, quod tunc non dixerat, & fecerunt, & non poterant trahere retia præ multitudine piscium, inuenti sunt autem pisces: centum quinquaginta tres, & quoniam in illa prima piscatione, dictum erat quia præ multitudine piscium retia rumpebantur, pertinuit ad curam Euangelistæ in ista piscatione dicere, *& cum tam magni essent, non est scissum rete.* Discernamus piscationes duas, vnam ante resurrectionem, alteram post resurrectionem, in illa mittuntur passim retia, non nominatur dextera, ne intelligantur soli boni. Non nominatur sinistra, ne intelligantur soli mali, ergo permixti boni & mali, *& retia præ multitudine rumpebantur.*

Rupta retia significant schismata, Videmus, sic est, sic fit. Implentur nauigia duo propter populos de circoncisione & præputio, & sic implentur, vt premantur, & pene merguntur. Hoc, quod significat gemendum est. Turba turbauit Ecclesiam, quoniam magnum numerum fecerunt male viuentes, prementes & † gementes, sed propter pisces bonos non sunt mersa nauigia.

A Dixeramus illam piscationem nouissimam post resurrectionem. Malus ibi nullus, magna securitas, scilicet si bonus eris. Inter malos estote boni, & eritis sine malis boni. In ista piscatione est, quod moueamini, inter malos estis, ô qui fideliter me auditis, ô vos ad quos non perit quod dico, ô vos quibus verbum non per aures transit, sed in cor descendit, ô vos qui plus timetis male viuere quam malè mori, quia si bene vixeris, malè mori non poteris. Vos ergo qui nec auditis

B vt non solum credatis, sed etiam bene viuatis, viuite bene, retia nolite disrumpere. Qui multum sibi placuerunt, & qui malos sustinere noluerunt, retia ruperunt, in mari perierunt. Viuite inter malos bene, non vobis suadeant mali Christiani malè viuere. Non dicat cor tuum, ego solus sum bonus, crede esse & alios, si tu esse potueris. Ne adulteremini, ne fornicemini, ne fraudem faciatis, ne furemini, ne falsum testimonium dicatis, ne inebriemini, ne commodatum negetis, ne inuentum alicuius inuito retinea-

C tis. Hæc & talia facite, securi inter malos pisces, sed intra eadem retia natatis, sed venietis ad littus, per resurrectionem in dextra inueniemini. Ibi nullus est malus. Quid enim qui legem nostis, qui Dei mandata cognoscitis, qui scitis quid bonum sit, & malum, quid vobis prodest si non faciatis? Nonne ipsa scientia punitur conscientia? sic discite vt faciatis. Mandata Dei propter magnum perfectionis mysterium decalogo continentur. Decem præcepta legis sunt scripta in tabulis lapideis digito Dei, hoc est Spiritu sancto. In vna tabula præcepta

D quæ ad Deum pertinent, in altera quæ ad hominem. Quare hoc? quia in dilectione Dei, & proximi tota lex pendet & Prophetæ. Sed quid valent ista decem? Data est lex, sed si data esset lex, quæ possit viuificare, omnino ex lege esset iustitia: Nosti legem, & non facis legem, littera occidit, vt autem facias quod nosti, Spiritus viuificat. Accedant ad decem septem, sicut enim lex decalogô significatur, ita Spiritus sanctus septiformis ostenditur. Ipse inuocatur super baptizatos, vt det illis Deus secundum Prophetam spiritum sapientiæ, & in-

E tellectus. Ecce duo, Spiritum consilij & fortitudinis, ecce quatuor. Spiritum scientiæ & pietatis, ecce sex. Spiritum timoris Domini, ecce septem. Quando ista septem accesserunt, fiunt decem. Quod dixi quam absurdum est? cum septem ad decem accesserunt fiunt decem, quàm oblitus sum numerare? Ergo dicere debui, Cum septem ad decem accesserunt fiunt decem, & septem. Hoc omnes norunt, † nam cum dicerem cum septem ad decem accesse-

runt fiunt decem. Pueri isti me non rideant, A & tamen dico, & repeto, nec erubesco. Cum intellexeritis, non reprehendetis computantem, sed amabitis disputantem. Decem sunt illa præcepta legis, sed enuntiaui & septem cooperationes Spiritus sancti, cum ista septem accesserunt fiunt decem. Cum Spiritus sanctus accesserint impletur lex. Si autem ista septem non accesserint, non fiunt illa decem, in littera erunt, sed littera occidit. Scientia præuaricatorem facit. Accedat Spiritus & impletur lex, adiutorio Dei, & non viribus tuis.

Ludit in vocabulo si unt, quod hic est, implentur.

B Ergo videre non valde amemus pertinere ad illa decem. Si *enim ex lege iustitia, ergo Christus gratis mortuus est*. Sed quo pertineamus ad illa septem, tale est ac si facere possimus, sed quid faciamus nesciamus. Ergo ad Deum septem pertineamus. Lex iubet, Spiritus iuuat, lex agit tecum vt scias quid facias, Spiritus vt facias. Ergo ad decem septem pertineamus, & computemus decem septem, & inueniemus nos in centum quinquaginta tribus. Iam noscis, sæpe dixi, sæpe ostendi. Ab vno vsque ad quatuordecim. Sed si omnes addas C vnum sequantur duo, adde & duo, iam tria sunt; Vbi duo sequantur tria sex sunt, post tria sequantur quatuor, iam decem sunt. Quid me rumpo? quod nostis loquor. Addite cæteros numeros & peruenietis. Cum perueneritis ad decem & septem, ad centum & quinquaginta & tres crescendo peruenieris. Quid est crescendo? Proficiendo tanquam gradatim peruenietis ad dexteram, obedite nobis, computate vobis.

D Vt numerus ille, de quo sanctus doctor planus fiat & manifestus locum adiiciam ex tractatu 122 in Euang. Ioannis c. 21. Cum itaque legis denario Spiritus sancti per septenarium numerum accedit, fiunt decem & septem, qui numerus ab vno vsque ad seipsum computatis omnibus crescens, ad centum quinquaginta tres peruenit. Ad vnum si adiicias duo, fiunt vtique tres, his si adiicias tres & quatuor, fiunt decem. Deinde si adiicias omnes numeros qui sequuntur vsque ad decem & septem, ad supra dictum numerum summa perducitur, id est, si ad decem quo ab vno vsque ad quatuor perueneras, addas quinque, fiunt quindecim, his addas sex, & fiunt vinginti E vnum, his addas septem & fiunt viginti octo. His addas octo & nouem & decem, & fiunt quinquaginta quinque. His addas vndecim & duodecim & tredecim, & fiunt nonaginta vnum. His rursum quatuordecim, & quindecim, & sexdecim, & fiunt centum triginta sex. Huic numero adde illum qui restat de quo agitur, id est, decem & septem, & piscium numerus ille complebitur.

XXIII.

Eadem Feria.

Dominus Iesus infirma mundi eligens, vt confunderet fortia, & colligens Ecclesiam de toto orbe terrarum, non capitur ab Imperatoribus, aut Senatoribus, sed à piscatoribus. Cuiuscumque enim dignitatis fuissent, prius electi sibi hoc auderent tribuere, non Dei gratiæ. Hoc consilium secretum Dei, hoc consilium saluatoris nostri exponit Apostolus, vbi dicit, *Videte vocationem vestram, Fratres*, Apostoli verba sunt, *quæ non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, vt quæ sunt euacuentur, vt non glorietur omnis caro coram illo.* Hoc & Propheta dixit, *omnis vallis implebitur, omnis mons & collis humiliabitur*, æqualitas campi constituetur. Denique hodie ad gratiam Domini pariter accedunt, nobiles & ignobiles, doctus & imperitus, pauper & diues. Ad istam gratiam accipiendam non se præponit superbia humilitati nihil scienti, nihil habenti.

Sed quid eis dixit? *Venite post me, faciam vos piscatores hominum.* Si illi piscatores non præcessissent nos, quis cœpisset? Modo magnus est quilibet orator, si potuerit bene exponere de quolibet piscatore. Cum ergo piscatores piscium elegisset Dominus Iesus, & fecisset piscatores hominum, in ipsis piscatoribus aliquid nos voluit admonere de vocatione populorum. Duas piscationes attendite necessaria distinctione discretas. Vnam, quando Dominus elegit eos de piscatoribus, & fecit eos discipulos suos; alteram, quam modo audiuimus cum sanctum Euangelium legeretur, post resurrectionem Domini nostri Iesu Christi. Illa ante resurrectionem, ista post resurrectionem. Quid intersit inter ambas piscationes, valde debemus attendere; nauigium est instructionis nostræ noua Euangelij prædicatio, in † qua & piscantes inuenit, quibus & ait, *mittite retia: dixerunt illi, tota nocte nil cepimus*, frustra laborauimus, *Ecce in nomine tuo mittemus retia* Miserunt, & tantum ceperunt, vt implerent duas nauiculas, quæ piscium multitudine ita premebantur, vt propemodum mergerentur, † Deinde ipsa multitudine piscium dirupta sunt retia. Tunc ait illis, *Venite post me, & faciam vos piscatores hominum: tunc relictis retibus & nauiculis sequuti sunt Christum.*

non cohærent.

lege quo.

Post resurrectionem ex mortuis Dominus alium piscationem venatur distantem ab illa superiore. Tunc enim mitti retia dixit, nec in sinistram, nec in dexteram partem, sed tantum mittite retia dictum est. Si enim diceret in sinistram, malos solos intelligeret; si in dexteram, solos bonos. Quia ergo nec in dexteram nec in sinistram dixit, boni & mali significantur, de quibus loquitur Euangelium alio loco. Quia misit paterfamilias seruos suos parata cœna, & adduxerunt quos inuenire potuerunt, bonos & malos, & impletæ sunt nuptiæ recumbentibus. Talis est modo Ecclesia plena bonis & malis; multitudine impletur Ecclesia, sed multitudo illa aliquando premit, & naufragium conatur producere. Malè viuentium multitudo bene viuentes ita perturbat, vt qui bene viuit stultum se putet, quando attendit alios, maximè quia secundum bona huius sæculi inueniuntur multi felices nocentes, & inueniuntur multi infelices innocentes. Et quam metuendum est ne naufragio prematur atque mergatur. Quam metuendum est, charissimi, ne dicat qui bene viuit, quid mihi prodest quia bene viuo? Ecce enim ille malè viuit & honoratior est me. Mihi quid prodest quia bene vsus? Periclitatur, timeo ne mergatur. Alloquor eum ne profundius mergatur qui bene viuit. Bene viuis? Noli fatigari* noli retro respicere. Vna est promissio Domini tui dicentis, *Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit.* Attendo, inquis, quia alius malè viuit & felix est. Falleris, infelix est; Et eo est infelicior, quo sibi felicior esse videtur. Insania est, quia non agnoscit miseriam suam. Si videres febrientem ridentem, tu plangeres insanientem. Quod tibi promissum est nondum venit: Ille qui tibi felicior videtur, rebus visibilibus & temporalibus pascitur, ipsis lætatur, nec attulit ea, nec auferet ea. Nudus ingressus est, nudus exiturus. A falsis gaudiis venturus est ad falsos dolores. Tibi autem quod promissum est nondum venit. Ora vt peruenias, perseuera, ne deficiendo te ipsum fraudes, nam Deus te fallere non potest. Ecce dixi breuiter ne nauigia mergatur.

† deest non in MS.

Accessit aliud ad illam piscationem detestabilius, vt retia rumperentur, rupta sunt retia, hæreses factæ sunt. quid enim aliud sunt schismata nisi scissuræ? sic ferenda & toleranda est prima piscatio, vt nemo tædio fatigetur, quamuis scriptum, sit, *tædium me tenuit pro peccatoribus relinquentibus legem tuam.* Nauigium clamat quod prematur à multitudine, tanquam ipsa nauis habeat hanc vocem: Tædium tenuit me pro peccatoribus relinquentibus legem tuam. Etsi premeris, vide semper ne mergaris. Tolerandi sunt mali modo, non separandi. Misericordiam & iudicium Domino canto, prius misericordia prorogatur, & postea iudicium exercetur; separatio in iudicio. Isto modo audiat me bonus, vt sit melior: audiat & malus, vt sit bonus. Cum tempus est pœnitentiæ non * fine, dum transeamus ab ista piscatione, quæ habet gaudia mixta lacrymis. Gaudia quæ* colliget bonos mixta lacrymis, quia vix feruntur mali.

lege colligunt.

Ad illam piscationem nouissimam animum conuertamus, ibi reficiamur, ibi consolemur. Et ideo ipsa post resurrectionem Domini facta est, quia significauit Ecclesiam qualis post resurrectionem futura est. Ecce dicitur discipulis piscantibus, Dominus dicit, qui & primus dixit Sed prius quid mitterent, modo quo mitteret, id est, in dexteram patrem nauigij. Ergo illi modo capiuntur, qui ad dexteram stabunt, illi quibus dictum est, *venite benedicti patris mei, percipite regnum*, mittunt & capiunt. Ibi numerus non est dictus in prima piscatione, sola multitudo dicta est, numerus non est definitus. Multi sunt, non supra numerum modo, id est, veniunt, intrant, implent Ecclesias. Ipsi implent theatra, qui super numerum Ecclesiam implent, ad numerum illum qui futurus est in vita æterna, non pertinent nisi mutentur, & numquid omnes mutantur? Quomodo nec illi boni, omnes perseuerant. Ideo illis dictum est, *qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Et illis qui adhuc mali sunt dicitur, *nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Et ibi numerus, numerus non est dictus, quia multi super numerum facti sunt. Dixit Psalmus, *annuntiaui, & loquutus sum, multiplicati sunt super numerum*, modo ad dexteram non super numerum, centum quinquaginta tres sunt, sed magni, hoc tantum dictum est, & cum tam magni essent, non est scissum rete. Tunc enim congregatio sanctorum erit, diuisiones & scissuræ hæreticorum non erunt, pax erit, & perfecta vnitas erit. Sed valde pauci sunt, si centum quinquaginta tres tantum sunt. Absit à nobis, vt tot soli sint in hac plebe, quanto magis in vniuersa Ecclesia Dei.

Apocalypsis ipsius Ioannis Euangelistæ ostendit, visam fuisse tantam multitudinem sanctorum, & in illa æternitate fœlicium quantam numerare nemo possit. Sic ibi habetur scriptum. Et tamen omnes ad numerum istum pertinent, ad centum quinquaginta tres. Ampliorem volo redigere numerum istum. Centum quinquaginta tres sunt, pauciores illos faciamus. Decem & septem sunt isti

centum quinquaginta tres. Quare decem? Quare septem? Decem propter legem. Septem, propter spiritum. Septenaria enim forma propter perfectionem quæ prædicatur de donis Spiritus sancti, & cum dixisset Spiritum sanctum enuntiauit septem virtutes. Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, habes quatuor: Spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini. A sapientia cœpit, ad timorem terminauit, tanquam descendens loquutus est à summis ad ima, à sapientia, ad timorem, ab imis ad summa; à timore ad sapientiam, *initium* enim *sapientiæ timor Domini*. B Hoc est donum gratiæ ista septenaria virtute in dilectis Dei operatur iste Spiritus sanctus, vt aliquid hæc valeat ibi, nam si tollas spiritum quid valet lex? Præuaricatorem facit. Non occidebat antequam tibi iuberetur, & si tenebat prouidentia * peccatorum, non tamen tenebat præuaricatorem, iubetur & non facis, prohibetur & facis. Ecce littera occidit, lex autem decem præcepta habet. C Præceptum primum legis, colendum esse vnum Deum, nullum idolum faciendum. Præceptum secundum est, non accipies nomen Dei tui in vanum. Præceptum tertium est, obserua diem sabbathi, carnale non spiritaliter non quomodo Iudæi ista tria præcepta ad dilectionem Dei pertinent, sed quia, *in his duobus præceptis*, ait *tota lex pendet, & prophetæ*, id est, in dilectione Dei, & in dilectione proximi, pergat.

* lege peccatorem.

Audistis quid pertineat ad dilectionem Dei, vnitas, veritas, quies; Attendite quid pertineat ad dilectionem proximi. Honora patrem tuum, & matrem tuam, habes D quartum præceptum. Non mæchaberis, habes quintum. Non homicidium facies, habes sextum. Non furtum facies, habes septimum. Non falsum testimonium dices, habes octauum. Non concupisces rem proximi tui, habes nonum. Non concupisces vxorem proximi tui, habes decimum. Quid dicit non concupisces, interna pulsat, interiora percutit. Concupiscentia negotium agit, ecce ista lex est in decem. Quid prodest cum dixeris, & non feceris? Præuaricator eris. Vt autem facias auxilium necessarium est, vnde auxilium? De Spiritu sancto. E Ergo littera occidit, Spiritus viuificat. Ad decem accedant septem, fiunt decem & septem. In isto numero est omnis multitudo perfectorum, sed quomodo perueniant ad centum quinquaginta tres, soleo vobis dicere & multi præueniunt me. Solenniter tamen sermo reddendus est. Multi obliti sunt, aliqui nec audierunt: qui autem non sunt obliti & audierunt, patienter ferant, vt aliis commemoretur, & instruantur. Quando duo ambulant in via, vnus celerior, & alter tardior, in potestate celerioris est, vt comes non deseratur. Nihil perdit qui audit quod sciebat, & in eo quod perdit etiam gaudere debet, quia instruantur qui nesciebant. Decem & septem numera, ab vnoque ad decem & septem, ita vt omnes addas, & peruenias ad centum quinquaginta tres. Quid à me expectatis numerare vobis?

XXIV.

De Letania maiore.

Non puto Augustinū litaniæ vocabulum vnquam vsurpasse.

ECCE Fratres dilectissimi, dies sanctos, & spiritales, & animabus nostris salubres studio ieiunij celebramus, & ideo quicumque voluerit peccatorum suorum sanare vulnera, non despiciat medicamenta salubria. Nam ipse non requirit in diebus talibus medicum, qui se non sentit ægrotum. Et quis est dilectissimi, qui se tam tutum esse confidat, vt nullum possit à Diabolo vulnus accipere, cui sunt nomina mille, & mille artes nocendi? Ideoque quomodo ipse nos ex omni parte vulnerare conatur, ita vnusquisque nostrum cum Dei adiutorio contra illius insidias totis viribus præparetur, & quia nos non solum per dura, sed etiam per blanda contendit elidere, & vulnera ab ipso irrogata, non solum amara, sed etiam quod peius est, male dulcia frequenter excipimus: contra quæ medicamenta spiritalia, id est, omnia bona opera, quantum Domino largiente possumus, parata semper habere debemus.

Vide serm. 55. de temp.

Audiamus ergo consilium Beati Apostoli, & contra Diabolicas insidias, armis nos semper spiritualibus muniamus. Ille, inquit, sumite ergo contra Diabolum scutum veræ fidei, & loricam iustitiæ, & galeam, id est, protectionem charitatis, qua re omnium fidelium salus accipitur, & gladium spiritus, id est, audaciam loquendi verbum Dei contra omnes astutias Diaboli. Quid enim mali à Diabolo sustinere poterit, qui se talibus armis instruxerit? Consurgit ille cum infidelitate, tu te erige cum fide. Ille incitat superbiam, tu tene humilitatem; suadet ille luxuriam, tu tene castitatem. Ille si iniustitiam suadeat, tu iustitiam firmiter tene. Ille suggerit iracundiam, tu sectare patientiam; ille immittit auaritiam, tu exerce misericordiam. Ille gulam incitat, tu se-

ctare abſtinentiam. Similiter & in cæteris rebus ſemper contraria aduerſus nequitias eius ſtudeamus arma proferre, & ita ſemper Domino miſerante eſſe cauti conemur, ita vt nunquam nos aut etiam difficile poterunt eius machinamenta decipere. Quod vt poſſimus opitulante diuina gratia, implere, ieiuniorum nos atque orationem armis, pænitentiæque atque confeſſionis, vel eleemoſynarum largitatis debemus nos armis iugiter præmunire. Præcipuè tamen his diebus, quos communiter in toto mundo omnis Catholica celebrat Eccleſia ieiunando. Oportet denique vt nullus ſe ab hoc ſancto ſeducat conuentu, nulluſque tam ſit terreſtribus neceſſitatibus occupatus, vt caſtra cœleſtia deſerat. Sed omnes in vnum collecti, vno omnes animo orationibus & ieiuniis occupati, vna ſpe, vna charitate, diuinam miſericordiam implorantes pro cæleſti & ſpiritali vita † primitus, & ſalute. Et ita pariter præſentia adiſpiſcamur omnia, ſalubriter neceſſaria, & æternæ beatitudinis gaudia largiente hoc omnibus fidelibus ſuis, & miſerante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat ſemper & in æternum.

In Die Pentecoſtes.

GRATA eſt ideo ſolennitas, vbi viget pietas, & feruet charitas; ipſe enim eſt effectus præſentiæ Spiritus ſancti, quod docet Apoſtolus dicens, *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Aduentus ergo Spiritus ſancti vno in loco conſtitutos centum viginti homines impleuit, cum Actus Apoſtolorum legerentur, audiuimus. Erant congregati in vnum centum viginti tenentes promiſſum Chriſti. Dixerat enim vt eſſent in ciuitate quouſque induerentur virtute ex alto. *Ego enim*, inquit, *mittam* promiſſionem meam in vobis. Fidelis promiſſor, benignus † doctor. Quod cum in terra eſſet promiſit, in cælum aſcendit, & miſit. Habemus pignus futuræ vitæ æternæ regni cælorum. Non nos fundauit recenti promiſſione, & fraudaturus eſt futura expectatione? omnes homines quando aliquod negotium inter ſe † conſtituunt, & pecuniarii negotii ſponſione † relaxantur, plerumque accipiunt arrham, vel dant. Et arrha data fidem facit, facit etiam rem illam eſſe ſecutam, cuius arrha præceſſit. Arrhàm nobis dedit Chriſtus Spiritum ſanctum, & qui fallere nos non poſſit, ſecuros tamen fecit, quando arrham dedit, quam & ſi non daret, ſine dubio quod promiſerat exhiberet. Quid

Rom. 5

Luc. ult.

legedator.

contrahunt

Forte religantur.

Supplement. D. Auguſt.

A promiſit? vitam æternam, cuius arrham Spiritum ſanctum dedit. Vita æterna poſſeſſio habitantium. Arrha conſolatio eſt peregrinantium. Melius enim dicitur arrha quàm pignus. Hæc enim duo ſimilia videntur inter ſe, ſed tamen habent aliquam differentiam non negligendam. Et pignus quando datur, & arrha quando datur, ideo fit, vt quod promittitur impleatur, ſed quando datur pignus reddit homo quod accepit, re completa, propter quam pignus accepit. Arrha autem quando datur non recipitur, ſed ſuperadditur vt impleatur.

Arrham ergo habemus, ipſum fontem, vnde arrha eſt, ſitiamus. Arrham habemus B aſperſionem quandam in cordibus noſtris Spiritus ſancti. Si quis † ſitit hunc rorem, deſideret fontem, vt quid enim habemus arrham, niſi ne fame & ſiti in hac peregrinatione deficiamus? Eſurimus enim & ſitimus, ſi tamen peregrinantes nos eſſe cognoſcimus. Qui peregrinatur & nouit ſe peregrinari deſiderat patriam, quam dum deſiderat, moleſta eſt peregrinatio. Si amat peregrinationem obliuiſcitur patriam, & non vult redire. Non eſt talis patria noſtra, cui aliquid præponamus. Aliquando enim C homines dum peregrinantur, diuites fiunt. Qui egebant in patria ſua, peregrinatione diteſcunt, & nolunt redire. Nos à Domino noſtro ex quo inſpirauit primo homini flatum vitæ, peregrinantes omnes nati ſumus, patria noſtra in cælis eſt, ciues Angeli. De patria noſtra, vt ad reditum exhortemur, literæ nobis miſſæ ſunt, quæ quotidie in populis recitantur. Vileſcat mundus, ametur à quo factus eſt mundus.

† ſentit.

D

XXV.

Qui ſequitur ex codice ſermo de eodem, locutuleij cuiuſdam eſt, non ſancti Doctoris; non ergo exhibemus; ſed quia huius ſermonis finis ſapit Auguſtinum, luci non planè & omnino, libenter tamen exſcripſimus.

IN ſuperioribus cænaculi inuenit Apoſtolos, & ſcripſit legem in mentibus eorum, qui in alto monte legem in tabulis ſcripſerat, in I tabulis lapideis propter duritiam cordis Iudæorum, at nunc timentibus Apoſtolorũ, quia ibi terror, & hic amor. Ibi ſcripſit legem cum fulgore præmicante, hic inſtruxit Apoſtolicas linguas in igne refrigerante. De monte illo fugiebant populi, ne vocem Dei terribiliter loquentis audirent: hic omnes de toto ſæculo nationes non fugiunt, ſed conueniunt audire loquen-

tem in organis suis Spiritum sanctum. Audistis nominatos Parthos, & Medos, Indos & Persas, Cretes & Arabes, ac cæteros quos lectio Actuum Apostolorum nominauit. Totus mundus ibi erat, quadragesima dies Ascensionis Domini eos congregauerat, quia decem præceptorum numerus totam auctoritatem scripturarum complectitur in orbe terrarum. Ideo quatuor deni faciunt quadraginta, superest alius denarius qui est vitæ æternæ denarius, vt mercedem de pignore sancti Spiritus acciperent piscatores. Inuentum est, impletum est quod promissum est. Data est denarij pretiosi decima Sacramenti arrha, superest quinquaginta dierum gratia promissa, & perfecta lætitia. Conclusum est Pascha, tacet Alleluia, sed non cum mœstitia, quia pignus sancti Spiritus accipimus pretiosum, vt quotidie habeamus ipso habitante solatium, vt cum Christo viuamus, & per ipsum ad Pascha venturi temporis, incolumes iterum veniamus.

XXVI.

Sermo Diui Augustini de dedicationis Ecclesiæ anniuersario inter editos numero 256. mancus est, & sui meliore parte caret.

Ex Godice Bibliothecę Regię, quod desiderabatur addidimus.

ANTAT Christus redemptor, gemuit Iudas venditor, erubescit Iudæus emptor. Ecce Iudas vendidit, Iudæus emit. Malum negotium egerant, ambo damnificati sunt, se ipsos perdiderunt venditores; emptores esse voluistis; ille vendidit, iste emit. Infœlix commercium, nec iste habet pretium, nec iste habet Christum. Huic dico, vbi est quod emisti? Huic dico: vbi † vendidisti, te decepisti. Exulta Christe in commercium inimicorũ tuorum, tu vicisti. Quod iste vendidit, & ille emit, tu acquisisti. Dicat ergo caput nostrum, dicat caput pro corpore dedicatum. Audiamus, *conscidisti saccum meum, & accinxisti me lætitia*, id est, conscidisti mortalitatem meam, & accinxisti me immortalitate & incorruptione, *vt cantet tibi gloria mea, & non compungar*. Iam contra me non ferat lanceam persecutor, vt compungar; *Christus enim resurgens iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, quod enim mortuus est, peccato mortuus est semel; quod autem viuit, viuit Deo. Ita nos*, inquit, *æstimemus nos mortuos esse peccato; viuere autem Deo in Christo Iesu Domino nostro*. Ergo in illo cantamus, etiam

† ad quod.

A illi dedicati sumus. Quo enim caput præcessit, & membra secutura speramus, *spe enim salui facti sumus*; spes autem quæ videtur non est spes: si autem quod videmus speramus, per patientiam expectamus, per patientiam ædificamur. Fortè autem est illic, & vox nostra si bene attendamus, si diligenter intueamur, si oculum acutum geramus. Non quemadmodum solenr cæci corporum amatores: si ergo spiritalem oculum intendamus, in ipsis vocibus Domini nostri Iesu Christi, & nos ipsos inueniemus. Non enim frustra dixit
B Apostolus, *scientes quod vetus homo noster crucifixus est cum illo, vt euacuetur corpus peccati, & vltra non seruiamus peccato*. Agnosce ibi vocem tuam, vt cantet tibi gloria mea, & non compungar. Modo enim cum istas corporis mortales sarcinas baiulamus, non deest vnde compungamur. Nam si cor † compungitur, quare pectus tunditur? Cum ergo venerit etiam nostri corporis dedicatio, quæ precessit in † Domino exemplo, tunc non cõpungemur. Compunctionem enim quam habemus de peccato, significauit lancea percussoris? Denique quoniam scriptum est, à muliere
C initium factum est peccati, & per illam omnes moriuntur, recolite de quo membro facta est, & videte vbi Dominus lancea compunctus est. Recolite, inquam, recolite primam conditionem nostram, non enim frustra, vt dixi, *vetus homo crucifixus est, vt euacuetur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato*. Nempe Eua à qua facta est initium peccati, sumpta est, vt de viri latere formaretur. Dominus
D iacebat ille cum factum est, mortuus pendebat iste cum factum est. Cognata duo sunt somnus & mors, latus & latus, compunctus est Dominus in loco peccatorum. Sed de illo latere facta est Eua, quæ nos peccando mortificaret; de isto autem latere facta est Ecclesia, quæ nos patiendo viuificaret. Conuersi ad Dominum, &c.

† fortè, nō.

† fortè, dominico.

XXVII.

De Pharisæo, & Publicano.

Sermo B. Augustini Episcopi.

Ex cod. Regio 152.

VI vult esse fortis velut præsumens de se, & iactans merita sua, qualiacumque sint erit similis Pharisæo illi, qui quod à Deo se dicebat accepisse, superbe tamen iactabat: Gratias, inquit, tibi. Attendite fratres mei, quale genus superbiæ commendet Deus, verè quale potest subintrare iusto homini, quale potest surripere

bonæ spei viro. Gratias tibi dicebat, ergo cum dicebat gratias tibi, fatebatur se ab illo accepisse quod habebat. Quid enim habes quod non accepisti? *Ergo gratias tibi ago*, dicit, *gratias tibi, quia non sum sicut cæteri homines, iniusti, raptores, adulteri, sicut & Publicanus iste*. Vnde ergo superbit? Non quia de bonis suis gratias agebat, sed quia super alterum se de ipsis bonis extollebat. Attendite, Fratres; nam vnde cœpit dicere similitudinem ipsam Dominus, Euangelista præmisit. Cum enim Christus dixisset, *putas veniens Filius hominis inueniet fidem super terram*, ne existerent quidam hæretici, qui attendentes & putantes B quasi lapsum totum mundum (omnes enim hæretici in paucis & in parte sunt) iactarent se, quod in ipsis remansit quod de toto mundo periit. Ibi statim vbi ait Dominus, putas veniens Filius hominis inueniet fidem in terra, subiecit Euangelista, & ait: *Dixit autem ad quosdam, qui sibi videbantur iusti, & spernebant cæteros similitudinem hanc, Quidam Pharisæus & Publicanus venerunt in templum orare*; & cætera quæ nostis. Pharisæus ergo ille, gratias tibi ago dicebat, sed vnde superbus? Quia spernebat cæteros; Vnde probas? in C ipsis verbis. Quomodo Publicanum iste contempsit de longè stantem, cui Dominus confitenti propinquabat. Sed Dominus non de longinquo. Publicanus de longinquo stabat. Sed Dominus ad illum de longinquo non stabat. Quare Deus ab illo de longinquo non stabat? Quia alio loco dicitur, *prope est Dominus his qui obtriuerunt cor*. Videte si Publicanus iste obtriuerat cor, & vbi videtis? Quia prope est Dominus. Publicanus, inquit, de longinquo stabat, & neque volebat oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum. Tunsio pectoris, obtritio cordis. quid dicebat tundens pectus? *Domine, propitius esto mihi peccatori*. Et quid sententia Dominus? *Amen dico vobis, descendit de templo Publicanus ille iustificatus* magis quàm ille Pharisæus? Quare? Hoc est iudicium Dei, propter *non sum sicut Publicanus iste*; Non sum sicut cæteri homines, iniusti, raptores, adulteri, ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium, quæ possideo. Ille non audet ad cœlum leuare oculos, attendit conscientiam suam. Longè, stat & iustificatur E magis quàm ille Pharisæus. Quare? Rogo te Domine, dispone nobis hanc iustitiam, dispone nobis æquitatem iuris tui. Exponit de regula legis suæ. Vultis audire quare? quia *omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur*. Intendat ergo charitas vestra.

Diximus non ausum fuisse oculos ad cælum leuare Publicanum; quare cælum non attendebat? Quia se attendebat; sed attendebat vt primo sibi displiceret, & sic Deo placeret. Tu autem iactas te erecta ceruice. Sed quid ait Deus superbo? Non vis attendere? ego attendo. Vis autem vt non attendat? tu attende. Ideo Publicanus non audebat oculos ad cælum leuare, se ipsum intuebatur. Conscientiam suam videbat ipse sibi iudex erat, vt ille intercederet, ipse se puniebat, vt ille liberaret, ipse se accusabat, vt ille defenderet. Ideo defendit ad eum, dixit pro ipso sententiam. *Descendit iustificatus Publicanus ille magis quàm ille Pharisæus*, Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Attendit se inquit, & nolui ego attendere. Audiui dicentem auerte oculos tuos à peccatis meis. Quis est enim qui illud dixit, nisi qui etiam illud dixit, quia iniquitatem meam ego agnosco?

Itaque, Fratres mei erat & Pharisæus ille peccator. Non enim quia dicebat, non sum sicut cæteri homines, iniusti, raptores, adulteri, neque quia ieiunabat bis in sabbatho, neque quia decimas dabat, non erat peccator. Quod si in nullis peccatis esset, ipsa superbia graue crimen erat. Et tamen ecce omnia illa dicebat. Quis tandem sine peccato? Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Habebat ergo ille peccata, sed peruersus, & nesciens quo venisset, erat tanquam in statione medici curandus, & sana membra ostendebat: vulnera tegebat. Deus tegat vulnera, noli tu. Si tu tegere volueris erubescens, medicus non curabit. Medicus tegat & curet. Emplastro enim tegit. Sub tegD mine medici sanatur vulnus, sub tegmine vulnerati celatur vulnus. Cui celas? Quasi non videt omnia? Magna res, Fratres, respicite illam sententiam, rectam inter duos, Pharisæum & Publicanum. Quid dictum est de Pharisæo? quoniam humiliatur. Quid dictum est de Publicano? quoniam exaltatur. Quare ille exaltatur? quia humiliauit se. Ergo exaltantem se humiliat Deus, grauat super illum manum. Noluit humiliari confessione iniquitatis suæ, humiliatus est pondere manus Dei. Tantum ille pertulit manum grauem humiliantis, quantum leuis fuit manus subleuantis. Et in illo fortis, & in isto fortis. Fortis ad illum premendum. Fortis ad illum subleuandum.

XXVIII.

SERMO SANCTI AVGVSTINI.

Quo iram increpat

Ex cod. 259. B. R.

OMnis homo qui vult de inimico suo vindictam, prouocat in se vindictam Dei: sed hoc facite fratres quod dicit Apostolus, *Nulli malum pro malo reddentes, sed è contrario benedicentes.* [Ad Rom. 12] Hoc est enim vincere de bono malum. Quando non vis vindicari, vis sine dubio vincere. Ab ita vincaris quale sit, nisi eum lædere qui nocuit? vis & tu nocere, vt & tu vincas? amplius magis quam ille nocuit, quomodo vincis malum in malo? [mendosus] Non hoc dixit Apostolus, non hoc audisti. Ergo noli vinci à malo. Audisti, & forsitan respondes? hoe & ego volo, sed nemo me vincit, dixit namque Apostolus, vince in bono malum, hoc est eum qui te læsit iracundia, tu illum vince tua patientia. Qui te læsit sua auaritia, vince illum tua misericordia. Ecce qui te sua expoliauit auaritia, ecce eget, ecce esurit; Vindica te, inimicus tuus est. Sed si esurierit, ciba illum; si sitit potum da illi; *Hoc enim faciens carbones ignis* congeres super caput eius. Quasi ad malitiam nos hortatur, tanquam dixerit vt plus ei noceas, vt carbones congeras super caput eius. Si hoc cogitas in malo vis vincere malum, & ipsam eleemosynam vt facias amore vindictæ vis facere, sed dicis, quos carbones ignis congerant super caput eius? carbones ignis in quibus vritur, sunt, vt pæniteat eum contra te inimicitias habere. Homo es; homo est. lædere voluit, lædere vis! Ecce duo mali estis. Quomodo dicis, & ego odi malum qui auges numerum malorum? vis viuere inimicum tuum? attendere te intrinsecus, & vide ne ibi habeas quem vincere debeas. Et dum ista consideraueris, dices tibi: Homo est qui me læsit, rogem pro illo dominum, vt pæniteat eum. Et si ita feceris & inimicum perdidisti, & amicum acquisisti: Dum ille qui te læsit ex malo, orationibus tuis factus est bonus. Nec defendi ante dominum sui inuerecunda festinatione properemus, vt cum dies ille vindictæ aduenerit, non cum impiis & peccatoribus puniamur, sed cum iustis & dominum timentibus honoremus.

XXIX.

Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, insuper & vsque ad noctem emendauerunt me renes mei.

CANTAVIMVS, & diximus Benedicam dominum: vtinam corde non ore tantum, nam si ore & non corde, sordescit laus. domini in ore peccatoris, nec sibi prodest oris confessio, si non sit intus charitatis professio. Videte fratres; non est charitas virtus oris, ibi sedem figit, vbi pulchra est amica sponsi. Vbi autem hæc pulchritudo? omnis gloria filiæ regis ab intus. Non est aliud ea gloria quam pulchritudo, non est aliud ea pulchritudo, quam charitas, non est aliud charitas quam vita. Ergo vt viuas, ama, si amas pulcher es, amor bonum, amor pulchrum. Si absit illud pulchrum, non viuis; speciem quidem habes, sed non intus; Recludatur sepulchrum illud tantis fultum columnis, effringatur marmor; quid aliud occurret quam horrendum cadauer, ossa fœtida; cines, vermes, est itaque species, sed tegit mortuum, ad aspectum cuius horrescis, fremis. Putas autem mortuus dicat benedicam dominum? Imo teste scriptura non mortui laudabunt te domine, neque omnes qui descendunt in infernum. Aperi Euangelium, audies dominum increpantem & dicentem diabolo obmutesce, quare? quia non mortui laudabunt te, neque omnes qui descendunt in infernum. Nemo eum laudat quem non amat, aut si inimicus laudat, virtutem amat, quam in inimico laudat; qui peccat, inimicitias exercet cum Deo, neque igitur Deum laudat, nec virtutem Dei laudat, quia laus aliquod bonum est, quod non cadit in peccatum. Qui aliquem laudat & mentitur;. calumniatur, aut irridet potius quam laudat; Aufer à corde charitatem, solum superat mendacium: vis vt mendacium laudet veritatem: & inde Deus sumat elogium, vnde proficiscitur blasphemia. Non magni ducunt sapientes, qui ab insanis & malis laudantur, laudabitur Deus ab impuro & impudentissimo corde, à blasphema & amentissima mente? Dic ergo benedicam dominum, qui tribuit mihi intellectum. Insanus non es, sanatus es, intellectum habes, lauda Deum tuum qui tribuit tibi intellectum., qui præstat oculum. Intellectum vt capias, oculum vt aspicias, capias quanta sit latitudo & longitudo amoris Dei, aspicias in authorem & consummato-

A rem fidei, capias charitatem, aspicias Christum, charitatem vt ames Christum & benedicas. Et amando & benedicendo cognoscas Dominum qui tibi tribuit intellectum, & cognoscendo viuas, quia hæc est vita æterna vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

Sed vnde quæso, tibi intellectus iste? Veniet aliquis de transuerso, & dicet, qui naturam dedit, dedit intellectum, bona natura, bonus intellectus; hanc bonam sortiar, sufficit neque enim intellectus erit degener, & inde benedicam Dominum, vnde mihi tribuit intellectum, hoc est à natura. B O hæretice, ergo bonam sortitus es naturam? taceat Apostolus & confundatur, non quod volo, inquit, bonum hoc facio; & tamen bonam sortitus est naturam, & in hac bona natura, bonum quod est vult agere, non potest agere. Vult, desiderat, conatur; Vult, infirmè, desiderat incassum, conatur frustra; & contra quod vult, quod desiderat, quod conatur, bonum hoc non perficit. O bonam naturam, cuius imbecilla voluntas, irritum desiderium, conatus inutiles! C Partes suas agant Philosophi, & maximam tibi gratiam habebunt, qui tam gratuito bonam eis naturam indulges. Quid inde? Nouerunt cœlum, nouerunt terram, nouerunt mare, abyssos rimantur, abstrusa naturæ scrutantur, sciunt rerum discrimina, differentias, essentias de his omnibus rationem reddunt; Quid inde? Perge, dic amplius? post tot tantaque deficiunt, nec sicut Deum glorificauerunt, & in cogitationibus suis euanuerunt, & insipientes facti sunt, cum se sapientes arbitrarentur, & mutauerunt similitudinem Dei D in similitudinem vituli comedentis fœnum, & effusi sunt in errore Baalim, & occæcauit eos Deus sæculi, & traditi sunt in ignominiosas passiones, & similes facti sunt ijs quæ adorabant; Et tamen bona natura gaudebant, & per naturam intellecta; O insane; vides an hæc natura tribuat intellectum, quo Deum benedicant? quin potius tribuat intellectum, quo Deo maledicant, & aduersus crederem exsurgant? Dicite potius Fratres, Benedicam Dominum E qui tribuit mihi intellectum; nisi tribuisset, non intellexissem; nisi intellexissem, nunquam benedixissem; intellectum tribuit, oculum dedit; cæca natura, quod ipsa caret non præstat; fac tibi intellectum, & te facies cæcum. Lumen quod in te est, tenebræ sunt, dic ergo illumina tenebras meas, ne vnquam obdormiam in morte? Quid est obdormire in morte, aliquid à natura sperare, brachium suum carnem facere, sibi ipsi intellectum fingere, hæc qui fecerit, non tantum in morte est, sed obdormit in morte, plusquam quatriduanus est, plusquam fætet. Si tantum in morte esset suscitari posset, sed in ipsa morte plusquam ferreum somnum dormit, in ea requiescit. Actum est de eo.

Sed vis scire quid egerit is, qui bonam sortitus erat naturam? dixitne vt tu, in bona natura, bonus mihi est intellectus, & qui vnum tribuit, alterum non negauit? allidamus scorpium, conteramus, obstruatur iniquitati os suum. Lege., *sortitus sum animam bonam*; perge audiamus qualem nactus fueris thesaurum, qui fortasse vertetur in carbones, & vtinam in carbones qui super caput tuum congesti absumant superflua. *Et cum essem magis bonus veni ad corpus incoinquinatum; & vt sciui quod non aliter, continere possem nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, cuius esset donum cognoscere, conueni Dominum, & deprecatus sum.* Sap. 8. Verissimè sortitus es naturam bonam, quis neget? Nam & Diaboli natura bona est, & omnia quæ Deus fecit bona sunt; sed in hac natura licet bona, tunc sapiente sapienter intellectum habebis, quo possis abstinere à concupiscentiis & desideriis, quæ militant aduersus animam, si Deus non dederit? Disce hæretice, disce tandem, *& sciui quod non aliter continere possem nisi Deus det*, & in hoc præcipuum sapientiæ, quæ tota est intellectus scire vnde contineas, & non aliter contineas nisi à solo Deo. O egregiam naturam, quæ à nullo abstinere potest, nec aliter potest, nisi vt ruat, si Deus non dederit intellectum quo non ruat. Cantemus ergo Fratres, cantemus, benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, dedit naturam, dedit intellectum, sanauit naturam, sanauit intellectum. In vtroque pius Samaritanus misericordiam exhibuit, descendit, alligauit vulnera, viuo quod intelligimus, tersit, curauit, in stabulam tulit, hoc est in Ecclesiam, hospiti commendauit; quali hospiti? Spiritui sancto Ecclesiæ sanctæ inhabitatori, is accepta moneta, sed quam conscisso sano effudit qui pro miseris soluit, oleo suo, vnguento suo, vulnera naturæ iacentis, & expirantis, sanauit, & eodem oleo quod accendit, tenebras meas illuminauit, & intellectum lucidum fecit. Hoc si non crediderís, non tibi erit Samaritanus, & peribis in vulnere qui medentis manum renuis admittere. Interrogentur Apostoli, & dicant quis in illo quinquagesimo à resurrectione Domini die tribuit illis intellectum? an fortassis excitauerant illi strepitum terribilem, quo concussus est locus, in quo expectabant promissa patris? fortassis accenderunt illum

supernum ignem quo toti ardebant? fortassis linguas illas ignitas ipsi creauerunt? fortassis ipsi diuina illa munera, ex quibus est intellectus, sibi procurauerunt, & in se secundum desideria cordis effuderunt. Hoc qui ait, nullam in hoc sacro quinquagenario partem habet, nec accipit intellectum, qui secundum naturam dari putat intellectum. Quando ergo datus est intellectus, nisi quando & datus est spiritus? Agamus simul, iam confunderis, iam erubescis, & vtinam ita confundaris vt ædificeris, ita erubescas vt glorificeris. Quid est Spiritus sanctus, nisi promissum patris munus, nisi filij donum? Si promittitur, habes, à quo promittitur, nam quæ promittuntur extra nos sunt, & frustra promitteretur, quod aut in potestate nostra esset cum promittitur, aut cum liberet possideretur: hoc tibi promitto quod non habes, & in me est cum promitto, vt in te descendat quod promitto. Est etiam Spiritus sanctus donum & super omne donum, & quod nulli debetur donum, & quod gratis tribuitur donum. Natus est Christus, & in præsepio qui piorum iumentorum esca fieret, reclinatus; tamen sitim lassitudines passus est; à suis venditus, à Iudæis traditus & accusatus, à gentibus flagellatus, spinis coronatus, crucifixus, saxo tandem inclusus; quorsum hæc omnia? Vt hoc tibi emereret donum, quod postea credenti dispensaret, aut potius dispensaret vt crederes; nam nisi prius dedisset, neque ante ueque post credidisses; vnde si à natura tua donum hoc habes, inanem reddis mortem Christi, passionis crucem, frustra enim moritur, vt tibi acquirat quod in te est, & donet quod possides. Redde domino præsepij humilitatem, redde crucis maledictionem, redde profusi sanguinis copiam, in cassum hæc omnia, tibi sufficis, inania hæc omnia, dices es, & in diuitis naturæ bonis computas intellectum, quem dedit natura, non gratia, & cuius non es debitor creatori, nisi in quantum naturam tribuit, quæ tibi intellectum fecit. Agnosce vt puto errorem; & vtinam emendent te renes tui, vt melius agnoscas, & agnoscendo petas, & petendo obtineas spiritum intellectus & consilij & timoris, quo sapientior euadas, quo fias cautior & domino subiectior. Hæc, fratres, & si non tractarem, alius tamen esset qui vos erudiret; & apud vosmetipsos tractatores sinetis; si enim quod auertat Deus, in tam crassum & stupidum errorem prolapsi essetis, vt à natura vobis intellectum tribui putaretis, quem à sola gratia & misericordia Dei habetis, emendarent vos renes vestri, & clamarent, quare ascendunt cogitationes huiusmodi in cor A vestrum? vnusquisque se ipsum consulat, se ipsum palpet, scrutetur nec se quæsierie extra, interroget renes suos, & dicent illi. *fuisse legem in membris meis contrariam legi mentis* meæ; pronus sum ad omne flagitium, ita me obruunt concupiscentiæ fluctus, vt quotidie mergar, & in profundum peccatorum ruam. Ascendit inuidia, ascendit superbia, ascendit luxuria, agmine facto miserum petunt; si carybdim declinauerim, Scillam incurro; si libidinem propulso, iræ succumbo; si non me domat auaritia, cædit ebrie- B tas; Si rapinis abstineo, manum & viscera pauperibus claudo; si calumniis aures obduco, mors intrat per fenestras, hoc est per oculos libidinum & voluptatum incentiua haurio, denique si rimam vnam obturo, centum patent quibus accipiam inimicum imbrem & tandem satiscam. Hæc sunt quæ apud te tractant renes tui, & propria infirmitate conscij, erudiunt te, increpant te, emendant te, & vsque in noctem. Qualem noctem? Conscientiæ tuæ caliginosæ, cuius tenebris inuolutus velles si posses, his quasi clypeum aduersus lumen veritatis ob- C tendere, & de fortitudine tua bene sperare. Sed emendant te renes tui; in renibus & in lumbis robur vt est alicubi in scriptura, sed quandoquidem adeo elumbes sint lumbi tui, adeo flauescentes renes tui erudiunt & dicunt, si in renibus vnde est fortitudo, tanta est debilitas, tanta infirmitas; quid de cæteris fiet?

Cum nos ergo erudirent lumbi nostri, & docuerint quàm vana sit salus hominum, D quid superest, nisi vt succingamus lumbos nostros vt non diffluant? Quando apud nos tabulata nostra, aut nimia vetustate, aut nimio calore, aut tempestatum impulsione, vel alia quapiam de causa dehiscunt, illa statim clauis & neruis compingimus; hoc fiat de lumbis tuis, hoc est de fortitudine tua, laxantur, ruunt, fatiscunt, soluitur tota compago, habes clauos in crucifixo, fortiter impinge, & tanto melius, quanto profundius; noli ponere labanti, vt sustentetur, sic firmabitur compago resoluta. habent claui crucis, quo iacentes erigant, E quo debiles restituant, quo labentes retineant. Impelle, tunde, vsque ad medullas, vsque ad ipsam animam, ex hac emendatione sanaberis, & sanctus dices ad dominum *fortitudinem meam ad te custodiam*, ex te fortitudo mea, ad te fortitudo mea. Conueni ad dominum, &

XXX.

Transcript. tus à I S.

SERMO S. AVGVSTINI.

De Martyribus vel Phylacterijs.

AVDIVIMVS per Apostolicam lectionem seruos & amicos Dei, quibus dignus non erat mundus, indigna quidem, sed gloria mala, fidei virtute tolerasse, sicut
Hebr. 11. ait Sermo diuinus, *alij ludibria & verbera experti insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, tenti sunt, in occisione gladij mortui sunt.* Legimus ergo alios carceribus cruciatos, alios inualescente persecutione turbine impiæ tempestatis confectos, & duris saxorum imbribus grandinatos, alios hostili ferro à sacrilegis conserato capite diminutos, sed in regno æterni capitis sublimatos. Lapidati, inquit, & secti sunt, lentas nouo gladio sector horrendus per viscera moras traxit, numerosi ferarum dentium morsus per viscera triumphantia cucurrerunt. Ac sic fide perseuerante pondus prodidit meritorum, nouitas inauditas pœnarum.

Sed forte aliquis secum cogitat & dicit, quid est quod boni & sancti viri in manibus impiorum traduntur? interrogas quid est hoc? quia tentatio est vita humana super terram. In agone itaque mundi istius desidantes tentantur vt probentur; probantur vt remunerentur. Et ideo aliquotiens Diabolus sanctos potestati suæ cum petiisset obtinuit, permittente sic Domino, non vt eos in animæ virtute læderet, sed vt in corporis infirmitate vexaret, vt minime succumbentibus, ac per timorem Domini fideliter repugnantibus, tentatio iniuriæ gloriæ esset occasio. Sed & ipse Dominus traditus est in manus peccatorum, & ita eum impius iudex sub tempore passionis alloquitur, *Nescis quia habeo*
Ioh. 19. *potestatem occidendi & dimittendi te?* Cui Dominus, *non haberes*, inquit, *potestatem, nisi tibi data fuisset desuper.* Ille ergo ad informandos & confirmandos nos, infesta mundi huius incommoda suscepit & vicit, vt & nos intelligamus mala huius sæculi non posse nos fugere, sed cum Dei adiutorio posse superare.

Est ergo fidelibus Christi aliqua cum sanctis Martyribus portio, si ea quæ hic mundus imponit, præ timore Dei patienter & fortiter tolerent. Et ideo dicit nobis Sermo diuinus, *si fueritis socij passionum, eritis & consolationum.* Sed forte dicis, deest religionis insectator, nullus pietatis

A imminet persecutor, quomodo sine hoste partem possem habere cum Martyre? Non ita est charissimi, vtinam fides adsit. Nam etsi deest tentator publicus, non deest tentator occultus. Aliqua si placet de occultis & male blandis tentationibus inimici, ac de eius strictim proferamus insidiis. Verbi gratia, ad fraudem te aliquis, vel ad falsum testimonium, aut quælibet alia lucra iniqua sollicitat? Per os eius vox antiqui serpentis insibilat, inhonestis te consilijs, & lenocinantibus blandimentis ad impudicitiæ flagitium perpetrandum tuis se-
B ductor inlaqueat, & ad luxuriæ prærupta sollicitat? secretæ tibi ab inimico tenduntur insidiæ.

Solet fieri Fratres, vt ad aliquem ægrotantem veniat persecutor ex parte Diaboli, & dicat, si illum præcantatorem adhibuisses, iam sanus esses. Si characteres illos tibi voluisses appendere, iam poteras sanitatem recipere. Huic persecutori si consenseris, Diabolo sacrificasti; si contempseris, Martyrij gloriam adquisisti. Venit forte & alius qui dicat, Mitte ad illum Di-
C uinum, transmitte ad illum cingulum aut fasciam tuam mensuretur & aspiciat, & ipse tibi dicet quid facies, aut vtrum euadere possis. Dicit & alius ille bene nouit fumigare, nam cuicumque hoc fecit, statim melius habuit, omnis tentatio de domo illius discessit. Et istis omnibus quicumque adquieuerit Sacramentum baptismi violauit. Solet etiam Diabolus in hac parte decipere negligentes & tepidos Christianos, & si aliquis furtum pertulerit, instigat vnum de amicis suis, ille crudelissimus
D persecutor, & dicit ei. Veni secretò ad illum locum, & ego tibi excitabo personam, quæ tibi dicat, quis est qui tibi furatus est argentum, aut pecuniam tuam? Sed si hoc cupis agnoscere, quando ad locum illum venis, nolite signare. Ecce ad quæ mala perducantur tepidi Christiani, qui dum volunt temporalem sanitatem recipere, non expauescunt sacrilegia tam nefanda committere. Istis enim talibus Diaboli consilijs quicumque consenserit, repudiato Christo, pactum cum Diabolo
E se fecisse non dubitet. Solent etiam mulieres sibi inuicem persuadere, vt ægrotantibus filiis suis, fascinum aliquid, quod fidei Catholicæ non conueniat, debeant adhibere. Et ista deceptio de parte Diaboli est. quantum rectius & salubrius erat, vt ad Ecclesiam currerent, corpus & sanguinem Christi acciperent, oleo benedicto, & se & suos fideliter perungerent, & secundum quod Iacobus Apostolus dicit, non solum sanitatem corporum, sed etiam

remissionem acciperent peccatorum. Sic A enim per eum promisit Spiritus sanctus: *Si quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vnguentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis sic dimittuntur ei.*

Sed forte dicit aliquis, Quid est quod nos tam frequenter de hac re admonet Episcopus noster? Hoc ideo fratres, quia eam frequenter admoneamus, adhuc tamen ab aliquibus hominibus fieri sacrilegia ista multorum relatione cognoscimus. Et ideo rogo vos vt qui non fecit, nondum aliquando B committat. Qui vero fecit quantùm potest, acceleret vt dignam pœnitentiam agat. Nos vero charissimi, quotiescumque sanctorum ac Martyrum solemnia cupimus celebrare, quantùm possumus cum Dei adiutorio, præparare nos & ornare bonis operibus studeamus.

Quicumque ergo considerans conscientiam, castum se, sobrium, humilem & misericordem in veritate esse cognouerit, gaudeat & Deo gratias agat, & totis viribus C cum Dei adiutorio diuina in se munera, non solum seruare, sed etiam augere contendat. Qui vero se negligentem aut ebriosum, iracundum, inuidum & superbum, forte & luxuriæ sordibus viderit inquinatum, cito ad pœnitentiæ medicamenta confugiat, & antequam anima illa tenebrosa, de infelicissimo suo corpore discedat, remedium sibi in die necessitatis adquirat, & tam largas eleemosinas faciat, & ita cum rugitu vel gemitu, vigiliis, ieiuniis & orationibus frequenter incumbat, vt antequam anima illius, sicut iam dixi, de cor- D pusculo peccatis obnoxio rapiatur, medicamenta sibi contriti & humiliati cordis in æternum profutura prouideat. *Quia cor contritum & humiliatum Deus non spernit.* Sub manu enim omnipotentis medici, nulli vnquam peccatori expedit desperare. Tanta est enim misericordiæ multitudo, vt in veritate correctis, non solùm peccatorum veniam tribuat, sed etiam ad æterna præmia peruenire concedat.

Et ideo nec desperare, nec malè sperare debemus. Desperat qui putat quod Deus multis criminibus obsessis, etiam si pœnitentiam egerint, non indulgeat. Malè au- E tem sperat qui credit, quod etiamsi vsque ad finem vitæ in peccatis voluerit permanere, Dei possit misericordiam promereri. Deus enim noster sicut nouit remunerare merita, ita nouit punire peccata. Qui enim dixit, *cum conuersus ingemueris, saluus eris*; ipse etiam dixit, *nolite tardare conuerti ad dominum, nec differatis de die in diem.* Time enim, ô homo, iustitiam, ouius quæris misericordiam: quantum enim te diutius expectat vt corrigaris, tanto grauius vindicat, si te celerius emendare nolueris. Deus enim in hoc mundo prærogat misericordiam: in futuro exercet iustitiam. Hic erogat admonitionis vel patientiæ suæ pecuniam; illic exacturus erit vsuram, & implebitur illud quod scriptum est, *tunc reddet vnicuique secundum opera sua.* Non dixit secundum misericordiam, sed secundum opera sua. Quod etiam & Apostolus Paulus confirmat dicens *Omnes adstabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout* gessit, *siue bonum, siue malum.*

Nos ergo, fratres, auxiliante domino sic agamus, vt quicquid in nobis conrulit iudicatus, integrum inueniat iudicaturus, & solennitates vel patrocinia sanctorum martyrum, non nobis iudicium pariant, sed profectum. Et ita quantum possumus agere studeamus, vt quorum festiuitates celebrabimus in mundo; eorum consortium obtinere mereamur in cœlo. Præstante domino nostro, &c.

XXI.

De Natiuitate Domini.

PRIMVS homo quo cadente omnes cecidimus, cuius ruina est mortalitas nostra, non est natus, sed factus patre nullo, nulla matre, sed Deo operante, hæc hominis prima conditio, Adam de terra. Secunda conditio est hominis, qua creatur fœmina de latere viri. Tertia conditio est hominis, qua natus est homo ex viro & fœmina. Quarta conditio est hominis, qua natus est Christus sine viro de fæmina. In istis quatuor conditionibus vna sola nobis vsitata est cæteræ tres nō sunt in oculis carnis. De terra factum hominem sine patre, sine matre non nouimus. Factam fœminam de latere viri nunquam vidimus, lectum credimus. Tertiā illam vsitatam omnibus notam nouimus, ipsa est de complexu maris & fœminæ, qua quotidie nascuntur homines. Iam ergo erat vna sine viro & fœmina, iam erat altera de viro sine fœmina, iam erat tertia de viro & fœmina. Quarta restabat sine viro de fœmina, sed ista quarta liberauit tres; Prima & secunda ruerunt, tertiam de ruina genuerunt, in quarta salutem inueniunt. Exultent ergo virgines, virgo peperit Christum, nihil de hoc quod Deo nouerunt putent exterminatum, mansit virgo post partum, & illibata post filium. Exultent viduæ, infantem

infantem Christum vidua Anna cognouit. Exultent coniugatæ, nasciturum Christum Elizabeth maritata Prophetauit, nullus gradus prætermissus est de quo non haberet testimonium salus omnium. Nunquid enim solæ Virgines ad regnum cœlorū perueniunt? Perueniunt & viduæ, magni meriti fuit illa vidua sancta Anna. A virginitate enim sua vix fuerat cum viro suo annis septem, & iam ad senilem ætatem peruenerat senectute sancta. Octoginta namque gerens annos expectabat infantiam saluatoris, vt paruū agnoscerent* annicula intrantem in mundum, saluatorem videret itura.

*locus mendosus.

Et in masculino sexu tria ipsu genera commendata sunt. Ipse puer Christus natus in templo est præsentatus: Exultent pueri continentiam vouentes puero. Ipse vere integritatem pueritiæ consecrauit, qui suæ matri fœcunditatem attulit, Virginitatem non abstulit. Simeon ille senex diu vixerat, cuius ætas comparata est Annæ, & audierat responsum quod non erat visurus mortem, nisi videret Christum Domini. Intelligite senes quale desiderium habebant antiqui sancti videndi Christum. Scribant enim illum esse venturum, & omnes qui pie viuebant, dicebant, O si me hic inueniet illa natiuitas! O si quod credo videbo oculis meis! Et vt noueritis quantum desiderium habebant sancti qui nouerant de scripturis sanctis Virginem parituram, sicut auditis cum Esaias Propheta legeretur. *Ecce. Virgo in vtero accipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* Emanuel quid sit, Euangelista nobis exposuit dicens *quod interpretatur nobiscum Deus.* Non tibi ergo quæcumque infidelis ait, non tibi videatur impossibile, vt Virgo pareret, Virgo pariens permaneret. Intellige natum Dominum, & non miraberis Virginis partum. Vt ergo noueritis antiquos sanctos & iustos desiderasse videre quod concessum est huic Simeonū, ipse Dominus noster Iesus Christus ad discipulos loquens air illis, Multi iusti & Prophetæ voluerunt *videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ vos auditis, & non audierunt.* Multum senex iste fuit, ad audiendum serus, sed ad videndum maturus. Non expectauit vt Christum audiret loquentem, quia vidit infantem. Et hoc illi concessum erat iam decrepito, quasi desideranti, & suspiranti, & dicenti quotidie in orationibus suis, Quando veniet & quando nascetur? quando videbo? putas hic me præueniet? putas durabo? putas isti oculi videbunt, per quem cordis oculi reuelabuntur?

Dicebat ista in orationibus suis, & pro desiderio suo accepit responsum, *quod non gustaret mortem, nisi videret Christum Domini.* Gestabat eum Maria Mater eius, infantem vidit

A ille & agnouit vbi non erat quod agnouit. An intus est renatus qui foris est natus? Agnouit Simeon infantem, & occiderunt Iudęi crudeles iuuenem miracula facientem. Cum ergo agnouisset, accepit eum in vlnas suas, hoc est in brachia sua & amplexatus est eum. Aportabat à quo portabatur & ipse. Ipse enim est Christus sapientia Dei, *attingens à fine vsque ad finem fortiter, & disponens omnia suauiter.* Quantus ibi erat ! † tam magnus quam paruus factus erat. Paruus factus, paruos quærebat, non superbos, non elatos, sed humiles & mites colligebat. In præsepio dignatus est poni, vt esset piorum cibaria iumentorum. Accepit ergo Simeon in brachia

† in MS. erat quam.

B sua, & dixit: *Nunc dimittis Domine seruum tuum in pace,* quia video pacem, quin ergo dimittis in pace? *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Salutare Dei Dominus Christus. *Annuntiate de die in diem salutare eius.*

Habetis ergo parui puerum Christum, sancti senes Simeonem. Si autem quæritis vt de coniugatis aliquis testimonium Domino perhibeat, Zachariam considerate. Nemo ergo quærat aliud, Fratres mei, Christiani fideles, aut Virgo, aut vidua aut coniugata, aut puer, aut continens, aut vxoratus, † *aut senex.* quidquid plus esse quisquam voluerit,

† duo hæc verba ad sensum redendum addidi.

C non inueniet quod ad Christum pertineat. Non inueniemus testimonium perhibuisse Christo adulteros, fornicatores, immundos. Sed vt tales testimonium perhiberent ipse præstitit, ipse donauit, non enim quisquam sanctus viribus suis. Exultemus ergo, ab hodierna enim die crescit dies. Crede in Christum, & crescit in te dies. Credidistis, inchoatus est dies. Baptizatus est, natus est Christus in corde tuo. Sed nunquid natus Christus sic remansit? Creuit, ad iuuentu-

D tem peruenit, sed in senectutem non declinauit. Crescat ergo fides tua, robur inueniat, ad senectutem peruenire nesciat. Sic pertinebis ad Filium Dei in principio Verbum apud Deum, Verbum Deum, sed Verbum caro factum est, vt habitaret in nobis. Maiestas ibi latebat, vbi infirmitas apparebat. Simeon in manibus infirmitatem accepit, sed Maiestatem intus agnouit. Nemo contemnat Christum natum si vult esse renatus,

de S. Simeon. de Verbes. cap. tom. 4. p. 96.

E ad illum pertinuit propter nos nasci, ad nos pertinet in illo renasci.

XXXII.

In natali plurimorum Martyrum

Sermonem tunc edidit Marus ex Bibliotheca Vaticana, sed emendatiorem & absque Lacunis exhibemus è Codice Regio.

citantur hæc verba in melliloquio

OLENNITAS beatissimorum Martyrum lætiorem nobis reddidit diē. Lætamur, quia de terra caloris ad regionē quietis Martyres transierunt. Sed hoc non saltando, sed orando; non potando, sed ieiunando; non rixando, sed tolerādo meruerunt. Contristabantur credo parentes eorū, quando ad passionē abierunt, sed illi læ- B tabantur, & dicebant, *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi in domū Domini ibimus.* Nolite parentes, nolite plangere gaudia nostra. Si eos quos nutristis non vultis in gehennam ire, imitari debetis, non impedire. Illi nouerant quo pergebant, & parentes increduli sine causa plangebant. Sed tunc † amantes filios carnales lugebant, postea credentes in Deum dicebant. *Conuertisti planctū meum in gaudiū mihi, conscidisti saccum meum, & præcinxisti me lætitia.* Vtinā, Fratres, rumpatur in nobis saccus pœnitentiæ & effundatur pretium indulgentiæ. Martyres omnes sarcinas lucrorū sæculi huius hîc posuerunt, & viā quæ ducit ad vitā, expediti sicut boni milites cucurrunt; sicut scriptū est, *tanquā nihil habentes, & omnia possidentes*, & vere in terra nihil habebant, sed in cœlo felicitatē perpetuā possidebant. Ad cœlum deuote festinabant, & viā vitæ securi currebāt, & adhuc longe positi manus ad palmā extendebant. Currite sancti, sic currite vt comprehendatis. Regnū cœlorū vim patitur, & qui vim faciunt diripiunt illud. Non est angustū, quisquis beatus vult esse, ad regnum cœlorū festinet. Nulli clausū est, nisi ei qui se excluserit; paratus est Christus suscipere confessores suos. Ipse desupra dicit, specto vos, certantes adiuuabo, vincentes coronabo.

Psal. 121.

fortè amentes.

Psal. 29.

C

D

Hanc pollicitationē Martyres tenentes, terrores & minas persequutoris pro nihilo habuerunt. Nā cum persequutor diceret, sacrificate idolis, responderunt, non facimus, quia æternū Deū in cœlis habemus, cui semper sacrificamus, nā dæmoniis non immolamus. Et iudex, quare ergo contra præceptū sacrum facitis? Responderunt, quia magister E cœlestis in Euangelio nobis dicit, *qui reliquerit patrē & matrē vxores, & filios, & omnia quæ possidet, propter nomen meū, centuplum accipiet & vitam æternā possidebit.* Et iudex, ergo non obtemperabitis præceptis Imperatorum? Et responderunt, non. Et ille, quam ergo auctoritatem potestis habere, cum vos videatis supplicio subiacere? Et Martyres dixerunt, auctoritatem regis æterni portamus, ideo auctoritatem mortalis hominis non curamus. Tunc in carceribus missi, catenis onerati sūt.

Luc. 14.

A Quantum dictum est ab impiis, vbi est Deus eorum? veniat Deus in quem crediderunt, & liberet eos de carceribus, eripiat eos à gladio, eripiat eos à bestiis, omnia ista dicebant, sed in petra positos non deiiciebant. Illi sæuiebant, sed isti non timebant. Sciebant vbi eos dimittebant, & quo festinabant. Coronantur Martyres & Confessores, & remanserunt iudices desertores. Sic Deus vult vnūquemque Christianum probare, vt probatum velit cū Martyribus coronare.

XXXIII.

De eodem.

EMORIAM Martyrum celebramus, laudes ergo Martyrū celebramus, admiremur. Audistis quid Dominus dicit in Euangelio; *Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporū.* Quid est hoc? si vnus Lupus inter multas oues veniat, quantacumque sint ouiū millia, vno Lupo in medio misso turbantur. Et si omnes non lanientur, omnes tamen terrentur. Qualis est ergo ista ratio? quale cōsilium? qualis potestas? Nec Lupum ad oues admittere, sed in Lupos oues immittere? Mitto, inquit, vos sicut oues in medio luporum. Erat ergo Luporū agmen, oues paucæ. Cū multi Lupi occiderunt paucas oues, conuersi sunt Lupi & facti sunt oues. Omnibus tamē dicitur, & qui futuri erant in Domino credituri ante nos, & post nos, omnibus dicitur, *Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Per omnes gentes futura Ecclesia prædicata est, sicut promissā legimus, ita redditā cernimus, & sunt omnes gentes Christianæ. Antea oderunt eos omnes gentes propter nomen eius, modo autē omnes gentes clarificant nomen eius; gentes omnes Christianæ germen Ecclesiæ Catholicæ toto terrarū orbe diffusæ. Audiamus ergo quid monuit. Qui coronas promisit, agonem proposuit, sed qui spectat certātes, adiuuat laborantes, huiusmodi certamē indixit, *Estote, ait, astuti vt serpentes, & simplices sicut columbæ.* Hoc qui intellexerit & tenuerit, securus moritur, quia nō moritur. Nemo enim debet securus mori, nisi qui se nouit sic moriturū, vt mors in illo moriatur, & vita coronetur. Quapropter charissimi, exponendū est à nobis quemuis hoc iam sæpius dixerimus, quid sic esse simplices vt Columbæ, & astutos & serpentes.

mendosus locus.

citantur hęc verba in melliloquio

Si iā simplicitas Colūbæ indicata est nobis, astutia serpentis, quid facit in simplicitate colūbæ? Amo in Colūba quod fel non habet, timeo in serpente quod venenum habet. Noli ex omni parte horrere serpentem. Habet quod oderis, habet quod imiteris. Serpēs enim cum fuerit senectute prægrauatus, & senserit pondera vetustatis, coarctat se per cauernam, & deponit tunicam veterem, vt

Vrbinas legit, exiliat & rectius. Ephes. 4. nouus * exultet. Imitare illum ergo Christiane qui audis Christum dicentem, *intrate per angustam portam.* Et Paulus Apostolus tibi dicit *exuite veterem hominem cum actibus suis, & induite nouum.* Habens ergo quod imiteris in serpente, noli mori pro vetustate sed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetustate moritur. Cum exutus fueris omni ista vetustate, imitatus es astutiam serpentis. Imitare tu illum, & in hoc serua caput tuum. Quid est serua caput tuum? Tene apud te Christum. Forte aliquis vestrûm aduertit aliquando cum voluerit occidere serpentem, quomodo pro capite suo totum corpus obiicit ictibus ferientis. Illud in se feriri non vult, vbi se nouit vitam habere. Christus vita nostra est, ipse enim dixit, *ego sum via, veritas & vita.* Audi Apostolum, caput viri Christus est. Qui ergo Christũ seruat in se, caput suũ seruat pro se.

Iam quid opus est commendare multis verbis simplicitatem columbarum? Cauenda enim sunt venena serpentis, vbi imitatio periclitabatur, & vbi erat quod timeretur. Columbam vero securus imitare. Attende columbas in societate gaudere, charitate ferue-re, simul volant, simul pascuntur, nolunt esse solæ, communione gaudent, charitatem seruant, gemitibus amoris immurmurant. Nam quando columbæ quod plærumque aduertimus, inter se rixantur de cellulis suis, quodammodo paccata illa contentio est. Numquid quæ rixantur, separantur? Nonne simul volant? Simul pascuntur? & ipsi inter eos paccata est rixa? Videte rixam columbarum. Apostolus dixit, *si quis verbo nostro non obaudit, per epistolã hunc notate, & nolite commisceri cum eo.* Ecce rixa, sed attende quia columbarum rixa est non luporum, continuo subiecit, & non vt inimicum *eum æstimetis, sed corripite vt fratrem.* Columba amat & quando rixatur, Lupus odit & quando blanditur. Columbarum ergo simplicitatem habentes, & astutiam serpentum tenentes, solennia martyrum celebrate in sobrietate mentis, non in ebrietate ventris. Deo placeamus, vt ad promissa sanctorum perueniamus.

Hæc etiam apud Vrbinatem, sed paulò diuersius.

C

XXXIV.
De Eodem.

SANCTORVM Martyrum non magna solum, sed etiam . . . . virtus est; ipsa enim est vtilis virtus, imo ipsa est vera & sola dicenda virtus, quæ non militat * typo sed Deo. Ammonet nos charitas vestra loqui, eamque sic ammonere decet, vt solennia Martyrum sequendo delectet imitari. Non enim & ipsi Martyres de suo habuerunt, quod fortes extiterunt. Qui dedit illis, potest dare & nobis, quo.

forte vtilis

lege typho.

A niam vnum * præcipuum datum est pro omnibus nobis. Illud ergo præcipuè commonendi estis, quod assiduè commoueri & semper cogitare debetis, quia Martyrem Dei non facit causa, sed pœna. Iustitia enim nostra non cruciatibus delectatur Deus, nec quæritur in omnipotentis iudicio quid quisque patiatur, sed quare patiatur. Vt enim cruce domini nos signaremur, non fecit domini pœpa, sed causa. Nam si pœna hoc fecisset, & latronum pœna similiter valuisset, vnus locus erat trium crucifixorum, & in medio dominus, *qui inter iniquos deputatus est.*

lege precium.

B Duos latrones hinc atque inde posuerunt, sed causam similem non habuerunt. Lateribus pendentis adiungebantur, sed longè separabantur. Illos facinora sua, illum crucifixerant nostra. Verumtamen in vno ipsorum satis apparuit, quantum valet non cruciatus pendentis, sed pietas confitentis. Acquisiuit latro in dolore, quod Petrus perdidit in timore. Salus admisit, crucem ascendit, causam mutauit, paradisum comparauit. Meruit omnino causam mutare qui non contempsit in Christo similitudinem pœnæ. Iudæi

C contempserunt miracula facientem, ille credidit in cruce pendentem. Consortem crucis Deum agnouit, & regno cœlorum credendo vim fecit. Tunc in Christo latro credidit, quando fides Apostolica trepidauit, & merito audire meruit, *hodie mecum eris in paradiso.* Hoc quidem sibi ipse non præsumpserat, magnæ quando se misericordiæ commendabat; sed sua merita cogitabat, *domine,* inquit, *memento mei dum veneris in regnum tuum.* Quo-

D vsque dominus veniret in regnum suum, ille se in pænis sperabat futurum, & saltem in eius aduentu misericordiam in se fieri flagitabat. Proinde se latro sua merita cogitans differebat, sed dominus latroni quod desperauerat offerebat, tanquam diceret. Tu petis vt meminerim tui, dum venero in regnum meum, hodie mecum eris in paradiso. Agnosce cui te commendas; quem credis venturum antequã veniam vbique sum. Quamuis in inferna descensurus, habebo te hodie in paradiso, non alteri commendatum, sed mecum. Ad homines enim mortales & ad ip-

E sos mortuos descendit humilitas mea, de paradiso nunquam discessit deitas mea. Ita factæ sunt tres cruces, tres causæ. Vnus latronum Christo insultabat, alter sua mala confessus, Christi in medio non fuit supplicium sed tribunal. De cruce quippe insultantem * clamauit, credentem liberauit. Timete insultantes, gaudete credentes, hoc faciet in claritate, quod fecit in humilitate.

lege damnauit.

Munera diuina de profundo Dei iudicio veniunt; mirari ea possumus, inuestigare non possumus *Quis enim cognouit sensum domini?* quã inscrutabilia sunt iudicia eius, *& inuestigabiles*

uitæ eius! Sequens omnia vestigia Christi Petrus, turbatur & negat, respicitur & plorat, vt fletus dilueret quod timor infecerat. Non fuit ille Petri desertio, sed eruditio. Amorem quippe Domino interrogante, in corde suo præsumpserat se pro eo etiã moriturum viribus suis hoc tribuebat; nisi paulisper à regente desereretur, non sibi demonstraretur. Ausus est dicere *animã meam pro te ponam.* Animã suam pro Christo præsumpserat se positurum esse præsumptor, pro quo negandus posuit liberator. Denique eum timore turbatur, sicut Dominus prædixerat, ter negans eũ pro quo se moriturum promiserat. Sicut scriptum est, *respexit eũ Dominus, at ille fleuit amare.* Amara erat recordatio, vt dulcis esset gratia redemptionis. nisi desertus non negaret, nisi respectus non fleret. Odit Dominus præsumptores de viribus suis, & tumorem istum in eis quos diligit, tanquam medicus secat: secando quidẽ infert dolorem, sed firmat postea sanitatẽ. Itaque resurgens Dominus commendat Petro oues suas, illi negatori; sed negatori quia præsumptori: postea pastori, quia amatori. Nã quare ter interrogat amantem, nisi vt compungat ter negantẽ? Proinde fecit Petrus gratia Dei, quod Petrus non potuit fiducia sui. Nã postea quam illi oues non Petri, sed Domini commendauit vt non pasceret sibi, sed Domino, annuntiauit ei passionẽ futuram quam primo perdiderat, quoniã simpe festinabat. *Cum senueris*, inquit, *alter te cinget & feret quo tu non vis: hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset Deũ.* Factũ est, peruenit Petrus ad passionẽ, qui lacrymis diluerat negationem. Quod ei promiserat saluator, non potuit auferre tentator.

non potui legere, nisi sic implere.

Martyres itaque intus honoremus, in tabernaculũ pastoris, in mẽbris pastoris, habentes gratiã, non audaciam, pietatẽ non temeritatẽ, constantiã non pertinaciam, collectionẽ non dispersionem. Proinde si vultis Martyres nũc imitari, causã vobis eligite, vt dicatis Deo: *Iudica me Deus, & discerne causam meã de gente non sancta.* Non discerne pœnam meam, nam hanc habet & gens non sancta, discerne causam meam, quam non habet nisi gens sancta. Causam ergo vobis eligite, causam bonam & iustam tenete, & in adiutorio Domini nullam pœnam timebitis.

XXXIV.
De eodem.

Psal. 115.

ER a tanta gloriosa sanctorũ Martyrum gesta, quibus vbique floret ecclesia, ipsis oculis nostris probamus quam verum sit quod cantauimus, quia *pretiosa in conspectu Domini mors sanctorũ eius*: quando & in conspectu nostro pretiosa est, & in cõspectu eius, pro cuius nomine facta, sed pretiũ mortium istarum, mors est

adde quomodo non, &

A

vnius. Quantas mortes emit est vnus moriens, qui si non moreretur, granum frumenti non multiplicaretur? Audistis verba eius eum appropinquaret passioni, id est, cũ nostræ appropinquaret redemptioni. *Nisi granum tritici cadens in terra mortuũ fuerit, ipsum solũ manet. Si autẽ mortuum fuerit, multũ fructum affert.* Egit enim in cruce grande commercium; ibi solatus est sacculus pretii nostri, quando latus eius apertũ est lãcea percussoris, emanauit inde pretiũ totius orbis. Empti sunt fideles & Martyres, sed Martyrũ fides probata est; testis est sãguis. Quod illis impensũ est reddiderunt, & impleuerũt quod ait S. Ioannes, *sicut Christus pro nobis animã suam posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere.* Et alibi dicitur: *ad mensã sedisti magnam, diligenter considera quæ apponentur tibi, quoniã talia oportet te præparare.* Magna mensa est, vbi epulæ sunt ipse dominus mensæ: nemo pascit conuiuas de seipso. hoc facit Dominus Christus: ipse inuitator, ipse cibus & potus. Agnouerunt ergo Martyres quid comederent & biberent, vt talia redderent. Sed vnde talia redderent, dedit qui prior impendit. Vnde & Psalmus vbi scriptũ cantauimus *pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius*, quid nobis commendat? Considerauit illic homo quanta accepit à Deo. Circumspexit quanta munera gratiæ omnipotentis qui cũ creauit, qui perditũ quæsiuit, qui inuento veniã dedit qui pugnantẽ infirmis viribus iuuit; qui se periclitanti non subtraxit; qui vincentẽ coronauit, cui premiũ se ipsẽ dedit. considerauit hęc omnia, & exclamauit, & dixit: *Quid retribuã Domino pro omnibus quæ retribuit mihi.* Nolebat esse ingratus, rependere volebat, & quid rependeret non habebat. Non dixit quid retribuam Domino pro omnibus quæ tribuit mihi, sed pro omnibus quę retribuit mihi. Non tribuit, sed retribuit. Si retribuit, aliquid nos impenderamus. Impenderamus mala nostra, retribuit bona sua, retribuit enim bona pro malis, cũ nos retribuerimus mala pro bonis. Quærit ergo quid retribuat. Angustias patitur, vnde debitũ soluat non inuenit, quid retribuã Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Et quasi inuenerit quod retribueret, *calicẽ*, inquit, *salutaris accipiã, & nomen Domini*, inuocabo. Quid est hoc? certe reddere cogitabo. Adhuc quærit accipere dicẽs, calicẽ salutaris accipiã, quis est calix iste? calix passionis amarus & salubris, calix, quẽ nisi prius biberet medicus, tangere timeret ægrotus. Ipse est calix iste. Agnoscimus in ore Christi calicem istũ dicentis, *pater si fieri potest transeat à mẽ calix iste.* Nam & filii Zebedæi per matrẽ suam quæsierunt excelsa loca, vt vnus eorum sederet à dextris, alius à sinistris, quibus ille ait, *potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Altitudinem quæritis? Per vallem venitur ad montem. Sedem quæritis charitatis? prius

Ioh. 12.

B 1. Ioh. c. 3. Luca. 14.

C Psal. 115.

Ibidem.

D

E Psal. 115.

Matth. 20.

Matth. 16.

bibite calicem humilitatis. De ipso calice dixerunt Martyres, calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Non ergo times ne ibi deficias? Non, inquit, Quarę? quia nomen Domini inuocabo. Quomodo vincerent Martyres, nisi ille in Martyribus vinceret qui dixit, *gaudete, quoniam ego vici sæculum?* Imperator cœlorum regebat mentem & linguam eorum, & per eos Diabolum in terra superabat, & in cœlo Martyres coronabat. O beati qui sic biberunt calicem istum! sustinuerunt dolores, & acceperunt honores. Attendite ergo, charissimi, Quod oculis non potestis, mente & animo cogitate, & videte quàm pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.

B

XXXV.

De eodem.

Quadragesimus octauus Sermo de sanctis, qui incipit omnium quidem bonorum fidelium: Et quandoquidem in editis truncus & sui meliore parte mutilus editus fuerat, integrum iam exhibemus, seu potius quod deerat, exscribimus.

NOLI desperare, quia viuis ex pignore. An forte iniuria fit vnigenito Filio, cum dicitur, quod donatus est nobis, tanquam ipse futura sit nostra possessio? plane ipse futurus est. Quid enim si quispiam hodie tibi donet villam amœnam & fertilem, vbi te delectet semper habitare propter amœnitatem, vnde te possis facile sustentare propter fœlicitatem, nonne amplectereris donum, & danti gratias ageres? In Christo mansuri sumus. Quomodo non erit nostra possessio vbi manebimus, & vnde viuemus? Dicat & hoc scriptura, ne nostris coniecturis aliquid contra disciplinam verbi Dei vsurpasse videamur. Audi quid dicat quidam qui nouerat, quod si Deus pro nobis quis contra nos?
forte num. *Dominus*, inquit, *pars hæreditatis meæ.*† Non dixit? ô Domine qui das mihi aliquam hære-
ad lendum præter te. ditatem, quidquid mihi dederis † vile est. Tu esto hæreditas mea, amo te, totus amo te, toto corde, tota anima, tota mente amo te. Quid erit mihi, quidquid dederis præter te? Hoc est Deum gratis amare, de Deo Deum sperare, de Deo properare impleri, de ipso satiari. Ipse enim sufficit tibi, præter illum nihil tibi sufficit. Nouerat hoc Philippus quando dicebat, *Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.* Quando ergo erit quod Apostolus dicit in fine, vt sit Deus omnia in omnibus, vt ipse sit nobis, quidquid hic sine illo desideramus, & cuius desiderio plærumque in illum peccamus? Pro

A omnibus ipse erit nobis, quando erit Deus omnia in omnibus. Peccas in Deum vt manduces, peccas vt vestiaris, peccas in Deum vt viuas, peccas in Deum vt honoreris. Et quando omnia nominabo? Noli in Deum propter ista peccare. Propter cibum peccas in Deum; cibus tibi æternus erit Deus. Propter vestem peccas in Deum; immortalitate te vestiturus est Deus. Propter honorem peccas in Deum; honor tuus erit Deus. Propter amorem vitæ temporalis peccas in Deum; æterna vita tibi erit Deus. Noli propter aliquid in eum peccare. Ipsum enim debes gratis amare, qui ipse te potuit pro rebus omnibus satiare.

XXXVI.

De eodem.

FORTITVDINEM sanctorum Martyrum sic in eorum passione miremur, vt gratiam Domini prædicemus. Neque enim & illi in ipsis laudari voluerunt, sed in illo cui dicitur, *in Domino laudabitur anima mea.* Hoc qui intelligunt non superbiunt, cum timore petunt, cum gaudio accipiunt. Perse-
C uerant, iam non amittunt. Quia enim iam non superbiunt, mites sunt. Et ideo cum dixisset, *in Domino laudabitur anima mea*, addidit, *audiant mites, & lætentur.* Quid caro infirma, quid vermis & putredo esset, nisi quod cantauimus verum esset, *Deo subijcietur anima mea, quoniam ab ipso patientia mea?* Etenim vt omnia mala pro fide Martyres tolerarent, virtus eorũ patientia nominatur. Duo sũt enim quæ in peccata homines aut illiciunt aut impellunt, voluptas & dolor. Voluptas allicit, dolor impel-
D lit. Contra voluptatẽ necessaria est continentia, contra dolores patientia. Hoc enim modo suggeritur humanę menti vt peccet. Aliquando dicitur fac, & hoc habebitis; aliquando autẽ fac, ne hoc patiaris. Voluptatem pręcedit promissio, dolorẽ comminatio. Vt ergo homines habeant voluptatẽ, vel non patiantur dolorem, peccant Ideo Deus contra ista duo, quorũ vnum est in blanda promissione, alterũ in terribili comminatione, & promittere dignatus est, & terrere. Promittere regnum cœlorũ, terrere de supplicijs inferno-
E rũ. Dulcis est voluptas, sed dulcior Deus. Malus est dolor tẽporalis, sed peior est ignis ęternus. Habes quod ames pro mundi amoribus, imo pro immundis amoribus. Habes quod timeas pro mundi terroribus. Sed parũ est moueri, nisi impetres adiuuari. Pręsens ergo psalmus quẽ cantauimus docuit nos à Deo vtriq; esse patientiã nostram, quę necessaria est contra voluptates. Habes euidentissimũ testimoniũ, *& cũ scirẽ*, inquit, *quia nemo potest esse cõtinens*

nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum. Ergo si habes aliquid ex Deo, & nescis à quo habeas, non eris†numeratus qui remanes ingratus. Si nescis à quo habeas, non agis gratias, & quod habes perdis. Qui enim habet dabitur ei. Quid est plene habere? scire vnde habeas. Qui autem non habet, id est nescit vnde habet, & quod habet aufeteturab eo. Denique sicut idem ait, hoc ipsum erat sapientię scire cuius esset hoc donum. Sic & Apostolus Paulus ait cum commendaret nobis gratiam Dei in Spiritu sancto; *Nos autem non Spiritum huius mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est*. Et quasi diceretur ei, vnde discernis? secutus ait, *vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis*. Ergo Spiritus Dei, Spiritus est charitatis; Spiritus huius mundi, Spiritus est elationis.

† forte munetatus.

Qui habent Spiritum huius mundi, superbi sunt, ingrati sunt Deo. Multa dona eius habent, sed non colunt Deum à quo habent: ideo sunt infelices. Aliquando vnus habet dona maiora, alter habet dona minora. Verbi gratia, intelligentia & memoria dona Dei sunt, inuenis aliquem hominem acutissimum, memorem ad incredibilem admirationem. Inuenis aliquem paruo intellectu, memoria verò tenaci, sed vtroque † paruo prædictum. Illum autem superbum, istum humilem. Istum de paruis gratias Deo agentem, illum maiora sibi tribuentem. Melior est incomparabiliter Deo gratias agens de paruo, quam se extollens de magno. Illum enim qui de paruo gratias agit, ad magnum Deus admittit. Qui autem de magnis gratias non agit, & quod habet amittit. *Qui enim habet dabitur ei, qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo*. Quomodo non habet si habet? Non habens habet, qui nescit vnde habet. Tollitur Dei à eo res sua, & remanet illi iniquitas sua.

citantur hęc verba in Melliloquio.

† lege vtique paruo.

A Ergo nemo est continens nisi Deus det. Habet munus contra voluptates, quoniam hoc ipsum, inquit, erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum. Nemo est continens nisi Deus det. Habet munus contra dolores, quoniam ab ipso est, inquit, patientia mea. Ergo sperate in eum omne consilium plebis. In eum sperate. Nolite vestris viribus fidere. Illi confitemini mala vestra. Ab illo sperate bona vestra. Sine eius adiutorio nihil eritis, quantumcumque superbi fueritis.

B Ergo vt humiles sitis, effundite coram illo corda vestra, & ne in vobis male remaneatis dicite quod sequitur, *Deus adiutor noster est*. Hunc adiutorē vt vinceret beatus Martyr habuit, quem miramur, cuius solennitatem hodie celebramus. Sine illo non vinceret; & si dolores vinceret, Diabolum non vinceret. Aliquando enim victi à Diabolo vicerunt dolores, non habentes patientiam, sed duritiem. Ille ergo adiutor adfuit, vt donaret ei veram fidem, faceret ei causam bonam, C & pro bona causa donaret patientiam. Tunc enim est patientia quando præcedit bona causa, non enim & ipsam fidem alius quam Deus donat.

Breuiter, vtrumque commendauit Apostolus & causam pro qua patiamur, & patientiam qua mala perferamus à Deo nobis esse: Exhortans enim Martyres ait, *quia vobis donatum* est pro Christo mori; Ecce causa bona, quia pro Christo. Pro sacrilegio contra Christum, pro hæresi & schismate contra D Christum. Christus enim ait, *qui mecum non colligit, spargit*. Ergo *vobis donatum est*, inquit, *pro Christo non solum, vt credatis eum, sed vt patiamini pro eo*. Hæc est vera patientia. Hanc ergo patientiam diligamus, hanc teneamus, etsi nondum habemus, petamus. Et recte cantamus. *Deo subijcietur anima mea, quoniam ab ipso est patientia mea*.

SERMONES QVATVOR

QVI SEQVVNTVR EX CERPSIMVS E CODICE perantiquo, & ni fallimur, ante septingentos annos exarato, quem ex Bibliotheca Abbatiæ S. Germani à Pratis humanissimè commodauit doctissimus & piissimus Pater D. Ludouicus D'Achier, suis in Lanfrancum, & Guibertum eruditissimis lucubrationibus orbi sat notus. Sed quod verum fatear, adeo frigido & languido stylo scripti sunt, vt vix eos Augustino addicerem, nisi Codicis antiquitas, & aliquorum authoritas ad id me, licet dubitantem, adducerent.

XXXVII.

Incipit admonitio Sancti Augustini Episcopi, vt pro salute animæ, aspera prædicatio non solum non respuatur, sed ardenti desiderio requiratur. In ista admonitione exemplum de Heli sacerdote ponitur.

Citatur hic sermo ab Vrbinate vt 12. in communibus.

VOTIESCVMQVE, fratres charissimi, tam pro vestra quàm pro mea salute, mihi necesse est aliqua dura vel aspera prædicare, considerantes periculum meum debetis hoc æquanimiter accipere; quia prædicatio aspera, ægrotis medicamenta prouidet, sanis ornamenta componit. Non est enim leue quod per Prophetam Spiritus C sanctus sacerdotibus comminatur. *Si*, inquit, *non annuntiaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram*; & iterum, *clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & adnuntia populo meo scelera eorum*; & illud quod negligenti sacerdoti nimium, in Euangelio dicitur, *serue male, quare non dedisti pecuniam meam nummularijs, & ego veniens cum vsuris exegissem*? Et quid post hæc? *inutilem seruum proijcite in tenebras exteriores, ibi est fletus, & stridor dentium*. Ecce quam sententiam sacerdos negligens sustinebit, qui verbum Dei assiduè prædicare noluerit. Et ideo, fratres charissimi, quotiens vobis aliqua aspera pro salute vestra humiliter suggero, absoluo ante Dominum cõscientiam meam. Timeo enim & nimium expauesco Heli sacerdotis exemplum, quia pro eo quod audiens filios suos adulteria committere, dissimulauit eos aut cædere, aut de communio-

A ne suspendere, sed tantummodo leuiter admonuit dicens, *filij, non est bonum quod de vobis audio. Si homo in hominem peccauerit, rogabit pro eo sacerdos; si autem ipse sacerdos deliquerit, quis exorabit pro eo?* & tantum hoc dixit, & quia eos non cum grandi seueritate distrinxit, & ipse retro cadens de cella, fractis ceruicibus mortuus est, & nomen eius de libro vitæ deletum est, & vno die triginta millia de populo interfecta sunt, & duo filij eius occisi sunt, & arca testamen- B ti ab inimicis capta est. 1. Reg. 2.

Ecce quam graue malum factum est per negligentiam sacerdotis, qui noluit timere illud quod supra dictum est, si non annuntiaueris iniquo iniquitatem suam, sanguinem eius de manu tua requiram. Ista enim tam terribilis sententia mihi intolerabilem metum facit. Et ideo me vobis importunum existere, & frequenter clamare compellit, & quia negligens sacerdos quam graui fuerat plaga percussus, audistis, Phinees sacerdos, qui sancta districtione seueritatem tenuit, videte quid à Domino audire meruit. Cum enim duos adulteros simul vno ictu occidisset, Domino dicente audire promeruit, *Phinees sacerdos zelo meo commotus reuocauit iram meam, ne disperderem populum*; & ideo in ipso Psalmo scriptum est, *stetit Phinees, & exorauit & cessauit quassatio, & reputatum est illi ad iustitiam à generatione in generationem vsque in sæculum*. Sed quando peccatores D pro suis criminibus castigantur, quod peius est, non toti hoc humiliter & obedienter accipiunt, sed plures sunt qui impudentissima fronte respondere non erubescunt dicentes, Nunquid ego hoc solus feci? Nunquid illi, & illi aut similia, aut peiora fecerunt? Nunquid talia Clerici aut majoris ordinis faciunt? Infelix solatium, turba peccatorum? Nunquid ideo vnusquisque peccator poterit minus torqueri, si cum ipso infinitæ

peccatorum multitudines æterno supplicio A cœperint cruciari?

Quanto melius erat vnicuique, si peccatorum mala fugiens, humili confessione clamaret, *ego dixi Domine miserere mei, sana animam meam quia peccaui tibi.* Et illud, *iniquitatem meam ego agnosco, & peccatum meum contra me est semper*: & magis exempla illorum qui post multa peccata bene conuersi sunt, pro remedio animæ suæ sequeretur, & non sibi illos proponeret imitandos, quibus post breue gaudium, succedit sine fine supplicium. Solent etiam profana temeritate desperatores de Dei iustitia criminosi, vel negligentes dicere; Quid multi talia, aut fortè talia crimina committentes nihil mali in hoc sæculo patiantur, sed & sani & diuites in omni prosperitate permaneant? ô infelix & nimium lugenda præsumptio! Capitalia committentes superbi & impij, ideo tibi videntur esse beati, qui nihil mali in hoc sæculo patiuntur? Audi de talibus, scripturam dicentem, *in laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit* C *eos superbia eorum, operti sunt iniquitate, & impietate sua*, prodit, *quasi ex adipe iniquitas eorum.* Ideo enim in hoc sæculo minimè flagellantur, quia præ nimietate scelerum suorum æterno supplicio reseruantur. Non enim merentur breuissimo tempore castigari, quibus necesse erit sine fine torqueri. Nam Dominus ac Deus noster, qui istos pro sua iustitia castigare dissimulat, filios suos diuersis tribulationibus exercere non cessat, secundum illud quod scriptum est, *flagellat Dominus omnem filium quem recipit*; ergo quem D non flagellat non recipit, & si omnem quem amat castigat, ergo quem non castigat non amat: & hoc vt ideo fiat non Dei potentia per iniustitiam operatur, sed illorum nequitia sustineri meretur, secundum illud quod scriptum est, *vt qui in sordibus est, sordescat adhuc, & iustus iustificetur adhuc.*

Hæc ergo diligentius, & attentius cogitet, quisque in comparatione peiorum minus peccare putat: & dum adhuc anima peccatrix in isto fragili corpusculo continetur, remedia sibi æternæ mansura prouideat; ne fortè si delictis breui tempore purpura indutus & bysso, inter opes & delitias volu- E ptati vel luxuriæ infideliter deseruierit, necesse sit illi post modum inter inferni flammas, sine vllo iam remedio guttam refrigerij postulare. Sed quando hæc luxuriosi audiunt, velut Frenetici amisso sapientis sensu inridere & subsannare solent eos, à quibus eis talia cum grandi labore prædicantur. Rideant quantum volunt, habent pro nobis Dominum respondentem, *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*; habent ipsum Dominum dicentem, *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis; væ qui saturati estis, quia esurietis.* Derideant ergo nos superbi, nos tamen pro eorum salute licet minus digni, diu noctuque cum rugitu, & gemitu Domini misericordiam supplicemus, cōfidentes de illius ineffabili pietate, quod eos inter filios suos ita dignabitur castigare, vt per ipsam castigationem ab omnium peccatorum consortio præcipiat reuocari, & dignam pœnitentiam agentes cum sanctis mereantur æterna præmia percipere; quod tantum in veritate fieri poterit, quando sine aliqua mora peccator ad pœnitentiæ B medicamenta confugerit.

Vos verò, fratres charissimi, agnoscentes quam grauis sarcina ceruicibus immineat sacerdotum, à quibus omnium animæ requirendæ sunt, sicut iam supra suggessimus, videntes quæ mala negligens Heli sacerdos incurrerit, & quam gloriam Phinees qui, zelo Dei commotus est, Domino remunerante perceperit, secundum vestram consuetudinem ea quæ vobis prædicantur, etiam si aliquoties vobis amara videantur, & aspera, libenter & patienter * excipite. † forsan, excipite. Et vos bene enim nostis, quod non semper Medici dulces potiones porrigunt ægrotantibus, sed frequenter amaras & asperas. Nonnunquam etiam ferramentis aliqua membra secare & cauterijs exurere solent, & potum illi qui infirmi sunt, patienter excipiunt, dum post breuem tribulationem longam sanitatem recipere cupiunt. Et nos ergo, licet minus digni, tamen qualescumque, Medici spirituales esse videmur, necesse nobis est, vt non semper blanda & mollia, sed aliquotiens aspera & dura, illis in animas ægrotas videamur ingerere. Quomodo enim per amarissimam potionem digeruntur humores mali, sic asperam castigationem mores pessimi comprimuntur. Nam illud quale est, fratres, quod Medici corporum quando ad ægrotos venire dissimulant, cum grandi humilitate rogantur, præmia & munera eis promittuntur, cum tamen dubium est, vtrum aliquid illorum medicamenta proficiant? Nos vero qui medicamenta spiritualia in nullo penitus desperamus, & nec terrenum præmium, nec aliqua temporalia lucra requirimus, non ideo fastidiri debemus, quia nos vltro ingerimus, & nihil aliud quàm pœnitentiam in ægrotis inuenire desideramus. Carnalis enim Medicus, vtrum relaxare possit ægrotum incertum est, spiritalis medicina si libenter accipiatur, absque vlla dubitatione, etiamsi multis peccatis non solum vulnerata, sed etiam mortua sit anima, suscitatur. Quare ergo tam grandi expensa, & cum multis dolor-

bus requiritur sanitas corporum, & cum sine vlla expensa tribuatur, ab aliquibus non libenter accipitur sanitas animarum? Quare hoc, fratres charissimi? quia multi sunt qui maiorem curam habent in carne sua quàm in anima. Sed oportebat illis vt erga animam, vbi imago Dei est, sollicitudinem maiorem semper impenderent, quia quando caro, quæ modo tantum diligitur, vermibus cœperit deuorari in sepulchro; anima Deo ab Angelis præsentatur in cœlo, & ibi iam si bona fuerit, coronatur, aut si mala in tenebras proiicitur. De quibus tenebris attentius supplicemus, vt nos Dei misericordia liberare dignetur, qui viuit & regnat Deus in vnitate Spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum, Amen.

XXXVIII.

Castigatio Beati Augustini Episcopi ad eos qui vxores habent, & adulteria committere nec erubescunt, nec metuunt, aut ante vxores, aut post vxores concubinas infelici consortio voluerunt adhibere.

Rogo vos, fratres, vt attentius cogitemus causam salutis nostræ, vt & illa omnia quæ de futuro iudicio scripta sunt, possimus euadere, & ad illam beatitudinem quæ nobis promissa est, mereamur feliciter peruenire. Tantum simul & castitatem seruare tota intentione studeamus, vt ista celesti & spiritali quadriga ad paradisi principalem patriam rapiamur. Eamus illuc interim corde, & cum dies iudicij venerit sequemur & corpore, vt in nobis impleatur illud quod Apostolus dixit, *nostra autem conuersatio in cœlis est.* Et illud, cum Christus, *apparuerit vita vestra, & vos cum illo apparebitis in gloria.* Nulla ergo de istis virtutibus quatuor minus quam expedit diligamus, quid enim tibi prodest si charitatem habere videaris, & iustitiam habere non velis? Aut quid te adiuuare poterit, si misericordiam habere te dicas, & castitatem non habendo te ipsum odio habeas, secundum illud quod scriptum est, *qui diligit iniquitatem odit animam suam.* Et quia castitatem valde paucos seruare velle cognoscimus, de ipsa castitate attentius admonemus, propter illud quod scriptum est, *neque fornicarij, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt,* & illud, *neque adulteri, neque ebriosi regnum Dei possidebunt.* Sed quod peius est, multi sunt qui etiam cum vxores videantur habere, persuadente Diabolo castitatem dissimulant custodire, sed aut cum suis aut alienis ancillis, & etiam vxoribus aut filiabus extraneis libidinis furore succensi, ita adulteria committere, vt nec metuant, nec erubescant, nec timeant Dominum, nec homines契 uereantur.

Sed iustum erat, fratres, vt apud illos qui tales sunt tamque frequentes, tot annorum admonitiones nostræ proficerent, vt ne de medicamentis sibi vulnera facerent, nec inde se occiderent, vnde se viuificare poterant: Quia castigatio sacerdotis sicut obedientibus ad gloriam, ita inobedientibus
B erit ad pœnam. Et quia illi sicut iam dixi, neque Dominum reuerentur, nec homines metuunt, vos qui Christo inspirante & fidem & charitatem fideliter custoditis, si quando aliquos tam sacrilegâ peccata committere cognoueritis, & semel, & secundo, & tertio castigate, & si vos audire noluerint, nec colloquium cum eis habete, nec ad vestrum conuiuium eos reuocate, nec in illorum mensis cibum cum eis sumite, vt vel
C sic erubescant dum se vident ab honestis & Dominum timentibus execrari. Si enim quod suggero non fuerit factum, quicumque ille est, qui fratrem suum, aut vicinum suum adulteria committere nouit, si illum arguere noluerit, in peccatis eius particeps illius erit, secundum illud quod scriptum est, *si videbas furem simul currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas;* & illud quod ait Apostolus. Illi autem qui adulteros nec ipsi arguunt, nec in notitiam sacerdotibus sacrilegos ponunt, suspicionem nobis
D faciunt, quod ideo illos non arguunt, quia & ipsi talia peccata committunt. Mihi enim sufficit, quod grandi dolore animi, & infinito gemitu clamo. Vos vero si à vestris & ab alienis peccatis liberi esse vultis, nolite parcere talibus, & si vos secretius & frequentius admonentes, audire noluerint, facite hoc ad humilitatis nostræ notitiam peruenire, secundum illud quod in Euangelio dicitur, *Corripe illum inter te & ipsum solum, si te audierit lucratus eris fratrem tuum; si autem te non audierit, dic Ecclesiæ.* Sed quod peius est, dum illi quantum mali committunt, ab ali-
E quibus non solum non corripiuntur, verum etiam palpantur, & blande accipiuntur; ipsi ideo sacrilegia, & crimina nutriunt, & sine vllo timore ac verecundia perpetrant.

Sed nos timere illud debemus quod de Achar, qui de Ierico regulam auream furatus fuerat, scriptum est; quando pro vnius hominis peccato, super omnes ira Dei deseuit, & non requieuit furor Dei à populo, donec ille qui malum fecerat, Domino

iubente contereretur. Cum enim illi de quibus loquimur, vxores suas castas esse volunt, qua conscientia nefanda committunt, & dicunt sibi licere quod eis omnino non licet, quasi alia præcepta viris Deus dederit, alia fœminis? Dicat quicumque ille est qua lege permittente crimina ista committat, cum & diuina & humana lege omnia adulteria puniantur? Ideo tamen hoc malum non prohibetur, quia à multis committitur; Sed quanto ab hominibus minus distringitur, tanto diuino iudicio grauius vindicatur. Nam illud quale est, quod in hanc impudentiam prorumpunt, vt dicant hæc tam crudelia mala viris licere, & fœminis non licere? Nec attendunt quod viri & fœminæ æqualiter sint Christi sanguine redempti, & simul sacro-sancto lauacro sint abluti, & ad altare domini accedentes, corpus & sanguinem domini simul accipiunt, & non est apud dominum discretio masculi & fœminæ, nec est personarum acceptor dominus? Ergo quod fœminis non licet, similiter & viris non licuit vnquam, nec licere poterit. Sed quam infelix consuetudo intromissa est, vt si vxor inuenta fuerit cum seruo suo, puniatur; Si autem vir cum multis ancillis in libidinis cloaca voluterur, non solum non puniatur, verum etiam à suis similibus collaudatur, & sibi inuicem loquentes, quis hoc amplius fecerit, cum risu & cachinno stultissimo confiteatur. Sed istorum risus in die iudicij vertetur in planctum, & eorum ioca conuertentur in vulnera. Et hoc illi faciunt, qui futurum Dei iudicium nec credunt, nec metuunt. Ego cum libera conscientia clamo pariter & contestor, quod quicumque habens vxorem adulteria commiserit, nisi pœnitentia prolixa & vberes eleemosynæ subuenerint, & à peccato ipso cessauerit, & si quomodo solet fieri subito mortuus fuerit, in æternum peribit, nec illi nomen Christianum proderit; quia non solum non fecit quod Christus iussit, verum etiam quod Christus prohibuit perpetrauit.

Cum enim etiam vxorem cognoscere excepto desiderio filiorum peccatum sit, quid de se cogitare, ait quam spem sibi promittere possunt, qui coniugia habentes per adulterium hoc sibi præparant; vnde in infernum descendant? Nec volunt audire Apostolum dicentem, *tempus breue est, superest vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint.* Et illud, *vt sciat vnusquisque suum vas possidere in honore & sanctificatione, non in passione desiderij, sicut gentes quæ spem non habent.* Considerate quod qui vxoribus excepto desiderio filiorum vtuntur, si assiduas eleemosynas non dederint, sine peccato esse non pos-

A sunt. Et si hac de matrimonio legitimo dicitur, putas quid de illis futurum sit in die iudicii, qui aut publica, aut occulta adulteria committere, sine vlla diuini timoris consideratione præsumunt, de quibus scriptum est, *peccatores & adulteros iudicabit dominus*; & illud Apostoli quod iam supra dictum est, *neque adulteri regnum Dei possidebunt?* Quid tibi prodest infelix quicumque es ille quod Christianus vocaris, si peccato adulterij à regno Dei excludi merueris?

Et hoc rogo, fratres charissimi, & admo- B neo charitatem vestram, vt quicumque vxores accepturi sunt, virginitatem vsque ad nuptias seruent. Quia quomodo nullus est, qui sponsam violatam velit accipere, sic nullus se debet ante nuptias adulterina commixtione corrumpere. Sed quod peius est, plures sunt qui sibi concubinas adhibent antequam vxores accipiant, & quia grandis multitudo est, excommunicare omnes non potest Episcopus, sed cum gemitu & suspirijs multis, tolerat & expectat si forte pius & misericors Dominus det illis fru- C ctuosam pœnitentiam, per quam possint ad indulgentiam peruenire. Et quia hoc malum in consuetudinem est missum, vt putetur non esse peccatum; Ecce coram Deo & Angelis eius profiteor, quod siue ante vxorem, siue post vxorem, quicumque sibi concubinam adhibuerit adulterium committit: Et ex hoc peius adulterium, quia cum nulla ratione liceat publicè, hoc sine vlla verecundia quasi ex lege committat. Denique etiam ex hoc agnoscimus, non leue esse peccatum, vt quoscumque ipsæ conceperint, non liberi sed serui nascantur. Vnde etiam D & post acceptam libertatem hereditatem patris nulla lege & nullo ordine permittuntur. Etiam vide vtrum sine peccato esse possit vbi decus generosi sanguinis ita humiliatur, vt de hominibus nobilissimis serui nascantur Nam in tantum graue peccatum est, vt in ciuitate Romana qui voluerit vxorem ducere, si se virginem non esse cognoscit, ad accipiendam benedictionem nuptialem venire penitus non præsumat. Etiam videte quàm durum sit, vt cum illa quam optat ducere, benedictionem non mereatur ac- E cipere.

Sed quando ista suggessimus, timeo ne sint aliqui, qui nobis potius quam sibi velint irasci. Sermo enim noster quasi speculum charitati vestræ proponitur; & ideo quomodo matrona quando speculū attendit, in se potius quod totum viderit, corrigit, & non speculum frangit; ita & vnusquisque vestrum quotiens in aliqua prædicatione non agnoscit fidelitatem suam, iustum est vt magis corrigat, quam contra

prædicatorem, velut contra speculum velit irasci. Sic & illi qui aliquas plagas accipiunt, magis volunt vulnera curare, quàm medicamenta contemnere. Ne ergo etiam ex hoc aliquis dupliciter peccet, si contra spiritalia medicamenta irasci voluerit; non solum patienter, sed etiam libenter accipiat quæ dicuntur, quia iam ex aliqua parte à malo cognoscitur declinare, qui salubrem castigationem voluerit libenter accipere, & cui mala sua displicent, iam illi ea quæ bona sunt placent, & sic quanto se à vitijs separauerit, tanto virtutibus propinquabit.

B

XXXIX.

Expositio quare sancti viri & iusti in hoc sæculo in peccatoribus vindicauerint.

IVDICIA Dei, fratres charissimi, plærumque sunt occulta, nunquam tamen iniusta. Et quia in aliquibus peccatoribus legimus à sanctis viris in præsenti sæculo vindicatum, qua ratione factum est subtilissima fidei puritate debemus aspicere. Quia enim in veteri testamento peccata puniri corporaliter videbantur, omnibus præbebantur exempla, quotiens aliquibus irrogabantur digna supplicia. Quod tamen non quisquis voluisset de populo, secundum suam iracundiam exercebat, sed præpositi & iudices, vt & cæteri metuerent iustissime vindicabant. Denique beatus ille Moyses, de quo legimus quod mitis fuerit super omnes homines, descendens de monte, quia populum idolum fabricasse cognouit, tria millia de populo iussit interfici, non vt iracundiæ satisfaceret, sed vt Dei iniuriam vindicaret, & vt cæteri videntes, nunquam talia peccata exercere præsumerent. Et vt intelligamus quo animo fieri iusserit, regressus ad Dominum supplicauit dicens, *si non dimiseris populo tuo peccatum suum, dele me de libro tuo quem scripsisti.* Ecce veram & integram charitatem. Paucos interfici iusserat, vt sexcenta millia, exceptis mulieribus & paruulis, liberaret: quod nisi ille zelo Dei commotus in paucos vindicasset, cunctos vel iustitia perdidisset. Beatus quoque Phinees sacerdos vnum de principibus cum alienigena concumbentem manu propria gladio interfecit, & quo animo id egerit, Dominus ipsi testimonium dedit dicens, *Phinees zelo meo commotus placauit iram meam, vt non disperderem populum meum.* Hoc enim fecit Phinees non carnali odio, sed zelo & amore diuino, non vt se vindicaret, sed vt populum de Dei iracundia liberaret.

A

Quam rem etiam beatum Heliam fecisse cognoscimus, ad quem cum superbissimus, & sacrilegus* Quinquagenarium cum suis militibus destinasset, mandans ei vt ad se venire deberet, beatus Helias dolens de perditione populi sui, cui Rex impius Idola colenda persuaserat, in Spiritu sancto dixit, vt descenderet ignis de cœlo, & consumeret eos, vt istis percussis in corpore, alij sanarentur in corde. Sed quia nihil apud eos, medicamentum spirituale præualuit, etiam alium Quinquagenarium, qui & ipse cum superbia venerat, spiritus sanctus per os Heliæ cum suis interfici iussit. Quam rem, cum qua pietate Spiritus sanctus, vel quo animo Helias fecerit, humilitas illius Quinquagenarij, qui tertio loco venerat, ostendit. Euidenter agnouimus quod cum se prius humiliasset fragilitas humana, statim indulgentiam dedisset diuina misericordia. Neque enim credendum est quod illi ad Heliam missi fuerint, vt eum interficerent, sed potius vocarent. Et ideo beatus Helias non iracundiæ satis fecit, sed Domini potius iniuriam vindicauit.

*adde Rex.

C

Hoc etiam de sacerdotibus idolorum de monte Carmelo excreuit, quando omnes interfici iussit, scilicet vt falsa religio cum suis extincta sacerdotibus deleretur. Quod totum beatus Helias non sua virtute, sed potentia sancti Spiritus exercuisse credendus est. Denique si vis scire solus Helias qualis fuerit, quando eum paulisper sancti Spiritus gratia, vt eum probaret, deseruit; vnius meretricis sermonem sustinere non potuit, sed fugit in desertum quadraginta dierum. Ille ergo qui suppeditante gratia Dei per Spiritum sanctum, cœlum verbo clauserat, & vltrices flammas de supernis venire fecerat, vnius meretriculæ furibundum sermonem sustinere non potuit. Hoc ideo dixi, vt agnoscamus quia tantum illud, non tam Helias, quàm Spiritus sanctus excreuit per Heliam. Et ideo nefas est credere quod beatus Helias in his quos fecit interfici, se voluerit vindicare. Hoc de beato Elisæo sentire debemus, cui cum luxuriantes pueri clamarent, ascende calue, Spiritus sanctus qui in ipso habitabat, imperauit vt ascenderent duo vrsi, & lacerarent quadraginta pueros. Quod licet in mysterio factum fuerit, & significauerit Domini passionem, quando Iudæi clamauerūt, crucifigatur, crucifigatur, sicut illi clamauerant ascende calue, id est, ascende in crucem in loco Caluariæ: Tamen etiam secundum litteram, pauci percussi sunt, vt plurimi sanarentur; vt qui Prophetas non solum contemnebant, sed irridebant Iudæi,

D

E

pecuniæ thesauris. Et illud, *Dispersit, pauperibus dedit, iustitia eius manet in sæculum sæculi.*

Quid enim proderit pauperi diuitias non habere, si voluntatem habuerit possidendi: cum Apostolus non habentem diuitias, sed cupientem condemnauerit, dicens, *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum Diaboli?* Aut quid ei prodest non habere facultatem, si ardet cupiditate? Quid, inquam, prodest pauperi quòd pauper est, si magis superbus quàm humilis esse voluerit? Aut quid nocet diuiti copiosa facultas, si in eo fuerit perfecta humilitas, & si de diuitiis suis non luxuriæ seruire, sed eleemosynas voluerit erogare, & humilitatem ac mansuetudinem, tota anima & toto corde custodire? Denique, sicut iam dixi, omnes scripturæ humiles pauperes laudant, & diuites superbos vituperant. Pauperibus æternum promittunt præmium; & superbis minantur sine fine supplicium, secundum illud, *Reddet retributionem superbis, & perdet Dominus memoriam superborum. Et odibilis est coram Deo superbia.* Per superbiam Angeli ceciderunt de cœlo in terram, & facti sunt Diaboli in inferno, & qui sunt superbi, similes eius. Sed si fortè est aliquis qui sine humilitate, de religione vel quibuscumque bonis operibus gloriatur, diligenter attendat & contremiscat, quod ipsum Archangelum superbia de cœlo deposuit: Et si tantum ac talem deiecit, tu cum sis terra & cinis, speras te cum superbia in cœlum posse conscendere? Et ideo consideret vnusquisque conscientiam suam, & si in se superbiæ malum dominari cognoscit, ad humilitatis medicamenta confugiat. Quod si vsque ad exitum vitæ in superbia voluerit perdurare, necesse habet cum Diabolo, cuius imitator est, inferni supplicia sustinere, secundùm illud, *Qui confidunt in superbia, illi cadunt.* Qui verò facultates non habent & pauperes sunt, si volunt vt ad ipsos respiciat omnium scripturarum benedictio, veram humilitatem teneant, & audiant sibi Dominum dicentem, *Discite à me quia mitis sum & humilis corde*, & timeant illud quod scriptum est, *immundus est ante Dominum, omnis qui exaltat cor suum.*

Secundum hoc quod super suggessi euidenter agnoscite quod nec pauperes iuuat, quòd pauperes sunt, si humiles non fuerint, & diuitibus non nocet quòd diuites sunt, si humilitatem, & misericordiam, & castitatem vel iustitiam tenere contenderint.

Etenim partes hominum, quasi duo populi, humilium scilicet & superborum, ab initio mundi in duabus ciuitatibus construuntur; & vna earum dicitur Ierusalem, quod interpretatur visio pacis: altera Babylonia, quod interpretatur confusio: Vnam ædificat Christus, aliam Diabolus. Omnes qui perseueraturi sunt in superbia, ad Babylonem pertinent. Ad Ierusalem vero qui in humilitate sunt permansuri. Omnes sancti & omnes scripturæ, eos qui sunt humiles benedixerunt, & iugiter benedicunt, secundùm illud: *Benefac Domine bonis & rectis corde*, & eos qui sunt superbi, maledixerunt & maledicunt. Vnde sicut iam dixi, vnusquisque reuertat ad conscientiam suam: & si in se radicem superbiæ dominari cognouerit, dum scilicet & tempus benefaciendi in sua potestate consistit, quanta potest velocitate cum Dei adiutorio, extirpet superbiam & plantet humilitatem: certissimè sciens quod ei, quælibet bona opera fecerit, prodesse non poterunt, quamdiu in superbiæ tumore permanserit. Nec contentus sit quasi non perfecta & simulata humilitate, velit ramos eius tantummodo tollere, sed radicem ex corde conetur euellere, si vult illi placere qui cor dignatur inspicere. Quam rem qui implere noluerit, maledictis scripturarum omnium subiacebit, & implebitur in eo quod scriptum est, *Dominus iustus concidet ceruices peccatorum*, & illud, *pluet super peccatores laqueos ignis.*

Istam sententiam quando audiunt peccatores, contremiscunt & dicunt, si Dominus iustus omnium peccatorum ceruices concidet, nos qui sumus peccatores, quomodo euadere poterimus? Absit vt de pietate Domini desperent. Cito enim suscipit diuina misericordia, si pœnitentia & emendatio fuerit subsequuta. Et tantum hoc loco peccatores superbos intelligi voluit; pro eo quod & ipsi peccatum suum defendunt, & à suis similibus collaudantur, & dicitur eis, bene & prudenter egistis. Sic respondere, sic te defendere gratularis, quod vidisse videris hominem, & non plangis qui à vitio superbiæ victus es. Quanto melius tibi erat Christum humilis sequi, quàm per superbiam Diaboli pedibus conculcari? *Dominus*, inquit, *concidet ceruices peccatorum.* Quod autem hoc non de omnibus peccatoribus, sed tantummodo de superbis & debeat & possit intelligi, ex illo membro vbi percutiuntur, agnoscite. Non dixit, Dominus iustus concidet manus vel pedes peccatorum, sed ceruices peccatorum, quia omnes subderuicati sunt. Et ideo solos superbos ista plaga percutiendos esse cognoscite. Qui ergo humiles sunt, Deo gratias agant, & vsque in finem vitæ suæ in humilitate permaneant, vt Angelorum, & Patriarcharum, & Prophetarum, & Apostolorum, & omnium scripturarum benedictio, quæ omnibus in humilitate perseuerantibus datur, super ipsos veniat, & cum ipsis benedictionibus ad præmia æterna perueniant. Et impleatur in illis quod scriptum est, *Benedictio Domini super caput iusti.* Il-

li vero qui superba & tyrannica mente dominari cognoscuntur, sicut iam supra suggessimus, repudient electionem arrogantiæ, per A quam in se ipsis Domini templa destruxerant, fundamentum veræ humilitatis in se collocare festinent; vt per humilitatem surgere mereantur ad Gloriam, qui per superbiam ceciderant in ruinam.

Sed dum de execrando superbiæ malo, & appetendo humilitatis bono loquimur, fortè aliquis intra se cogitat & dicit, quid & quod in hoc sermone fundamentum bonorum omnium charitatem, & radicem malorum omnium cupiditatem nil dicit? Hoc ideo intel- B ligendum, fratres charissimi, quia illæ duæ sine aliis duabus esse non possunt. Numquam vel cupiditas sine superbia, & charitas sine humilitate aut potuit esse aliquando, aut poterit. Ac sic quicumque humilitatem laudat, cum illa & charitatem de qua nascitur, prædicat. Et e contrario qui superbiam accusat, simul & cupiditatem sine qua esse non possit, damnat. Quomodo enim charitas & humilitas velut duæ alæ sunt, quibus humiles animæ leuantur ad cœlum, & si vna defuerit, alia prodesse non poterit. Ita è contrario cupidi C tas & superbia, velut duæ compedes esse probantur, cum quibus infelices superborum animæ, dum se per elationem in altum erigunt, iusto Dei iudicio in inferni profunda descendunt. Et ideo quoties in scripturis diuinis aut in quibuscumque prædicationibus audieritis laudes humilitatis, ibi etiam præconia charitatis agnoscite. Sicut è diuerso vituperationem superbiæ, cupiditatis execrationem intelligite, quia de cupiditate superbia nascitur, & de charitate humilitas generatur. Ita sibi inuicem copulantur, vt vna D quæque mater sine filia sua esse non possit. Quicumque ergo desiderat de malo superbiæ liberari, prius in se cupiditatem de qua nascitur, conetur extinguere. Sicut è contrario qui veram humilitatem concupiscit iugiter obtinere, charitatem, matrem ipsius fideliter studeat custodire. Vnde totis viribus misericordiam Domini deprecemur, vt nos de malo superbiæ & cupiditatis liberare dignetur: & bonum humilitatis & charitatis per suam misericordiam largiatur: vt non superbiæ prin- E cipem Diabolum imitando, sed sequendo magistrum humilitatis Christum, ascendere mereamur in cœlum. quod ipse præstare dignetur, qui viuit in sæcula sæculorum.

IN IMMENSO CODICE Diuionensi, cui Titulus erat, Sermones sancti Augustini. Fragmentum istud solum inueni quod Beatissimo Doctori licet hæsitanter potuerim adscribere. Vt verum dicam, Imitatorem Augustini sapit, non Augustinum.

De Verbis Psalmi, Terra dedit fructum suum.

Vis est enim fructus tuus? charitas. Si fratrem diligis terra dedit fructum suum. Quæ terra? vtique illa de qua dictum est, *Benedixisti Domine terram tuam.* Nam nisi terram tuam benedixisset Deus, produxisset tibi & aliis non fructum, sed spinas & tribulos. Hic est fructus terræ tuæ quando non benedixit Deus, sed cum benedixit, profers fructum, charitatem. Cum ergo non diligis, sterilis es: habes forsan folia, sed fructibus vacua, quia arboris tuæ fructus, charitas. Ecce positus es vt fructum afferas, quis te posuit? Putas tu te ipsum, an is qui dixit, *Posui vos vt fructum afferatis?* Si à te ipso positus esses, aut non fructum ferres, aut si ferres, agrestem, nullius saporis, à nemine colligendum, nec in horreo patrisfamiliàs reponendum. Vide ergo vt cum te posuerit paterfamiliàs vt fructum afferas, & à te repoposcerit, ipsi reddas. Reddes vtique suum, non tuum: Suum, ad quem te posuit, charitatem. Tuum, ad quem te posuisti, malum: *Quia arbor quam non plantauit Pater eradicabitur*: quare eradicabitur? quia à seipsa, non à Patrefamiliàs.

Dei agricultura es; non tua, non aliorum. Neque arbor seipsam plantat, neque seipsam excolit. Sane & Paulus plantat, & Apollo rigat; sed & quod Paulus plantat nihil est, & quod Apollo rigat nihil est, sed Deus dat incrementum, postquam suo nomine plantauit Paulus, aut cum ipso.

Sed qui agricola est, idem & vitis agricola, vt plantet, vt inserat. Cui inserat? vtique alienæ arbori? Minimè, sibi ipsi vt viti veræ, vt sis & ipse palmes. Iam si palmes fueris, quis tibi fructum dabit nisi vitis illa cuius es palmes? Auelle palmitem à vite, quid fiet? marcescet, sterilescet, morietur, amplius dico, comburetur. Fratres, vos

estis palmites, quamdiu viti adhæseritis fructum dabitis. Excidatis semel, quid de vobis fiet, & quid vobis vltra expectandum manebit, quam in ignem proiici?

Charitas Vitis, charitas Palmes. Vitales succos infundit Vitis palmiti, & ideo iure de palmite fructus reposcit. Quales? Charitas. Charitas dedit, charitas reposcit, redde charitate: charitatē viti cuius es palmes, charitatem proximo cum quo es palmes. Ama Deum, ama proximum. Frustra dico, Ama Deum, nam si Deum diligis, proximum diligis; nec enim potes diligere Deum, quin diligas proximum. Et sic diligendo Deum, non tantùm B proximum diligis, sed teipsum. Sed si non diligis Deum, neque proximum diligis, neque teipsum. Nam quomodo potes amare sine amore? Et cuius est amor nisi boni? Et quid est bonum nisi Deus, qui & ipse mandat *vt diligamus inuicem.* Quid Deus mandat? vt diligatis. Quid mundus? vt non diligatis: neque enim diligit, qui, quæ mundus mandat vt diligat, diligit. *Manete in dilectione mea.* Non dixit, in dilectione mundi. Nescit mundus amare; Artifex est odij. *Si mundus vos odit, scitote quia priorem me odio habuit.*

Sed quid audio, Fratres? *Nolite diligere mundum.* C Agnosco vocem, vox est dilecti & diligentis. Estne ergo discipulus supra Magistrū? Magister dicit, *hæc mando vobis vt diligatis.* Discipulus dicit, *nolite diligere.* Vtraque tamen vox veritatis, vtraque vox ad amorem incitantis; & quando Magister mandat vt diligamus, mandat etiā vt non diligamus diligamus inuicē, palmes palmitem: Non diligamus, sancti profana, Christiani sæculum. Et quando Discipulus ait, nolite diligere, imperat vt amemus, nam si odio mundum habuerimus, Deum diligimus. Ille affirmat, diligite: ille D negat, nolite diligere nec tamē aliter nec plus imperat ille quam iste. Diligis? odio habes mundum. Odisti mundum? Deum diligis. In vtroque Charitas, in amando, vt odio habeas: in non amando, vt diligas. Qui odit animam suam, amat. Qui amat, odit. Impletur quod dixit Propheta, *Odium pro dilectione:* non vtique eo sensu quo dixit Propheta, nam impendebat dilectionem, rependebant odiū. Sed odium pro dilectione, hoc est cum mundum oderis, rependetur tibi pro hoc odio dilectio Dei; Cum Deum dilexeris, rependetur tibi pro hac dilectione odium mundi. E

Ergo diligite fratres, & non diligite. Diligite Magistri: non diligite, Discipuli, hoc est apud vtrumque, amate. Non poterat palmes discipulus aliud dicere, quam Vitis Magister. Veritas vbique: & in vite & in Palmite. Nam vera Vitis, quid aliud nisi veraces Palmites profert? Et hæc in vtroque veritas, semper erit charitas. Quia Deus A est charitas, & Deus est veritas, & qui in Deo est, in veritate manet: & in veritate manet, quia charitas Dei in illo est.

EX CODICE B. R.

TRACTATVLVS ISTE QVI in codice Regio titulum habet, De oratione & eleemosyna, laudatur ab Vrbinate sub titulo De Oratione & misericordia. Fragmentum esse credimus maioris operis, hiatus quidam sunt quos non potuimus supplere Codd. inopiâ. Quod de oratione hic ad finem, nollem pro certo affirmare Augustini esse. Hunc enim amplificandi morem non habet, nec stylus per omnia congruit.

FELIX *ille qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus.* Intelligere ergo debemus super egenum & pauperem; est autem intelligere super egenum & pauperem, vt rogari à talibus non expectemus. Nec enim illa misericordia deputanda est, quę clamoribus extorquetur, nec ille mercedem operis suis percipit, qui diu se patitur deprecari, quoniam non fecit mandatum Dei, sed precibus præstitit, misericordiam suam lachrymis vendidit. Qui intelligit autem vltro largitur, & signato magis silentio decelat, ne opus suum quod occultum esse desiderat, ipsa vox pauperis prodat. Sicut in Euangelio scriptum est. *Cum facis eleemosynam noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & in vicis vt videantur ab hominibus; Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum facis eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, sed sit eleemosyna tua in abscondito, & qui videt, tibi reddet.* Et per Salomonem loquitur Dominus dicens, *Conclude eleemosynam tuam in corde pauperis, & ipsa pro te orabit ab omni malo.* Primò occultam esse voluit, quam concludi iussit in corde. Nam cum ipse sit scrutator renis & cordis, vtique sibi tantum voluit reseruari, quicquid penetralibus pectoris delegauit. Deinde quanta eius officia essent ostendit, cum pro nobis iam non pauperem dicit, sed ipsam misericordiam rogaturam. Pauperem enim & dormitare posse in precibus, & occupatum malis actibus aliquando cessare. Misericordia autem laborans semper & vigilans tantum efficaciæ obtinet, vt auctorem suum sine premio esse non patiatur. Q̄antū verò, & quàm necessarium **** temporum thesauris ***** à facultatibus nostris manifestarēt ***** Vrbinas citat hunc locum.

Desunt plura.

Itaque panis cælestis quo pascitur anima nostra, si quando ad eam perueniatur, vt eo saginemur, vnde modo vix micas colligimus, ne in ista famelica heremo pereamus. Quomodo ergo perueniatur ad saginam huius panis, de quo Dominus ait, *panem hunc qui manducauerit non esuriet, & potum quem dedero qui biberit, non sitiet in æternum*, saginam quamdam promittens & satietatem sine fastidio. Quomodo ergo perueniamus ad hanc satietatem panis, longe ab ea hac satietate, in hac fame positi consilio opus est. Quod consilium si neglexerimus, ad panem illum sine causa pulsamus. Imo vero consilium hoc quod dicturus sum, vel potius commendaturus sum, non enim à me dicam quod vobiscum didici. Consilium ergo hoc quod dicturus sum, quisquis contempserit omnino non pulsat. Hoc enim consilium sequi & agere, est pulsare. Quid enim putatis, fratres, quia verè quasi corporaliter habet Deus quamdam ianuam duram quam claudit contra homines? & ideo nobis dixit pulsare, vt veniamus & tundamus ostium quousque pulsando perueniamus ad aures patrisfamilias in secreto quodam constituti, & iubeat nobis aperire, dicendo, quis est qui pulsat? quis est qui auribus meis tædium facit? Date illi quod petit, recedat hinc. Non ita est, verumtamen est aliquid simile. Certe quando pulsas ad aliquem manibus agis. Est quod agas manibus quando pulsas ad Dominum. Prorsus manibus age, manibus pulsa. Si ergo non egeris, non dico frustra pulsas, sed dico non pulsas; ideo non mereberis, ideo non accipies, quia non pulsas. Quando, inquis, vis vt pulsem? Ecce quotidie rogo, bene facis, rogare optimè facis. Nam & hoc dictum est, petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnia dicta sunt, pete, quære, pulsa. Petis orando, quæris disputando, pulsas erogando. Non ergo quiescat manus. Apostolus cum de eleemosynis plebem moneret: *Consilium* inquit, *in hoc do, hoc enim vobis prodest qui non facere, sed & velle cœpistis ab anno priore.* Et Daniel, prospicit Spiritus sanctus * * * * Nam si diuitias nostras pauperum cordibus commendemus * * * * quando eas postmodum, aut fur appetat, aut prædo vastet, aut tinea comedat, aut rubigo corrumpat, aut quod pernitiosum iniustum tempus assumet. Sed quid? tunc opes nostræ ad Dominum transeunt, atque occupant cœlum, si pauperibus tribuentes cælestia mandata seruemus.

Huic ergo operi, fratres, totis viribus insistendum est. Hæc Domino voluntas sine vocatione aliqua, semper vbique complenda est sola misericordia tantummodo est ab excessibus liberata, dum omnia odiosa sunt cum transcenderint modum, sola misericordia

Hæc verba sunt apud Vrbinatem.

A terminum non habet. Ipsa tantum est cuius nimietas placet, cuius oblectet enormitas, cuius laudabilis possit esse profusio. Sola itaque misericordia est, quæ quanto ad majora processerit, tanto ampliorem & sibi laudem & in Domino tribuit charitatem, hanc fieri iugiter ipse Dominus hortatur. Nec in Euangelio Christus tacet, nec per Prophetas Spiritus sanctus cessauit. Loquitur per Esaiam Dominus & Pater omnipotens Deus, qui quæ munera misericordibus præparentur ostendit. *Frange esurienti panem tuum, & egenum sine tecto induc in domum tuam, si videris nudum, vesti* B *& domesticos seminis tui non despicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & lux cito orietur. Et præibit ante te iustitia, & claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamabis, & Dominus exaudiet te. Cum adhuc loqueris, dicet ecce adsum.* Satis euidenter, fratres, quod apud Tobiam iamdudum docui, Esaiæ testimonio comprobatum est, adiungendam esse orationi eleemosynam, sociandumque ieiunium. *Tunc, inquit, exclamabis & Deus exaudiet te*, tibique in oratione clamanti, dum adhuc loqueris dicet, Ecce C adsum. Si misericordiam, inquit, impenderis, cito eam cum rogare incœperis, impetrabis. Præueniet Dominus tuas voces, & præcurrentibus meritis tuis accipies omnia. Quid enim est oratione præclatius? quid vitæ nostræ vtilius? Quid in tota nostra religione sublimius? Oratio est quæ nos Christianos prouocat: oratio est qua cum Deo loquimur, qua patrem dicimus, qua vniuersa desideria nostra in conspectu Maiestatis eius effundimus. Oratio est quæ cœlos penetrat, nubes transit, Dei aures attingit. Hæc in Ecclesia D vniuersis gradibus necessaria est, hæc Cathecumenis spiritum, fidelibus præsidium, pœnitentibus solatium præstat. Hæc iustos continet, subleuat peccatores, per hanc etiam qui stant non cadunt, & qui elisi sunt eriguntur. Hac vtitur ætas, sexus, hac conditio omnis & dignitas. Hæc magna seruat, hæc tutat & minima. Per hanc diuites tuti sunt, per hanc pauperes non deficiunt. Hæc ex illorum abundantia excubat, hæc vt ab ipsis penuria repellatur exorat. In hac gubernamur in prosperis, per hanc fiduciam gerimus in aduersis. Hæc E nobis in gaudiis ioconda est. Hæc in luctibus suauis, per hanc lætitiam percipimus, per hanc tristitiam declinamus. Huic autem nostri pondus & tædium, votiua omnia commendamus. Hanc quasi fidelem sequestramus, quasi idoneam & tutissimam nauim vniuersorum desideriorum nostrorum mercibus oneramus, quæ ad omnipotentem Dominum expansis manibus, fusisque precibus prospero felicique cursu perueniat. Per hanc, omnia timoris Domini ornamenta percipimus, per hanc quicquid fides inchoat, spiritus mun-

dat; charitas decorat, assidua deprecatio custodit. Per hanc veritatem seruamus. Per hanc castitate tuemur, continentia virtuteque gubernamur. Per hanc pro Christo corporis vincula sustinemus, per hanc postremò beata martyria consummamus. Amen.

Testimonia aduersus Pelagium hæreticum.

Quæ hic compendio tractantur, fusius libris de peccatorum meritis & remissione; hunc autem tractatulum quin beati Augustini sit nihil est quod dubitem. Ex antiquissimo Codice S. Germani Paris. descripsi. Mendoso sanè.

ICVT per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obedientiam iusti constituuntur multi. Item per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, atque ita in omnes homines mors penetrauit. In quo omnes peccauerunt, * quàm illo quod dictum est ad Corinthios: Per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum: sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur. Nemo quippe ambiguè hoc ibidem de morte corporis dictum, quoniam de resurrectione corporis magna Apostoli * intentione quæstio versabatur. Ad Romanos autem vtrumque posuit, & vtrumque diutissimè commendauit, peccatum in Adam, iustitiam in Christo: mortem in Adam, vitam in Christo. Nam vt ostenderet mortem corporis merito accidisse peccati, vbi de resurrectione diu tractauit, sic in fine sententiæ conclusit vt nos dubitare non sineret. Cùm enim dixisset, oportet & corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cùm autem mortale hoc, inquit, induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, absorpta est mors in victoria, vbi est mors victoria tua? vbi est mors aculeus tuus? Deinde subiungit, aculeus autem mortis est peccatum, virtus autem peccati lex; quia ergo sicut Apostoli verba declarant, & absorbebitur mors in victoria, quia corruptibile & mortale hoc induet incorruptionem & immortalitatem, id est, quod viuificabit Deus & mortalia corpora nostra propter inhabitantem spiritum eius in nobis, manifestum huius mortis corporisque resurrectio corporis

* Quadrat cum illo.

* Lege contentione.

Corruptus locus.

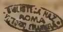
A contraria est aculeum fuisse peccatum. Sed non sicut delictum ita & donum, nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem vitæ, quia & ea nobis peccata donantur in baptismo donantur quæ superaddimus super peccatum præuaricationis. Itemque suprà ad Romanos, sicut enim ob vnius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines ad iustificationem vitæ. Nam vt ostenderet Apostolus, non tantùm spiritus, sed etiam corporis mortem propter peccatum meruisse genus humanum, ad Romanos sic ait: Si autem Christus in nobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò vita est propter iustificationem. Quòd si spiritus qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in nobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Quòd si obiicitur & dicitur, qui de parentibus Christianis nascuntur, quibus iam præuaricationis reatus Adæ dimissus est quare cum eadem præuaricatione nasci infantes dicuntur, cùm aliquando parentes eorum ab ea soluti sunt? Respondetur eis, vos dicite, quomodo de circumciso incircumcisus potuit nasci, vt cogatur identidem & filius, sicut pater eius circumcidi? Aut de tritico iam triturato & ventilato cùm seminatum fuerit, quare identidem cum paleis nascitur? Vt & Christianis & fidelibus ostendite quare non Christiani & fideles nascuntur, & eos vt efficiantur Christi censetis? * Sed quomodo potest de circumciso incircumcisus, de frumento iam purgato, cum paleis, vel * de Christianis qui Christiani efficiantur, possunt generari. Ita potest vt qui de parentibus à præuaricatione liberatis nascuntur, cum eadem præuaricatione nascantur; & in Christi baptismo renati ab ea liberentur. Nam vt ostenderet Dominus quia sine baptismo ipsius, ab ea præuaricatione non liberantur, in Euangelio suo Iohannis sic ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Item vbi suprà, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Item vbi suprà: Qui credit in filium habet vitam æternam; qui autem incredulus est filio, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Item vbi suprà: Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eũ, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et vt concluderet Dominus istorum peruersitatem qui dicunt de paruulis baptizatis, & si in regno Dei non erunt, tamen in vita Dei erunt. Sic eos conclusit Dominus cùm diceret: Ve-

* Adde baptizandos.

* Forte addendũ non.

nite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi. Vt ostenderet quia ipsa est vita quæ & dicitur regnum, finem sententiæ sic conclusit. Sic ibunt impij in ambustionem æternam: Iusti autem in vitã æternam. Item in eodem: non est opus sanis medicus, sed ægrotantibus, vbi ostenduntur & paruuli quòd baptismo Christi non indigent, sani non esse, sed infirmi. * * * cætera desunt.

FINIS

INDEX
RERVM ET VERBORVM QVÆ IN HOC SECVNDO OPERVM D. Augustini Supplementi Tomo debent potissimùm obseruari.

A

Finis Indicis Supplementi Tomi 2. Operum D. Augustini.

INDEX LOCORVM

S. SCRIPTVRÆ QVI IN HOC SECVNDO TOMO SVPPLEMENTI OPERVM S. AVGVSTINI EXPLICANTVR AVT ILLVSTRANTVR.

EX GENESI.

Ex Exodo.

Ex Leuitico.

Ex Numeris.

Ex Deuteronomio.

Ex Libris Regum.

Ex Libro Iob.

Ex Psalmis.

Ex Euangelio Marci.

Ex Euangelio Lucæ.

Ex Epistola D. Pauli ad Romanos.

Ex Epistola priore ad Corinthios.

Ex Epistola ad Corinthios posteriore.

Ex Epistola ad Galatas.

Ex Epistola ad Ephesios.

Ex Epistola ad Philippenses.

Ex Epistola ad Colossense

Ex Epistola ad Timotheum priore.

Ex Epistola ad Timotheum posteriore.

Finis Indicis locorum sacræ Scripturæ secundi Tomi Supplementi Operum Diui Augustini.